EPISTOLAE
D. HIERONYMI,
STRIDONIENSIS,

ET LIBRI CONTRA HAERETICOS,

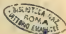
ex antiquiſsimis exemplaribus, mille & amplius mendis ex Eraſmi correctione ſublatis, nunc primum opera, ac ſtudio Mariani Victorii Reatini emendati, eiuſdemq. argumentis, & Scholiis, illuſtrati.

Adiecta eſt operis initio Vita D. Hieronymi, olim falſo ab Eraſmo, aliisq. relata, quam idem MARIANVS ex eius ſcriptis collectam primus edidit.

Paginarum lateribus teſtimonia Sacræ ſcripturæ, a D. Hieron. citata, quæ in Eraſmiana editione deerant, ab eodem MARIANO apposita.

Index locupletiſsimus, nouq quodam modo, ueluti ſumma quædam operis, ordinate contextus, ab eodem MARIANO compoſitus.

Loca Sacræ ſcripturæ, a D. Hieronymo explicata.

Coll. Ro. Soc. Iesu

Catal. Inscr.

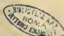

ROMAE, M D LXV.

Apud Paulum Manutium, Aldi F.

IN AEDIBVS POPVLI ROMANI.

PIO QVARTO PONTIFICI MAXIMO
Marianus Victorius Reatinus.

QVOT quantaue sint Beatissime Pater, ac semper fuerint aduersus catholicam Ecclesiam hæreticorum cõmenta; & quibus artibus, uafritiisq. eam destruere conati illi sint, explicari non potest. Ex his autem nulla magis noxia impetitio umquam fuit, quam cum sub domesticorum, & orthodoxorum nomine illi in eam irruerunt; quippe cum nulla maior pestis, ut uulgato prouerbio dicitur, sit, quam familiaris inimicus. Huius generis Erasmus Rhoterodamus fuit, qui catholici hominis partes professus, antidoti nomine uenenũ fudit: & altera manu panem ostendens, altera lapidem iecit. Licuit autem ei tanto magis hoc facere, quod nec eloquentia satis suo proposito accommoda, nec doctrina mundo saltem, si non eruditis conspicua, illi defuit: præsertim cum catholicis fidei nostræ proceribus tamquam interpres, & emendator sese, anser inter olores, immiscuit. Quæ res eum & celebratissimum, & multi nominis hominẽ reddidit. Hæreses eius multis in locis a nobis detectas, etiam alii ante nos agnouerunt, adeoq. oppugnauerunt, ut iam e catholicorum albo eiectus exulet. Quantum autem in restituendo ueteres Ecclesiæ patres peccauerit; quantumq. circa eorũ sensus aberrauerit; & quam mendax in historiis, ac rebus aliis recensendis fuerit; primi, ut credimus, nos in præsentiarum ostendimus. Ex his enim tribus D. Hieronymi tomis, quæ pars eius operum præstantissima est, quos modo correctos edimus, luce clarius uniuerso orbi patebit imperitia pariter & incuria eius, una cum impietate quadam, & odio aduersus Ecclesiam copulata; adeoq. patebit, ut ex hoc uno opere, quid in ceteris ille fecerit, cognoscere omnes facile deinde possint: præsertim, cum iam, ut sibi uidebatur, doctus, & ætate matura in eo laborauerit, omneq. ingenii acumen, & sedulitatis operam, ut ipse se iactat, & in emendando, & interpretando adhibuerit. Restituimus enim in hoc opere loca, ut ex ipsis iunctis nostris scholiis apparebit, plus minus mille, & quingenta, quæ partim sua manu maculauit, partim tempore corrupta, ex rerum imperitia restituere ipse non potuit. Ex scholiis autem eius tot errores, & ignorantias confutauimus, ut adhuc etiam mirari non desinamus; unde cum tanta imperitia tantum illi usqueadeo fuerit nomen. Adiuti autem sumus hac in re exemplaribus manuscriptis uiginti, & antea impressis aliquot, quæ Florentiæ, Brixiæq. monachi Cassinenses, & Neapoli Bononiæq. Dominicani inuicem multo labore cũm Erasmianis codicibus contulerunt. nec defuerunt etiam ii, qui in locupletissima Sanctitatis tuæ Vaticana bibliotheca asseruantur. Variis autem tot exemplariũ lectionibus adhibentes deinde iudicium, non passim omnia, sed ea tantum nos selegimus, quæ uel ex ipsa sententia, & dicendi ordine, uel ex cognitione rerum ita esse legenda clare nobis apparuit. Et ne temere mutatam lectionem prætendere quis posset, mutationis in Scholiis rationem reddidimus. Qui enim ex solis ueteribus exemplaribus loca emendant, uariantibus illis, quod in manuscriptis consuetum est, sæpe, ut Erasmo euenit, illuduntur. Adhibuimus præterea in restituendis locis Illustrissimi Cardinalis Gulielmi Sirleti iudicium, cui Erasmi uafrities, & imperitia, præsertim litterarum Græcarum, iam diu cõpertissimæ erant, ex locis, quæ in testamento nono Erasmum uitiasse, longo labore ipse deprehendit; sicut opus, cum inuulgatum fuerit, omnibus ostendet. Explicuimus adhæc loca omnia, quæ aliqua ratione difficilia erant, præsertim historiarum, quibus D. Hieronymus, uri undecumq. eruditissimus, refertus est. idq. fecimus, tum quia necessarium nobis uisum est opus, tum ne plus in Erasmiana quam nostra editione, aliquid, quod utile uideretur, reperiri posset. Et ne aliquid in opere desideraretur, testimonia omnia, quæ a D. Hieronymo citantur, præsertim ex testamento ueteri, quæ secundum LXX. sua editione nondum recepta, ab eo adhibentur, multo labore conquisita, lateri apposuimus. Argumenta singulis epistolis, librisque, Erasmianis uri inutilibus, ac falsis reiectis, præfiximus: & Indicem nouo quodam modo, ueluti summam quandam operis, rerum temporumq. ordine seruato, contextum, calci appinximus. Vitam D. Hieronymi falso antea ab Erasmo, aliisq. relatam, & maiori ex parte ignoratam, ex eius scriptis fideliter collectam primi edidimus. Opus certe nobis fuit temporis, & laboris multi: sed ingens Ecclesiæ utilitas, quam ex eo prodituram considerabamus

derabamus, deficientes sæpe recreauit uires, & animum rerum magnitudine fatigatum, & operis pondere depressum subleuauit. Videbam enim hinc infelices homines, qui talibus Germaniæ præceptoribus gloriantur, qui ue hoc prætextu ab Ecclesia desciscunt, & Romanam, cui tu feliciſſime, & non minus re quam nomine PIVS nunc præsides, auersantur, cognituros tandem, quanta sit eorum, quos ipsi sequuntur, imperitia simul & socordia; & ex hac cognitione secum melius de salute sua postea deliberaturos: præsertim cū ex tali uiro, qualis D. Hieronymus fuit, discere quæ ipsi credere, aut reiicere debeant, uti nos locis suis, Erasmi hæresibus confutatis, admonuimus, possint. Mouit etiam nos ad hoc opus peragendum multum, quod cum Apostolica hæc sedes, a qua, uti a ceterarum matre, fidei doctrina omnis emanat, indicem librorū qui legi, aut reiici debeant, edidisset, & uirus ab alimento secreuisset; consentaneū uidebatur, ut aliqua ratione ostenderet, se id iure fecisse; & libros non ob liuorem, aut commodum aliquod proprium, ut criminantur hæretici, reieciſſe, sed quod erroribus, mendis, & doctrinis falsis repleti, & maculati illi essent; propterea q. alimentorum loco uenenum fideles inde acciperent. Additur huic rationi altera ab ea dependens, quæ nos permouit, nihilo minor: quod necessarium nobis uidebatur eorum os obstruere, qui Romanam Ecclesiam aptam quidem esse ad demoliendos, non autem ad restituendos dicerent libros. Voluimus enim facto ipso ostendere, hanc solam Ecclesiam uere esse, quæ ex Christi oratione illudi non possit; et a qua ceteræ illusæ ueritatem edoceri, & confirmari in fide debeant: et quod, si Erasmi lectionem fidelibus interdixit, iure optimo interdixit; nec etiam minus in restituendis Sanctorum Patrum illa polleat libris, quā ipsi hæretici in ipsis corrumpendis, aut a uero sensu extorquendis ualuerint. Huic autem necesſitati optime Sanctitas tua PIE QVARTE prospexit, Romam Paulum Manutium Aldi filium aduocando, ut suis præclariſsimis typis, toti orbi iamdiu ex patris memoria celeberrimis, & sua doctrina, ac sedulitate etiam illustratis, Sanctorum ueterum libros correctos excuderet, ac peruulgaret. magnoq. cum iudicio, addidit ad hanc rem, præter alios ornatiſsimos proceres, M. Antonii Amulii, ampliſsimi Cardinalis, patriæ meæ Episcopi, uiri omni laude cumulati, uigilantiam pariter, & protectionē. ita enim is ad hoc opus sustentandū, promouendumq. intentus, & aſsiduus est, ut desiderari in eo non poſsit amplius. Suscipe igitur Beatiſsime Pater hoc tam sanctum, atque utile opus, quod tuo nomini dicatum in uulgus prodit: & D. Hieronymum, extra omnem ingenii aleam positum, qui in hac urbe nutritus, edoctus, & baptizatus fuit, quiq. presbyter sub Damaso magnum huius Ecclesiæ onus pertulit, uelut e sua Bethlehem pristinis elutum maculis, nitidum, uegetumq. Romam redeuntem hilari fronte amplectere, indeq. ita emaculatum in cunctas ecclesiarum oras emitte: uniuersoq. mundo ostende, quanti præ sanctitate, & doctrina tu facias uirum, qui tanti Romanam ipse uiuens semper fecit Ecclesiam. Vnus est enim ex quattuor, quos hæc Sedes ueluti Christianorum magistros, doctoresq. ab omnibus legendos, audiendosq. proposuit. Et cum tanta pro utilitate Ecclesiæ feceris, ac quotidie facias, ut desiderari maiora non poſsint, in restituendis etiam ceteris, tam huius, quam aliorum Sanctorum patrum scriptis, omnē operam impende. ex hac enim una re maius, quam ex ceteris aliis & Christianis emolumentū, & Sanctitati tuæ nō minor quā ex omnibus aliis præclare gestis honor nascetur. Quidquid autē utilitatis ex hoc opere in Ecclesia exurget, quod quidem erit plurimū, Ioan. Morono, ampliſsimo & absolutiſsimo Cardinali, magna ex parte omnes adscribant: qui uir ex prudentia, religione, aliisq. rebus præclare gestis innumeris tibi notiſsimus, quanti sit faciendus, ex una tantum Tridentini Concilii absolutione totus iam, puto, orbis agnouit. Is enim primum per Monachos suæ protectioni commendatos conferri Hieronymi exemplaria cum Erasmianis uoluit, collata deinde mihi examinanda tradidit: & ut perducere ad finem opus poſsem, omni commoditate in domo sua, ubi multis abhinc annis honorifice diuersor, fouit, & iuuit. Christus Saluator mundi, ad totius Ecclesiæ utilitatem, incolumem te, ac felicem diu nobis sustentet, ac seruet.

VITA DIVI HIERONYMI STRIDONIENSIS,

falso antea ab Erasmo relata, nunc per Marianum Victorium Reatinum ex eius scriptis uere edita, & amplissimo Cardinali

CAROLO BORROMEO

dicata.

IERONYMVS, quod nomen sacram legem significat, Stridonis opido natus est, quod a Gothis euersum Dalmatiæ quondam Pan- *Ex catalogo*
noniæq. confinium fuit. Strignam id uulgus nunc uocat, intra Petram pilosam, Portulam, & Ptimontem positum. Natus est autem non, ut alii ante nos falso scripserunt, XXV, aut XXXI. hoc est ultimo Constantini Magni anno, sed sub Constantio filio, qui patri succedens annis XXIIII, ut Orosius auctor est, imperium tenuit. Verum autem hoc esse, ex ipsomet Hieronymo clare apparet, scribente, se, dum Iuliani imperatoris exitus renunciatus est, puerum fuisse, adeoq. puerum, ut grammaticæ tunc operam daret. Iulianus autem, qui Constantio successit, XXVI anno post mortem Constantini Magni occisus est: siquidem duobus non integris is imperauit annis, & ante eum Constantius uiginti quat-
tuor. Ipsius autem Hieronymi uerba sunt hæc: Dum adhuc essem puer, & in grammaticæ ludo exer- *In commen.*
cerer, omnesq. urbes uictimarum sanguine pollueerentur, ac subito in ipso persecutionis ardore *Abacuk. c. 3*
Iuliani nunciatus esset interitus, eleganter unus de ethnicis, Quo modo, inquit, Christiani dicunt Deum suum esse patientem, & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore præsentius: ne modico quidem spatio indignationem suam perferre potuit. Parentes eius ambo, ut ipse scri-
bir, Christiani fuerunt. Patri nomen Eusebius, quod a pietate Græce trahitur, fuit: matri quod- *Epist. 113.*
nam esset, non proditur. Matris tamen soror, hoc est Hieronymi matertera, Castorina dicta est: *hoc est in pro*
cum qua dissidii nescio quid intercessit. quam tamen humanissimis litteris semel & iterum ad *em Iob.*
pacem & concordiam, ut ex eius epistola XXXVI. constat, inuitauit. Habuit itidem sororem, quæ *Ex catalogo*
castitatis propositum post lapsum, in patria, Iuliano diacono adhortante, suscepit: in quo illam
permanere, cum ipse in eremo esset, per eiusdem Iuliani litteras didicit: Timens autem, ne ab eo *Epist. 37. In*
caderer, Chromatium, Iouinum, & Eusebium, ut eam, tam suis, quam Valeriani episcopi litte- *liano.*
ris, ad perseuerantiã hortarentur, precatus est: præsertim cum in Stridone patria, quæ a Lupici- *Epist. 43*
no Pastore malo regeretur, Deus uenter esset, in diẽ uiueretur, & sanctior ille haberetur, qui esset ditior. Frater natu minor, qui post eius in Syriam accessum natus fuit, Paulinianus dictus est,
qui adolescens cum eo in secundo ab urbe discessu Hierosolymam petiit. Diuites autem eius fuis- *Lib. 3. con-*
se parentes & amplo patrimonio honestatos, ex eo constat, quod seruorũ familiam illos habuis- *tra Ruffinũ.*
se, ipsemet scribat his uerbis: Memini me puerum cursitasse per cellulas seruulorũ, diem feriatum *Lib. 1. con-*
duxisse lusibus, & ad Orbilium sæuientem de auiæ sinu tractum esse captiuum. Ab his igitur diligen *tra Ruffinũ.*
ter ab incunabulis institutus, una cum lacte Christum imbibit, & inter nutricum sinus Christianæ pietatis rudimenta suscepit: nec defuit illi præceptor, quem Orbilium ab altero Beneuentano grammatico acri, atque plagoso cognominat, qui illum fidem pariter, litterasq. doceret. Colle-
ctaneus eius, & adolescentiæ tam studii, quam itineris comes, Bonosus fuit: ambo enim pariter a *Epist. 41.*
tenera infantia ad florentem usque adoleuerunt ætatẽ. iidem eos nutricum sinus, iidem amplexus *Ruffino.*
baiulorum fouerunt. Bonis igitur litteris, quibus tenera adhuc ætas illa capax erat, sanctisq. imbutus moribus, Romam ueluti ad primam tum religione, tum doctrina urbẽ erudiendus puer missus est: missum autem diximus, quod eo secum commigrasse parentes, soror, mulier innupta, relicta in patria, & prædia, censusq. in ea retenti, credi non permittant: præsertim cum Gothorum armis destructa Stridon adhuc nõ esset. longe enim postea Gothorũ impetus Europæ oras aggressi, & depopulati sunt: hoc est Valentis, Theodosii, Arcadii, Honoriiq. temporibus. In hanc sententiã ipse ad Eustochium scribens ait: Cum ante annos plurimos, domo, parentibus, sorore, cognatis, &, quod his difficilius est, consuetudine lautioris cibi propter cælorum me regna castrassem, & Hierosolymam militaturus pergerem, bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio, ac labore confeceram, carere non poteram. Didicit autem Romæ non solum Latinas, sed Græcas pariter litteras, optime Quintiliani sententiam recolens, qua iungendas eas inuicem præcipir, ut quod in Græcis duriusculum, ac ueluti barbarũ est, Latinæ linguæ amœnitate, ac dulcore temperetur. Præceptorem in grammatica Donatum habuit, eum ipsum, qui in Virgilium, & Terentium commentarios edidit. de qua re super Ecclesiasten meminit, & lib. ptimo Apologiæ aduersus Ruffinum, ita scribit: Puto, quod puer legeris Aspri in Virgilium, & Sallustium cõmentarios, Volcatii in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentii comœdias præceproris mei Donati, æque in Virgilium, & aliorum in alios. Victorinus autẽ, quod præceptor eius, in rhetorica, quod proditur, fuerit, falsum est; quippe cum id Hieronymus, qui de eo sæpe meminit, numquam asserat; & cum Donatum semper præceptorem suum appellet, Victorinum, quem ei semper adiungit, ne semel quidem aut magistrum, aut amicum suum uocet. docuit enim

Romæ

Romæ sub Constantio Principe rhetoricam Victorinus, ut idem in catalogo scribit, quo tempore Hieronymus aut natus non erat, aut infans ita admodum erat, ut nec Romam quidem aduenerit Victorino uiuente. scribens de eo in appendice Eusebii de temporibus, Victorinus, inquit, rhetor, & Donatus præceptor meus, Romæ insignes habentur, e quibus Victorinus etiã statuam in foro Traiani meruit. Quod si eius præceptor Victorinus quoque fuisset, præceptores mei dixisset, non præceptor meus: quod ipsum etiam fecisset in altero, quod modo ex libro contra Ruffinum citauimus, testimonio. In procemio epistolæ ad Galatas ita quoque de Victorino scribit. Non quia ignorem C. Marium Victorinum, qui Romæ pueros rhetoricam docuit, edidisse commentaria in Apostolum, sed quod occupatus ille eruditione sæcularium litterarum, scripturas sanctas ignorauerit, & nemo possit, quamuis eloquens, de eo bene disputare, quod nesciat. Et rursum in procemio decimi tertii commentariorum libri super Ezechielem. Illud rhetoris Victorini breuiter admoneo, ut obscuritatẽ uoluminũ ex tribus rebus fieri scias, uel rei magnitudine, uel doctoris imperitia, uel audientis duritia. nec refert quod alicubi, Victorinus noster, dicat, hoc
In Apologia ad Pammachium pro libris aduersus Iouinianum. enim de Hilario, Lactantio, Tertulliano, & aliis Latinis scriptoribus, ut suos eos appellet, facere solet. Manens autẽ Romæ non solum litteris operam dabat, sed Christianam pietatẽ una cum litteris imbibebat: & tempus quod studiis supererat, religioni, & quod religioni residuum erat, studiis impendebat: quamobrem alicubi de se ita scribit. Dum essem Romæ puer, & liberalibus studiis erudirer, solebam cum ceteris eiusdem ætatis & propositi, diebus Dominicis sepulcra apostolorum & martyrum circuire, crebroq. criptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ ex
c. 40. super Ezechielem. utraque parte ingredientium per parietes haberent corpora sepultorũ, & ita obscura sunt omnia, ut propemodum illud propheticum compleatur. descendant ad infernum uiuentes: & raro desuper lumen admissum horrorem temperet tenebrarum: ut non tam fenestram quam foramen admissi luminis putes: rursumq. pedetentim acceditur, & cæca nocte circumdatis illud Virgilianum proponitur. Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent. Didicit autẽ Romæ non solum La
Epi. 51. Domnioni, tinas ac Græcas pariter litteras, sed nullum doctrinæ genus intactum reliquit. Porphyrii Isagogas legit, Alexandri commentarios uertit, Platonem, Aristotelem, deniq; philosophos omnes, omnesq. poetas percurrit, quod ex eius operibus omni doctrinarum genere refertis cõpertissi
Epist. 113. in præfatione Iob. mum est. in Latino autem ab ipsis incunabulis inter grammaticos, rhetores, & philosophos detritus fuit. Rhetoricam autem ita didicit, ut adhuc adolescentulus controuersias se declamasse ipsemet his uerbis affirmet. Aliquotiens cum adolescentulus Romæ controuersias declamarem,
c. 2. in commẽtariis ad Galatas, & ad uera certamina fictis ludis exercerer, currebam ad tribunalia iudicũ, & disertissimos oratorum tanta inter se uidebam acerbitate contendere, ut omissis sæpe negociis in perpetuas contumelias uerterentur, & ioculari se inuicem dente morderent. Libro quoque primo contra Pelagianos se in controuersiis puerum lusisse testatur. studiorum autem sodales, qui scribantur, hos
Ex procemio super Abdiã. præcipue habuit, Pammachium Romanum nobilem, ac honesto genere natum, qui postea Paulinæ uir, hoc est Paulæ gener, fuit: Bonosum, qui cum eo Stridone primũ didicit, mox Gallias cum eodem accessit: & Heliodorum, qui eum in eremum Syriæ comitatus est. Hoc tempore, quo studiis adolescens uacabat, antequam baptismum scilicet, ut ego ex eius colligo dictis, suscepit,
Epist. 43 Chromatio. se lapsum esse ipsemet his uerbis testatur. scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter, in quo & ego lapsus sum, & uos non sine timore transistis. & ad Heliodorũ. Et hoc ego non integris rate uel mer
Epist. 1 cibus, nec quasi ignarus fluctuum præmoueo, sed quasi nuper naufragio eiectus in litus, timida nauigaturis uoce denuncio: in illo æstu charybdis luxuriæ salutem uorat: ibi ore uirgineo ad pudicitiæ perpetrãda naufragia, scylla ceu renidens, libido blanditur: quapropter ad Pammachium Apologiã pro suis aduersus Iouinianum libris scribens, sibi primam, quæ est a prima natiuitate, uirginitatem clare adimens, secundam quæ a secunda, idest a baptismo est, tacite his uerbis uindicat. Virginitatem autem in cælum fero, non quia habeam, sed quia magis mirer quod non habeo. ingenua & uerecunda confessio est, quo ipse careas, id in aliis prædicare. numquid quia graui corpore terræ hæreo, auium non miror uolatus? nec columbam prædico, quod Radit inter liquidum, celeres neque commouet alas? Nullus se decipiat, nemo blando adulatore se præcipitet. Prima est uirginitas a prima natiuitate, secundã uirginitas a secunda natiuitate. Et in hunc
Epist. 22 sensum ad Eustochium scribens dicit. Virginitatem non tantum efferimus, sed seruamus. Ex his apparet illum Christo Romæ iam adolescentẽ renatũ, ut hoc uno nomine sola Roma tam sanctissimum ac præclarissimum uirum asserere sibi iure possit: quippe cum Christianus, ex eo quod renascitur, non ex eo quod nascitur censeri debeat. Romæ autem baptizatum fuisse, luculenter in dua
Epist. 57. & 58, bus ad Damasum epistolis ipsemet testatur, asserens se in Romana urbe Christi uestem suscepisse, indeq. cibum animæ postulare, unde Christi uestimenta suscepit. Sæcularibus igitur litteris ad plenum eruditus, & Christo in fide renatus, ad theologiam, & grauiora studia adiiciens animum, instar eorum philosophorum, Pythagoram dico, Platonem, & Apollonium Tyaneum, qui discendi gratia uarias regiones lustrarunt, Gallias primum comite Bonoso contendit, ut Romani studii grauitatem Gallico cothurno sustolleret, & ex omnibus doctis uiris, quibus tunc Gallia abundabat, cunctisq. bibliothecis, thesaurum sibi scientiæ compararet. meminit de hac re ipse in epistola ad
Epist. 41 Ruffinum dum Bonosum scilicet laudat his uerbis. Vt ego & ille pariter a tenera infantia ad floren
Lib. 2. cõtra Iouinianum. tem usque adoleuerimus ætatem, ut iidem nos nutricum sinus, iidem amplexus fouerint baiulorum, & cum post Romana studia ad Rheni semibarbaras ripas eodem cibo, pari frueremur hospitio. Adolescentem autem eum tunc fuisse alibi in hunc modum narrat. Quid loquar de ceteris nationibus, cum ipse adolescentulus in Gallia uiderim Scotos gentem Britannicam humanis uesci

carnibus

carnibus? Treueris antè, ubi magnus ille Athanasius exulauerat, per aliquod tempus mansisse ex eo
apparet, quod prolixum ualde S. Hilarii librum de Synodis se propria manu Treueris descripsisse
ad Florentium testatur, et ut ad se in eremum, ubi tunc hoc postulans degebat, remittatur, *Epist. 6*
obsecrat. unde in prooemio secundi libri commentariorum in epistolam ad Galatas, ait Gala-
tas, ueluti qui a Gallis uenerint, excepto sermone Græco, quo omnis oriens tunc utebatur,
propriam habuisse linguam, eandem scilicet quam in Gallia Treuerenses haberent. lustrasse eum
& alias Galliæ oras ex eo apparet, quod locorum situs, ac opidorum Galliæ nomina optime cal-
leat: quapropter Barbarorum in eam prouinciam irruptionem alicubi recensens, ita scribit.
Quidquid inter alpes & Pirenæum est, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus Vuandalus, *Epistol. 11.*
Sarmata, Halani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, &, o lugenda Resp. ho- *Ageruchia.*
stes Pannonii uastarunt. Etenim Assur uenit cum illis. Maguntiacum nobilis quondam ciuitas ca
pta, atque subuersa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obsi-
dione deleti. Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremiq. hominum Morini, Tor
nacus, Nemete, Argentoratus, translati in Germaniam. Aquitaniæ, nouemq. populorũ Lugdu-
nensis, & Narbonensis prouinciæ, præter paucas urbes populata sunt cuncta: quas & ipsas fo-
ris gladius, intus uastat fames. Non possum absque lachrymis Tolosæ facere mentionem, quæ
ut hucusque nõ rueret, sancti Episcopi Exuperii merita præstiterunt. Hedibiæ, quæ de ultimis Gal-
liarum finibus una cum Algasia misso Apodemio, a Hieronymo Bethlehem sedente quæstiones ali-
quot mouerat, ille rescribens, tursus Galliarum, ubi ipse adolescens mansit, faciens mentionem,
ita ait. Maiores tui Paterius atque Delphidius, quorum alter antequam ego nascerer rhetoricã Ro *Epist. 150*
mæ docuit, alter me iam adolescentulo omnes Gallias prosa, uersuque, suo illustrauit ingenio, me
dormientes & taciti iure reprehendunt, quod audeam ad stirpẽ generis sui quippiã mussitare. Tran
siuit in hoc ad Gallias itinere per Concordiam Mirandulæ uicinũ opidum, ubi cum Paulo sene ad
quem scribit epistolam uicesimam primam numero, uitam Pauli Eremitæ interea illi mittens, ami-
citiam contraxit: ab eoq. quo modo Cyprianus Tertullianum magistrum suum uocaret, didicit: si-
cut ipse testatur in catalogo, ubi de Tertulliano historiam texit. Reuersus autem e Gallia & nõ mi-
nus moribus quam litteris locuples, utramque, ut par est credere, reuisit patriã, tam scilicet eam,
in qua natus, quam illam in qua renatus fuerat. Verum cum miro Christo seruiendi teneretur ar-
dore, & nihil aliud animo secum quotidie uersaret, quam ut omnem uitam suam illi dicaret, mo-
nachi, ac solitarii professionẽ arripere placuit: quod sic magis expeditus, ac tutus ad cælum per-
gere posset. restabat dubium de loco, quo id perageret: ueniebat illi in mentem patria, in qua na-
tus, ueniebat Roma in qua renatus, & edoctus fuerat: neutra tamen illi placuit: Patria quod a co-
gnatis, & propinquis periculum semper sibi, si sic ageret, imminere prospiceret, præsertim cum
rusticitatis esset uernacula, & in ea uenter pro Deo haberetur, & sanctior ille teneretur qui ditior *Epist. 43*
esset: & quod erat deterius, a Lupicino pessimo sacerdote illa tunc regeretur. Roma, quia quam-
uis sancta esset Ecclesia, & trophæis Apostolorum ac martyrum decorata, & uera Christi in ea con *Epist. 57.*
fessio reperiretur, alienum tamen a monachi, ac solitarii præposito erat, in tanta ciuium ac pere- *& 18.*
grinorum frequentia uersari, & procul, ut ipsemet ait, a quiete, uideri, & uidere, salutari, &
salutare, laudare, & detrahere, & inter linguas rodentium ministrorũ, postes ingredi deauratos.
Stetit tandem sententia, ut longinquæ peterentur regiones, & illæ quæ tum locorum sanctitate,
tum habitantium monachorum uicinitate, ad seruiendum Deo magis commodæ, & oportunæ es-
sent. Domi igitur ordinatis rebus, & locupletissima bibliotheca, quam sibi summo studio, ac la *Epi. 22. Eu-*
bore Romæ confecerat, una cum uiatico tantæ peregrinationi necessario assumptis, e patria, te- *stochio.*
lictis, ut ipse testatur, ibi utroque parente, sorore, & cognatis, Hierosolymam militaturus acces-
sit. comes itineris ac propositi eius Heliodorus præcipuus fuit, qui etiam aliquandiu cum eo in
eremo uixit: uerum mutato proposito, ad patriam tandem, ueluti sorori uiduæ, ac nepoti ex ea
paruulo, Nepotiano nomine, dispositis rebus domesticis, prospecturus, rediit. fugatum suis sce
leribus Heliodorum alicubi præ humilitate uir sanctus testatur, uerum rem ipsam in secunda quam
ad eum scribit epistola his uerbis detegit. Alius forsitan scriberet, quod ob salutem illius, Ne-
potiani scilicet, orientem, eremumq. dimiseris, & me carissimum sodalem tuum, redeundi spe
lactaueris, ut primum, si fieri possit, sororẽ cum paruulo uiduam, deinde si consilium illa respue
ret, saltem nepotem dulcissimum conseruares. Reliqui itineris eius comites fuerunt, Ruffinus
Aquileiensis, Innocentius, Euagrius, & Hylas sancti Melanii famulus. Verũ Ruffinus relicto Hie-
ronymo in Aegyptum ad Nitriæ, aliorumq. locorũ monasteria uisenda accessit, eo scilicet tem-
pore quo a Hieronymi latere Heliodorus nondum discesserat. Innocentius autem & Hylas paulo
post quam in Syriæ eremum secessit, mortui sunt. solus Euagrius qui eum in uasta solitudine de-
gentẽ interdum ex Antiochia inuiseret, ac recrearet, ex comitibus illi remansit. Bonosus cum
quo educatus, & a pueritia honestis sæculi artibus eruditus, quiue in Galliarum peregrinatione
socius illi fuerat, ipse etiam solitudinem petiit, non tamen ante Hieronymum, ut scribitur, sed
eo tempore quo Hieronymus in eremo Syriæ degebat: sicut per Chromatii, Iouini & Eusebii litte
ras Hieronymus in Syria iam manens resciuit: quas litteras Euagrius, ad eum transmisit. seces-
sit antè Bonosus in insulam quandam, Dalmatiæ, ut ego existimo, pelago circumsonante naufra
gam, cui asperæ cautes, & nuda saxa, ac ipsa solitudo terrori essent. et cum iuuenis esset apprime
diues ac nobilis, contempta matre, sororibus, & carissimo sibi germano, cum uno tantum One-
simo in ea orationibus, ac ieiuniis uacans manebat. Piscis filium ea ex causa Chromatius, qui
Aquileiensis postea fuit Episcopus, illum uocabat, Niceas subdiaconus Aquileiæ, non itineris

Hieronymi comes, ſed iam in eremo manentis recens fuit amicus. Non petiit autem ſtatim Syriæ
ſolitudiné Hieronymus, ſed poſt quãaliquandiu in ſanctis Hieroſolymæ locis manſit, in Thraciam,
Pontum, Bithyniam, Galatiam, Cappodociam, & Ciliciam, & diſcendi, & uiſendarum regio-
Epiſt. 41 num cauſa acceſsit, ſicut ipſe ad Ruffinum ſcribens teſtatur his uerbis Poſtquam me a tuo latere
ſubitus turbo conuulſit, poſtquã glutino caritatis hærenté impia diſtraxit auulſio: Tunc mihi cæ-
ruleus ſupra caput aſtitit imber: Tunc maria undique, & undiq. cælum. tandem in incerto pere-
grinationis erranti, cum me Thracia, Pontus, atque Bithynia, totumq. Galatiæ, & Cappadociæ
iter, & feruido Cilicum terra fregiſſet æſtu, Syria mihi, uelut fidiſſimus naufrago portus, occur-
rit. Et in proœmio ſecundi libri commentariorum ad Galatas: Scit, inquit, mecũ qui uidit An-
chiram metropolim Galatiæ ciuitatem: quod nunc uſque ſchiſmatibus dilacerata ſit, quod dog-
matum uarietatibus conſtuprata. Manſiſſe autem aliquandiu eum in Cilicia, præſertim in Tarſo,
Pauli Apoſtoli amore, non ſolum ex iis uerbis ego affirmare audeo, uerum etiam, multo magis
quod Cilicum linguæ proprietates, quibus Paulus in epiſtolis ſuis uſus ſit, optime nouiſſe, & quæ
nam illæ ſint, fideliter in epiſtola ad Algaſiam, quæſtione decima retuliſſe eum uideo. Manſit non
nihil temporis etiam Antiochiæ, antequam uaſtam illam ſolitudinem ingrederetur, ut ex epiſtola
ſexta, quam ad Florentium ſcribit, late patet: & diu antea de ea ingredienda deliberauit, & cum
Theodoſio, & ceteris Anachoretis in ea iam degentibus uotum ſuum ingrediendi, locum antea
inuiſens, communicauit, ut ex epiſtola 38. apparet. Poſita eſt autem hæc ſolitudo in Chalcide Sy-
In proœmio riæ, hoc eſt ubi Syri ab Agarenis barbaris diſterminantur, in qua præter ſparſos hinc inde mona
ſuper Abe- chorũ greges, nemo exceptis feris, ſerpentibus & ſcorpionibus incolebat: horridũ profecto etiã
liam. monachis, & qui ſolitudinem tantũ quærerent, habitaculum. attulit ſecum in eam, inſignem il-
lam bibliothecã, quam ſummo ſtudio, impendioq. Romæ ſibi parauerat, & quam inde Hieroſoly
mam aſportari fecerat. & hoc ne orationi deeſſet lectio, quando lectio orationé iuuat, & oratio
lectioné ſuſtentat: orantes enim cum Deo loquimur, ſicut legentes Deus alloquitur: & quemad-
modum orando, quod nobis opus eſt, poſtulamus, ita legendo quid a nobis faciendũ ſit, intelligi
mus: fatetur ipſe dilucide in proœmio ſuper Abdiam, ſe dum puer eſſet & ſolitudinem cum He-
liodoro ingredi uellet commentaria quædam in eum prophetam ſcripſiſſe: & ex eadem ſolitudine
Epiſt. 6 ad Florentium ſcribens ita ait. Et quoniam largiente Domino, multis ſacræ bibliothecæ codici-
cibus abundamus, impera uiciſsim, & quodcumque uis, mittam: nec putes mihi graue eſſe, ſi iu
beas. habeo alumnos, qui antiquariæ arti ſeruiunt. Neque uero beneficiũ pro eo quod polliceor,
poſtulo. Heliodorus frater mihi indicauit, te multa de ſcripturis quærere, nec ſic inuenire. aut ſi
Li. 2. contra omnia habet, incipit ſibi plus caritas uindicare, plus petere. Trãſtulit in ea eremo ex Origene Ho
Ruffinum. milias quas ille loquebatur ad populũ & alia quæ ſe adoleſcenté tranſtuliſſe uariis in locis affirmat:
In proœmio Hebraicam quoque linguam, quam ſe poſt Quintiliani, & Tullii lectionem, & flores rhetoricos
ſuper Danie adoleſcentulum diſcere cœpiſſe affirmat, ea in eremo diſcere cœpit: quod ne alicui falſum ac com
lem, epiſt. menticium uideatur, ipſius hac de re teſtimonium audiamus. Dum eſſem iuuenis, & ſolitudinis me
120 deſerta uallarent, incentiua uitiorum ardoremq. naturæ ferre non poteram: qué cum crebris ie-
Epiſt. 4. ad iuniis frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat. ad quam edomandam cuidam fratri qui
Ruſticum. ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi: ut poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios,
grauitatemq. Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum diſcerem, & ſtridentia, anhelantiaq.
uerba meditarer. Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis; quoties deſpera-
uerim, quotieſque ceſſauerim, & contentione diſcendi rurſus incœperim, teſtis eſt conſcientia
tam mea, qui paſſus ſum, quam eorum qui mecum duxerunt uitã. et gratias ago Domino, quod
de amaro ſemine litterarum dulces fructus carpo. Ingreſſum in eremum tam præclare ſpei ado-
leſcentem humani generis hoſtis, qui eum multis ex cauſis reformidare iam cœperat, & a quo ſibi
magnum imminere exitium præſagiebat, uariis ac diuerſis tentationibus eum, ut a tam ſancto re
moueret propoſito, aggredi cœpit: nullumq. tentationis, ac moliminis genus, quo eum non im-
petret, ac quaſſaret, omiſit. abſtulit enim ei imprimis ſodales, & amicos omnes, quos ſecum in
eam ſolitudinem duxerat. Nam Heliodorum, quem unice ille amabat, & qui tanti itineris ſocius
Epiſt. 1 ſibi fuerat, melioris cuiuſdam boni prætextu, in patriam reuocarat. conatus eſt eum multis pre-
cibus, ac lacrymis uir ſanctus retinere. ſed neque preces ei profuere, nec planctus. abſenté iam,
ut ille ſe rediturum pollicitus erat, per eloquentiſsimã epiſtolam, quã pluribus etiã lacrymis in-
Epiſt. 41. terluit, rurſus reuocare tentauit: uerum in hoc quoque nihil profecit. Præripuit etiã ei Innocentiũ
Ruffino. partem animæ illius: hunc enim repentinus febrium ardor abſtraxit. & paulo poſtea, nõdum uul-
neris cicatrice obducta, rapuit ei etiam Hylam, Sancti Melanii famulum: qui ipſe quoque in ea ſo
litudine obiit. Ipſum uero tenerum alioqui, ac delicate ab infantia nutritum adoleſcentem, paulo
minus, quam olim fecerit in Iob, uariis, ac diuerſis infirmitatibus, & ægritudinibus ita torſit, ut
nullum fuerit morborum genus, quo ſe ille diſtentum, ac quaſſatum fuiſſe non aſſerat. Sed præter
Epi. 22. Eu- ceteros morbos, ardentiſsima febris, qua ſe in media quadrageſima arreptũ alicubi ipſe teſtatur,
ſtochio. eo tempore illum inuaſit. ualida auté ac lethalis adeo fuit, & ita infelicia, ieiuniiſq. alioqui exhau
ſta adoleſcentis membra depaſta eſt, ut parum abfuerit, quin morti illum tradiderit: nam exequiæ
ueluti iam morienti parari cœperunt, & toto frigeſcente iam corpore, ad tribunal Chriſti raptus,
quod Ciceronis lectioni uacaret, grauiter uapulauit. At non ſolum uariis corporis, ac membro-
rum morbis, ſeruis Dei alioqui infenſiſsimus hoſtis Diabolus eum appetiit, ſed, quod in Iob face
re prohibitus fuit, dicente Domino, Animam illius ſerua: ita animã eius carnis, ac uenerearum
rerum cogitationibus, facto impetu, aggredi, ac diuexare cœpit, ut in media eremo, ubi feræ tan

tum

tum, & ſcorpiones, prærupta dumtaxat cautes, & plantarum dinerſa ſolummodo uidebanturge-
nera, ſibi iuter choros puellarum intereſſe uideretur. Quid in talibus tentationibus fortis & in
Chriſto roboratus adoleſcens egerit: quam ſtrenne pugnauerit: qnibns ieiuniis, & uerberibus
rebellantem carnem afflixerit: quibus lacrymis, & orationibus Ieſum Salnatorem mnndi, ut ſe a
tãtis hoſtis impetitionibus erueret, inſtãter precatus ſit; ab ipſomet, qni talia paſſus eſt, audiamus.
O qnoties ego ipſe in eremo conſtitutus, & in illa uaſta ſolitudine, quæ exuſta ſolis ardoribus, hor *Epiſt. 22. ad*
ridum monachis præſtat habitaculnm, putabam me Romanis intereſſe deliciis. ſedebam ſolus, *Euſtochium.*
quia amaritudine repletus eram. horrebant ſacco membra deformia, & ſqualida cutis ſitũ Aethio
picæ carnis obdnxerat. qnotidie lacrymæ, quotidie gemitus: et, ſi quãdo repugnantẽ ſomnus im-
mineus oppreſsiſſet, nuda humo uix oſſa hærentia collidebam. De cibis nero & potu taceo. cum
etiam langueutes monachi aqua frigida utantur; ut, coctum aliqnid accepiſſe, luxnria ſit. Ille igi-
tur ego, qui ob Gebennæ metum tali me carcere ipſe damnauerã, ſcorpionnm tantum ſocius & fe
rarum, ſæpe choris intereram puellarum. pallebant ora iciuniis, & mens deſideriis æſtnabat in fri-
gido corpore; & ante bominem ſua iam carne præmortuum, ſola libidinum inceudia bulliebant.
itaque, omni auxilio deſtitutus, ad Ieſu iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & re-
pugnantem carnem hebdomadarum inedia ſubiugabam. Nõ erubeſco confiteri infelicitatis meæ
miſeriam: quin potius plango me nou eſſe quod fuerim. memini me clamantem diem crebro iuu-
xiſſe cum nocte, uec prius a pectotis ceſſaſſe uerberibus, quam rediret, Domino increpante, tran
quillitas. ipſam quoque cellulam meam, quaſi cogitationum mearum conſciam, pertimeſcebam,
& mihimet iratus, & rigidus, ſolus deſerta penetrabam. ſicubi concaua uallium, aſpera montiũ,
rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus: ibi illud miſerrimæ carnis ergaſtulum; &, ut
mihi teſtis eſt Dominns, poſt multas lacrymas, poſt cælo inhærentes oculos, nonnumquam uide
bar mihi intereſſe agminibus angelorum; & lætus, gaudensq. cantabam: Poſt te in odorem un-
guentorum tuorum curremus. Videns autem Diabolus, ſe nullo molimine adoleſcentis animum
dimouere ab arrepto propoſito poſſe, nihilq. ſe aut morbis, aut carnis tentationibus profeciſſe,
ad ſecretiores artes, quibus fortiores fidelium animos quatere, ac decipere ſolet, & ad malitiæ
commenta poſtremo confugit: nt quem aperta froute ueluti manifeſtus hoſtis ſuperare nõ poſſet,
occulte tamquam amicus inſidians labefactaret, ac caperet. incitauit enim adnerſus eum Cam-
penſes, & Tarſenſes Arianos hæreticos, qui fidem eius impeterent, & nel uno uel altero modo
niuctum iuuenem ad ſe pertraherent. Videbant enim eum adoleſcentem eſſe maximæ ſpei, & qui
doctrina & ſanctitate Græcos omnes, qui eas, & remotiores incolebant oras, iam uinceret. in- *Epiſt. 57. et*
ſtant igitur apud enm, an tres, nel nnam porius confiteatur bypoſtaſim. cantus ille, & ad inſidias *58. Damaſo.*
dæmounm exercitatus, ſe unam, ſi bypoſtaſis nomine Vſiam, ſi nero perſonam intelligant, tres
confiteri hypoſtaſes aſſenerat: ueluti qui optime norit tres in nna Dinina natura eſſe perſonas.
Non contenti illi iuuenis ſeuſnm audiſſe, ipſum hypoſtaſis nomen efflagitant, nt ſimpliciter unam
ne, an tres hypoſtaſes in Dinina credat eſſe uatura, reſpondeat. Antiochena qnoque Eccleſia, quæ
in tres tunc partes diuiſa, atque diſcerpta erat, rapere ad ſe illum opido feſtinat, nnaqnæque ſcili
cet pro ſe pars: Meletius, inquam, Panlinus, atque Vitalis. Hi enim tres, ſuarum ſcilicet factio-
num, Epiſcopi tuuc erant. ille qui eo acceſſerat fundatus iu ea Petra, adnerſus quam portas iuferi
nou præualituras Chriſtus promiſerat, ut qui Romæ fidẽ, Baptiſmumq. ſuſceperat, ſe id credere,
quod Romana credit Eccleſia cõſtanter aſſeuerat, & in ea uelle ſe mori, in qua natus ſit, fide cun
ctis reſpondet: quaudo optime norit non poſſe quem extra banc arcam, dilnuio regnante, ſalutẽ
couſequi: & profannm eſſe qui agnum in hac domo non comedat. Reſpondent illi omnes, ſe cũ
Romana ſentire Eccleſia; idq. aſtute faciunt, ut eruditiſsimum iuuenem, hac noce allectum, ad ſe
pertrahant. Verum uidens ille in diuerſis dogmatibus, ac fidei factiouibus, eſſe nou poſſe, ut o-
mnes id ipſum, quod Romana Eccleſia crederet, crederent, latentes ſuſpicatus dolos, Romam ad
Damaſnm, qni Valentis & Valentini Imperatorum tempore, tunc ſcilicet Romanam regebat Ec-
cleſiam, ſemel & iterum ſcribit; obſecrans, & multis cum precibus obteſtans, ut, quidnam crede *Epiſt. 57 &*
re, & cui in Antiochia ex tribus illis Epiſcopis commnnicare debeat, ſibi nunciare dignetur. Et *58*
ut litteræ ad eum in Eremnm peruenire poſſeut, Euagrio presbytero, utrique eorũ noto, & Antio-
chiæ degenti, illæ dirigantur, rogat: admonens interea in hac hypoſtaſis uoce ueneuum latere: ta
men, ſe, qnidquid ille iuſſerit, crediturum. Tamdiu autem illum hæretici diuexaruut, & ea de illo in
uulgus mendacia ſparſerunt, ut uirgines, in monte Hermon degentes, ad quas ex eremo ſcribit *Epiſt. 39*
epiſtolam illam, cuius initium eſt: Chartæ exiguitas indicium ſolitudinis eſt: ab eo cœperint ab-
horrere, & aliqui ſub catholicorum nomine, cum tamen hæretici eſſent, illnm acriter adeo per-
ſecuti ſint, & omni in humanitatis genere ita affecerint, ut ex eremo tandem eiecerint: expli-
cat hæc omnia ipſemet iu epiſtola ad Marcum Celedenſem, ubi inter cetera ait. Verſu cogor cla- *Epiſt. 77*
mare uulgato. Quod genus hoc hominum, quæue hunc tam barbara morem. Permittit patria? ho
ſpitio prohibemur arenæ. Bella cient, primaq. netant conſiſtere terra. Quæ iccirco de geutili
poeta ſumpſimns, ut qni Chriſti pacem uon ſeruat, pacem ſaltem diſcat ab ethnico. Hæreticns no
cor Homouſion prædicans Trinitatem: Sabellianæ impietatis arguor, tres ſubſiſtentes, neras, inte
gras, perfectaſq. perſonas indefeſſa uoce pronuncians. Si ab Arianis, merito: Si ab orthodoxis,
qni huinſmodi arguunt fidem, ortbodoxi eſſe deſierunt: aut, ſi eis placet, hæreticum me cum oc-
cidente, hæreticum cum Aegypto, ideſt cum Damaſo, Petroq. coudemuent. & infra. Quotidie
expoſcor fidem, quaſi ſine fide renatus ſim. confiteor, ut uolunt; uou placet. Snbſcribo, non cre-
dunt. uuum tantum placet, ut hinc recedam. iam iam cædo, abruperunt partem a me animæ

meæ, carissimos fratres. ecce discedere cupiunt, immo discedunt; melius esse dicentes, inter feras habitare, quam cum talibus Christianis. Et ego ipse, nisi me & corporis imbecillitas, & hiemis retineret asperitas, iam modo fugerem. Vetumtamen dum uernum tempus adueniat, obsecro, ut paucis mihi mensibus eremi cócedatur hospitium: aut, si hoc tardum uidetur, abscedo. Domini est terra, & plenitudo eius. Ascendant soli cælum: propter illos tantũ Christus mortuus sit, habeant, possideant, glorientur. Mansit autẽ in ea solitudine quadriennio, ut scribitur, incredibili abstinentia uitã excrucians, & absque aliqua requie omne tempus modo studiis, modo orationibus impendens. nunc ab aliis monachis, & Anachoretis inuisus, nunc alios ipse inuisens: tantasq. in ea spiritus dulcedines expertus est, & cælestis patriæ beatitudines prægustauit: iisq. splendoribus Deus, ut ait propheta, illius animã impleuit, ut inde discessisse sæpe pænituerit, & ueluti cælestis,

Epist. 26. Pãmachio. Hierusalem illius semper animo memoriam retinuerit. Ego quidem Romæ non eram, inquit Pammachio, & tunc me tenebat eremus, atque utinam pertinuisset, quando socero tuo uiuente Toxotio, sæculo Paula, & Eustochium seruiebant. Egressus ab eremo, uel uerius hæreticorum persecutionibus inde eiectus, Antiochiam, Hierosolymamq. repetiit, iuuenis iam, & adolescentiæ annos superans. iuerit ne hoc tempore in Græciam, & Athenas petierit, an potius, quod uerius reor, tunc in Cilicia esset, id egerit; commode enim e Cilicia in Atticam nauigatur, incertũ :

In commentarijs Zachariæ, c. 12 unam Athenis eum fuisse, hæc eius uerba, ut credamus, nos cogunt: In arce Atheniensium iuxta simulacrum Mineruæ, uidi sphæram æneam grauissimi ponderis, quam ego pro imbecillitate corpusculi mouere uix potui. cum quærerem quid nam sibi uellet, responsum est ab urbis eius cultoribus, athletarum in massa fortitudinem comprobari: nec prius ad Agonem quemquam descendere, quam ex leuatione ponderis sciatur, quis cui debeat comparari. Antiochiæ autem degens, Apollinarium Laodicenum, qui postremo ex Ecclesia egressus est, audiuit, & coluit, sicut ipse ad

Epist. 64 Pammachium & Oceanum scribens, testatur his uerbis: Dum essem iuuenis, miro discendi ferebar ardore, nec iuxta quorundam præsumptionem, ipse me docui. Apollinarium Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter, & colui, & cum me in sanctis scripturis erudiret, numquam, illius contentiosum super sensu dogma suscepi. Adhæsit autem Antiochiæ ex tribus illis, qui tunc eam diuexabant Episcopis, Paulino, quod ita a Damaso, ad quem de ea re scripserat, iussus fuerat. Manens tamen Antiochiæ, Monachi, ac solitarii hominis professionem propterea non omisit. Nam etsi sæpe quidem loca uel discendi causa, uel, ut magis litteris & orationi in quiete & silentio uacaret, mutauit, ipsum tamen monachi animum numquam mutauit. Verum hoc fuisse experimento Paulinus, qui eum presbyterum Antiochiæ ordinauit, didicit: didicit & longe postea Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus, qui eum ad animarum curam, & publice sacramenta ministrandi munus uocauit. Nam primus illum ordinare non potuit, nisi in monachi professione se eum relicturum prius polliceretur. alter uero nullo modo ut publice sacrificaret, & animarum curæ intenderet, obtinere potuit. Se enim non ad huiusmodi munus, sed ut in agris, & solitudinibus uitam traduceret, ibiq. adolescentiæ peccata defleret, uocatum potius esse asserebat. Vtramq. autem hanc

Epist. 61 rem ueram esse a nemine, melius quam ab ipsomet, iuncto Epiphanii testimonio, discere possumus. ait enim scribens ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani de ordinatione sua his uerbis. Fac a te ordinatum, scilicet Paulinianum fratrem meum, alloquitur autem his uerbis ipsum Ioannem, idem ab eo audies, quod a me misello homine. Sanctæ memoriæ Episcopus Paulinus audiuit. Num rogaui te, ut ordinarer? Si sic presbyterium tribuis, ut monachũ nobis non auferas, tu uideris de iudicio tuo. Sin autem sub nomine presbyteri tollis mihi, propter quod sæculum dereliqui, ego habeo, quod semper habui: nullum dispendium in ordinatione passus es. & paulo superius. Si de me & presbytero Vincentio satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim, nunc excitatus hæc loqueris. Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim urbes celeberrimas deseruimus, non ut te in populis, prædicantem laudaremus, sed ut in agris, & in solitudinibus adolescentiæ peccata deflentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus.

Epist. 60 Epiphanius uero Ioanni Hierosolymitano in eandem sententiam ita testatur. Cum enim uidissem, quia multitudo sanctorum fratrum in monasterio consisteret, & sancti presbiteri Hieronymus & Vincẽtius propter uerecundiam & humilitatẽ nollent debita nomini suo exercere sacrificia; & laborare in hac parte ministerii, quæ Christianorum præcipua salus est: inuenire autem, & comprehendere seruum Dei non posses, qui te, eo quod graue onus sacerdotii nollet suscipere, sæpe fugiebat: & cetera. Ordinatus autem presbyter a Paulino iam tunc XXX. annorum uir, commentarios, quos iam puer egressus a studiis Rhetorum in Abdiam inceperat, perfecit, & Pammachio studiorum socio dicauit: Non tamen semper Antiochiæ mansit, sed partim etiam Hierosolymæ, in agris tamen, & solitudinibus, usque quo Romam ad Damasum accessit, uiuens. immo tunc Bethlehem ab eo electa, & habitari cœpta est. Verum autem hoc esse satis ex eo constat, quod mortuo Damaso Hierosolymam rediens, illo scilicet tempore quo Paula, & Melania eo aduauigarunt, tunc uidelicet, cum Bethlehem ab eo ad habitandum electam ceteri aiunt, ita ipsemet de Bethlehẽ scri-

Lib. 3. cõtra Ruffinum. bat. intraui Hierosolymam: uidi multa miracula, & quæ prius ad me fama pertulerat, oculorum indicio comprobaui. inde contendi Aegyptum, lustraui monasteria Nitriæ, & inter sanctorum choros aspides latere perspexi. Protinus concito gradu Bethlehem meam reuersus sum; ubi adoraui præsepe, & incunabula saluatoris. Suam autem Bethlehem non appellasset, nec se concito gradu ad eam reuertisse, sed accessisse potius dixisset, nisi prius quoque, hoc scilicet, de quo nunc tractamus tempore, sedem illam tenuisset. Hoc tempore, quod inter recessum ab eremo, & ad urbem Romam accessum præterfluit, Constantinopolim quoque ad audiendum Gregorium Nazanzenum,

cuius

cuius doctrinæ, & sanctitatis celebris tunc erat fama, Hieronymus contendit. translatus enim *Hist. trip. li. 9. c. 8. 9. 10*
in eam Ecclesiam componendæ seditionis causa Gregorius fuerat, ut urbem ab Arianis infestatã
liberaret, sub Theodosio seniore Augusto, antequam primum in ea Concilium celebraretur, hoc-
est circa primos Damasi Papæ annos: Hoc autem uerum esse constat ex eo, quod Hieronymus se
Constantinopoli fuisse eo tempore, quo Gregorius ibi Episcopalem sedem tenebat, ipsemet asse- *In commentarijs Esaiæ. c. 6*
rit: & ab urbe Roma post Damasi mortem eundem recessisse ex epistola, quam in ipso recessu A sel
læ scribit, satis liquet, dum ait. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat. Tenuit Constantino
politanam Ecclesiam Nazanzenus annis aliquot, tanta cum sui nominis laude, & Orthodoxæ fidei *Epist. 99. Asellæ.*
augumento, ut suo tempore in ciuitate uix unus Arianus reperiretur: adeo & doctrinæ magnitudi
ne, & sanctitatis celebritate pacauerat omnia. eius tempore celebratum fuit ibi Constantinopo-
litanum primũ aduersus Macedonium Concilium, quod factum est anno Domini CCLXXXIIII.
ipseq. in symbolo, rogatus a patribus, apposuit ea uerba, quæ sunt de Spiritu sancto. Cum autem
Ecclesiam omnẽ composuisset, ac conformasset, & suscitari aduersus se rursum factionem uideret,
capta occasione, quod absque Synodi decreto primam sedem reliquerit, & Constantinopolitanam
arripuerit, furori hominum cædere melius ratus, expulso Maximo Cynico, quem Ariani elege-
rant, Nectarium successorem sanctissimum, & eruditissimum uirum, uotis omnium concurrenti
bus sibi suffecit, & ut quieti, & ocio in senectute uacare sibi liceret, in Nazanzena quoque Eccle- *Epist. eius ad Nyssenum.*
sia Eulalium Pastorẽ posuit. Quod autẽ Hieronymus Constantinopoli fuerit, ipsemet, qui se Gre
gorium Nazanzenum præceptorẽ habuisse semper gloriatur, pluribus in locis, diserte testatur, Gre
gorius ait in catalogo, primum Sasimorum, deinde Nazanzenus Episcopus, uir eloquentissimus,
præceptor meus, a quo scripturas explanante didici. Et in epistola ad Nepotianum: Præceptor *Epist. 2*
quondam meus Gregorius Nazanzenus, rogatus a me ut exponeret, quid sibi uellet in Luca Sabba
tum δευτερόπρωτον, eleganter lusit. Docebo te, inquit, super hac re in Ecclesia, in qua mihi omni
populo acclamante, cogeris inuitus scire quod nescis; aut certe si solus tacueris, solus ab omni-
bus stultitiæ condemnaberis. item in commentariis Esaiæ, sextum eius prophetæ caput exponens, *Esa. 6*
De hac, inquit, uisione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, & apud uirum
eloquentissimum Gregorium Nazanzenum, tunc eiusdem urbis episcopum, sanctarum scriptura-
rum studiis erudirer, scio me breuem dictasse, subitumq. tractatum, ut experimentum caperem
ingenioli mei, & amicis iubentibus obedirem. ad illum itaque libellum mitto lectorem. Et expo
nens illud Apostoli ad Ephesios, Sacramentũ hoc magnum est, ita ait: Gregorius Nazanzenus uir *Eph. 5*
ualde eloquens, & in scripturis apprime eruditus, cum de hoc mecum tractaret loco, solebat di-
cere. Vide quantum istius capituli sacramentum sit, ut Apostolus in Christo illud, & Ecclesia in-
terpretans, non se ita asserat, ut testimonii postulabat dignitas expressisse, sed quodam modo di
xerit. Sibi quoque & Nazanzeno Nyssenum quædam opera sua legisse, in catalogo scribit alibi
quoque Gregorium præceptorem appellat suum, & ubique se a tali uiro eruditum gloriatur. ma-
gna enim non minus de uitæ sanctitate, quam de doctrinæ sublimitate Gregorii erat fama: adeoq.
in Ecclesiasticis litteris excellebat, ut solus ex omnibus tam Græcis quam Latinis scriptoribus
Theologi meruerit nomen. Imperii habenas Theodosius adhuc moderabatur, & Apostolicam se-
dem Romæ Damasus gubernabat, ipseq. Hieronymus iam presbyter annos triginta exegerat: cũ
ob dissensiones tum Antiochenæ Ecclesiæ, tum alias, Imperiales litteræ omnes totius occidentis,
orientisq. Episcopos, Romam pro quæstionum solutione uocarunt. Accesserunt inter alios eo Pau
linus Antiochiæ, a quo Hieronymus ordinatus fuerat presbyter, & Epiphanius Salaminæ, seu
Constantiæ Cypri, Episcopi; ambo uiro sancto amici, & arcto spiritus uinculo copulati. Visum
est Græcis episcopis Latinum, & magni nominis iuuenem secum ducere; præsertim cum Damaso
multis ex causis notus, & de Antiochenis dissidiis apprime instructus, & eruditus esset: & forte
ipsemet Damasus accersiuit, ac litteræ Imperiales illum eo cogerunt: quando inuitum, se reniten
tem accessisse ipsemet testari uidetur. Verba, quibus hæc omnia ille explicet, hæc sunt. Cumq. *Eph. 27. in epitaphio Paulæ.*
orientis & occidentis episcopos ob quasdam Ecclesiarum dissensiones Romã Imperiales litteræ
contraxissent, uidit admirabiles uiros, Christiq. Pontifices, Paulinũ Antiochenæ urbis Episcopũ,
& Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Constantia dicitur. quorũ Epiphanium etiam hospitem
habuit: Paulinum in aliena manentẽ domo, quasi proprium humanitate possedit: quorum accen-
sa uirtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat. & alibi. Denique cum & me Romam cũ *Epist. 16. in epitaph. Marcellæ.*
sanctis Pontificibus, Paulino, & Epiphanio, Ecclesiastica traxisset necessitas; quorum alter An-
tiochenam Syriæ, alter Salaminam Cypri rexit Ecclesiam, & uerecunde nobilium feminarum ocu
los declinarem; ita egit secundum Apostolum importune, opportune, ut pudorem meum sua su-
peraret industria. & quia alicuius tunc nominis esse existimabar super studio scripturarũ, num-
quam conuenit, quin de scripturis aliquid interrogaret. Romam igitur ingressus D. Hieronymus
cœpit reuisere loca, in quibus a pueritia nutritus, edoctus, & baptizatus fuerat: reuisere templa
Apostolorum ac Martyrum, ad quæ diebus Dominicis accedere, cum a grãmaticæ ludo uacaret,
& quorum cryptas ad uenerandas sanctorum reliquias ingredi puer solebat. inuenit hic Pamma-
chium suum olim condiscipulum, inuenit alios tum ueteres ex facie, tum ex sola sanctitatis, &
doctrinæ fama postea sibi factos amicos. Damaso autem quam carus, et quam dilectus fuerit, in-
credibile est dictu. Nouerat enim iuuenem iam tunc in eremo degentem, ex litteris, et tractati-
bus, quos sæpe ad eum miserat: nouerat & egressum ab eremo, Antiochiæ primum, mox Bethle *Epist. 124. & 125*
hem manentẽ ut, qui ei munera sæpe mittere, & qui ab eo epistolas, & quæstionum solutiones reci
pere solebat. nouerat ex ingenti fama, quæ de eius uitæ probitate, & mira abstinentia ferebatur
concur-

concurritur ex urbe ad eum undiq. & uterq. sexus in promerendo uiro secũ acriter certat. Nõ ma
tronæ castæ illũ dimittere, non ciues, non presbyteri possunt. aliis sanctitatis, aliis doctrina, aliis
comitas, & urbanitas placet. ille quod Romæ iam uiderit puerũ tunc optimæ spei, animo repe-
tit: ille quod austerã in eremo ab eo exactam uitam audierit, attente uultus contemplatur, & oras
cõmendat in eo aliquis presbyterii dignitatẽ, aliquis orationis prædicat puritatẽ. hic in eo lin-
guarum scientiam, alter sacrarum litterarũ admiratur cognitionẽ. pariter suspiciunt, pariter præ
dicant, & extollunt omnes: & breuiter solus Hieron. inuenitur, in quo omniũ oculi, omniũ defi
gantur obtutus; & in quo uno totius cleri, populiq. uota suspirent. Damasus, cui Hieron. etiã cau
sa, Paulinus, Epiphaniusq. grati fuerunt, uidens sibi, ueluti alterũ Paulum Petro, adiutorẽ in ur-
bem uenisse, remissis ad sedes proprias Episcopis, & Paulino in Episcupatu Antiocheno confir-
mato, Hieronymum, ut sibi in ecclesiasticis causis inseruiret, & partem Pontificii oneris sustine-
ret, secum retinet. res fidei, & omnes quæstiones religionis, ei uti undequaque doctissimo, &
maxime orthodoxo demandat: hoc est ut totius orbis consultationibus, præsertim Synodalibus,
quæ ad Romam, uelut ad matrem ecclesiarum omnium, & Apostolicam Sedem quotidie deferun
tur, respondeat: & quid credere, uel non credere reuertentes ab hæresi debeant, normam, for-
Epist. 11 mulamq. præfigat. testatur hoc ipse ad Ageruchiã, ubi Monogamiam laudat, his uerbis. Ante an-
nos plurimos cum in chartis ecclesiasticis iuuarem Damasum, Romanæ urbis Episcopum, & o-
rientis, atque occidentis Synodicis consultationibus responderem, uidi duo inter se paria uilis-
Ruffinus in simorum e plebe hominum comparata. testatur etiam Ruffinus, qui confessionem, qua reconci
fine Apolo- liarentur Apollinaristæ, ab eo, cum Damaso inseruiret, compositam fuisse scribit: cui respondens
giæ pro Ori- Hieronymus ita ait. Et superfluum puto apertas ineptias confutare, cum mihi mea ingeratur fa-
gene. bella, a Synodo uidelicet, & sub nomine cuiusdam amici Damasi ego petar, cui ille ecclesiasticas
Li. 2. contra epistolas dictandas tradidit, & Apollinariorum uersutiæ describantur, quod Athanasii librum, ubi
Ruffinum. Dominicus homo scriptus est, ad legendum acceptum ita corruperint, ut in litura id quod ra-
serint rursum scriberent, ut scilicet nõ ab illis falsatum, sed a me additũ putaretur. Manens Romæ
Hieronymus, & ecclesiasticis undiq. ad Apostolicã Sedem concurrentibus inseruiens necessitati
bus, non propterea arctam suam uiuendi, & in precibus quotidie corã Deo assistendi omittit con
Epist. 16 suetudinem. Matronarum oculos uerecunde declinat: exemplo omnes, uerbo eos qui ad illum au
diendum concurrunt, instruit. Et quia presbyteri munere insignitus erat, ne tam diuinũ sibi com
missum talentum occulat incruentũ Christi sacrificium, quod in cruce peractum fuit, Deo pro sa-
lute omnium offert. Nouit hoc Roma, quæ diu sacrificii seruauit casulam, & adhuc eius calicem
seruat, & in memoriam tanti uiri populo reuerenter ostẽtat. Nouerat hoc ipsum Nepotianus pre-
sbyter, Heliodori Episcopi, qui quondam Hieronymum in eremum comitatus fuerat, nepos,
quod scilicet offerendis Deo sacrificiis ille uacaret, propterea q. dum moreretur talem uestem Mis
sarum sacrificiis aptam, Hieronymo in hæc uerba, ut testis est huius rei ipse Hieronymus, reliquit.
Epist. 3. in e- Hanc tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi, ætate patri, fratri colle
pitaphio Ne gio, & quidquid a te nepoti debetur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas.
potiani. Et si ipse Nepotianum presbyterum laudat, quod sollicitus esset si niteret altare, si parietes abs-
Ibidem que fuligine, si pauimenta tersa, si ianitor creber in porta; & quod in omnes cærimonias pia sol-
licitudo disposita esset: item quod non minus, non maius negligeret officium, & quod semper in
Ibidem ecclesia uersaretur. & rursus quod basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula diuersis floribus,
& arborum comis, uitiumq pampinis adumbrarit; ut quidquid placeret in Ecclesia tam disposi-
tione, quam uisu, illius labore, ac studio compositum esset: Et si contra Pelagianos scribens, ait
Lib. primo non displicere, immo placere Deo, quod Episcopus, presbyter, diaconus, & reliquus ordo ec-
contra Pe- clesiasticus in administratione sacrificiorum cum candida procedant ueste: quid putandum est
lag. presbyterum procurasse Hieronymum, uirum sanctissimum, & qui in uindicando Dei honore, &
Ecclesiæ pulchritudine asserenda nemini cederet? non tantum hæc omnia Romæ manens procu-
rauit, & cuncta ecclesiæ munia ut honeste, ac sancte peragerentur effecit: sed quidquid etiam bo
ni uel Antiochiæ, a qua Petrus Apostolorum princeps Romam uenerat, uel Hierosolymæ, ubi Ec
clesiam quoque idem fundauit, & Iacobo gubernandam postea reliquit esset ut Romæ quoque,
Gregor. Io. ubi Petri sedes manet, obseruaretur, procurauit: eo instante Alleluia, ut testatur D. Gregorius
Syracusano secundum Hierosolymitanæ ecclesiæ consuetudinem, & secundum Antiochiæ usum, in fine omniũ
epist. 62 psalmorum, Gloria patri, Romæ cantari cœptum est. eo emendante Roma legendos, canendosq.
Lib. 2. cõtra in Ecclesia LXX interpretum psalmos suscepit. Ipse testamentum nouum, quod Romana postea
Ruffinum. semper legit Ecclesia, Damaso rogante e Græco tunc primum correxit. ipse Martyrum fines, qui
Epist. 123. in Ecclesiis recitantur, primus, ut Cassiodorus, Isuardus, Adoq. testantur, in unum sub breuita-
Damaso. te collegit. omitto alia quæ postea ad decorem, & utilitatem uniuersalis Ecclesiæ fecit, ut sacro-
rum librorum ex Hebræo, qui nunc uulgati, & recepti feruntur, uersiones, & eorum interpreta-
tiones, & quæ contra hæreticos diuersis elaborauit temporibus. Manentis Romæ uiri sanctita-
tem nunc tantum discutimus, & iuuenis solummodo examinamus labores: reliqua suis locis di-
centur. In tanta negotiorum Ecclesiæ, undiq. ad Apostolicam sedem delatorum occupatione, &
aduentantium ad se quotidie passim e populo matronarum, uirorumq. pariter multitudine, stu-
dia nihilominus, quibus ab incunabulis usque totus semper fuit addictus, nihil propterea omisit.
Epist. 116. quod auferebat illi dies, nox restituebat, & uigiliæ damna somni diminutio resarciebat. legit
Paulæ et Eu Romæ manens Blæsillæ Paulæ filiæ Salomonis Ecclesiasten, ut eam ad contemptum mundi prouo
stochio. caret, & omne quod in mundo cerneret, putaret esse pro nihilo. & commentaria in eundem scri

here

bere inchoauit. Fabiolæ quærenti de tanta, quæ in libro Numerorum est, nominum congerie, & de tam aperta Balaam propheria, cuncta iuterpretatus, & opus de quadraginta duabus mansionibus Israel se scripturum pollicitus est. scripsit itidem Romæ manens contra Heluidium hæreticum: & ut testatur Ruffinus, ad Eustochium de conseruanda uirginitate libellnm, hoc est epistolam 22. Et librum Didymi de Spiritu sancto ad preces Damasi, transferre cœpit. Paulam item de obitu Blæsillæ filiæ consolatus est, nt ipse in epitaphio Paulæ testatur. Marcellæ exposuit decem Dei apud Hebræos nomina: irem quid significet Alleluia, Amen, Maran atha, & Diapsalma: & Psalmnm centesimum uicesimum sextum iuterpretatus est. Paulæ Hebraicum exposuit Alphabetũ Damaso Papæ quid esset Osanua: quid prodigi filii Barabola siguificaret: & interpretationẽ Origenis in cantica canticorũ e Græco ab eo rogatus uertit. Expositiouem autem de sexto Esaiæ capite, ac Seraphim, quæ reperitur epistola 142. Damaso dicata, scripta Constantiuopoli fuit, rogantibus amicis, tuuc cum Gregorium Nazauzenum andiret, ut ipse super sexto Esaiæ testatur capite. Dum Romæ uersatur Hieronymus, quod per triennium fere fuit, Paulinianum adolescentem tuuc fratrẽ, qui post eius in Syriam secessum natus fuerat, in urbẽ aduocat: idq. facit, ut eũ melioribus litteris, & sanctioribus pariter moribus imbuat. conuertit præter ea quæ diximns, Romæ manens Hieronymus multos, qui uitiis & sceleribus uincti tenebantur: & Matronas plurimas ad sanctioris uitæ duxit propositum. inter quas Marcella, Melania, Asella, Albina, Marcellina, Felicitasq. celebrautur; sed ceteris præstantior Paula Eustochii, & Blæsillæ mater. nam Paula propositum implere desiderans uestem mutauit, & monasterium ingredi pollicita est: quod adimpleuit Hierosolymã uua cum Melauia sub Hieronymi ab urbe discessum proficisceudo. Cum tot hæc ac tanta nir Sauctns Romæ perageret, & omniũ ore dignus summo Põtificatu acclamaretur, clerici, o mortaliũ uita semper incerta, in quorũ uitia ille pluries inuectus fuerat, & laici, quos sæpe reprehenderat, et quod durius illius uidebatur exemplo sauctioris uitæ et offuscabat quotidie', et niliores reddebat, Hierouymi famæ detrahere cœperuut: capta occasione, quod nobiles ac diuites matronas lucri, & amotis inhonesti causa, sanctioris uitæ prætextu deceperat, & Hierosolymam explendæ libidinis gratia ducebat. Subornatus est, quo facilius res crederetur, quispiã rumigerulus, qui se nescio quid inhouesti de sancto cũ Paula nel uidisse, uel audisse assereret: eoq. factum processit, ut uilis ille homnucio captus, quæstionibus super ea re examinãdus subiiceretur. negauit ille quod prins dixerat, & insontem clamauit iu tormeutis, quẽ antea tamquam scelestũ infamauerat. Moritur interea Damasus. Hierouymns occasionem regrediendi Hierosolymam cum ex Pontificis morte, tnm ex impia hominum persecutione commode nactus, relicta Roma, magna sanctorum comitaute caterua, nauem in Romano portu conscendit, & per Siciliæ, & Italiæ fauces, Peloponensi promontoria, & Cyprum nauigaus, adolesceutem fratrem secum ducens Autiochiæ appelleus, Hierosolymam, & suam lætus reuertitur Bethlehẽ. exprimit hæc omnia ipsemet late Asellæ, epistola uonagesima nona, & etiã in Apologia coutra Ruffinum: uos ex epistola illa pauca, ex Apologia, quæ prodat, cnncta ponemus. locum qui plura desiderat, consnlat. Ego inquit, probrosus, ego nersipellis, & lubricus, ego mendax, & Satanæ arte decipiens? Quid est tutins hæc nel credidisse, uel finxisse de insontibus, an etiam de noxiis credere uoluisse? osculabantur mihi manus quidam, & ore uipereo deatrahebant: & dolebant labiis, corde gaudebant. Videbat Domiuus, & subsannabat illos, & miserum me seruum suum, futuro cum eis iudicio reseruabat. alius incessum meum calumniabatur, & risum: & ille uultni detrahebat: hic in simplicitate aliud suspicabatur. Peue certe triennium cum eis uixi. mulra me uirgiuum crebro turba circumdedit. Diuinos libros, ut potui, uonnullis sæpe disserui: lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. dicant quid umquam iu me aliter senserint, quam Christianum decebat? pecnniam cuiusquam accepi? munera uel parua, uel magna uon spreui? in manu mea æs alicuius insonnit? obliquus sermo, oculus petulaus fuit? uihil mihi aliud obiicitur, uisi sexus meus: & hoc numquam obiicitur, uisi cum Hierosolymã Paula, & Melania proficiscuutur. isti crediderunt mentieuti, cur nou credunt ueganti? idem est bomo, qui fuerat: fatetur iusoutem, qui dudum noxium loquebatur: & certe ueritatem magis exprimunt tormenta quam risus: nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut uou fictum, ut fingatur, impellitur. antequam domum sanctæ Paulæ nossem, totius in me urbis studia consonabanr. omnium pene iudicio, dignus summo sacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat. dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. numquid domum alicuius lasciuioris iugressus sum? uumquid me uestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? uulla fuit alia Romæ matrouarum, quæ meam posset edomare mentem, uisi lugens, atque ieiuuans, squalens sordibus, fletibus pene cæcata: qnam coutinuis noctibus misericordiam Domiui deprecantem, sol sæpe deprebendit. cuius canticum psalmi, sermo euangelium, deliciæ contineutia, uita ieiunium. Nulla me potuit alia delectare, nisi illa; quam manducantem numquam uidi. sed postquam eam pro suo merito castitatis nenerari, colere, suspicere cœpi: omnes me illico deseruere uirtutes. O inuidia primum mordax tui. O Satanæ calliditas semper sancta persequens. Nullæ aliæ Romanæ urbi fabnlam præbuerunt nisi Paula & Melania, quæ contemptis facultatibus, piguoribus desertis, crucem Domiui, quasi quoddam pietatis leuauere uexillum. Si balueas peterent, unguenta eligereut, diuitias, & uiduitatem habereur materiem luxuriæ, & libertatis, Dominæ uocarentur, & Sanctæ. uunc in sacco & cinere formosæ uolunt uideri: & in geheunam ignis cum ieiuniis, & pedore descendere. uidelicet uon licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si gentiles hanc uitam carperent, si Iudæi, haberent solatium non placeudi eis, quibus displicet Christus.

Ad Galatas cap. 1

Ruff. lib. 2. inuectiuarũ.

Ex proœmio libri Didymi & 2. lib. in. Ruffini.

Epist. 136. 137. 138. 141.

Epist. 155

Epist. 145. 156

Ruffinus in præfat. τῶν ἀρχῶν.

Epist. 25. de obitu Blesillæ.

Epist. 99. Asellæ.

Epist. 99. Asellæ.

stus. Nunc uero, pro nefas, homines Christiani prætermissa domorum suarum cura, & proprii
oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt. lacerant sanctum propositum, & re-
medium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus; si omnibus detrahatur; si turba sit pereun-
tium, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has mundities sordes putat.
Tu attagenem ructas, & de comeso acipensere gloriaris, ego faba uentrem impleo. Te dele-
ctant cachinnantium greges, me Paula, Melaniaq. plangentes. Tu aliena desideras, illæ contem-
nunt sua. Te delibuta melle uina delectant; illæ potant aquam frigidam suauiorem. & infra. Hæc
mi domina Asella cum iam nauem conscenderem raptim flens, dolensq. conscripsi: & gratias
ago Deo meo, quod dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem ut de Babylone Hierosolymam
regrediar, ne mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Iesus filius Iosedek. ueniat Ezdras, qui in-
terpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego qui uolebam cantare canticum
Domini in terra aliena; & deserto monte Sina, Aegypti auxilium flagitabam. Non recordabar E-
uangelii, quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, uulneratur,
occiditur. Sed licet sacerdos despiciat, atque leuites, Samaritanus ille misericors est. Nauigauit
epist. 27 autem Hierosolymam Paula cum Eustochio filia & multis uirginibus Romano in portu nauem con-
scendens, post ipsius Hieronymi discessum, quippe cum ab urbe discedens ipse, & nauem iam in
epist. 99 in fine. grediens Asellæ Romæ degenti mandat, ut Paulam, & Eustochium, uelit nolit mundus, suas salu-
tet. Ipse autem flantibus Etesiis Augusto abiit mense, & media hyeme a Paulino Antiocheno Epi-
scopo, qui ante una cum Epiphanio, uiuente iam Damaso, regressus Antiochiam fuerat, comi-
tatus, Hierosolymam, & Bethlehem rediit. Omnem autem eius nauigationem, quod discessum
Lib. 3. Apologiæ contra Ruffinum. eius ab Vrbe cauillaretur Ruffinus, ipsemet ei respondens, qualis fuerit his uerbis refert. Vis nos-
se profectionis meæ de urbe ordinem? narrabo breuiter. Mense Augusto, flantibus Etesiis, cum
Sancto Vincentio presbytero, & adolescente fratre, & aliis monachis, qui nunc Hierosolymæ
commorantur, nauim in Romano portu securus ascendi, maxima me sanctorum frequentia pro-
sequente. Veni Rhegium, in Scyllæo litore paululum steti: ubi ueteres didici fabulas, & præcipi
tem fallacis Vlyssis cursum, & Sirenarum cantica, & insatiabilem charybdis uoraginem. Cumq.
mihi accolæ illius loci multa narrarent, darentq. consilium ut non ad Protei columnas, sed ad Io-
næ portum nauigarem: illum enim fugientium, & turbatorũ, hunc securi hominis esse cursum;
malui per Maleas, & Cycladas Cyprum pergere. ubi susceptus a uenerabili Episcopo Epiphanio,
cuius tu testimonio gloriaris, ueni Antiochiam, ubi fruitus sum communione Pontificis, confes-
sorisq. Paulini: & deductus ab eo media hieme, & frigore grauissimo, intraui Hierosolymam,
uidi multa miracula, & quæ prius ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comprobaui. inde cõ
tendi Aegyptum, lustraui monasteria Nitriæ, & inter sanctorum choros aspides latere perspexi.
protinus concito gradu Bethlehem meam regressus sum, ubi adoraui præsepe, & incunabula Sal-
uatoris. Vidi quoque famosissimum lacum: nec me inerti tradidi otio, sed multa didici, quæ an-
te nesciebam. Quid autem de me Romæ iudicatum sit, & quid postea scriptum, uolo taceas, præ-
sertim cum habeas testimonia scripturarum: & ego non uerbis tuis, quæ simulare potes, sed scri-
ptis Ecclesiasticis arguendus sim. Vide quantum te timeam. Si uel paruam schedulam contra me
Romani Episcopi, aut alterius ecclesiæ protuleris, omnia quæ in te scripta sunt, mea crimina con
fitebor. Numquid & ego non possem profectionem tuã discutere? cuius ætatis fueris, unde, quo
tempore nauigaris, ubi uixeris? quibus interfueris? sed absit, ut quod in te reprehendo, faciam,
& in ecclesiastica disputatione, anilium iurgiorum deliramenta compingam. Nauigans igitur D.
Hieronymus non Protei columnas, hoc est Aegyptum, & altum petiit mare, sed ad Ioppen Ionæ
portum intra Maleas, & Cycladas insulas, contendens, Antiochiæ tandem appulit. moratus est
autem Antiochiæ aliquandiu, & Paulini communione propterea usus est: quod Paulinus, quamuis
Theodor. lib. 3. c. 5. ex Eustathiana factione post Meletium Luciferi Caralitani opera assumptus fuisset, pro uero
tamen Episcopo a Romana Ecclesia tenebatur, & iam in sede a Damaso confirmatus erat. Me-
Hist. trip. lib. 6. c. 19 letium autem, quamuis catholicus, ac sanctus ipse etiam esset, & in magno apud orientales o-
mnes nomine, propterea Apostolica sedes confirmare noluit, quod ab Arianis ex Armenia assum
Hist trip. lib. quinto. c. 47 ptus in eo Episcopatu positus erat. Durauit hæc discordia, Theodoreto teste, annis decem & se-
ptem, non tantum ipsis uiuentibus, sed in successoribus etiam eorum, Flauiano Meletii, & Eua-
Theodor lib. quinto c. 23 grio Paulini: fauentibus Meletio, & Flauiano orientalibus omnibus, Paulino uero & Euagrio oc-
cidentalibus, & quod amplius est, Romana Ecclesia. Anastasii tantum, qui Syricio successit, tẽ-
pore composita contentio fuit. Imperiali enim in illis ius antea opprimebatur. Omitto Apolli-
narium, & eius successorem Vitalem, hæreticos, ac etiam Euzoium Arianæ factionis hominem,
Hist. trip. lib. 6. c. 23 qui Antiochiæ Ecclesias omnes ita occupabat, ut Meletius aliquandiu extra urbem, & Paulinus
in una tantum urbis ecclesia solemnia celebraret. Theodoretus Sabellianæ hæresis accusatum a
Theodor. lib. quinto. c. 3 Flauiano Paulinum asserit: uerum falsam fuisse accusationem, cum ex amicitia, quam tam arcte
cum D. Hieronymo, acerrimo omnium hæreticorum hoste, Paulinus habebat, tum ex communio
ne Romanæ Ecclesiæ, in qua ille mortuus est, certissimum habeo. Accusatus est ipse etiam Hiero
epist. 77 nymus huius erroris, & tamen, si quis umquam alias, falso: quapropter ea de re Marco Cele-
densi conquerens, ait. Hæreticus uocor Homousion prædicans Trinitatem; Sabellianæ impietatis
arguor, tres subsistentes, ueras, integras, perfectasq. personas indefessa uoce pronuncians. Si
ab Arianis, merito: si ab orthodoxis, qui huiusmodi arguunt fidem, orthodoxi esse desierunt. aut
si eis placet, hæreticum me cum occidente, hæreticum cum Aegypto, hoc est cum Damaso, Pe
troq. condemnent. Sed quid aio de Paulino, atque Hieronymo? nonne ipse etiam Meletius, qui

omnium

omnium Græcorum præconiis celebratur, & quem Basilius, & Nazanzenus, duo orientis lumina, tantopere in cælum ferunt, ueluti Sabellianus, ut idem scribit Theodoretus, ab Arianis & accusatus, & ex Antiochena sede hoc nomine deiectus fuit? Arianorum calumnia hæc erat, qui ut se ab hæresis infamia extricarent, niros sanctos, qui eis acriter resistebant, hæresis macula resperge baut. adeo enim Arianis infensus Paulinus fuit, ut D. Hieronymus scribat, Arianorum & Eunomianorum tempore Athanasium, & Paulinum, solos in oriente mansisse catholicos. aduenit autem eo non multo postea, ut existimo, Paula cum Eustochio filia, & Melania Marcellini Consulis nepte, multis comitata uirginibus; & Hieronymi nauigationem secuta, post Cyprum Antiochiæ ipsa etiam appulit: deinde sancta Palæstinæ terra, quemadmodum late eius iter in epitaphio prosequitur D. Hieronymus, lustrata, Bethlehem, ibi perperuo Christi militiæ inseruitura, contendit. mansit autem ibi per triennium satis augusto hospitiolo, quousque latius extruxerit monasterium ubi ipsa cum uirginibus maneret, & aliud ubi Hieronymus, & uiri degerent, & diuersorium pro hospitibus ad ea loca pietatis, & religionis causa aduenientibus. Diues enim erat Paula, & Nicopolis in Actiaco littore posita, ad eius, ueluti quæ ab Agamemnone descendebat, possessionem maxime pertinebat. De Melania, quid egerit postea, uir sanctus nusquam meminit. adhæsit enim illa Ruffinu & Euagrio Pontico, ac Hieronymi uitæ detrahere cœpit: in eius nomen propterea ille interdum inuehitur, & a tenebris perfidiæ dictam asserit: & dum de obtrectatoribus suis meminit, Hæc non est, inquit, illius culpa, cuius sub persona alius agit tragœdiam, sed Ruffini, & Melaniæ magistrorum eius: qui illum magna mercede nihil scire docuerunt. Ruffinus libro 2. inuectiuarum aduersus Hieronymũ, quod austerioris illa esset, seuerorisq. disciplinæ, proptereaq. illi Hieronymi uita non placeret, recessisse eam cõminiscitur. laudatã antea a uiro sanctu, ac Theclæ nomine appellatã, adiungit, sed post discessum e suis erasam libris. quod falsum. est regressa est enim illa Romã Paula, Eustuchiuq. relictis, & quod amplius est, sanctioris uitæ proposito abiecto: & instar uxuris Loth, cum aratri Christi stiuam teneret, retro respexit: conuersaq. est in statuam illius salis, de quo scriptum est: quod si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum ualet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Bethlehem autem D Hieronymus sedem sibi pietatis primum, & deuotionis intuitu elegit; quod in ea Saluator noster Christus natus a pastoribus uisus, & adoratus esset a Magis: deinde quod amœnus & solitariæ uitæ ex nemoribus illi adiacentibus cõmodus esset locus. Posita est autem Bethlehem in meridiana plaga, & tribui Iuda annumerata, sub Episcopatu Hierosolymitano, sex, ut testatur Seuerus Sulpicius, qui oram inuisit, & sex mensibus ibi cum sanctissimo uiro degit, milliariis a Hierosolyma distans, & sexdecim ab Alexandria mansionibus. cellula, in qua Hieronymus mansit, posita erat, ut ipsemet in libro de nominibus Hebraicis testatur, in diuerticulo, quo ibatur ad tumulum Archelai Regis. Super ipsum autem specum unde salus mundo emersit, ecclesia constructa erat, & super ipsum præsepe, in quo agnus Dei reclinatus est, erectum altare: ut Christus in sacrificiu ad placandam eius iram, ibi Deo offerretur, unde ille pro salute hominum primum mundo illuxit. construxit ibi postea Paula monasteria quattuor, & diuersas pro diuersis peregrinis iuxta uiam posuit mansiones. Monasterium unum uiri incolebant, reliqua tria uirgines, ut quæ in tres turmas diuisæ essent: licet in opere, & cibo seiunctæ, psalmodiis tamen, & orationibus iungebantur. erant hæc monasteria ad ecclesiæ super specum ipsum constructæ latus; ad eamq. die tantum Dominico uirgines, unumquodq. agmen propriam matrem sequens, accedebant. a uiris autem adeo separatæ uiuebant, ut ne spadonibus quidem ad eas liceret accedere: & præ parietum altitudine nullus furtiuus ad eas aditus erat. Quæ fuerit earum uita, late Hieronymus in epitaphio Paulæ prosequitur. locum, si quis plura desiderat, adeat. Ipse autem Hieronymus qui usque ab adolescentia monachi egerat uitam, die noctuq. studiis, nunc legendo, nunc scribendo, uacabat, & cum aliis fratribus in monasterio labore desudabat. uiuebat in paupertate, & ut Ruffino ipse testatur, pecunias nec habebat, nec habere uolebat: sed habens uictum, & uestitum his contentus erat, in cellula latebat, & sacerdotium non ambibat, nec humilitate damnata episcopatum auro redimere festinabat. esse tantum, non etiã apparere cupiebat, & interno dumtaxat homine, non etiam externo proficere satagebat.

Hæreticos adeo persequebatur, ut coram eo hæreses, ueluti coram sole nebulæ, euanescerent. nouerunt hoc Mileuitani concilii patres, qui ad Innocentium primum scribentes, Hieronymum uti strenuum hæreticorum impugnatorem prædicant. Sanctam igitur rursus inchoans uitam, & ueluti nouus quidam miles ad certamina, laboresq. resurgens, nihil omittit eorum, quæ ad æternam salutem consequendam uel utile, uel necessarium esse retur. corpus ieiuniis macerat, mentem studiis, spiritum pascit oratione. ubi oratiu deficit, lectio, ubi lectio, oratio incipit. somnus non ad delicias, sed ad naturæ capitur necessitatem: in duro, non in mollibus cubat, & uili pallio, non pretioso, ac nitido tegitur indumento. ex ore nihil nisi sanctum, nisi castum procedit. quodcumque ex eo audieris, Christi sermo est: & in ipso quoque silentio Deum loquitur: humilitatem non minus re quam habitu, & professione præstat: hospites benigne excipit, omnesq. præter hæreticos, illisq. pedes etiam lauat. uigilat cor eius dum dormit: & cum ambulante Christus ambulat, cum sedente sedet. sed præter omnem tam animi, quam corporis sanctitatem, puritatemque, quibus ueluti præclara lux quædam mundo irradiat, studiis nunc aliquid uertendu, nunc commentando incumbit, præcipue autem aduersus hæreticos elaborando. Primo quinquennio quo ex urbe Roma discedens Bethlehem repetiit, Ecclesiasten ex Hebræo transtulit; & præclarissima illius ingenii monumenta, libros aduersus Iouinianũ, exarauit. Canis iam

caput

Hist. trip. lib. 5. c. 48

Epist. 61. contra errores Ioan. Hierosolymitani.

Epist. 27. epitaphiũ Paulæ. et epi. 99

Ruffinus lib. 2. inuectiuarum.

Epist. 27

Ex proœmio super epist. ad Titum.

Epist. ad Ctesiphontẽ contra Pelagianos.

Epist. 101. ad Pammachium de optimo genere interpretandi.

Epist. 61. contra errores Ioan. Hierosolymitani.

Epist. 48

Epist. 27. in epitaph. Paulæ.

Epist. 48

Epist. 112. Augustino.

Seuerus Sulpicius.

Lib. 1. contra Ruff.

Lib. 2. contra Ruffinũ.

Epist. 116

caput eius ſpargebatur, ipſeq. nihil propterea ex ſtudiorum aſsiduitate remittens, cum Didymi
Alexandrini, qui olim Athanaſio carus, & Magno Antonio amicus fuerat, fama uſquequaque ce-
lebris ob doctrinæ magnitudinem efferretur, eſſetq. illa tanto aliorum doctorum fama celebrior,
quanto hominis cæcitas, quæ a parua illum ætate ceperat, ſingularem eam magis reddebat, rur-
ſus Alexandriam, ut eum uideret, & dubiorum quæ in ſcripturis habebat, ab eo ſolutiones audi-
Ex catalogo ret, perrexit. magnam cum eo amicitiam inde contraxit, talemque, ut ille Didymi de Spiritu ſan
cto librum transferret, & Didymus eſpoſitionem in Oſee prophetam illi dicauerit, eiuſdemq. ro-
gatu commentariorum in Zachariam libros quinque dictauerit. meminit huius rei ipſemet Hie
Epiſt. 65 ronymus in epiſtola ad Pammachium & Oceanum, ita ſcribens. Iam canis ſpargebatur caput, &
magiſtrum potius quam diſcipulum decebat: perrexi tamen Alexandriam, audiui Didymum, in
multis ei gratias ago: quod neſciui, didici: quod ſciebam, illo docente non perdidi. & rurſus in
prooemio ad Epheſios. Non quo ab adoleſcentia aut legere umquam, aut doctos uiros ea, quæ
neſciebam, interrogare ceſſauerim: & memet ipſum tantum, ut plerique, habuerim magiſtrum.
denique nuper ob hanc uel maxime cauſam Alexandriam perrexi, ut uiderem Didymum, & ab eo
in ſcripruris omnibus, quæ habebam dubia, ſciſcitarer. Et in prooemio ſuper Oſee prophetam ad
Pammachium. Ante annos circiter uigintiduos, cum rogatu ſanctæ & uenerabilis ſocrus, immo
matris tuæ Paulæ, illud enim nomen carnis, hoc ſpiritus eſt, quæ monaſteriorum, & ſcripturarum
ſemper amore flagrauit, eſſem Alexandriæ, uidi Didymum, & eum frequenter audiui, uirū ſui
temporis eruditiſsimum: rogauiq. eum, ut quod Origenes non fecerat, ipſe compleret, & ſcri-
beret in Oſee commentarios, qui tres libros, me perente, dictauit, quinque quoque alios in Za-
chariam. & in tertio contra Ruffinum libro. Extat liber Didymi ad te, quo ſciſcitanti tibi, reſpon
dit, non eos multa peccaſſe, & ideo corporum carceres tantum eis tetigiſſe ſufficere. Magiſter
meus, & tuus, eo tempore, quo tu ab eo iſta quærebas, tres explanationum in Oſee prophetam li
bros ad me, me rogante, dictauit ex quo apparet, quid me, quid te docuerit. Peritiſsimus in ſcri-
pturis Didymus fuit, itaque, ut quemadmodum librorū multitudinem Origeni, eloquentiam Ci-
Epiſt. 51. ad Domnioné. ceroni, Ariſtoteli argumenta, prudentiam Platoni, & Ariſtarcho eruditionem Hieronymus tri-
buit, ita ſcientiam ſcripturarum Didymo concedat non immerito igitur ſe Gregorium Nazanze-
num, & Didymum in ſcripturis ſanctis catechiſtas habuiſſe cum Domnione gloriatur. Quandiu
autem Alexandriæ apud Didymum uixerit D. Hieronymus, ipſe non prodit: Ruffinus, ſi tamen ei
Epiſt. 65. pă machio & Oceano. credi poteſt, per menſem tantum eum ibi manſiſſe ſcribit. Reuerſus ab Alexandria, rurſumq. Hie
roſolymam, & Bethlebem ſuam repetens, magno labore, & impendio Barrabanum, ſeu uerius
Barhaninā, Hebræum præceptorē noctu audit. timebat enim ille Iudæos, proptereaq. inſtar Ni-
codemi qui in tenebris Chriſtum adiit, clam, ne factum a Iudæis reſciretur, hoc eſt nocte tantum
Bethlehem ueniens Hieronymum edocebat: magno enim pretio eum, ut illuc ad docendum ac-
cederet, conducebat. meminit huius præceptoris multis in locis, ſicut de Huillo Origenes, præ-
ſertim in epiſtola ad Pammachium, & Oceanum, & ubi Ruffino reſpondet, qui non minus ine-
pre, quam impie uiro ſancto obiiciebat, quod Barrabam dimiſſo Chriſto ſequeretur, & Iudaicis
incumberet lectionibus: pulchre ſibi ex euangelio luſum accepiſſe exiſtimans, ſi cum Iudæorum po
pulo clamaret, non hunc, ſed Barrabam: uir ipſe qui ueluti inter olores anſer obſtreperet, & ſe
met ſanctorum, doctorumq. hominum numero auderet immiſcere. Cum, ut reſpondens ei Hie-
ronymus ait, ab eo Hebræam linguam diſcere non poterat: qui adeo tenacis erat ingenii, ut unā
ſine alterius amiſsione diſcere non poſſet. ſuam enim, hoc eſt Latinam, oblitus erat, dum peregri-
nam Græcorum ſectatus eſt. finxit, ut malignitatem hominis noſcas, hæc garriens cornicula Hie-
ronymi etiam nomine epiſtulam, in qua illum pænitentiam agere diceretur, quod huic uacauerit
ſtudio, cum in eo nil niſi falſum, uanumq. reperiretur: & ubiq. per cereales, & anabaſios ſuos ſpar
ſam diſſeminauit: tantum ſibi apud omnes uindicat impudentia, & eouſque hominum liuor pro-
cedit. Et undenam apud nos ex Hieronymi ſtudiis maior quam ex Hebraicæ linguæ cognitione uti
litas emanauit? unde emolumentum maius profluxit? Eius enim tantū interpretatio ab Eccleſia
iamdiu recepta in uſu nunc eſt, eius uerſio legitur, & citatur. Septuaginta enim, exceptis Pſalmis,
qui ipſi etiam ſicut a Hieronymo emendati ſunt, leguntur, nullum amplius apud Latinos locum
tenent. An non Abraham in omni Chaldæorum, & Moyſes Aegyptiorū ſapientia docti fuerunt; &
Chriſtiano homini non licet in utilitatē Eccleſiæ, argutarū apum inſtar, undique quæ bona ac recta
ſunt, colligere, & cōportare? Nihil propterea hoc ſtudium omittens D. Hierony. circuit etiā poſt-
Epiſt. 108 ad Domnionem, & Rogatianum. hæc cum eruditiſsimis Hebræorum, omnē Palæſtinæ terrā, ut cuncta illius loca, ſitus, ac regiones,
de quibus ſcriptura meminit, propriis colluſtraret oculis, & quod abſens audierat, præſens uide-
ret. Et cum Paralipomenon librum tranſlaturus eſſet, propter immenſam congeriem nominum,
quæ in eo continetur, ex Tyberiade eruditiſsimum quendam Hebræum legis doctorē, qui cete-
ris Iudæis admirationi erat, conduxit, & cum eo a principio uſque ad finem, cuncta quæ in eo li-
bro ſcripta ſunt, examinauit: ſicut ipſe ad Domnionem, & Rogatianum teſtatur. Non multo po-
ſtea quod reuerſus es Alexandria fuit, ut ipſe in prooemio eorum librorum teſtatur, commenta-
rios in epiſtolam ad Epheſios ſcripſit. adiunxit deinde eos qui ſunt ad Philemonē, mox qui ad Ga-
latas, poſtremo qui ad Titum, ut ex eius præfationibus commentariis adpoſitis conſtat. omnes
autem Paulæ, & Euſtochio iam in Bethlehem degentibus dicauit: commentarios uero, qui ſunt
ſuper Mathæi euangelium, ad preces Euſebii presbyteri, Cremonenſis, intimi ſibi amici, tunc Ro
mam proficiſcentis tumultuarie conſcripſit: ſicut aliquanto poſtea, qui ſunt in ſeptem prophetas,

Micheam,

Micheam, Nahum, Abacuk, Sophoniã, Aggeum, Zachariã, atque Malachiam. in ceteros enim
quinque minores scripsit multo deinde, hoceſt mortua iam Paula, poſt uiginti duos circiter annos *Ex proœmio*
ex quo ab Alexandria, & Didymo reuerſus fuerat: ſicut in Abdiam triceſimo ſuæ ætatis anno & in *ſuper Oſee.*
quattuor maiores multo poſtea, hoceſt in poſtrema fere ſenectute. Verũ quia hanc rem plene ipſe *Ex proœmio*
differit, eũ ſuis uerbis ad Pammachium ſcribentem audiamus. Præpoſtero ordine, atque confuſo *in Abdiam.*
duodecim prophetarum opus & cœpimus, & Chriſto adiuuante cõplebimus. Non enim a primo *Ex proœmijs*
uſque ad nouiſſimũ iuxta ordinẽ, quo legũtur, ſed ut potuimus, & ut rogati ſumus, ita eos diſſeru- *maxime in*
imus. Nahum, Micheam, Sophoniam, & Aggeũ primo φιλοπονωτάταις Paulæ, eiusq. filiæ Euſtochio *Ezechielem.*
προσεφώνησα. Secũdo in Abacuk duos libros Chromatio Aquileienſi Epiſcopo delegaui. Tertio poſt
longi temporis ſilentium Abdiam & Ionã tibi imperanti diſſerui. Præſenti anno qui ſexti conſula-
tus Arcadii Auguſti, & Anicii Probi faſtis nomen impoſuit, Exuperio Toloſanæ Eccleſiæ Ponti-
fici, Zachariam, & eiuſdem urbis Minerio & Alexandro monachis, Malachiam prophetam inter-
pretatus ſum. ſtatimque recurrens ad principium uoluminis Oſee, & Iohel, & Amos tibi negare
non potui. Interea Ruffinus librum Origenis περὶ ἀρχῶν, multis enormibus refertum erroribus
transfert, & ut illum mundo legendum obtrudat, Hieronymum, quod Origenem ipſe etiam tran- *Ex præfat.*
ſtulerit, ac laudauerit, ad cælum effert. intercesſerat inter eos antea neſcio quid diſsidii, ſed re- *Ruffini in li.*
conciliati inuicem fuerant, Verum gratia male ſarta non coit. incipit eam ob cauſam cicatrix *περὶ ἀρχῶν.*
uix obducta recrudeſcere, dum Hieronymus ab amicis Pãmachio, & Marcellino ex urbe monetur, *Epiſt. 66*
ſe ex obliquis Ruffini laudibus Origeniſtam credi, & pro uero ita teneri, niſi ſuſpiciones homi-
num purget. Verum nondum ad pugnas, & contentiones uerborum uentũ erat, ut ab epiſtola ſe-
xageſimaſexta diſcere quis poteſt. Creſcebat hoc eodẽ tempore in Bethlehem monaſteriũ, quod
a Paula exædificabatur. uerum licet pro uiris, & uirginibus ibi degentibus ſatis capax extructum
habitaculum eſſet; & pro peregrinis manſiones aliquæ circa uiam erectæ: tantus tamen undiq. ad
ea loca pietatis cauſa hominum concurſus erat, præſertim monachorum, ut diuerſorium magis
amplum Hieronymus ædificare cogitauerit. mittit propterea Paulinum ſibi germanum in patriã,
iam a Gothis uaſtatam; ut ſemirutas uillulas, quæ barbarorum effugerant manus, & parentum cõ
munium uenderet cenſus. obierant enim tunc Hieronymi, Pauliníq. parentes degebat hoc tem-
pore Romæ Ruffinus, eamq. tunc Syricius, de cuius teſtimonio deinde ſub Anaſtaſio, qui eum de *Epiſt. 66.*
Origenis uerſione damnauit, gloriabatur, gubernabat. ex ea Aquileiam, & patriam reuerſus po *Ruffino.*
ſtea eſt, Pauliniano adhuc in Dalmatia, & uicinis oris manente. meminit huius rei in epiſtola ad
Pammachium, & in altera, quæ ad ipſum Ruffinum eſt, his uerbis Hieronymus. Nos in iſta pro- *Epiſt. 26.*
uincia ædificato monaſterio, & diuerſorio propter extructo, ne forte & modo Ioſeph cum Maria *Pammachio.*
in Bethlehem ueniens non inueniat hoſpitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obrui- *de obitu Pau*
mur monachorum, ut nec cœptum opus deſerere, nec ſupra uires ferre ualeamus. unde, quia pe- *linæ uxoris.*
ne nobis illud de euangelio contigit, ut futuræ turris non ante computaremus expenſas, compulſi
ſumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut ſemi utas uillulas, quæ barbarorũ effugerunt
manus, & parentum communium cenſus uenderet, ne cœptum ſanctorum miniſterium deſeren-
tes, riſum maledicis, & æmulis præbeamus. & ad Ruffinum. Frater meus Paulinianus necdum *Epiſt. 66,*
de patria reuerſus eſt, & puto quod eum Aquileiæ apud ſanctum papam Chromatium uideris. San *Ruffino.*
ctum quoque presbyterum Ruffinum ob quandam cauſam per Romam Mediolanum miſimus: &
orauimus, ut noſtro animo, & obſequio nos uideret. Gothi autem aliquot annis ante Romam *Oroſius li. 7*
captam, hoceſt Valentis tempore, ut Oroſius teſtis eſt, primum Thraciam, exinde, ut alii, Pan- *c. 19*
noniam, Dalmatiamq. uaſtarunt. quo tempore Stridon quoque deſtructa fuit. Reuerſus Palæſti- *Epiſt. 61. con*
nam Paulinianus, et iam xxx annorum uir factus, ab Epiphanio Cypri, inuitus tento ſcilicet ore. *tra Ioannẽ.*
ne reclamaret, primum diaconus, deinde presbyter in monaſterio quodam Eleutheropolitani *Epiſt. 60.*
territorii ordinatus eſt. arripuit ex hac cauſa inimicitiarum anſam Ioannes Hieroſolymitanus epi
ſcopus aduerſus Epiphanium, Hieronymumque, & monachos ſecum degentes: qui ſe uti Ori-
geniſtam ab eis corripi, & profligari uideret. aſſerit enim, in ſua diœceſi Paulinianum, ſe inſcio,
ordinari non debuiſſe, præſertim cum ætatis ſacerdotio aptus ille non eſſet. replicant illi, ad Eleu *Epiſt. 61.*
theropolitanam, non Hieroſolymitanam diœceſim monaſterium illud, ubi ordinatio facta eſt,
pertinere, & Paulinianum cum iam xxx annorum ſit, presbyteratui aptum eſſe, nec plures ha-
buiſſe annos ipſum Ioannem, cum Epiſcopus creatus eſt. contentio eouſque proceſsit, ut Ioannes
excommunicauerit omnes, qui Paulinianum pro presbytero haberent, ita ut ipſe etiam Hiero-
nymus aliquandiu ſpecum Domini tantum uidere, non etiam ingredi, propter Eccleſiam ſuper
eum cõſtructam, cum monachis poſſet: poſita enim ſub Epiſcopatu Hieroſolymitano Bethlehem
eſt. De hac autem re, ipſe his uerbis conqueritur. Ego miſellus, dum in ſolitudine deliteſco, a *Epiſt. 61. con*
tanto Pontifice repente truncatus, presbyteri nomen amiſi. Et infra. An non tu potius ſcindis *tra Ioannẽ.*
Eccleſiam, qui præcepiſti Bethlehem presbyteris tuis, ne competentibus noſtris in Paſcha baptiſ-
mum traderent, quos nos Dioſpolim ad confeſſorem & Epiſcopum miſimus Dionyſium bapti-
zandos? Eccleſiam ſcindere dicimur, qui extra cellulas noſtras, locum Eccleſiæ non habemus?
An non tu ſcindis Eccleſiam, qui mandas clericis tuis, ut ſi quis Paulinianum ab Epiphanio epi-
ſcopo conſecratum presbyterum dixerit, Eccleſiam prohibeatur intrare? ex quo tempore uſque
in præſentem diem uidemus tantum ſpecum Domini, & hæreticis intrantibus procul poſiti ſuſpi-
ramus. Nos ne ſumus, qui Eccleſiam ſcindimus, an ille, qui uiuis habitaculum, mortuis ſepul-
chrum negat, qui fratrum exilia poſtulat? Non contentus hac excommunicatione Ioannes ab Im

peratore etiam obtinuit, ut Hieronymus una cum monachis in exilium mitteretur, uerum re me-
Epist.61 lius perpensa effectum suum rescriptum sortitum non est. Nuper nobis, inquit, postulauit &
impetrauit exilium, atque utinam implere potuisset, ut sicut illi uoluntas imputatur pro opere,
ita nos non solum uoluntate, sed & effectu coronam haberemus exilii. Archelaus Comes seque-
ster Pacis inter eos prius fuerat & Theophilus Alexandriæ episcopus eandem, nondum erroribus
Ioannis cognitis, per Isidorũ presbyterum procurauit. uerũ cum Diuus Hieronymus hominis de-
texisset errores, quod scilicet Origenista esset, & octo, quas interim improbando recenset hære-
ses, prædicaret, & Pauliniani prætextu, eos persequeretur, ipseq. interea Ioannes, ut se expurga
ret, uocatus, accedere noluisset, finis controuersiæ positus est. Origenes enim, quem Ioannes se-
quebatur, ab Alexandrina tunc primum Ecclesia sub Theophilo episcopo, Epiphanio, Hierony-
moq. instantibus, in oriente damnatus est, quam condemnationem occidens postea Romaq. fir-
Epist. 16. in mauit. Romæ Syricius papa adhuc Apostolicam regebat Ecclesiam cum Ruffinus libros περὶ ἀρχῶν
Marcellæ epi Origenis a se uersos in ea disseminat, ac multos eorũ decipit lectione. Hæretici, quod amplius est,
taphio. simplicitati sancti uiri illudentes cõmunionis litteras discessure ea urbe impetrant. negauerant
enim se Origenis sequi errores. Detegit errores eorum Marcella, & examinatis testibus, illos ad-
eo conuincit, ut cum uocati cõparere noluerint, ab Anastasio, qui Syricio successit, condemna-
ti sint. Hoc tempore inimicitiæ, quæ olim erant ex causa fidei cum Ruffino, & sopitæ non extin-
ctæ fuerant, in apertas contumelias eruperunt. Dum enim ille Hieronymum secum in hæresis su-
spicionem, ueluti Origenista esset, trahere suis præconiis conatur, & uir sanctus se ab huiusmodi
infamia extricare cunctis uiribus quærit, necesse fuit aperte in hostem procedere, & amicitiam ab
adolescentia cum Ruffino contractam, religionis causa penitus scindere. Quis enim æquo animo
se hæreticum appellari patiatur, & perpetuo permansura infamia notari? præsertim cum huiusmo
di labes uix umquam eluatur, & nisi infinitis propemodum contra scriptis, testificationibus, ac
rebus etiam gestis contrarium postea manifeste appareat, numquam tollatur. Insurgit propterea
acriter in Ruffinum uir sanctus, & cunctis uiribus insidiantem sibi proterit hostem: & non tantum
in refellendis falso uiræ obiectis criminationibus, quam in abigenda a se hæresis infamia occupa-
tur: tantaq. indignatione huius materiam defensionis suscepit, ut stylum iam ob omissa a multis
annis gentilium litterarum studia languentem, & propter Hebraicæ linguæ barbariem quandam
uitiatum, quasi tunc a rhetorum schola egressus esset, ita ornate, acuteq. exacuerit, ut Ruffinus
Epist. 82. postea ne inter doctos quidem haberi cœperit. Regebat hoc tempore Romanam Ecclesiam Ana-
Marcellino. stasius papa, eiq. Ruffinus libellum, cui postea Hieronymus respondit, dicauit: & in Africa doce-
bat Aurelius Augustinus & Hypponensem gubernans Ecclesiam suæ doctrinæ, ac sanctitatis docu
menta ubique spargebat. Audiens iam celebrem Hieronymi tum senis per totum terrarũ orbem
diffusam famã, (ad eum enim ueluti ad oraculum quoddam undique concurrebatur,) & se Hiero
nymi comparatione tamquã nouum quendam in Ecclesiasticis studiis militẽ esse cognoscens, con
trahendæ amicitiæ causa ad eum scribere incipit; interrogans ab eo quædam; & expositionẽ eius
de Pauli simulatione modeste uellicans. in scribendo, rescribendoq. pro talibus rebus, multũ con-
teritur tempus: dum litteræ sero ad Hieronymum ad quem mittuntur perueniunt. Certatum est
aliquandiu pro hac re inter eos, præsertim dum expositionem suam, quod Paulus simulauerit, Hie
ronymus defendere, & Augustinus dum mendaciũ omne a scripturis sacris tollit, alio modo solui
posse difficultatem contendit: Videlicet ut Paulus seruando tunc modo quodam non necessario
legalia minime errauerit, propterea q. recte Petrum, qui ad ea gentiles exemplo suo adigeret,
reprehendere potuerit. Putatum est a principio inter eos magnas exorituras fore discordias,
dum Hieronymus, a iuuene tunc primum exuriente uidens se notari, excanduit: uerum Christi
caritas, qua inter eos certabatur, omnem discordiam ademit, tantumque postea Augustinus
Epist.86 Hieronymo detulit, ut scripta sua discutienda illi miserit, libros dicauerit, & quæstiones ali-
Epist.94 quot, præsertim quæ sunt de origine animæ, ab eo petierit; & quia propter locorum distan-
tiam, & animarum curam proficisci ad discendum in Bethlehem non poterat, misit ad eum,
Epist.94 qui sua uice quærerent & discerent a Hieronymo multa, Paulum Orosium, Alipium & Profu-
Epist.86 turum quendam presbyterum, qui tamen Profuturus morte præuentus eo peruenire non potuit.
misit per Cyprianum diaconum & alios epistolas multas; uehementerq. dolebat, se eo ad discen-
dum proficisci non posse. multum enim, ut par erat, deferebat Hieronymo, & in uiro non minus
omnis generis cumulate positam doctrinam, quam uitæ sanctitatem admirabatur. sicut ipse ad
Epist.113 eum scribens his uerbis testatur. Tantæ autem mihi in litteris tuis, quæ in manus nostras perue-
nire potuerunt, apparent res, ut nihil studiorum meorum mallem, si possem, quam inhærere late-
ri tuo, quod ego quia non possum, aliquem nostrorum in Domino filiorum erudiendum nobis ad
te mittere cogito, si etiam de hac re tua rescripta meruero. nam neque in me tantũ scientiæ diui-
narum scripturarum est, aut esse iam poterit, quantum inesse tibi uideo. Quod antẽ Paulus Oro
sius in Bethlehem cum Hieronymo fuerit, ipsemet in septimo historiæ suæ libro prodit his uerbis.
Ego quoque ipse uirum quendam Narbonensem illustris sub Theodosio militiæ etiã religiosum,
prudentemq. & grauem apud Bethlehem opidum Palæstinæ, beatissimo Hieronymo presbytero re-
ferente, audiui, se familiarissimum Atthaulpho apud Narbonam fuisse. At non solum Augusti-
nus, sed totus terrarum orbis senem uenerabatur. Seuerus Sulpicius propterea illum inuisit, &
sex mensibus cum eo mansit, mansissetq. ut ipse ait, perpetuo, si potuisset. doctissimum in omni
fuisse scientia, & acerrimum hæreticorum prædicat hostem, & quod omne tempus in studiis con
sumeret

sumeret interea asserens. Hedibia & Algasia ex ulrimis Galliarum finibus Apodemium pro multa- *Epist. 150.*
rum quæstiooom solutione ad eum misit, miserunt ex Germania Sunia et Fretella ot uarietatẽ psal- *151*
terii ab eo audirent. Mittebant ex urbe Pammachius, Oceanus, & alii, ot uel contta hæreticos *Epist. 135*
responderet, uel dobia aliqua a se mota dissolueret. Mittebaur & ex reliquis oris reliqui, tantusq.
undique ad eom quæstionum ac litterarum concorsus erat, ur scribens Paulioo hoc ipsum ipse illis
uerbis testetur: Et ut sanctæ menti tuæ simpliciter fatear, uno ad occidentem nauigandi tempo- *Epist. 153*
re, tantæ a me simol epistolæ flagitantor, ut si cuncta ad singulos oelim scribere, occurrere ne-
queam. ob res Paulæ & Eostochii Firmom ptesbyterum Ranennam, Africam, Siciliamq. his tem- *Epist. 94*
poribus Hieronymos misit, qoi ad eum reuersus Sospitem esse Aogustinum reuunciauit; Moritur
interea Paula, antequam scilicet Romas Gothis sub Innoceotio, Duce Alarico, caperetur, hoc
est Honorio Augusto sexies & Arestenio Consulibos, sub finem scilicet Aoastasii Poutificarus
anno scilicet Domini qoadriogentesimo septimo. Asidet ægrotanti Hieronymus: & io longa eius *Epist. 91*
iufirmitate sedulo inseruit. Succedit Anastasio Innocentius primos, coius octaoo anno, com is Ra *Orosius lib.*
uennæ ot auctor est Orosios, moraretur, Roma capta fuit, his octo, qui a fine Anastasii ad Ro- *7. c. 28.*
msm captã præterfluxeruot, annis iu Esaiam & Hieremiam D. Hieronymus scripsit: patet enim ex
præfatiooibus affixis obiisse iam Paulam: nam qood capta tunc fuisset Roma anno scilicet Domi-
ni quadriugeotesimo duodecimo in procœmio Ezechielis ipsemet clare his oerbis ad Eustochium
scribens memioit. Postquam uero clarissimum terrarum omnium lomeo extioctum est, immo Ro-
mani Imperii truucatum capot, &, ut oerius dicam, in ona orbe totus orbis interiit, ob mutui,
& homiliatus sum, & silui de bonis, & dolor meos renouatos est. & ad Marcellinum. Ezechielis *Epist. 85*
uolomen olim aggredi ooloi & sponsionem creberrimam studiosis lectoribus reddere, sed in ipso
dictandi exordio ita animos meos occidentalium prouinciarum & maxime urbis Romæ oastario-
ne confusus est, ot iuxta oulgate prooerbium, propriũm quoqoe ignorarem uocabulum. De ur-
bis Romæ uastarione meminit etiam in epitaphio Marcellæ, cui & Pammachio Danielis commeo- *Epist. 16*
tarios dicauit, qui etiã ipsi ante captam Romam conscripti sunt; post mortem similiter, ot reor,
Paulæ, sicut epitaphiom Marcellæ post illius ruinam. Nobiles multi, & otriusque sexos homines
post eoersam Romam Hierosolymã pergebant, quos Hieronymus ea qua poterat humanitate gra
tanter excipiebat, unde in procœmio commentariorum tertii libri Ezechielis ita ipse ad Eusto-
chium scribit. Quis crederet, ut totius orbis extructa uictoriis Roma corrueret, ur ipsa suis po-
polis, & mater fieret, & sepulctum, ut tota orientis, Aegypri, Africæ littora olim dominatricis ur
bis, seruorom, & ancillarum numero complerentur? ot qooridie S. Bethlehem uobiles quoodam
utriusque sexos, atque omoibus diuitiis affluentes susciperet meodicantes? quibus quoniam opes
ferre oon possomos, condolemus, & lacrymas lacrymis iungimus, occupatiq. sancti operis sarci
ua, dum siue gemitu cõfluentes uidere non patimur explanationes io Ezechielem, & pene omne
studiũ omisimos. laodans io epitaphio Marcellæ Anastasiom Papã Hieronymos ait. Indignam fuis
se Romã, qui eum dio haberet, ne sub tali Pontifice illa oel caperetut, oel eius precibus placatus
Deus faceret, oe caperetur. Señoerat iam Hieroo. & in prophetarum iorerpretationibus occu-
patus studiom qootidie ponebat, com statim ex urbe Hierosolymam Fabiola insperata adue- *Epist. 30. Fa*
nit, ot in sanctis locis Christo seruiret. affert secom ingentẽ, quo Hierooymum, Eustochiũ, & oir *biolæ epit.*
gioes recreet, lætitiam femina, quæ tameo paruo durauit tempore. dum enim loca saocta in-
uiseret, statim uuncius affertur, Hunnorum infinita examina cuucta sibi obuia ubiq. oastan-
tium Hierosolymam petere: Inoeteratom saoctorum locorum desiderium Hieronymum, ot
io fixis maneret, cum uirgioibus senibus, tenuit: quamuis paratam ad fugam classem renetet,
Fabiola, ut quæ ad iter expedita esset, qoippe quæ sedes iam nullas posuerat, ac tota esset in sarci
uis, Romam rediit Conscripsit ei postea librum de quadraginta duabus mansiooibus sicuti ui- *Epist. 127*
uenti pollicitus fuerat, & memoriæ mortuæ reddit, sicuti uiuenti opus, qood est de sacerdota- *Epist. 128*
libus uestibus, in procinctu, cum nauigaturus iam esset, præstitit. Qood aotem post Romam
captam barbarorum illuuies orie oris loca, præsertim Syriæ cum Aotiochiæ obsidiooe percurre-
rit, atque uastauerit, ipsemet Hieron. scribens Marcellino & Anapsychiæ aperte restatur. in qua *Epist. 85*
epistola Fabiolæ etiam mentionem facit, asserens, quod duos super Ezechielem cõmentariorum li
bros ei miserat, & quod ab ea exemplaria mutuari si uellet, posset. Exponebat præter commen-
tariorum tam exactos labores Bethlehem manens Hieronymus in cõueotu fratrum sacros Biblio
rum libros, a LXX oersos: de qua re ipse his uerbis memioit. Ego ne contra LXX interpretes ali- *Libro. 2. con*
quid som locotus, qoos ante annos plurimos diligentissime emendatos meæ linguæ studiosis dedi, *tra Ruffinũ.*
quos qootidie in coouentu fratrum edissero, quorum psalmos iugi meditatione decanto? Ruffi- *Ruffinus lib.*
nus grammarici eum osum officio & ante nõ multos annos Nobilium poeros sibi ad disceudũ Chri *2. inuectiua-*
sti timorem cõmissos humanioribus poetarum & historicorum litteris docuisse criminatur. quasi *rum.*
crimen, & non potius immensa sit laus una cum Christianæ religionis rudimentis litteras qooqoe
quæ illi ætati oecessariæ suor, pueris tradere, & paruolis tamquam paruulum fieri, ut eos quis lu
crifaciat. uide quo hominis liuor procedat, ut quod laudis luco sit, opprobrio detur. Certe ipse
iu procœmio tertii ad Galatas libri, Paulæ & Eustochio testatur quindecim & amplius tunc fuisse an
nos, ex quo gentiliom libros oon legerit. Præter studiorum & orationis occupationem, oeces-
se illi erat, quotidie aduenientes ad ea loca Christianos excipere, & ea qua poterat humanitate re *In procem. 7*
creare. Qui quidem concursus tantus erat, ut studiis uix esset relictus locus. De qua re ita ip- *libri super*
se Eustochio restatur. Fateor me explaoatiooes in Ezechiel multo ante tempore promisisse, & oc- *Ezechielẽ.*

 cupatione

cupatione de toto hue orbe uenientium implere non posse, dum nulla hora, nullumq. momentum est, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterii solitudinem hospitum frequentia commutemus, in tantū ut aut claudendum sit nobis ostium, aut scripturarum perquas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda. Itaque lucratiuis, immo furtiuis noctium horis, quæ hieme propinquante longiores esse cœperunt, ad lucernulam, qualiacūque hæc sunt, dictare conamur. Ad Lu-

Epist. 28 cinium quoque scribens, quod præ frequentia, & peregrinorum turbis relegere quæ scripserat non potuerit, asserie. recipiebat enim uenientes omnes ad ea loca cum tanta caritate, ut pedes

Libro.3.contra Ruffinū. etiam se illis solitū esse lauare his uerbis testetur. Nobis in monasterio hospitalitas cordi est, omnesq. ad nos uenientes læta humanitatis fronte suscipimus, ueremur enim ne Maria cum Ioseph locum non inueniat in diuersorio, ne nobis Iesus dicat exclusus, hospes eram, & non suscepistis me. solos hæreticos non recipimus, quos uos solos recipitis. propositum nobis quippe est pedes lauare uenientium, non merita discutere. Ad decrepitam propemodum, & ultimā iam uenerac.

Epist. 89 ætatem sicut ipse ad Augustinum his uerbis testatur. Me autem ætatis ultimæ, & pene decrepitum, ac monasterii, & ruris secreta sectantē, paruipendunt. Nec tamē propterea a studiis quicquam operæ remittebat, & non minus ad orandum alacris, quam ad legendum promptus surgebat. Mirum erat, in corpore ieiuniis & ætate consumpto tantum spiritus, tantum uigere fortitudinis; quod corpori deerat, supplebat animus, & sacrarum rerum meditatione mentem quotidie recreabat, uideres hominem a corporeis uinculis absolutum, ueluti auem quandam a nexibus expeditam, nihil aliud nisi cælum spectare, ac petere, & quanto magis morti appropinquabat, tanto plus in eo spiritus excitabatur: ita ut mortem, demigrationem quandam a terrenis ad cælestia, a caducis ad æterna, non naturæ dissolutionem in eo crederes. sapientia quæ ætate in omnibus crescit, in eo, quem semper comitata fuerat, absolutissima tunc erat. animi fortitudo, quæ iuuenem mirabiliter possederat, morti uicinum omni ex parte circumdabat. Christianæ religionis zelus, in eo alioqui perpetuus, prope mortem maior surgebat. languebant quidem membra, sed animus uigebat, & in corpore iam iam casuro, mens semper cælestia cogitans excitabatur; nec illi, ut ceteris euenire solet, una cum senectute animus frigescebat, sed cito tamquam corporeum onus depositurus, alacrior ad finem tendebat, sciebat se cursum suum bene peregisse, fidem seruasse, & in omnibus, ut strenuū militē sub Christo Duce fecisse stipendia: propterea ad coronam illi repositam, lætus gaudensq. properabat; & ueluti imbribus multis, ac procellis exagitatus oppressusq. uiator, æternum quietis, quo se reciperet, tectū optabat, & post bellorū turbines, & uarias mundi pelagi iactationes, quietum cælorum portum ingredi, & amœnum ortum incolere desiderabat, & quo magis se illi appropinquare cernebat, eo lætior incedebat. repetebat animo seruis suis a Domino repromissa, quæ nec oculus uiderit, nec auris audiuerit, nec in cor hominis ascenderint; & ubertima pascua una cū amœnissimis riuis Christi ouibus per Ezechielem præmonstrata mente tenebat: & cū longum peregrinationis suæ tempus considraret, cū propheta Dauid clamabat, hei mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus cedar, idest tenebras, multum incola fuit anima mea: & rursum quā dilecta tabernacula tua domine uirtutū, concupiscit & deficit anima mea in atria Domini; & quēadmodum desiderat ceruus ad fontē aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, sitiuit in te anima mea ad Deū fontem uiuū, quando ueniā, & apparebo ante faciē Dei. Dum iis cogitationibus uir sanctus exæstuat, & se ad amplexus præparat sponsi, in leuē incidit febriculam, quæ illum iam in carne sua præmortuū dum diuexaret, reputabat animo mundi quas pertransierat miserias omnes, quibus tempestatibus iactatus, quibus persecutionibus exagitatus fuerit; quomodo in hac uita nihil certum nihil beatum inueniretur. Orbis dominam concidisse Romam uidebat, urbes potentissimas redactas in cinerem cōsiderabat, & barbarorū incursionibus cuncta uastata. Quid non exire ex his miseriis, & in amplexus sponsi uolare ille cuperet? quid nō corporis abiecto carcere expeditum in cælum tendere? appropinquantem cernebat sponsum, & innumeris angelorum agminibus, & sanctorum choris ad se iam iam tendere conspiciebat. eo ille mentem, eo tendebat oculos: & ueluti iam solutus a carnis uinculis, ibi sibi esse uidebatur, ubi uenientem ad se Christū conspicabatur. Mortem propterea ueluti sororem carissimam, ut sibi ea quæ uidebat concederet, precabatur. aderant iuxta eum monachi, & Christo dicatæ uirgines, & ex uariis sanctorum locorum undique qui ad talis uiri exitum confluxerant homines: quos omnes ille læto, ac alacri uultu conspiciebat: & ut Deo omni inseruirent nixu, exhortabatur. aderat Eusebius, & ceteri presbyteri qui secum Christo militauerant: & abeuntē a se cōmunem patrem omnes lamentabantur. Solabatur ille cunctos, & ad humilitatem, patientiā, caritatem, ceterasq. hortabatur uirtutes, & ne sibi cælestem inuiderent patriam precabatur: quando se nihil aliud optasse semper aiebat, quam ad eum diem peruenire, unde illi ad cælestem beatitudinem daretur aditus. His & huiusmodi uerbis sanctos omnes qui aderant postquā est adhortatus, & uirgines, ut in proposito castitatis manentes Christo seruirent, animauit, uersus ad sponsum, quem sibi iam adesse uidebat, illi spiritum suum commendans obdormiuit in Domino die ultimo septembris mensis sub Honorio, & Theodosio iuniore multis clarus miraculis: uir cui nec Græci, nec Latini quem cōparent, habeant aliquem. In eū enim doctrinæ omnes & uirtutes ita cumulate se contulerunt, ut post eum, quem in aliqua re gentibus inuideat, Ecclesia neminem inueniat. Nam etsi multos in Ecclesia præstantissimos, ac doctissimos habuerimus uiros, neminem tamen, qui tot, ac tanta in omni doctrinarū genere sciuerit, & qui tot linguarum habuerit cognitionem, inuenimus. Quod si in aliqua re ipse ab aliquo uincatur,

uincatur, semper tamen ei supersunt alia, in quibus tandem illi præstans Hieronymus uictor ab- *Epist. 113*
scedat. Augustinus, qui Io. baptistæ eũ cõparat, fatetur in se necesse, nec esse umquam posse tan-
tum scientiæ diuinarum scripturarum, quantum in Hieronymo esse uidebat. & contra Iulianum *Lib. 1. con-*
scribens, Sanctus, inquit, Hieronymus presbyter Græco & Latino, insuper & Hebræo erudi- *tra Iulianũ.*
tus eloquio, ex occidentali ad orientalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis, atque in litteris
sacris usque ad decrepitam uixit ætatem. Hic omnes, uel pene omnes, qui ante illum ex utra-
que parte orbis de doctrina ecclesiastica scripserant, legit. & libro decimooctauo de ciuitate *Lib. 18. c. 43*
Dei, Non defuit, ait, temporibus nostris Presbyter Hieronymus, homo doctissimus, & trium
linguarum peritus, qui non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinum eloquium scripturas conuer-
tit. Gelasius Papa, ut omittam Damasum, qui tantum illi tribuit, & Diuum Gregorium qui
honorifice de eo meminit, ita de Beato Hieronymo scribit. Item Ruffinus uir religiosus pluri- *Dist. 15. c.*
mos ecclesiastici operis edidit libros: nonnullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quo- *sancta Rom.*
niam Beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrii libertate notauit, illa sentimus, quæ *ecclesia.*
Beatum Hieronymum prædictum sentire cognoscimus. & non solum de Ruffino, sed etiam de uni
uersis, quos uir sæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione reprehendit. Item Origenis non-
nulla opuscula, quæ uir beatus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. & paulo superius.
Vitas patrum Antonii, Pauli, Hilarionis, & omnium eremitarum, quas tamen uir beatissimus
scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. Quot autem uixerit annos, & quibus consu-
libus obierit, mihi incertum. Vnum tantum constat, ad decrepitam usque, ut tradit Augustinus,
eum uixisse ætatem. Prosper, quem multi secuti postea sunt, uixisse eum annis uno & nonaginta
testatur: obiisseq. anno Domini CCCCXXII natum hac ratione sub Constantini magni imperio
anno XXII alii deinde addiderunt. Paulus Diaconus, Sigibertus, Beda, & uulgatum Ecclesiæ Mar
tyrologium, uixisse eum annis septem amplius aiunt, hoc est octo & nonaginta. Nec desunt, qui
centesimum eum præteriisse scribant annum. Incerta tot scriptorum sententia, incertam nobis
etiam Hieronymi ætatem reddunt: præsertim cum Beda sub Arcadio eum obiisse testetur, & Pro-
sper anno Domini quadringentesimo uicesimo secundo, hoc est sub Honorio & Theodosio iunio
re. Quæ utraque sententia in illud recidit, ut Constantini Magni tempore natum Hieronymum
dicamus, anno scilicet eius uel XV, uel XXII. Verum cum eum non sub Constantino, sed Con
stantio filio natum, propterea quod Iuliani tempore puer esset, & grammaticæ operam daret,
ipsius Hieronymi testimonio initio probauerimus: superest, ut fundamentum, quo innitun-
tur, totum corruat: & aliquid tot annorũ ex eius uita detrahendum sit: quando eum sub Hono-
rio & Theodosio obiisse pro compertissimo habeo, hoc est aliquot annis ante mortem Diui Au-
gustini, qui obiit anno Domini CCCXXXX. hoc est sub Theodosio iuniore, & Valentiniano tertio.
Et ut scias mendacium sibi numquam constare, natalem Hieronymi diem, quidam in XV. alii in
XXII. uel XXV. plurimi in XXXI. Constantini magni annũ, ex uitæ longitudine reiiciunt. Sigiber-
tus, qui XCVIII. annos eum uixisse asserit, corpus laboribus ita confectũ Hieronymum habuisse scri
bit, ut nisi fune manibus apprehenso, qui ad hoc ei de trabe pendebat, surgere de lecto nõ potuisse
ce(n)setur. Marcellinus comes, uir fidei & auctoritatis magnæ, per D. Augustini, quẽ & ego sequor,
uestigia cautius incedens, nec quo anno mortuus, nec quot ille uixerit, definit, annis. admodũ
tantum senẽ decessisse asseuerat: hoc est, ut ait Augustinus, in decrepita ætate, peracta scilicet
senectute. In hũc se usum scribens Hieron. ad Augustinum, se pene decrepitũ asseuerat: ad quã de-
crepitatem peruenisse tantũ illum Augustinus significat, cum ait, usque ad decrepitã uixit ætatẽ.
alioqui si ualde decrepitũ eum intelligere uelis, necesse esset, ut uel post Augustinũ decessisset, uel
anno saltẽ XV Constantini magni natus esset. quod utrũque falsum est. Vtcũque, constat certe ex
eius scriptis, post Romã captã ab Halarico, quod fuit anno Domini CCCCXII, aliquot eum uixisse
annos: siquidem non solum ruinã illam fugientes Romanos, se in Bethlehem pluries excepisse nar
rat; uerumetiã aliqua postea eum scripsisse apparet: ut cõmentaria in Ezechielem, Epitaphium Fa-
biolæ, similiter & Marcellæ. Augustinus libros suos de anima illi dicans, post Romam captam mi-
sit: sed tabellarius, ut ipse testatur, mortuum illũ inuenit. Vtebatur uir beatissimus in senectu-
te breui quodam pileo, quo frigescens iã corpus confoueret: de qua re ipse Paulino, qui sibi illum *Epist. 153*
donauerat, scribens, ita ait. Pileolũ textura breue, caritate latissimum senili capiti confouendo
libenter accepi, & munere, & muneris auctore lætatus. Humatus post mortẽ in Bethlehẽ fuit, exe-
quiis illi ex Christiana religione, ut Antoniũ Paulo fecisse ipse refert, rite antea celebratis. Trans-
latus inde postea Romam est una cum Christi saluatoris nostri præsepio septimo Idus Maii, eo sci
licet die, quo præceptoris sui Gregorii Nazanzeni festũ agitur. reiectus deinde est dies in Vigiliã
ascensionis a Pio secundo Pontifice maximo, ut festiuius, ac frequentius ageretur; plenaria se-
pulchrum eius illo die adeuntibus, criminũ indulgentia condonata. iacet autem Beatissimus uir
omni præconio maior, & quem cuncta suspirent sæcula, super exquilias, proprio sibi iuxta præse-
pe Domini erecto altari, ubi sacra adhuc eius seruatur tunica, in Ecclesia S. Mariæ maioris: quam
tu Amplissime Cardinalis Carole Borromee, non minus pietate, & religione, quam caritate con-
spicuus, & in tanta rerum affluentia, ac imperii potestate, rarum apud omnes exemplum, cum im
mensa tua laude, & populi utilitate regis, atque gubernas.

FINIS.

CATALOGVS

Eorum, quæ in his tribus D. Hieronymi tomis continentur.

TOMVS PRIMVS.

AD Heliodorum, de laude uitæ solitariæ. Epist. I pag. 1
Ad Nepotianum de uita clericorum, & sacerdotum. Epist. II p. 4
Ad Heliodorum Epitaphium Nepotiani. Epist. III p. 10
Hieronymus Rustico monacho uiuendi formam præscribit. Epist. IIII p. 16
Ad Florentium. Epist. V p. 22
Ad Florentium. Epist. VI p. 23
Ad Lætā de institutione filiæ. Epist. VII p. 23
Ad Demetriadem, de seruanda uirginitate. Epist. VIII. p. 28
Ad Saluinam de seruanda uiduitate. Epist. IX p. 36
Ad Furiā de uiduitate seruāda. Epist. X. p. 41
Ad Ageruchiam uiduam, de monogamia. Epist. XI p. 46
Ad Gaudentium, de Pacatulæ infantulæ educatione. Epist. XII p. 52
Ad Paulinum, de institutione monachi. Epist. XIII p. 54
Ad Celantiam matronam de ratione pie uiuendi, forte Paulini Nolani episcopi. Epist. XIIII p. 58
Ad Marcellā, de laudibus Asellæ. Ep. XV. p. 66
Ad Principiam uirginem Marcellæ uiduæ epitaphium. Epist. XVI p. 67
Paula & Eustochium Marcellæ, ut commigret Bethlehem. Epist. XVII p. 71
Hieronymus Marcellā inuitat ad rus Bethlehemiticum. Epist. XVIII. p. 75
Ad Eustochium de acceptis ab ea munusculis. Epist. XIX p. 76
Ad Marcellam de acceptis munusculis. Epist. XX. p. 77
Ad Paulum Concordiensem. Epist. XXI. p. 77
Ad Eustochium de custodia uirginitatis. Epist. XXII p. 78
Ad Marcellam, de ægrotatione Blæsillæ. Epist. XXIII p. 92
Ad Marcellā, de exitu Leæ. Epist. XXIIII p. 94
Ad Paulam, super obitu Blæsillæ filiæ. Epist. XXV p. 95
Ad Pammachium consolatio super obitu Paulinæ uxoris. Epist. XXVI p. 99
Ad Eustochium uirginem epitaphiū Paulæ matris. Epist. XXVII p. 103
Ad Lucinium. Epist. XXVIII p. 116
Ad Theodoram, epitaphium Lucinii Bætici. Epist. XXIX p. 118
Ad Oceanum epitaphium Fabiolæ. Epist. XXX. p. 120
Ad Theophilum, episcopum Alexandrinum. Epist. XXXI p. 124
Ad Abigaum. Epist. XXXII p. 124
Ad Castrurium. Epist. XXXIII p. 125
Ad Iulianum consolatio. Epi. XXXIIII p. 126
Ad Exuperantiū hortatoria. Epi. XXXV. p. 129
Ad Castorinam Materterā. Epi. XXXVI. p. 130
Ad Iulianum Diaconum. Epist. XXXVII. p. 131
Ad Theodosium, & alios Anachoretas. Epist. XXXVIII. p. 131
Ad uirgines Hermonēses. Epist. XXXIX. p. 132
Ad Augustinum. Epist. XL. p. 132
Ad Ruffinum. Epist. XLI. p. 133
Ad Niceam, hypodiaconum Aquileiæ. Epist. XLII. p. 135
Ad Chromatium, Iouinum, & Eusebium. Epist. XLIII. p. 135
Ad Chrysogonum, monachum Aquileiæ. Epist. XLIIII. p. 136
Ad Antonium de modestia. Epi. XLV. p. 137
Ad Rusticum. Epist. XLVI. p. 137
De uitando suspecto contubernio. Epist. XLVII. p. 142
Ad Sabinianum Diaconum, increpatoria. Epist. XLVIII. p. 145
Ad innocentium de muliere septies icta. Epist. XLIX. p. 150
Vita Pauli Eremitæ. p. 152
Vita Sancti Ilarionis. p. 155
Vita Malchi captiui monachi. p. 166
Liber de Viris illustribus. p. 169

TOMVS SECVNDVS.

Aduersus Eluidium, de perpetua uirginitate beatæ Mariæ. p. 3
Aduersus Iouinianum Liber primus. p. 12
Aduersus Iouinianum Liber secundus. p. 44
Hieron. pro libris aduersus Iouinianum Apologia ad Pammachium. Epist. L. p. 68
Ad Domnionē Apologeticon. Epist. LI. p. 77
Ad Pammachium, pro libris suis aduersus Iouinianum. Epist. LII. p. 79
Aduersus Vigilantium, ad Riparium presbyterum. Epist. LIII. p. 80
Aduersus Vigilantium. p. 82
Ad Marcellam, aduersus Montanum. Epist. LIIII. p. 87
Ripario. Epist. LV. p. 88
Apronio. Epist. LVI. p. 88
Damaso. Epist. LVII. p. 89
Damaso. Epist. LVIII. p. 90
Orthodoxi & Luciferiani dialogus. p. 98
Ad Auitum quid cauendum in libris περὶ ἀρχῶν. Epist. LIX. p. 108
Epiphanius Ioanni episcopo Hierosolymorum. Epist. LX. p. 108
Ad Pammachium, aduersus errores Ioan. Hierosol. Epist. LXI. p. 113
Aduersus Ioan. Hierosol. ad Theophilum. Epist. LXII. p. 131
Præfatio Ruffini in libros περὶ ἀρχῶν Origenis. Epist. LXIII. p. 135
Pammachius & Oceanus Hieronymo. Epist. LXIIII. p. 136
Pammachio & Oceano. Epist. LXV. p. 136
Ruffino. Epist LXVI. p. 141

Ad

Ad Pammachium & Marcellinum Apologia Hieronymi aduerſus Ruffinum. p. 142
Apologiæ Hieronymi aduerſus Ruffinum Liber ſecundus. p. 154
Apologia Hieronymi aduerſus Ruffinum Liber tertius. p. 169
Aduerſus Pelagium ad Cteſiphontem. p. 185
In dialogos aduerſus Pelagianos proœmium. p. 192
Dialogorum Hieronymi aduerſus Pelagium liber primus. p. 193
Dialogorum Liber ſecundus. p. 209
Dialogorum Liber tertius. p. 225
Theophilus Epiphanio. Epiſt. LXVII. p. 234
Hieronymus Theophilo. Ep LXVIII. p. 235
Theophilus Hieronymo. Epiſt. LXIX. p. 235
Hieronymus Theophilo. Epiſt. LXX. p. 235
Hieronymus Theophilo. Epiſt. LXXI. p. 236
Theophilus Hieronymo. Epiſt. LXXII. p. 236
Epiphanius Hieronymo. Epi. LXXIII. p. 237
Hieronymus Marcellæ. Epiſt. LXXIIII. p. 237
Aduerſus Vigilantium. Epiſt LXXV. p. 238
Tranquillino. Epiſt. LXXVI. p. 239
Hieron. Marco presbytero Celedenſi. Epiſt LXXVII. p. 240
Pammachio & Marcellæ. Ep. LXXVIII. p. 241
Alipio & Auguſtino. Epiſt. LXXIX. p. 242
Hier. Auguſtino. Epiſt. LXXX. p. 243
Hieron. Auguſtino. Epiſt. LXXXI. p. 243
Marcellino & Anapſychiæ. Ep. LXXXII. p. 243
Oceano. Epiſt. LXXXIII. p. 244
Magno oratori Romano. Ep. LXXXIIII. p. 250
Euagrio. Epiſt. LXXXV. p. 252
Auguſtinus Hieronymo. Epiſt LXXXVI. p. 253
Auguſtinus Hieronymo. Ep. LXXXVII. p. 255
Auguſtinus Hieronymo. Ep. LXXXVIII. p. 257
Hieronymus Auguſtino. Epi. LXXXIX. p. 259
Auguſtinus Hieronymo. Epiſt. XC. p. 266
Hieronymus Auguſtino. Epiſt. XCI. p. 267
Hieronymus Auguſtino. Epiſt. XCII. p. 268
Auguſtinus Hieronymo. Epiſt. XCIII. p. 269
Hieronymus Auguſtino. Epiſt. XCIIII. p. 272
Auguſtinus Præſidio. Epiſt. XCV. p. 273
Hieron. Auguſtino. Epiſt. XCVI. p. 273
Auguſtinus Hieronymo. Epiſt. XCVII. p. 274
Hieronymus Auguſtino. Epi. XCVIII. p. 283
Hieron. Aſellæ. Epiſt. XCIX. p. 283
Bonaſo. Epiſt. C. p. 285
Ad Pammachium de optimo genere interpretandi. Epiſt. CI. p. 285
Marcellæ. Epiſt. CII. p. 291

TOMVS TERTIVS.

Hieron. Paulino. Epiſt. CIII. p. 3
In Pentateuchum Moyſi præfatio. CIIII. p. 8
In Ioſue præfatio. CV. p. 9
In librum Regum præfatio. CVI. p. 10
In librum Paralip. præfatio. CVII. p. 11
Ad Domnionem, & Rogatianum in librum Paralip. præfatio. CVIII. p. 12
In Eſdram & Neemiam præfatio. CIX. p. 13
Ad Chromatium, & Heliodorum, in Tobiã præfatio. CX. p. 14
In Iudith præfatio. CXI. p. 15
In librum Heſter præfatio. CXII. p. 15
In Librum Iob præfatio. CXIII. p. 15
Alia præfatio. CXIIII. p. 16
In Prouerbia, Eccleſiaſten, & Canticum canticorum Salomonis præfatio. CXV. p. 17
Ad Paulam, & Euſtochium, in librum Eccleſiaſten præfatio. CXVI. p. 18
In tranſlationem Eſaiæ præfatio. CXVII. p. 18
In Hieremiam præfatio. CXVIII. p. 19
In Ezechielem præfatio. CXIX. p. 19
In Danielem præfatio. CXX. p. 20
Ad Paulam, & Euſtochium, in duodecim prophetas, præfatio. CXXI. p. 21
In Ioelem præfatio. CXXII. p. 21
In quattuor Euangelia ad Damaſum præfatio. CXXIII. p. 22
Hier. Damaſus, Romanus Epiſcopus. Epiſt. CXXIIII. p. 23
Damaſo. Epiſt. CXXV. p. 24
Euagrio. Epiſt. CXXVI. p. 28
Fabiolæ. Epiſt. CXXVII. p. 31
De quadraginta duabus manſionibus. p. 32
Ad Fabiolam de ueſtitu ſacerdotum. Epiſt. CXXVIII. p. 43
Dardano. Epiſt. CXXIX. p. 50
Marcellæ. Epiſt. CXXX. p. 54
Ruffino. Epiſt. CXXXI. p. 56
Vitali. Epiſt. CXXXII. p. 58
Marcellæ. Epiſt. CXXXIII. p. 60
Sophronio, Epiſt. CXXXIIII. p. 61
Suniæ, & Fretellæ. Epiſt. CXXXV. p. 62
Marcellæ. Epiſt. CXXXVI. p. 75
Marcellæ. Epiſt. CXXXVII. p. 76
Marcellæ. Epiſt CXXXVIII. p. 77
Ad Cyprianum explanatio pſalmi octogeſiminoni. Epiſt. CXXXIX. p. 78
Ad Principiam uirginem explanatio pſalmi quadrageſimiquarti. Epiſt. CXL. p. 84
Ad Marcellam pſalmi CXXVI. expoſitio. Epiſt. CXLI. p. 92
Damaſo. Epiſt. CLXII. p. 94
Ad Damaſum Papam. Epiſt. CXLIII. p. 100
Damaſus Hieronymo. Epi. CXLIIII. p. 101
Hieronymus Damaſo. Epiſt. CXLV. p. 102
Hier. Damaſo. Epiſt. CXLVI. p. 103
Amando. Epi. CXLVII. p. 111
Marcellæ. Epiſt. CXLVIII. p. 114
Ad Marcellam, de blaſphemia in Spiritum ſanctum. Epiſt CXLIX. p. 115
Hedibiæ. Epiſt CL. p. 116
Algaſiæ. Epiſt. CLI. p. 129
Hieronymi in homilias cantici canticorum Origenis, ad Damaſum præfatio. p. 146
Origenis homiliæ duæ in Cantica canticorum, interprete D. Hieronymo. p. 146
Secunda homilia p. 151
Minerio & Alexandro. Epiſt. CLII. p. 158
Paulino. Epiſt. CLIII. p. 165
Deſiderio. Epiſt. CLIIII. p. 166
Ad Paulam Vrbicam. Epiſt. CLV. p. 166
In traditiones ſeu quæſtiones Hebraicas librorum Geneſeos proœmium. p. 168
Quæſtiones, ſiue traditiones Hebraicæ in Geneſim. p. 169
In libros Regum. p. 193
In librum Paralipomenon primum. p. 210
In librum ſecundum Paralipomenon. p. 221
In Loca Hebraica, proœmium. p. 227

De Actis apostolorum. p. 250
In librum nominum Hebraicorum præfatio. p. 254
Interpretatio nominum de Genesi iuxta numerum litterarum. p. 255
De Exodo. p. 258
De Numeris. p. 260
De Deuteronomio. p. 262
In librum Iesu Naue. p. 262
De libro Iudicum. p. 265
Canticum Deboræ. p. 266
In Ruth. p. 266
De primo libro Regum. p. 266
De secundo libro Regum. p. 267
De tertio librum Regum. p. 268
De libris Regum. p. 269
De psalterio. p. 270
De Esaia. p. 271
De Osee. p. 271
De Amos. p. 271
De Michea. p. 272
De Iohele & Abdia. p. 272
De Iona & Naum. p. 272
De Habacuk & Sophonia. p. 272
De Aggeo. p. 272
De zacharia & Malachia. p. 272
De Hieremia. p. 272
De Daniele. p. 273
De Ezechiele. p. 273
De Iob. p. 274
De Euangelio Matthæi. p. 274
De Marco. p. 275
De Luca. p. 275
De Ioanne. p. 276
De Actis Apostolorum. p. 276
De epistola Iacobi Apostoli. p. 278
De prima epi. Petri Apostoli. p. 278
De secunda Petri. p. 278
De prima epi. Ioannis. p. 279
De tertia epi. Ioannis. p. 279
De epistola Pauli ad Romanos. p. 279
Ad Corinthios prima. p. 279
Ad Corinthios secunda. p. 279
Ad Galatas. p. 280
ad Ephesios. p. 280
ad Colossenses. p. 280
ad Tessalonicenses. p. 280
Ad Hebræos. p. 280
De Timotheo. I. p. 280
De Timotheo. II. p. 280
De Tito. p. 281
De Philemone. p. 281
De Apocalypsi Ioannis Apostoli. p. 281
De epistola Barnabæ. p. 281
Eruditissima scholia, Mariani Victorii Reatini, in omnes D. Hieronymi epistolas. p. 283
Index locupletissimus.
Loca sacræ scripturæ, a S. Hieronymo his tribus epistolarum tomis explicata.

FINIS.

EPISTOLAE
D. EVSEBII HIERONYMI
STRIDONIENSIS,

ex multis antiquiſſimis libris in priſtinam integritatem reſtitutæ.

ARGVMENTVM.

HELIODORVS, intimus D. Hieronymi amicus, una cum eo in uaſtam ſolitudinem, quæ Syros ab Agarenis diuidit, acceſſit. conatus eſt eum uir ſanctus uti propoſiti ſocium retinere: uerum cum non potuerit, abſentem per hanc epiſtolam reuocare contendit. ſcripſit autem eam ætate tunc adoleſcens, immo pene puer, calentibus adhuc rhetorum ſtudijs, plenam lacrymis, querimonijsq. ut quæ deſerti ſodalis monſtraret affectum; eamq. ſcholaſticis quibusdam floribus, oratoria arte ludendo, mirifice ac luculenter ornauit. Exhortatoriam epiſtolam ipſe alibi uocat, quod in exhortatorio uerſetur genere: Heliodorum enim ad ſolitariam uitam multis hortatur: & quæ in contrarium adduci poterant argumenta, non minus oratione fecunda, quam felici ingenio late, copioſeq. refellit.

AD HELIODORVM,
de laude uitæ ſolitariæ.
EPISTOLA PRIMA.

VANTO amore & ſtudio contenderim, ut pariter in eremo moraremur, conſcium mutuæ caritatis pectus agnoſcit. quibus lamentis, quo dolore, quo gemitu te abeuntem proſecutus ſim, iſtæ quoque litteræ teſtes ſunt, quas lacrymis cernis interlitas. uerum tu, quaſi paruulus delicatus, contemptũ rogantis per blandimenta fouiſti: & ego incautus, quid tunc agerẽ, neſciebam. tacerẽ? ſed, quod ardenter uolebam, moderate diſſimulare non poteram. impenſius obſecrarẽ? ſed audire nolebas; quia ſimiliter nõ amabas. Quod unum poruit, ſpreta caritas fecit: quẽ præſentem retinere non ualuit, quærit abſentem. Quoniam igitur & tu ipſe abiens poſtularas, ut, poſtea quam ad deſerta migraſſem, inuitatoria ad te ſcripta tranſmitterem; & ego me factu rum promiſeram: inuito: iam propera. Nolo priſtinarum neceſſitudinum recorderis. nudos amat eremus. Nolo te antiquæ peregrinationis terreat difficultas. qui in Chriſtum credis, & eius crede ſermonibus. Quærite primum regnum Dei; & hæc omnia apponentur uo Luc.12
bis. Non pera tibi ſumenda; non uirga eſt. Affatim diues eſt, qui cum Chriſto pauper eſt. Matth.10
Sed quid ago? rurſus improuidus obſecro? abeant preces, blandimenta diſcedant. debet amor læſus iraſci. qui rogantem contempſeras, forſitan audies obiurgantem. Quid facis in paterna domo delicate miles? ubi uallum? ubi foſſa? ubi hiems acta ſub pellibus? Ecce de cælo tuba canit: ecce cum nubibus, debellaturus orbem, imperator armatus egreditur: ec
ce bis acutus gladius, ex regis ore procedens, obuia quæque metit: & tu mihi de cubiculo Apoc.1
ad aciem, tu de umbra egredetis ad ſolem? Corpus aſſuetum tunicis loricæ onus non ferr. caput opertum linteo galeam recuſat. mollem otio manum durus exaſperat capulus. Au-
di edictum regis tui: Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui mecum nõ colligit, ſpargit. Matth.12
Recordare tirocinii tui diem, quo Chriſto in baptiſmate conſepultus, in ſacramenti uerba iuraſti, pro nomine eius non te patri parciturum eſſe, non matri. Ecce aduerſarius in pectore tuo, Chriſtum conatur occidere. ecce donatiuum, quod militaturus acceperas, hoſtilia caſtra ſuſpirant. Licet paruulus ex collo pendeat nepos: licet, ſparſo crine, & ſciſſis ueſtibus, ubera, quibus te nutrierat, mater oſtendat: licet in limine pater iaceat: per calcatum perge patrem: ſiccis oculis ad uexillum crucis euola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem. Venier, ueniet poſtea dies ille, quo uictor reuertaris in patriam; quo per Hieroſolymam cæleſtẽ uir fortis coronatus incedas. tunc municipatum cum Paulo capies: tunc & parentibus tuis eiuſdem ciuitatis ius petes: tunc & pro me rogabis, qui te, ut uinceres, incitaui.

taui. Neque uero nescio, qua te dicas nunc compede præpediri. Non est nobis ferreum pe
ctus, nec dura præcordia. non ex silice natos Hyrcanæ nutriere tigres. et nos per ista transi
uimus. Nunc tibi blandis uidua soror hæret lacertis: nunc illi, cum quibus adoleuisti, uer-
nulæ aiunt: Cui nos seruituros relinquis? nunc & gerula quondam, iam anus, & nutri-
cius, secundus post naturalem pietatem pater, clamitat: Morituros expecta paulisper, & se
peli. Forsitan & laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ
lallare, congeminet. Dicant, si uolunt, & grammatici: In te omnis domus inclinata recum
Exod. 10 bit. Facile rumpit hæc uincula amor Dei, & gehennæ timor. At contra scriptura præcipit,
parentibus obsequendum. Sed quicumque eos supra Christum amat, perdit animam suam.
Gladium tenet hostis, ut me perimat: & ego de matris lacrymis cogitabo? Propter patrem
militiam Christi deseram, cui sepulturā Christi causa non debeo, quam etiā omnibus eius
Matth. 16 causa debeo? Domino passuro timide Petrus cōsulens scandalum fuit. Paulus retinentibus
Act. 21 se fratribus, ne Hierosolymam pergeret, respondit: Quid facitis plorantes, & conturban-
tes cor meum? ego enim non solum ligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro no-
mine domini Iesu Christi. Aries iste pietatis, quo fides quatitur, euangelii retundendus
Matth. 12 est muro. Mater mea, & fratres mei hi sunt, quicumque faciunt uoluntatem patris mei, qui
in cælis est. si credunt in Christum, faueant mihi, pro eius nomine pugnaturo: si non cre-
Matth. 8 dunt, mortui sepeliant mortuos suos. Sed hoc ais in martyrio. Erras frater, erras, si putas
umquam Christianum persecutionem non pati. tunc maxime oppugnaris, si te oppugna-
1. Pet. 5 ti nescis. Aduersarius noster, tamquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens circumit:
Psal. 9 & tu pacem putas? Sedet in insidiis cum diuitibus, ut in occultis interficiat innocentem:
oculi eius in pauperem respiciunt: insidiatur in occulto, sicut leo in spelunca sua; insidia-
tur, ut rapiat pauperem: et tu, frondosæ arboris tectus umbraculo, molles somnos, futurus
præda, carpis? Inde me persequitur luxuria: inde auaritia conatur irrumpere; inde uenter
meus uult mihi Deus esse pro Christo: compellit libido, ut habitantem in me Spiritum san
ctum fugem, ut templum eius uiolem: persequitur, inquam, me hostis, cui nomina mil-
le, mille nocendi artes: & ego infelix uictorem me putabo, dum capior? Nolo, frater ca-
rissime, examinato pondere delictorum, minora credas idololatriæ crimine esse, quæ dixi-
Eph. 5 mus. immo Apostoli disce sententiam, qui ait: Hoc enim scitote intelligentes, quia omnis
fornicator, aut immundus, aut auarus, aut fraudator, quod est idolorum seruitus, non ha
bet hereditatem in regno Christi, & Dei. Et quamquam generaliter aduersum Deum sa-
piat, quidquid diaboli est; &, quod diaboli est, idololatria sit, cui omnia idola mancipan
Col. 3 tur: tamen & in alio loco speciatim, nominatimq. determinat, dicens: Mortificate membra
nostra, quæ sunt super terram, deponentes fornicationem, immunditiam, & concupiscē
tiam malam, & auaritiam, quæ sunt idolorum seruitus, propter quæ uenit ira Dei in filios
diffidentiæ. Non est tantum in eo seruitus idoli, si quis duobus digitulis thura in bustum
aræ iaciat, aut haustum pateræ poculo fundat merum. Neget auaritiam esse idololatriam,
qui potest triginta argenteis Dominum uenditum appellare iustitiam. Neget sacrilegium
in libidine, sed is, qui membra Christi, & hostiam uiuam, placentem Deo, cum publica-
rum libidinum uictimis, nefaria collunione uiolauit. Nō fateatur fraudē idololatriam esse,
Act. 5 sed similis eorum, qui in Actibus Apostolorum ex patrimonio suo partem pretii reseruātes,
præsenti periere uindicta. Animaduerte frater, non tibi licet de tuis quidquam habere re-
Luc. 14 bus. Omnis, inquit Dominus, qui non renunciauerit cunctis, quæ possidet, non potest
Matth. 4 meus esse discipulus. Cur timido animo Christianus es? Respice Petro relictum rete: respi-
Luc. 9 ce surgentem de teloneo publicanum statim apostolum. Filius hominis non habet, ubi ca-
put reclinet: & tu amplas porticus, & ingentia tectorum spatia metiris? Hereditatem expe-
ctans sæculi, coheres Christi esse non poteris. Interpretare uocabulum monachi, hoc est
nomen tuum. quid facis in turba, qui solus es? Et hoc ego, non integris rate uel merci-
bus, nec quasi ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi nuper naufragio eiectus in litus do-
ctus nauta timida nauigaturis uoce denuncio. In illo æstu Charybdis luxuriæ, salutem uo-
rat. ibi ore uirgineo, ad pudicitiæ perpetranda naufragia, Scylla ceu renidens, libido blan
ditur. Hic barbarum litus, hic diabolus pirata, cum sociis portat uincula capiendis. Noli-
te credere, nolite esse securi. licet in modum stagni fusum æquor arrideat: licet uix summa
iacentis elementi spiritu terga crispentur: magnos hic campus montes habet: intus inclu-
sum est periculum, intus est hostis. expedite rudentes, uela suspendite. crux antennæ figa-
tur in frontibus: tranquillitas ista tempestas est. Sed forsitan dicturus es: Quid ergo? qui-
cumque in ciuitate sunt, Christiani non sunt? Non est tibi eadem causa, quæ ceteris. Do-
minum

minum ausculta dicentem: Si uis perfectus esse, uade, uende omnia tua, & da pauperibus, Matth. 19
& ueni sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es. nam cum, derelicta militia, te castrasti propter regna cælorum; quid aliud quam perfectam secutus es uitam? Perfectus autem seruus Christi, nihil præter Christum habet: aut, si quid præter Christum habet, perfectus non est: et, si perfectus non est, cum se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est. os autem, quod mentitur, occidit animam. Igitur, ut concludam; si perfectus es, cur bona paterna desideras? Dominum fefellisti, si perfectus non es. Diuinis euangelium uocibus contonat: Non potestis duobus dominis seruire: & audet quisquam men- Matth. 6
dacem Christum facere, mammonæ & Domino seruiendo? uociferatur ille sæpe: Si quis Luc. 9
uult post me uenire, abneget semet ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et ego onustus auro arbitror me Christum sequi? Qui dicit se in Christum credere, debet, quo modo ille ambulauit, & ipse ambulare. Quod si nihil habes; ut te responsurum scio: cur, tam bene paratus ad bella, non militas? Nisi forte in patria tua te arbitraris hoc facere, cum in sua Dominus signa non fecerit. et cur id? cum auctoritate sume rationem. Nemo pro- Luc. 4
pheta in patria sua honorem habet. Non quæro, inquies, honorem: sufficit mihi conscientia mea. Neque Dominus quærebat; quippe qui, ne a turbis rex constitueretur, aufugit. Sed ubi honor non est, ibi contemptus est: ubi contemptus, ibi frequens iniuria: ubi autem iniuria, ibi & indignatio: ubi indignatio, ibi quies nulla: ubi quies non est, ibi mens a proposito sæpe deducitur: ubi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex studio, minus fit ab eo, quod tollitur: & ubi minus est, perfectum non potest dici. Ex hac supputatione, illa summa nascitur, monachum perfectum in patria sua esse non posse. Perfectum autem esse nolle, delinquere est. Sed, de hoc gradu pulsus, prouocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certe in suis urbibus commorantur? Absit ut de his quidquam sinistrum loquar, qui apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus: qui claues regni cælorum habentes, quodam mo- Matth. 16
do ante iudicii diem iudicant: qui sponsam Domini sobria castitate conseruant. Sed alia, 18
ut ante perstrinxi, monachorum est causa, alia clericorum. Clerici pascunt oues: ego pascor. illi de altario uiuunt: mihi, quasi infructuosæ arbori, securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cum in euangelio anum uiduam, duo, quæ sola sibi supererant, æra mittentem in gazophylacium, laudauerit Domi- 1. Cor. 15
nus. Mihi ante presbyterum sedere non licet: illi, si peccauero, licet tradere me Satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini Iesu. Et in ueteri quidem lege, quicumque sacerdotibus non obtemperasset; aut, extra castra positus, lapidabatur a populo; aut, gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore. nunc uero inobediens, spirituali mucrone truncatur; aut, eiectus de ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur. Quod si te quoque, ad eundem ordinem, pia fratrum blandimenta solicitant: gaudebo de ascensu, timebo de lapsu. Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista: sed 1. Tim. 3
iunge, quod sequitur: Oportet autem huiusmodi irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospitalem, docibilem, non uinolentum, non percussorem, sed modestum. Et ceteris, quæ de eo sequuntur, explicitis, non minorem in tertio gradu adhibuit diligentiam, dicens: Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo uino deditos, non turpilucros, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum; & sic ministrent, nullum crimen habentes. Væ illi homini, qui, uestem non habens nuptialem, ingreditur ad cœnam. nihil superest, nisi ut sta- Matth. 22
tim audiat: Amice, quo modo huc intrasti? Et illo obmutescente, dicatur ministris: Tollite illum, ligatis manibus, & pedibus; & mittite eum in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium. Væ illi, qui, acceptum talentum in sudario ligans, ceteris lucra facien- Matth. 25
tibus, id tantum, quod acceperat, reseruauit. Illico indignantis domini responsione, ac clamore ferietur: Serue nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego ueniens cum usuris exegissem eam? Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. dum enim tu ignauus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Quamobrem sicuti, qui bene ministrat, bonum gradum sibi acquirit: ita, qui indigne ad calicem Domini accedit, reus erit Dominici corporis, & sanguinis. Non omnes episcopi, episcopi sunt. Attendis Petrum: sed & Iudam considera. Stephanum suspicis: sed & Nicolaum respice; quem Dominus in Apocalypsi sua damnat sententia: qui Apoc. 2
tam turpia & nefanda commentus est, ut Nicolaitarum hæresis ex illa radice nascatur. Probet se unusquisque, & sic accedat. Non facit ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius Act. 10

Deut. 13 centurio, adhuc ethnicus, dono sancti spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer iudicat.
Amos 1 Amos roborũ mora distringens, repente propheta effectus est. Dauid pastor eligitur in regẽ.
1. Reg. 16 Minimum discipulum Iesus amat plurimũ. Inferius frater accumbe; ut, minore adueniente,
Ioan. 19 sursum iubearis ascendere. Super quem Dominus requiescit, nisi super humilem, & quie-
Luc. 14 Isa. 66 tum, & trementem uerba sua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes potenter tor
Sap. 6 menta patientur. Nec sibi quisquam de corporis tantum mundi castitate supplaudat, cum
Matth. 12 omne uerbum otiosum quodcumque locuti fuerint homines, reddituri sint de eo ratio-
nem in die iudicii; cum etiam conuicium in fratrem, homicidii sit reatus. Non est facile, sta
re loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium: ne forte ueniat angelus,
Apoc. 2 qui scindat uelum templi tui, qui candelabrum tuum de loco moueat. Aedificaturus tur-
Luc. 14 rim, futuri operis sumptus supputa. Infatuatum sal ad nihil est utile, nisi ut proiiciatur fo-
Matth. 5 ras, & a porcis conculcetur. Monachus si ceciderit, rogabit pro eo sacerdos: pro sacerdotis
lapsu quis rogaturus est? Sed quoniam e scopulosis locis enauigauit oratio; & inter canas
spumeis fluctibus cautes fragilis in altum cymba processit; pandenda uela sunt uentis; &
quæstionum scopulis transuadatis, lætantium more nautarum, epilogi celeuma cantãdum
est. O desertum, Christi floribus uernans. o solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de qui-
bus in Apocalypsi ciuitas magni regis extruitur. o eremus familiarius Deo gaudens. Quid
agis frater in sæculo, qui maior es mundo? quamdiu te tectorum umbræ premunt? quam-
diu fumosarum urbium carcer includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis aspicio. Libet,
sarcina corporis abiecta, ad purum ætheris euolare fulgorem. Paupertatem times? sed bea-
Matth. 5 tos Christus pauperes appellat. Labore terreris? at nemo athleta sine sudore coronatur. De
cibo cogitas? sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum exesa ieiuniis mem
bra collidere? sed Dominus tecum iacet. Squalidi capitis horret inculta cæsaries? sed caput
tuum Christus est. Infinita eremi uastitas te terret? sed tu paradisum mente deambula.
Quotiescumque illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo nõ eris. Scabra sine balneis
attrahitur cutis: sed qui in Christo semel lotus est, nõ illi necesse est iterum lauare. Et ut bre
Rom. 8 uiter ad cuncta audias Apostolum respondentem: Non sunt, inquit, condignæ passiones
huius sæculi ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Delicatus es frater, si &
hic uis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo. Veniet, ueniet illa dies, qua
Luc. 12 corruptiuum hoc, & mortale, incorruptionem induat, & immortalitatẽ. Beatus seruus, quem
Dominus inuenerit uigilantem. tunc ad uocem tubæ pauebit terra cum populis, & tu gau-
debis. Iudicaturo Domino, lugubre mundus immugiet: tribus ad tribum pectora ferient:
potentissimi quondam reges, nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum prole sua uere tunc
ignitus Iupiter: adducetur & cum suis stultus Plato discipulis: Aristotelis argumenta non
proderunt. tunc tu rusticanus & pauper exultabis, & ridebis, & dices: Ecce crucifixus De-
us meus: ecce iudex, qui obuolutus pannis in præsepio uagiit. hic est ille operarii & quæ-
stuariæ filius: hic, qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Aegyptum: hic uesti-
tus coccino: hic sentibus coronatus: hic Magus dæmonium habens, & Samarites. Cerne
manus Iudæe, quas fixeras: cerne latus Romane, quod foderas. uidete corpus an idem sit,
quod dicebatis clam nocte sustulisse discipulos. Dilectio tua me compulit, ut hæc tibi
frater dicerem; ut his tum interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est.

ARGVMENTVM.

NEPOTIANVS, *Heliodori ex sorore nepos, iuuenis adhuc ætate, uerum senili animo, petierat per litteras a D. Hieronymo, ut illi uiuendi formam, quæ a clericis, uel monachis seruari debet, præscriberet. facit hoc uir sanctus præsenti epistola; in qua* παραινετικῶς *multa ad eorum uitam pertinentia luculenter exponit.*

HIERONYMVS AD NEPOTIANVM, de uita clericorum, & sacerdotum.

EPISTOLA II.

PETIS a me, Nepotiane carissime, litteris transmarinis, & crebo petis, ut ti-
bi breui uolumine digeram præcepta uiuendi, & qua ratione is, qui, sæculi mi
litia derelicta, uel monachus cœperit esse, uel clericus, rectum Christi tramitem
teneat, ne ad diuersa uitiorum diuerticula rapiatur. Dum essem adolescens, im-
mo pene puer, & primos impetus lasciuientis ætatis eremi duritia refrenarem, scripsi ad
auunculum tuum, sanctum Heliodorum exhortatoriam epistolam, plenam lacrymis, que-
rimo-

trimoniisq. & quæ deserti sodalis monstraret affectum. sed in illo opere pro ætate tunc lusimus: &, calentibus adhuc rhetorum studiis, atque doctrinis, quædam scholastico flore depinximus, nunc, iam cano capite, & arata rugis fronte, & instar boum pendentibus a mento palearibus, Frigidus obsistit circũ præcordia sanguis. Vnde & in alio loco idem poeta canit: Omnia fert ætas, animum quoque. Et post modicum: Nunc oblita mihi tot carmina, uox quoque Mœrin Iam fugit ipsa. Quòd ne de gentili tantum litteratura proferre uideamur, diuinorum uoluminum sacramenta cognosce. Dauid annos natus septuaginta, bellicosus quondam uir, senectute frigescente, non poterat calefieri. quæritur itaque 3.Reg.1
puella de uniuersis finibus Israel Abisag Sunamitis, quæ cum rege dormiret, & senile corpus calefaceret. Nonne tibi uidetur, si occidentem sequaris litteram, uel figmentum esse de mimo, uel Atellanarum ludicra? Frigidus senex obuoluitur uestimentis, & nisi complexu adolescentulæ non tepescit. uiuebat adhuc Bethsabee: supererat Abygail, & reliquæ uxores eius, & concubinæ, quas scriptura commemorat. omnes quasi frigidæ repudiantur, & 1.Par.3
in unius tantum grandæuus calescit amplexibus. Abraham multo Dauid senior fuit; & tamen, uiuente Sara, aliam non quæsiuit uxorem. Isaac duplices Dauid annos habuit, & cum Gen. 23 25.
Rebecca iam uetula numquam friguit. Taceo de prioribus ante diluuium uiris, qui post annos nongentos, non dico senilibus, sed pene iam cariosis artubus, nequaquam puellares quæsiere amplexus. Certe Moyses, dux Israelitici populi, centum & uiginti annos habebat, Gen.35
& Sephoram non mutauit. Quæ est igitur ista Sunamitis, uxor & uirgo, tam feruens, ut frigidum calefaceret; tam sancta, ut calentem ad libidinem non prouocaret? Exponat sapientissimus Salomon patris sui delicias; & pacificus bellatoris uiri narret amplexus. Possi- Deut.24
de sapientiam, posside intelligentiam. Ne obliuiscaris, & ne declinaueris a uerbis oris mei. Prou.4
neque derelinquas illam, & apprehendet te: ama illam, & seruabit te. Principium sapientiæ, posside sapientiam; & in omni possessione tua, posside intelligentiam: circumda illam, & exaltabit te: honora illam, & amplexabitur te: ut det capiti tuo coronam gratiarum. Corona quoque deliciarum proteget te: omnes pene uirtutes corporis mutantur in senibus; &, crescente sola sapientia, decrescunt cetera, ieiunia, uigiliæ, & eleemosynæ, chameuniæ, huc illucq. discursus, peregrinorum susceptio, defensio pauperum, instantia orationum, perseuerantia, uisitatio languentium, labor manuum, unde præbeantur eleemosynæ. Et, ne sermonem longius protraham, cuncta, quæ per corpus exercentur, fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico, quod in iuuenibus & adhuc solidioris ætatis, his dumtaxat, qui labore & ardentissimo studio, uitæ quoque sanctimonia, & orationis ad dominum Iesum frequentia, scientiam consecuti sunt, frigeat sapientia, quæ in plerisque senibus ætate marcescit; sed quod adolescentia multa corporis bella sustineat; & inter incentiua uitiorum, & carnis titillationes, quasi ignis in lignis uiridibus, suffocetur, ut suum non possit explicare fulgorem. Senectus uero rursus eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, & in lege Domini meditati sunt die ac nocte, ætate fit doctior, usu tritior, processu temporis sapientior, & ueterum studiorum dulcissimos fructus metit. unde & sapiens ille uir Graciæ Themistocles, cum, expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quod tunc egrederetur e uita, quando sapere cœpisset. Plato, octogesimo primo anno scribens, mortuus est. et Isocrates, nonaginta & nouem annos in docendi scribendiq. labore compleuit. Taceo ceteros philosophos, Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Cleanthem; qui, iam ætate longæua, in sapientiæ studiis floruerunt. Ad poetas uenio, Homerum, Hesiodum, Simonidem, Stesichorum: qui grandes natu, cygneum nescio quid, & solito dulcius, uicina morte, cecinerunt. Sophocles, cum propter nimiam senectutem, & rei familiaris negligentiam a filiis accusaretur amentiæ, Oedipi fabulam, quam nuper scripserat, recitauit iudicibus; & tantum sapientiæ in ætate iam fracta specimen dedit, ut seueritatem tribunalium in theatri fauorem uerteret. Nec mirum, cum etiam Cato Censorius, Romani generis disertissimus, iam & senex, Græcas litteras discere nec erubuerit, nec desperauerit. Certe Homerus refert, quod de lingua Nestoris, iam uetuli, & pene decrepiti, dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipsius nominis Abisag sacramentum, sapientiam senum indicat ampliorem. interpretatur enim, pater meus superfluus, uel patris mei rugitus. uerbum superflui ambiguum est, sed in præsenti loco uirtutem sonat; quod amplior sit in senibus, & redundans ac larga sapientia. in alio autem loco superfluus, quasi non necessarius ponitur. Abisag autem, idest, rugitus proprie nuncupatur; quod, ut maris fluctus, resonat, &, ut ita dicam, de pelago ueniens fremitus auditur. ex quo ostenditur abundantissimum, & ultra humanam uocem diuini sermonis in senibus tonitruũ

commorari. Porro Sunamitis in lingua nostra, coccinea, dicitur: ut significet calere sa-
pientiam, & diuina lectione feruere: quod licet Dominici sanguinis indicet sacramentum,
Gen.38 tamen & feruorem ostendit sapientiæ. unde & obstetrix illa in Genesi coccinum ligat in ma
nu Phares, qui ab eo, quod parietem diuiserat, duos ante populos separantem, diuisoris,
Ios.2 idest Phares, sortitus est nomen. et Rahab meretrix, in typo ecclesiæ resticulam myste-
rium sanguinis continentem, ut, Hiericho pereunte, domus eius saluaretur, appendit in fe-
1.Paral. 2 nestra. unde & in alio loco de uiris sanctis scriptura commemorat: Hi sunt, qui uenerunt
Luc.12.24 de calore domus patris Rechab. Et Dominus noster in Euangelio, Ignem, inquit, ueni mit
tere in terram, & quam uolo ut ardeat. Qui in discipulorum corda succensus, cogebat eos
dicere: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in uia, & aperiret nobis
scripturas? Quorsum hæc tam longo reperita principio? Ne a me quæras pueriles declamatio
nes, sententiarum flosculos, uerborum lenocinia, & per fines capitulorum singulorum acu
ta quædam, breuiterq. conclusa, quæ plausus & clamores excitent audientium. Ample-
xetur me modo sapientia: & Abisag nostra, quæ numquam senescit, in meo requiescat si-
nu. Impolluta est, uirginitatisq. perpetuæ, & quæ in similitudinem Mariæ, cum quotidie
Rom. 12 generet, semperq. parturiat, incorrupta est. Hinc reor dixisse Apostolum: Spiritu feruen-
Matth. 24 tes: Et in Euangelio Dominum prædicasse, quod in fine mundi, quando, iuxta prophe-
Zach. 11 tam Zachariam, stultus pastor esse cœperit, sapientia decrescente, refrigescet caritas mul-
torum. Audi igitur, ut beatus Cyprianus ait, non diserta, sed fortia. audi fratrem collegio,
patrem senio, qui te ab incunabulis fidei usque ad perfectam ducat ætatem, & per singu-
los gradus uiuendi præcepta constituens, in te ceteros erudiat. Scio quidem, ab auunculo
tuo beato Heliodoro, qui nunc pontifex Christi est, te & didicisse, quæ sancta sunt, & quo-
tidie discere; normamq. uitæ eius, exemplum habere uirtutum. sed & nostra, qualiacum-
que sunt, suscipe; & libellum hunc libello illius copulato; ut, cum ille te monachum eru-
dierit, hic clericum doceat esse perfectum. Igitur clericus, qui Christi seruit ecclesiæ, in-
terpretetur primo uocabulum suum, &, nominis definitione prolata, nitatur esse quod di-
citur. si enim κλῆρος Græce, sors Latine appellatur: propterea uocantur clerici, uel quia de
sorte sunt Domini, uel quia ipse Dominus sors, id est pars, clericorum est. Qui autem uel
ipse pars Domini est, uel Dominum partem habet; talem se exhibere debet, ut & ipse pos
sideat Dominum, & possideatur a Domino. Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit:
Psal.15 Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere potest. quod si quippiam aliud habuerit
præter Dominum, pars eius non erit Dominus. uerbi gratia: si aurum, si argentum, si pos-
sessiones, si uariam supellectilem; cum istis partibus, Dominus pars eius fieri non dignabi
tur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis eius; nec accipio partem inter
ceteras tribus, sed, quasi leuita, & sacerdos, uiuo de decimis; & altari seruiens, altaris obla
tione sustentor: habens uictum, & uestitum, his contentus ero; & nudam crucem nudus se-
quar. Obsecro itaque te, & repetens, iterumq. iterumq. monebo; ne officium clericatus ge
nus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia; ne plus habeas,
Hier. 12 quam quando clericus esse cœpisti; & dicatur tibi: Cleri eorum non proderunt eis. Non-
nulli enim sunt ditiores monachi, quam fuerant sæculares; & clerici, qui possideant opes
sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant; ut suspiret eos
ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos. Mensulam tuam pauperes, & peregri-
ni, & cum illis Christus conuiua nouerit. Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem, ex
1.Cor. 15 ignobili gloriosum, quasi quandam pestem, fuge. Corrumpunt mores bonos confabula-
tiones pessimæ. Tu aurum contemnis, alius diligit: tu calcas opes, ille sectatur: tibi cordi
silentium, mansuetudo, secretum; illi uerbositas, attrita frons; cui nundinæ, fora placent,
& plateæ, ac medicorum tabernæ. In tanta morum discordia, quæ potest esse concordia?
Hospitiolum tuum aut raro, aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas, & uir
gines Christi aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne sub eodem tecto mansites: nec
in præterita castitate confidas. Nec sanctior Dauid, nec Sansone fortior, nec Salomone po
Gen.3 tes esse sapientior. Memento semper, quod paradisi colonum de possessione sua mulier eie-
cerit. Aegrotanti tibi quilibet sanctus frater assistat, & germana, uel mater, aut probatæ
quælibet apud omnes fidei. quod si huiuscemodi non fuerint consanguinitatis castimo-
niæq. personæ; multas anus nutrit ecclesia, quæ & officium præbeant, & beneficium acci-
piant ministrando, ut infirmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ. Scio quosdam
conualuisse corpore, & animo ægrotare cœpisse. Periculose tibi ministrat, cuius uultum fre
quenter attendis. Si, propter officium clericatus, aut uidua uisitatur, aut uirgo; numquam
domum

domum solus introeas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si lector, si acolythus, si psaltes te sequitur: non ornentur ueste, sed moribus: nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola, secreto, & absque arbitro, uel teste, non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum: habet nutricem maiorem domus, uirginẽ, uiduam, uel maritatam: non est tam inhumana, ut nullum præter te habeat, cui se audeat credere. Caueto omnes suspitiones: & , quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & uestes ori applicitas, & oblatos ac degustatos cibos, blandasq. & dulces litterulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meum desiderium, omnes delicias, & lepores, & risu dignas urbanitates, & ceteras ineptias amatorum, in comœdiis erubescimus, in sæculi hominibus detestamur: quanto magis in monachis, & in clericis, quorum & sacerdotium proposito, & propositum ornatur sacerdotio? Nec hoc dico, quod aut in te, aut in sanctis uiris ista formidem; sed quod in omni proposito, in omni gradu, & sexu & boni & mali repe riantur; malorumq. condemnatio, laus bonorum sit. Pudet dicere: sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & scorta hereditates capiunt: solis clericis & monachis hoc lege prohibetur, & prohibetur non a persecutoribus, sed a principibus Christianis. Nec de lege conqueror; sed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est; sed quo mihi uulnus, ut indigeam cauterio? Prouida seueraq. legis cautio, & tamen nec sic refrenatur auaritia. Per fidei commissa legibus illudimus; &, quasi maiora sint imperatorum scita, quam Christi, leges timemus, euangelia contemnimus. Sit heres, sed mater filiorum, id est, gregis sui, ecclesia, quæ illos genuit, nutriuit, & pauit. Quid nos inserimus inter matrem, & liberos? Gloria episcopi est, pauperum inopiæ prouidere. Ignominia sacerdotis est, propriis studere diuitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui uix milio & cibario pane rugientem saturare uentrem poteram, nunc similam, & mella fastidio. noni & genera, & nomina piscium: in quo litore concha lecta sit, calleo: saporibus auium discerno prouincias; & ciborũ me raritas, ac nouissime damna ipsa delectant. Audio præterea in senes, & anus absque liberis, quorundam turpe seruitium. ipsi apponunt matulam; obsident lectum; purulentiam stomachi, & phlegmata pulmonis manu propria suscipiunt: pauent ad introitum medici: trementibusq. labiis, an commodius habeant, sciscitantur: &, si paululum senex uegetior fuerit, periclitantur; simulataq. lætitia, mens intrinsecus auara torquetur: timent enim, ne perdant ministerium; & uiuacem senem, Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in præsenti pretium nõ sperarent. Quantis sudoribus hereditas cassa expetitur? Minori labore margaritum Christi emi poterat. Diuinas scripturas sæpius lege; immo numquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce, quod doceas: obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem; ut possis exhortari in doctrina sana, & cõtradicentes reuincere. Permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi; sciens, a quo didiceris; paratus semper ad satisfactionem, omni poscenti te rationem, de ea, quæ in te est, spe. Non confundant opera tua sermonem tuum: ne, cum in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, cur ergo hæc, quæ dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno uentre de ieiuniis disputat. Accusare auaritiam & latro potest: sacerdotis Christi os, mens, manusq. concordent. Esto subiectus pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. Amare filiorum, timere seruorum est. Si pater sum, inquit; ubi est honor meus? Si dominus ego sum; ubi est timor meus? Plura tibi in eodem uiro obseruanda sunt nomina, monachus, pontifex, auunculus, qui te iam in omnibus, quæ sancta sunt, docuit. Illud etiam dico, quod episcopi sacerdotes se esse nouerint, non dominos: honorent clericos, quasi clericos; ut & ipsis a clericis, quasi episcopis, honor deferatur. Scitum illud est oratoris Domitii: Cur ego te, inquit, babeam ut principem; cum tu me non habeas ut senatorem? Quod Aaron & filios eius, hoc episcopum & presbyteros esse nouerimus: Vnus dominus, unum templum, unum sit etiam ministerium. Recordemur semper, quid apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus: Pascite eum, qui in uobis est, gregem Domini, prouidentes non coacte, sed spontanee secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed uoluntarie; ueque ut dominantes in clerum, sed forma facti gregis ex animo: ut, cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis immarcessibilem gloriæ coronam. Pessimæ consuetudinis est in quibusdam ecclesiis, tacere presbyteros, & præsentibus episcopis non loqui; quasi aut inuideant, aut non dignentur audire. Et si alii, inquit, apostolus Paulus, fuerit reuelatum sedenti; prior taceat. potestis enim per singulos prophetare, ut omnes discant; & omnes consolentur: & spiritus prophetarum prophetis subiectus est. non enim dissensio-

Marginal notes: Tit.1; 2.Tim.3; 1.Pet.3; Malac.1; 1.Pet.5; 1.Cor.14

nis Deus, sed pacis. Gloria patris est filius sapiens. Gaudeat episcopus iudicio suo, cum
tales Christo elegerit sacerdotes. Docente te in ecclesia, non clamor populi, sed gemitus
suscitetur. lacrymæ auditorum, laudes tuæ sint. sermo presbyteri, scripturarum lectione
conditus sit. Nolo te declamatorem esse, & rabulam, garrulumq. sine ratione, sed myste-
riorum peritum, & sacramentorum Dei tui eruditissimum. Verba uoluere, & celeritate di-
cendi apud imperitum uulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est. Attrita
frons interpretatur sæpe, quod nescit; & cum aliis persuaserit, sibi quoque usurpat scien-
tiam. Præceptor quondam meus Gregorius Nazianzenus, rogatus a me ut exponeret,
Luc. 6 quid sibi uellet in Luca, sabbatum δευτερόπρωτον, eleganter lusit: Docebo te, inquiens, su-
per hac re in ecclesia: in qua, mihi omni populo acclamante, cogeris inuitus scire quod
nescis: aut certe, si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. Nihil tam fa
cile, quam uilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ uolubilitate decipere; quæ,
quidquid non intelligit, plus miratur. M. Tullius, in quem pulcherrimum illud elogium
est: Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator; tu illi, ne solus: in oratione pro
Q. Gallio, quid de fauore uulgi, & de imperitis concionatoribus loquatur, attende: ne his
fraudibus ludaris. loquor enim, quæ sum ipse nuper expertus. Vnus quidam poeta, nomi-
natus homo, perlitteratus, cuius sunt illa colloquia poetarum, ac philosophorum, cum fa-
cit Euripidem & Menandrum inter se, & alio loco Socratem atque Epicurum differentes,
quorum ætates non annis, sed sæculis scimus esse disiunctas, quantos is plausus, & clamo-
res mouet? multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul litteras nō didicerant.
Vestes pullas æque deuita, ut candidas. Ornatus, ut sordes, pari modo fugiendæ sunt: quia
alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu lineo incedere, sed pretium
uestium linearum non habere, laudabile est. alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est,
referto marsupio, quod sudarium orariumq. non habeas, gloriari. Sunt, qui pauperibus
paulum tribuunt, ut amplius accipiant, & sub prætextu eleemosynæ quærunt diuitias: quæ
magis uenatio appellanda est, quam eleemosynæ genus. Sic bestiæ, sic aues, sic capiuntur
& pisces. Modica in hamo esca ponitur, ut matronarum in eo sacculi protrahantur. Sciat
episcopus, cui commissa est ecclesia, quem dispensationi pauperum curæq. præficiat. Melius
est non habere, quod tribuam; quam impudenter petere, quod recondam. Sed & genus
arrogantiæ est, clementiorem te uelle uideri, quam pontifex Christi est. Non omnia possu
mus omnes. Alius in ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, uenter:
1. Cor. 12. & cetera. Lege Pauli epistolam ad Corinthios; quomodo diuersa membra unum corpus ef-
ficiunt. Nec rusticus tamen & simplex frater ideo se sanctum putet, si nihil nouerit: nec pe-
ritus, & eloquens, lingua æstimet sanctitatem. Multoq. melius est e duobus imperfectis,
rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes,
& columnas ecclesiæ substruunt: marmora nitent: auro splendent laquearia: gemmis alta-
re distinguitur: & ministrorum Christi nulla electio est. Neque uero mihi aliquis opponat
diues in Iudæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, &
cetera ex auro fabrefacta. tunc hæc probabantur a Domino, quando sacerdotes hostias im-
molabant, & sanguis pecudum, erat redemptio peccatorum. quamquam hæc omnia præ-
1. Cor. 10 cesserint in figura: Scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum deuenerunt.
Nunc uero, cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicarit, cogitemus crucem
Luc. 16 eius, & diuitias lutum putabimus. Quid miramur, quod Christus uocat iniquum mam-
Act. 3 mona? quid suspicimus, & amamus, quod Petrus se non habere, gloriose testatur? alio-
quin, si tantum litteram sequimur, & in auro atque diuitiis simplex nos delectat historia, cū
auro obseruemus & cetera. Ducant pontifices Christi, uxores uirgines: Quamuis bonæ men
tis sit qui cicatricem habuerit, & deformis est: priuetur sacerdotio; lepra corporis, animæ
uitiis præferatur: Crescamus, & multiplicemur, & repleamus terram, nec immolemus a-
gnum, nec mysticum pascha celebremus: quia hæc absque templo fieri, lege prohibentur.
Figamus septimo mense tabernaculum, & sollemne ieiunium buccina concrepemus. Quod
Rom. 7 si hæc omnia spiritualibus spiritualia comparantes, scientesq. cum Paulo, quod lex spiritua
Psal. 118 lis est, & Dauid uerba cantantes: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua:
Marc. 2 sic intelligimus, ut Dominus quoque noster intellexit, & interpretatus est sabbatum: aut
Matth. 12 aurum repudiemus cum ceteris superstitionibus Iudæorum: aut, si aurum placet, placeant
& Iudæi: quos cum auro aut probare nobis necesse est, aut damnare. Conuiuia tibi uitan
da sunt sæcularium, & maxime eorum, qui honoribus tument. Turpe est, ante fores sacerdo
tis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque uescebatur alieno, lictores consulum, &
milites

milites excubare, iudicemq. prouinciæ melius apud te prandere, quam in palatio. Quod si obtenderis te facere hæc, ut roges pro miseris atque subiectis: iudex sæculi plus deferet clerico continenti, quam diuiti; & magis sanctitatem tuam uenerabitur, quam opes. aut, si talis est, qui non audiat clericos pro quibuslibet tribulatis nisi inter phyalas: libenter carebo huiuscemodi beneficio, & Christum rogabo pro iudice; qui magis, & citius subuenire potest, quam iudex. melius enim est confidere in Domino, quã confidere in homine: melius Psal. 117
est sperare in Domino, quam sperare in principibus. Numquam uinum redoleas, ne audias Tit. 2
illud philosophi: Hoc non est osculum porrigere, sed uinum propinare. Vinolentos sacerdo Leuit. 10
tes & Apostolus damnat, & uetus lex prohibet: Qui altario deseruiunt, uinum & siceram non bibant. Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest, siue illa Deut. 14
quæ frumento conficitur, siue pomorum succo, aut cum faui decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisq. frugibus aqua pinguior coloratur. Quidquid inebriat, & statum mentis euertit, fuge similiter ut uinum. Nec hoc dico, quod Dei a nobis creatura damnetur: siquidem & Dominus uini potator est Matth. 11
appellatus; & Timotheo, dolenti stomachum, modica uini sorbitio relaxata est: sed mo- 1. Tim. 5
dum pro ætatis, & ualetudinis, & corporum qualitate exigimus in potando. quod si absque uino ardeo adolescentia, & inflammor calore sanguinis, & succulento ualidoq. sum corpore: libenter carebo poculo, in quo suspitio ueneni est. Pulchre dicitur apud Græcos, & nescio an apud nos æque resonet: Pinguis uenter non gignit mentem tenuem. Tantum tibi ieiuniorum modum impone, quantum ferre potes. sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa ieiunia. Quid prodest, oleo non uesci, & molestias quasdam difficultatesq. ciborum quærere, carycas, piper, nuces, palmarum fructus, similam, mel, pistacia? Tota hortorum cultura uexatur, ut cibario non uescamur pane; &, dum delicias sectamur, a regno cælorum retrahimur. Audio præterea quosdam, contra rerum hominumq. naturam, aquam non bibere, nec uesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, baccarumq. succum non calice sorbere, sed concha. Pro pudor, non erubescimus istiusmodi ineptiis, nec tædet superstitionis? Insuper etiam famam abstinentiæ in deliciis quærimus. Fortissimum ieiunium est, aqua & panis: sed quia gloriam non habet; & omnes pane & aqua uiuimus; quasi publicum & commune ieiunium non putatur. Caue, ne hominum rumusculos aucuperis; ne offensam Dei, populorum laude commutes. Si adhuc, inquit Apostolus, hominibus placerem, Christi seruus non essem. Desiit placere hominibus, Gal. 1
& seruus factus est Christi. Per bonam famam & malam, a dextris & a sinistris, Christi mi- 2. Cor. 6
les graditur, nec laude extollitur, nec uituperatione frangitur: non diuitiis tumet, nõ contrahitur paupertate; & læta contemnit, & tristia: per diem sol non urit eum, neque luna per Psal. 103
noctem. Nolo te orare in angulis platearum; ne rectum iter precum tuarũ frangat aura po Matth. 24
pularis. Nolo te dilatare fimbrias, & ostentui habere phylacteria, & conscientia repugnante pharisaica ambitione circumdari. Quanto melius erat, hæc non in corpore, sed in corde gestare; & Deum habere fautorem, non aspectus hominum? Inde pendet euangelium, inde lex & prophetæ, siue sacra & apostolica doctrina. melius est enim, hæc omnia in mente portare, quam in corpore. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot te regulæ, quot species gloriarum percurrant. Vis scire, quales Dominus quærat ornatus? Habeto prudentiam, iustitiam, temperantiam, fortitudinem. his cæli plagis includere: hæc te quadriga, uelut aurigam Christi, ad metam concita ferat. nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum uarietate distinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris: & ornamento tibi sunt, & tutamini, gemmæ uertuntur in scuta. Caue quoque, ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, idest, ne aut ipse aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens, inquit, aduersus fratrem tuum loquebaris, & Psal. 49
aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique, quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Parce a detractione linguæ: custodi sermones tuos: & scito, quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conscientia iudicaris; & in his ipse deprehenderis, quæ in aliis arguebas. Neque uero illa iusta est excusatio: Referentibus aliis iniuriam facere non possum. Nemo inuito auditori libenter refert. Sagitta in lapidem numquam figitur, interdum resiliens percutit dirigentem. Discat detractor, dum te uidet non libenter audire, non facile detrahere. Cum detractoribus, ait Salo Prou. 24
mon, ne misceearis: quoniam repente ueniet perditio eorum; & ruinam utriusque quis nouit? tam uidelicet eius, qui detrahit, quam illius, qui accommodat aurem detrahenti. Officii ergo tui est, uisitare languentes, nosse domos matronarum, ac liberos earum, & nobilium

nobilium uirorum custodire secreta. officii tui est, non solum oculos castos seruare, sed & linguam. Numquam de formis mulierum disputes; nec, quid agatur in alia, domus alia per te nouerit. Hippocrates adiurat discipulos antequam doceat, & in uerba sua iurare compellit; extorquet sacramento silentium; sermonem, incessum, habitum, moresq. praescribit: quanto magis nos, quibus animarum cura commissa est, omnium Christianorum domos debemus amare, quasi proprias? Consolatores potius nos in maeroribus suis, quam conuiuas in prosperis, nouerint. Facile contemnitur clericus, qui saepe uocatus ad pran-
Act. 20 dium, non recusat. Numquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius enim est, magis dare, quam accipere. nescio enim quo modo etiam ipse, qui deprecatur ut tribuat, cum acceperis, uiliorem te iudicat; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posterius ueneratur. Praedicator continentiae, nuptias ne concilier. Qui Apostolum legit,
1. Cor. 7 dicentem: Superest, ut, qui habent uxores, sic sint, quasi non habeant: cur uirginem co-
1. Tim. 3 git ut nubat? Qui de monogamia sacerdos est, quare uiduam hortatur ut digama fit? Procuratores & dispensatores domorum alienarum, atque uillarum, quo modo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse quod pauperibus erogandum sit, &, esurientibus plurimis, uel cautum esse uelle, uel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere; omnium praedonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu indicas quantum uentri meo satis sit. aut diuide statim, quod acceperis; aut, si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo, sub occasione mea sacculus tuus plenus sit. nemo mea melius me seruare potest. Optimus dispensator est, qui sibi nihil reseruat. Coegisti me, Nepotiane carissime, lapidato iam uirginitatis libello, quem sanctae Eustochio Romae scripseram, post annos decem rursus Bethlehem ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere. aut enim nihil scribendum fuit, ne hominum iudicium subiremus, quod tu facere prohibuisti; aut scribentes nosse, cunctorum aduersum nos maledicorum tela esse torquenda. quos obsecro, ut quiescant, & desinant maledicere. non enim ut aduersariis, sed ut amicis scripsimus: nec inuecti sumus in eos, qui peccant; sed, ne peccent, monuimus: neque in illos tantum, sed & in nos ipsos seueri iudices fui-
Marc. 7 mus: uolentesq. festucam de oculo alterius tollere, nostram primum trabem eiecimus. nullum laesi: nullius nomen mea scriptura designatum est. neminem specialiter meus sermo pulsauit. generalis de uitiis disputatio est. qui mihi irasci uoluerit, prius ipse de se, quod talis sit, confitebitur.

ARGVMENTVM.

NEPOTIANVS presbyter, ad quem praecedens extat epistola, diem suum adhuc iuuenis extremum obierat. D. Hieronymus super eius morte consolatur nunc Heliodorum auunculum episcopum, ostendens mortem non esse timendam, ueluti quae a Christo occisa sit: multosq. infidelium ueterum, qui fortiter eam in suis tolerarunt, primum recensens, ad laudes mortui deinde descendit: quibus expletis, humanam miseriam, imperatorum, aliorumq. procerum exemplo, ante oculos illi docte, ac ingeniose ponit.

HIERONYMI AD HELIODORVM Epitaphium Nepotiani.

EPISTOLA III.

GRANDES materias ingenia parua non sustinent; & in ipso conatu ultra uires ausa, succumbunt: quantoq. maius fuerit, quod dicendum est; tanto magis obruitur, qui magnitudinem rerum uerbis non potest explicare. Nepotianus meus, tuus, noster, immo Christi, & quia Christi, iccirco plus noster, reliquit senes, & desiderii sui iaculo uulneratos, & intolerabili dolore confectos. Quem heredem putauimus, funus tenemus. Cui iam meum sudabit ingenium? cui litterulae placere gestient? ubi est ille ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore uox dulcior? Stupet animus, manus tremit, caligant oculi, lingua balbutit. Quidquid dixero, quia ille non audit, mutum uidetur. Stylus ipse quasi sentiens, & cera subtristior, uel rubigine, uel situ obducitur. Quotiescumque nitor in uerba prorumpere, & super tumulum eius epitaphii huius flores spargere; toties lacrymis implentur oculi, &, renouato dolore, totus in funere sum.

Moris quondam fuit, ut super cadauera parentum defunctorum in concione pro rostris laudes liberi dicerent, & instar lugubrium carminum ad fletus & gemitus audientium pectora concitarent. En rerum in nobis ordo mutatus est, & in calamitatem nostram perdidit sua iura natura. Quod exhibere senibus iuuenis debuit, hoc iuueni exhibemus senes. Quid igitur faciam? Iungam tecum lacrymas? Sed Apostolus prohibet, Christianorũ mortuos, dormientes uocans. Et Dominus in Euangelio, Non est, inquit, mortua puella, sed dormit. Lazarus quoque, quia dormierat, suscitatus est. Læter & gaudeam, quia raptus est, ne malitia mentem eius mutaret, quia placuerat Deo anima illius? Sed inuito & repugnanti per genas lacrymæ fluunt; & inter præcepta uirtutum, resurrectionisq. spem, credulam mentem desiderii frangit affectus. O mors, quæ fratres diuidis, & amore sociatos crudelis ac dura dissocias. Adduxit urentem uentum Dominus de deserto ascendentem, qui siccauit uenas tuas, & desolauit fontem tuum. Deuorasti quidem Ionam, sed & in utero tuo uiuus fuit. Portasti quasi mortuum, ut tempestas mundi conquiesceret; & Niniue nostra illius præconio saluaretur. Ille te uicit: ille te iugulauit. Fugitiuus propheta, qui reliquit domum suam, dimisit hereditatem suam, dedit dilectam animam suam in manibus quærentium eum. Qui per Oseæ quondam tibi rigidus minabatur. Ero mors tua o mors: ero morsus tuus inferne. Illius morte, tu mortua es: illius morte, nos uiuimus. Deuorasti, & deuorata es. Dumq. assumpti corporis solicitaris illecebra, & auidis faucibus prædam putas; interiora tua adunco dente confossa sunt. Gratias tibi Christe saluator tua agimus creatura, quod tam potentem aduersarium nostrum, dum occideris, occidisti. Quid ante miserius homine, qui, æternæ mortis terrore prostatus, uiuendi sensum ad hoc tantum acceperat, ut periret? regnauit enim mors ab Adam usque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ. Si Abraham, Isaac, & Iacob in inferno, quis in cælorum regno? si amici tui sub pœna offendentis Adam, & qui non peccauerant, alienis peccatis tenebantur obnoxii: quid de his credendum est, qui dixerunt in cordibus suis, non est Deus? qui corrupti, & abominabiles facti sunt in uoluntatibus suis? qui declinauerunt; simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, nõ est usque ad unũ? Quod si Lazarus uidetur in sinu Abrahæ, locoq. refrigerii: quid simile infernus & regna cælorum? Ante Christum Abraham apud inferos: post Christum latro in paradiso. Et iccirco in resurrectione eius, multa dormientium corpora surrexerunt, uisaq. sunt in cælesti Hierusalem. Tuncq. impletum est illud elogium: Surge qui dormis, & eleuare, & illuminabit te Christus. Ioannes Baptista in eremo personat: Pænitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. a diebus enim Ioannis Baptistæ regnum cælorum uim patitur, & uiolenti diripiũt illud. Flammea illa romphæa, custos paradisi, & præsidentia foribus Cherubim, Christi restincta & reserata sunt sanguine. Nec mirum hoc nobis in resurrectione promitti, cum omnes, qui in carne non secundum carnem uiuimus, municipatum habeamus in cælo, & hic adhuc positis dicatur in terra: Regnum Dei intra uos est. Adde, quod ante resurrectionem Christi notus tantum in Iudæa erat Deus: in Israel magnum nomen eius: & ipsi, qui nouerant eum, tamen ad inferos trahebantur. Vbi tunc totius orbis homines, ab India usque ad Britanniam, a rigida septemtrionis plaga usque ad feruores Atlantici oceani tam innumerabiles populi, & tantarum gentium multitudines: Quã uariæ linguis, habitu, tam uestis, & armis: piscium ritu ac locustarum, & uelut muscæ & culices conterebantur: absque notitia enim sui creatoris, omnis homo pecus est: nunc uero passionem Christi, & resurrectionem eius, cunctarum gentium & uoces, & litteræ sonant. Taceo de Hebræis, Græcis, & Latinis: quas nationes fidei suæ in crucis titulo Dominus dedicauit. Immortalem animam, & post dissolutionem corporis subsistentem; quod Pythagoras somniauit; Democritus non credidit; in consolationem damnationis suæ Socrates disputauit in carcere; Indus, Persa, Gothus, Aegyptius philosophantur. Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferiis homines immolabant, stridorem suum in dulce crucis fregerunt melos, & totius mundi una uox Christus est. Quid agimus anima? quo nos uertimus? quid primum assumimus? quid tacemus? exciderunt ne tibi præcepta rhetorum? & occupata luctu, oppressa lacrymis, præpedita singultibus, dicendi ordinem non tenes? ubi illud ab infantia studium litterarum, & Anaxagoræ, ac Telamonis semper laudata sententia? Sciebam me genuisse mortalem. Legimus Crantorem; cuius uolumen, ad confouendum dolorem suum, secutus est Cicero. Platonis, Diogenis, Clitomachi, Carneadis, Posidonii ad sedandos luctus opuscula percurrimus; qui diuersis ætatibus diuersorum luctũ uel libris, uel epistolis minuere sunt conati: ut, etiam si nostrũ aresceret ingenium, de il-

Marginal references: 1. Thess. 4; Matth. 9; Ioan. 11; Sap. 4; Oseæ 13; Oseæ 13; Rom. 5; Psal. 13; Eph. 5; Matth. 3; Matth. 11; Gen. 3

de illorum posset fontibus irrigari. Proponunt innumerabiles uiros, & maxime Periclem, & Xenophontem Socraticum: quorum alter, amissis duobus filiis, coronatus in concione disseruit: alter, cum sacrificans filium in bello audisset occisum, depofuisse coronam dicitur, & eandem capiti reposuisse, postquam fortiter in acie dimicantem reperit concidisse. Quid memorem Romanos duces, quorum uirtutibus, quasi quibusdam stellis, Latinæ micant historiæ? Puluillus Capitolium dedicans, mortuum, ut nunciabatur, subito filium se iussit absente sepeliri. L. Paulus septem diebus inter duorum exequias filiorum triumphans urbem ingressus est. Prætermitto Maximos, Catones, Gallos, Pisones, Brutos, Scæuolas, Metellos, Scauros, Marios, Crassos, Marcellos, atque Aufidios; quorum non minor in luctu, quam in bellis, uirtus fuit; & quorum orbitates in Consolationis libro Tullius expli cauit: ne uidear potius aliena, quam nostra quæsisse. Quamquam & hæc in sugillationem
Gen. 37 nostri breuiter dicta sint; si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas. Igitur ad nostra ue
2. Reg. 13. 18 niamus. Non plangam cum Iacob & Dauid filios in lege morientes; sed cũ Christo in euan
Psal. 29 gelio recipiam resurgentes. Iudæorum luctus, Christianorum gaudium est. Ad uesperam
Rom. 13 demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nox præcessit, dies autem appropinquauit.
Deut. 34 unde & Moyses moriens plangitur; Iesus absque funere & lacrymis in monte sepelitur.
Ios. 24 Quidquid de scripturis super lamentatione dici potest, in eo libro, quo Paulam Romæ con solati sumus, breuiter explicauimus. nunc nobis per aliam semitã ad eundem locum perue niendum est; ne uideamur præterita, & abolita quondam calcare uestigia. Scimus quidem, Nepotianum nostrum esse cum Christo, & sanctorum mixtum choris, quod hic nobiscum eminus rimabatur in terris, & æstimatione quærebat, ibi uidentem cõminus dice-
Psal. 47 re: Sicut audiuimus, sic & uidimus, in ciuitate Domini uirtutum, in ciuitate Dei nostri: sed desiderium absentiæ eius ferre non possumus, non illius, sed nostram uicem dolentes.
Ioan. 11 Quanto ille felicior; tanto amplius nos in dolore, quod tali caremus bono. Flebant & sorores Lazarum, quem resurrecturum nouerant. et ut ueros hominis exprimeret affectus; ipse saluator plorauit, quem resuscitaturus erat. Apostolus quoque eius, qui dixit: Cupio
Philip. 1 dissolui, & esse cum Christo: Et alibi: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrũ: gratias agit,
Philip. 2 quod Epaphroditus de mortis sibi uicinia redditus sit; ne haberet tristitiam super tristitiam non incredulitatis metu, sed desiderio caritatis. Quanto magis tu & auunculus, & episcopus, hoc est, & in carne, & in spiritu parens, doles abesse uiscera tua, & quasi a te diuulsa suspiras? Sed obsecro, ut modum adhibeas in dolore, memor illius sententiæ: Ne quid nimis: obligatoq. parumper uulnere, audias laudes eius, cuius semper uirtute lætatus es. Nec doleas, quod talem amiseris; sed gaudeas, quod talem habueris. Et sicut ii, qui in breui tabella terrarum situs pingunt; ita in paruo isto uolumine ceruas adumbrata, non expressa signa uirtutum; suscipiasq. a nobis non uires, sed uoluntatem. Præcepta sunt rhetorum, ut maiores eius, qui laudandus est, & eorum gesta altius repetantur, sicq. ad ipsum per gradus sermo perueniat: quo uidelicet auitis paternisq. uirtutibus illustrior fiat, & aut non degenerasse a bonis, aut mediocres ipse ornasse uideatur. Ego carnis bona, quæ semper & ipse contempsit, in animæ laudibus non requiram: nec me iactabo de genere, idest, de alienis bonis: cum Abraham, & Isaac, sancti uiri, Ismaelem, & Esau peccatores genuerint; &
Heb. 11 e regione, Iepte, in catalogo iustorum Apostoli uoce numeratus, de meretrice sit natus.
Ezech. 18 Anima, inquit, quæ peccauerit, ipsa morietur. Ergo, quæ non peccauerit, ipsa uiuet. Nec uirtutes, nec uitia parentum liberis imputantur. ab eo tempore censemur, ex quo in
Gen. 49 Christo renascimur. Paulus, persecutor Ecclesiæ, & mane lupus rapax Beniamin, ad uespe
Act. 9 ram diuiditescam, Ananiæ oui submitteus caput. Igitur & Nepotianus noster, quasi infantulus uagiens, & rudis puer, subito nobis quasi de Iordane nascatur. Alius forsitan scriberet, quod ob salutem illius orientem eremumq. dimiseris; & me carissimum sodalem tuum redeundi spe lactaueris, ut primum, si fieri posset, sororem cum paruulo uiduam, deinde, si consilium illa respueret, saltem nepotem dulcissimum conseruares. hic est enim ille, de quo tibi quondã uaticinatus sum: Licet paruulus ex collo pendeat nepos. Referret, inquã, alius, quod in palatii militia, sub chlamyde, & candenti lino, corpus eius cilicio tritũ sit; quod stans ante sæculi potestates, lurida ieiuniis ora portauerit; quod adhuc sub alterius indumentis alteri militauerit; & ad hoc habuerit cingulum, ut uiduis, pupillis, orphanis, oppressis, miserisq. subueniret. Mihi non placent dilationes istæ imperfectæ seruitutis Dei:
Act. 10 & centurionem Cornelium, ut lego iustum, statim audio baptizatum. Verumtamen uelut incunabula quædam nascentis fidei comprobemus; ut qui sub alienis signis deuotus miles fuit, donandus laurea sit, postquam suo regi cœperit militare. Baltheo posito, habituq. mutato

mutato, quidquid castrensis peculii fuit, in pauperes erogauit. legerat enim: Qui uult perfectus esse, uendat omnia, quæ habet, & det pauperibus, & sequatur me. Et iterum: Non potestis duobus dominis seruire, Deo, & mammonæ. Excepta uili tunica, & operimento pari, quo, tecto tantum corpore, frigus excluderet, nihil sibi amplius reseruauit. Cultus ipse, prouinciæ morem sequens, nec munditiis, nec sordibus notabilis erat. cumq. arderet quotidie, aut ad Aegypti monasteria pergere, aut Mesopotamiæ inuisere choros, uel certe insularum Dalmatiæ, quæ Altino tantum freto distant, solitudines occupare; auunculum pontificem deserere non audebat, tot in illo cernens exempla uirtutum, domiq.habens unde disceret. in uno, atque eodem & imitabatur monachum, & episcopum uenerabatur. nec, ut in plerisque accidere solet, assiduitas familiaritatem, familiaritas contemptum illius fecerat: sed ita eum colebat, quasi parentem; ita admirabatur, quasi quotidie nouum cerneret. Quid multa? fit clericus, & per solitos gradus presbyter ordinatur. Iesu bone, qui gemitus, qui eiulatus, quæ cibi interdictio, quæ fuga oculorum omnium. Tum primum, & solum auunculo iratus est. Querebatur se ferre non posse, & iuuenilem ætatem incongruam sacerdotio causabatur. sed quanto magis repugnabat, tanto magis in se studia omnium concitabat: & merebatur negando, quod esse nolebat: eoq. dignior erat, quo se clamabat indignum. Vidimus Timotheum nostri temporis, & canos in sapientia, electumq. a Moyse presbyterum, qnem ipse sciret esse presbyterum. Igitur clericatum non honorem intelligens, sed onus, primam curam habuit, ut humilitate superaret inuidiam: deinde, ut nullam obscæni in se rumoris fabulam daret, ut qui mordebantur ad ætatem eius, stuperent ad continentiam, subuenire pauperibus, uisitare languentes, prouocare hospitio, lenire blanditiis, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Cæcorum baculus, esurientium cibus, spes miserorum, solamen lugentium fuit. Ita in singulis uirtutibus eminebat, quasi ceteras non haberet. Inter presbyteros, & coæquales, primus in opere, extremus in ordine. quidquid boni fecerat, ad auunculum referebat. si quid forte aliter euenerat, quam putárat; illum nescire, se errasse dicebat. In publico episcopum, domi patrē nouerat: grauitatem morum hilaritate frontis temperabat. gaudium in risu, non cachinnū, intelligeres. Virgines, & uiduas Christi honorare ut matres, hortari ut sorores, cum omni castitate. Iam uero, postquam domum se contulerat, &, relicto foris clerico, duritiæ se tradiderat monachorum; creber in orationibus, uigilans in precando. Lacrymas Deo, non hominibus, offerebat: ieiunia, in aurigæ modum, pro lassitudine, & uiribus corporis attemperabat. Mensæ auunculi intererat; & sic apposita quæque libabat, ut & superstitionem fugeret, & continentiam seruaret. Sermo eius per omne conuiuium de scripturis aliquid proponere, libenter audire, respondere uerecunde, recta suscipere, praua non acriter confutare, disputantem contra se magis docere, quam uincere: & ingenuo pudore, qui ornabat ætatem, qnid cuius esset, simpliciter confiteri. atque in hunc modum, eruditionis gloriam declinando, eruditissimus habebatur. Illud, aiebat, Tertulliani, istud Cypriani, hoc Lactantii, illud Hilarii est. sic Minucius Felix, ita Victorinus, in hunc modum est locutus Arnobius. Me quoque, quia pro sodalitate auunculi diligebat, interdum proferebat in medium. lectioneq. assidua, & meditatione diuturna, pectus suum bibliothecam fecerat Christi. quoties ille transmarinis epistolis deprecatus est, ut aliquid ad se scriberem? quoties nocturnum de euangelio petitorem, & interpellatricem duri iudicis mihi uiduam exhibuit? cumq. ego silentio magis, quam litteris, denegarem; & pudore reticentis, pudorem suffunderem postulantis: auunculum mihi opposuit precatorē; qui & liberius pro alio peteret; & pro reuerentia sacerdotii facilius impetraret. Feci ergo, quod uoluit; & breui libello amicitias nostras æternæ memoriæ consecraui. quo suscepto, Crœsi opes, & Darii diuitias se uicisse iactabat. illum ocnlis, illum manibus, illum sinu, illum ore tenebat. cumq. in stratu frequenter euolueret; super pectus soporati, dulcis pagina decidebat. Si uero peregrinorum, si amicorum quispiam uenerat; lætabatur nostro super se testimonio: et, quidquid minus in opusculo erat, distinctione moderata, & pronunciationis uarietate pensabat; ut in recitando illo, ipse uel placere quotidie, uel displicere uideretur. Vnde hic feruor, nisi ex amore Dei? unde legis Christi indefessa meditatio, nisi ex desiderio eius qui legem dedit? Alii nummum addant nummo, & in marsupium suffocantes: matronarū opes uenentur obsequiis: sint ditiores monachi, quam fuerant sæculares: possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerant; & suspiret eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos. Nepotianus noster, aurum calcans, schedulas consectatur: & sicut sui in carne contemptor est, & paupertate incedit ornatior; ita totum animæ

Matt.19.

Luc.18.

inuestigat ornatum. Ad comparationem quidem superiorum modica sunt, quæ dicturi su mus: sed & in paruis idem animus ostenditur. Vt enim creatorem non in cælo tantum mi ramur, & terra, sole, & oceano, elephantis, camelis, equis, bubus, pardis, ursis, leonibus, sed & in minutis quoque animalibus, formica, culice, muscis, uermiculis, & istiusmodi genere, quorum magis scimus corpora, quam nomina, eandemq. in cunctis uenera mur solertiam: ita mens Christo dedita, æque & in maioribus, & in minoribus intenta est,
Matth. 12 sciens etiam pro otioso uerbo reddendam esse rationem. Erat ergo solicitus, si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pauimēta tersa, si ianitor creber in porta, uela semper in ostiis, si sacrariū mundum, si uasa luculenta, & in omnes cærimonias pia solicitudo disposita, non minus, non maius negligebat officium. ubicumque eum quæreres, in ecclesia inuenires. Nobilem uirum, Q. Fabium miratur antiquitas: qui etiā Romanæ scriptor historiæ est; sed ma-
Exod. 31 gis ex pictura, quam ex litteris, nomen inuenit: & Beselehel nostrū, plenum sapientia & spi
2. Reg. 5 ritu Dei, scriptura testatur. Hyram quoque, filium mulieris Tyriæ, quod alter tabernaculi,
3. Reg. 5 alter templi supellectilem fabricari sint. quo modo enim lætæ segetes, & uberes agri, interdum culmis, aristisq. luxuriant: ita præclara ingenia & mens plena uirtutibus in uariarū artium redundat elegantiam. unde & apud Græcos philosophus ille laudatur, qui omne, quo uteretur, usque ad pallium, & anulum, manu sua factum gloriatus est. Hoc idem possumus & de isto dicere; qui basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula diuersis floribus, & arborum comis, uitiumq. pampinis adumbrarit, ut, quidquid placebat in ecclesia, tam dispositione, quam usu, presbyteri laborem, & studium testaretur. Macte uirtute: cuius talia principia, qualis finis erit? O miserabilis humana condicio, & sine Christo uanum omne, quod uiuimus. Quid te subtrahis? quid tergiuersaris oratio? quasi enim mortem illius differre possimus, & uitam facere longiorem, sic timemus ad ultimum peruenire. Omnis caro
Esa. 40 fenum, & omnis gloria eius quasi flos feni. Vbi nunc decora illa facies, ubi totius corporis dignitas, qua, ueluti pulchro indumento, pulchritudo animæ uestiebatur? Marcescebat, pro dolor, flante austro lilium; & purpura uiolæ, in pallorem sensim migrabat. Cumq. febribus æstuaret, & uenarum fontes hauriret calor; lasso anhelitu tristem auunculum consolabatur. lætus erat uultus; &, uniuersis circa plorantibus, solus ipse ridebat. proiicere pallium, manus extendere, uidere quod alii non uidebant, &, quasi in occursum se erigens, salutare uenientes. intelligeres illum non emori, sed emigrare; & mutare amicos, non relinquere. Voluuntur per ora lacrymæ; &, obfirmato animo, non queo dolorem dissimulare, quem patior. Quis crederet in tali illum tempore uostræ necessitudinis recordari, &, luctante anima, studiorum scire dulcedinem? Apprehensa auunculi manu, Hanc, inquit, tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi, ætate patri, fratri collegio: & quidquid a te nepoti debebatur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas. Atque in talia uerba defecit, auunculi manum mei recordatione contrectans. Scio, quod nolueris amorem in te ciuium sic probare, & affectum patriæ magis quæsisse in prosperis. sed huiuscemodi officium in bonis iucundius est, in malis gratius. Tota hunc ciuitas, tota planxit Italia. corpus terra suscepit: anima Christo reddita est. Tu nepotem quærebas, Ecclesia sacerdotem. Præcessit te successor tuus. Quod tu eras, ille post te iudicio omnium merebatur. Atque ita ex una domo duplex pontificatus egressa est dignitas; dum in altero gratulatio est, quod tenuerit; in altero mæror, quod raptus sit, ne teneret. Platonis sententia est, omnem sapientium uitam, meditationem esse mortis. Laudant hoc phi
1. Cor. 15 losophi, & in cælum usque ferunt. Sed multo fortius Apostolus: Quotidie, inquit, morior per gloriam uestram. Aliud est enim conari, aliud agere; aliud uiuere moriturū, aliud mori dicturum. Ille moriturus est ex gloria, iste moritur semper ad gloriam. Debemus igitur & nos animo præmeditari, quod aliquando futuri sumus, & quod, uelimus nolimus, abesse longius non potest. nam si nongentos uitæ excederemus annos, ut ante diluuium ui
Gen. 5 uebat humanum genus; & Mathusalem nobis tempora donarentur: tamen nihil esset præterita longitudo, quæ esse desisset. etenim inter eum, qui decem uixit annos, & eum, qui mille; postquam idem uitæ finis aduenerit, & irrecusabilis mortis necessitas; transactum omne tantundem est; nisi quod senex magis onustus peccatorum fasce proficiscitur. Optima quæque dies miseris mortalibus æui, Prima fugit: subeunt morbi, tristisq. senectus, Et labor, & duræ rapit inclementia mortis. Næuius poeta, Pati, inquit, necesse est multa mortalem mala. Vnde & Niobem, quia multum fleuerit, in lapidem & diuersas bestias cōmutatam finxit antiquitas. Et Hesiodus natales hominū plangens, gaudet in funere. Prudenterq. Ennius, Plebes, ait, in hoc regi antestat loco: licet Lacrymare plebi, regi honeste uō licet.

Vt regi, sic episcopo, immo minus episcopo, quã regi. ille enim nolentibus præest, hic nolentibus: ille terrore subiicit, hic seruituti donatur: ille corpora custodit ad mortem, hic animas seruat ad uitam. in te oculi omniũ diriguntur: domus tua, & conuersatio, quasi in specula constituta, magistra est publicæ disciplinæ. quidquid feceris, id sibi omnes faciendum putant. Caue ne committas, quod aut, qui reprehendere uolunt, digne lacerasse uideantur, aut, qui imitari, cogantur delinquere. Vince, quantum potes: immo plus, quam potes, mollitiem animi tui, & ubertim fluentes lacrymas reprime: ne grandis pietas in nepotem, apud incredulas mentes desperatio putetur in Deum. Desiderandus est tibi quasi absens, non quasi mortuus: ut illum expectare, non amisisse uidearis. Verum quid ago, medens dolori, quem iam reor & tempore, & ratione sedatum, ac non potius replico tibi uicinas regum miserias, & nostri temporis calamitates; ut non tam plangendus sit, qui hac luce caruerit, quam gratulandum ei, qui de tantis malis euaserit? Constantius, Arianæ fautor hæreseos, dum contra inimicum paratur, & concitus fertur ad pugnam, in Mopsi uiculo moriens, magno dolore hosti reliquit imperium. Iulianus, proditor animæ suæ, & Christiani iugulator exercitus, Christum sensit in Media, quem primum in Gallia denegarat; dumq. Romanos propagare nult fines, perdidit propagatos. Iouinianus, gustatis tantum imperialibus bonis, fœtore prunarum suffocatus interiit; ostendens omnibus, quid sit humana potentia. Valentinianus, uastato genitali solo, & inultam patriam derelinquens, uomitu sanguinis extinctus est. Huius germanus Valens, Gothico bello uictus in Thracia, eundem locum & mortis habuit, & sepulcri. Gratiannus ab exercitu suo proditus, & ab obuiis urbibus non receptus, ludibrio hosti fuit; cruentataq. manus uestigia parietes tui Lugdune testantur. Adolescens Valentinianus, & pene puer, post fugam, post exilia, post recuperatum multo sanguine imperium, haud procul ab urbe fraternæ mortis conscia, necatus est; & cadauer exanime suspendio infamatum. Quid loquar de Procopio, Maximo, Eugenio; qui utique, dum rerum potirentur, terrori gentibus erant? omnes capti steterunt ante ora uictorum, &, quod potentissimis quondam miserrimum est, prius ignominia seruitutis, quam hostili mucrone confossi sunt. Dicat aliquis: Regum talis condicio est; feriuntq. summos fulgura montes. Ad priuatas ueniam dignitates; nec de his loquar, qui biennium excedunt: atque, ut ceteros prætermittã, sufficit nobis triũ nuper consularium diuersos exitus scribere. Abundantius egens Pityunte exulat. Ruffini caput pilo Constantinopolim gestatũ est; & abscissa manus dextera, ad dedecus insatiabilis auaritiæ ostiatim stipẽ mendicauit. Timasius, præcipitatus repente de altissimo dignitatis gradu, euasisse se putat, quod Assæ uiuit inglorius. Non calamitates miserorũ, sed fragilem humanæ condicionis narro statum. Horret animus temporũ nostrorũ ruinas persequi. Viginti, & eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim, & alpes Iulias quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiã, Thraciã, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasq. Pannonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vuandali, Marcomanni uastant, trahunt, rapiunt. Quot matronæ, quot uirgines Dei, & ingenua nobiliaq. corpora his belluis fuere ludibrio? Capti episcopi, interfecti presbyteri, & diuersorum officia clericorum. subuersæ ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, martyrũ effossæ reliquiæ. nbique luctus, ubique gemitus, & plurima mortis imago. Romanus orbis ruit; & tamen ceruix nostra erecta non flectitur. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamq. Græciam, quibus imperant barbari? Et certe paucas urbes nominaui, in quibus olim fuere regna non modica. Immunis ab his malis uidebatur oriens, & tantum nunciis consternatus. Ecce tibi anno præterito ex ultimis Caucasi rupibus immissi in nos non iam Arabiæ, sed septemtrionis lupi, tantas breui prouincias percurrerunt. quot monasteria capta? quantæ fluuiorum aquæ humano cruore mutatæ sunt? obsessa Antiochia, & urbes reliquæ, quas Halis, Cydnus, Orontes, Euphratesq. præterfluunt: tracti greges captiuorum: Arabia, Phœnice, Palæstina, Aegyptus timore captiuæ. Non, mihi si linguæ centum sint, oraq. centum, Ferrea uox, Omnia pœnarum percurrere nomina possim. neque enim historiã proposui scribere, sed nostras breuiter flere miserias. Alioquin ad hæc merito explicãda & Thucydides, & Sallustius muti sint. Felix Nepotianus, qui hæc non uidet; felix, qui hæc non audit. nos miseri, qui aut patimur, aut patientes fratres nostros tanta perspicimus: et tamen uiuere uolumus, eosq. qui his carent, flendos potius, quã beatos, putamus. Olim offensum sentimus, nec placamus Deum. Nostris peccatis barbari fortes sunt. nostris uitiis Romanus superatur exercitus; & quasi non hæc sufficerent cladibus, plus pene bella ciuilia, quam hostilis mucro consumpsit. Miseri Israelitæ, ad

Hier.25 quorum comparationem Nabuchodonosor seruus Dei dicitur. Infelices nos, qui tantum
Isa.37 displicemus Deo, ut per rabiem barbarorum, illius in nos ira desæuiat. Ezechias egit pæni
2.Para.17 tentiam, & centum octogiuta quinque millia Assyriorum ab uno angelo una nocte delera
sunt. Iosaphat laudes Domini concinebat, & Dominus pro laudante superabat. Moyses
Exod. 17 coutra Amalech non gladio, sed oratioue pugnauit. Si erigi uolumus, prosternamur. Pro
pudor, & stolida usque ad incredulitatem mens: Romauus exercitus, uictor orbis, & do-
minus, ab his uincitur, hos pauet, horum terretur aspectu, qui ingredi uon ualent; qui si
Isa. 30 terram tetigerint, se mortuos arbitrantur. Et non intelligimus prophetarũ uoces: Fugient
mille uno persequente? Nec amputamus causas morbi, ut morbus pariter auferatur; sta-
timq. cernamus sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere. Excessimus cõsolandi mo
dũ; &, dum unius mortẽ flere prohibemus, totius orbis mortuos planximus. Xerxes ille rex
potentissimus, qui subuertit montes, maria constrauit, cum de sublimi loco infinitam ho
minum multitudinem, & innumerabilem uidisset exercitum, flesse dicitur, quod post cen
tum annos uullus eorum, quos tunc cernebat, superfuturus esset. O si possemus in talem
ascendere speculam, de qua uniuersam terram sub nostris pedibus cerneremus: iam tibi
ostenderem totius orbis ruinas, gentes gentibus, & regnis regna collisa; alios torqueri, alios
necari; alios absorberi fluctibus, alios ad seruitutem trahi; hic nuptias, ibi planctum; illos
nasci, istos mori; alios affluere deliciis, alios mendicare; & non Xerxis tantum exercitũ;
sed totius muudi homines, qui nunc uiuunt, iu breui spatio defuturos. Vincitur sermo rei
magnitudine; & minus est omne, quod dicimus. redeamus igitur ad nos; &, quasi e cælo
descendentes, paulisper nostra uideamus. Sentis ne, obsecro te, quando infans, quando
puer, quando iuuenis, quãdo robustæ ætatis, quando senex factus sis? quotidie morimur;
quotidie cõmutamur; & tamẽ æternos nos esse credimus. hoc ipsum, quod dicto, quod scri
bitur, quod relego, quod emendo, de uita mea tollitur. quot puncta notarii, tot meorum
damna sunt temporũ. Scribimus, atque rescribimus: transeunt maria epistolæ; &, scinden
te sulcum carina, per singulos fluctus ætatis nostræ momenta minuuntur. solum habemus
1.Cor. 13 lucri, quod Christi nobis amore sociamur. Caritas patiens est, benigna est: caritas non ze
latur, non agit perperã, uou inflatur, omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat, omnia
patitur. caritas numquam excidit. hæc semper uiuit in pectore: ob hanc Nepotianus no-
ster absens præsens est, & per tanta terrarum spatia diuisos utraque complectitur manu.
Habemus mutuæ obsidem caritatis. Iungamur spiritu: stringamur affectu; & fortitudinem
mentis, quam beatus papa Chromatius ostendit in dormitione germani, nos imitemur iu
filio. illum nostra pagella decantet; illum nostræ litteræ sonent. quẽ corpore nõ ualemus, re
cordatioue teneamus: et, cum quo loqui uon possumus, de eo loqui numquã desinamus.

ARGVMENTVM.

RVSTICVS, *natione Gallus, professione monachus erat. hunc D. Hieronymus docet, quo modo uitam monacho dignam instituere debeat, & quanto tutius sit in monasterio cum alijs, quam in solitudine, illam traducere. Ex hac autem epistola luce clarius omnes discere possunt, cœnobitarum uitam, & professionem, uetustissimo, sacroq. instituto, non diabolico inuento, sicut blasphemant hæretici, in Ecclesiam, qualis hodie est, introductam.*

HIERONYMVS RVSTICO MONACHO uiuendi formam præscribit.

EPISTOLA IIII.

NIHIL Christiano felicius, cui promittitur regnum cælorum: nihil laboriosius,
qui quotidie de uita periclitatur: nihil fortius, qui uincit diabolum: nihil imbe
cillius, qui a carne superatur. utriusque rei exempla sunt plurima. Latro credit
Luc.23 in cruce, & statim meretur audire: Amen dico tibi; hodie mecum eris in para-
Ioan.13 diso. Iudas de apostolatus fastigio in proditionis tartarũ labitur, & nec familiaritate conui-
Luc.22 uii, nec intinctione buccellæ, nec osculi gratia frangitur; ne quasi hominem tradat, quem
Ioan.4 filium Dei nouerat. Quid Samaritana uilius? non solum ipsa credidit, & post sex uiros unũ
inuenit Dominum, Messiamq. cognouit ad fontem, quem in templo Iudæorum populus
ignorabat: sed & auctor fit salutis multorum; & apostolis ementibus cibos, esurientem refi
3.Reg.11 cit, lassumq. sustentat. Quid Salomone sapientius? attamen infatuatur amoribus mulierũ

Bonum.

Bonum est sal, nullumq. sacrificiũ absque huius aspersione suscipitur. unde & Apostolus præcipit: Sermo uester semper in gratia sale sit conditus. Quod si infatuatur, foras proiicitur: in tantumq. perdit nominis dignitatem, ut ne in sterquilinium quidem utile sit, quo solent credentium arua condiri, & sterile animarum solum pinguescere. Hæc dicimus, ut prima te, fili Rustice, fronte doceamus, magna cœpisse, & excelsa sectari; & adolescentiæ, immo pubertatis incentiua calcantem, perfectæ quidem ætatis gradum scandere, sed lubricum iter esse, per quod ingrederis; nec tantum sequi gloriæ post uictoriam, quantum ignominiæ post ruinam. Non mihi nunc per uirtutum prata ducendus est riuulus: nec laborandum, ut ostendam tibi uariorũ pulchritudinem florum; quid in se lilia habeant puritatis; quid rosa uerecundiæ possideat; quid uiolæ purpura promittat in regno; quid rutilantium spondeat pictura gemmarum. iam enim, propitio Deo, stiuam tenes. iam tectum, atque solarium cum Petro apostolo conscendisti: qui esuriens in Iudæis, Cornelii saturatur fide; & famem incredulitatis eorum, gentium conuersione restinguit; atque in uase euangeliorum quadrangulo, quod de cælo descendit ad terrã, docetur & discit omnes homines posse saluari. rursumq. quod uiderat, in specie candidissimi linteaminis in superna transfertur; & credentium turbam de terris ad cælum rapit, ut pollicitatio Domini compleatur: Beati mundo corde; quoniam ipsi Deum uidebunt. Totum, quod apprehensa manu insinuare tibi cupio, quod quasi doctus nauta post multa naufragia rudem conor instruere uectorem; illud est, ut, in quo litore pudicitiæ pirata sit, noueris; ubi Charybdis & radix omnium malorum auaritia, ubi Scyllæi obtrectatorum canes, de quibus Apostolus loquitur: Ne mordentes inuicem mutuo consumamini: quomodo, in media tranquillitate securi, Libycis interdum uitiorum Syrtibus obtuamur; quid uenenatorum animantium desertum huius sæculi nutriat. Nauigantes Rubrum mare, in quo optandum nobis est, ut uerus Pharao cum suo mergatur exercitu, multis difficultatibus ac periculis ad urbem maximam perueniunt. Vtroque in litore gentes uagæ, immo beluæ habitant ferocissimæ. semper soliciti, semper armati totius anni uehunt cibaria. latentibus saxis, uadisq. durissimis plena sunt omnia; ita ut speculator doctus in summa mali arbore sedeat; & inde regendæ & circumflectendæ nauis dictata prædicet. Felix cursus est, si post sex menses supradictæ urbis portum teneant, a quo se incipit aperire oceanus: per quem uix anno perpetuo ad Indiam peruenitur, & ad Gangem fluuium, quem Phison sancta scriptura commemorat, qui circumit totam terram Euilath, & multa genera pigmentorum de paradisi dicitur fonte deuehere. ubi nascitur carbunculus, & smaragdus, & margarita candentia, & uniones, quibus nobilium feminarum ardet ambitio; montesq. aurei, quos adire, propter gryphas, & dracones, & immensorum corporum monstra, hominibus impossibile est: ut ostendatur nobis, quales custodes habeat auaritia. Quorsum ista? Perspicuum est; si negotiatores sæculi tanta sustinent, ut ad incertas periturasq. diuitias perueniant, & seruent cum animæ discrimine, quæ multis periculis quæsierunt: quid Christi negotiatori faciendum est, qui, uenditis omnibus, quærit pretiosissimum margaritum? qui totis substantiæ suæ opibus emit agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere, nec latro possit auferre?

Leuit. 2 Col. 4 Marc. 9 Luc. 9 Act. 10 Matth. 5 Gal. 5 Gen. 2 Matth. 13

Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de uitiis disputationem in suam referunt contumeliam: et, dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam; multoq. peius de se, quam de me, iudicant. ego enim neminem nominabo: nec, ueteris comœdiæ licentia, certas personas eligam, atque perstringam. Prudentis uiri est, ac prudentium feminarum, dissimulare, immo emendare, quod in se intelligant, & indignari sibi magis, quã mihi, nec in monitorem maledicta congerere: qui etsi iisdem teneatur criminibus, certe in eo melior est, quod sua ei mala non placent. Audio religiosam te habere matrem, multorum annorum uiduam; quæ aluit, quæ erudiuit infantem; ac post studia Galliarum, quæ uel florentissima sunt, misit Romam, non parcens sumptibus, & absentiã filii spe sustinens futurorum; ut ubertatem Gallici nitoremq. sermonis grauitas Romana condiret; nec calcaribus in te, sed frenis uteretur: quod & in disertissimis uiris Græciæ legimus; qui Asianum tumorem Attico siccabant sale, & luxuriantes flagellis uineas falcibus reprimebant; ut eloquentiæ torcularia non uerborum pampinis, sed sensuum quasi uuarum expressionibus redundarent. hanc tu suspice, ut parentem; ama, ut nutricem; uenerare, ut sanctam. Nec aliorum imiteris exemplum; qui relinquunt suas, & alienas appetunt: quorum dedecus in propatulo est, sub nominibus pietatis, quærentium suspecta consortia. Noui ego quasdã, iam maturioris ætatis, libertini generis adolescẽtibus delectari, & filios quærere spirituales, paulatimq. pudore superato, ficta matrum nomina erumpere in licentiam maritalem. Aliæ

ſorores uirgines deſerunt, & externis uiduis copulantur. Sunt quæ oderunt ſuos, & non
ſuorum palpantur affectu: quarum impatientia, index animi, nullam recipit excuſationē:
& caſſa pudicitiæ uelamenta, quaſi aranearum fila dirumpit. Videas nonnullos accinctis re
nibus, pulla tunica, barba prolixa, a mulieribus non poſſe diſcedere; ſub eodem manere
tecto; ſimul inire conuiuia; ancillas iuuenes habere in miniſterio, &, præter uocabulum nu
ptiarum, omnia eſſe matrimonii. Nec hæc culpa eſt Chriſtiani nominis, ſi ſimulator reli-
gionis in uitio ſit: quinimmo confuſio gentilium, cum ea uident eccleſiis diſplicere, quæ
omnibus bonis non placent. Tu uero, ſi monachus eſſe uis, non uideri, habeto curam, nō
rei familiaris, cui renunciando, hoc eſſe cœpiſti, ſed animæ tuæ. Sordidæ ueſtes, candidæ
mentis indicia ſint: uilis tunica contemptum ſæculi probet, ita dumtaxat, ne animus tu-
meat, ne habitus ſermoq. diſſentiant. Balnearum fomenta non quærat, qui calorem cor-
poris ieiuniorum cupit frigore extingnere. quæ & ipſa moderata ſint: ne nimia debilitent
ſtomachum; & maiorem refectionem poſcentia, erumpant in cruditatem; quæ parens libi-
dinum eſt. Modicus, ac temperatus cibus & carni, & animæ utilis eſt. Matrem ita uide, ne
per illam alias uidere cogaris; quarum uultus cordi tuo hæreant, & tacitum uiuat ſub pe-
ctore uulnus. Ancillas, quæ illi in obſequio ſunt, tibi ſcias eſſe in inſidiis: quia quanto ui-
Luc. 1 lior earum condicio, tanto facilior eſt ruina. Et Ioannes Baptiſta ſanctam matrem habuit,
pontificisq. filius erat: & tamen nec matris affectu, nec patris opibus uincebatur, ut in do
Matth. 3 mo parentum cum periculo uiueret caſtitatis. Viuebat in eremo; & oculis deſiderantibus
Marc. 1 Chriſtū, nihil aliud dignabatur aſpicere. ueſtis aſpera, zona pellicea, cibus locuſtæ, melq.
4. Reg. 6 ſilueſtre, omnia uirtuti & continentiæ præparata. Filii prophetarū, quos monachos in Ve-
teri teſtamento legimus, ædificabant ſibi caſulas propter fluenta Iordanis, &, turbis urbiū
derelictis, polenta & herbis agreſtibus uictitabant. Quamdiu in patria tua es; habeto cel-
lulam pro paradiſo; uaria ſcripturarum poma decerpe; his utere deliciis; harum fruere com-
Matth. 5 plexu. Si ſcandalizat te oculus, pes, manus; proiice ea. Nulli parcas, ut ſoli parcas animæ.
Qui uiderit, inquit Dominus, mulierē ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in
Iob 25 corde ſuo. Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Aſtra non ſunt munda in conſpectu Do-
mini: quanto magis homines, quorum uita tentatio eſt? Væ nobis, qui, quoties concupi
Eſa. 34 ſcimus, toties fornicamur. Inebriatus eſt, inquit, gladius meus in cælo; multo amplius in
terra, quæ ſpinas & tribulos generat. Vas electionis, in cuius ore Chriſtus reſonabat, ma-
1. Cor. 9 cerat corpus ſuum, & ſubiicit ſeruituti, & tamen cernit naturalem carnis ardorem ſuæ repu
Rom. 7 gnare ſententiæ, ut, quod non uult, hoc agere compellatur; &, quaſi uim patiens, uocife
ratur, & dicit: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et tu te arbi-
Prou. 4 traris abſque lapſu, & uulnere poſſe tranſire, niſi omni cuſtodia ſeruaueris cor tuum, & cū
Luc. 8 ſaluatore dixeris: Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui faciunt uoluntatem patris mei? Cru
delitas iſta, pietas eſt. Immo quid tam pium, quam ſanctæ matri ſanctum filium cuſtodi-
1. Reg. 1 re? Optat & illa te uiuere, & non uidere ad tempus, ut ſemper cum Chriſto uideat. Anna
Hier. 35 Samuelem non ſibi, ſed tabernaculo genuit. Filii Ionadab, qui uinum & ſiceram non bi-
bebant, qui habitabant in tentoriis, &, quas nox compulerat, ſedes habebant, ſcribun-
Pſal. 70 tur in pſalmo, quod primi captiuitatem ſuſtinuerint, qui ab exercitu Chaldæorum, uaſtan
te Iudæam, urbes introire compulſi ſunt. Viderint, quid alii ſentiant. unuſquiſque enim
ſuo ſenſu ducitur. mihi opidū carcer, & ſolitudo paradiſus eſt. Quid deſideramus urbium
Exod. 2. 3 frequentiam, qui de ſingularitate cenſemur? Moyſes, ut præeſſet populo Iudæorum, qua-
draginta annis eruditur in eremo: paſtor ouium, hominum factus eſt paſtor. Apoſtoli de
Luc. 5 piſcatione lacus Genezareth, ad piſcationem hominum tranſierunt. Qui tunc habentes pa
Matth. 4 trem, rete, nauiculam, ſecuti Dominum, protinus omnia reliquerunt, portantes quoti-
Matth. 10 die crucem ſuam, & ne uirgam quidem in manu habentes. Hæc dico, ut, etiam ſi clerica-
tus te titillat deſiderium, diſcas quod poſſis docere, & rationabilem hoſtiam offeras Chri-
ſto, ne miles ante, quam tiro, ne prius magiſter ſis, quam diſcipulus. Non eſt humilitatis
meæ, neque menſuræ, iudicare de clericis, & de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quippiam
dicere. Habeant illi ordinem, & gradum ſuum: quem ſi tenueris, quo modo tibi in eo ui-
uendum ſit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula,
moresq. diſcurimus, & eius monachi, qui, liberalibus ſtudiis eruditus in adoleſcentia, iu-
gum Chriſti collo ſuo impoſuit. Primumq. tractandum eſt, utrum ſolus, an cum aliis in mo
naſterio uiuere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas ſanctorum contubernium: nec ipſe
te doceas, & abſque doctore ingrediaris uiam, quam numquam ingreſſus es; ſtatimq. tibi
in partem alteram declinandum ſit, & errori pateas; pluſq. aut minus ambules, quam

necesse est: ne aut currens lasseris; aut, moram faciens, obdormias. In solitudine sito subrepit superbia: et, si parumper ieiunauerit, hominemq. non uiderit, putat se alicuius esse momenti: oblitusq. sui, unde, & quo uenerit, intus corde, lingua foris uagatur. Iudicat contra Apostoli uoluntatem alienos seruos: quo gula uoluerit, porrigit manum: dormit, Rom. 14
quantū uoluerit: nullū ueretur: facit quod uoluerit: omnes inferiores se putat: crebriusq. in urbibus, quam in cellula, est: & inter fratres simulat uerecundiam, qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? solitariam uitam reprehendimus? Minime, quippe quam sæpe laudauimus: sed de ludo monasteriorum, huiuscemodi uolumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant; qui specimen cōuersationis suæ multo tempore dederint; qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent; quos nec esuries aliquando, nec saturitas superauit; qui paupertate lætantur; quorum habitus, sermo, uultus, incessus, doctrina uirtutum est; qui nesciunt, secundum quosdam ineptos homines, dæmonū pugnantium contra se portenta confingere; ut apud imperitos & uulgi homines miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Vidimus nuper, & planximus, Crœsi opes unius morte deprehensas, urbisq. stipes, quasi in usus pauperum, congregatas, stirpi & posteris derelictas. Tunc ferrum, quod latebat in profundo, supernatauit aquæ; & inter palmarum arbores, myrrhæ amaritudo monstrata est. Nec mirum: talem & socium, & magistrum habuit; 4. Reg. 6
qui egentium famem suas fecit esse diuitias; & miseris derelicta, in suam reseruauit miseriam. quorum clamor tandem peruenit ad cælum, & patientissimas Dei uicit aures; ut missus angelus pessimus, Nabal Carmelo diceret: Stulte, hac nocte auferent animam tuam a te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Volo ergo te, & propter causas, quas supra exposui, non habitare cum matre; & præcipue, ne aut offerentē delicatos cibos, tennendo contristes; aut, si acceperis, oleum igni adiicias, & inter frequentiam puellarum per diem uideas, quod nocte cogites. Numquam de manu & oculis tuis recedat liber: discatur psalterium ad uerbum: oratio sine intermissione, uigil sensus sit, nec uanis cogitationibus patens. Corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram uince patientia. Ama scientiam scripturarum; & carnis uitia non amabis. Nec uacet mens tua uariis perturbationibus. quæ si pectori insederint; dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Psal. 18
Facito aliquid operis; ut te semper diabolus inueniat occupatum. Si apostoli, habentes potestatem de euangelio uiuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent; & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cessura non præpares? uel fiscellam texe iunco, uel canistrum lentis plecte uiminibus: sarriatur humus: areolæ æquo limite diuidantur: in quibus cum olerum iacta fuerint semina, uel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ; ut pulcherrimorum uersuum spectator assistas. Ecce supercilio cliuosi tramitis undam Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur Saxa ciet, scatebrisq. arentia temperat arua. Inserantur infructuosæ arbores uel gemmis, uel surculis; ut paruo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittunt Solomonis prouerbia; & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam, in paruis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus: scribantur libri: ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur. In desideriis est omnis otiosus. Aegyptiorum monasteria hunc morē tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter uictus necessitatem, quam propter animæ salutem. Ne uagetur perniciosis cogitationibus mens, &, instar fornicantis Hierusalem, omni transeunti diuaricet pedes suos. Dum essem iuuenis, & solitudinis me deserta uallarent; incentiua uitiorum, ardoremq. naturæ ferre non poteram: quem cum crebris ieiuniis frangerē, mens tamen cogitationibus æstuabat. ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinā dedi; ut post Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemq. Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaq. uerba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperauerim, quotiesq. cessauerim, & cōtentione discendi rursus inceperim; testis est cōscientia tam mea, qui passus sum, quā eorū, qui mecum duxerunt uitā. et gratias ago Domino, quod de amaro semine litterarū dulces fructus carpo. Dicā & aliud, quod in Aegypto uiderim. Græcus adolescēs erat in cœnobio, qui nulla abstinentia, nulla operis magnitudine flammā poterat carnis extinguere. hunc periclitantē pater monasterii hac arte seruauit. Imperat cuidam uiro graui, ut iurgiis atque conuiciis insectaretur hominē, &, post irrogatā iniuriam, primus ueniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. flere ille contra mendacium: nullus alius credere ueritati: solus pater defensionē suam callide opponere;

Margin notes (right): Exo. 15; 1. Reg. 25; Luc. 12; 1. Cor. 4; Eccl. 11; Ezech. 16

ne

ne abundantiori tristitia absorberetur frater. quid multa? ita annus ductus est: quo expleto, interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret, Papæ, inquit: uiuere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset, quo adiutore superasset? Philosophi sæculi solent amorem ueterem amore nouo, quasi clauũ
Hest. 1. 2. clauo, expellere. quod & Assuero regi septem principes fecere Persarum, ut Vasthi reginæ desiderium aliarum puellarum amore compescerent. illi uitium uitio, peccatumq. pecca-
Psal. 30. to medicantur: nos amore uirtutum uitia superemus. Declina, ait, a malo, & fac bonum: quære pacem, & persequere eam. Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus. quin potius faciendum est bonum, ut declinemus a malo. Pax quærenda, ut bella fugiamus. nec sufficit eam quærere, nisi inuentam fugientemq. omni studio persequamur, quæ
Philip. 4. exuperat omnem sensum, in qua habitatio Dei est, dicente propheta: Et factus est in pa-
Psal. 65. ce locus eius. Pulchreq. persecutio pacis dicitur, iuxta illud Apostoli: Hospitalitatem per-
Rom. 12. sequentes, ut non leui usitatoq. sermone, &, ut ita loquar, summis labiis hospites inuitemus, sed toto mentis ardore teneamus, quasi offerentes se cum lucro nostro, atque compendio. Nulla ars absque magistro discitur. Etiam muta animalia, & ferarum greges, ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt. Grues unam sequuntur ordine litterato. imperator unus, iudex unus prouinciæ. Roma, ut condita est, duos fratres simul habere
Gen. 25. reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ utero Esau, & Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbyteri, singuli archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui unus gubernator: in domo unus dominus: in quamuis grandi exercitu, unius signum expectatur. Et, ne plura replicando fastidium legenti faciam: per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed uiuere debere in monasterio sub unius disciplina patris, consortioq. multorum; ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam; hic te silentium, ille doceat mansuetudinem; non facias quod uis; comedas, quod iuberis; uestiare, quod acceperis; operis tui pensum persoluas; subiiciaris cui non uis; lassus ad stratum uenias, ambulansq. dormites, &, necdum expleto somno, surgere compellaris. Dicas psalmum in ordine tuo, in quo
1. Cor. 14. non dulcedo uocis, sed mentis affectus quæritur, dicente Apostolo: Psallam spiritu, psal-
Eph. 5. lam & mente: Et, Cantantes in cordibus uestris Domino. Legerat enim esse præceptum:
Psal. 46. Psallite sapienter. Seruias fratribus, hospitum laues pedes: passus iniuriam taceas: præpositum monasterii timeas ut dominum, diligas ut parentẽ. Credas tibi salutare, quidquid ille præceperit; nec de maiorum sententia iudices, cuius officii est obedire, & implere
Deut. 27. quæ iussa sunt, dicente Moyse: Audi Israel, & tace. Tantis negotiis occupatus, nullis uacabis cogitationibus; & dum ab alio transis ad aliud, opusq. succedit operi, illud solum mente tenebis, quod agere compelleris. Vidi ego quosdam, qui postquam renunciauere sæculo, uestimentis dumtaxat, & uocis professione, non rebus, nihil de pristina conuersatione mutarunt. res familiaris magis aucta, quã imminuta. eadem ministeria seruulorum, idem apparatus conuiuii. in uitro, & patella fictili aurum comeditur: & inter turbas & examina ministrorum, nomen sibi uindicant solitarii. qui uero pauperes sunt, & tenui substantiola, uidenturq. sibi scioli; pomparum ferculis similes procedunt in publicum, ut caninam exerceant facundiam. Alii, sublatis in altum humeris, & intra se nescio quid cornicantes, stupentibusq. in terram oculis, tumentia uerba trutinantur, ut, si præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sunt, qui humore cellarum, immoderatisq. ieiuniis, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personant, uertuntur in melancholiã, & Hippocratis magis fomentis, quam nostris monitis, indigent. Plerique artibus, & negotiationibus pristinis carere non possunt; mutatisq. nominibus institorum, ea-
1. Tim. 6. dem exercent commercia, non uictum & uestitum, quod Apostolus præcipit, sed maiora, quã sæculi homines, emolumenta sectantes. & prius quidem ab ædilibus, quos ἀγορανόμους Græci appellant, uendentium coercebatur rabies, nec erat impune peccatum: nunc autem sub religionis titulo exercentur iniusta compendia; & honor nominis Christiani, fraudem magis facit, quam patitur. quodq. pudet dicere, sed necesse est; ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus: publice extendentes manus, pannis aurum tegimus; & cõtra omniũ opinionem, plenis sacculis morimur diuites, qui quasi pauperes uiximus. Tibi, cum in monasterio fueris, hæc facere non licebit: &, inolescente paulatim consuetudine, quod primũ cogebaris, uelle incipies; & delectabit te labor tuus; oblitusq. præteritorum, semper priora sectaberis, nequaquam considerans, quid alii mali faciant, sed quid boni tu facere debeas.

Neque uero peccantium ducaris multitudine; & te pereuntium turba solicitet; ut taci-

tus

tus cogites: Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant ecclesiis: adeunt balneas, unguenta non spernunt, & tamen in omnium ore uersantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breuiter respondeo; me in præsenti opusculo non de clericis disputare, sed monachum instituere. Sancti sunt clerici, & omnium uita laudabilis. Ita ergo age, & uiue in monasterio, ut clericus esse merearis; ut adolescentiam tuam nulla sorde commacules; ut ad altare Christi, quasi de thalamo uirgo, procedas; & habeas deforis bonum testimonium; feminæq. nomẽ tuum nouerint, & uultum tuum ne sciant. Cum ad perfectam ætatem ueneris; si tamen uita comes fuerit; & te uel populus, uel pontifex ciuitatis in clerum elegerit: agito, quæ clerici sunt; & inter ipsos sectare meliores: quia in omni condicione, & gradu optimis mixta sunt pessima. Ne ad scribendum cito prosilias, & leui ducaris insania. multo tempore disce, quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis; immo irrisoribus aurem ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus fouerint, & quodam modo impotem mentis effecerint; si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curuari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Nulli detrahas; nec in eo te sanctum putes, si ceteros laceres. Accusamus sæpe, quod facimus; & contra nosmet ipsos diserti, in nostra uitia inuehimur, muti de eloquentibus iudicantes. Testudineo Grunnius incedebat ad loquendum gradu; & per interualla quædam uix pauca uerba carpebat; ut eum putares singultire, non proloqui. & tamẽ eum, mensa posita, librorum exposuisset struem, adducto supercilio, contractisq. naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat, hoc signo ad audiendum discipulos prouocans. tum nugas meras fundere, & aduersum singulos declamare. Creticum diceres esse Longinum, censoremq. Romanæ facundiæ. notare quem uellet, & de senatu doctorum excludere. hic bene nummatus, plus placebat in prandiis. Nec mirum, si, qui multos inescare solitus erat, facto cuneo circumstrepentium garrulorum procedebat in publicum, intus Nero, foris Cato; totus ambiguus; ut ex contrariis diuersisq. naturis unum monstrũ nouamq. bestiam diceres esse compactam, iuxta illud poeticum: Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra. Numquam ergo tales uideas; nec huiusmodi hominibus applicéris; nec declines cor tuum in uerba malitiæ, & audias: Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Et iterum: Filii hominum, dentes eorum arma, & sagittæ. Et alibi: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Et apertius in Ecclesiaste: Sicut mordet serpens in silentio, sic qui fratri suo occulte detrahit. Sed dices: ipse non detraho; aliis loquentibus, quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus. Christus arte nõ illuditur. nequaquam mea, sed Apostoli sententia est: Nolite errare: Deus non irridetur. Ille in corde, nos uidemus in facie. Solomon loquitur in prouerbiis: Ventus aquilo dissipat nubes, & uultus tristis linguas detrahentium. Sicut enim sagitta, si mittatur contra duram materiam, nonnumquam in mittentem reuertitur, & uulnerat uulnerantem, illudq. completur: Facti sunt mihi in arcum prauum: Et alibi: Qui mittit in altum lapidem, recidet in caput eius: ita detractor cum tristem faciem uiderit audientis, immo ne audientis quidem, sed obturãtis aures suas, ne audiat iudicium sanguinis, illico conticescit, pallet uultus, hærent labia, saliua siccatur. unde idem uir sapiens, Cum detractoribus, inquit, ne misceâris: quoniam repente ueniet perditio eorum, & ruinam utriusque quis nouit? tam scilicet eius, qui loquitur, quam illius, qui audit loquentem. Veritas angulos non amat, nec quærit susurrones. Timotheo dicitur: Aduersum presbyterum accusationem cito ne receperis. Peccantem autem coram omnibus argue; ut & ceteri metum habeant. Non est facile de prouecta ætate credendum, quam & uita præterita defendit, & honorat uocabulum dignitatis. uerum quia homines sumus; & interdum contra annorum maturitatem, puerorum uitiis labimur: si me uis corrigere delinquentem, aperte increpa, tãtum ne occulte mordeas. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quem enim diligit Dominus, corripit; castigat autem omnem filium, quem recipit. Et per Esaiã clamat Dominus: Populus meus, qui beatos uos dicunt, seducunt uos, & semitas pedum uestrorum supplantant. quid enim mihi prodest, si aliis mala referas mea? si, me nesciente, peccatis meis, immo detractionibus tuis alium uulneres; &, cum certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli dixeris alteri? hoc est, non me emendare, sed uitio tuo satisfacere. Præcipit Dominus, peccantes in os argui debere secreto, uel adhibito teste, &, si audire noluerint, referri ad Ecclesiam, habendosq. in malo pertinaces, sicut ethnicos, & publicanos. Hæc expressius loquor, ut adolescentem meum & linguæ, & aurium prurigine liberem;

Psal. 49. Psal. 56. Psal. 54. Eccl. 10. Gal. 6. Prou. 25. Ose. 7. Eccl. 27. Pro. 24. 1. Tim. 5. Psal. 140. Hebr. 12. Esa. 3. Matth. 18

Eph. 5. liberem; ut renatum in Christo, sine ruga & macula, quasi pudicam uirginem, exhibeam,
2.Cor. 11. castam tam mente, quam corpore: ne solo nomine glorietur, & absque oleo bonorum ope
Matth. 25 rum, extincta lampade, excludatur a sponso. Habes istic sanctum, doctissimumq. pontificem Proculum; qui uiua & præsenti uoce nostras schedulas superet, quotidianisq. tractatibus iter tuum dirigat; nec patiatur te, in partem alteram declinando, uiam relinquere regiam, per quam Israel ad terrã repromissionis properans, se transiturum esse promittit. Atque utinam exaudiatur uox Ecclesiæ implorantis: Domine, pacem tuam da nobis. omnia
Num. 20. enim dedisti nobis. Vtinam, quod renunciamus sæculo, uoluntas sit, non necessitas; & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum. Ceterum, iuxta miserias huius temporis, & ubique gladios sæuientes, satis diues est, qui pane non indiget. Nimium potens est, qui seruire non cogitur. Sanctus Exuperius, Tolosæ episcopus, uiduæ Sareptensis
3.Reg. 17. imitator, esuriens pascit alios; & ore pallente ieiuniis, fame torquetur aliena; omnemq. substantiam Christi uisceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro uimineo, sanguinem portat in uitro; qui auaritiam eiecit e templo; qui absque funiculo, &
Matth. 21 increpatione, cathedras uendentium columbas, idest dona sancti spiritus, mensasq. subuertit mammonæ, & nummulariorum æra dispersit; ut domus Dei, domus uocetur orationis, & non latronum spelunca. Huius tu e uicino sectare uestigia, & ceterorum, qui uirtutum illius similes sunt, quos sacerdotium & humiliores facit, & pauperes: aut, si perfecta desideras, exi cum Abraham de patria, & cognatione tua; & perge, quo nescis. Si habes
Gen. 12. substantiam, uende, & da pauperibus: si non habes, grandi onere liberatus es: nudum Christum nudus sequere. durum, grande, difficile; sed magna sunt præmia.

ARGVMENTVM.

LAVDAT *Florentium Hierosolymæ degentem, quod multorum pauperum necessitatibus subuenerit: & quia huic epistolæ alteram, quæ erat ad Ruffinum, reddendam iunxerat, Ruffini etiam laudes admiscet.*

HIERONYMVS AD FLORENTIVM.

EPISTOLA V.

QVANTVS beatitudinis tuæ rumor diuersa populorũ ora compleuerit, hinc poteris æstimare, quod ego te ante incipio amare, quam nosse. Vt enim, ait
1.Tim. 5. Apostolus, quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: ita econtrario tuæ dilectionis fama dispergitur, ut non tam laudandus sit ille, qui te amat, quam scelus putetur facere ille, qui non amat. Prætermitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, panisti, uestisti, uisitasti. Heliodori fratris a te adiuta necessitas, mutorum etiam potest ora laxare. quibus gratiis, quo ille præconio peregrinationis incõmoda a te fota referebat? ita ut ego ille tardissimus, quem intolerabilis languor uexat, pennatis, ut aiunt, pedibus, certe caritate & uoto te salutauerim, & etiam complexus sim. Gratulor itaque tibi; &, nascentem amicitiam ut Dominus confœderare dignetur, precor. Et quia frater Ruffinus, qui cum sancta Melania ab Aegypto Hierosolymam uenisse narratur, indiuidua mihi germanitatis caritate connexus est: quæso, ut epistolam meam, huic epistolæ tuæ copulatam, ei reddere non graueris. Noli nos eius æstimare uirtutibus. in illo conspicies expressa sanctitatis uestigia: & ego cinis, & uilissima pars luti, & iam fauilla, dum uertor, satis habeo, si splendorem morum illius imbecillitas oculorũ meo
Psal. 50. rum ferre sustineat. Ille modo se lauit, & mundus est, & tamquam nix dealbatus: ego, cun
Matth. 5. ctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere
Psal. 145. nouissimum quadrantem. sed tamen quia Dominus soluit compeditos; & super humilem
Esa. 66. & trementem uerba sua, requiescit; forsitan & mihi, in sepulcro scelerum iacenti, dicat: Hieronyme, ueni foras. Sanctus presbyter Euagrius plurimum te salutat: & Martinianũ fratrem iuncto salutamus obsequio: quem ego uidere desiderans, catena lãguoris innector.

ARGV-

ARGVMENTVM.

SCRIBIT *ad eundem Florentium, eius litteris respondens; petitq. ab eo libros quosdam, offerens ipse interea, quos habebat, de sua bibliotheca.*

HIERONYMVS AD FLORENTIVM.

EPISTOLA VI.

N ea mihi parte eremi commoranti, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, dilectionis tuæ scripta perlata sunt. quibus lectis, ita redaccensus est animus Hierosolymam proficiscendi, ut pene nocuerit proposito, quod profuerat caritati. Nunc igitur, quo modo ualeo, pro me tibi litteras repræsento: etsi corpore absens, amore tamen & spiritu uenio, impendio exposcens, ne nascentes amicitias, quæ Christi glutino cohæserunt, aut temporis, aut locorum magnitudo diuellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epistolis. illæ inter nos currant, illæ sibi obuient, illæ nobiscum loquātur. Non multum perditura erit caritas, si tali secum sermone fabuletur. Ruffinus autem frater, ut scribis, necdum uenit; &, si uenerit, non multū proderit desiderio meo, cū eum iam uisurus non sim. ita enim & ille longo interuallo separatus est, ut huc non possit excurrere: & ego arreptæ solitudinis terminis arceor, ut cœperit iam mihi non licere quod uolui. Ob hoc & ego obsecro, &, tu ut petas, plurimum quæso, ut tibi beati Rhetitii, Augustudunensis episcopi, commentarios ad describendum largiatur, in quibus Canticum canticorū sublimiori sensu ille disseruit. Scripsit mihi & quidam de patria supradicti fratris Ruffini, Paulus senex, Tertulliani suum codicem apud eum esse, quem uehementer reposcit. & ex hoc, quæso, ut eos libros, quos me non habere breuis subditus edocebit, librarii manu in charta scribi iubeas. Interpretationem quoque psalmorum Dauidicorum, & prolixum ualde librum de synodis sancti Hilarii, quem ei apud Treuiros manu mea ipse descripseram, æque ut mihi transferas peto. Nosti hoc esse Christianæ animæ pabulum, si in lege Domini meditetur die ac nocte. Ceteros hospitio recipis, solatio foues, sumptibus iuuas. Mihi si rogata præstiteris, cuncta largitus es. Et quoniam, largiente Domino, multis sacræ bibliothecæ codicibus abundamus; impera uicissim; &, quodcumque uis, mittam. nec putes mihi graue esse, si iubeas. habeo alumnos, qui antiquariæ arti seruiunt. Neque uero beneficium pro eo, quod polliceor, postulo. Heliodorus frater mihi indicauit, te multa de scripturis quærere, nec sic inuenire. aut, si omnia habes, incipit sibi plus caritas uindicare, plus petere. Magistrum autem pueri tui, de quo dignatus es scribere; quem plagiatorem eius esse, non dubium est; sæpe Euagrius presbyter, dum adhuc Antiochiæ essem, me præsente corripuit. cui ille respondit: Ego nihil timeo. Dicit se a Domino suo fuisse dimissum: &, si uobis placet, ecce hic est, transmittite quo uultis. in hoc arbitror me non peccare, si hominem uagum non sinam longius fugere. Quapropter, quia ego, in hac solitudine constitutus, non possum agere quod iussisti; rogaui carissimum mihi Euagrium, ut tam tui, quam mei causa instanter negotium prosequatur. Psal. 1.

ARGVMENTVM.

PAVLA *uetula genuerat Toxotium; & Eustochium. Toxotius Laetam duxit uxorem, ex eoq. coniugio orta est Paula puella. hanc Paula auia uirginitati destinarat. docet nunc D. Hieronymus Laetam nuram, quo modo instituere filiam debeat: rogansq. ut propere in Bethlehem ad auiam Paulam, & Eustochium amitam illam mittat, se nutricium, & magistrum paruulæ futurum pollicetur.*

HIERONYMVS AD LAETAM de institutione filiæ.

EPISTOLA VII.

POSTOLVS Paulus scribens ad Corinthios, & rudem Christi Ecclesiam sacris instruens disciplinis, inter cetera mandata hoc quoque proposuit, dicens: 1. Cor. 7.
Si qua mulier habet uirum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat uirum. Sanctificatus est enim uir infidelis per mulierē fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per uirum fidelem. alioqui filii uestri immundi essent, nunc autem mundi sunt. Si cui forte hactenus uidebantur nimium disciplinæ uincula laxata, & præceps indul-

indulgentia præceptoris; consideret domum patris tui, clarissimi quidem & eruditissimi
uiri, sed adhuc ambulantis in tenebris: & intelliget consilium Apostoli illnc profecisse,
ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret; & uiles uirgulæ balsama pretiosa
sudarent. Tu es nata de impari matrimonio: & de te, & Toxotio meo Paula generata est.
Quis hoc crederet, ut Albini pontificis neptis de repromissione martyris nasceretur? ut,
præsente & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbutiens, Christi alleluia resonaret? ut
uirginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et bene, feliciterq. expectauimus. Sancta
& fidelis domus uirnm sanctificat infidelem. Iam candidatus est fidei, quem filiorum &
nepotum credens turba circumdat. Ego puto, etiam ipsum Iouem, si habuisset talem co-
gnationem, potuisse in Christum credere. Despuat, licet, & irrideat epistolam meam,
& me uel stultum, uel insanum clamitet: hoc & gener eius faciebat ante quam crederet.
Fiunt, non nascuntur Christiani. Auratum squalet Capitolium. fuligine, & aranearum te-
lis omnia Romæ templa cooperta sunt. mouetur urbs sedibus suis: & inundans populus an
te delubra semiruta, currit ad martyrum tumulos. si non extorquet fidem prudentia, ex-
torqueat saltem uerecundia. Hoc, Læta, religiosissima in Christo filia, dictum sit, ut non
desperes parentis salutem; & eadem fide, qua meruisti filiam, & patrem recipias, totiusq.
Matth. 19 domus beatitudine perfruaris, sciens illud a Domino repromissum: Quæ apud homines
Luc. 23 impossibilia, apud Deum possibilia sunt. Numquam est sera conuersio. Latro de cruce tran
Dan. 4 siit in paradisum: Nabuchodonosor, rex Babylonis, post efferationem corporis, & cordis,
& belluarum in eremo conuictum, mentem recepit humanam. Et, ut omittam uetera; ne
apud incredulos nimis fabulosa uideatur; ante paucos annos propinquus uester Gracchus,
nobilitatem patriciam sonans nomine, cum præfecturam geteret urbanam, nonne specum
Mithræ, & omnia portentuosa simulacra, quibus Corax, Nipbus, Miles, Leo, Perses, He-
lios, Bromius pater initiantur, subuettit, fregit, exussit, &, bis quasi obsidibus ante præ
missis, impetrauit baptismum Christi? Solitudinem patitur & in urbe gentilitas. dii quon
dam nationum cum bubonibus & noctuis in solis culminibus remanserunt. uexilla militũ,
crucis insignia sunt. Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas, patibuli saluta-
ris pictura condecorat. Iam & Aegyptius Serapis Christianus factus est. Marnas Gazæ lu-
get inclusus, & euersionem templi iugiter pertremiscit. De India, Perside, Aethiopia mo-
nachorum quotidie turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius; Hunni discunt psal
terium: Scythiæ frigora feruent calore fidei: Getarum rutilus & flauus exercitus, ecclesia-
rum circũfert tentoria; & ideo forsitã cõtra nos æqua pugnant acie, quia pari religione con
fidunt. Pene lapsus sum ad aliam materiam; &, currente rota, dum urceum facere cogito,
amphoram finxit manus. propositum enim mihi erat, sanctæ Marcellæ & tuis precibus in-
uitatum, ad matrem, idest, ad te, sermonẽ dirigere, & docere, quo modo instituete Pau-
lam nostrã debeas; quæ prius Christo cõsecrata est, quã genita; quam ante uotis, quã utero,
1 Reg. 1 cõcepisti. Vidimus aliquid temporibus nostris de prophetalibus libris. Anna sterilitatem al-
ui, fecunditate mutauit. tu luctuosam fecunditatem, uitalibus liberis cõmutasti. Fidens lo
Exo. 13 quor, accepturam te filios, quæ primum fetum Domino reddidisti. Ista sunt primogenita,
Iud. 13 quæ offeruntur in lege. Sic natus est Samuel: sic ortus Sampson est: sic Ioannes Baptista ad
Luc. 1 introitum Mariæ exultauit, & lusit. Audiebat enim uerba Domini pet os uirginis pertonan
tis: & de utero matris in occursum eius gestiebat erumpere. Igitur, quæ de repromissione
nata est, dignam habeat ortu suo institutionẽ parentum. Samuel nutritur in templo: Ioan
nes in solitudine præparatur. ille sacro crine uenerabilis est, uinum & siceram non bibit;
adhuc paruulus cum Domino sermocinatur. hic fugit urbes; zona pellicea cingitur; locu-
stis alitur, ac melle siluestri; &, in typum pænitentiæ prædicandæ, tortuosissimi animalis ue
stitur exuuiis. Sic erudienda est anima, quæ futura est templum Dei. Nihil aliud discat au
dire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia uerba non intelligat: canti-
ca mundi ignoret. adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciua
puerorum: ipsæ puellæ, & pedisequæ a sæcularibus consortiis arceantur; ne, quod male
didicerint, peius doceant. Fiant ei litteræ uel buxeæ, uel eburneæ, & suis nominibus ap-
pellentur. ludat in eis; ut & lusus ipse eruditio fit. et non solum ordinem teneat litterarum,
ut memoria nominum in canticum transeat; sed & ipse inter se crebro ordo turbetur; & me
diis ultima, primis media misceantur; ut eas non sono tantum, sed & uisu nouerit. Cum
uero cœperit trementi manu stylum in cera ducere; uel alterius superposita manu teneri re-
gantur articuli; uel in tabula sculpantur elementa; ut per eosdẽ sulcos inclusa marginibus
trahantur uestigia, ut foras non queant euagari. Syllabas iungat ad præmium, &, quibus
illa

illa ætas deliniri poteſt, munuſculis inuitetur. Habeat & in diſcendo ſocias, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur. Non obiurganda eſt, ſi tardior ſit: ſed laudibus excitandum eſt ingenium; ut & uiciſſe gaudeat, & uicta doleat. Cauendum in primis, ne oderit ſtudia: ne amaritudo eorum, præcepta in infantia; ultra rudes annos tranſeat. Ipſa nomina, per quæ conſueſcit paulatim uerba contexere, non ſint fortuita, ſed certa, & coaceruata de induſtria, prophetarum uidelicet, atque apoſtolorum; & omnis ab Adam patriarcharum ſeries, de Matthæo Lucaq. deſcendat; ut, dum aliud agit, futuræ memoriæ præparetur. Magiſter probæ ætatis, & uitæ, atque eruditionis eſt eligendus: nec, puto, erubeſcet uir doctus id facere in propinqua, uel nobili uirgine, quod Ariſtoteles fecit in Philippi filio, ut ipſe librariorũ uilitate initia traderet litterarũ. Non ſunt contemnenda quaſi parua, ſine quibus magna conſtare non poſſunt. Ipſe elementorum ſonus, & prima inſtitutio præceptorum aliter de erudito, aliter de ruſtico ore profertur. unde & tibi eſt prouidendũ, ne ineptis blanditiis feminarum, dimidiata dicere uerba filia conſueſcat, & in auro atque purpura ludere: quorum alterum linguæ, alterũ moribus officit: ne diſcat in tenero, quod ei poſtea dediſcendum eſt. Gracchorum eloquentiæ multum ab infantia ſermo matris contuliſſe ſcribitur. Hortenſii oratio inter paternos ſinus coaluit. Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchylia quis in priſtinum candorem reuocet? Recens teſta diu & ſaporem retinet, & odorem, quo primum imbuta eſt. Græca narrat hiſtoria, Alexandrum, potentiſſimum regem, orbisq. domitorem, & in moribus, & in inceſſu, Leonidis pædagogi ſui non potuiſſe carere uitiis, quibus adhuc paruulus fuerat infectus. Procliuis eſt enim malorum æmulatio: &, quorum uirtutes aſſequi nequeas, cito imitaris uitia. Nutrix ipſa non ſit temulenta, non laſciua, nõ garrula: habeat modeſtam gerulam, nutricium grauem. Cum auum uiderit, in pectus eius tranſiliat; de collo pendeat; nolenti, alleluia, decantet. Rapiat eam auia: patrẽ riſibus agnoſcat: ſit omnibus amabilis: & uniuerſa propinquitas roſam ex ſe natam gaudeat. Diſcat ſtatim, quam habeat & alteram auiam, quam amitam; cui imperatori, cui exercitui tiruncula nutriatur. illas deſideret, ad illas tibi minitetur abſceſſum. Ipſe habitus & ueſtitus doceat eam, cui promiſſa ſit. Caue, ne aures eius perfores: ne ceruſſa & purpuriſſo conſecrata Chriſto ora depingas: nec collum auro & margaritis premas: nec caput gemmis oneres: nec capillum irruſes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auſpiceris. habeat alias margaritas, quibus poſtea uenditis, emptura eſt pretioſiſſimum margaritum. Prætextata, nobiliſſima quondam femina, iubente uiro Hymettio, qui patruus Euſtochii uirginis fuit, habitum eius cultumq. mutauit; & neglectum crinem mundano more texuit ſibi, uincere cupiens & uirginis propoſitum, & matris deſiderium: & ecce tibi eadem nocte cernit in ſomnis ueniſſe ad ſe angelum, terribili uoce minitantem pœnas, & hæc uerba frangentem: Tu ne auſa es uiri imperium præferre Chriſto? tu caput uirginis Dei, tuis ſacrilegis attrectare manibus? quæ iam nunc areſcent; ut ſentias excruciata quid feceris; &, finito menſe quinto, ad inferna duceris. ſin autem perſeueraueris in ſcelere; & marito ſimul orbaberis, & filiis. Omnia per ordinem expleta ſunt; & ſeram miſeræ pænitentiam nelox ſignauit interitus. Sic ulciſcitur Chriſtus uiolatores templi ſui, ſic gemmas & pretioſiſſima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quod inſultare uelim calamitatibus infelicium; ſed ut moneam, cum quanto metu, & cautione ſeruare debeas, quod Deo ſpopondiſti. Heli ſacerdos offendit Deum ob uitia liberorum. Epiſcopus fieri non poteſt, qui filios habuerit luxurioſos, non ſubditos. At econtrario de muliere ſcribitur, quod ſalua fiet per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & caritate, & ſanctificatione cum pudicitia. Si perfecta ætas, & ſui iuris, imputatur parentibus: quanto magis lactens, & fragilis, quæ, iuxta ſententiam Domini, ignorat dextram, & ſiniſtram, ideſt, boni, & mali differentiam? Si ſolicita prouides, ne filia percutiatur a uipera: cur non eadem cura prouideas, ne feriatur a malleo uniuerſæ terræ? ne bibat de aureo calice Babylonis? ne egrediatur cum Dina, & uelit uidere filias regionis alienæ? ne ludat pedibus, ne trahat tunicas? Venena nõ dantur, niſi melle circumlita: & uitia non decipiunt, niſi ſub ſpecie umbraq. uirtutum. Et quo modo, inquies, peccata patrum filiis non redduntur, nec filiorum parentibus, ſed anima, quæ peccauerit, ipſa morietur? Hoc de his dicitur, qui poſſunt ſapere, de quibus in Euangelio ſcriptum eſt: Aetatem habet, loquatur pro ſe. qui autem paruulus eſt, & ſapit ut paruulus, donec ad annos ſapientiæ ueniat, & Pythagoræ littera Y eũ perducat ad biuium; tam bona eius, quam mala parentibus imputantur. Niſi forte exiſtimas, Chriſtianorum filios, ſi baptiſma non receperint, ipſos tantum reos eſſe peccati, & non etiam ſcelus referri ad eos, qui dare noluerint, maxime eo tempore, quo contradicere non poterant qui acce-

Matth. 1
Luc. 3
Matth. 13
1. Reg. 2
1. Tim. 3
1. Tim. 2
Ion. 4
Hie. 50. 51
Gen. 34.
Ezech. 18
Ioan. 9

pturi erant: ficut e regione falus infantium, maiorum lucrum eſt. Offerre, necne, filiam, poteſtatis tuæ fuit: quamquã alia ſit tua condicio, quæ prius eam uouiſti, quam conciperes:
Leuit. 21 ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet. Qui claudam, & mutilam, & qualibet forde maculatam obtulerit hoſtiam, facrilegii reus eſt: quanto magis, qui partem corporis ſui, & illibatæ animæ puritatem regis amplexibus parat, ſi negligens fuerit, pu-
Luc. 2 nietur? Poſtquam grandiuſcula eſſe cœperit, & in exemplum ſponſi ſui creſcere ſapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines; pergat ad templum ueri patris cũ parentibus ſuis; ſed cum illis non egrediatur e templo. Quærant eam in itinere ſæculi inter turbas & frequentiam propinquorum, & nuſquam alibi reperiant, niſi in adyto ſcripturarum, prophetas & & apoſtolos de ſpiritualibus nuptiis ſciſcitantem. Imitetur Mariam, quam Gabriel ſolam in cubiculo ſuo reperit: & ideo forſitan timore perterrita eſt, quia uirum, quem nõn ſolebat,
Pſal. 44 aſpexit. Aemuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Loquatur &
Cant. 1 ipſa electo, caritatis iaculo uulnerata: Introduxit me rex in cubiculum ſuum. Numquam exeat foras; ne inueniant eam, qui circumeunt ciuitatem; ne percutiant, & uulnerent, & auferant theriſtrum pudicitiæ, & nudam in ſanguine derelinquant: quin potius, cum ali-
Cant. 6. et 5. quis oſtium eius pulſauerit, dicat: Ego murus, & ubera mea turris: laui pedes meos, non poſſum inquinare eos. Non ueſcatur in publico, ideſt, in parentum cõuiuio; ne uideat cibos, quos deſideret. Et licet quidam putent maioris eſſe uirtutis, præſentem contemnere uoluptatẽ: tamen ego arbitror ſecurioris continentiæ eſſe, neſcire quod quæras. Legi quondam in ſcholis puer: Aegre reprehendas, quod ſinis conſueſcere. Diſcat iam nunc & ui-
Eph. 5 num non bibere, in quo eſt luxuria. Ante annos robuſtæ ætatis, periculoſa eſt teneris grauis abſtinentia: uſque ad id tempus, ſi neceſſitas poſtulauerit, & balneas adeat, & uino uta
1. Tim. 5 tur modico propter ſtomachum, & carnium edulio ſuſtentetur, ne prius deficiant pedes, quam currere incipiant. Et hoc dico iuxta indulgentiam, non iuxta imperium, timens de-
Leuit. 11 bilitatem, non docens luxuriam. alioqui, quod Iudaica ſuperſtitio ex parte facit in reiectione quorundam animalium, atque eſcarum, quod & Indorum Brachmani, & Aegyptiorum Gymnoſophiſtæ in polentæ, & orizæ, & pomorum ſolo obſeruant cibo, cur uirgo Chriſti non faciat in toto? Si tanti uitrum, quare non maioris ſit pretii margaritum? Quæ nata eſt ex promiſſione, ſic uiuat, ut illi uixerunt, qui de repromiſſione generati ſunt. æqua gratia æquum habeat & laborem. Surda ſit ad organa. tibia, lyra, cithara, cur facta ſint, neſciat. Reddat ſibi penſum quotidie de ſcripturarum floribus carptum. Ediſcat Græcorũ uerſuum numerum. Sequatur ſtatim & Latina eruditio: quæ ſi non ab initio os tenerum compoſuerit; in peregrinum ſonum lingua corrumpitur; & externis uitiis ſermo patrius ſordidatur. Te habeat magiſtram; te rudis miretur infantia. Nihil in te & in patre ſuo uideat, quod ſi fecerit, peccet. Mementote uos parentes uirginis, magis eam exemplis doceri poſſe, quam uoce. Cito flores pereunt: cito uiolas, & lilium, & crocũ peſtilens aura corrumpit. Nuſquã abſque te procedat in publicum. baſilicas martyrum, & eccleſias ſine matre non adeat. Nullus ei iuuenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies, & ſollemnes pernoctationes ſic uirguncula noſtra celebret, ut ne tranſuerſum quidem unguem a matre diſcedat. Nolo, de ancillulis ſuis aliquam plus diligat, cuius crebro auribus inſuſurret. quidquid uni loquitur, hoc omnes ſciant. Placeat ei comes, non compta, neque formoſa, atque laſciua, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, ſed grauis, pallens, ſordidata, ſubtriſtis. Præponatur ei probæ fidei, ac morum & pudicitiæ uirgo ueterana, quæ illam doceat, & aſſueſcat exemplo ad orationes & pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere, tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie quaſi bellatricem Chriſti, accenſaq. lucerna reddere ſacrificium ueſpertinum. ſic dies tranſeat, ſic nox inueniat laborantem. orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio. breue uidebitur tempus, quod tantis operum uarietatibus occupatur. Diſcat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fuſum, ſtamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, Serum uellera, & aurum in fila lenteſcens. talia ueſtimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus ueſtita corpora nudentur. Cibus eius oluſculum ſit, & ſimila, raroq. piſciculi. Et, ne gulæ præcepta longius traham, de quibus in alio loco plenius ſum locutus; ſic comedat, ut ſemper eſuriat; ut ſtatim poſt cibum poſſit legere, orare, & pſallere. Diſplicent mihi, in teneris maxime ætatibus, longa & immoderata ieiunia, in quibus iunguntur hebdomades, oleum in cibo, ac poma uetantur. Experimento didici, aſellum in uia, cum laſſus fuerit, diuerticula quærere. Faciant hoc cultores Iſidis, & Cybeles, qui guloſa abſtinentia Phaſides aues, ac fumantes turtures uorant, ne ſcilicet cerealia dona contaminent. Hoc in perpetuo ieiunio ſit præceptum, ut longo itineri uires

perpetes

perpetes superent; ne in prima mansione currentes, in mediis corruamus. Ceterum, ut an te scripsi, in quadragesima cótinentiæ uela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus. quamquam alia sit condicio sæcularium, alia uirginum, & monachorum. Sæcularis homo in quadragesima uentris ingluuiem decoquit; & in cochlearum morem succo uiĉtitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculum parat. Virgo, & monachus sic in quadragesima suos dimittant equos, ut sibi meminerint semper esse currendum. finitus labor maior, infinitus moderatior est. ibi enim respiramus, hic perpetuo incedimus. Si quando ad suburbana pergis, domi filiam non relinquas: nesciat sine te, nec possit uiuere; &, cum sola fuerit, pertimescat. Non habeat colloquia sæcularium, & malarum uirginum contubernia. Non intersit nuptiis seruulorum, neque familiæ perstrepentis lusibus misceatur. Scio præcepisse quosdam, ne uirgo Christi cum eunuchis lauet, nec cum maritatis feminis; quia alii non deponant animos uirorum, aliæ tumentibus uteris præferant fœdita tem. mihi omnino in adulta uirgine lauacra displicent; quæ se ipsam debet erubescere, & nudam uidere non posse. si enim uigiliis, & ieiuniis macerat corpus suum, & in seruitutem redigit; si flammam libidinis, & incentiua feruentis ætatis extinguere cupit cótinentiæ frigore; si appetitis sordibus turpare festinat naturalem pulchritudinem: cur econtrario balnearum fomentis sopitos ignes suscitat? Pro gemmis, & serico diuinos codices amet; in quibus non auri, & pellis Babylonicæ uermiculata pictura, sed ad fidem placeat emendata, & erudita distinctio. Discat primo psalterium, his se canticis auocet, & in prouerbiis Solomonis erudiatur ad uitam. In Ecclesiaste consuescat, quæ mundi sunt, calcare. In Iob uirtutis & patientiæ exempla sectetur. Ad Euangelia transeat, numquã ea positura de manibus: Apostolorũ Acta & Epistolas tota cordis imbibat uoluntate. Cumq. pectoris sui cellarium his opibus locupletauerit, mandet memoriæ Prophetas, Heptateuchum, & Regum & Paralipomenon libros, Esdræ quoque & Hester uolumina. Ad ultimum, sine periculo discat Canticum canticorum; ne, si in exordio legerit, sub carnalibus uerbis spiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens, uulneretur. Caueat omnia apocrypha: et, si quando ea non ad dogmatum ueritatem, sed ad signorum reuerentiam legere uoluerit; sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaq. his admixta uitiosa, & grandis esse prudentiæ, aurũ in luto quærere. Cypriani opuscula semper in manu teneat. Athanasii epistolas, & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non uacillet. ceteros sic legat, ut magis iudicet, quam sequatur. Respondebis: Quo modo hæc omnia mulier sæcularis, in tanta frequentia hominum, Romæ custodire potero? Noli ergo subire onus, quod ferre non potes; sed, postquam ablactaueris eam cum Isaac, & uestieris cum Samuele, mitte auiæ, & amitæ. Redde pretiosissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Iesu uagientis impone. Nutriatur in monasterio; sit inter uirginum choros: iurare nõ discat; mentiri sacrilegium putet: nesciat sæculum; uiuat angelice: sit in carne sine carne; omne hominum genus sui simile putet. Et, ut cetera taceam; certe te liberet seruandi difficultate, & custodiæ periculo. Melius tibi est desiderare absentem, quam pauere ad singula, quid loquatur, cum quo loquatur, cui annuat, quem libenter aspiciat. Trade Eustochio paruulam, cuius nunc & ipse uagitus pro te oratio est. trade comitem sanctitatis, futuram heredem. illam uideat; illam amet; illam primis miretur ab annis, cuius & sermo, & incessus, & habitus doctrina uirtutũ est. Sit in gremio auiæ; quæ repetat in nepte, quidquid præmisit in filia; quæ longo usu didicit nutrire, seruare, docere uirgines; in cuius coronam centenarii quotidie numeri castitas texitur. Felix uirgo, felix Paula Toxotii, quæ per auiæ amitæq. uirtutes nobilior est sanctitate, quam genere. O si tibi contingeret uidere socrum, & cognatã tuam, & in paruis corpusculis ingentes animos intueri: pro insita tibi pudicitia non ambigerẽ, quin præcederes filiã, & primã Dei sententiã secunda Euangelii lege mutares: nec tu paruipenderes aliorũ desideria liberorum, sed te ipsam magis offerres Deo. Sed quia tempus est amplexandi, & tempus longe fieri a complexibus; & uxor non habet potestatem corporis sui; & unusquisque, in qua uocatione uocatus est, in ea permaneat in Domino; & qui sub iugo est, ita debet currere, ne in luto comitem derelinquat: totum redde in sobole, quod in te interim distulisti. Anna filium, quem Deo uouerat, postquam obtulit in tabernaculo, numquam recepit; indecens arbitrata, ut futurus propheta in eius domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Denique, postquam concepit, & peperit, non est ausa ad templum accedere, & uacua apparere coram Domino, nisi prius redderet, quod debebat: taliq. immolato sacrificio, reuersa domum, quinque liberos sibi genuit, quia primogenitum Deo pepererat. Miraris felicitatem

Gen. 21
1. Reg. 2
Eccls. 3
1. Cor. 7
1. Reg. 1

sanctæ mulieris? imitare fidem. ipse, si Paulam miseris,& magistrum me, & nutricium spon deo. gestabo humeris, balbutientia senex uerba formabo, multo gloriosior mundi philoso pho, qui non regem Macedonum, Babylonio periturum ueneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus offerendam.

ARGVMENTVM.

HIERONYMVS, *a Iuliana matre, & Proba auia rogatus, Demetriadem uirginem docet, quo modo uiue re, & uirginitatem custodire debeat.*

AD DEMETRIADEM,

de seruanda uirginitate.

EPISTOLA VIII.

NTER omnes materias, quas ab adolescentia usque ad hanc ætatem, uel mea, uel notariorum scripsi manu, nihil præsenti opere difficilius. scripturus enim ad Demetriadem, uirginem Christi, quæ & nobilitate, & diuitiis prima est in or be Romano, si cuncta uirtutibus eius congrua dixero, adulari putabor: si quædam subtraxero, ne incredibilia uideantur, damnum laudibus eius mea faciet uerecundia. quid igitur faciā? quod implere nō possum, negare nō audeo: tanta est auiæ eius, & matris, insignium feminarum, in iubendo auctoritas, in petendo fides, in extorquendo perseuerantia. Neque enim ut nouum & præcipuum quiddam a me flagitant, cuius ingeniū in huiuscemodi materiis sæpe detritum est; sed ne uocis meæ pro uirili parte desit testimonium in eius uirtutibus explicandis, cuius, ut inclyti oratoris utar sententia, spes magis laudanda, quam res, est. quamquam puellares annos fidei ardore superarit; & inde cœperit, ubi aliis desisse, perfectæ consummatæq. uirtutis est. Sit procul obtrectatio. facessat inuidia. nullū in ambitione sit crimen. ignoti ad ignotam scribimus, dumtaxat iuxta faciem corporalem. alioquin interior homo pulchre sibi cognitus est, illa notitia, qua & Paulus apostolus Colossenses, multosq. credentium nouerat, quos ante non uiderat. Quantum sit apud me me ritum, immo miraculum uirginis nostræ, hinc potest æstimari, quod occupatus in explana tione templi Ezechielis, quod opus in omnibus scripturis sanctis uel difficillimum est, & in ea parte delubri, in qua sancta sanctorum, & thymiamatis altare describitur, malui parumper hoc uti diuerticulo, ut de altari transirem ad altare, & hostiam uiuam, placentem Deo, ac sine ulla macula, æternæ pudicitiæ consecrarem. Scio, quod ad imprecationem pontificis, flammeum uirginale, sanctum operuerit caput. & illud apostolicæ uocis insi-
2.Cor.11 gne, celebratum sit: Volo autem uos omnes uirginem castam exhibere Christo. Quando
Psal.44 astitit regina a dextris eius, in uestitu deaurato, circumdata uarietate. Qua ueste polymita,
Gen.37 & multarum uirtutum diuersitate contexta, indutus fuit & Ioseph, & regum quondam ute-
Cant.1 bantur filiæ. Vnde & ipsa sponsa lætatur, ac dicit: Introduxit me rex in cubiculum suum.
Psal.44 sodaliumq. respondet chorus: Omnis gloria filiæ regis intrinsecus. Sed & nostra oratio dabit aliquid emolumenti. Equorum cursus fauore pernicior fit. pugilum fortitudo clamoribus incitatur: paratas ad prælium acies, strictosq. mucrones, sermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præsenti auia quidem, materq. plantauerunt: sed & nos rigbiamus; & Do minus incrementum dabit. Rhetorum disciplina est, ab auis, & atauis, & omni retro no bilitate ornare, quem laudes: ut ramorum sterilitatem radix fecunda compenset; &, quod in fructu non teneas, mireris in trunco. Scilicet nunc mihi Proborum, & Olibriorum clara repetenda sunt nomina, & illustris Anitii sanguinis genus; in quo aut nullus, aut rarus est, qui non meruerit consulatum. aut proferendus Olibrius uirginis nostræ pater; quem, immatura morte subtractum, Roma congemuit. Vereor plura dicere; ne sanctæ matris uulnus exasperem; & uirtutum eius recordatio, fiat doloris instauratio. Pius filius, uir amabilis, clemens dominus, ciuis affabilis, consul quidem in pueritia, sed morum bonitate senator illustrior. Felix morte sua, qui non uidit patriam corruentem. immo felicior sobole, qui Demetriadis proauiæ nobilitatem insigniorem reddidit, Demetriadis filiæ perpetua castitate. Verum quid ago? oblitus propositi, dum admiror iuuenem, laudaui aliquid bonorum sæcularium; cum in eo mihi uirgo magis nostra laudanda sit, quod hæc uniuersa cō tempserit; quod se non nobilem, non diuitiis præpollentem, sed hominem cogitarit. Incre

dibilis animi fortitudo, inter gemmas & sericum, inter eunnchorum & puellarum cateruas, & adulationem ac ministeria familiæ perstrepentis, & exquisitas epulas, quas amplæ domus præbebat abundantia, appetisse eam ieiuniorum laborem, asperitatem uestium, uictus continentiam. legerat enim Domini uerba dicentis: Qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Matth. 11 Stupebat ad conuersationem Heliæ, & Ioannis Baptistæ: quorum uterque zona pellicea astrinxit & mortificauit lumbos suos: 4. Reg. 1 Matth. 3 alter uenisse narratur in spiritu, & uirtute Heliæ, præcursor Domini, in utero prophetans parentis, & ante diem iudicii iudicis uoce laudatus. Matth. 11 Annæ filiæ Phanuelis mirabatur ardorem, quæ orationibus atque ieiuniis usque ad ultimã senectutem in templo Domino seruiebat. Luc. 2 Quattuor uirginum filiarum Philippi desiderabat chorum; & unam se illarum esse cupiebat, quæ pudicitia uirginali, prophetiæ gratiam consecutæ sunt. Act. 21 His, & huiuscemodi cogitationibus pascebat animum, nihil ita metuens, quam auiam, matremq. offendere. quarum cum incitaretur exemplo, uoluntate, & studiis terrebatur; non quo displiceret eis sanctum propositum; sed quod, pro rei magnitudine, optare id, & appetere non auderent. Aestuabat Christi tiruncula. oderat ornatum suum: & cum Hester loquebatur ad Dominum: Tu nosti, quod oderim insigne capitis mei, hoc est, diadema, quo utebatur quasi regina, & tantæ ducam immunditiæ, uelut pannum menstruatæ. Hest. 2. 15 Aiunt sanctæ & nobiles feminæ, quæ eam uiderunt, quæ norunt, quas de litore Galliarum ad habitationem sanctorum locorum, hostium per Africam compulit sæua tempestas; noctibus & secreto, consciis tantum uirginibus Dei, quæ in matris, & auiæ comitatu erant, numquam eam linteaminum, numquam plumarum usam mollitie, sed cilicio lum in nuda humo habuisse pro stratu, iugibus faciem rigasse lacrymis; Saluatoris mente genubus aduolutam; ut suum reciperet propositum; ut impleret desiderium; ut auiæ animum matrisq. molliret. Quid ultra differo? cum iam nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur; secreto & absque arbitris, noctemq. habens pro solatio, talibus se fertur armasse consiliis: Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pauore defendis? libertate opus est, & audacia. quæ sic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum uultum ferre non potes, quo modo sustineres tribunalia persecutorum? si te uirorum exempla non prouocant; hortetur, faciatq. securam beata martyr Agnes; quæ & ætatem uicit, & tyrannum; & titulum castitatis, martyrio consecrauit. Nescis misera, nescis cui uirginitatem tuam debeas. Dudum inter barbaras tremuisti manus; auiæ, matrisq. sinu, & palliis tegebaris. uidisti te captiuam, & pudicitiam tuam non tuæ potestatis: horruisti truces hostium uultus: raptas uirgines Dei, gemitu tacito conspexisti. urbs tua, quondam orbis caput, Romani populi sepulcrum est; & tu in Libyco litore, exulem uirum, exul ipsa accipies? quam habitura pronubam? quo deducenda comitatu? Stridor Punicæ linguæ, procacia tibi Fescennina cantabit. Rumpe moras omnes. Perfecta Dei dilectio foras mittit timorem. 1. Ioan. 4 Assume scutum fidei, loricam iustitiæ, galeam salutis: procede ad prælium. Eph. 6 Habet & pudicitia seruata martyrium suũ. Quid meruis auiam? quid formidas parentem? forsitan & ipsæ uelint, quod te uelle non credunt. His, & aliis compluribus inflammata stimulis, omnem corporis cultum, & habitum sæcularem, quasi propositi sui impedimenta, proiecit. Pretiosa monilia, & graues censibus uniones, ardentesq. gemmæ, redduntur scriniis: uili tunica induitur, uiliori tegitur pallio: & insperata auiæ genubus repente prouoluitur; fletu tantum, & planctibus, quæ esset, ostendit. Obstupuit sancta & grauis femina, alienum habitum in nepte conspiciens. mater gaudio stabat attonita. utraque uerum non credere, quod uerum esse cupiebat. hæsit uox faucibus; & inter ruborem, & pallorem, metumq. atque lætitiam, cogitationes uariæ nutabant. Succumbendum est huic loco; neque narrare aggrediar, quod dicendo minus faciam. Ad explicandã incredibilis gaudii magnitudinem & Tulliani fluuius siccaretur ingenii; & contortæ Demosthenis, uibrataeq. sententiæ, tardius, languidiusq. ferrentur. Quidquid potest cogitare animus, quidquid sermo potest explicare, illo in tempore factum est. Certatim in oscula neptis, & filiæ mater, & auia ruunt. uberim flere præ gaudio, iacentem manu attollere, amplexariq. trepidantem: agnoscere in illius proposito mentem suam, & gratulari, quod nobilem familiam uirgo uirginitate sua nobiliorem faceret: inuenisse eam, quod præstaret generi, quod Romanæ urbis cineres mitigaret. Iesu bone, quid illud in tota domo exultationis fuit? Quasi ex radice fecunda multæ simul uirgines pullularunt: exemplumq. patronæ, & dominæ secuta est clientum turba, atque famularum. Per omnes domos feruebat uirginitatis professio: quarum cum impar esset in carne condicio, unum erat præmium castitatis. parum loquor. Cunctæ per Africam ecclesiæ quodam exultauere tripudio. non

solum ad urbes, opida, uiculosq., sed ad ipsa quoque magalia celebris fama penetrauit.
omnes inter Africam, Italiamq. insulæ hoc rumore repletæ sunt, & inoffenso pede longius
gaudia cucurrere. Tunc lugubres uestes Italia mutauit; & semiruta urbis Romæ mœnia, pri
stinum ex parte recepere fulgorem, propitium sibi existimantes Deum, in alumnæ conuer-
sione perfecta. Putares extinctam Gothorum manum, & colluuiem perfugarum atque ser-
uorum Domini desuper intonantis fulmine concidisse. Non sic post Trebiam, Thrasyme-
num, & Cannas, in quibus locis Romanorum exercituum cæsa sunt millia, Marcelli primu
apud Nolam prælio se populus Romanus erexit. minori prius gaudio strata Gallorum agmi
na, auro redempta nobilitas, & seminarium Romani generis in arce cognouit. Penetrauit
hic rumor oriẽtis litora; & in mediterraneis quoque urbibus Christianæ gloriæ triumphus
auditus est. Quæ uirginum Christi non huiusce societate iactauit? quæ mater non tuum,
Iuliana, beatum clamauit uterum? Incerta apud infideles sint præmia futurorum. plus in-
terim recepisti uirgo, quam obtulisti. Quam sponsam hominis una tantum prouincia no-
uerat, uirginem Christi totus orbis audiuit. Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Chri
stiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, ui
giniati tradere. Tanti, ut dicitur, uitrum, quanti margaritum? Certe, qui religiosiores
sibi uidentur, paruo sumptu, & qui uix ad alimenta sufficiat, uirginibus dato, omnem cen-
sum in utroque sexu sæcularibus liberis largiuntur. quod nuper in hac urbe diues quidam
fecit presbyter; ut duas filias in proposito uirginali inopes relinqueret; & aliorum ad omnẽ
copiam filiorum luxuriæ, atque deliciis prouideret. fecerunt hoc multæ, pro dolor, nostri
propositi feminæ: atque utinam rarum esset exemplum: quod quanto crebrius est, tanto
istæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla secutæ sunt. Fertur, & omnium Chri-
stianorum laude celebratur, quidquid fuerat nuptiis præparatum, a sancta Christi Sinoride
uirgini traditum, ne sponso fieret iniuria; immo ut dotata pristinis opibus ueniret ad spon-
sum; &, quod in rebus mundi periturum erat, domesticorum Dei sustentaret inopiam.
Quis hoc credat? Proba illa, omnium dignitatum, & cunctæ nobilitatis in orbe Romano
nomen illustrius, cuius sanctitas, & in uniuersos effusa bonitas etiam apud barbaros uene-
rabilis fuit, quam trium liberorum, Probini, Olibrii, & Probi, non fatigarunt ordinarii
consulatus; & cum, incensis direptisq. domibus, in urbe captiuitas sit, nunc habitas ue-
Luc. 16 nundare dicitur possessiones, & facere sibi amicos de iniquo mammona, qui se recipiant in
æterna tabernacula; ut erubescant omnis ecclesiastici ministerii gradus, & cassa nomina mo
nachorum emere prædia, tanta nobilitate uendente. Vix barbarorum effugerat manus; &
auulsas de complexu suo uirgines fleuerat; cum subito intolerabili, quod numquam timue
rat, amantissimi filii orbitate percutitur; & quasi futura uirginis Christi auia, spe futurorũ
mortiferum uulnus excepit; probans in se uerum esse, quod in lyrico carmine super iusti
præconio dicitur: Si fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ. Legimus in uolumi
Iob. 1. 7 ne Iob: Adhuc isto loquente, uenit alius nuncius. Et in eodem: Tentatio, siue, ut melius
habetur in Hebræo, militia, est uita hominis super terram. Ad hoc enim laboramus; & in
sæculi huius periclitamur militia, ut in futuro sæculo coronemur. Nec mirum hoc de homi
Matth. 4 nibus credere, cum Dominus ipse tentatus sit. Et de Abraham scriptura testatur, quod
Gen. 22 Deus tentauerit eum. Quam ob causam & Apostolus loquitur: Gaudentes in tribulatione,
Rom. 5 scientes, quod tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem,
Rom. 8 spes autem non confundit. Et in alio loco: Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio,
an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scri-
ptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus, ut oues occisionis. Et
Esa. 28 Esaias huiuscemodi homines cohortatur, dicens: Qui ablactati estis a lacte, qui auulsi ab
Rom. 8 ubere, tribulationem super tribulationem expectate, spem super spem. Non sunt condi-
gnæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Cur ista repli
cauerim, sequens sermo monstrabit. Quæ de medio mari fumantem uiderat patriam, & fra
gili cymbæ salutem suã suorumq. commiserat, crudeliora inuenit Africæ litora. Excipitur
enim ab eo, quem nescias, utrum auarior, an crudelior fuerit: cui nihil dulce præter uinũ,
& pretium: & qui, sub occasione partium clementissimi principis, sæuissimus omnium ex-
titit tyrannorum; &, ut aliquid loquar de fabulis poetarum, quasi Orcus in tartaro, non tri
cipitem, sed multorum capitum habuit Cerberum, qui cuncta traheret, ac laceraret. Hic
matrum gremiis abducere pactas; negotiatoribus & auidissimis mortalium Syris, nobiliũ
puellarum nuptias uendere; non pupillarum, non uiduarum, non uirginum Christi ino-
piæ parcere; magisq. manus rogantium spectare, quam uultus. Hanc feram Charybdim,

Scyllamq.

Scyllamq. succinctam multis canibus fugiens, barbaros matrona sustinuit; qui nec naufra-
giis parcerent, nec captiuitatibus flecterentur. Imitare crudelis saltem hostem Romani im-
perii. Brennus nostri temporis, tantum quod inuenerat rulit: ru quæris, quod non inue-
nis. Et mirantur æmuli (nirtus enim semper inuidiæ patet) cur tantarum secum pudicitiam
tacita proscriptione mercata sit; cum & ille partem dignatus sit accipere, qui totum potuit
auferre; & hæc quasi comiti negare non ausa sit, quæ se intelligebat sub nominæ priuatæ di
gnitatis tyranno seruientem? Sentio me inimicorum patere morsibus, quod adulari uideat
clarissimæ & nobilissimæ feminæ: qui accusare non poterunt, si me scient hucusque tacuisse.
Neque enim laudaui in ea umquam antiquitatem generis, diuitiarum & potentiæ magnitu-
dinem, uiro uiuente, uel mortuo: quæ alii forsitan mercenaria oratione laudauerint. mi-
hi propositum est stylo ecclesiastico laudare auiam uirginis meæ, & gratias agere, quod uo
luntatem eius sua adiuuerit uoluntate. alioquin cellula monasterii, uilis cibus, uestisq. con
tempta, & ætas uicina iam morti, breuisq. temporis uiaticum, carent omni assentationis
infamia. Denique in reliquis partibus, omnis mihi sermo ad uirginem dirigetur, & uirgi-
nem nobilem, & nobilem non minus sanctitate, quam genere: cuius quanto sublimior
ascensus est, tanto lapsus periculosior. Vnum illud tibi nata Deo, præq. omnibus unum
Prædicam, & repetens, iterumq., iterumq. moneb̃o, Vt animum tuum sacræ lectio-
nis amore occupes; nec in bona terra pectoris tui, sementem lolii auenarumq. suscipias: ne,
dormiente patrefamilias, qui est νοῦς, id est, animus Deo semper adhærens, inimicus ho- Matth. 13
mo zizania superseminet, sed semper loquaris: In noctibus quæsiui quem diligit anima Cant. 3
mea, ubi pascis, ubi cubas in meridie? Et: Adhæsit post te anima mea: me suscepit dexte- Psal. 61
ra tua. Illudq. Hieremiæ: Non laboraui sequens te: neque enim est dolor in Iacob, nec Hier. 17
labor in Israel. Quando eras in sæculo, ea, quæ erant sæculi, diligebas: polire faciem purpu
risso, & cerussa ora depingere, ornare crinem, & alienis capillis turritum uerticem struere.
Vt taceam de inaurium pretiis, candore margaritarum, rubri maris, profunda testantium,
smaragdorum uirore, ceraunorum flāmis, hiacynthorũ pelago, ad quæ ardent & insaniunt
studia matronarum. nunc autem, quia sæculum reliquisti, &, secundo post baptismũ gradu,
inisti pactũ cum aduersario tuo, dicens ei: Renuncio tibi, diabole, & sæculo tuo, & pompæ
tuæ, & opibus tuis: serua fœdus, quod pepigisti; & esto consentiens, pactumq. custodiens Matth. 5
cum aduersario tuo, dum es in uia huius sæculi; ne forte tradat te iudici, & te de suo aliquid
usurpasse conuincat: tradarisq. ministro, qui ipse est & inimicus, & uindex; & mittaris in Matth. 22
carcerẽ & in tenebras exteriores, quæ quanto a Christo nero lumine separantur, tanto nos
maiori horrore circumdant; & non inde exeas, nisi soluas nouissimum quadrantem, id est, Matth. 12
minimũ quodque delictum; quia & pro otioso uerbo reddituri sumus rationem in die iudi-
cii. Hæc dicta sint non infausto contra te uaticinio, sed pauidi cautiq. monitoris officio, ea
quoque in te, quæ tuta sunt, formidantis. Si spiritus, inquit, potestatem habentis ascende
rit super te, locum tuum ne dimiseris. Quasi in procinctu, & in acie stamus semper ad pu- Eccls. 10
gnam. Vult nos loco mouere hostis, & de gradu decedere; sed solidanda uestigia sunt, &
dicendum: Statuit supra petrā pedes meos, & petra refugium leporibus. Pro quo multi He Psal. 39
rinaceos legunt. Herinaceus animal paruum, & fugax, & spinarum sentibus prægrauatum. Psal. 103
Sed ideo Iesus spinis coronatus est, & nostra delicta portauit, & pro nobis doluit, ut de sen
tibus & tribulationibus feminarum, ad quas dicitur: In anxietatibus, & doloribus paries Gen. 3
mulier, & ad uirum conuersio tua, & ipse tui dominabitur: rosa uirginitatis, & lilia castita
tis nascerentur. Vnde & sponsus pascitur inter lilia, & inter eos, qui uestimenta sua nõ co- Cant. 2
inquinauerunt: uirgines enim permanserunt, audieruntq. præceptum: Candida sint sem- Apoc. 14
per uestimenta tua, &, quasi auctor uirginitatis, & princeps, loquitur cõfidenter: Ego flos Eccls. 9
campi, & lilium conuallium. Petra igitur leporum est, qui in persecutionibus fugiunt de ci Cant. 2
uitate in ciuitatem. Nec timent illud propheticum: Periit fuga a me. Montes autem excelsi Psal. 141
ceruis, quorum colubri cibus sunt: quos educit puer patuulus de foramine, quando par-
dus, & hœdus requiescunt simul: & bos, & leo comedunt paleas; ut nequaquam bos di- Esa. 11
scat feritatem, sed leo doceatur mansuetudinem. Reuertamur ad propositum testimonium.
Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Post quod se- Eccls. 10
quitur: Quia curatio quiescere facit peccata maxima. Qui uersiculus hunc habet sensum: Si
in cogitationes tuas coluber ascenderit, omni custodia serua cor tuum. Et cum Dauid cani
to: Ab occultis meis munda me Domine: & ab alienis parce seruo tuo: & ad peccatum ma- Psal. 18
ximum, quod opere perpetratur, nequaquam peruenies, sed incentiua uitiorum statim in
mente iugulabis, & paruulos Babylonis allides ad petram: in qua serpentis uestigia non Psal. 136
reperi-

Psal. 18 reperiuntur: cauteq. Domino promittes: Si mei non fuerint dominati; tunc immaculatus
Exod. 40 ero, & emundabor a delicto maximo. Hoc est, quod alibi scriptura testatur: Peccata patrum
reddam in filios, in tertiam & quartam generationẽ; ut cogitationes nostras, mentisq. de-
cretum non statim puniat, sed reddat in posteris, id est, in malis operibus, & in delictorum
perseuerantia: quoniam per Amos loquitur: Super tribus & quattuor impietatibus illius,
Amos 1. & (2. & illius ciuitatis, nonne auersabor eam? Hæc cursim, quasi de prato pulcherrimo sancta-
rum scripturarũ, paruos flores carpsisse sufficiat pro cõmonitione tui; ut & claudas cubicu-
lum pectoris; & crebro signaculo crucis munias frontẽ tuam; ne exterminator Aegypti in
Exod. 12 te locum reperiat, sed primogenita, quæ apud Aegyptios pereunt, in tua mente saluentur;
Psal. 56 & dicas cum propheta: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo & psallam.
Isa. 23 Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara. Quam assumere iubetur & Tyrus, multis
peccatorum confossa uulneribus: ut agat pœnitentiam, & maculas pristinæ fœditatis cum
Petro amaris lacrymis abluat. Verum nos ignoremus pœnitentiam, ne facile peccemus. Il
la quasi secunda post naufragium miseris tabula sit: in uirgine integra seruetur nauis. Aliud
est, quærere, quod perdideris: aliud, possidere, quod numquam amiseris. Vnde & Apo-
1. Cor. 9 stolus castigabat corpus suum, & in seruitutem redigebat; ne aliis prædicans, ipse reprobus
inueniretur: corporisq. ex persona generis humani inflammatus ardoribus, loquebatur:
Rom. 7 Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et iterum: Scio quia non ha-
bitat in me, hoc est in carne mea bonum: uelle enim adiacet mihi; ut faciam autẽ bonum,
nequaquam inuenio. neque enim, quod uolo bonum, sed, quod nolo malum, hoc facio.
Rom. 8 Et denuo: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autẽ non estis in carne, sed in
spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in uobis. Post cogitationum diligentissimam cautio-
Psal. 34. nem, ieiuniorum tibi arma sumenda sunt, & canendum cum Dauid: Humiliaui in ieiunio
Psal. 101 animam meam. Et, Cinerem tamquam panem manducaui. Et, Cum molesti erant mihi,
Gen. 3 induebar cilicio. Eua per cibum eiecta est de paradiso. Helias quadraginta dierum exercita
3. Reg. 19 tus ieiunio, igneo curru rapitur in cælum. Moyses quadraginta diebus ac noctibus familiari
4. Reg. 2 tate & sermone Dei pascitur, in se uerissimũ probans quod dicitur: Non in solo pane uiuit
Exod. 24 homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Saluator generis humani, qui uirtu-
Deut. 8 tum & conuersationis suæ nobis reliquit exemplum, post baptismum statim assumitur a spi
Matth. 4 ritu, ut pugnet contra diabolum, & oppressum, atque contritum tradat discipulis concul
candum. unde & Apostolus loquitur: Deus autem conteret Satanam sub pedibus uestris
Rom. 16 uelociter. Et tamen hostis antiquus, post quadraginta dierum ieiunium, per cibum moli-
Leuit. 16 tur insidias, & dicit: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. In lege, mense septimo
post clangorem tubarum decimo die mensis, totius gentis Hebrææ ieiunium est, & extermi
Iob 38 natur illa anima de populo suo, quæ saturitatem prætulerit continentiæ. In Iob scriptum
est de dracone: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius super umbilicum uentris eius.
Iac. 3 Aduersum iuuenes, & puellas ætatis ardore hostis noster abutitur, & inflammat rotam na-
Osee 7 tiuitatis nostræ, & implet illud Osee: Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum,
quæ Dei misericordia, & ieiuniorum frigore restinguuntur. Hæc sunt ignita diaboli iacula,
Dan. 1. & quæ simul & uulnerant, & inflammant, & a rege Babylonio tribus pueris præparantur, qui
(3. succendit fornacem quadraginta nouem cubitorum, habens & ipse septem hebdomadas ad
Deut. 16 perditionem, quas Dominus obseruari iusserat ad salutem. Sed quo modo ibi quartus, spe-
ciem habens quasi filii hominis, immensos mitigauit ardores, & inter camini æstuantis in-
cendium, docuit flammas calorem amittere, & aliud oculis cõminari, aliud præbere tactui:
sic & in animo uirginali, rore cælesti & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguitur; & in
1. Cor. 7 humano corpore, angelorum impetratur conuersatio. quam ob rem & uas electionis de uir
ginibus se dicit Domini non habere præceptum: quia contra naturam, immo ultra natu-
ram est, non exercere quod nata sis; interficere in te radicem tuam, & sola uirginitatis po-
ma decerpere; nescire thorum, omnem uirorum horrere contactum, & in corpore uiuere
sine corpore. Neque uero immoderata tibi imperamus ieiunia, & enormem ciborum ab-
stinentiam, quibus statim corpora delicata franguntur, & ante ægrotare incipiunt, quam
sanctæ conuersationis iacere fundamenta. Philosophorum quoque sententia est, μεσότητας
ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας εἶναι: quod Latinus ita potest sermo resonare; moderatas esse uirtu
tes; excedentes modum, atque mensuram, inter uitia deputari. Vnde & unus de septẽ sapiẽ
tibus, μηδὲν ἄγαν, idest, ne quid, ait, nimis. quod tam celebre factum est, ut comico quo-
que uersu expressum sit. Sic debes ieiunare, ut non palpites, & respirare uix possis, & co-
mitum tuarum uel porteris, uel traharis manibus, sed ut, fracto corporis appetitu, nec in
lectione,

lectione, nec in psalmis, nec in uigiliis solito quid minus facias. Ieiunium non perfecta uirtus, sed ceterarum uirturum fundamentum est, & sanctificatio, atque pudicitia: sine qua nemo uidebit Deum. gradus præbet ad summa scandentibus; nec tamen, si sola fuerit, uirginem poterit coronare. Legamus euangelium sapientium & stultarum uirginum: quarum aliæ cubiculum sponsi ingrediuntur; aliæ, bonorum operum oleum non habentes, extinctis lampadibus excluduntur. Latus est super ieiuniis campus: in quo & nos sæpe cucurrimus, & multorum proprii habentur libri; ad quorum te mittimus lectionē; ut discas, quid boni habeat continentia, & quid e contrario mali saturitas. Imitare sponsum tuum. Esto auiæ matriq. subiecta. nullum uirorum, & maxime iuuenū, nisi cum illis, uideas. nullum scias, quem illæ nesciant. Sæcularis quoque sententia est: Eadem uelle, & eadem nolle, ea demum firma amicitia est. ut appeteres uirginitatem, ut Christi præcepta cognosceres, ut scires quid tibi expediret, quid eligere deberes, illarum te exempla docuerunt, sancta domi instruxit conuersatio. Non igitur solum putes tuum esse, quod tuum est, sed earū, quæ suam in te expressere pudicitiam, & honorabilium nuptiarū, cubilisq. immaculati pretiosissimum germinanere te florem: qui perfectos afferet fructus, si humiliaueris te sub potenti manu Dei, & scriptum semper memineris: Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Vbi autem gratia, non operum retributio, sed donantis est largitas, ut impleatur dictum Apostoli: Non est uolentis, neque currentis, sed Dei miserentis. Et tamen, uelle, & nolle, nostrum est: ipsumq. quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est. Eunuchorum quoque tibi, & puellarum, ac seruulorum mores magis eligantur, quam uultuum elegantia; quia in omni sexu, & ætate & truncatorum corporum uiolenta pudicitia, animi considerandi sunt: qui amputari, nisi Christi timore, nō possunt. Scurrilitas, atque lasciuia te præsente non habeant locum. Numquam uerbum inhonestum audias: aut, si audieris, non irasceris. Perditæ mentis homines, uno frequenter leuiq. sermone tentant claustra pudicitiæ. Ridere, & rideri, sæcularibus derelinque. grauitas tuam personam decet. Catonem quoque, illum dico Censorium, & uestræ quondam urbis principem, qui extrema ætate Græcas litteras nec erubuit censor, nec desperauit senex discere. Er M. Crassum semel in uita scribit risisse Lucilius. Fuerit illa affectata seueritas, & gloriam quærens, aurāq. popularem: nos affectus, & perturbationes, quamdiu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circumdamur, moderari, & regere possumus, amputare non possumus: unde & Psalmista dicit: Irascimini, & nolite peccare. Quod Apostolus edisserens, Sol, inquit, non occidat super iracundiam uestram: quia &, irasci, hominis est; &, finem iracundiæ imponere, Christiani. Superfluum reor, te monere contra auaritiam; cum generis tui sit, & habere, & calcare diuitias; & Apostolus doceat auaritiam esse idolorum cultum, Dominusq. respondeat sciscitanti: Magister bone, quid boni faciens, uitam æternam possidebo? Si uis esse perfectus, uade, uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & ueni sequere me. Apostolici fastigii est, perfectæq. uirtutis, uendere omnia, & pauperibus distribuere, & sic leuem, atque expeditum cum Christo ad cælestia subuolare. Nobis, immo tibi, diligens credita est dispensatio: quamquam in hoc omni ætati omniq. personæ libertas arbitrii relicta sit. Si uis, inquit, esse perfectus. Non cogo, non impero; sed propono palmam, ostendo præmia: tuū est eligere, si uolueris in agone, atque certamine coronari. Et consideremus, quam sapienter sapientia sit locuta: Vende, quæ habes. Cui ista præcipiuntur? nempe illi, cui dictum est: Si uis esse perfectus. Non partem bonorum tuorum uende, sed omnia. Cumq. uendideris, quid sequitur? Et da pauperibus. Non diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Siue ille sacerdos sit, siue cognatus, & affinis, nihil in illo aliud consideres, quam paupertatē. Laudent te esurientium uiscera, non ructantium opulenta conuiuia. In Actis Apostolorum, quando Domini nostri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in credentibus fides, uendebant omnes possessiones suas; & pretia earum ad Apostolorum deferebant pedes, ut ostenderent pecunias esse calcandas; dabaturq. singulis, prout cuique opus erat. Ananias, & Saphyra, dispensatores timidi, immo corde duplici, & ideo condemnati, quia post uotum obtulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea uouerant; partemq. sibi iam alienæ substantiæ reseruauerunt, metuentes famem, quam uera fides non timet; præsentem meruere uindictam, non crudelitate sententiæ, sed correptionis exemplo. Denique & apostolus Petrus nequaquam imprecatur eis mortem, ut stultus Porphyrius calumniatur, sed Dei iudicium prophetico spiritu annunciat, ut pœna duorum hominum sit doctrina multorum. Ex eo tempore, quo uirginitati perpetuæ consecrata es, tua non tua sunt, immo uere tua, quia Christi

Matth. 25
Iac. 4
Rom. 9
Psal. 4
Eph. 4
Eph. 5.
Matth. 19
Act. 4
Act. 5

Chriſti eſſe cœperunt, quæ, auia uiuente, uel matre, ipſarum arbitrio diſpenſanda ſunt. Sin autem obierint, & ſomno ſanctorum requieuerint: ſcio enim & hoc illas optare, ut te habeant ſuperſtitem, cum ætas maturior fuerit, & uoluntas grauior, firmiorq. ſententia: facies quod tibi uiſum fuerit, immo quod Dominus imperat, ſcitura nihil te habituram, niſi quod in bonis operibus erogaueris. Alii ædificent eccleſias; ueſtiant parietes marmorũ cruſtis; columnarum moles aduehant; earumq. deaurent capita, pretioſum ornatum non ſentientia; ebore, argentoq. ualuas, & gemmis aurata diſtinguant altaria. non reprehendo, non abnuo. unuſquiſque in ſenſu ſuo abundet. meliusq. eſt hoc facere, quam repoſitis opibus incubare. ſed tibi aliud propoſitum eſt. Chriſtum ueſtire in pauperibus, uiſitare in languentibus, paſcere in eſurientibus, ſuſcipere in his, qui tecto indigent, & maxime in domeſticis fidei; uirginum alere monaſteria; ſeruorum Dei, & pauperum ſpiritu, habere curam; qui diebus & noctibus ſeruiunt Domino tuo; qui in terra poſiti, imitantur angelorum conuerſationem, & nihil aliud loquuntur, niſi quod ad laudes Dei pertinet; habentesq. uictum, & ueſtitum, his gaudent diuitiis, qui plus habere nolunt, ſi tamen ſeruant propoſitum. alioqui, ſi amplius deſiderant, his quoque, quæ neceſſaria ſunt, probantur Indigni. Hæc ad uirginẽ diuitẽ, & uirginẽ nobilem ſum locutus. nunc tantũ ad uirginẽ loquar, ideſt, nõ ea, quæ extra te, ſed in te ſunt tantum conſiderans. Præter pſalmorum, & orationis ordinẽ, quod tibi hora tertia, ſexta, nona, ad ueſperum, media nocte, & mane ſemper eſt exercendum; ſtatue quot horis ſanctam ſcripturã ediſcere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, ſed ad delectationem, & inſtructionem animæ. Cumq. hæc finieris ſpatia, & frequenter te ad figenda genua ſolicitudo animæ ſuſcitauerit; habeto lanam ſemper in manibus; uel ſtaminis pollice fila deducito; uel ad torquenda ſubtegmina in alueolis ſuſa uertantur; aliarumq. neta aut in globum collige, aut texenda compone. quæ texta ſunt, inſpice; quæ errata, reprehende; quæ facienda, conſtitue. Si tantis operum uarietatibus fueris occupata; numquam dies tibi longi erunt, ſed, quamuis æſtiuis tendantur ſolibus, breues uidebuntur, in quibus aliquid operis prætermiſſum non eſt. Hæc obſeruans & te ipſam ſaluabis, & alias; & eris magiſtra ſanctæ conuerſationis; multarumq. caſtitatem lucrum tuum facies, ſcriptura dicente: In deſideriis eſt omnis anima otioſi. Nec iccirco tibi ab opere ceſſandum eſt, quia, Deo propitio, nulla re indiges: ſed ideo cum omnibus laborandum eſt, ut per occaſionem operis nihil aliud cogites, niſi quod ad Domini pertinet ſeruitutẽ. Simpliciter loquar. Quamuis omnem cenſum tuum in pauperes diſtribuas, nihil apud Chriſtũ erit pretioſius, niſi quod manibus tuis ipſa cõfeceris, uel in uſus proprios, uel in exemplum uirginum ceterarum, uel quod auiæ matriq. offeras, maiora ab eis in refectionem pauperum pretia receptura. Pene præterii, quod uel præcipuum eſt. Dum eſſes paruula, & ſanctæ ac beatæ memoriæ Anaſtaſius epiſcopus Romanam regeret Eccleſiam, de orientis partibus hæreticorum ſæua tempeſtas ſimplicitatem fidei, quæ Apoſtoli uoce laudata eſt, polluere, & labefactare conata eſt. ſed uir ditiſſimæ paupertatis, & Apoſtolicæ ſolicitudinis, ſtatim noxium perculit caput, & ſibilantia hydræ ora compeſcuit. Et quia uereor, immo rumore cognoui, in quibuſdam adhuc uiuere, & pullulare uenenata plantaria; illud te pio caritatis affectu præmonendam puto, ut ſancti Innocentii, qui apoſtolicæ cathedræ, & ſupradicti uiri ſucceſſor & filius eſt, teneas fidem; nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidaq. uidearis, doctrinam recipias. Solent enim huiuſcemodi per angulos muſſitare, & quaſi iuſtitiam Dei quærere: Cur illa anima in illa eſt nata prouincia? quid cauſæ extitit, ut alii de Chriſtianis naſcantur parentibus, alii inter feras & ſæuiſſimas nationes, ubi nulla Dei notitia eſt? Cumq. hoc quaſi ſcorpionis ictu ſimplices quoſque percuſſerint; & fiſtulato uulnere locum ſibi fecerint; uenena diffundunt. Putasne fruſtra infans paruulus, & qui uix matrem riſu, & uultus hilaritate cognoſcat, qui nec boni aliquid fecit, nec mali, dæmone corripitur, morbo opprimitur regio, & ea ſuſtinet, quæ uidemus impios homines non ſuſtinere
Pſal. 18 & ſuſtinere Deo ſeruientes? Si autẽ iudicia ſunt, inquiunt, Domini uera, iuſtificata in ſemet
ipſis, & nihil apud Deum iniuſtũ eſt: ipſa ratione compellimur, ut credamus animas fuiſſe in
cæleſtibus, & propter quædam antiqua peccata damnatas in corporibus humanis, &, ut ita
loquamur, ſepultas, nosq. in ualle lacrymarum pœnas luere ueterum peccatorum. unde &
Pſal. 118 propheta dicit: Priusquam humiliarer, ego peccaui. Et: Educ de carcere animam meam.
Pſal. 141 Et: Iſte peccauit, ut cæcus ex utero naſceretur, an parentes eius? & cetera his ſimilia. Hæc
Ioan. 9 impia, & ſcelerata doctrina olim in Aegypto, & orientis partibus uerſabatur, & nunc abſcondite, quaſi in foueis uiperarum, apud pleroſque uerſatur; illarumq. partium polluit puritatem; &, quaſi hereditario malo, ſerpit in paucis, ut perueniat ad plurimos: quam,

certus

certus sum, quod, si audieris, non recipias. habes enim apud Deum magistras, quarum fides norma doctrinæ est. Intelligis, quid loquar. Dabit enim tibi Deus in omnibus intellectum. nec statim aduersum sæuissimam hæresim, & multo his nequiora, quæ dixi, responsionem hominis flagitabis: ne non tam prohibuisse uidear, quam commonuisse: cum præsentis operis sit instruere uirginem, non hæreticis respondere. ceterum omnes fraudulentias eorum, & cuniculos, quibus nituntur subuertere ueritatem, in alio opere, Deo adiuuante, subuertimus; quod, si nolueris, prompte libenterq. mittemus. ultroneas enim, aiunt, putere merces; & pretia facilitate decrescunt; quæ semper in raritate maiora sunt. Solet inter plerosque esse certamen, utrum solitaria, an cum multis uita melior sit. quarum prior præfertur quidem secundæ: sed, si in uiris periculosa est, ne abstracti ab hominum frequentia, sordidis & impiis cogitationibus pateant; & pleni arrogantiæ, & supercilii, cunctos despiciant; armentq. linguas suas, uel clericis, uel aliis monachis detrahendo, de quibus rectissime dicitur: Filii hominum, dentes eorum arma, & sagittæ: & lingua eorum Psal. 56
gladius acutus: quanto magis in feminis, quarum mutabilis fluctuansq. sententia, si suo arbitrio relinquatur, cito ad deteriora delabitur? Noui ego in utroque sexu, per nimiam abstinentiam, cerebri sanitatem quibusdam fuisse uexatam, præcipueq. in his, qui in humectis & frigidis habitauere cellulis, ita ut nescirent quid agerent, quoue se uerterent, quid loqui, quid tacere deberent. Certe, si rudes sæcularium litterarum, de tractatibus hominum disertorum quippiam legerint, uerbositatem solam discunt, absque notitia scripturarum; &, iuxta uetus elogium, cum loqui nesciant, tacere non possunt: docentq. scripturas, quas non intelligunt: & cum aliis persuaserint, eruditorum sibi assumunt supercilium, prius imperitorum magistri, quam doctorum discipuli. Bonum est igitur obedire maioribus, parere perfectis; & post regulas scripturarum, uitæ suæ tramitem ab aliis discere; nec præceptore uti pessimo, scilicet præsumptione sua. De talibus feminis & Apostolus loquitur: Quæ circumferuntur omni uento doctrinæ, semper discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes. Matronarum, maritis ac sæculo seruientium, tibi consortia declinentur; ne solicitetur animus; & audias, quid uel maritus uxori, uel uxor locuta sit uiro. Eph. 4 2. Tim. 3
Venenatæ sunt huiuscemodi confabulationes. super quarum damnatione, sæcularem uersum assumens Apostolus, fecit ecclesiasticum: Corrumpunt mores bonos confabulationes 1. Cor. 15
malæ. Cuius iambici metrum, dum uerbum seruat ex uerbo, nequaquam expressit Latina translatio. Graues feminæ, & maxime uiduæ, ac uirgines, tibi comites eligantur; quarum probata est conuersatio, sermo moderatus, sancta uerecundia. Fuge lasciuiam puellarum, quæ ornant capita, crines a fronte demittunt, cutem poliunt, utuntur pigmentis, astrictas habent manicas, uestimenta sine ruga, soccosq. crispantes; ut sub nomine uirginali uendibilius pereant. mores enim, & studia dominarum plerumque ex ancillarum, & comitum moribus iudicantur. illa tibi sit pulchra, illa amabilis, illa habenda inter socias, quæ se nescit esse pulchram, quæ negligit formæ bonum; & procedens ad publicum, non pectus & colla denudat, nec pallio reuoluto ceruicem aperit; sed quæ cælat faciem, & uix uno oculo, qui uiæ necessarius est, patente, ingreditur. Dubito an loquar: sed, uelim nolim, quia crebro fit, dicendum est: non quo hæc in te timere debeam; quæ ista forsitan nescias, nec umquam audieris; sed quo, per occasionem tui, ceteræ præmonendæ sint. Cincinnatulos pueros, & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri est: Nō bene olet, qui bene semper olet: quasi quasdam pestes & uenena pudicitiæ uirgo deuitet: ut taceam de ceteris, quorum importuna uisitatio & se infamat, & alias: ut, etiam si nihil mali perpetretur, tamen hoc sit uel maximum malum, frustra patere maledictis & morsibus ethnicorum. Nec hoc de omnibus dicimus, sed de his, quos Ecclesia ipsa reprehendit, quos interdum abiicit, in quos nonnunquam episcoporum & presbyterorum censura deseuit: ut prope periculosius sit lasciuis puellis, ad loca religionis, quam ad publicum, procedere. Quæ uiuunt in monasterio, & quarum simul magnus est numerus, numquam solæ, numquam sine matre procedant. De agmine columbarum crebro accipiter unam separat, quam statim inuadat, & laceret, cuius carnibus & cruore saturetur. Morbidæ oues suum relinquunt gregem, & luporum faucibus deuorantur. Scio ego sanctas uirgines, quæ diebus festis, propter frequentiam populorum, pedem domi cohibent, nec tunc egrediuntur, quando maior est adhibenda custodia, & publicum penitus deuitandum. Ante annos circiter triginta de uirginitate seruanda edidi librum; in quo necesse fuit mihi ire contra uitia, & propter instructionem uirginis, quam monebam, diaboli insidias patefacere. qui sermo offendit plurimos, dum unusquisque in se intelligens quod dicebatur, non quasi monitorē libenter

libenter audiuit, sed quasi criminatorem sui operis auersatus est. Veruntamen quid profuit armasse exercitum reclamantium, & uulnus conscientiæ dolore monstrasse? liber manet, homines prætereunt. Scripsi ad plerasque uirgines, ac uiduas σπουδάσματα: & quidquid dici poterat, in illis opusculis desloratum est: ut aut superfluo eadem a nobis repetantur; aut nunc prætermissa, plurimum noceant. Certe & beatus Cyprianus egregium de uirginitate uolumen edidit, & multi alii, tam Latino sermone, quam Græco. omniumq. gentium litteris, atque linguis, præcipue in ecclesiis Agnes uita laudata est. Sed hoc ad eas pertineat, quæ necdum elegerunt uirginitatem, & exhortatione indigent; ut sciant quale sit, quod eligere debeant. nobis electa seruanda sunt, & quasi inter scorpiones & colubros incedendum;
Exod.12 ut, accinctis lumbis, calciatis pedibus, & apprehensis manu baculis, iter per insidias huius sæculi, & inter uenena faciamus; ut possimus ad dulces Iordanis peruenire aquas, & terrā
Psal.25 repromissionis intrare, & ad domum Dei ascendere, ac dicere cum propheta: Domine, di-
Psal.26 lexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et illud: Vnam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini, omnibus diebus uitæ meæ. Felix illa conscientia, & beata uirginitas, in cuius corde, præter amorem Christi, qui est sapientia, castitas, patientia, atque iustitia, ceteræq. uirtutes, nullus alius uersatur amor, nec ad recordationem hominis aliquando suspirat; nec uidere desiderat, quem cum uiderit, nolit dimittere. Sanctum uirginum propositum, & cælestis angelorumq. familiæ gloriam, quarundam non bene se agentium nomen infamat. Quibus aperte dicendum est, ut aut nubant, si se non possunt continere; aut contineant, si nolunt nubere. Digna res risu, immo planctu: incedentibus dominis, ancilla uirgo procedit ornatior; ut pro nimia consuetudine, quam incomptam uideris, dominam suspiceris. nonnullæ separata, & absque arbitris quærunt hospitia, ut uiuant licentius, utantur balneis, faciantq. quod uolunt, & deuitent conscientias plurimarum. Hæc uidemus, & patimur; & si aureus nummus affulserit, inter bona opera deputamus. Finem iungo principio: nec semel monuisse contentus sum: Ama scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam, & seruabit te: honora illam, & amplexabitur te. Hæc monilia in pectore, & in auribus tuis hæreant. nihil aliud nouerit lingua, nisi Christum: nihil possit sonare, nisi quod sanctum est. auiæ tuæ tibi semper, ac matris in ore dulcedo uersetur: quarum imitatio, forma uirtutis est.

ARGVMENTVM.

SALVINA, *mulier nobilissima, Gildonis, qui Africam tenuit, filia, cum adhuc iuuencula esset, Nebridium maritum amisit. erat autem Nebridius ex sorore Augustæ natus, contubernalis, & condiscipulus Augustorum. consolatur eam D. Hieronymus: &, post mortui uiri laudes, quo modo superstites ex eo paruulos, Nebridium, & sororem regere, qualemq. ipsa uitam traducere debeat, docet, & a secundis nuptijs dehortatur.*

HIERONYMVS AD SALVINAM de seruanda uiduitate.

EPISTOLA IX.

Matth.11 VEREOR, ne officium putetur ambitio; & quod illius exemplo facimus, qui ait; Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde; gloriæ facere appetitione dicamur; & non uiduam alloqui, & in angustia constitutam, sed aulæ nos insinuare regali; & sub occasione sermonis, amicitias potentium quærere. quod li
Leuit.19 quido non putabit, qui scierit esse præceptum: Personam pauperis non accipies in iudicio; ne, sub prætextu misericordiæ, quod iniustum est, iudicemus. Vnusquisque enim non hominum, sed rerum pondere iudicandus est. Nec diuiti obsunt opes, si eis bene utatur: nec pauperem egestas commendabiliorem facit, si inter sordes & inopiam peccata non caueat. utriusque nobis rei testimonium & Abraham patriarcha, & quotidiana exempla suppeditant: quorum alter in summis diuitiis amicus Dei fuit; alii quotidie, in sceleribus deprehensi, pœnas legibus soluunt. Alloquimur igitur diuitem pauperem, nescientem ipsa, quæ possidet. neque enim marsupium eius discutimus, sed animæ puritatem. Loquimur ad eam, cuius faciem ignoramus, & uirtutes nouimus; quam nobis fama commendat; cuius uenerabiliorē pudicitiam adolescentia facit; quæ mortem iuuenis mariti sic fleuit, ut exemplum coniugii dederit; sic tulit, ut eum profectum crederet, non amissum. Orbitatis magni-

gnitudo, religiouis occasio fuit. Nebridium suum sic quærit absentem, ut in Christo præsentem nouerit. Cur ergo ad eam scribimus, quam ignoramus? Triplex nimirum causa est: prima, quia, pro officio sacerdotii, omnes Christianos filiorum locò diligimus, & profectus eorum nostra est gloria: altera, quia pater defuncti intima mihi necessitudine copulatus fuit: extrema, quæ & ualidior, quod filio meo Auito roganti negare nihil potui: qui crebris litteris iuterpellatricem duri iudicis uiduam superans, & multorum mihi, ad quos Luc.18
aute super eadem materia scripseram, exempla proponens, ita suffudit pudorem negantis, ut plus considerarem quid ille cuperet, quam quid me facere conueniret. Alius forsitan laudet Nebridium, quod de sorore generatus Augustæ, & in materteræ nutritus sinu, inuictissimo principi ita carus fuit, ut ei coniugem nobilissimam quæreret; & bellis ciuilibus Africam diffidentem hac uelut obside sibi fidam redderet. Mihi a principio statim illud est prædicandum, quod quasi uicinæ mortis præscius, inter fulgorem palatii, & honorum culmina, quæ ætatem anteibant, sic uixit, ut se ad Christum crederet profecturum. Sacra narrat historia, Cornelium, centurionem cohortis Italicæ, intantum acceptum Deo, ut an- Act.10
gelum ad eum mitteret, & omne mysterium, quo Petrus de circumcisionis angustiis transferebatur ad præputii latitudinem, ad illius merita pertinere doceret: qui primus ab Apostolo baptizatus, salutem gentium dedicauit. scriptum namque est de eo: Erat uir quidam in Cæsarea, nomine Cornelius, centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, & timēs Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & orans Deum semper. quidquid de illo dicitur, hoc, nomine commutato, in Nebridio meo uindico. Sic religiosus fuit, & amator pudicitiæ, ut uirgo sortiretur uxorem; sic timens Deum cum omni domo sua, ut oblitus dignitatis omne consortium cum monachis haberet, & clericis; tantasq. eleemosynas faceret iu populis, ut fores eius pauperum ac debilium obsiderent examina; certe sic semper orans Deum, ut illi, quod optimum esset, eueniret. Raptus est, ne mali- Sap.4
tia mutaret mentem eius; quia placita erat anima illius Deo: unde & ego possum super eo uere abuti Apostoli uoce, dicentis: In ueritate cognoui, quoniam non est personarum ac- Act.10
ceptor Deus, sed in omni proposito, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Nihil nocuit militanti paludamentum, & baltheus, & apparitorum cateruæ: quia sub habitu alterius alteri militabat. sicut econtrario aliis nihil prodest uile palliolum, furua tunica, corporis illuuies, & simulata paupertas, si nominis dignitatem operibus destruant. Legimus & in euangelio de alio centurione Domini testimonium: Nec in Israel tantam fi- Matth.8
dem inueni. Et ut ad superiora redeamus, Ioseph, qui in egestate & in diuitiis dedit experimenta uirtutum, qui & seruus, & dominus docuit animæ libertatem, nonne, post Pharaonem regiis ornatus insignibus, sic Deo carus fuit, ut super omnes patriarchas duarum Gen.41
tribuum pater fieret? Daniel, & tres pueri sic præerant Babyloniæ opibus, & sic erant inter Dan.1.2
principes ciuitatis, ut, habitu Nabuchodonosor, Deo mente seruirent. Mardochæus & Hest.8.13
Hester inter purpuram, sericum, et gemmas, superbiam humilitate uicerunt, tantiq. fuere meriti, ut captiui uictoribus imperarent. Hæc illuc tendit oratio, ut ostendam, iuuenem meum coniunctionem sanguinis regalis, & affluentiam diuitiarum, atque insignia potestatis, materiam habuisse uirtutum, dicente Ecclesiaste: Sicut protegit sapientia, sic prote- Eccls.7
git & pecunia. Nec statim illud huic testimonio putemus aduersum: Amen dico nobis, dif Matth.19
ficile diues intrabit in regnum cælorum. Et rursum dico uobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cælorum. Alioquin Zachæus pu- Luc.19
blicanus, quem ditissimum commemorat scriptura, contra hanc sententiam saluatus uidebitur. Sed quo modo, quod apud homines impossibile est, apud Deum possibile fiat, Apostoli consilium docet scribentis ad Timotheum: Diuitibus huius sæculi præcipe non super- 1.Tim.6
be sapere, nec sperare in incerto diuitiarum suarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendū. Benefaciant; sint diuites in operibus bonis; facile tribuant; communicent; thesaurizent sibi bonum fundamentum in futurum, ut apprehendant uerā uitam. Didicimus, quo modo camelus introire possit per foramen acus; quo modo animal tortuosum, deposito pondere sarcinarum, assumat sibi pennas columbæ, & requiescat in Psal.54 Matth.13
ramis arboris, quæ de sinapis semente succreuit. Legimus in Esaia, camelos Madian, & Esa.60
Epha, & Saba, aurum & thus ad urbem Domini deportantes, in typo horum camelorum. Ismahelitæ negotiatores, stacten, & thymiama, & resinam, quæ nascitur in Galaad, & cu- Hier.8
tem uulneribus obducit, Aegyptiis deferunt; tantæq. felicitatis sunt, ut emant & uendant Gen.37
Ioseph, & mercimonium eorum mundi salus fit. Docet & Aesopi fabula, plenū muris uentrem per angustum foramen egredi non ualere. Ergo Nebridius meus quotidie illud reuol-

1.Tim.6 uens: Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa: Quidquid & imperatoris largitio, & bonoris infulæ dederant, in usus pauperū conferebat. Nouerat enim, a Domino esse præceptum: Si uis perfectus esse, uade, nende omnia, quæ habes, & da pauperibns, & ueni sequere me. Et quia hanc sententiam implere non poterat, habens uxorem, & paruulos liberos, & multam familiam, faciebat sibi amicos de iniquo mammona, qui se reciperent in æterna tabernacula. Nec semel abiiciebat sarcinam, quod fecerunt apostoli, patrem, rete, nauiculam relinquentes; sed ex æqualitate, aliorum inopiæ suam abundantiam communicabat; ut postea illorum diuitiæ, huius indigentiam sustentarent. Scit ipsa, cui libellus bic scribitur, me non nota, sed audita narrare, nec ex aliquo in me beneficio, scriptorum more Græcorum, gratiam lingua teddere. Procul a Christianis ista suspicio. Habentes uictum, & uestitum, his contenti sumus. Vbi uile olusculum, & cibarius panis, & cibus potusq. moderatus, ibi diuitiæ superuacuæ; ibi nulla adulatio, quæ uel præcipue fructum respicit. Ex quo colligitur, fidele esse testimonium, quod causas nou habet mentiendi. Ac ne quis putet me solas iu Nebridio prædicare eleemosynas; quamquam & has exercuisse sit magnum, de quibus dicitur: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum: ad ceteras uirtutes eius ueniam, quas singulas in paucis hominibus deprehendimus. Quis fornacem regis Babylonii sine adustione ingressus est? Cuius adolescentis Aegyptia domina pallium nō tenuit? Quæ uxor Eunuchi nullos creat liberos, uoluptate transacta? Quem hominū disputatio illa non terreat? Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Mirum dictu est: nutritus in palatio, contubernalis & condiscipulus Augustorum, quorum mensæ ministrat orbis, & terræ ac maria seruiunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore tantæ uerecundiæ fuit, ut uirginalem pudorem uinceret, & ne leuem quidem obsceni rumoris in se fabulam daret. Deinde purpuratorum propiuquus, socius, consobrinus, iisdem cum ambobus studiis eruditus, (quæ res etiam externorum mentes sibi conciliat) non est inflatus superbia, nec ceteros homines adducta fronte contempsit: sed cunctis amabilis, ipsos principes amabat ut fratres, uenerabatur ut dominos; & in illorum salute suam salutem positam fatebatur. Ministros autem eorum, & uniuersum ordinem palatii, quo regalis frequentatur ambitio, sic sibi caritate sociarat, ut, qui merito inferiores erant, officiis se pares arbitrarentur. Difficile factu est, gloriam uirtute superare; & ab his diligi, quos præcedas. Quæ uidua non huius auxilio sustentata est? quis pupillus non in eo reperit patrem? totius orientis episcopi ad hunc miserorum preces, & laborantium desideria conferebant. quidquid ab imperatore poscebat, eleemosyna in pauperes, pretium captiuorum, misericordia in afflictos erat. Vnde & ipsi principes libenter præstabant, quod sciebant non uni, sed pluribus indulgeri. Quid ultra differimus? Omnis caro fenum, & omnis gloria eius quasi flos feni. Reuersa est terra in terram suam: dormiuit in Domino, & appositus est ad patres suos, plenus dierum ac luminis, & nutritus in senectute bona. Cani enim hominis sunt sapientia eius. In breui æta te tempora multa compleuit. Tenemus pro eo dulcissimos liberos. uxor heres pudicitiæ pretium est. Nebridius pusio patrem quærentibus exhibet. Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat. Scintilla uigoris paterni lucet in filio: & similitudo morum per speculum carnis erumpens, ingentes animos angusto in pectore uersat. Iungitur ei germana, rosarum & liliorum calathus, eboris ostriq. commercium. sic refert ore patrem, ut ad nenustatem pro pensior sit: sic matrem mixta similitudine pingit, ut in uno corpore utrumque agnoscas: ita suauis est, & mellitula, ut honor sit omniū propinquorum. hanc tenere non dedignatur Augustus: hanc fouere in sinu regina lætatur. certatim ad se omnes rapiunt. pendet ex collo, hæret in brachiis singulorum. garrula, atque balbutiens, linguæ offensione fit dulcior. Habes igitur Saluina, quos nutrias, in quibus uirum absentem tenere te credas. Ecce hereditas Domini, filii merces, fructus uentris. pro uno homine duos filios recepisti: auctus est numerus caritatis. Quidquid debebas marito, redde filiis. amore præsentium absentis desiderium tempera. Non est parui apud Deum meriti, bene filios educare. Audi Apostolum commonentem: Vidua eligatur non minus annorum sexaginta, quæ fuerit unius uiri uxor, in bonis operibus habens testimonium, si filios educauit, si hospitalis fuit, si sanctorum pedes lauit, si afflictis abundanter præbuit, si omne opus bonum subsecuta est. Didicisti catalogum uirtutum tuarum, quid debeas nomini tuo, quibus meritis secundum pudicitiæ gradū possideas. Nec te moueat, quod sexagenaria eligatur uidua, & putes adolescentulas ab Apostolo reprobari. Et te crede eligi ab eo, qui discipulo dixerat: Nemo adolescentiam tuā con-

Marginal references: Matth. 19; Luc. 16; Luc. 5; 2.Cor. 8; 1.Tim. 6; Eccl. 3; Dant. 3; Gen. 39; Rom. 7; Esa. 40; Sap. 4; Psal. 126; 1.Tim. 5; 1.Tim. 4

contemnat, non continentiam, sed ætatem. Alioquin omnes, quæ ante sexaginta annos uiduatæ sunt, hac lege accipient maritos. Sed quia rudem Christi instituebat ecclesiam, & omni ordini prouidebat, præcipueq. pauperibus, quorum ei cura cum Barnaba fuerat demandata; illas uult ecclesiæ opibus sustentari, quæ propriis manibus non queunt laborare, quæ uere uiduæ sunt, quas & ætas probat, & uita. Heli sacerdos offendit Deum ob uitia liberorum. ergo e contrario placatur Deus uirtutibus eorum, si permanserint in fide, & caritate, & sanctitate cum pudicitia. O Timothee: te ipsam castam custodi. Absit, ut sinistrum quippiam mihi de te suspicari liceat: sed, ex abundantia lubricam ætatem monuisse, pietatis est. quæ dicturus sum, non tibi, sed puellaribus annis dicta intellige. Vidua, quæ in deliciis est, uiuens mortua est. Hoc uas electionis loquitur: & de illo profertur thesauro, qui confidenter aiebat: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Hoc ille pronunciat, qui libere sub persona sua fragilitatem humani corporis fatebatur. nō enim, quod uolo bonum, hoc operor, sed, quod nolo, malum. Et propterea castigo & redigo in seruitutem corpus meum; ne, aliis prædicans, ipse reprobus inueniar. Si ille timet, quis nostrum potest esse securus? Si Dauid amicus Domini, & Solomon amabilis eius, uicti sunt quasi homines, ut & ruinæ nobis ad cautionem, & pænitudinis ad salutem exempla præberent: quis in lubrica uia lapsum non metuat? Procul sint a cōuiuiis tuis Phasides aues, crassi turtures, attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant. Nec ideo te carnibus uesci non putes, si suum, leporum, atque ceruorum, & quadrupedum animantium esculentias reprobes. non enim hæc pedum numero, sed suauitate gustus iudicantur. Scimus ab Apostolo dictum: Omnis creatura Dei bona est; & nihil reiiciendū, quod cum gratiarum actione percipitur. Sed idem loquitur: Bonum est uinum non bibere, & carnem non manducare. Et in alio loco: Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Omnis creatura Dei bona est. Audiant hæc mulieres, quæ solicitæ sunt, quo modo placeant uiris. Comedant carnes, quæ carni seruiunt, quarum feruor despumat in coitum, quæ maritis alligatæ, generationi ac liberis dant operam. Quarum uteri portant fœtus, earum & intestina carnibus impleantur. Tu uero, quæ in tumulo mariti sepelisti omnes pariter uoluptates; quæ litam purpurisso & cerussa faciem, super feretrum eius lacrymis diluisti; quæ pullam tunicam, nigrosq. calceolos, candidæ uestis & aurati socci depositione, sumpsisti; nihil habes necesse aliud, nisi perseuerare in ieiunio. Pallor, & sordes gemmæ tuæ sint: plumarum mollities iuuenilia membra non foueat: balnearum calor nouum adolescentulæ sanguinem non incendat. Audi, quid ex persona uiduæ cōtinentis ethnicus poeta decantet: Ille meos, primus qui me sibi iunxit, amores Abstulit, ille habeat secum, seruetq. sepulcro. Si tanti uilissimum uitrum, quanti pretiosissimum margaritum? Si sic communi lege naturæ damnat omnes gentilis uidua uoluptates: quid expectandum est a uidua Christiana, quæ pudicitiam suam non solum ei debet, qui defunctus est, sed & ei, cum quo regnatura est? Quæso te, ne generalia monita, & conueniens puellari sermo personæ suspicionem tibi iniuriæ moueant, & arbitreris me obiurgantis animo scribere, non timentis; cuius uotum est, te nescire quæ metuo. Tenera res in feminis fama pudicitiæ est; quasi flos pulcherrimus cito ad leuem marcessit auram, leuiq. flatu corrumpitur, maxime ubi & ætas consentit ad uitium, & maritalis deest auctoritas, cuius umbra tutamen uxoris est. Quid facit uidua inter familiæ multitudinem? inter ministrorum greges? quos nolo contemnat ut famulos, sed ut uiros erubescat. certe, si ambitiosa domus hæc officia flagitat, præficiat his senem honestis moribus, cuius honor dominæ dignitas sit. Scio multas, clausis ad publicum foribus, non caruisse infamia seruulorum, quos suspectos faciebat aut cultus immoderatus, aut crassi corporis nitor, aut ætas apta libidini, aut, ex conscientia amoris occulti, securus animi tumor: qui etiam bene dissimulatus, frequenter erumpit in publicum, & conseruos quasi seruos despicit. Hoc ex abundantia dictum sit; ut omni diligentia custodias cor tuū; & caueas, quidquid de te fingi potest. Non ambulet iuxta te calamistratus procurator, non histrio fractus in feminam, non cantoris diabolici uenenata dulcedo, non iuuenis cultus, & nitidus. Nihil artium scenicarum, nihil tibi in obsequiis molle iungatur. Habeto tecum uiduarum & uirginum choros, habeto tui sexus solatia. Ex ancillarum quoque moribus dominæ iudicantur. Certe, cum tecum sancta sit mater, & lateri tuo amita hæreat uirgo perpetua, non debes periculose externorum consortia quærere, de tuorum societate secura. Semper in manibus tuis sit diuina lectio, & tam crebræ orationes, ut omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentia percuti solet, huiusmodi clypeo repellantur. Difficile est, quin potius impossibile, perturbationum initiis carere quempiam, quas significantius Græci προπαθείας

Gal. 2; 1. Reg. 2; 1. Tim. 5; 2. Cor. 13; Rom. 7; 1. Cor. 9; 1. Tim. 4; Rom. 14; Eph. 5; Prou. 4

uocant: nos,ut uerbũ uertamus e uetbo,antepassiones possumus dicere; eo qnod incentiua uitiorum, omnium titillent animos; & quasi in meditullio nostrum iudicium sit, uel abiice
Matth. 15 re cogitata, uel recipere. unde & naturæ Dominus in euangelio loquebatur: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blas-
Gen. 8 phemiæ. Ex quo perspicuum est, iuxta alterius libri testimonium, procliuius esse cor homi
Gal. 5 nis a pueritia ad malũ, & inter opera carnis, & spiritus, quæ Apostolus enumerat, mediam animam fluctuare, nunc hæc, nunc illa cnpientẽ. Nam nitiis nemo sine nascitur: Optimus ille est, qui minimis urgetnr: uelut si egregio inspersos reprehendas corpore næuos. Hoc
Psal.76 est, quod aliis uerbis propbeta significat: Turbatus sum, & non sum locutus. Et in eodem
Psal. 4 uolumine: Irascimini, & nolite peccare. Et illud Architæ Tarentini ad uillicum negligen-
Iacob 1 tem: Iam te uerberibus enecassem, nisi iratus essem. Ira enim uiri iustitiam Dei non operatur. Quod de una perturbatione dictum est, referamus ad ceteras. Sicut, irasci, hominis est; &, iram non perficere, Christiani: sic omnis caro concupiscit quidem ea, qnæ carnis sunt, & quibusdam illecebris ad mortiferas animam uoluptates trahit; sed nostrum est, uoluptatis ardorem maiore Cbristi amore restinguere, & lasciuiens iumentum frenis inediæ subiugare; ut non libidinem, sed cibos quærat, ac desideret, & sessorem Spiritum sanctum moderato atque composito portet incessu. Quorsum ista? Vt hominem esse te noueris, & passionibus hnmanis, nisi caueris, subiacere. De eodẽ cuncti facti sumus luto, iisdem com pacti exordiis. In serico & in pannis eadem libido dominatur: nec regũ purpuras timet, nec mendicantium spernit squalorem. Multoq. melius est, stomachum te dolere, quam mentem; imperare corpori, quam seruire; gressu uacillare, quam pudicitia. Nec statim nobis pænitentiæ subsidia blandiantur, quæ sunt infeliciũ remedia. Cauendum est uulnus, quod dolore curatur. Aliud est, integra naue & saluis mercibus portum salutis intrare: aliud, nu dnm hærere tabulæ, & crebris fluctuum recursibus ad asperrima saxa collidi. Nesciat nidua
1. Cor. 7 digamiæ indulgentiam, nec nouerit illud Apostoli, Melius est nubere, quam uri. Tolle, quod peius est, uri; & per se bonum non erit, nubere. Procul sint hæreticorum calumniæ.
Heb. 13 Scimus honorabiles nuptias, & cubile immaculatnm. Etiam de paradiso exputlsus Adam
Gen. 3 unam uxorem habuit. Primus Lamech maledictus, & sanguinarius, & de Cain stirpe de-
Gen. 4 scendens, unam costam diuisit in duas, & plantarium digamiæ protinus dilunii pœna subuertit. Vnde illud Apostoli, quod fornicationis metu indulgere compellitur, scribens ad
1. Tim. 5 Timotheum: Volo adolescentulas nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti causa. Cur indulserit, statim subiecit: Iam enim quædam declinauerunt post satanam. Ex quo intelligimus, illum non stantibus coronam, sed iacentibus manum porrigere. Vide, qualia sint secunda matrimonia, quæ lupanaribus præferuntur, quia declinauerunt quædam post satanam. Ideo adolescentula uidua, quæ se non potest continere, uel non uult, maritum potius accipiat, quam diabolum. Pulchra nimi-
Ezech. 16 rum, & appetenda res, quæ satanæ cõparatione suscipitur. Fornicata est quondam & Hie-
(& 23 rusalem, & diuaricauit pedes suos omni transeunti. In Aegypto primum deuirginata est, &
Exod. 32 ibi fractæ sunt mammæ eius. Cumq. ad deserta uenisset, & morarum Moysi ductoris impatiens, quasi œstro libidinis furibunda dixisset: Isti sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de ter
Ezech. 20 ra Aegypti: accepit præcepta non bona, & iustificationes pessimas, in quibus non uiueret, sed puniretur. Quid ergo mirum, si & lasciuientibus uiduis, de quibus in alio loco Aposto
1. Tim. 5 lus dixerat: Cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere uolunt, habentes damnationẽ, quia primam fidem irritam fecerunt: concessit digamiæ præcepta nõ bona, & iustificationes pessimas; ita secundum indulgens maritum, ut & tertium, si liberet, etiam uicesimum: ut scirent sibi non tam uiros datos, quam adulteros amputatos? Hæc, filia in Christo carissima, inculco, & crebrius repeto; ut posteriorum oblita, in priora te extendas, habens tui
Iudith 9 ordinis quas sequaris, Iudith de Hebræa historia, & Annam filiam Pbanuelis de euange-
Luc. 2 lii claritate, quæ diebus & noctibus uersabantur in templo, & orationibus, atque ieiuniis thesaurum pudicitiæ conseruabant. unde & altera in typo Ecclesiæ, diabolum capite truncauit: altera saluatorem mundi prima suscepit, sacramentorum conscia futurorum. Illud in calce sermonis quæso, ut breuitatem libelli non de inopia eloquii, uel de materiæ sterilitate, sed de pudoris magnitudine existimes accidisse, dum uereor me ignotis diu ingerere auribus, & occultum legentium iudicium pertimesco.

ARGV-

ARGVMENTVM.

FVRIA, ex Lato consulari, & Patricio Camillorum generis patre, & Titiana matre nata, Probi praeterea consulis nurus, uirum amiserat. hortatur eam D. Hieronymus, ut in uiduitate perstet, & ad secundas nuptias non transeat: uerū, quia florenti adhuc erat aetate, quo modo pudicitiam una cum fama tueri debeat, late, ac eleganter docet.

HIERONYMVS AD FVRIAM

de uiduitate seruanda.

EPISTOLA X.

OBSECRAS litteris, & suppliciter deprecaris, ut tibi rescribam, immo scribam, quo modo uiuere debeas, & uiduitatis coronam illaeso pudicitiae nomine conseruare. Gaudet animus, exultant uiscera, gestit affectus, hoc te cupere esse post uirum, quod sanctae memoriae mater tua Titiana multo tempore fuit sub marito. Exauditae sunt preces, & orationes eius. impetrauit in unica filia, quod uiuens ipsa possederat. Habes praeterea generis tui grande priuilegium, quod exinde a Camillo uel nulla, uel rara uestrae familiae scribitur secundos nosse concubitus: ut non tam laudanda sis, si uidua perseueres, quam execranda, si id Christiana non serues, quod per tanta saecula gentiles feminae custodierunt. Taceo de Paula, & Eustochio, stirpis uestrae floribus: ne per occasionē exhortationis tuae illas laudare uidear. Blesillamq. praetereo, quae maritum suum, tuum secuta germanum, in breui uitae spatio tempora uirtutum multa compleuit. Atque utinam praeconia feminarum imitarentur uiri; & rugosa senectus redderet, quod sponte offert adolescentia. Sciens & uidens in flammam mitto manum, adducentur supercilia, extendetur brachium. Iratusq. Chremes tumido desaeuiet ore. Consurgent proceres, & aduersus epistolam meam turba patricia detonabit, me Magum, me seductorem clamitans, Ioan. 8
& in terras ultimas deportandum. Addant, si uolunt, & Samaritem; ut Domini mei titulum recognoscam. Certe filiam a parente non diuido, nec dico illud de euangelio: Sine ut Luc. 9
mortui sepeliant mortuos suos. Viuit enim, quicumque credit in Christum. Et qui in illum credit, debet utique, quo modo ille ambulauit, & ipse ambulare. Facessat inuidia, quā 1. Ioan. 2
nomini Christiano maledicorum semper genuinus infigit: ut, dum probra metuunt, ad uirtutes non prouocentur. Exceptis epistolis, ignoramus alterutrū. Solaq. causa pietatis est, ubi nulla carnis notitia est. Honora patrem tuum, sed si te a uero patre non separat. Tamdiu scito sanguinis copulam, quamdiu ille suum nouerit creatorem. alioqnin Dauid protinus tibi canit: Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & Psal. 44
domum patris tui: & concupiscet rex decorē tuum, quoniam ipse est dominus Deus tuus. Grande praemium parentis obliti: Concupiscet rex decorem tuum. quia audisti, quia uidisti, quia inclinasti aurem tuam, & populi tui, domusq. patris tui oblita es; iccirco concupiscet rex decorem tuum, & dicet tibi: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Cant. 4
Quid pulchrius anima, quae Dei filia appellatur, & nullos extrinsecus quaerit ornatus? Credit in Christum, & hac ambitione pergit ad sponsum, eundem habens dominum, quem & uirum. Quid angustiarum habeant nuptiae, didicisti in ipsis nuptiis: & quasi coturnicum carnibus usque ad nauseam saturata es: amarissimam cholerā tuae sensere fauces. Egessisti acescentes & morbidos cibos: releuasti aestuantem stomachum. quid uis rursum ingerere, quod tibi noxium fuit? Canis reuertens ad uomitum, & sus lota ad uolutabrum luti. bru- 2. Petr. 2
ta quoque animalia, & uagae aues in easdem pedicas retiaq. non incidunt. An uereris, ne proles Furiana deficiat, & ex te parens tuus non habeat pusionem, qui reptet in pectore, & ceruicem eius stercore linat? Quippe ni omnes habent filios, qui habuere matrimonia? & quibus nati sunt liberi, suo generi responderunt? Exhibuit Ciceronis filius patrem in eloquentia? Cornelia uestra, pudicitiae simul & fecunditatis exemplar, Gracchos se genuisse laetata est? Ridiculum est sperare pro certo, quod multos & non habere uideas, &, cum habuerint, perdidisse. Cui dimittes tantas diuitias? Christo, qui mori non potest. Quem habebis heredem? Ipsum, quem & dominum. Cōtristabitur pater, sed laetabitur Christus: lugebit familia, sed angeli gratulabuntur. Faciat pater, quod uult de substantia sua: nō es eius, cui nata es, sed cui renata, & qui te grandi pretio redemit sanguine suo. Caue nutrices

 & geru

& gerulas, & istiusmodi uenenata animalia, quæ de corio tuo saturari uentrem suum cupiunt. non suadent, quod tibi, sed quod sibi prosit. Et sæpe illud obganniunt: Sola ne perpetua mærens carpere iuuenta? Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris? Vbi pudicitiæ sanctitas, ibi frugalitas est. ubi frugalitas, ibi damna seruulorum. quidquid non tulerint, sibi ablatum putant: nec considerant, de quanto, sed quantum accipiant. Vbicumque uiderint Christianum, statim illud de triuio, ὁ γραικὸς ἐπιθέτης, uocant impostorem, detrahunt: hi rumores turpissimos serunt: &, quod ab ipsis egressum est, id ab aliis audisse se simulant, iidem auctores, & exaggeratores. Exit fama de mendacio; quæ cum ad matronas peruenerit, & earum linguis fuerit uentilata, prouincias penetrat. Videas plerasque rabido ore sæuire, & tincta facie, uiperinis orbibus, dentibus pumicatis carpere Christianos. Hic aliqua, cui circa humeros hiacynthina læna est, Rancidulum quiddam balba de nare locuta, Perstrepit, ac tenero supplantat uerba palato. Omnis consonat chorus, & latrant uniuersa subsellia. Iunguntur nostri ordinis, qui & roduntur, & rodunt, aduersus nos loquaces, pro se muti: quasi & ipsi aliud sint, quam monachi; & non, quidquid in monachos dicitur, redundet in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. sicut e regione, illius monachi uita laudanda est, qui uenerationi habet sacerdotes Christi, & non detrahit gradui, per quem factus est Christianus. Hæc locutus sum in Christo filia, non dubitans de proposito tuo: numquam enim exhortatorias litteras postulares, si ambigeres de bono monogamiæ: sed ut nequitiam seruulorum, qui te uenalem portant, & insidias affinium, ac pium parentis errorem intelligeres: cui ut amorem in
Rom. 10 te tribuam, amoris scientiam non concedo, dicens aliquid cum Apostolo: Confiteor, zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Imitare potius (crebro enim id ipsum repetam) sanctam matrem tuam: cuius ego quoties recordor, uenit in mentem ardor eius in Christum, pallor ex ieiuniis, eleemosynæ in pauperes, obsequium in seruos Dei, humilitas uestium & cordis, atque in cunctis sermo moderatus. Pater tuus, quem honoris causa nomino, non quia consularis, & patricius, sed quia Christianus est, impleat nomen suum, lætetur filiam genuisse Christo, non sæculo: quin potius doleat, quod & uirginitatem frustra amiseris, & fructus perdideris nuptiarum. Vbi est maritus, quem tibi dedit? Etiam si amabilis, etiam si bonus fuisset; mors rapuisset omnia; & copulam carnis soluisset interitus. Arripe, quæso, occasionem, & fac de necessitate uirtutem. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed fi
Ezech. 18 nis proditione damnatur. Lege Ezechielem: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacumque die peccauerit. Et impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab im
Gen. 28 pietate sua. Ista est scala Iacob: per quã angeli ascendunt, & descendunt: cui Dominus innititur, lapsis porrigens manum, & fessos ascendentium gradus sui contemplatione sustentans. Sed sicut non uult mortem peccatoris tantum, quantum ut conuertatur, & uiuat: ita
Luc. 7 tepidos odit, & cito ei nauseam faciunt. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix illa in euangelio baptizata, lacrymis suis, & crine, quo multos ante deceperat, pedes Domini tergens, saluata est; non habuit crispantes mitras, nec stridentes calceolos, nec orbes stibio fuliginatos; quanto fœdior, tanto pulchrior. Quid facit in facie Christianæ purpurissus, & cerussa? quorum alterum ruborem genarum, labiorumq. mentitur: alterum candorem oris, & colli, ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia. quo modo flere potest pro peccatis suis, quæ lacrymis cutem nudat, & sulcos ducit in facie? Ornatus iste non Domini est, uelamen istud antichristi est. Qua fiducia erigit ad cælum uultus, quos conditor non agnoscit? Frustra obtenditur adolescentia, & ætas puellaris asseritur. Vidua,
1. Tim. 5 quæ marito placere desiuit, & iuxta Apostolum uere uidua est, nihil habet necessarium, nisi perseuerantiam. Meminit pristinæ uoluptatis: scit quid amiserit, quo delectata sit. Ardentes diaboli sagittæ, ieiuniorum & uigiliarum rigore restinguendæ sunt. Aut loquendum nobis est, ut uestiti sumus: aut uestiendum, ut loquimur. quid aliud pollicemur, & aliud ostendimus? lingua personat castitatem, & totum corpus præfert impudicitiam. Hoc quantum ad habitum pertinet, & ornatum. Ceterum uidua, quæ in deliciis est, (non est meum, sed Apostoli) uiuens mortua est. Quid sibi uult hoc, quod ait, Viuens mortua est? Viuere quidem uidetur ignorantibus, & non esse peccato mortua: sed Christo, quem secreta non
Ezech. 18 fallunt, mortua est. Anima enim, quæ peccauerit, ipsa morietur. Quorundam hominum
1. Tim. 5 peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium; quosdam autem & subsequuntur. Similiter & facta bona manifesta sunt: &, quæ aliter se habent, abscondi non possunt. Quod dicit, istiusmodi est: quidam tam libere & palam peccant, ut, postquam eos uideris, statim

intelligas

intelligas peccatores. alios autem, qui callide occultant uitia sua, ex sequenti conuersatione cognoscimus. Similiter & bona apud aliquos in propatulo sunt, in aliis longo usu discimus. Quid ergo necesse est nos iactare pudicitiam, quæ sine comitibus & appendiciis suis, continentia, & parcitate, fidem sui facere non potest? Apostolus macerat corpus suum, & animæ subiicit imperio; ne, quod aliis præcipit, ipse non seruet: & adolescentula, feruente cibis corpore, de castitate secura est? Neque uero hæc dicens condemno cibos, quos Deus creauit ad utendum cum gratiarum actione; sed iuuenibus & puellis incentiua aufero uoluptatum. Non Aetnæi ignes, non Vulcania tellus, non Veseuus, & Olympus tantis ardoribus æstuant, ut iuueniles medullæ uino plenæ, & dapibus inflammatæ. Auaritia calcatur a plerisque, & cum marsupio deponitur. Maledicam linguam indictum emendat silentium. Cultus corporis & habitus uestium, unius horæ spatio commutatur. Omnia alia peccata extrinsecus sunt: &, quod foris est, facile abiicitur. Sola libido insita a Deo ob liberorum procreationem, si fines suos egressa fuerit, redundat in uitium, & quadam lege naturæ in coitum gestit erumpere. Grandis igitur uirtutis est, & solicitæ diligentiæ, superare quod nata sis, in carne non carnaliter uiuere, tecum pugnare quotidie, & inclusum hostem Argi, ut fabulæ ferunt, centum oculis obseruare. Hoc est, quod Apostolus uerbis aliis loquebatur: Omne peccatum, quod fecerit homo, extra corpus est. qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Aiunt medici, & qui humanorum corporum scripsere naturas, præcipueq. Galenus in libris, quorum titulus περὶ ὑγιεινῶν, puerorum, & iuuenum, ac perfectæ ætatis uirorum, mulierumq. corpora insito calore feruere, & noxios illis esse cibos ætatibus, qui calorē augeant; sanitatiq. conducere, frigida quæque in esu & potu sumere: sicut e contrario senibus, qui pituita laborant, & frigore, calidos cibos, & uetera uina prodesse. unde & saluator, Attendite, inquit, uobis, ne forte grauentur corda uestra in crapula, & ebrietate, & curis huius uitæ. Et Apostolus: Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Nec mirum hoc figulum sensisse de uasculo, quod ipse fabricatus est; cum etiam comicus, cuius finis est humanos mores nosse, atque describere, dixerit: Sine Cerere, & Libero friget Venus. Primum igitur, si tamen stomachi firmitas patitur, donec puellares annos transeas, aquam in potu sume, quæ natura frigidissima est: aut, si hoc imbecillitas prohibet, audi cum Timotheo: Vino modico utere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Deinde in ipsis cibis calida quæque deuita. non solum de carnibus loquor, super quibus uas electionis profert sententiam: Bonum est non manducare carnem, & non bibere uinū: sed etiam in ipsis leguminibus inflantia quæque & grauia declinanda sunt: nihilq. ita scias conducere Christianis adolescentibus, ut esum olerū. Vnde & in alio loco, Qui infirmus est, ait, olera manducet, ardorq. corporum frigidioribus epulis temperandus est. Si autem tres pueri & Daniel leguminibus uescebantur, pueri erant, necdum ad sartaginem uenerant, in qua rex Babylonius senes iudices frixit. Nobis non corporis cultus, qui in illis, excepto priuilegio gratiæ Dei, ex huiuscemodi cibis enituerat, sed animæ uigor quæritur, quæ carnis infirmitate fit fortior. Inde est, quod nonnulli uitam pudicam appetentium, in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnium putant; & leguminibus onerant stomachum, quæ moderate parceq. sumpta innoxia sunt. Et, ut, quod sentio loquar, nihil sic inflāmat corpora, & titillat membra genitalia, sicut indigestus cibus, ructusq. conuulsus. Malo apud te, filia, uerecundia parumper, quam causa, periclitari. Quidquid facit seminarium uoluptatum, uenenum puta. Parcus cibus, & uenter semper esuriens triduanis ieiuniis præfertur. Et multo melius est quotidie parum, quam raro satis sumere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram. Subitus & nimius imber in præceps arua subuertit. Quando comedis, cogita quod statim tibi orandum, illico & legendum sit. De scripturis sanctis habeto fixum uersuum numerum: istud pensum Domino tuo redde. Nec ante quieti membra concedas, quam calathum pectoris tui hoc subtegmine impleueris. Post scripturas sanctas, doctorum hominum tractatus lege, eorum dūtaxat, quorum fides nota est. Non necesse habes aurum in luto quærere: multis margaritis unam redime margaritam. Sta, iuxta Hieremiam, in uiis pluribus; ut ad illam uiam, quæ ad patrem ducit, peruenias. Amorem monilium atque gemmarum sericarumq. uestium transfer ad scientiam scripturarum. Ingredere terram repromissionis, lacte & melle manantem. Comede similam, & oleum; uestire cū Ioseph uariis indumentis: perforentur aures tuæ cum Hierusalem sermone Dei, ut pretiosa ex illis nouarum segetum grana dependeant. Habes sanctum Exuperium, probatæ ætatis, & fidei, qui te monitis suis frequenter instituat. Fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipiant in æterna tabernacula. Illis tribue diuitias

1. Cor. 9
1. Tim. 4
1. Cor. 6
Luc. 21
Eph. 5
1. Tim. 5
Rom. 14
Dan. 1
Hier. 29
Hier. 6
Exod. 29
Gen. 37
Ezech. 16

diuitias tuas, qui non Phasides aues, sed cibarium panem comedant, qui famem expellat,
Psal. 40 non qui augeat luxuriam. Intellige super egenum, & pauperem. Omni petenti te, da, sed
Luc. 6 Gal. 6 maxime domesticis fidei: nudum uesti, esurientem ciba, ægrotantem uisita. Quotiescum-
que manum extendis, Christum cogita. Caue ne, mendicante domino Deo tuo, alienas
diuitias angeas. Iuuenum fuge consortia. Comatulos, comptos, atque lasciuos, domus
tuæ tecta non uideant. Cantor pellatur, ut noxius. Fidicinas, & psaltrias, & istiusmodi cho
rum diaboli, quasi mortifera Sirenarum carmina, proturba ex ædibus tuis. Noli in publicũ
subinde procedere, &, spadonum exercitu præeunte, niduarum circumferri libertate. Pes-
simæ consuetudinis est, cum fragilis sexus & imbecilla ætas suo arbitrio abutitur; & putat
1. Cor. 6 licere, quod libet. Omnia qnidem licent, sed non omnia expediunt. Nec procurator cala-
mistratus, nec formosus collactaneus, nec candidulus, & rubicundus assecla adhæreat late
ri tuo. Interdum animus dominarum ex ancillarum habitu iudicatur. Sanctarum uirginum
& uiduarum societatem appete. Et, si sermocinandi cum uiris incubuerit necessitas, arbi-
tros ne deuites: tantaq. confabulandi fiducia sit, ut, intrante alio, nec paueas, nec erube-
scas. Speculũ mentis est facies: & taciti oculi, cordis fatentur arcana. Vidimus nnper igno
miniosum quendam per totum orientem uolitasse rumorem. Et ætas, & cultus, & habi-
tus, & incessus, & indiscreta societas, exquisitæ epulæ, regius apparatus, Neronis & Sar-
Pro. 19 danapali nuptias loquebantur. Aliorum nulnus, nostra sit cautio. Pestilente flagellato,
stultus sapientior erit. Sanctus amor impatientiam non habet. Falsus rumor cito opprimi-
tur; & uita posterior iudicat de priore. Fieri quidem non potest, nt absque morsu hominũ,
uitæ huius curricula quis pertranseat: malorumq. solatium est, bonos carpere, dum peccan
tium multitudine putant culpam minui peccatorum. Sed tamen cito ignis stipnlæ conquie
scit: & exundans flamma, deficientibus nutrimentis, paulatim emoritur. Si anno præteri-
to fama mentita est, aut certe si uerum dixit: cesset uitium, cessabit & rumor. Hæc dico,
non quod de te sinistrum quid metuam, sed quod pietatis affectu, etiam quæ tuta sunt, per-
timescam. O si uideres sororem tuam, & illud sacri oris eloquium coram audire contingeret:
cerneres in paruo corpusculo ingentes animos: audires, totam ueteris & noui testamenti
Exod. 15 supellectilem ex illius corde feruere. Ieiunia pro ludo habet, orationem pro deliciis. Tenet
tympanum in exemplum Mariæ; &, Pharaone submerso, uirginum choro præcinit: Cante
mus Domino: gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Has
docet psaltrias Christo, has fidicinas erudit saluatori. Sic dies, sic nox ducitur: &, oleo ad
lampades præparato, sponsi expectatur aduentus. Imitare ergo & tu consanguineam tuam.
Habeat Roma, quod angustior urbe Romana possidet Bethlehem. Habes opes, facile ti-
bi est indigentibus uictus subsidia ministrare. Quod luxuriæ parabatur, uirtus insumat: nul
lam, nuptias contemptura, timeat egestatem. Redime uirgines, quas in cubiculum regis
inducas. Suscipe uiduas, quas inter uirginum lilia, & martyrum rosas, quasi quasdam uio
las, misceas: pro corona spinea, in qua Christus mundi delicta portauit, talia serta compo
ne. Lætetur, & adiuuetur nobilissimus pater tuus: discat a filia, quod didicerat ab uxore.
Iam incanuit caput, tremunt genua, dentes cadunt: &, fronte ob senium tugis arata, uici
na est mors in foribus; designatur rogus prope. Velimus, nolimus, senescimus. Paret sibi
uiaticum, quod longo itineri necessarium est. Secum portet, quod inuitus dimissurus est,
immo præmittat in cælum. quod si negauerit, terra sumptura est. Solent adolescentulæ ui
1. Tim. 5 duæ, quarum nonnullæ abierunt retro post Satanam, cum luxuriatæ fuerint in Christo, nu
bentes dicere: Patrimoniolum meum quotidie perit: maiorum hereditas dissipatur: seruus
contumeliose locutus est: imperium ancilla neglexit. quis procedet ad publicum? quis re
spondebit pro agrorũ tributis? paruulos meos quis erudiet, & uernulas quis educabit? Et
hanc, pro nefas, causam opponunt matrimonii, quæ uel sola debuit nuptias impedire. Su-
perducit mater filiis, non nutricium, sed hostem; non parentem, sed tyrannum. Inflamma
ta libidine, obliuiscitur uteri sui: & inter paruulos, suas miserias nescientes, lugens dudũ,
noua nupta componitur. Quid obtendis patrimonium? quid superbiam seruulorum? con
fitere turpitudinem. nulla iccirco maritum ducit, ut cum marito non dormiat. aut, si cer-
te libido non stimulat; quæ tanta insania est, in morem scortorum prostituere castitatem,
ut augeantur diuitiæ, &, propter rem uilem, atque perituram, pudicitia, quæ pretiosa &
æterna est, polluatur? Si habes liberos, nuptias quid requiris? si non habes, quare expertã
non metuis sterilitatem; & rem incertam certo præfers pudori? Scribuntur tibi nunc spon-
sales tabulæ, ut post paululum testamentum facere compellaris. Simulabitur mariti infirmi-
tas; &, quod te morituram facere uolet, ipse uicturus faciet: aut, si euenerit, ut ex secundo

marito habeas filios, domestica oritur pugna, intestinum prælium. Non licebit tibi amare liberos, nec æquis aspicere oculis, quos genuisti. Clam porriges cibos, inuidebit mortuo: & , nisi oderis filios, adhuc eorum amare uideberis patrem. Quod si, de priore uxore sobolem habens, domum te introduxerit, etiam si clementissima fueris, omnes comœdi, & mimographi, & communes rhetorum loci in nouercam sæuissimam declamabunt. Si priuignus languerit, & condoluerit caput, infamaberis ut malefica. si non dederis cibos, crudelis; si dederis, uenefica diceris. Oro te, quid habent tantum boni secundæ nuptiæ, ut hæc mala ualeant compensare? Volumus scire, quales esse debeant uiduæ? Legamus euangeliū secundum Lucam: Et erat, inquit, Anna prophetissa, filia Phanuelis de tribu Aser. Anna interpretatur gratia: Phanuel in lingua nostra resonat, uultum Dei: Aser uel in beatitudinem, uel in diuitias uertitur. Quia igitur ab adolescentiā usque ad octogintaquattuor annos uiduitatis onus sustinuerat, & non recedebat de templo, diebus ac noctibus insistens ieiuniis & obsecrationibus; iccirco meruit gratiam spiritualem, & nuncupari filia uultus Dei, & atatui beatitudine diuitiisq. censeri. Recordemur uiduæ Sareptanæ, quæ & suæ & filiorū saluti, Heliæ prætulit famem; ut in ipsa nocte moritura cum filio superstitem hospitem relinqueret, malens uitam perdere, quam eleemosynam; & in pugillo farinæ, seminarium sibi messis Dominicæ præparauit. Farina seritur, & olei capsaces nascitur. in Iudæa frumenti est penuria. granum enim tritici ibi mortuum fuerat, & in gentium uidua olei fluenta manabant. Legimus in Iudith, (si cui tamen placet uolumen recipere) uiduam confectam ieiuniis, & habitu lugubri sordidatam, quæ non lugebat mortuum uirum, sed squalore corporis, sponsi quærebat aduentum. Video armatam gladio manum, cruentam dexteram. recognosco caput Holophernis, de mediis hostibus reportatū. Vincit uiros femina, & castitas truncat libidinem: habituq. repente mutato, ad uictrices sordes redit, omnibus sæculi cultibus mundiores. Quidam imperite & Deboram inter uiduas numerant, ducemq. Barach arbitrantur Deboræ filium; cum aliud scriptura commemoret. Nobis ad hoc nominabitur, quod prophetissa fuerit, & in ordine iudicum supputetur. Et quia dicere poterat: Quam dulcia gutturi meo eloquia tua: super mel & fauum ori meo: Apis nomen accepit, scripturarum floribus pasta, spiritus sancti odore perfusa, & dulces ambrosiæ succos prophetali ore cōponens. Noemi, quæ nobis sonat παρακεκλημένην, quam interpretari possumus, consolatam, marito & liberis peregre mortuis, pudicitiam reportauit in patriam, & , hoc sustentata uiatico, nurum Moabitidem tenuit: ut illud Esaiæ uaticinium compleretur: Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petra deserti, ad montem filiæ Sion. Venio ad uiduam de euangelio, uiduam pauperculam, omni Israelitico populo ditiorem, quæ accipiens granum sinapis, & mittens fermentum in farinæ satis tribus, patris & filii confessionē, spiritus sancti gratia temperauit, & duo minuta misit in gazophylacium: idest: quidquid habere poterat in substantia sua, uniuersasq. diuitias in utroque fidei suæ obtulit testamento. Hæc sunt duo seraphin ter glorificantia trinitatem, & in thesauros Ecclesiæ condita. Vnde & forcipe utriusque testamenti, ardens carbo comprehensus, purgat labia peccatoris. Quid uetera repetam, & uirtutes feminarum de libris proferam; cum possis multas ante oculos tibi proponere in urbe, qua uiuis, quarum imitari exemplum debeas? Et ne uidear adulatione per singulas currere, sufficit tibi sancta Marcella; quæ respondens generi suo, aliquid nobis de euangelio retulit. Anna septem annis a uirginitate uixerat cum marito, ista septem mensibus. Illa Christi expectabat aduentum: ista tenet, quem illa susceperat. Illa uagientem canebat: ista prædicat triumphantem. Illa loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel: hæc cum redemptis gentibus clamitat: Frater non redimit, redimet homo. Et de alio psalmo: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Scio me ante hoc ferme biennium edidisse libros contra Iouinianum, quibus uenientes econtrario quæstiones, ubi Apostolus concedit secunda matrimonia, scripturarum auctoritate contriui. & non est necesse eadem ex integro scribere; cum possis inde, quæ scripta sunt, mutuari. Hoc tantum, ne modum egrediar epistolæ, admonitam te uolo: Cogita quotidie, te esse morituram; & numquam de secundis nuptiis cogitabis.

[Margin notes: Luc. 2. (beside "Anna prophetissa"); 3. Reg. 17 (beside "Recordemur uiduæ Sareptanæ"); Ioan. 12 (beside "penuria"); Iudith 10 (beside "Legimus in Iudith"); Iud. 4 (beside "Quidam imperite"); Psal. 118 (beside "Quam dulcia"); Ruth 1 (beside "Noemi"); Esa. 16 (beside "Emitte agnum"); Luc. 21, Mar. 12, Luc. 13 (beside "Venio ad uiduam"); Esa. 6 (beside "duo seraphin"); Luc. 2 (beside "Anna septem annis"); Psal. 48, Psal. 86 (beside "Frater non redimit" and "Homo natus")]

ARGVMENTVM.

AGERVCHIAM uirginem, Celerini filiam, & Metroniæ neptem, a secundis dehortatur nuptijs, reijciens argumenta omnia, quæ in contrarium facere uiderentur. incohat autem, ut solet, a laudibus, &, explicata, re ipsa postremo uagatur, in hunc eundem sensum mundi calamitates illi ante oculos ponens.

AD AGERVCHIAM VIDVAM, de monogamia.

EPISTOLA XI.

IN uetere uia nouam semitam quærimus; & in antiqua, detritaq. materia, rudem artis excogitamus elegantiam: ut nec eadem sint, & eadem sint. Vnum iter, & perueniendi quo cupias multa compendia. Sæpe ad uiduas scripsimus; & in exhortationem earũ multa de scripturis sanctis exempla repetentes, uarios testimoniorum flores in unam pudicitiæ coronam texuimus. nunc ad Ageruchiam nobis sermo est: quæ, quodam uaticinio futurorum, ac Dei præsidentis auxilio, nomen accepit. quam auiæ, matris, amitæque, probatarum in Christo feminarum, nobilis turba circumstat: quarum auia Metronia, per quadraginta annos uidua perseuerans, Annam nobis filiã
Luc. 2 Phanuelis de euangelio retulit. Benigna mater, quartum & decimum uiduitatis implens annum, centenario uirginum choro cingitur. Soror Celerini patris Ageruchia, quæ paruulam nutriuit infantem, & in suo natam suscepit gremio, per annos uiginti mariti solatio destituta, erudit neptem, docens quod a matre didicit. Hæc breui sermone perstrinxi, ut ostendam adolescentulã meam non præstare monogamiam generi suo, sed reddere; nec tam laudandam esse, si tribuat; quam omnibus execrandam, si negare tentauerit; præsertim cum posthumus eius Simplicius nomen patris referat; & nulla sit excusatio desertæ ac sine herede domus; sub quorum patrocinio interdum sibi libido blanditur; ut, quod propter intemperantiam suam faciunt, uideantur facere desiderio liberorum. Sed quid ego quasi ad retrectantem loquor; cum audiam eam multos palatii proceres ecclesiæ uitare præsidio; quos certatim diabolus inflammat, ut uiduæ nostræ castitatem probent, quam & nobilitas, & forma, & ætas, & opes faciunt cunctis appetibilem; ut, quanto plura sunt, quæ impugnant pudicitiam, tanto uictricis maiora sint præmia? Et quia nobis de portu egredientibus quasi quidam scopulus opponitur, ne possimus ad pelagi tuta decurrere; & Apostoli
1.Tim. 5 Pauli scribentis ad Timotheum profertur auctoritas, in qua de uiduis disputans, ait: Volo autem iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario, maledicti gratia: iam enim quædam abierunt retro post satanam: oportet primum sensum tractare præcepti, & omnem loci huius continentiam discutere, atque ita Apostolicis uestigiis insistentem, ne transuersum quidem, ut dici solet, unguem in partem alteram declinare. Supra scripserat, qualis uidua esse deberet: unius uiri uxor, quæ liberos educauit, quæ in bonis operibus habuit restimonium, quæ tribulatis de sua substantiola subministrauit, cuius spes Deus est, & quæ permanet in obsecratione, & orationibus nocte ac die. Post quæ iungit contraria: Quæ autem in deliciis est, uiuens mortua est. Statimq. infert, ut discipulum suum muniat omni arte doctrinæ: Adolescentiores autem uiduas deuita: quæ cum lasciuierint in Christo, nubere uolunt, habentes damnationem, quod primam fidem irritam fecerunt. Propter has igitur, quæ fornicatæ sunt in iniuriam uiri sui Christi, (hoc enim καταστρηνιάσωσιν Græcus sermo significat) uult Apostolus alterum matrimonium, præferens digamiam fornicationi, secundum indulgentiam dumtaxat, non secundum imperium. Simulq. singula testimonii uerba tractanda sunt. Volo, inquit, adolescentulas nubere. Cur, quæso? quia nolo adolescentulas fornicari. Procreare filios. quam ob causam? Ne metu partus ex adulterio filios necare cogantur. Matres familias esse. Quare obsecro? Quia multo tolerabilius est digamam esse, quam scortum; & secundum habere uirũ, quam plures adulteros. in altero enim miseriarum consolatio, in altero pœna peccati est. Sequitur: Nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia: in quo breui accinctoq. præcepto multa simul monita continentur. Ne propositum uiduæ exquisitior cultus infamet. Ne oculorum nutibus, & hilaritate uultus, iuuenum post se greges trahat. Ne aliud uerbo, aliud habitu polliceatur, & conueniat ei uersiculus ille uulgatus: Risit, & arguto quiddam promisit

misit ocello. Atque ut omnes nubendi causas breui sermone concluderet; cur hoc præcepisset, ostendit, dicens: Iam enim quædam abierunt retro post satanam. Ideo ergo secunda, &, si necesse est, tertia incontinentibus aperit matrimonia, ut a satana abstrahat; ut magis mulierem qualicumque uiro iunctam faciat esse, quam diabolo. Sed & ad Corinthios tale quid loquitur: Dico autem innuptis, & uiduis: bonum est illis, si sic permanserint ut ego. si autem non se continent, nubant: melius enim est nubere, quam uri. Cur Apostole? Statim intulit: Quia peius est uri. Alioquin absolutum bonum est, & sine comparatione peioris, esse quod Apostolus est, idest, solutum non ligatum; nec seruum, sed liberum; cogitantem ea, quæ Dei sunt, non ea, quæ uxoris. Et protinus in consequentibus, Mulier, inquit, alligata est uiro, quamdiu uir eius uiuit: quod si dormierit uir eius, libera est: cui uult nubat, tantum in Domino. beatior autem erit, si sic permanserit secundum consilium meum. Puto autem, quod & ego spiritum Dei habeam: & in hoc idem sensus est, quia idē spiritus: diuersæ epistolæ, sed unus auctor epistolarum. Viuente uiro mulier alligata est, & mortuo soluta. Ergo matrimonium uinculum est, & uiduitas solutio. Vxor alligata est uiro, & uir uxori alligatus est, intantum, ut sui corporis non habeant potestatem, & alterutrum debitum reddant; nec possint habere pudicitiæ libertatem, qui seruiunt dominatui nuptiarum. Quodq. addidit, Tantum in domino, amputat ethnicorum coniugia. De quibus & in alio loco dixerat: Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci cum tenebris? quæ conuentio Christi cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? qui consensus templo Dei cum idolis? Ne scilicet aremus in boue, & asino: ne tunica nuptialis uario sit texta subtegmine. Extemploq. tollit, quod concesserat; &, quasi pæniteat eum sententiæ suæ, retrahit: Beatior erit, si sic permanserit: suiq. hoc magis dicit esse consilii. quod ne contemnatur ut hominis; spiritus sancti auctoritate confirmat; ut non indulgens homo fragilitati carnis humanæ, sed in Apostolo spiritus sanctus præcipiens audiatur. Nec sibi in eo annorū puellarium debet nidua blandiri, quod non minus sexagenariam eligi præcipit: neque enim innuptas, uel iuuenculas cogit, ut nubant, qui de nuptis quoque loquitur: Tempus breue est: superest, ut & qui habent uxores, sic sint, quasi non habeant: sed de his uiduis disputat, quæ suorum nutriuntur alimentis, quæ filiorum & nepotū ceruicibus imponuntur. Quibus imperat, ut discant domum suam colere, & remunerare parentes, & sufficienter eis tribuere: ut non grauetur ecclesia, & possit certis uiduis ministrare. De quibus scriptū est: Honora uiduas, quæ ueræ uiduæ sunt, hoc est, quæ omni suorum auxilio destitutæ sunt; quæ manibus suis laborare non possunt; quas paupertas debilitat, ætasq. cōficit; quibus Deus spes est, & omne opus oratio. Ex quo datur intelligi, adolescentulas uiduas, exceptis his, quas excusat infirmitas, uel suo labori, uel liberorum ac propinquorum ministerio delegari. Honor autem impræsentiarum uel pro eleemosyna, uel pro munere accipitur, ut est illud: Presbyteri dupli ci honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo, & doctrina. Et in euangelio Dominus differit mandatum legis, in quo dicitur: Honora patrem tuum, & matrem tuam: non in uerborum sono, qui inopiam parentum cassa potest adulatione frustrari, sed in uictus necessariis ministrandis debere intelligi. iubente enim Domino, ut filii alerent parentes pauperes, & redderent beneficia senibus, quæ paruuli acceperant, scribæ & pharisæi econtrario docebant filios, ut parentibus responderent: Corban, hoc est, donum, quod altari pollicitus sum, & in templi dona promisi, si tu a me acceperis cibos, uertetur in tuū refrigerium. Atque ita fiebat, ut, egentibus patre, & matre, sacrificiū offerrent filii, quod sacerdotes, scribæq. consumerent. Si ergo Apostolus pauperes uiduas, eas tamen, quæ adolescentulæ sunt, & nulla debilitate franguntur, cogit suis manibus laborare, ne grauetur ecclesia, & possit anus uiduas sustentare: qua excusatione utetur, quæ opibus mūdi affluit, quæ potest etiam aliis ministrare, & de iniquo mammona sibi facere amicos, qui possint eam in æterna tabernacula recipere? Simulq. considera, quod uidua non eligatur, nisi unius uiri uxor: & nos putabamus sacerdotum hoc tantum esse priuilegium, ut non admittatur ad altare, nisi qui unam habuerit uxorem. non solum enim ab officio sacerdotii digamus excluditur, sed & ab eleemosyna ecclesiæ, dum indigna putatur stipe, quæ ad secunda coniugia deuoluta est. Quamquam lege sacerdotali teneatur & laicus, qui talem præbere se debet, ut possit eligi in sacerdotium. non autem eligitur, si digamus fuerit. porro eliguntur ex laicis sacerdotes. ergo & laicus tenetur mandato; per quod ad sacerdotium peruenitur. Aliud est, quod uult Apostolus: aliud, quod cogitur uelle. Vt concedat secunda matrimonia, meæ est incontinentiæ, non illius uoluntatis. Vult omnes esse sicut se ipsum, & ea

1. Cor. 7
2. Cor. 6
Deut. 20
Leuit. 19
1. Cor. 7
1. Tim. 5
Matth. 15
Mar. 7
1. Tim. 5
Luc. 16

& ea cogitare, quæ Dei sunt, & solutos nequaquam ultra alligari. sed, si labentes per incõtinentiam ad barathrum stupri uiderit peruenire; digamiæ porrigit manum; ut cum una magis, quam cum pluribus uolutentur. Quod nequaquam ut amare dictũ, & contra Apostoli regulam, secundus nuptiator exaudiat. Duæ enim sunt Apostoli uoluntates, una, qua præcipit: Dico autẽ innuptis, & uiduis: bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego. Altera, qua indulget: Si autem non se continent, nubant. melius est enim nubere, quam uri. Primum, quid uelit, deinde, quid cogatur uelle, demonstrat. Vult nos permanere post nuptias, sicut se ipsum: et propositæ beatitudinis Apostolicũm ponit exemplum. sin autem nos uiderit nolle, quod ipse uult; incõtinentiæ nostræ tribuit indulgentiam. Quam e duabus eligimus uoluntatem; quod magis uult, & quod per se bonum est; an quod mali cõparatione fit leuius, & quodam modo nec bonum est, quia præfertur malo? Ergo, si eligimus, quod Apostolus non uult, sed uelle compellitur, immo acquiescit deteriora cu

Leuit. 21. (22 pientibus; non Apostoli, sed nostram facimus uoluntatem. Legimus in ueteri testamento: Semel maritatas filias sacerdotum, si uiduæ fuerint, uesci debere de sacerdotalibus cibis, mortuisq. sic a patre exhibendum inferiarum officium: sin autem alios uiros acceperint, alienas eas & a patre & a sacrificiis fieri, & inter externas debere deputari. Quod quidẽ obseruat & gentilitas, in condemnationem nostri, si hoc non exhibeat ueritas Christo, quod tribuit mendacium diabolo, qui & castitatem reperit perditricem. Hierophanta apud Athenas euiratur, & æterna debilitate fit castus. Flamẽ unius uxoris ad sacerdotium admittitur. Flaminica quoque unius mariti eligitur uxor. Ad tauri Aegyptii sacra semel maritus assumitur. Vt omittam uirgines Vestæ, & Apollinis, Iunonisq. Achinæ, & Dianæ, ac Mineruæ, quæ perpetua sacerdotii uirginitate marcescunt: stringam breuiter reginam Carthaginis, quæ magis ardere uoluit, quam Hiarbæ regi nubere, et Hasdrubalis uxorem, quæ, apprehensis utraque manu liberis, in subiectum se præcipitauit incendium, ne pudicitiæ damna sentiret; & Lucretiam, quæ; amissa gloria castitatis, noluit pollutæ conscientiæ superuiuere. Ac ne multa longo sermone contexam, quæ potes de primo contra Iouinianum uolumine ad ædificationem tuam sumere; unum tantum, quod in patria tuã gestum est, repetam; ut scias, pudicitiam etiam barbaris, ac feris, & sanguinariis gentibus esse uenerabilem. Gens Theutonum, ex ultimis Gallorum oceani atque Germaniæ profecta litoribus, omnes gallias inundauit; sæpiusq. cæsis Romanis exercitibus, apud aquas Sextias, Mario pugnante, superata est. quorum trecentæ matronæ, cum aliis se uiris, captiuitatis condicione, tradendas esse didicissent; primum consulem deprecatæ sunt, ut templo Cereris ac Veneris in seruitium traderentur: quod cum non impetrarent, submouente eas lictore, paruulis cæsis liberis, mane mortuæ sunt repertæ, soffocatis laqueo faucibus, & mutuis complexibus se tenentes. Quod igitur barbaræ castitati non potuit inferre captiuitas, hoc matrona nobilis faciet? & experietur alterum uirum, quæ priorem aut bonum perdidit, aut malum experta est, ut rursum contra iudicium Dei facere nitatur? Quid, si statim secundum perdiderit? societur & tertio, &, si ille dormierit, in quartum quintumq. procedat, ut nihil sit, quo a meretricibus differat? Omni ratione uiduæ prouidendum est, ne castitatis primos excedat limites. quos si excesserit, & uerecundiam ruperit matronalem; in o-

Hier. 3 mnem debacchabitur luxuriam, ita ut prophetam mereatur audire dicentem: Facies meretricis facta est tibi: impudorata es tu. Quid igitur? damnamus secunda matrimonia? minime, sed prima laudamus. Abiicimus de ecclesia digamos? absit: sed monogamos ad conti

Gen. 7 nentiam prouocamus. In arca Noe non solum munda, sed & immunda fuerunt animalia.

2. Tim. 2 habuit, homines, habuit & serpentes. In domo quoque magna, uasa diuersa sunt: alia in honorem, alia in contumeliam. est & crater ad bibendum, est & matula ad secretiora natu

Matth. 13 ræ. Nam cum in semente terræ bonæ, centesimum, & sexagesimum, & trigesimum fructum, euangelia doceant; & centenarius, pro uirginitatis corona, primum gradum teneat; sexagenarius, pro labore uiduarum, in secundo sit numero; tricenarius fœdera nuptiarum ipsa digitorum coniunctione testetur: digamia in quo erit numero? immo extra numerum. cer

Matth. 13 te in bona terra non oritur, sed in uepribus, & spinetis uulpium, quæ Herodi impiissimo cõparantur; ut in eo se putet esse laudabilem, si scortis melior sit; si publicarum libidinum uictimas superet; si uni sit prostituta, non pluribus. Rem dicturus sum incredibilem, sed multorum testimoniis approbatam. Ante annos plurimos, cum in chartis ecclesiasticis iuuarem Damasum, Romanæ urbis episcopum, & orientis atque occidentis synodicis consultationibus responderem; uidi duo inter se paria, uilissimorum e plebe hominum comparata, unum, qui uiginti sepelisset uxores, alteram, quæ uicesimumsecundum habuisset maritum,

ritum, extremo sibi, ut ipsi putabant, matrimonio copulatos. summa omnium expectatio, uirorum pariter ac feminarum, post tantas rudes quis quē prius efferret. uicit maritus, &, totius urbis populo confluente, coronatus, & palmam tenens, adoreamq. per singulos sibi acclamantes, uxoris multinubæ feretrum præcedebat. Quid dicemus tali mulieri? nempe illud, quod Dominus Samaritanæ: Vigintiduos habuisti maritos, & iste, a quo sepelieris, non est tuus. Itaque obsecro te, religiosa in Christo filia, ut testimonia ista non noueris, quibus incōtinentibus, & miseris subuenitur; sed illa potius lectites, quibus pudicitia coronatur. Sufficit tibi, quod primū perdidisti uirginitatis gradum; & per tertium uenisti ad secundum, idest, per officium coniugale ad uiduitatis continentiam. Extrema, immo abiecta, ne cogites: nec aliena & longe posita exempla perquiras. habes auiam, matrē, & amitam. quarum tibi abundans imitatio, atque doctrina, & præcepta uiuendi, norma uirtutum est. si enim multæ in coniugio, uiuentibus adhuc uiris, intelligunt illud Apostoli: Omnia licent, sed non omnia expediunt: & castrant se propter regna cælorum, uel a secunda natiuitate post lauacrum ex consensu, uel post nuptias ex ardore fidei: cur uidua, quæ iudicio Dei uirum habere desiit, non illud lætabunda congeminet: Dominus dedit, Dominus abstulit: & oblatam occasionē arripiat libertatis, ut sui corporis habeat potestatem, nec rursum ancilla fiat hominis? Et certe multo laboriosius est, non frui eo, quod habeas, quam desiderare, quod amiseris. Vnde & uirginitas in eo facilior est, quod carnis incentiua nō nouit; & uiduitas in eo solicitior, quod præteritas animo recolit uoluptates, maxime si se uirum puret perdidisse, non præmisisse; quorū alterum doloris, alterum gaudii est. Primi hominis creatura nos doceat, plures nuptias refutare. Vnus Adam & una Eua, immo una ex eo costa, separatur in feminam. rursumq. quod diuisum fuerat, nuptiis copulatur, dicente scriptura: Erunt duo in carnem unam: nō in duas, nec in tres. Propter quod relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ: certe non uxoribus. Quod testimonium Paulus edifferens, ad Christum refert, & ad Ecclesiam; ut primus Adam in carne, secundus in spiritu monogamus sit. Sit una Eua, mater cunctorum uiuentium; & una Ecclesia, parens omnium Christianorum. Sicut illam maledictus Lamech in duas diuisit uxores: sic hanc hæretici in plures ecclesias lacerant; quæ iuxta Apocalypsim Ioannis synagogæ magis diaboli appellandæ sunt, quam Christi conciliabula. Legimus in carminum libro: Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentulæ, quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea: una est matri suæ, electa genitrici suæ. Ad quam scribit idem Ioannes epistolam: Senior electæ dominæ, & filiis eius. Sed & in Arcam, quam Petrus apostolus sub typo interpretatur Ecclesiæ, Noe cum tribus filiis, singulas, non binas uxores introduxit. Etiam de immundis animalibus bina sumuntur, masculus, & femina: ut ne in bestiis quidem, serpentibusq. crocodilis, ac lacertis digamia habeat locum. Quod si de mundis septena ponuntur, idest, imparia; & in hoc uirginitatis ac pudicitiæ palma monstratur: Egressus enim de arca Noe, Deo uictimas immolauit: nō utique de pari, sed de impari numero, quia alterum fetibus, atque coniugio, alterum sacrificio præparatum est. Atqui patriarchæ non singulas habuerunt uxores, immo & concubinas habuere plurimas. Et, ne hoc parum sit; Dauid multas, & Solomon habuit innumerabiles. Iudas ad Thamar, quasi ad scortum, ingreditur. Et iuxta occidentem litteram, Osee propheta non solum meretrici, sed etiam adulteræ copulatur. Quod si & nobis iure conceditur: adhinniamus ad omnes feminas, &, in exemplum Sodomæ, & Gomorræ, ab ultimo die deprehendamur uendentes, & ementes, nubentes, & nuptui tradentes: ut tunc fit finis coniugii, quando terminus uitæ. Quod & si post diluuium, & ante diluuium uiguit ista sententia: Crescite, & multiplicamini, & replete terram: quid ad nos? in quos fines sæculorum decurrerunt, quibus dicitur: Tempus breue est, & iam securis ad radices arborum posita est, quæ siluam legis, & nuptiarum, euangelica castitate succidat? Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Hieremias, captiuitate propinqua, uxorem prohibetur accipere. Ezechiel in Babylone, Mortua est, inquit, uxor mea: & apertum est os meum. Nec ducturus uxorem, nec ille, qui duxerat, possunt in opere cōiugali libere prophetare. Olim gloriæ erat, illum audire uersiculum: Filii tui sicut nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ: & uideas filios filiorū tuorum. nunc de continentibus dicitur: Qui adhæret Domino, unus spiritus est. Et adhæsit anima mea post te: me suscepit dextera tua. Tunc oculum pro oculo, nunc uerberanti maxillam, præbemus & alteram. Illo tempore bellatoribus dicebatur: Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime: modo audit Petrus: Conde gladium tuum in uaginā: qui enim gladio percutit, gladio morietur. Hæc

Marginalia: Ioan. 4 · 1. Cor. 6 · Matth. 19 · Iob 1 · Gen. 2 · Matth. 19 · Eph. 5 · Gen. 4 · Apoc. 2 · Cant. 6 · 2. Ioan. 1 · 1. Petr. 3 · Gen. 7 · Gen. 8 · 1. Reg. 25 · 3. Reg. 11 · Gen. 38 · Osee 1 · Matth. 24 · Gen. 1. 8 · 1. Cor. 7 · Matth. 3 · Eccls. 3 · Hier. 16 · Ezech. 24 · Psal. 143 · 1. Cor. 6 · Psal. 61 · Exod. 21 · Matth. 5 · Psal. 44 · Ioan. 18 · Matth. 26

dicimus, non ſeparantes legem & euangelium, ut Marcion calumniatur, ſed unum atque
eundem ſuſcipientes Deum; qui pro uarietate temporum atque cauſarum principium & fi-
nis: ſerit, ut metat: plantat, ut habeat quod ſuccidat: iacit fundamentum, ut ædificatio-
ni, conſummato ſæculo, culmen imponat. Alioquin, ſi ad ſacramenta ueniamus, & futuro-
Gal. 4 tum typos, non noſtro arbitrio, ſed Apoſtolo differente conſideremus; Agar, & Sara, uel
Gen. 29 mons Sina, & Sion, duo teſtamenta ſignificant. Lia lippientibus oculis, & Rachel, quam
1. Reg. 1 Iacob amabat plurimum, ſynagogam Eccleſiamq. teſtantur. Vnde & Anna prius ſterilis, Fe
Gen. 25 nennæ ubertate fecundior eſt. Licet monogamia nos in Iſaac & Rebecca præceſſerit: cuius
ſolius partus Domini reuelatio eſt. Nec ulla alia feminarum Deum per ſe ipſam conſulit.
Gen. 38 Quid loquar de Thamar, quæ Zaram, & Phares geminos fudit infantes: in quorum natiui
tate diuiſa maceria duos populos ſeparauit: et ligata manus coccino, conſcientiam Iudæo-
Oſee 1 rum iam tunc Chriſti paſſione reſperſit. Ac de ſcorto prophetico? cuius ſimilitudo uel Ec-
cleſiam ſignificat de gentibus congregatam, uel, quod ipſi loco magis conuenit, ſynagogã
primum aſſumptam de idololatris per Abraham, & Moyſen; deinde, poſt adulterium, &
negationem ſaluatoris, ſedentem plurimo tempore ſine altari, ſacerdotibus ac prophetis,
Rom. 11 & uiri priſtini conſortium præſtolantem; ut, poſtquam ſubintrauerit plenitudo gentium,
tunc omnis Iſrael ſaluus fiat. Quaſi in breui tabella latiſſimos terrarum ſitus oſtendere uo-
lui, ut pergam ad alias quæſtiunculas: quarum prima de Annæ conſilio eſt. Sola ne perpe-
tua mærens carpere iuuenta? Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris? Id cinerem,
aut manes credis curare ſepultos? Cui breuiter reſpondeat ipſa, quæ paſſa eſt: Tu lacrymis
euicta meis, tu prima furentem His germana malis oneras, atque obiicis hoſti. Non
licuit thalami expertem ſine crimine uitam Degere more feræ, tales nec tangere curas.
Non ſeruata fides cineri promiſſa Sichæi. Proponis mihi gaudia nuptiarum: ego tibi
opponam pyram, gladium, & incendium. Non tantum boni eſt in nuptiis, quod ſpera-
mus, quantum mali, quod accidere poteſt, & timendum eſt. Libido enim tranſacta ſem-
per ſui relinquit pænitudinem; numquam ſatiatur; & extincta redaccenditur; uſu creſcit,
& deficit; nec rationi patet, quæ impetu ducitur. Sed dices: Amplæ opes, & diſpenſatio
rei familiaris egent auctoritate uiri. Scilicet perierunt domus cælibum; &, niſi cum ſeruu-
lis tuis ipſa ſeruieris, familiæ tuæ imperare nõ poteris. Auia tua, mater, & amita, nonne au
ctoritatis priſtinæ, honoriſq. maioris ſunt, dum eas & tota prouincia, & eccleſiarum prin-
cipes ſuſpiciunt? Ergo milites, & peregrinantes, ſine uxoribus ſua hoſpitiola non regunt?
& nec inuitant ad cõuiuia, nec inuitantur? Quaſi nõ poſſis probatæ ætatis habere famulos,
uel libertos, in quorũ nutrita es manibus; qui præſint domui, ad publicũ reſpondeant, tri
buta perſoluant; qui te ſuſpiciant, ut patronam; diligant, ut alumnam; uenerentur, ut ſan
Luc. 12 ctam. Quære primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur tibi. Si de ueſte cogitaueris;
Matth. 6 lilia tibi de euangelio proponuntur. Si de cibo; remitteris ad aues, quæ non ſerunt, neque
metunt, & pater tuus cæleſtis paſcit illas. Quantæ uirgines, & uiduæ, abſque ulla ſorde ru
moris, ſuam ſuſtantiolam gubernarunt? Caue, ne iungaris adoleſcentulis; ne his adhæreas,
propter quas Apoſtolus concedit ſecunda matrimonia, & ſuſtineas in media tranquillitate
1. Tim. 5 naufragium. Si Timotheo dicitur: Adoleſcentiores uiduas deuita: Et iterum: Ama anus,
ut matres; adoleſcentulas, ut ſorores cum omni caſtitate: quare tu me commonentem non
audias? Fuge perſonas, in quibus poteſt malæ conuerſationis eſſe ſuſpicio: nec paratum ha
beas illud e triuio: ſufficit mihi conſcientia mea: non curo, quid de me loquantur homi-
Rom. 12 nes. Et certe Apoſtolus prouidebat bona, non tantum coram Deo, ſed etiam coram homi
nibus; ne per illum nomen Dei blaſphemaretur in gentibus. Habebat utique poteſtatẽ ſo-
1. Cor. 9 rorem mulierẽ circumducendi; ſed nolebat ſe iudicari ab infideli cõſcientia. Et cum poſſet
2. Theſſ. 3 de euangelio uiuere, diebus ac noctibus laborabat manibus ſuis, ne quem grauaret creden
1. Cor. 8 tium. Si ſcandalizat, inquit, eſca fratrem; in æternum carnem non manducabo. Dicamus
& nos: Si ſcandalizat ſoror, uel frater non unum, & alterum, ſed totam Eccleſiam; nec ſoro
rem uidebo, nec fratrem. Melius eſt rem familiarem minui, quã ſalutem animæ perire. Me
lius eſt amittere, quod, uelimus, nolimus, aliquando periturũ eſt. Melius eſt ſponte dimit-
Luc. 12 tere, quam id amittere, pro quo omnia dimittenda ſunt. Quis noſtrũ, non dicã cubitum,
quod enorme eſt, ſed unius unciolæ decimã partem adiicere poteſt ad ſtaturam ſuã? & ſoli
Matth. 6 citi ſumus, quid manducemus, aut quid bibamus? Ne cogitemus ergo de craſtino. Sufficit
diei malitia ſua. Iacob fratrẽ fugiens, magnis in patris domo diuitiis derelictis, nudus pergit
Gen. 28 in Meſopotamiã; &, ut nobis fortitudinis ſuæ præberet exemplũ, lapide capiti ſuppoſito,
uidit ſcalam ad cælum uſque ſubrectam, & Dominum innitentẽ ſuper eam; per quã aſcen-
debant

bant angeli, & descendebant: ut nec peccator desperet salutem, nec iustus de sua uirtute securus sit. Atque, ut multa prætereā: neque enim tempus est, ut assumpti testimonii omnia edisseram: post annos uiginti diues Dominus, & pater ditior, qui dudum Iordanem in baculo transierat, cum tribus turmis gregum in patriam reuertitur. Apostoli, toto orbe peregrini, non æs in zona, non uirgam in manu, non caligas habuere in pedibus; & tamen dicere poterant: Nihil habentes, & omnia possidentes. Et: Aurum & argentum nō est nobis: quod autem habemus, hoc tibi damus: in nomine Iesu Christi Nazareni, surge, & ambula. Non enim erant diuitiarum sarcina prægrauati. Et ideo stantes cum Helia in foramine petræ, per angustias acus transire poterant, & posteriora Domini contemplari. Nos uero ardemus auaritia; & contra pecunias disputantes, auro sinum expandimus; nihilq. nobis satis est: et illud, quod de Megarensibus dicitur, iure miseris coaptari potest: Aedificant, quasi semper uicturi: uiuunt, quasi altera die morituri. Et hæc facimus, quia Domini uerbis non credimus, & quia ætas optata cunctis non uiciniam mortis, quæ debetur mortalibus lege naturæ, sed, cassa spe, annorum nobis spatia pollicetur. nemo enim tam fractis uiribus, & sic decrepitæ senectutis est, ut non putet se unum adhuc annum esse uicturum. unde subrepit obliuio condicionis suæ; ut terrenum animal, & iam iamq. soluendum erigatur in superbiam, & animo cælum teneat. Verum quid ago? fracta naui, de mercibus disputo. Qui tenebat, de medio fit, & non intelligimus Antichristum appropinquare, quē Dominus Iesus Christus interficiet spiritu oris sui. Væ prægnātibus, & nutrientibus in illa die: quorum utrumque de fructibus nuptiarum est. Præsentium miseriarum pauca percurram. Quod rari hucusque residemus, non nostri meriti, sed Domini misericordiæ est. Innumerabiles, & ferocissimæ nationes uniuersas Gallias occuparunt. Quidquid inter alpes & Pyrenæum est, quod Oceano & Rheno includitur, Quados, Vuandalus, Sarmata, Halani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, &, o lugenda respublica, hostes Pannonii uastarunt. Etenim Assur uenit cum illis. Maguntiacum, nobilis quondam ciuitas, capta, atque subuersa est, & in ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obsidione deleti. Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremiq. hominum Morini, Tornacus, Nemete, Argentoratus, translati in Germaniam. Aquitaniæ, nouemq. populorum Lugdunensis, & Narbonensis prouinciæ, præter paucas urbes populata sunt cuncta: quas & ipsas foris gladius, intus uastat fames. Non possum absque lacrymis Tolosæ facere mentione: quæ ut hucusque non rueret, sancti episcopi Exuperii merita præstiterunt. Ipsæ Hispaniæ, iam iamq. perituræ, quotidie contremiscunt, recordantes irruptionis Cimbricæ; &, quidquid alii semel passi sunt, illæ semper timore patiuntur. cetera taceo, ne uidear de Dei desperare clementia. Olim a mari Pontico usque ad alpes Iulias non erant nostra, quæ nostra sunt: et per annos triginta, fracto Danubii limite, in mediis Romani imperii regionibus pugnabatur. Aruerunt uetustate lacrymæ. præter paucos senes, omnes in captiuitate, & obsidione generati, non desiderabant, quam non nouerant, libertatem. Quis hoc credet? quæ digno sermone historiæ comprehendent? Romam in gremio suo, non pro gloria, sed pro salute pugnare? immo ne pugnare quidem, sed auro & cuncta supellectile uitam redimere? quod non uitio principum, qui uel religiosissimi sunt, sed scelere semibarbari accidit proditoris; qui nostris contra nos opibus armauit inimicos. Aeterno quondam dedecore Romanum laborabat imperium; quod, Gallis cuncta uastantibus, fusoq. apud Aliam exercitu, Romam Brennus intrauit. nec pristinam poterat abolere ignominiam, donec & Gallias, genitale Gallorum solum, & Gallogræciam, in qua consederant orientis occidentisq. uictores, suo imperio subiugasset. Hannibal, de Hispaniæ finibus orta tempestas, cum uastasset Italiam, uidit urbem, nec ausus est obsidere. Pyrrhum tanta tenuit Romani nominis reuerentia, ut, deletis omnibus, e propinquo recederet loco: nec audebat uictor aspicere, quam regum didicerat ciuitatem. et tamen pro hac iniuria, (non enim dicam superbia) quæ bonos exitus habuit, alter, toto orbe fugitiuus, tamdem Bithyniæ mortem ueneno reperit: alter, reuersus in patriam, in suo regno occubuit: et uriusque prouinciæ, populi Romani uectigales sunt. Nunc, ut omnia prospero fine eueniant; præter nostra, quæ amisimus, non habemus quod uictis hostibus auferamus. Potentiam Romanæ urbis ardens poeta describens, ait: Quid satis est, si Roma parum est? Quod nos alio mutemus elogio: Quid saluum est, si Roma perit? Non, mihi si linguæ centum sint, oraq. centum, Ferrea uox, omnes captorum dicere pœnas, Omnia cæsorum percurrere nomina possim. Et hæc ipsa, quæ dixi, periculosa sunt tam loquentibus, quam audientibus; ut ne gemitus quidem liber sit; nolentibus,

[Marginal notes: Gen. 32 · Matth. 10 · 2. Cor. 6 · Act. 3 · 3. Reg. 19 · Matth. 19 · 2. Thess. 2 · Marc. 13 · Psal. 82]

immo nec audientibus nobis flere, quæ patimur. Responde mihi, carissima in Christo filia: inter ista nuptura es? quem acceptura uirum, cedo? fugiturum, an pugnaturum? quid utrumque sequatur, intelligis. et pro Fescennino carmine, terribilis tibi rauco sonitu buccina concrepabit: ut, quas habes pronubas, habeas forte lugentes. aut quibus deliciis affluas; quæ possessionum tuarum reditus perdidisti, quæ obsessam familiolam tuam morbo & fame cernis contabescere? Sed absit, ut de te talia sentiam, ut sinistrum quippiam suspicer de ea, quæ suam Domino animam consecrauit. Non tam tibi, quam sub tuo nomi-
1.Tim.5 ne aliis sum locutus; quæ otiosæ, & curiosæ, atque uerbosæ domos circumeunt matrona-
Eph.5 rum: quarum Deus uenter est, & gloria in confusione earum: quæ nihil aliud de scripturis; nisi digamiæ præcepta nouerunt: quæ in alieno corpore sua desideria cōsolantur; ut, quod ipsæ fecerunt, alias facere uideant, & malarum societate palpentur. quarum cum impudentiam, & propositiones apostolicarum sententiarū interpretatione contriueris; legito, quomodo tibi in uiduitate seruanda niuendum sit, librum ad Eustochium de uirginitate seruanda, & alios ad Furiam, atque Saluinam: quarum altera Probi, quondam consulis, nurus, altera Gildonis, qui Africam tenuit, filia est. hic libellus de monogamia, sub nomine tuo, titulum possidebit.

ARGVMENTVM.

Gaudentii precibus motus, docet quo modo Pacatulæ infantis, uirginitati iam destinatæ, rudis, ac tenera ætas sit instruenda.

HIERONYMVS AD GAVDENTIVM, de Pacatulæ infantulæ educatione.

EPISTOLA XII.

CAVSA difficilis paruulæ scribere; quæ non intelligit, quid loquaris; cuius animum nescias; de cuius uoluntate periculose promittas; ut, secundum præclari oratoris exodium, spes in ea magis laudanda sit, quam res. Quid enim horteris ad continentiam, quæ placentas desiderat? quæ in sinu matris garrula uoce balbutit? cui dulciora sunt mella, quam uerba? Audiat profunda Apostoli, quæ anilibus magis fabulis delectatur? Prophetarū ænigmata sentiat, quam tristior gerulæ uultus exagitat? Euangelii intelligat maiestatem, ad cuius fulgura omnis mortalium sensus hebetatur? Vt parenti subiiciatur, hortor, quæ manu tenera ridentem uerberat matrem? Itaque Pacatula nostra hoc epistolium post lectura suscipiat: interim modo litterarum elementa cognoscat; iungat syllabas; discat nomina; uerba consociet: atque, ut uoce tinnula ista meditetur, proponantur ei crustula, mulsa præmia; &, quidquid gustu suaue est, quod uernat in floribus, quod rutilat in gemmis, quod blandirur in pupis, acceptura festinet. interim & tenero tentet pollice fila ducere: rumpat sæpe stamina, ut aliquando non rumpat: post laborem lusibus gestiat: de matris pendeat collo: rapiat oscula propinquorum: psalmos mercede decantet: amet, quod cogitur discere; ut non opus sit, sed delectatio; non necessitas, sed uoluntas. Solent quædam, cum futuram uirginem spoponderint, pulla tunica eam induere, & furuo operire pallio, auferre linteamina, nihil in collo, nihil in capite auri sinere: reuera bono consilio, ne habere discat in tenero, quod postea ponere compellatur. Aliis uero e contra uidetur. Quid enim, aiunt, si ipsa non habuerit, habentes alias non uidebit? φιλόκοσμον genus femineum est; multasq. etiam insignis pudicitiæ, quamuis nulli uirorum, tamen sibi scimus libenter ornari. quin potius habendo satietur; & cernat laudari alias, quæ ista non habeant. meliusq. est, ut satiata contemnat, quam non habendo ha-
Exod.16 bere desideret. Tale uero quid & Israelitico fecisse uides populo Dominum, ut, cupientibus Aegyptias carnes, usque ad nauseam & uomitum præberet examina coturnicum: multosq. sæculi reperies homines facilius carere experta corporis uoluptate, quā eos, qui a pueritia libidinē nesciant: ab aliis enim nota calcari, ab aliis ignota appeti: illos uitare pæniten do suauitatis insidias, quas fugerunt; hos carnis illecebras, dulci titillatione corporis
Prou.5 blandientes, dum mella putant, uenena noxia reperire: mel enim distillare labia meretricis, quod ad tempus impinguat uescentium fauces, & postea felle amarius inuenitur. unde

& in Domini sacrificiis mel non offeruntur; ceraq. contempta, quæ mellis hospitium est, Leuit. 2
oleum accenditur in templo Dei, quod de amaritudine exprimitur oliuarum. Pascha quoque cum amaritudinibus comedi in azymis sinceritatis, & ueritatis iubetur: quas qui habuerit, in sæculo persecutionem sustinebit. unde & propheta mystice cantat: Sedebam solus; quia amaritudine repletus sum. Quid igitur? Luxuriandum est in adolescentia, ut postea luxuria fortius contemnatur? Absit uero, inquiunt. Vnusquisque enim, in qua uocatione uocatus est, in ea permaneat. Circumcisus quis, idest, uirgo uocatus est: non adducat præputium, hoc est, non quærat pelliceas tunicas nuptiarum, quibus Adam, eiectus de paradiso uirginitatis, indutus est. In præputio quis uocatus est, hoc est, habens uxorem, & matrimonii pelle circumdatus: non quærat uirginitatis & æternæ pudicitiæ nuditatem, quam semel habere desiuit; sed utatur uase suo in sanctificatione, & pudicitia; bibatq. de fontibus suis; & non quærat cisternas luparum dissipatas; quæ purissimas aquas pudicitiæ continere non possunt. unde & idem Paulus in eodem capitulo, de uirginitate & nuptiis disputans, seruos carnis uocat in matrimonio constitutos, liberos eos, qui absque iugo nuptiarum tota Domino seruiunt libertate. Quod loquimur, non in uniuersum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed de quibusdam dicimus. ad utrumque enim sexum, non solum ad uas infirmum, noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieris delectat societas? quid fragilem & subtilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum nauigationis incertæ securus ascendis? Nescis quid desideres, & tamen sic ei iungeris, quasi aut ante desideraueris, aut, ut leuissime dicã, postea desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem: elige probatæ in Domino continentiæ. quid te adolescentula, quid pulchra, quid luxuriosa delectat? Vteris balneis; cute nitida, rubicundis genis incedis; carnibus uesceris; affluis diuitiis; pretiosa ueste circumdaris: & iuxta serpentem mortiferum secure dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat: ceterum totos dies in huius confabulatione cõsumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes; ut, cum ipse non pecces, aliis peccare uidearis; ut exemplo sis miseris, qui nominis tui auctoritate delinquant? Tu quoque uirgo, uel uidua, cur tam longo sermone uiri retineris? cur cum solo relicta non metuis? saltem alui te, & uesicæ cogat necessitas, ut exeas foras; ut deseras in hac re eum, cum quo licentius, quam cum germano, multo inuerecundius, quam cum marito, egisti. Sed de scripturis sanctis aliquid interrogas. Interroga publice, audiant pedisequæ, audiant comites tuæ. Omne, quod manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta non quærit, quin potius delectatur laudibus suis, & testimonio plurimorum. Magister egregius contemnit uiros, despicit fratres, & in unius mulierculæ secreta eruditione desudat. Declinaui parumper de mea disputatione, aliorum occasione; &, dum infantem Pacatulam instituo, immo & nutrio, multarum subito mihi male pacatarum bella suscepi. reuertar ad propositum. Sexus femineus suo iungatur sexui: nesciat, immo timeat cum pueris ludere. Nullum impudicũ uerbum nouerit: et, si forte in tumultu familiæ discurrentis aliquid audiat, non intelligat. Matris nutum pro uerbis, ac monitis, & pro imperio habeat. Amet ut parentem, subiiciatur ut dominæ, timeat ut magistram. Cum autem uirgunculam rudem, & edentulam septimus ætatis annus exceperit, & cœperit erubescere, scire quid taceat, dubitare quid dicat; discat memoriter psalterium, & usque ad annos pubertatis libros Solomonis; Euangelia, Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum faciat: nec liberius procedat ad publicum, nec semper ecclesiarum quærat celebritatem: in cubiculo suo totas delicias habeat: numquam iuuenculos, numquam cincinnatos uideat: uocis dulcedines per aurem animã uulnerantes, puellarumq. lasciuia repellantur: quæ quanto licentius adeunt, tanto difficilius euitantur: & quod didicerunt, secreto docent, inclusamq. Danaen uulgi sermonibus uiolant. Sit ei magistra comes, pædagoga custos, non multo uino dedita, non, iuxta Apostolum, otiosa, atque uerbosa, sed sobria, grauis, lanifica, & ea tantũ loquens, quæ animum puellarem ad uirtutem instituant: Vt enim aqua in areola digitum sequitur præcedentẽ; ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, &, quocũque duxeris, trahitur. Solent lasciui, & comptuli iuuenes blandimentis, affabilitate, munusculis aditum sibi per nutrices, aut alumnas quærere, &, cum clementer intrauerint, de scintillis incendia concitare, paulatimq. proficere ad impudentiam, & nequaquam posse prohiberi, illo in se uersiculo comprobato: Aegre reprehendas, quod finis consuescere. Pudet dicere, & tamen dicendum est: Nobiles feminæ, quæ nobiliores habuere neglectui procos, uilissimæ condicionis hominibus & seruulis copulantur, ac, sub nomine religionis, & umbra continentiæ,

Exod. 12; 1. Cor. 5; Hier. 15; 1. Cor. 7; Gen. 3; Prou. 5; Hier. 2; 1. Cor. 7; 1. Tim. 5

interdum deserunt uiros Helenæ, sequuntur Alexandros, nec Menelaos pertimescunt. Videntur hæc, planguntur, & non uindicantur: quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat. Pro nefas, orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt. Vrbs inclyta, & Romani imperii caput, uno hausta est incendio. nulla est regio, quæ non exules Romanos habeat. in cineres ac fauillas sacræ quondam ecclesiæ conciderunt, & tamen studemus auaritiæ. Viuimus quasi altera die morituri, & ædificamus quasi semper in hoc sæculo uicturi. Auro parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum; & nudus, atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur. Legimus Aaron pontificē isse ob-
Leu. 10 uiam furentibus flammis, &, accenso thuribulo, Dei iram cohibuisse. stetit inter mortem & uitam sacerdos magnus: nec ultra uestigia eius ignis procedere ausus est. Moysi loquitur
Exod. 32 Deus: Dimitte me, & delebo populum istum. Quando dicit, Dimitte me, ostendit se teneri posse, ne faciat quod minatus est. Dei enim potentiā serui preces impediebant. Quis, putas, ille sub cælo est, qui nunc iræ Dei possit occurrere? qui obuiare flammis? & cum Apo
Rom. 9 stolo dicere: Optabam ego anathema esse pro fratribus meis? Pereunt cum pastoribus gre-
Esa. 24 ges: quia sicut populus, sic sacerdos. Moyses compassionis loquebatur affectu: Si dimittis
Exo. 32 populo huic, dimitte: sin autem, dele me de libro tuo. Vult perire cum pereuntibus, nec propria salute contentus est. Gloria quippe regis, multitudo populi. His Pacatula nostra nata est temporibus: inter hæc crepundia primam carpit ætatē, ante lacrymas scitura, quam risum; prius fletum sensura, quam gaudium. necdum introitus, iam exitus. talem semper putet fuisse mundum: nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret. Hæc ut rumultuario sermone dictarem, &, post neces amicorum, luctumq. perpetuum, infanti senex longo postliminio scriberem, tua, Gaudenti frater, impulit caritas: maluitq. parum quam nihil omnino, poscenti dare: quia in altero uoluntas oppressa luctu, in altero amicitiæ dissimulatio est.

ARGVMENTVM.

PAVLINVS, qui postea Nolæ fuit Episcopus, eloquens, ac eruditus iuuenis, cum sæculo monachus factus renunciasset, ad Hieronymum iam senem scripsit, laudans eum, quod longo tempore Christo in sanctis Hierosolymæ locis seruierit, misso interea ad illum libro, quem in laudem, & defensionem Theodosii Imperatoris scripserat, rogansq. ut modum aliquem peragendæ sibi uitæ præfigeret. Hunc igitur ob eloquentiam, dicendiq. facultatem collaudatum, hortatur modo ad sacrarum scripturarum cognitionem, normamq. uiuendi, sanctè, accommodateq. illi proponit.

HIERONYMVS AD PAVLINVM
de institutione monachi.

EPISTOLA XIII.

Matth. 12 BONVS homo de bono cordis thesauro profert ea, quæ bona sunt: & ex fru-
Luc. 6. 14 ctibus arbor cognoscitur. Metiris nos uirtutibus tuis, & paruos magnus extollis: ultimamq. partem conuiuii occupas, ut patrisfamilias iudicio proueharis. quid enim in nobis, aut quantulum est, ut doctæ uocis mereamur præconium? ut illo ore, quo religiosissimus princeps defenditur, humiles nos, modiciq. laudemur? Noli igitur, frater carissime, annorum nos æstimare numero: nec sapientiam canos repu-
Sap. 4 tes, sed canos sapientiā, Solomone testante: Cani hominis prudentia eius. Nam & Moyses
Exod. 18 septuaginta presbyteros iubetur eligere, quos ipse sciret esse presbyteros, utique non æuo,
Dan. 13 sed prudentiā iudicandos. Et Daniel adhuc puer longæuos iudicat, atque impudicos senes ætas lasciua condemnat. Noli, inquā, fidem pensare temporibus: ne me idcirco meliorem putes, quod prior in Christi exercitu cœperim militare. Paulus apostolus, & uas electionis, de persecutore mutatus, nouissimus in ordine, primus in meritis est: quia, extremus
1. Cor. 15 licet plus, omnibus laborauit. Iudas, qui quondam audierat: Tu autem homo, qui simul
Psal. 54 mecum dulces capiebas cibos, dux meus & notus meus, in domo Dei ambulauimus cum consensu, proditor amici & magistri: Saluatoris arguitur uoce, & nodū in formis leti trabe
Matth. 27 nectit ab alta. E contrario latro crucem mutat paradiso, & facit homicidii pœnam marty-
Luc. 23
Matth. 23 rium. Quanti hodie diu uiuendo portant funera sua, &, quasi sepulcra dealbata, plena sunt ossibus mortuorum? Subitus calor longum uincit teporem. Denique & tu, audita senten-
Matth. 19 tia Saluatoris: Si uis perfectus esse, uade, uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, &

ueni

ueni sequere me: uerba uertis in opera, & nudam crucem nudus sequens, expeditior & leuior scandis scalam Iacob. Tunicam mutas cum animo: nec, pleno marsupio, gloriosas sordes appetis; sed, puris manibus, & candido pectore, pauperē te & spiritu, & operibus gloriaris. Nihil est enim grande, tristi & lurida facie uel simulare, uel ostentare ieiunia, possessionum redditibus abundare, & uile iactare palliolum. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putauit se simul posse & uirtutes, & diuitias possidere. nos suffarcinati auro, Christum pauperem sequimur; & sub prætextu eleemosynæ, pristinis opibus incubantes, quo modo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timide reseruamus? Plenus uenter facile de ieiuniis disputat. Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene uixisse, laudandum est. Illa expetenda est ciuitas, non quæ occidit prophetas, & Christi sanguinem fudit, Luc. 13
sed quam fluminis impetus lætificat: quæ in monte sita, cælari non potest: quam matrem Psal. 45
sanctorum Apostolus clamitat: In qua se municipatum cum iustis lætatur habere. Neque Luc. 11 Gal. 4
uero hoc dicēs memet ipsum incōstantiæ redarguo, damnoq. quod facio: ut frustra uidear, Heb. 12
ad exemplum Abraham, & meos, & patriam reliquisse: sed non audeo Dei omnipotentiā Gen. 12
angusto fine concludere, & coartare paruo terræ loco, quem non capit cælum. Singuli quique credentium, non locorum diuersitatibus, sed fidei merito ponderantur. Et ueri adora Ioan. 4
tores neque Hierosolymis, neque in monte Garizim adorant patrem: quia Deus spiritus Ioan. 3
est, & adoratores eius in spiritu & ueritate adorare oportet. Spiritus autem spirat ubi uult: & Psal. 23
Domini est terra, & plenitudo eius. Postquam, siccato Iudææ uellere, uniuersus orbis cæ Iud. 6
lesti rore perfusus est; & multi, de oriente & occidente uenientes, recubuerūt in sinu Abra- Matth. 8
hæ: desiit notus esse tantum in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius: sed in omnem Psal. 75
terram exiuit sonus apostolorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Saluator ad discipu- Psal. 18
los loquens cum esset in templo, Surgite, inquit, abeamus hinc. Et ad Iudæos: Relinque- Ioan. 14 Luc. 13
tur uobis domus uestra deserta. Si cælum & terra transibunt, utique transibunt omnia, quæ Matth. 24
terrena sunt. Et crucis igitur & resurrectionis loca prosunt his, qui portant crucem suam, & cum Christo resurgunt quotidie, qui dignos se tanto exhibent habitaculo. Ceterum qui dicunt: Templum Domini, templum Domini: audiant ab Apostolo: Vos estis templum Hier. 7
Domini, & spiritus sanctus habitat in uobis. Et de Hierosolymis, & de Britannia æqualiter 2. Cor. 6
patet aula cælestis: Regnum enim Dei intra uos est. Antonius, & cuncta Aegypti, & Meso 1. Cor. 3
potamiæ, Ponti, Cappadociæ, & Armeniæ examina monachorum, non uidere Hierosolymam: & pater illis absque hac urbe paradisi ianua. Beatus Hilarion, cum Palæstinus esset, 2. Cor. 6
& in Palæstina uiueret, uno tantum die uidit Hierosolymam; ut nec contemnere loca sancta propter uiciniam, nec rursus Deum loco claudere uideretur. Ab Hadriani temporibus usque ad imperium Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco resurrectionis simulacrum Iouis, in crucis rupe statua ex marmore Veneris a gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis auctoribus, quod tollerent nobis fidem resurrectionis, & crucis, si loca sancta per idola polluissent. Bethlehem nunc nostram, & augustissimum orbis locum, de quo psalmista canit, Veritas de terra orta est, lucus inumbrabat Thamuz, id est, Ado- Psal. 84
nidis: & in specu, ubi quondam Christus paruulus uagiit, Veneris amasius plangebatur. Quorsum, inquies, hæc tam longo repetita principio? Videlicet, ne quidquam fidei tuæ deesse putes, quia Hierosolymam non uidisti; nec nos iccirco meliores existimes, quod huius loci habitaculo fruimur; sed siue hic, siue alibi, æqualem te pro operibus tuis apud Dominum habere mercedem. Re uera, ut simpliciter motus mentis meæ fatear, considerans & propositum tuum, & ardorem quo sæculo renunciasti; differentias in locis arbitror, si, urbibus & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Iesu, sanctorumq. tantum locorum uicinitatibus perfruaris, id- Mar. 6
est, ut & urbe careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor, non de episco- Luc. 6.
pis, non de presbyteris, non de clericis loquor, quorum aliud officium est; sed de monacho, & monacho quondam apud sæculum nobili: qui iccirco pretium possessionum suarum Act. 5
ad pedes apostolorum posuit, docens pecuniam esse calcandam, ut humiliter & secreto uictitans, semper contemnat, quod semel contempsit. Si crucis, & resurrectionis loca non essent in urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua scorta, mimi, scurræ, & omnia sunt, quæ solent esse in ceteris urbibus; uel si monachorum turbis solummodo frequentaretur; expetendum re uera huiuscemodi cunctis monachis esset habitaculum: nunc uero summæ stultitiæ est renunciare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, & inter maiores populos periculosius uiuere, quam eras uicturus in patria. De

toto

toto hoc orbe concurritur. plena est ciuitas uniuersi generis hominum: & tanta utriusque
sexus constipatio, ut, quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris. Quia igi-
tur fraterne interrogas, per quam uiam incedere debeas; reuelata tecum facie loquar. Si offi
cium uis exercere presbyteri; si episcopatus te uel opus, uel honor forte delectat; uiue in
urbibus, & castellis; & aliorum salutem fac lucrum animæ tuæ. sin autem cupis esse, quod
diceris monachus, idest, solus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habi-
tacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces
imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones. philosophi proponant sibi Pythago-
ram, Socratem, Platonem, Aristotelem. poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menan
drum, Terentium: historici Thucydidem, Sallustium, Herodotum, Liuium: oratores Ly-
siam, Gracchos, Demosthenem, Tullium. &, ut ad nostra ueniamus, episcopi & presby-
teri habeant in exemplum apostolos, & apostolicos uiros: quorum honorem possidentes,
habere nitantur & meritum. nos autem habeamus propositi nostri principes, Paulos, An-
tonios, Iulianos, Hilariones, Macarios. &, ut ad scripturarum auctoritatem redeam, no-
ster princeps Helias, noster Helisæus, nostri duces filii propbetarum, qui habitabant in
4.Reg. 6 agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Iordanis. De his sunt &
Hier. 35 illi filii Rechab, qui uinum & ficeram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei
per Hieremiam uoce laudantur, & promittitur eis, quod non deficiat de stirpe eorum uir
stans coram Domino. hoc teor & septuagesimi psalmi titulum significare: Filiorum Iona-
dab, & eorum qui primi in captiuitatem ducti sunt. Iste est Ionadab filius Rechab, qui in
4.Reg. 10 Regnorum libro scribitur currum ascendisse cum Hieu. Et huius filii sunt, qui in tabernacu
Hier. 35 lis semper habitantes, ad extremum, propter irruptionem Chaldaici exercitus, Hierosoly
mam intrare compulsi, hanc primi captiuitatem sustinuisse dicuntur, quod, post solitudi-
nis libertatem, urbe quasi carcere sunt reclusi. Obsecro itaque te, ut, quoniam sanctæ soro-
ris tuæ ligatus es uinculo, & non penitus expedito pergis gradu, siue hic, siue ibi, multitu
dines hominum, & officia, & salutationes, & conuiuia, ueluti quasdam catenas, fugias, uo
luptatum. Sit utilis & uespertinus cibus, holera, & legumina: interdumq. pisciculos pro
summis ducas deliciis. Qui Christum desiderat, & illo pane uescitur; non quærit magno-
pere, de quam pretiosis cibis stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem
tibi sit, quod panis, & legumina. Habes aduersus Iouiuianum libros de contemptu uentris
& gutturis plenius disserentes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequenter orandum, &
flexo corpore mens erigenda ad Dominum. Crebræ uigiliæ, & uentre uacuo sæpius dormi
endum. Rumusculos, & gloriolas, & palpantes adulatores, quasi hostes, fuge. Pauperi-
bus, & fratribus refrigeria sumptuum manu propria distribue. Rara est in hominibus fides.
Non credis uerum esse, quod dico? cogita Iudæ loculos. Humilitatem uestium tumenti
animo non appetas. Sæcularium, & maxime potentium consortium deuita. Quid tibi ne-
cesse est ea uidere crebrius, quorum contemptu monachus esse cœpisti? Soror præcipue tua
matronarum declinet consortia. Nec inter sericas uestes, & gemmas circumsedentium semi
narum se sordidatam aut doleat, aut miretur: quia alterum propositi pænitentia, alterum
iactantiæ feminarium est. Caue, ne, quasi fidelis & famosus tuorum quondam dispensator,
alienam pecuniam distribuendam accipias. intelligis quid loquar. Dedit enim tibi Domi-
Matth. 10 nus in omnibus intellectum. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris do-
los; & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in uitio, uel
decipere posse, uel decipi Christianum. Quem senseris tibi aut semper, aut crebro de num
mis loquentem, excepta eleemosyna, quæ indifferenter omnibus patet, institorem potius
habeto, quam monachum. Præter uictum, & uestitum, & manifestas necessitates, nihil cui-
quam tribuas, ne filiorum panem canes comedant. Verum Christi templum anima creden
tis est: illam exorna, illam uesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est,
parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari? Iam non sunt tua, quæ
Act. 5 possides; sed dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ, & Saphiræ. illi sua timide serua
uerunt: tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas, id est, ne immodera
to iudicio rem pauperum tribuas, non pauperibus; &, secundum dictum prudentissimi ui-
ri, liberalitate liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras & nomina uana Catonum. Ego
te, inquit, intus & in cute noui. Esse Christianum, grande est, non uideri. Et nescio quo
modo plus placent mundo, qui Christo displicent. Hæc non, sicut aiunt, Sus Mineruã,
sed ingredientem pelagus amicus amicum monui, malens a te facultatem meam requiri,
quam uoluntatem: ut, in quo ego lapsus sum, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum,
quem

quem pro Theodosio principe prudenter ornateq. compositum transmisisti, libenter legi,
& præcipue mihi in eo subdiuisio placuit. cumq. in primis partibus uincas alios, in penulti
mis te ipsum superas. Sed & ipsum genus eloquii pressum est, & nitidum, &, cum Tullia-
na luceat puritate, crebrum est in sententiis. iacet enim, ut ait quidam, oratio, in qua tan
tum uerba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex alte-
ro. Quidquid assumpseris, uel finis superiorum, uel initium sequentium est. Felix Theo-
dosius, qui a tali Christi oratore defenditur. Illustrasti purpuras eius, & utilitatem legum
futuris sæculis consecrasti. Macte uirtute: qui talia habes rudimenta, qualis exercitatus mi
les eris? O si mihi liceret istiusmodi ingenium non per Aonios montes, & Heliconis uerti-
ces, ut poetæ canunt, sed per Sion, & Itabirium, & Sina excelsa ducere: si contingeret do
cere, quæ didici, & quasi per manus mysteria tradere scripturarũ: nasceretur nobis aliquid,
quod docta Græcia non haberet. Audi ergo mi conserue, amice, germane, ausculta pau
lisper, quo in scripturis sanctis calle gradiaris. Totum, quod legimus in diuinis libris, nitet
quidem, & fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est. Qui edere uult nucleum, fran
gat nucẽ. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Si tan Psal. 118
tus propheta tenebras ignorantiæ confitetur; qua nos putas paruulos, & pene lactentes in-
scitiæ nocte circumdari? Hoc autem uelamen non solum in facie Moysi, sed & in euangeli- 2. Cor. 3
stis, & apostolis positum est. Turbis saluator in parabolis loquebatur, & contestans mysti
cum esse quod dicebatur, aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nisi aperta fuerint uni Matth. 13
uersa, quæ scripta sunt ab eo, qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; clau- Luc. 8
dit, & nemo aperit: nullo alio referante pandentur. Si haberes hoc fundamentum; immo Apoc. 3
si quasi extrema manus operi tuo induceretur; nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius,
nihilq. Latinius tuis haberemus uoluminibus. Tertullianus creber est in sententiis, sed dif-
ficilis in loquendo. Beatus Cyprianus, instar fontis purissimi, dulcis incedit, & placidus;
&, cum totus sit in exercitatione uirtutum, occupatus persecutionum angustiis, de scriptu
ris diuinis nequaquam disseruit. Inclyto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit,
eloqui non potest. Lactantius, quasi quidam fluuius eloquentiæ Tullianæ, utinam tam no
stra confirmare potuisset, quam facile aliena destruxit. Arnobius inæqualis, & nimius,
est, & absque operis sui partitione confusus. Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attolli-
tur; &, cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis inuoluitur, & a lectione
simpliciorum fratrum procul est. Taceo de ceteris, uel defunctis, uel etiam adhuc uiuenti-
bus, super quibus in utramque partem post nos alii iudicabunt. Ad te ipsum ueniam Sym-
mysten, sodalem meum, & amicum, amicum, inquam, meum, antequam notum: & pre
cabor, ne assentationem in necessitudine suspiceris: quin potius uel errare me existimato,
uel amore labi, quam amicum adulatione decipere. Magnum habes ingenium, & infinitã
sermonis supellectilem: & facile loqueris, & pure; facilitasq. ipsa, & puritas mixta pruden
tiæ est. capite quippe sano, omnes sensus uigent. huic prudentiæ, & eloquentiæ si accede-
ret uel studium, uel intelligentia scripturarum; uiderem te breui arcem tenere nostrorum;
& ascendentem cũ Iacob tecta Sion, canere in domatibus, quod in cubilibus cognouisses.
Accingere, quæso te, accingere. Nihil sine magno labore uita dedit mortalibus. Nobilem
te Ecclesia habeat, ut prius senatus habuit. Præpara tibi diuitias, quas quotidie eroges, &
numquam deficiant, dum uiget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequam sub-
eant morbi, tristisq. senectus, Et labor, & diræ rapiat inclementia mortis. Nihil in te me-
diocre esse contentus sum: totum summum, totum perfectum desidero. Sanctum Vigilan-
tium presbyterum qua auiditate susceperim, melius est ut ipsius uerbis, quam meis discas
litteris: qui cur tam cito a nobis profectus sit, & nos reliquerit, non possum dicere; ne læ-
dere quempiam uidear. tamen, quasi prætereuntem & festinantem paululum retinui, & gu
stum ei nostræ amicitiæ dedi; ut per eum discas, quid in nobis non desideres. Sanctam con
seruam tuam, & tecum Domino militantem, per te salutari uolo.

ARGVMENTVM.

Pavlinvs *(eius enim epistola hæc esse creditur, non Hieronymi,) Celantiam, nobilem matronam, a qua obnixe rogatus de hoc fuerat, instruit quo modo inter honores, diuitias, matrimonij onera, uitã suam sancte, ac religiose ducat.*

AD CELANTIAM MATRONAM de ratione pie uiuendi, forte Paulini Nolani episcopi.

EPISTOLA XIIII.

Eccl.4 VETVS scripturæ celebrata sententia est: Esse pudorem, quo gloria inueniatur, & gratia; & esse rursus pudorem, qui soleat parere peccatum. Cuius dicti ueritas, qnamquam satis ad omnium intelligentiam ipsa sui luceat claritate, mi hi tamẽ nescio quo modo in præsenti causa propius innotuit. pronocatus enim ad scribendum litteris tuis, quæ miris hoc a me obsecrationibus flagitabant, diu fateor de responsione dubitaui, silentium mihi imperante uerecundia. cui tamen fortissime resistebat, & uim faciebat, precum tuarum fidelis ambitio: pugnabatq. acriter cum hæsitatione mea humilitas obsecrantis; & magna quadam fidei uiolentia, oris claustra pulsabat. cumq. sic animum in utroque nutantem cogitatio diuersa libraret; pene pudor exclusit officium. sed me illa, quam supra posui, sapientis sententia armauit ad depellendam inutilem uerecundiam, & damnosum silentinm resoluendum; cum utique ipsam scribendi causam tam honestam uiderem esse, tam sanctam, ut peccare me crederem, si tacerem, illud mecum
Eccls.3 scripturæ reputans: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Et iterum: Ne retineas uerbum
Eccl.4 in tempore salutis. Et illud Beati Petri: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos
1.Pet.3 rationem. Petis namque, & solicite ac uiolenter petis, nt tibi certam ex scripturis sanctis præfiniamus regulam, ad quam tu ordines cursum uitæ tuæ; ut, cognita Domini uoluntate, inter honores sæculi & diuitiarum illecebras, morum magis diligas snpellectilem, atque ut possis in coniugio constituta, non solum coniugi placere, sed etiam ei, qui ipsum indulsit coniugium. Cui tam sanctæ petitioni, tamq. pio desiderio non satisfacere, quid aliud est, quam professum alterius non amare? Parebo igitur precibus tuis, teq. paratam ad implendam Domini uoluntatem ipsius nitar incitare sententiis. Idem est enim uerus omnium Dominus, ac magister: qui nos placere sibi iubet, & docet quo modo placere ei
Matth.19 possimus. Ipse itaque te informet, ipse te doceat: qui interrogãti in euangelio adolescenti, quid faceret ut mereretur uitam æternam, diuina continuo mandata proponit, ostendens nobis eius uoluntatem esse faciendam, a quo speramus & præmia. propter quod alio testa-
Matth.7 tur loco: Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: sed, qui facit uoluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Quo manifeste illud ostenditur, nos non sola Dei confessione tanti præmii magnitudinem promereri, nisi fidei & iustitiæ opera coniuncta sint. Qualis enim est illa confessio, quæ sic Deo credit, ut pro nihilo eius ducat imperium? aut quo modo ex animo, ac nere dicimus, Domine, Domine; si eius, quem Dominum confitemur, præcepta contemnimus? Vnde ipse
Luc.6 in euangelio dicit: Quid autem uocatis me, Domine Domine; & non facitis, quæ dico?
Matth.15 Et iterum: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Et rursum lo-
Mal.1 quitur per prophetam: Filius honorificat patrem, & seruus Dominum suum timet. Et si pater ego sum; ubi est honor meus? & si Dominus ego sum; ubi est timor meus? Ex quo apparet, nec honorari ab eis Dominum, nec timeri, qui eius præcepta non faciunt. Vnde
2.Reg.12 ad Dauid expressius dicitur, qui peccatum admiserat: Et pro nihilo duxisti Deum. Et ad
1.Reg.2 Heli fit sermo Domini: Qui honorificat me, honorificabo eum; qui autem pro nihilo me habent, ad nihilum redigentur. Et nos securo ac bono animo sumus; qui per singula quæque præcepta, inhonorantes Deum clementissimum, ad iracundiam prouocamus; eiusq. imperium superbissime contemnendo, in tantæ maiestatis imus iniuriam? Quid enim umquam tam superbum, quid uero tam ingratum nideri potest, quam aduersus eius uiuere uoluntatem, a quo ipsum uiuere acceperis? quam illius præcepta despicere, qui ideo aliquid imperat, ut causas babeat remunerandi? neque enim obsequii nostri Deus indiget, sed nos
Psal.118 illius indigemus imperio. Mandata eius desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum,

multum, & dulciora super mel, & fauum: quoniam in custodiendis illis retributio multa. Et ideo nobis irascitur, iccirco magis illa immensa Dei bonitas offenditur, quia eam per tanti etiam præmii detrimenta cōtemnimus: nec solum imperata, sed etiam promissa illius pro nihilo ducimus. Vnde sæpe, immo semper illa nobis Domini reuoluenda sententia: Si uis ad uitam uenire, serua mandata. hoc enim tota nobiscum lege agitur: hoc prophetæ, Matth. 19
hoc Apostoli docent: hoc a nobis & uox Christi, & sanguis efflagitat: Qui ideo pro omnibus mortuus est, ut, qui uiuunt, iam non sibi uiuant, sed ei, qui pro illis mortuus est. Vi Gal. 2
uere autem illi, non est aliud, quam eius præcepta seruare, quæ nobis ille, quasi certum quoddam dilectionis suæ pignus, seruanda mandauit. Si diligitis, inquit, me, mādata mea Ioan. 14
seruate. Et qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me. Ac rursus: si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Grandem uim obtinet uera dilectio. Et qui perfecte amatur, totam sibi amantis uindicat uoluntatem. Nihil est imperiosius caritate. Nos si uere Christum diligimus; si eius nos redemptos sanguine recordamur; nihil magis uelle, nihil omnino debemus agere, quam quod illum uelle cognoscimus. Duo autem sunt genera mandatorum, in quibus clauditur tota iustitia. prohibendi unum est, iubendi alterum. Vt enim mala prohibentur, ita præcipiuntur bona. Ibi otium imperatur, hic studium. ibi coercetur animus, hic incitatur. hic fecisse, illic nō fecisse, culpabile est. Vnde & propheta dicit: Quis est homo, qui uult uitam, & cupit uide Psal. 33
re dies bonos? Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua, ne loquantur dolum. Declina a malo, & fac bonum. Et beatus Apostolus: Odientes malum, adhærentes bono. Hoc ita- Rom. 12
que duplex diuersumq. præceptum, prohibendi scilicet, & imperandi, æquo omnibus iure mandatum est. non uirgo, non uidua, non nupta ab hoc imperio libera est. in quouis proposito, in quouis gradu, æquale peccatum est, uel prohibita admittere, uel iussa non facere. Neque uero eorum te seducat error, qui ex arbitrio suo eligunt, quæ potissimum Dei mandata faciant, quæue quasi uilia ac parua despiciant: nec metuunt, ne, secundū diuinam sententiā, minima contemnendo, paulatim decidant. Stoicorum quidem est, peccatorum tollere differentiam, & delicta omnia paria iudicare, nec ullum inter scelus & erratum discrimen facere. Nos uero, etsi multum inter peccata distare credimus, quia & legimus: tamen satis prodesse ad cautionem dicimus, etiam minima pro maximis cauere. tanto enim facilius abstinemus à quocumque delicto, quanto illud magis metuimus. nec cito ad maiora progreditur, qui etiam parua formidat. Et sane nescio, an possimus leue aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur. Estq. ille prudentissimus, qui non tam cōsiderat quod iussum sit, quam illum, qui iusserit; nec quantitatem imperii, sed imperantis cogitat dignitatem. Aedificanti itaque tibi spiritualem domū, non super leuitatem arenæ, sed super soliditatem petræ, innocentiæ in primis fundamentum ponatur, saepet quod facilius possis arduum culmen iustitiæ erigere. Maximam enim partem æquitatis impleuit, qui nulli nocuit. Beatusq. est, qui potest cum sancto Iob dicere: Nulli nocui hominum: iuste Iob 27.31
uixi cum omnibus. Vnde audenter & simpliciter loquebatur ad Dominum. Quis est ille, Iob 13
qui iudicetur mecū: idest, quis tuum aduersum me potest implorare iudicium, ut se læsum a me, conuincat? Purissimæ conscientiæ est, secure canere cum propheta: Perambulabam Psal. 100
in innocentia cordis mei, in medio domus tuæ. Vnde idem alibi dicit: Non fraudauit eos Psal. 83
Deus bonis, qui ambulant in innocentia. Itaque malitiam, odium, atque inuidiam, quæ uel maxima, uel sola femina sunt nocendi, Christiana a se propellat anima: neque manu tantum, aut lingua, sed corde quoque custodiat innocentiam: nec opere modo, sed uoto etiam nocere formidet. quantū enim ad peccati rationem pertinet, nocuit & qui nocere disposuit. Multi nomen illud absolute atque integre definiunt, innocētem, qui ne in eo quidem ulli noceat, quo prodesse desistat. quod si est uerum, tum demum lætare de innocentiæ conscientia, si, cum potes, adiuuare non desinas. si uero diuisa inter se ista, atque distincta sunt; aliudq. est non nocere, quod semper potes; aliud prodesse, cum possis; aliud malum non facere, aliud operari bonum: illud tibi rursum occurrat, non sufficere Christiano, si partem unam iustitiæ impleat; cui utrumque præcipitur. neque enim debemus ad multitudinis exempla respicere; quæ nullam morū disciplinam sequens, nullum uiuendi tenens ordinem, non tam ratione ducitur, quam quodam impetu fertur. Nec imitandi nobis illi sunt, qui sub Christiano nomine gentilem uitam agunt, & aliud professione, aliud conuersatione testantur, atque, ut Apostolus ait, Deū confitentur se nosse, factis autem negant. Inter Christianum, & gentilem non fides tantum debet, sed etiā uita distinguere, & diuersam Tit. 1
religio-

2.Cor. 6 religionem per diuersa opera monstrare. Nolite, ait Apostolus, iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? qui autem consensus templo Dei cum idolis? Sit ergo inter nos & illos maxima separatio. Disiungitur certo discrimine error, & ueritas. Illi terrena sapiant, qui cælestia promissa non habent. illi breui huic uitæ se totos implicent, qui æterna nesciunt. illi peccare non metuant, qui peccatorum impunitatem putant. illi seruiant uitiis, qui non sperant futura præmia uirtutum. Nos uero, qui purissima confitemur fide, omnem hominem manifestandum esse ante tri-
2.Cor. 5 bunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis sui, prout gessit, siue bonum, siue
Gal. 5 malum, procul esse debemus a uitiis, dicente Apostolo: Qui enim Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitiis, & concupiscentiis. Nec turbam sequantur errantem, qui se ueritatis discipulos confitentur. Duas certe conuersationis uias, & distincta in diuersum iti-
Matth. 7 nera uiuendi, saluator in euangelio ostendit. Quã, inquit, spatiosa uia, quæ ducit ad mortem; & multi sunt, qui intrant per eam. Et rursum: Quam arcta uia, & angusta est, quæ ducit ad uitam; & pauci sunt, qui inueniunt eam. Vide, quanta inter has uias separatio sit, quantumq. discrimen. illa ad mortem, hæc tendit ad uitam. illa celebratur & teritur a multis, hæc uix inuenitur a paucis. illa enim uitiis per consuetudinem, quasi decliuior, ac mollior, & uelut quibusdam amœna floribus uoluptatum, facile ad se rapit commeantium multitudinem: hæc uero, insueto calle uirtutum, tristior, atque horridior, ab his tantum eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi est, quam utilitas mansionis. asperam enim nobis, & insuauẽ uirtutum uiam nimia facit uitiorum consuetudo: quæ si in partẽ alteram
Matth. 11 transferatur; inuenietur, sicut scriptura dicit, semita iustitiæ leuis. Ponamus ergo iam ra-
Pro. 4 tionem uitæ nostræ; &, per quam potissimum gradiamur uiam, conscientia teste discamus. omne enim, quod agimus, omne, quod loquimur, aut de lata, aut de angusta uia est. si cum paucis, angustum iter, & subtilem quandam semitam inuenimus; ad uitam tendimus. si uero multorum comitamur uiam; secundum Domini sententiam imus ad mortem. Si ergo odio, atque inuidia possidemur; si cupiditati & auaritiæ cedimus; si præsentia commoda futuris præferimus: per spatiosam uiam incedimus. habemus enim ad hæc comitum multitudinem, & late similium stipamur agminibus. Si iracundiam libidinemq. explere uolumus, si iniuriam uindicare; si maledicenti remaledicimus; & aduersum inimicum inimico animo sumus: æque cum pluribus ferimur. Si uel adulamur ipsi, uel adulantem libenter audimus; si uerum dicere gratia impedimur; & magis offendere animos hominum timemus, quam non ex animo loqui: de multorum item uia sumus. Tot nostri sunt socii, quot extranei ueritatis. At e contrario, si ab his omnibus uitiis sumus extranei; si purum ac liberum animum præstamus; &, omni cupiditate calcata, solis studemus diuites esse uirtutibus: per angustam uiam nitimur. conuersatio enim ista paucorum est: estq. perrarum, atque difficile, idoneos huius itineris comites reperire. quinetiã multi hac ire se simulant; & per diuersa errorum diuerticula ad uiam multitudinis reuertuntur. ideoq. timendum est, ne, quos duces recti huius itineris habere nos credimus, eos comites habeamus erroris. Si igitur inueniuntur exempla, quæ nos per hanc ducant uiam, & rectum euangelii tramitem teneant: sequenda sunt. sin uero ea uel deficiunt, uel deficere putantur: apostolo-
Philip. 3 rum forma uniuersis proposita est. Clamat uas electionis Paulus; ad nosq. quasi ad angustum hoc iter conuocans, dicit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Certe, quod est am-
Matth. 11 plius omnibus, ipsius Domini relucet exemplum, qui in euangelio ait: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis; & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Si periculosum est imitari illos, de quibus dubitas an imitandi sint: hunc certe imitari tutissimum est, atque eius uestigia sequi, qui
Ioan. 14 dixit: Ego sum uia, ueritas, & uita. Numquam enim errat, qui sequitur ueritatem. unde
1. Ioan. 2 & apostolus Ioannes ait: Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse
1. Petr. 2 ambulare. Et beatus Petrus ait: Christus pro nobis passus est, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur. tradebat autem iudicanti se iniuste. qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum; ut peccatis mortui, iustitiæ uiuamus. Cesset omnis excusatio errorum. auferantur peccandi fœda solatia. Nihil omnino agimus, qui nos per multitudinis exempla defendimus; & ad consolationem nostram aliena sæpe numerantes uitia, deesse nobis dicimus, quos debeamus sequi. Ad illius exemplum mittimur, quem omnes fatemur imitandum. Atque ideo

præcipua

præcipua tibi cura sit, legem nosse diuinam; per quam possis quasi præsentia cernere exempla sanctorum, &, quid faciendum sit, quidue uitandum, illius consilio discere. Maxime enim ad iustitiam auxilium est, implere diuinis eloquiis animum, &, quod opere exequi cupias, semper corde meditari. Rudi adhuc populo, & hominibus ad obedientiam insuetis per Moysen imperatur a Domino, ut in signum memoriæ, qua præcepta Domini recordentur, per singulas uestimentorum fimbrias habeant cum cocco hiacynthini coloris insignia; ut, etiam casu huc illucq. respicientibus oculis, mandatorum cælestium memoria nascatur. de quibus fimbriis pharisæi redarguuntur a Domino, quod eas peruerso usu, nō ad commonitionem præceptorum Dei, sed ad ostentationem sui habere cœperint; ut scilicet quasi de maioris obseruationis diligentia sancti a populo iudicarentur. Tibi uero seruanti non iam litteræ præcepta, sed spiritus, diuinorum mandatorum memoria spiritualiter excolenda est. cui non tam frequenter recordanda sunt præcepta Domini, quam semper cogitanda. Sint ergo diuinæ scripturæ semper in manibus tuis, & iugiter in mente uoluantur. Nec sufficere tibi putes, mandata Dei memoria tenere, & operibus obliuisci: sed ideo illa cognosce, ut facias quidquid faciendum didiceris. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Latus quidem, & immensus diuinæ legis campus extenditur. qui diuersis testimoniis ueritatis, uelut cælestibus quibusdam floribus, uernans, mira oblectatione legentis animum pascit, ac refouet. Quæ omnia semper cognoscere, secumq. reuoluere, ingens ad conseruandam iustitiam beneficium est. Sed quasi ad compendiosum quoddam commonitorium, illa tibi euangelii eligenda sententia est, & superscribenda cordi tuo, quæ ad totius iustitiæ breuiarium Dominico ore profertur: Omnia, quæcunque uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis: Cuius præcepti uires exprimens iungit, ac dicit: Hæc enim lex & prophetæ. Infinitæ namque sunt species, partesq. iustitiæ: quas non modo stylo persequi, sed cogitatione etiam capere difficillimū est: quas omnes una ac breui sententia comprehendit, & latentem hominum conscientiam, secreto animi iudicio, aut absoluit, aut damnat. Ad omnem igitur actum, ad omne uerbum, ad omnem etiam cogitatum, hæc sententia retractetur: quæ tibi quasi speculum quoddam paratum, & ad manum semper positum, qualitatem tuæ uoluntatis ostendat, ac etiam uel de iniusto opere redarguat, uel de iusto lætificet. quotiescumque enim talem in alterum habueris animum, qualem in te ab altero seruari cupis: æquitatis uiam tenes. quoties uero talis erga alterum fueris, qualem in te uis neminem: iter iustitiæ dereliquisti. En totum illud diuinæ legis arduum, totumq. difficile. en, ob quam causam dura imperia. Domino reclamamus, & dicimus nos uel difficultate, uel impossibilitate mandatorum premi. Nec sufficit, quod iussa non facimus; nisi etiam iubentem, iniustum pronunciemus, dum ipsum æquitatis auctorem non modo dura, & ardua, sed etiam impossibilia præcepisse conquerimur. Omnia, inquit, quæcumque uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis. Coniungi uult inter nos, atque connecti per mutua beneficia caritatem, omnesq. homines uicario inter se amore copulari; ut, id unoquoque præstante alteri, quod sibi ab omnibus præstari uelit, tota iustitia, & præceptum hoc Dei, communis sit utilitas hominum. Et o miram clementiam Domini, o ineffabilem Dei benignitatem. Præmium nobis pollicetur, si nos inuicem diligamus, idest, si nobis ea præstemus inuicem, quorum uicissim indigemus. & nos, superbo simul & ingrato animo, eius renitimur uoluntati, cuius etiam imperium beneficium est? Nulli umquam omnino detrahas, nec aliorum uituperatione te laudabilem uideri uelis. Magisq. uitam tuam ordinare disce, quam alienam carpere. Ac semper scripturæ memor esto dicentis: Noli diligere detrahere; ne eradiceris. Pauci admodum sunt, qui huic uitio renuncient: raroq. inuenies, qui ita uitam suam irreprehensibilem exhibere nelint, ut non libenter reprehendant alienam. tantaq. huius mali libido mentes hominum inuasit, ut etiam qui procul ab aliis uitiis recesserunt, in istud tamen quasi in extremum diaboli laqueum incidant. Tu uero hoc malum ita effuge, ut non modo ipsa non detrahas, sed ne alii quidem detrahenti aliquando credas. Nec obtrectatoribus auctoritatem de consensu tribuas; ne eorum uitium nutrias annuendo. Noli, inquit scriptura, consentaneus esse cum derogantibus aduersus proximum tuum; & non accipies super illum peccatum. Et alibi: Sæpi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Vnde & beatus Dauid, diuersas innocentiæ species iustitiæq. dinumerans, de hac quoque uirtute non tacuit, dicendo: Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos: Propterea quod ipse non solum aduersatur, sed etiam persequitur detrahentem. Ait enim:

Num.15
Matth.23
Rom.2
Matth.7
Pro.20
Eccli.28
Psal.14

Psal. 100 Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. Est sane tale hoc uitium, quod uel
in primis extingui debeat, & ab eis, qui se sancte instituere uolunt, prorsus excludi. Ni-
hil enim tam inquietat animum, nihil est, quod ita mobilem mentem, ac leuem faciat, quã
facile totum credere, & obtrectatorum uerba temerario mentis assensu sequi. hinc enim
crebræ dissensiones, hinc odia iniusta nascuntur. hoc est, quod sæpe de amicissimis etiam
inimicos facit, dum concordes quidem, sed credulas animas maliloqua lingua dissociat.
At contra, magna quies animi, magnaq. est morum grauitas, non temere de quoquam si-
nistri quid audire. Beatusq. est, qui ita se contra hoc uitium armauit, ut apud eum detrahe
re nemo audeat. Quod si hæc in nobis esset diligentia, ne passim obtrectatoribus credere-
mus: iam omnes detrahere timerent; ne non tam alios, quam se ipsos, uiles detrahendo fa
cerent. sed hoc ideo malum celebre est, iccirco in multis feruet hoc uitium, quia pene ab
omnibus libenter auditur. Adulatorum quoque assentationes, & noxia blandimenta falla-
ciæ, uelut quasdam pestes animæ fuge. nihil est, quod tam facile corrumpat mentes homi
num; nihil, quod tam dulci & molli uulnere animum feriat. unde & quidam sapiens ait:
Verba adulatorum mollia, feriunt autem interiora uentris. Et Dominus loquitur per pro-
Esa. 3 phetam: Popule meus, qui beatificant uos, seducunt uos, & semitas pedum uestrorum dis
sipant. In multis, isto maxime tempore, regnat hoc uitium, quodq. est grauissimum, humi
litatis ac beneuolẽtiæ loco ducitur. eo fit, ut, qui adulari nescit, aut inuidus, aut superbus
putetur. Est sane grande & subtile artificium, laudare alterum in commendationem sui, &
decipiendo, animum sibi obligare decepti, quodq. hoc maxime uitio agi solet, fictas lau-
des certo pretio uendere. Quæ hæc tanta est leuitas animi, quæ tanta uanitas, relicta propria
conscientia alienam opinionem sequi, & quidem fictam atque simulatam? rapi uento falsæ
laudationis, gaudere ad circumuentionem suam, & illusionem pro beneficio accipere? Tu
ergo, si uere laudabilis esse cupis, laudem hominum ne requiras. illiq. præpara conscientiã
1. Cor. 4 tuam, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc
laus tibi erit a Deo. Sit igitur intentus, ac uigilans, & aduersus peccata semper armatus ani
mus tuus. Sermo in omnibus moderatus, & parcus, & qui necessitatem loquendi magis
indicet, quam uoluntatem. Ornet prudentiam uerecundia; quodq. præcipuum in feminis
semper fuit, cunctas in te uirtutes pudor superet. Diu ante considera, quid loquendum sit:
& adhuc tacens prouide, ne quid dixisse pæniteat. Verba tua ponderet cogitatio; & linguæ
Eccls. 28 officium animi libra dispenset. unde scriptura dicit: Argentum, & aurum tuum consla; &
uerbis tuis facito statherã, & frenos ori tuo rectos; & attende, ne forte labaris lingua. Num-
quam malum uerbum de ore tuo procedat, quæ ad cumulum benignitatis iuberis etiam ma
1. Petr. 3 ledicentibus benedicere. Misericordes, inquit, modesti, humiles, non reddentes malum
Rom. 12 pro malo, neque maledictum pro maledicto, sed econtrario benedicentes. Mentiri uero,
atque iurare lingua tua prorsus ignoret: tantusq. in te sit ueri amor, ut, quidquid dixeris,
Matth. 5 iuratum putes. de quo saluator ad discipulos ait: Ego autẽ dico uobis, non iurare omnino.
Et paulo post: Sit autem sermo uester, est, est, non, non: quod autem his abundantius est,
a malo est. In omni igitur actu, atque uerbo quieta mens & placida seruetur: semperq. co-
gitationi tuæ Dei præsentia occurrat: sit humilis animus, ac mitis, & aduersus sola uitia ere
ctus. numquam illum aut superbia extollat, aut auaritia inflectat, aut ira præcipitet. nihil
enim quietius, nihil purius, nihil denique pulchrius ea mente esse debet, quæ in Dei habi-
taculum præparanda est; quem non auro templa fulgentia, non gemmis altaria distincta de
lectant, sed anima ornata uirtutibus. ideo & templum Dei, sanctorum corda dicuntur, affir
1. Cor. 3. mante Apostolo, qui ait: Si quis templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. templum
enim Dei sanctũ est, quod estis uos. Nihil habeas humilitate præstantius, nihil amabilius.
hæc est enim præcipua conseruatrix, & quasi custos quædam uirtutum omnium: nihilq. est,
quod nos ita & hominibus gratos, & Deo faciat, quam si uitæ merito magni, humilitate in-
Eccli. 3 fimi simus. propter quod scriptura dicit: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & co
Esa. 66 ram Deo inuenies gratiam. Et Dominus loquitur per prophetam: Super quem alium re-
quiescam, nisi super humilem, & quietum, & trementem uerba mea? Verumtamen humili-
tatẽ sequere, nõ quæ ostenditur, atque simulatur gestu corporis, aut fracta uoce uerborũ, sed
quæ puro affectu cordis exprimitur. aliud est enim, uirtutem habere; aliud, uirtutis simili-
tudinem: aliud est, rerum umbram sequi; aliud, ueritatem. Multo deformior illa est super-
bia, quæ sub quibusdam humilitatis signis latet. Nescio enim quo modo turpiora sunt ui-
tia, cum uirtutum specie celantur. Nulli te umquam de generis nobilitate præponas; ne-
que obscuriores quasque, & humiliore loco natas, te inferiores putes. Nescit religio nostra
personas

personas accipere; nec condiciones hominum, sed animos inspicit singulorum: seruum & nobilem de moribus pronunciat. Sola apud Deum libertas est, non seruire peccatis. Summa apud Deum est nobilitas, clarum esse uirtutibus. Quid apud Deum in uiris nobilius Petro, qui piscator & pauper fuit? quid in feminis beata Maria illustrius, quæ sponsa fabri describitur? sed illi piscatori & pauperi cælestis regni a Christo creduntur claues: hæc sponsa Matth. 16 fabri meruit esse mater illius, a quo ipsæ claues datæ sunt. elegit enim Deus ignobilia, & contemptibilia huius mundi, ut potentes ac nobiles ad humilitatem facilius adduceret. 1. Cor. 1 Nam & alias frustra sibi aliquis de nobilitate generis applaudit; cum uniuersi paris honoris, & eiusdem apud Deum pretii sint, qui uno Christi sanguine sunt redempti; nec interest, qua quis condicione natus sit, cum omnes in Christo æqualiter renascamur. nam & si obliuiscimur, quia ex uno omnes generati sumus: saltem id semper meminisse debemus, quia per unum omnes regeneramur. Caue, ne, si ieiunare aut abstinere cœperis, te putes esse tam sanctam. hæc enim uirtus adiumentum est, non perfectio sanctitatis. magisq. id proni dendum est, ne tibi hoc, quod licita contemnas, securitatem quandam illicitorum faciat. Quidquid supra iustitiam offertur Deo, non debet impedire iustitiam, sed adiuuare. quid autem prodest tenuari abstinentia corpus, si animus intumescat superbia? quam laudem merebimur de pallore ieiunii, si inuidia liuidi simus? quid uirtutis habet, uinum non bibere, & ira atque odio inebriari? Tunc, inquam, præclara est abstinentia, tunc pulchra atque magnifica castigatio corporis, cum est animus ieiunus a uitiis. Immo qui probabiliter ac scienter abstinentiæ uirtutem tenent, eo affligunt carnem suam, quo animæ frangant superbiam: ut quasi de quodam fastigio contemptus sui atque arrogantiæ descendant ad implendam Domini uoluntatem, quæ maxime in humilitate perficitur. Iccirco a uariis ciborum desideriis mentem retrahunt, ut totam eius uim occupent in cupiditate uirtutum. Iamq. minus ieiuniorum & abstinentiæ laborem caro sentit, anima esuriente iustitiam. Nam & uas 1. Cor. 9 electionis Paulus, dum castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne aliis prædicans ipse reprobus inueniatur, non ob solam, ut quidam imperiti putant, hoc facit castitatem: non enim huic tantummodo, sed omnibus omnino uirtutibus abstinentia opitulatur. neque magna, aut tota Apostoli gloria est, non fornicari: sed hoc agit, ut castigatione corporis erudiatur animus; quantoq. nil ex uoluptatibus concupiscit, tanto magis possit de uirtutibus cogitare; ne perfectionis magister imperfectum aliquid in se ostendat; ne Christi imitator, extra præceptum quidquam aut uoluntatem Christi faciat; neue minus exemplo, quam uerbo doceat; cumq. aliis prædicauerit, ipse reprobetur; audiatq. cum pharisæis: Di Matth. 23 cunt enim, & non faciunt. Apostolici uero & præcepti est, & exempli, ut habeamus ratio Rom. 12 nem non conscientiæ tantum, sed etiam famæ. Non superfluum, & a fructu uacuum, gentium magister hoc docet: uult enim etiam extraneos ad fidem homines per fidelium opera proficere, ut religionem ipsam religionis disciplina commendet. Et ideo sicut lumina- Phil. 2 ria in mundo lucere nos iubet, in medio nationis prauæ & peruersæ; ut incredulæ mentes errantium ex nostrorum actuum lumine, ignorantiæ suæ tenebras deprehendant. unde ipse ad Romanos ait: Prouidentes bona: non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Rom. 12 Et alibi: Sine offensione estote Iudæis, & gentibus, & Ecclesiæ Dei, sicut ego per omnia 1. Cor. 10 omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis. Beatus est, qui tam sancte, tamq. grauiter disposuit uitam suam, ut de eo sinistri aliquid ne fingi quidem possit; dum aduersus obtrectatorum libidinem pugnat meriti magnitudo; nec fingere quisquam ausus est, quod a nullo putat esse credendum. Quod si id assequi difficile, atque nimis arduum est; saltem hanc adhibeamus uitæ nostræ diligentiā, ne malæ mentes occasionē inueniant detrahendi; ne ex nobis scintilla procedat, per quam aduersus nos sinistræ famæ flamma confletur. alioquin frustra irascimur obtrectatoribus nostris, si eis ipsis obtrectandi materiam ministramus. Si autem, nobis diligenter atque solicite omnia ad honestatē prouidentibus, cunctisq. actibus nostris timorē Dei præferentibus, illi nihilominus insaniunt: consoletur nos conscientia nostra; quæ tunc maxime tuta est, tunc optime secura est, cum ne occasionem quidem male de se sentiendi dedit. illis enim, uæ, dicitur per prophetā, qui Esa. 5 dicunt, quod bonum est malum, qui lucem appellant tenebras, &, quod dulce est, amarum uocant. Nobis ergo saluatoris aptabitur sermo: Beati estis, cum uobis maledixerint homi Matth. 5 nes mentientes. Nos modo id agamus, ut male de nobis nemo loqui absque mendacio possit. Ita habeto solicitudinem domus, ut aliquam tamen uacationem animæ tribuas. Eligatur tibi opportunus, & aliquantum a familiæ strepitu remotus locus, in quem tu, uelut in portum, quasi ex multa tempestate curarum te recipias, & excitatos foris cogitationum

fluctus secreti tranquillitate cõponas. Tantum ibi sit diuinæ lectionis studium, tam crebræ orationum uices, tam firma & pressa de futuris cogitatio, ut omnes reliqui temporis occupationes facile hac uacatione compenses. Nec hoc ideo dicimus, quo te retrahamus a tuis: immo id agimus, ut ibi discas, ibiq. mediteris, qualẽ tuis præbere te debeas. Familiam tuã ita rege, & confoue, ut te matrem magis tuorum, quam dominam uideri uelis: a quibus benignitate potius, quam seueritate exige reuerentiam. Fidelius & gratius semper obsequium est, quod ab amore, quam quod a metu proficiscitur. Præcipue autem in coniugio uenerabili, atque immaculato, apostolicæ regulæ ordo teneatur. Seruetur in primis uiro auctoritas sua: totaq. a te discat domus, quantum illi honoris debeat. Tu illum dominũ obsequio tuo, tu magnum illum tua humilitate demonstra, tanto ipsa honoratior futura, quanto illũ
1. Cor. 11 amplius honoraueris. Caput enim, ut ait Apostolus, mulieris est uir: nec aliunde magis reli
Col. 3 quum corpus ornatur, quam ex capitis dignitate. Vnde idem alibi dicit: Mulieres subditæ
1. Pet. 3 estote uiris, sicut oportet in Domino. Sed & beatus Petrus apostolus ait: Similiter subditæ sint uiris, ut & si qui non credunt uerbo, per mulieris conuersationem sine uerbo lucrifiãt. Si ergo etiam gentilibus maritis debetur honor iure coniugii, quanto magis reddendus est Christianis? Atque ut ostendat, quibus ornamentis etiam uiris iunctæ feminæ decorari debeant, ait: Quarum sit non extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut uestimentorũ cultus, sed qui absconditus cordis est homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Domino ornabant se, subiectæ propriis uiris, sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum suum uocans. Hæc autem præcipiens, non eas iubet squalore, sordibus, & horrentibus pannorum assumentis tegi; sed immoderato cultui, & nimis exquisito Interdicit ornatui; simplicemq. cõ
1. Tim. 2 mendat ornatum, atque habitum. de quo & uas electionis ait: Similiter autem & mulieres in habitu ornato, cum uerecundia, & sobrietate, ornantes se non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste pretiosa, sed, quod decet mulieres, promittentes castitatẽ per opera bona. Reperi uero te, miro fidei ardore succensam, aliquot iam ante annos continentiam proposuisse, & reliquum uitæ tuæ tempus pudicitiæ consecrasse. Magni hoc animi signum, & perfectæ uirtutis indicium est, renunciare subito expertæ uoluptati, fugere notas carnis illecebras, & calẽtis adhuc ætatis flammas fidei amore restinguere. Sed illud quoque simul didici, quod me non mediocriter angit, ac stimulat, te uidelicet tantum hoc bonum absque cõsensu & pacto uiri seruare cœpisse; cum hoc apostolica omnino interdicat auctori
1. Cor. 7 tas, quæ in hac dumtaxat causa non modo uxorem uiro, sed etiam uirum uxoris subiecit potestati. Vxor, inquit, sui corporis potestatem non habet, sed uir: similiter autem & uir potestatem nõ habet sui corporis, sed mulier. Tu uero, quasi oblita fœderis nuptialis, pactiq. huius ac iuris immemor, inconsulto uiro uouisti Domino castitatem. Sed periculose promittitur, quod adhuc in alterius potestate est. & nescio, quam sit grata donatio, si unus offerat rem duorum. Multa iam per huiuscemodi ignorantiã & audiuimus, & uidimus scissa coniugia: quodq. recordari piget, occasione castitatis adulterium perpetratum. nam, dum una pars se etiam a licitis abstinet, altera ad illicita delapsa est. Et nescio, in tali causa quis magis accusari, quis amplius culpari debeat; utrum ille, qui repulsus a coniuge fornicatur; an illa, quæ, repellendo a se uirum, eum fornicationi quodam modo obiicit. Atque ut super hac causa, quid ueritas habeat, agnoscas; pauca mihi de diuina auctoritate ponenda sunt. Apostolicæ doctrinæ regula nec cum Iouiniano æquat continentiæ opera nuptiarum, nec cum Manichæo coniugia condemnat. Ita uas electionis, ac magister gentium, inter utrumque temperatus incedit, ac medius, ut remedium incontinentiæ indulgeat, & ad præmium prouocet continentiam. Totusq. in hac causa eius hic sensus est, ut ex utriusque sententia proponatur castitas, aut certe ab utroque debitum commune soluatur. Sed ipsa iam Apostoli uerba ponamus, totamq. hanc causam a sui principio retractemus. Loquitur ad Corinthios. De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere. Et quamquam hic laudauerit castitatem; tamen, ne aliquibus uideatur prohibere coniugia, subiungit: Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum uirum habeat. uxori uir debitum reddat, similiter autem & uxor uiro. mulier autem sui corporis potestatem non habet, sed uir. & uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. nolite fraudare inuicem. Ac rursus, ne, tanta pro nuptiarum parte dicendo, uideretur excludere castitatem, sequitur: Nisi forte ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi. Et statim quasi recusat hoc, quod dixit, Ad tempus; ne non tam perpetuam, quam temporalem, ac breuem continentiam docere uideatur. ait enim: Propter incontinentiam uestram,

uestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Vnde hoc, quod dixit, Ad tempus, docet meditationem debere fieri castitatis, ut per certa interualla tēporum, quasi exploratis continentiæ suæ uiribus, sine periculo utrique promittant, quod semper est ab utroque seruandum. Quid uero absolute uelit, manifeste dicit: Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum, idest, in iugi ac perpetua castitate uiuere. Vides ne, quam caute, quam prouide, quam sine ullius occasione scandali, magister firmauerit de castitate sententiam, nolens tantum bonum in unius temeritate nutare, quod ligare & cōfirmare debet consensus amborum? Et re uera quid ea castitate firmius est, quidue tutius, quam quæ ex duorū cœpta sententia, ab utroque uelut in commune seruatur? Nec de se tantum pars altera solicita, mutuo se ad uirtutis animet perseuerantiam. hoc enim, sicut alia quoque bona, non tantum cœpisse, sed perfecisse laudandnm est. Iamdudum, ut intelligis, scopuloso difficiliq. in loco uersatur oratio, nec audet in alterutram declinare partem, dum æqualiter utrumque formidat, sed ex nostra difficultate tuum agnosce discrimen. maluimus enim te contristare forsitan uera dicendo, quam ficta adulatione decipere. Duplex, ut uides, malnm, æquale & anceps periculum est. ex utroque arctaris, ex utroque constringeris. Contemnere omnino uirum, atqne despicere, aperte contra Apostoli sententiā est: Perdere uero tanti temporis castitatem, & Deo non reddere quod promiseras, timendū, atque metuendum est. ut uulgo dicitur: facile ex amico inimicum facies, cui promissa non reddas. Sic enim scriptura dicit: Quod si uoueris uotum domino Deo; non moreris reddere illud: quia quærens quærit illud dominus Deus abs te: Et erit tibi in peccatum. Ait ergo: Debitam honorificentiam uiro exhibe, ut ex utroque domino debitum, quod uouisti, reddere possis. De cuius conscientia non diffidimus, si paululum expectasses: non quod te a bono castitatis retrahamus, sed huius animum ad castitatis oraculum toris uiribus incitemus; ut uoluntarium sacrificium offerat Deo, in odorem suauitatis; ut exuta mens a cunctis retinaculis mundanis, atque corporalibus uoluptatibus sit; ut ualeas plenius inhærere Dominicis præceptis. quod tamen ne quid a nobis negligenter esse dictum arbitreris, diuinarum scripturarū testimoniis edocuimus, sicut etiam Apostolus dicit: Et erunt duo in carne una, iam non nna caro, sed unus spiritus. Hoc sacramentum magnum est; arduumq. est iter castitatis: sed magna sunt præmia. uocatq. nos Dominus in euangelio, dicens: Venite benedicti patris mei, possidete præparatum uobis regnum ab origine mundi. Idem ipse Dominus dicit: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis; & ego uos reficiam. Tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde: & inuenietis requiem animabns uestris. iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Dicit enim idem Dominus his, qui ad sinistram eius erunt: Discedite a me maledicti in ignem æternū, quem præparauit pater meus diabolo, & angelis eius: nescio uos operarii iniquitatis. Erit ibi fletus et stridor dentium. Illi utique omnes plangent, illi lugebunt, qui ita curis se uitæ præsentis inuoluunt, ut obliuiscantur futuram; quos somno quodam ignorantiæ, & malæ securitatis oppressos fluctibus, Domini comprehendet aduentus. unde ipse in euangelio ait: Attendite uobis, ne forte grauentur corda uestra in crapula, & ebrietate, & curis huius uitæ: ne forte superueniat in uos repentina dies illa: tamquā laquens enim superueniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Et rursum: Vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus sit. Beati sunt, qui ita expectant, ita illum speculantur diem, ut se ad eum quotidie præparent, qui non de præterita sibi iustitia blandientes, secundum Apostolum, per dies singulos in uirtute renouantur. Iustitia enim iusti non proderit ei, a quo die iustus esse desierit. Sicut etiam iniquo non nocebit iniquitas sua, a die quo se ab iniquitate conuerterit. Nec sanctus ergo securus esse debet, quamdiu in huius uitæ agone uersatur; nec desperare peccator, qui, secundum prædictam prophetæ sententiam, uno die instum se efficere potest; sed totum, quo tenditur, spatium uitæ tuæ est, ut peragere possis iustitiam; nec de præterita iustitia cōfidens remissior efficiaris. Sed, sicut dicit Apostolus, Posteriora obliuiscēs, ad ea autem, quæ anteriora sunt, me extendens, ad destinatum persequor brauium supernæ uocationis, sciens scriptum esse cordis inspectorem deum. Et iccirco satagit, ut animam mundam habeat a peccato. Propter quod scriptum est: Omni custodia serua cor tuum. Et iterum: Diligit Dominus munda corda. Accepti autem sunt ei omnes immaculati. Iccirco age, ut ordines reliquum tempus uitæ tuæ sine offensa, ut possis secure canere cum propheta: Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Et iterum: Introibo ad altare Dei, ad deum, qui lætificat iuuentutem meam. Quia inchoāsse non sufficit; sed perfecisse, iustitia est.

[Marginal notes: Deut. 23 · 1. Cor. 6 · Matth. 25 · Matth. 11 · Luc. 21 · Mar. 13 · 2. Cor. 4 · Ezech. 18 · Philip. 3 · Act. 1 · Pro. 4 · Psal. 100 · Psal. 42]

ARGVMENTVM.

ASELLAM uirginem, ante natiuitatem in utero benedictam, patriq. in uitrea phiala per somnium a Deo monstratam, quæ Romæ, ueluti in heremo, solitaria, ac monachæ uitam profitens, uixit, laudat. Epistolam autem non ad eam, sed ad Marcellam, a qua illius sanctitatem audierat, mittit; quo eius exemplo ceteræ adolescentulæ ad huiusmodi uitam excitentur.

HIERONYMVS AD MARCELLAM, de laudibus Asellæ.

EPISTOLA XV.

NEmo reprehendat, quod in epistolis aliquos aut laudamus, aut carpimus: cum
& in arguendis malis sit correctio ceterorum; & in optimis prædicandis bono-
rum ad uirtutem studia concitentur. Nudius tertius de beatæ memoriæ Lea ali
qua dixeramus. illico pupugit animum, & mihi uenit in mentem, non debere
nos tacere de uirgine, qui de secundo ordine castitatis locuti sumus. Igitur Asellæ nostræ
uita breuiter explicanda est: cui, quæso, ne hanc epistolam legas: grauatur quippe laudi-
bus suis: sed iis potius, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare: ut ad exemplum eius se in
stituentes, conuersationem illius, perfectæ uitæ normam arbitrentur. Prætermitto, quod in
matris utero benedicitur ei, antequam nascatur; quod in phiala nitentis uitri, & omni spe-
culo purioris patri uirgo traditur per quietem; quod adhuc infantiæ inuoluta pannis, & uix
annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis cõsecratur. Sit gratiæ omne,
Hier.1 quod ante laborem fuit, licet deus præscius futurorum & Hieremiam sanctificet in utero, &
Luc.1 Ioannem in aluo matris faciat exultare, & Paulum ante constitutionem mundi separet in
Rom.1 euangelium filii sui. ad ea uenio, quæ post duodecimum annum sudore proprio elegit, ar-
ripuit, tenuit, cœpit, impleuit. Vnius cellulæ clausa angustiis, latitudine paradisi frueba-
tur. Idem terræ solum, & orationis locus extitit, & quietis. Ieiunium pro ludo habuit, ine-
diam pro refectione. & cum eam non uescendi desiderium, sed humana confectio ad cibũ
traheret; pane, sale, & aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat. Et quia
pene oblitus sum, quod in principio debui dicere: cum primum hoc propositum arripuit,
aurum colli sui, quod quidem murenulam uulgus uocat, quod scilicet metallo in uirgulas
lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contexitur, absque parentibus uendidit; & tu
nicam fusciorem, quam a matre impetrare non poterat, induta, pio negotiationis auspicio,
se repente Domino consecrauit; ut intelligeret uniuersa cognatio, non posse aliud ei extor
queri, quæ iam sæculum damnasset in uestibus. Sed, ut dicere cœperamus, ita se semper mo
derate habuit, & intra cubiculi sui secreta custodiuit, ut numquam pedem proferret in pu-
blicum, numquam uiri nosset alloquium; &, quod magis sit admirandum, sororem uirgi-
2.The.3 nem amaret potius, quam uideret. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: Qui nõ
operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad martyrum limi-
na pene inuisa properabat. Et cum gauderet proposito suo, in eo uehementius exultabat;
quod se nullus cognosceret. Cumq. per omnem annum iugi ieiunio pasceretur, biduo tri-
duoq. sic permanens; tum uero in quadragesima nauigii sui uela tendebat, omnes pene
hebdomadas uultu lætante coniungens. &, quod impossibile forsitan est hominibus ad cre-
dendum, Deo autem præstante possibile est, ita ad quinquagenariam peruenit ætatem, ut nõ
doleret stomachum; non uiscerum cruciaretur iniuria; non sicca humus iacentia membra
confringeret; non, sacco asperata cutis, fœtorem aliquem situmq. contraheret; sed sana
corpore, animo sanior, solitudinem putaret esse delicias, & in urbe turbida inueniret ere-
mum monachorum. Et hæc quidem tu melius nosti, a qua pauca didicimus, & cuius ocu-
lis durities de genubus camelorum in illo sancto corpusculo præ orandi frequẽtia obcalluis-
se perspecta est. nos, quod scire possumus, explicamus. Nihil illius seueritate iucundius,
nihil iucunditate seuerius, nihil suauitate tristius, nihil tristitia suauius. ita pallor in facie
est, ut, cum continentiam indicet, non redoleat ostentationem. sermo silens, & silentium
loquens. nec citus, nec tardus incessus. idem semper habitus. neglecta mundities, & in
culta ueste, cultus ipse sine cultu. Sola uitæ suæ æqualitate promeruit, ut in urbe pompæ,
lasciuiæ, deliciarum, in qua humilem esse miseria est, & boni eam prædicent, & mali de-
trahere non audeant; uiduæ eam imitentur, & uirgines; maritatæ colant, noxiæ timeant,
suspiciant sacerdotes.

ARGVMENTVM.

MARCELLA *Albinæ filia, nobilis Romana, prius patre, mox septimo a nuptiis mense uiro orbata, Cerealiq. consule, eam in uxorem petente, reiecto, ab Athanasio, Petroq. Alexandrinis episcopis edocta, prima omnium Romæ monachæ uitam professa est: ubi a D. Hieronymo instructa, una cum Principia sanctissime uixit. Eius autem illud præcipuum facinus memoratur, quod Origenistarum hæresim ex Vrbe expulerit, & Hierosolymam pietatis ac religionis causa accesserit. Obijt paucis diebus post captam a Gothis Romam. Huius nunc uitam elegantissime scribit D. Hieronymus.*

AD PRINCIPIAM VIRGINEM
Marcellæ uiduæ epitaphium.

EPISTOLA XVI.

SAEPE, & multum flagitas, uirgo Christi Principia, ut memoriam sanctæ feminæ Marcellæ litteris recolam, & bonum, quo diu fruiti sumus, etiam ceteris noscendum, imitandumq. describam. Satis doleo, quod hortaris sponte currentem, & me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi quidem in eius dilectione concedam; multoq. plus accipiam, quam tribuam beneficii, tantarum recordatione uirtutum. nam, ut hucusque reticerem, & biennium præterirem silentio, non fuit dissimulationis, ut male existimas, sed tristitiæ incredibilis; quæ ita meum oppressit animum, ut melius iudicarem tacere impræsentiarum, quam nihil dignum illius laudibus dicere. Neque uero Marcellam tuam, immo meam, &, ut uerius loquar, nostram, omniumq. sanctorum, & propriæ Romanæ urbis inclytum decus institutis rhetorum prædicabo, ut exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per proconsules & præfectos prætorio decurrentia. nihil in illa laudabo, nisi quod proprium est, & eo nobilius, quod, opibus & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orbata patris morte, uiro quoque post nuptias septimo mense priuata est. cumq. eam Cerealis, cuius clarum inter consules nomen est, propter ætatem, & antiquitatem familiæ, & insignem, quod maxime uiris placere consueuit, decorem corporis, ac morum temperantiam ambitiosius peteret, suasq. longæuus polliceretur diuitias; & non quasi in uxorē, sed quasi in filiam uellet donationem transfundere; Albinaq. mater tam clarum præsidium uiduatæ domus ultro appeteret; illa respondit: Si uellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare; utique maritum quærerem, non hereditatem. Illoq. mandante, posse & senes diu uiuere, & iuuenes cito mori, eleganter lusit. iuuenis quidem potest cito mori, sed senex diu uiuere non potest. qua sententia repudiatus, exemplo ceteris fuit, ut eius nuptias desperarent. Legimus in euangelio secundum Lucam: Et erat Anna prophetissa filia Phanuelis de tribu Aser: Et hæc prouecta ætatis in diebus plurimis. Vixeratq. cum uiro suo annis septem a uirginitate sua, & erat uidua annis octoginta quattuor, nec recedebat de templo, ieiuniis, & obsecrationibus Domino seruiens die ac nocte. Nec mirum, si uidere meruit saluatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos septem mensibus; sperare Christum, & tenere; natum confiteri, & in crucifixum credere; paruulum nō negare, & uirum gaudere regnantem. Non facio ullam inter sanctas feminas differentiam; quod nonnulli inter sanctos uiros & ecclesiarum principes stulte facere consueuerunt: sed illò tendit assertio, ut, quarum unus est labor, unum & præmium sit. Difficile est, in maledica ciuitate, & in urbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaq. uitiorum, si honestis detraherent, & pura ac munda macularent, non aliquam sinistri rumoris fabulam contrahere. unde quasi rem difficillimam, & pene impossibilem optat propheta, potiusquam præsumit, dicens: Beati immaculati in uia, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in uia huius sæculi appellat, quos nulla obsceni rumoris aura macularit, qui opprobrium non acceperint aduersus proximos suos. De quibus & saluator in euangelio, Esto, inquit, beneuolus, siue bene sentiens de aduersario tuo, dum es in uia cum illo. Quis umquam de hac muliere, quod displiceret, audiuit, ut crederet? quis credidit, ut non magis se ipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primum confusa gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset uiduitas Christiana, quam & conscientia & habitu promittebat. Illæ enim solent purpurisso & cerussa ora depingere, sericis nitere uestibus, splendere gemmis, aurum portare

Luc. 2

Psal. 118

Psal. 14

Matth. 5

portare ceruicibus, & auribus perforatis rubri maris pretiosissima grana suspendere, fra-
grare musco mute, maritos ita plangere, ut tandem dominatu eorum se caruisse lætentur,
1. Pet. 3 quærantq. alios, non quibus iuxta Dei sententiam seruiant, sed quibus imperent. unde &
pauperes eligunt, ut nomen tantum uirorum habere uideantur, qui patienter riuales su-
stineant; si mussitauerint, illico proiiciendi. Nostra uidua talibus usa est uestibus, quibus ar
ceret frigus, non membra nudaret, aurum usque ad anuli signaculum repudians, & magis
in uentribus egenorum, quam in marsupiis recondens. Nusquam sine matre. Nullum cle-
ricorum, aut monachorum, quod amplæ domus interdum exigebat necessitas, uidit absque
arbitris. Semper in comitatu suo uirgines, ac uiduas, & ipsas graues feminas, habuit, sciens
ex lasciuia puellarum sæpe de dominarum moribus iudicari, &, qualis quæque sit, talium
consortio delectari. Diuinarum scripturarum ardor erat incredibilis: semperq. cantabat: In
Psal. 118 corde meo abscondi eloquia tua, ut nō peccem tibi. Et illud de perfecto uiro: Et in lege Do
Psal. 1 mini uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in re-
plicando, quæ scripta sunt, ut Iudæorum existimant pharisæi, sed in opere intelligens, iu-
1. Cor. 10 xta illud Apostolicum: Siue comeditis, siue bibitis, siue quid agitis, omnia in gloriam Do
Psal. 118 mini facientes. Et prophetæ uerba, dicentis: A mandatis tuis intellexi, ut, postquā man-
data complesset, tunc se sciret mereri intelligentiam scripturarum. Quod & alibi legimus:
Act. 1 Quia cœpit Iesus facere, & docere. Erubescit enim quamuis præclara doctrina, quam pro-
pria reprehendit conscientia. Frustraq. eius lingua prædicat paupertatem, & docet eleemo
synas, qui Crœsi diuitiis tumet; uiliq. opertus pallio, pugnat contra tineas uestium serica-
rum. Illi erant moderata ieiunia, carnium abstinentia, uini odor magis, quam gustus, pro
pter stomachum, & frequentes infirmitates. Raro procedebat in publicum; & maxime no
bilium matronarum uitabat domos; ne cogeretur uidere, quod contempserat. Apostolo-
rum & martyrum basilicas secretis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam
declinarent. Matri intantum obediens, utinterdum faceret, quod nolebat. nam cum illa
suum diligeret sanguinem; & absque filiis, & nepotibus, uellet in fratris liberos uniuersa
conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat, monilia, & quid-
quid supellectilis fuit, diuitibus peritura concedens, magisq. uolens pecuniam perdere,
quam parentis animum contristare. Nulla eo tempore nobilium feminarum nouerat Romæ
propositum monachorum; nec audebat, propter rei nouitatem, ignominiosum, ut tunc pu
tabatur, & uile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis prius sacerdotibus, pa-
paq. Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianæ hæreseos declinantes, quasi ad
tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, uitam beati Antonii, adhuc
tunc uiuentis, monasteriorumq. in Thebaide Pachumii, & uirginum ac uiduarum didicit
disciplinam: nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognouerat. Hanc multos post an
nos imitata est Sophronia, & aliæ: quibus rectissime illud Ennianum aptari potest: Vtinam
ne in nemore Pelio. Huius amicitiis fruita est Paula uenerabilis. in huius cubiculo nutrita
Eustochium, uirginitatis decus: ut facilis æstimatio sit, qualis magistra, ubi tales discipulæ.
Rideat forsan infidelis lector, me in muliercularū laudibus immorari: qui si recordetur san-
Matth. 27 ctas feminas, comites Domini saluatoris, quæ ministrabant ei de sua substantia, & tres Ma
Ioan. 19. (& 20 rias stantes ante crucem, Mariamq. proprie Magdalenæ, quæ, ob sedulitatem & ardorem
fidei, Turritæ nomen accepit, & prima ante apostolos Christū uidere meruit resurgentem;
se potius superbiæ, quam nos condemnabit ineptiarum; qui uirtutes non sexu, sed animo
iudicamus, contemptæq. nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Vnde & Ie-
sus Ioannem euangelistam amabat plurimum; qui propter generis nobilitatem erat notus
Ioan. 18 pontifici, & Iudæorum insidias non timebat; intantum, ut Petrum introduceret in atrium,
& staret solus apostolorum ante crucem; matremq. saluatoris in sua reciperet; ut heredita-
tem uirginis Domini, uirginem matrem filius uirgo susciperet. Annis igitur plurimis sic
suam transegit ætatem, ut ante se uetulam cerneret, quam adolescentulam fuisse meminis-
set; laudans illud Platonicum, qui philosophiam meditationem mortis esse dixit. unde &
1. Cor. 15 noster Apostolus, Quotidie, inquit, morior propter uestram salutem. Et Dominus iuxta
Luc. 9 antiqua exemplaria: Nisi quis tulerit crucem suam quotidie, & secutus fuerit me, non po-
Psal. 43 test meus esse discipulus. Multoq. ante per prophetam Spiritus sanctus: Propter te mortifi-
Eccl. 7 camur tota die, æstimati sumus ut oues occisionis. Et post multas ætates illa sententia: Me-
mento semper diem mortis, & numquam peccabis. Disertissimiq. præceptum Satyrici:
Viue memor leti: fugit hora: hoc, quod loquor, inde est. Sic ergo, ut dicere cœperamus,
ætatem duxit, & uixit, ut semper se crederet esse morituram: sic induta est uestibus, ut

meminisset

meminisset sepulcri, offerens se hostiam rationabilem, uiuam, placentem Deo. Denique; Rom.12
cum & me Romam cum sanctis pontificibus, Paulino, & Epiphanio, ecclesiastica traxis-
set necessitas; quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiam Cypri rexit ecclesiam;
& uerecunde nobilium feminarum oculos declinarem; ita egit, secundnm Apostolum, im
portune opportune, ut pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicuius tunc nomi 2.Tim.4
nis esse existimabar super studio scripturarum; numquam conuenit, quin de scripturis ali-
quid interrogaret; nec ut statim acquiesceret, sed moueret e contrario quæstiones; non ut
contenderet; sed ut quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat.
Quid in illa uirtutum, quid ingenii, quid sanctitatis, quid puritatis inuenerim, uereor di-
cere; ne fidem credulitatis excedam, & tibi maiorem dolorem incutiam, recordanti quan-
to bono carueris. hoc solnm dicam; quod, quidquid in nobis longo fuit studio congrega-
tum, & meditarione diuturna, quasi in naturam uersum, hoc illa libauit, didicit, atque pos-
sedit; ita nt, post profectionem nostram, si in aliquo testimonio scripturarum esset oborta
contentio, ad illam indicem pergeretut. et quia ualde prudens erat, & nouerat illud, qnod
appellant phisophi τὸ πρέπον, idest, decere quod facias; sic ad interrogata respondebat, ut
etiam sua non sua diceret, sed uel mea, uel cuiuslibet alterius; ut in eo ipso, quod docebat,
se discipulam fateretur: sciebat enim dictum ab Apostolo: Docere autem mulieri non per- 1.Tim.2
mitto: ne uirili sexui, & interdum sacerdotibus, de obscnris & ambiguis sciscitantibus, fa-
cere uideretur iniutiam. In nostrum locum statim audiuimus te illius adhæsisse consortio;
& numquam ab illa ne transuersum quidem nnguem, ut dicitur, recessisse; eadem domo,
eodem cubiculo usam; ut omnibus in urbe clarissima notum fierer, & te matrem, & illam
filiam reperisse. Suburbanus ager uobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine.
multoq. ita uixistis tempore, ut, ex imitatione uestri, & conuersione multarum, gaudere-
mus Romam factam Hierosolymam. Crebra uirginum monasteria, monachorum innume
rabilis multitudo; ut pro frequentia seruientiū Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset po
stea gloriæ. Interim absentiam nostri mutuis solabamut alloquiis; &, quod carne non po-
teramus, spiritu reddebamus. semper obuiare epistolis, superare officiis, salutationibus
præuenire. non multnm perdebat absentia, quæ iugibus sibi litteris iungebatur. In hac tran
quillitate, & Domini seruitute, hæretica in his prouinciis exorta tempestas cuncta turba-
uit; & in tantam rabiem concitata est, ut nec sibi, nec ulli bonorum parceret: et quasi pa-
rum esset, hic uninersa mouisse, nauem plenam blasphemiarum Romano intulit portui:
inuenitq. protinus patella operculum; & Romanæ fidei purissimnm fontem cœno lutosa
permiscuere uestigia. nec mirum, si in plateis, & in foro rerū uenalinm, fictus ariolus stul-
torum uerberet nares, & obtorto fuste dentes mordentium quatiat; cū uenenata spurcaq.
doctrina Romæ inuenerit, quos induceret. tunc librorum περὶ ἀρχῶν infamis interpretatio:
tunc discipulus ὄλβιος, & uere nominis sui, si in talem magistrum non impegisset. tunc no-
strorum διδασκάλων contradictio, & pharisæornm turbata est schola. tunc sancta Marcella,
quæ diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere uideretur, postquam sensit fi-
dem, apostolico ore laudatam, in plerisque uiolari, ita ut sacerdotes quoque, & nonnul- Rom. 1
los monachorum, maximeq. sæculi homines, in assensum sni traheret, ac simplicitati illu-
deret episcopi, qui de suo ingenio ceteros æstimabat, publice restitit, malens Deo place-
re, quam hominibus. Laudat saluator in euangelio uillicum iniquitatis, quod contra Do Luc.16
minum quidem fraudulenter, attamen pro se prudenter fecerit. Cernentes hæretici de par-
ua scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammā iam ad culmina per-
uenisse, nec posse latere, quod multos deceperat, petunt, & impetrant ecclesiasticas epi-
stolas; ut communicantes Ecclesiæ, discessisse uiderentur. Non multum tempus in medio,
succedit in pontificatum uir insignis Anastasius; quem diu Roma habere non meruit, ne or
bis caput sub tali episcopo truncaretur: immo iccirco raptus, atque translatus est, ne semel
latam sententiam precibus suis flectere conaretur: dicente Domino ad Hieremiam: Ne ora Hier.14
ueris pro populo isto, neque deprecerisin bonum. quia, si ieiunauerint, non exaudiam
preces eorum: &, si holocausta & uictimas obtulerint, non suscipiam eas. in gladio enim,
& fame, & pestilentia ego consumam eos. Dicas, quid hæc ad laudem Marcellæ? Damna-
tionis hæreticorum hæc fuit principium; dum adducit testes, qui prius ab eis eruditi, & po
stea ab hæretico fuerant errore correpti; dum ostendit multitudinem deceptorum; dum im
pia περὶ ἀρχῶν ingerit uolumina, quæ emendata manu scorpii monstrabantur; dum acciti
frequentibus litteris hæretici, ut se defenderent, uenire non sunt ausi; tantaq. uis conscien
tiæ fuit, ut absentes damnari, quam præsentes coargui, maluerint. Huius tam gloriosæ
uictoriæ

uictoriæ origo Marcella est: tuq. caput horum & causa bonorum, scis me uera narrare; quę nosti uix de multis pauca dicere, ne legenti fastidiũ faciat odiosa replicatio; & uidear apud maleuolos sub occasione laudis alterius stomachum meum digerere. Pergam ad reliqua. De occidentis partibus ad orientẽ turbo transgressus, minitabatur plurimis magna naufragia.
Luc. 18 tunc impletum est: Putas ueniens filius hominis fidem inueniet super terram? Refrigerata caritate multorum, pauci, qui amabant fidei ueritatem, nostro lateri iungebantur; quorũ
Gal. 2 publice petebatur caput; contra quos opes omnes parabantur, ita ut Barnabas quoque duceretur in illam simulationem, immo apertum parricidium; quod non uiribus, sed uoluntate commisit. Et ecce uniuersa tempestas, Domino flante, deleta est, expletumq. uatici-
Psal. 103 nium prophetale: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.
Luc. 12 in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et illud euangelicum: Stulte, hac nocte auferetur anima tua a te; quæ autem præparasti, cuius erunt? Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem ciuium redimi; spoliatosq. rursum circumdari, ut post substantiam uitam quoque perderent. Hæret uox, & singultus intercipiunt uerba dictantis. capitur urbs, quæ totũ cepit orbem: immo fame perit antequam gladio; & uix pauci, qui caperentur, inuenti sunt. ad nefandos cibos erupit esurientium rabies; & sua inuicem membra laniarunt; dum mater non parcit lactenti infan
Esa. 15 tiæ, & suo recipit utero, quem paulo ante effuderat. Nocte Moab capta est, nocte cecidit
Psal. 78 murus eius. Deus, uenerunt gentes in hereditatem tuam: polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam: posuerunt cadauera sanctorum tuorum escas uolatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum, sicut aquam, in circumitu Hierusalem; & non erat, qui sepeliret. Quis cladem illius noctis, quis funera fando Explicet, aut posset lacrymis æquare dolorem? Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos: Plurima perq. uias sparguntur inertia passim Corpora, perq. domos; & plurima mortis imago. Cum interim, ut in tanta confusione rerum, Marcellæ quoque domum cruentus uictor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, immo a sanctis uiris uisa narrare, qui interfuere præsentes, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisse sociatam. Intrepido uultu excepisse dicitur introgressos. cumq. posceretur aurum, & defossas opes uili excusaret tunica, non tamen fecit fidem uoluntariæ paupertatis. cæsam fustibus flagellisq. aiunt non sensisse tormenta; sed hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse, ne te a suo consortio separarent; ne sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda molliuit, & inter cruentos gladios inuenit locum pietas. cumq. & illam, & te ad beati apostoli Pauli basilicam barbari deduxissent, ut uel salutem uobis ostenderent, uel sepulcrum: in tantam lætitiam dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quod te integram sibi reseruasset; quod pauperem illam non fecisset captiuitas, sed inuenisset; quod egeret quotidiano cibo; quod saturata Christo non
Iob 1 sentiret esuriem; quod & uoce, & opere loqueretur: Nuda exiui de utero matris meæ, nuda & redeam. Sicut Domino uisum est, ita & factum est: Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies, sano, integro, uegetoq. corpusculo obdormiuit in Domino; & te paupertatulæ suæ, immo per te pauperes reliquit heredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis osculis, dum inter lacrymas tuas illa rideret conscientia uitæ bonæ, & præmiis futurorum. Hæc tibi, Marcella uenerabilis, & tibi, Principia filia, una & breui lucubratione dictaui, non eloquii uenustate, sed uoluntate in uos animi gratissimi & Deo, & legentibus placere desiderans.

ARGV-

ARGVMENTVM.

PAVLA, & Eustochium, quæ iam Bethlehem in monasterio uitam agebant, Marcellam, nobilissimam feminam, cuius epitaphium superior epistola continet, ut, relicta Roma, ad loca sancta se conferat, adhortantur.

PAVLA, ET EVSTOCHIVM
Marcellæ, ut commigret Bethlehem.

EPISTOLA XVII.

MENSVRAM caritas non habet; & impatientia nescit modum, & desiderium
non sustinet. unde & nos oblitæ uirium nostrarum, &, non quid possumus, sed
quid uelimus, tantum cogitantes, magistram cupimus docere discipulæ, &, ut
est uulgare pronerbium, Sus artium repertricem. Tu, quæ primam scintillam uo
stro fomiti subiecisti, quæ ad hoc studium nos & sermone hortata es, & exemplo, & quasi
gallina congregasti sub alas pullos tuos, nune nos libere absque matre uolitare pateris, & Matth. 23
accipitris pauere formidinem, & ad omnem nmbram præteruolantium auium formidare?
Igitur, quod solum absentes facere possumus, querulas fundimus preces; & desiderium no
strum non tam fletibus, quã eiulatibus contestamur; ut Marcellam nostram uobis reddas,
& illam mitem, illam suauem, illam omni melle & dulcedine dulciorem non patiaris apud
eas esse rigidam, & tristem rugare frontem, quas affabilitate sua ad simile uitæ studium pro
uocauit. Certe, si sunt meliora quæ poscimus, non est impudens desiderium. si cunctæ scri
pturarum uoces nostræ sententiæ congruunt, non facimus audacter, ad ea te prouocantes, Gen. 12
ad quæ tu nos sæpissime eohortata es. Prima Dei uox ad Abraham, Exi, inquit, de terra
tua, & de cognatione tua, & uade in terram, quam monstrauero tibi. Iubetur patriarchæ,
ad quem primum de Christo facta est repromissio, ut relinquat Chaldæos; relinquat coufu Gal. 3
sionis urbem, & Rohoboth, idest, latitudines eius; relinquat campum Sennaar, in quo Gen. 11
superbiæ nsque ad cælum erecta turris est; & post fluctus huius sæculi, post flumina, super Psal. 136
quæ sederunt sancti, & fleuerunt cum recordarentur Sion, post gurgitem grauẽ Cobar, de Ezech. 1
quo Ezechiel, capillo uerticis snbleuatus, Hierusalem usque transfertur, ut habitet terrã re-
promissionis, quæ nou rigatur ut Aegyptus deorsum, sed desursum; nec facit holera lan-
guentium cibos, sed temporaneum & serotinum de cælo expectat imbrem. Hæc terra mon Osee 6
tuosa, & in sublimi sita, quantum a deliciis sæculi uacat, tanto maiores habet delicias spiri-
tus. Denique & Maria, mater Domini, postquam ad eam angeli facta est promissio, & ute Luc. 1
rum suum intellexit esse domum filii Dei, derelictis campestribus ad montana perrexit.
De hac urbe, allophylo quondam hoste superato, & diabolicæ percussa frontis audacia, 1. Reg. 17
postquam ille in faciem eorruit, exultantium animarum turba processit: & concinens cho-
rus decem millium, Dauid nostri uictoriam prædicauit. Iu hac angelus gladium tenens, &
totam impietatis deuastans urbem, in Orne Iebusæorum regis area templum Domini desi- 1. Paral. 21
gnauit, iam tunc significans Ecclesiam Christi, non in Israel, sed in gentibus consurgentem.
Recurre ad Genesim: & Melchisedech, regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: Gen. 14
qui iam tuuc in typo Christi panem & uinum obtulit, & mysterium Christiauum in salua-
toris sanguine & corpore dedicauit. Tacita forsitan mente reprehendes, cur non sequamur
ordinem scripturarum, sed passim, & ut quidque obuiam uenerit, turbidus sermo perstrin
gat. Sed in principio testatæ sumus, dilectionem ordinem non habere, & impatientiam ne
scire mensuram. unde & in Cantico canticorum quasi difficile præcipitur: Ordinate in me Cant. 2
caritatem, & nune eadem dicimus, nos uou ignoratione, sed affectu labi. Denique, ut
multo ordinatius aliquid proferamus, antiquiora repetenda sunt. In hac urbe, immo in hoc
tunc loco & habitasse dicitur, & mortuus esse Adam. unde & locus, in quo crucifixus est
Dominus noster, caluaria appellatur, scilicet quod ibi sit antiqui hominis caluaria condi-
tà: ut secundi Adam, idest, Christi sanguis de cruce stillans, primi Adam & iacentis proto Eph. 5
plasti peccata dilueret; & tune sermo ille Apostoli cõpleretur: Excitare qni dormis, & exur
ge a mortuis, & illuminabit te Christus. Quantos hæc urbs prophetas, quantos emiserit
sanctos uiros, longum est recensere. Totum mysterium nostrum istins prouinciæ urbisq.
uernaculum est. In tribus nominibus trinitatis demonstrat fidem. Iebus, Salem, & Hieru-
salem

ſalem appellatur. primum nomen calcata, ſecundum pax, tertium uiſio pacis. Paulatim
quippe peruenimus ad finem, & poſt conculcationem ad pacis uiſionem erigimur: ex quo
Pſal. 75 Salomon, ideſt, pacificus, in ea natus eſt, & factus eſt in pace locus eius. Et in figura Chri
Apoc. 19 ſti, ſub etymologia urbis, Dominus dominantium, & rex regum nomen accepit. Quid
1. Tim. 6 referemus de Dauid, & tota progenie eius, quæ in hac ciuitate regnauit? quanto enim Iu-
dæa ceteris prouinciis, tanto hæc urbs cuncta ſublimior eſt Iudæa. et, ut coactius diſſera-
mus, totius prouinciæ gloria metropoli uindicatur; & quidquid in membris laudis eſt,
omne refertur ad caput. Iamdudum te cupientem in uerba prorumpere, ipſi litterarum api
ces ſentiunt; & uenientem contra charta intelligit quæſtionem. Reſpondebis quippe, & di
Pſal. 86 ces, hoc olim fuiſſe, quando dilexit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob,
& fuerunt fundamẽta eius in montibus ſanctis: licet & hæc poſſint altius interpretari. Poſt-
Luc. 13 quam uero conſurgentis Domini uox illa pertonuit: Ecce relinquetur uobis domus ueſtra
Matth. 23 deſerta: & ruinam eius flebiliter prophetauit, dicens: Hieruſalem Hieruſalem, quæ occidis
prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt: quoties uolui congregare filios tuos, ſicut
gallina congregat pullos ſuos ſub alis, & noluiſti. Ecce dimittetur uobis domus ueſtra de-
Marc. 15 ſerta, & poſtquam uelum templi ſciſſum eſt, & circumdata ab exercitu Hieruſalem, & Do
minico cruore uiolata, tunc ab ea angelorum præſidia & Chriſti gratiam receſſiſſe. Deni-
que etiam Ioſephum, qui uernaculus ſcriptor eſt Iudæorum, aſſerere illo tempore, quo cru
cifixus eſt Dominus, ex adytis templi uirtutũ cæleſtium erupiſſe uoces, dicentium: Tranſ-
Rom. 5 migremus ex his ſedibus. Ex quibus & aliis apparere, ubi abundauit gratia, ibi ſuperabun-
Matth. 28 daſſe peccatum: & poſtquam audierunt apoſtoli: Euntes docete omnes gentes: Et ipſi apo
Act. 13 ſtoli dixerunt: Oportebat quidem uobis primum annunciare uerbum Dei: quoniam autẽ
noluiſtis, ecce tranſimus ad gentes: tunc omne ſacramentum Iudææ, & antiquam Dei fa-
miliaritatem per apoſtolos in nationes fuiſſe translatã. Valida quidem quæſtio, & quæ poſ-
ſet etiam eos, qui ſcripturarum aliquid attigerunt, concutere; ſed perfacile ſoluitur. Num-
Luc. 19 quam eam fleret Dominus corruentem, niſi diligeret. Fleuit & Lazarum, quia amabat eũ.
Ioan. 11 Et hoc tamen, prima fronte cognoſcito, non loci, ſed hominum fuiſſe peccatum: uerum,
quia interfectio populi captiuitas ciuitatis eſt, propterea urbem deletam, ut populus puni-
retur; ideo templum ſubrutum, ut typicæ hoſtiæ tollerentur. Ceterum, quantum ad lo-
Hebr. 9 cum pertinet, per profectus temporum multo nunc auguſtior eſt, quam ante fuit. Venera-
Exod. 25 bantur quondam Iudæi ſancta ſanctorum, quia ibi erant Cherubin, & propitiatorium, &
arca teſtamenti, manna, uirga Aaron, & altare aureum. Nonne tibi uenerabilius uidetur ſe
pulcrum Domini? quod quotieſcumque ingredimur, toties iacere in ſyndone cernimus ſal
Ioan. 22 uatorem: & paululum ibidem cõmorantes, rurſum uidemus angelum ſedere ad pedes eius,
Marc. 16 & ad caput ſudarium conuolutum. Cuius ſepulcri gloria, multo antequam excideretur a Io
Luc. 24 ſeph, ſcimus Eſaiæ uaticinio prophetatum, dicentis: Et erit requies eius honor: quod ſci-
Eſa. 11 licet ſepulturæ Domini locus eſſet ab omnibus honorandus. Sed dices, quo modo in Apo-
Apoc. 11 calypſi Ioannis legimus: Et occidet illos, (haud dubiũ, quin prophetas,) beſtia, quæ aſcen
dit ex abyſſo; & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur ſpirituali-
ter Sodoma & Aegyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt. Si enim ais; Ciuitas ma-
gna, in qua crucifixus eſt Dominus, nulla eſt alia, niſi Hieruſalem: ubi autem crucifixus eſt
Dominus, ſpiritualiter Sodoma appellatur, & Aegyptus: ergo Hieruſalem Sodoma eſt, &
Aegyptus, in qua crucifixus eſt Dominus: Primum te ſcire uolumus, omnem ſanctam ſcri
pturam non poſſe ſibi eſſe contrariam, & maxime unum aduerſum ſe non diſcrepare librũ;
& ut plus adiiciamus, eundem eiuſdemq. libri locum in Apocalypſi, de qua nunc teſtimo-
nium protuliſti, ante decem circiter uerſiculos ſcribitur: Surge, & metire templum Dei,
& altare, & adorantes in eo. Atrium autem, quod eſt foris templum, eiice foras: & ne me
tiaris illud, quoniam datum eſt gentibus: & ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadra
ginta duobus. ſi enim Apocalypſis multo poſt paſſionem Domini ſcripta eſt a Ioanne; & in
ea Hieruſalem ſancta ciuitas appellatur: quo modo rurſum ſpiritualiter Sodoma uocatur &
Aegyptus? Nec ſtatim potes dicere, ſanctam dici Hieruſalem cæleſtem, quæ futura eſt, &
Sodomam, quæ corruit, appellari: quia de futura dicitur, quod beſtia, quæ aſcenſura eſt
de abyſſo, faciet aduerſus duos prophetas bellum, & uincet illos, & occidet, & corpora
eorum iacebunt in platea ciuitatis magnæ. De qua ciuitate & in fine eiuſdem libri ſcribi-
Apoc. 21 tur; Et ciuitas in quadro poſita eſt: & longitudo eius, & latitudo tanta eſt, quanta & altitu
do: & menſus eſt ciuitatem de arundine aurea, per ſtadia duodecim millia. Longitudo, & la
titudo, & altitudo eius æqualia ſunt. Et menſus eſt muros eius centũ quadraginta quattuor

cubitorum

mensura hominis, quæ est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa uero ciuitas auro mundo &c. Vbi quadrum est, ibi nec longitudo, nec latitudo appellari potest. Et quæ est ista mensura, ut tanta sit longitudo, & latitudo, quanta altitudo eius, & muri de lapide iaspide, & tota ciuitas de auro mundo, & fundamenta & plateæ eius de lapidibus pretiosis, & duodecim portæ fulgentes margaritis? Cũ ergo hæc non possint carnaliter accipi; (absurdum quippe est, per duodecim millia stadiorũ tantam ciuitatis longitudinẽ & latitudinem, quantam & altitudinem, prædicari) spiritualiter intelligenda sunt singula: & ciuitas magna, quam uidelicet primus ædificauit Cain, & nominauit eam ex uocabulo filii sui, hic mundus intelligendus est, quẽ accusator fratrum suorũ diabolus, & fratricida Cain periturus extruxit uitiis, sceleribus condidit, iniquitate compleuit, quæ spiritualiter appellatur Sodoma, & Aegyptus. de qua Sodoma scribitur: Restituetur Sodoma in antiquũ: quod scilicet ita restituendus sit mundus, ut ante fuit. nec enim possumus credere rursum ædificandam Sodomam, & ceteras, Gomorram scilicet, & Adamam, & Seboim, sed in perpetuos cineres relinquendas. Aegyptum autẽ numquam pro Hierusalem legimus, sed semper pro hoc mundo. Et quia longum est de scripturis innumerabilia exempla congerere; unum testimoniũ proferamus, ubi manifestissime mundus hic Aegyptus appellatur. In epistola canonica Iudas apostolus, frater Iacobi, scribit, dicens: Cõmonere autẽ uos uolo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Aegypti saluans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit. Et ne putares de Iesu dici filio Naue, statim sequitur: Angelos uero, qui non seruauerunt suũ principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Diei uinculis æternis sub caligine reseruauit. Et ut credas, ubicumque simul Aegyptus, & Sodoma, & Gomorra nominantur, nõ loca, sed mundum hunc interpretari, statim subiungit exemplum: Sicut Sodoma, & Gomorra, & finitimæ ciuitates simili modo fornicatæ, & abeuntes post carnem alterã, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Et quid necesse est plura conquirere, cũ post passionem & resurrectionem Domini Matthæus euangelista cõmemoret: Et petræ scissæ sunt, & sepulcra aperta, & plurima corpora dormientium sanctorũ surrexerunt: & egredientes de sepulcris post resurrectionẽ suã, ingressi sunt sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Nec statim Hierosolyma cælestis, sicut plerique ridicule arbitrantur, in hoc loco intelligitur; cum signum nullum esse potuerit apud homines Domini resurgentis, si corpora sanctorum in cælesti Hierusalem uisa sunt. Cum ergo & euangelistæ, & omnes scripturæ Hierosolymam sanctam nominent ciuitatem; & psalmista præcipiat, ut adoremus in loco, ubi steterunt pedes eius, ne patiaris eam appellari Sodomam, & Aegyptum, per quam Dominus iurare uetat, quia sit ciuitas magni regis. Maledictam terram nominant, quod cruorem Domini hauserit. Et quo modo benedicta loca putant, in quibus Petrus, & Paulus, Christiani exercitus duces, sanguinem fudere pro Christo? Si seruorum, & hominum gloriosa confessio est; cur Domini & Dei non sit gloriosa confessio? Et martyrum ubique sepulcra ueneramur. & sanctam fauillam oculis apponentes, si liceat, etiã ore contingimus: & monumentum, in quo Dominus conditus est, quidam existimant negligendum? Si nobis non credimus, credamus saltem diabolo, & angelis eius: qui quotiescumque ante illud de obsessis corporibus expelluntur, quasi in cõspectu tribunalis Christi stantes contremiscunt, rugiunt, & sero dolent crucifixisse, quem timeant. Si post passionẽ Christi (ut scelerata uox cõcrepat) hic detestabilis locus est: quid sibi uoluit Paulus Hierosolymam festinare, ut ibi faceret Pentecosten? qui retinentibus se locutus est, dicens: Quid facitis flentes, & conturbantes cor meũ? ego enim nõ solũ ligari, sed & mori in Hierusalẽ paratus sum pro nomine Domini Iesu. Quid ceteri sancti & illustres uiri, quorũ uota & oblationes post prædicationem Christi ad fratres, qui erant Hierosolymis, deferebantur? Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui episcoporum, qui martyrum, qui eloquentium in doctrina ecclesiastica uirorum uenerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ, nec summam, ut dicitur, manum accepisse uirtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, de quibus primum euangelium de patibulo coruscauerat. Certe si præclarus orator reprehendendum nescio quem putat, quod litteras Græcas non Athenis, sed Lilybæi, Latinas non Romæ, sed in Sicilia didicerit; quod uidelicet unaquæque prouincia habeat aliquid proprium, quod alia æque habere non possit: cur nos putamus absque Athenis nostris quemquam ad studiorum fastigia peruenisse? Nec hoc dicimus, quod renuamus, regnum Dei intra nos esse, & sanctos uiros etiam esse in ceteris regionibus; sed quod hoc asseramus, uel maxime eos, qui in toto orbe sunt primi, huc pariter congregari:

Gen.4
Iud.1
Matth.27
Psal.131
Matth.23
Act.20
Gal.2
1.Cor.16

ad quæ nos loca non ut primæ, sed ut extremæ uenimus, ut primos in eis omnium gentium cerneremus. Certe flos quidam, & pretiosissimus lapis inter ecclesiastica ornamenta, monachorum & uirginum chorus est. Quicumque in Gallia fuerit primus, huc properat. Diuisus ab orbe nostro Britannus, si in religione processerit, occiduo sole dimisso, quærit locum fama sibi tantum & scripturarū relatione cognitum. Quid referamus Armenios, quid Persas, quid Indiæ, quid Aethiopum populos, ipsamq. iuxta Aegyptum, fertilem monachorum, Pontum, & Cappadociam, Syriam Cœlen, & Mesopotamiam, cunctaq. orientis exa

Matth. 24 mina? Quæ iuxta saluatoris eloquium, dicentis: Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ: concurrunt ad hæc loca, & diuersarum nobis uirtutū specimen ostendunt. Vox quidem dissona, sed una religio. tot pene psallentium chori, quot gentium diuersitates. et inter hæc, quæ uel prima in Christianis uirtus est, nihil arrogant sibi de continentia supercilii. Humilitatis inter omnes contentio est. Quicumque nouissimus fuerit, hic primus putatur. In ueste nulla discretio, nulla admiratio. Vtcumque placuerit incedere, nec detractionis est, nec laudis. Ieiunia quoque neminem subleuant: nec defertur inediæ, nec

Rom. 14 moderata saturitas condemnatur. Suo domino stat unusquisque, aut cadit. Nemo iudicat alterum, ne a Domino iudicetur. Et quod in plerisque prouinciis familiare est, ut genuino dente se lacerent, hic penitus non habetur. Procul luxuria, procul uoluptas: tanta in ipsa urbe orationum loca, ut ad ea peragranda dies sufficere non possit. Verum, ut ad uillulam Christi, & Mariæ diuersorium ueniamus, (plus enim laudat unusquisque, quod possidet) quo sermone, qua uoce speluncam tibi possumus saluatoris exponere? Et illud præsepe, in quo infantulus uagiit, silentio magis, quam infimo sermone honorandum est. Vbi sunt latæ porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore uestitæ? ubi, instar palatii, opibus priuatorum extructæ basilicæ, ut uile corpusculum hominis pretiosius inambulet, &, quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta magis sua uelint aspicere, quam cælum? Ecce in hoc paruo terræ foramine cælorum conditor natus est: hic inuolutus pannis, hic uisus a pastoribus, hic demonstratus a stella, hic adoratus a Magis. Et hic puto locus sanctior est Tarpeia rupe, quæ de cælo sæpius fulmina-

Apoc. 17 ta ostendit, quod Domino displiceret. Lege Apocalypsim Ioannis; &, quid de muliere

(& 18 purpurata, & scripta in eius fronte blasphemia, septem montibus, aquis multis, & Baby-

Hier. 50 lonis cantetur exitu, contuere. Exite, inquit Dominus, de illa populus meus; & ne participes sitis delictorum eius; & de plagis eius non accipiatis. Fugite de medio Babylonis, & saluate unusquisque animam suam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmonum, & custodia omnis spiritus immundi. Est quidem ibi sancta ecclesia, sunt

Rom. 1 trophæa apostolorum, & martyrum: est Christi uera confessio, est ab Apostolo prædicata fides, & gentilitate calcata, in sublime se quotidie erigens uocabulum Christianum: sed ipsa ambitio, potentia, magnitudo urbis, uideri, & uidere, salutari, & salutare, laudare, & detrahere, uel audire, uel proloqui, & tantam frequentiam hominum saltem inuitum uidere a proposito monachorū & quiete aliena sunt. aut enim uidemus uenientes ad nos, & silentium perdimus: aut non uidemus, & superbiæ arguimur. interdumq. ut uisitantibus reddamus uicē, ad superbas fores pergimus; & inter linguas rodentium ministrorū, postes ingredimur auratos. In Christi uero, ut supra diximus, uillula, tota rusticitas, & extra psalmos silentium est. Quocumque te uerteris, arator stiuā tenens, Alleluia decantat. Sudans messor psalmis se auocat, & curua attondens uitē falce uinitor, aliquid Dauidicum canit. Hæc sunt in hac prouincia carmina, hæ, ut uulgo dicitur, amatoriæ cantiones; hic pastorum sibilus, hæc arma culturæ. Verum quid agimus, nec, quid deceat, cogitantes, solum quod cupimus, hoc uidemus? O quando illud tempus adueniet, cū anhelus nuncium uiator apportet, Marcellam nostrā ad Palæstinæ litus appulsam; & toti monachorum chori, tota uirginum agmina concrepabunt? obuiam iam iamq. gestimus occurrere, &, non expectato uehiculo, concitum pedibus ferre corpus. Tenebimus manus; ora cernemus; & a desiderato uix auellemur amplexu. Ergo ne erit illa dies, quando nobis liceat speluncam saluatoris intrare? in sepulcro Domini flere cum sorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignum, & in oliueti monte cum ascendente Domino, uoto & animo subleuari? uidere exire Lazarum fasciis colligatum, & fluenta Iordanis ob lauacrum Domini puriora; inde ad pastorum caulas pergere, in Dauid orare Mausoleo? Amos prophetam etiam nunc buccina pastorali in sua conspicere rupe clangentem? ad Abraham, Isaac, & Iacob, trium quoque illustrium feminarum, uel tabernacula properare, uel memorias? uidere fontem, in quo a Philippo eunuchus est tinctus? Samariam pergere, & Ioannis Baptistæ, Helisæi

quoque,

quoque, & Abdiæ pariter cineres adorare? ingredi speluncas, in quibus persecutionis & famis tempore prophetarum agmina sunt nutrita? Ibimus ad Nazareth, &, iuxta interpretationem nominis eius, florem uidebimus Galilææ. Haud procul inde cernetur Cana, in qua aquæ in uinum uersæ sunt. Pergemus ad Itabyrium; & tabernacula saluatoris non, ut Petrus quondam uoluit, cum Moyse, & Helia, sed cum patre cernemus, & spiritu sancto. Inde ad mare ueniemus Genezareth; & de quinque & septem panibus uidebimus in deserto quinque & quattuor hominum millia saturata. Apparebit opidum Naim, in cuius porta uiduæ filius suscitatus est. Videbitur & Hermon, & torrens Endor, in quo superatus est Sisara. Capharnaum quoque signorum Domini familiaris, & omnis pariter Galilæa cernetur. Et tunc comitante Christo, cum per Silo, & Bethel, & cetera loca, in quibus Ecclesiæ quasi quædam uictoriarum Domini sunt erecta uexilla, ad nostram speluncam redierimus, canemus iugiter, crebro flebimus, indesinenter orabimus, & uulneratæ iaculo saluatoris in commune dicemus: Inueni, quem quæsiuit anima mea: tenebo eum, & non dimittam illum.

Ioan. 2
Matth. 17
Matth. 14
Marc. 8
Iud. 5
Cant. 3

ARGVMENTVM.

EANDEM Marcellam, quam superiori epistola Paula, & Eustochium ad loca sancta hortatæ sunt, nunc D. Hieronymus ad ruris Bethlehemitici uitam inuitat. hoc autem ut assequatur, primo rus omne collaudat: mox, quæ Romæ uiuendi incommoda, & quæ in Bethlehem commoda sint, commemorat.

HIERONYMVS MARCELLAM inuitat ad rus Bethlehemiticum.

EPISTOLA XVIII.

AMBROSIVS, quo chartas, sumptus, notarios ministrante, tam innumerabiles libros uere Adamantius, & Chalcenterus noster explicauit, in quadam epistola, quam ad eundem de Athenis scripserat, refert, numquam se cibum, Origene præsente, sine lectione sumpsisse; numquam iniisse somnum, nisi unus e fratribus sacris litteris personaret: hoc diebus egisse & noctibus; ut & lectio orationem exciperet, & oratio lectionem. quid nos, uentris animalia, tale umquam fecimus? quos si uel secunda hora legentes inuenerit, oscitamus: manu faciem defricantes, continemus stomachum; &, quasi post multum laborem, mundialibus rursum negotiis occupamur. Prætermitto prandia, quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ad alios pergimus, aut ad nos uenientes ceteros expectamus. Deinceps itur in uerba: sermo teritur: lacerantur absentes: uita aliena describitur; & mordentes inuicem, consumimur ab inuicē. Talis nos cibus occupat, & dimittit. Cum uero amici recesserint, ratiocinia supputamus. nunc ira personā leonis nobis imponit: nunc cura superflua in annos plurimos duratura præcogitat. nec recordamur euangelii, dicentis: Stulte, hac nocte auferent animā tuam a te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Vestes non ad usus tantum, sed ad delicias conquiruntur. ubicumque compendium est, uelocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnum, ut sæpe in re familiari accidere solet, fuerit nunciatum, uultus mærore deprimitur: lætamur ad nummum, amisso obolo contristamur. unde cum in uno homine animorum tam diuersa sit facies, propheta Dominum deprecatur, dicens: Domine in ciuitate tua imaginem eorum dissipa. Cum enim ad imaginem & similitudinem Dei conditi simus, ex uitio nostro personas nobis plurimas superinducimus: et quo modo in theatralibus scenis unus atque idem histrio nunc Herculem robustus ostendit, nunc mollis in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelem; ita & nos, qui si de mundo non essemus, odiremur a mundo, tot habemus personarum similitudines, quot peccata. Quapropter quia multa iam uitæ spatia transmisimus fluctuando; & nauis nostra nunc procellarum concussa turbine, nunc scopulorum illisionibus perturbata est: cum primum licet, quasi portum quendam secreta ruris intremus. ibi cibarius panis, & holus nostris manibus irrigatū, & lac, deliciæ rusticanæ, uiles quidem, sed innocentes cibos præbent. ita uiuentes nō ab oratione somnus, nec saturitas a lectione reuocabit. Si æstas est, secretum arboris umbra præbebit: si autumnus, ipsa aeris temperies, & strata subter folia, locū quietis ostendunt.

Luc. 12
Psal. 72

uere ager floribus pingitur; & inter querulas aues psalmi dulcius cantabuntur. Si frigus fuerit, & brumales niues; ligna non coemam; & calidius uigilabo, uel dormiam; certe, quod sciam, uilius non algebo. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæuiat, circus insaniat, theatra luxurient: & quia de nostris dicendum est, matronarum quotidie uisitetur senatus.
Psal. 72 nobis adhærere Domino bonum est, & ponere in domino Deo spem nostram; ut, cum paupertatem istam cælorum regna mutauerint, erumpamus in uocem: Quid enim mihi est in cælo, & a te quid uolui super terram? quo scilicet, cum tanta reperiamus in cælo, parua & caduca quæsisse nos doleamus in terra. Verum, ut ad uillam, & ad Mariæ diuersorium ueniamus: (plus laudat enim unusquisque, quod possidet) quo sermone, qua uoce tibi speluncam saluatoris exponam? Et illud præsepe, in quo infantulus uagiit, silentio magis, quam infimo sermone honorandum est. Vbi sunt latæ porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore uestitæ? ubi instar palatii priuatorum extructæ basilicæ, ut uile corpusculum hominis pretiosius inambulet, &, quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta sua magis uelint aspicere, quam cælum. Bethlehem ecce in hoc paruo terræ foramine cælorum conditor natus est. hic inuolutus pannis: hic uisus a pastoribus: hic demonstratus a stella: hic adoratus a Magis: & puto, sanctior locus est rupe Tarpeia, quæ de cælo sæpius fulminata, ostendit quod Deo displiceat. Est quidem ibi sancta ecclesia; sunt trophæa apostolorum & martyrum; est Christi uera confessio; est apostolorum prædicata fides; &, gentilitate calcata, in sublime quotidie erigitur uocabulum Christianum: sed ambitio, potentia, magnitudo urbis, uideri, & uidere, salutari, & salutare, laudare, & detrahere, uel audire, uel proloqui, & tantam hominum frequentiam uidere, a proposito monachorum, & a quiete aliena sunt. aut enim uidemus ad nos uenientes, & silentium perdimus: aut, si non uidemus, superbiæ arguimur. interdum, ut uisitantibus reddamus uicem, ad superbas fores pergimus. inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. in Christi uero uilla, ut supra diximus, tota rusticitas est. extra psalmos silentium est. quocumque te uerteris, arator stiuam tenens alleluia decantat: sudans messor psalmis se auocat: & curua attondens uites falce uinitor, aliquod Dauidicum canit. Hæc sunt in hac prouincia carmina, hæ, ut uulgo dicitur, amatoriæ cantiones. Vale.

ARGVMENTVM.

EVSTOCHIVM *in die festo Petri Apostoli, qui* XXIX *die Iunij celebratur, munuscula quædam, inter quæ cerasa erant, una cum epistola ad Hieronymum miserat: nunc is ei respondet, cunctaq. ad institutionem bonorum morum pie, ac festiuiter transfert.*

AD EVSTOCHIVM DE ACCEPTIS ab ea munusculis.

EPISTOLA XIX.

Leuit. 2 ARVA specie, sed caritate sunt magna, munera accepisse a uirgine, armillas, epistolam, & columbas. et quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita.
Exod. 12 apud Deum enim nihil uoluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid ueritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies & natalis beati Petri festiuius est solito condiendus, ita tamen, ut scripturarum
Ezech. 16 cardinem iocularis sermo non fugiat; nec a præscripto palæstræ nostræ longius euagemur.
Hier. 36 Armillis in Ezechiele ornatur Hierusalem. Baruch epistolas accipit ab Hieremia. In colum-
Ioan. 1 bæ specie Spiritus sanctus allabitur: Itaque ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis; caue, ne operis ornamenta dimittas, quæ ueræ armillæ sunt brachiorum; ne epistolam pectoris tui scindas, quam a Baruch traditam nouacula rex pro-
Osee 7 fanus incidit; ne ad similitudinem Ephraim per Osee audias: Facta es insipiens, ut columba. Nimium, respondebis, austere, & quod festo non conueniat diei. Talibus ipsa muneribus prouocasti: dum dulcibus amara sociata sunt, & a nobis paria recipies, laudem amaritudo comitabitur. Verum, ne uidear dona minuisse, accepimus & canistrum

cerasis refertum, talibus & tam uirginali uerecundia rubentibus, ut ea nunc a Lucullo delata existimarim. siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia subiugatis, de Cerasunto primus Romam pertulit. unde & de patria arbor nomen accepit. Igitur, quia in scripturis canistrum ficis plenum legimus, cerasa uero non inuenimus; in eo, quo allatum est, id, Hier. 24
quod allatum non est, prædicamus; optamusq. te de illis pomis fieri, quæ cõtra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit: Quia bona bona ualde. Nihil quippe saluator medium amat: & sicuti, frigidum non refugiens, calidis delectatur; ita tepidos in Apocalypsi euomere se loquitur. Vnde nobis solicitius prouidendum est, ut sollemnem diem, non tam Apoc. 3
ciborum abundantia, quam spiritus exultatione celebremus. quia ualde absurdum est, nimia saturitate uelle honorare martyrem, quem scimus Deo placuisse ieiuniis. Ita tibi semper comedendum est, ut cibum & oratio sequatur, & lectio. quod si aliquibus displicet, Apostoli uerba cantato: Si adhuc hominibus placerem, Christi ancilla non essem. Gal. 1

ARGVMENTVM.

MARCELLA Hieronymio, Paulæ, Eustochio, uirginibus cum eis degentibus, miserat sellas, saccos, cereos, calices, muscariaq. quibus muscæ abiguntur, xeniola. Hieronymus nunc ei respondens, omnia ἀλληγορικῶς ad animæ documentum in utramque partem sancte, ac festiuiter interpretatur.

AD MARCELLAM,

de acceptis munusculis.

EPISTOLA XX.

VT absentiam corporum spiritus confabulatione solemur; facit unusquisque quod præualet. uos dona transmittitis: nos epistolas remittimus gratiarum; ita tamen, ut, quia uelatarum uirginum munus est, aliqua in ipsis munusculis esse mysteria demonstremus. Saccus, orationis signum atque ieiunii est. sella, ut foras pedes uirgo non moueat. cerei, ut, accenso lumine, sponsi expectetur aduentus. calices mortificationem carnis ostendunt, & semper animum ad martyrium præparatum. Calix quippe Domini inebrians, quam præclarus est. Quod autem & matronis offertis mu- Psal. 22
scaria, parua, paruis animalibus euentilandis: elegans significatio est, debere luxuriam ci- Eccls. 10
to restinguere; quia muscæ moriturae oleum suauitatis exterminant. Hic typus sit uirginum, hæc figura matronarum. Nobis autem, licet in peruersum, munera uestra conueniunt. Sedere, aptum est otiosis; in sacco iacere, pænitentibus; calices habere, potantibus. licet & propter nocturnos metus, & animos semper malo conscientiæ formidantes, cereos quoque accendisse sit gratum.

ARGVMENTVM.

PAVLVM Concordiensem, centesimum agentem annum, uirenti tamen, integroq. corpore, laudat, & de uitæ termino docte multa admiscens petit ab eo libros quosdam, mittens ei interea uitam Pauli Heremitæ, quam ipse Hieronymus ediderat.

HIERONYMVS AD PAVLVM

Concordiensem.

EPISTOLA XXI.

HVMANAE uitæ breuitas, damnatio delictorum est. et in ipso sæpe lucis exordio, mors secuta nascentem, labentia quotidie in uitium sæcula profitetur. Nam cum primum paradisi colonum, uiperinis nexibus præpeditum, Gen. 3
coluber deduxisset ad terras; æternitas, mortalitate mutata, in nongentos & eo amplius annos, secunda quodam modo immortalitate maledicti hominis distulerat elogium. exinde paulatim recrudescente peccato, totius orbis naufragium gigantum Gen. 6. 7

adduxit impietas. post illud, ut ita dixerim, purgati baptisma mundi, in breue tempus hominum uita contracta est. hoc quoque spatium sceleribus nostris, semper contra diuina pugnantibus, pene perdidimus. quotus enim quisque aut centenariam transgreditur ætatem, aut non ad eam sic peruenit, ut peruenisse pœniteat? secundum quod in libro psalmorum
Psal. 89 scriptura testatur: Dies uitæ nostræ septuaginta anni; si autem multum, octogiuta: quidquid reliquum est, labor, & dolor. Quorsum, ais, ista tam alto repetita principio, & ita procul cœpta, ut merito quis Horatiano de nobis possit sale ludere: Et gemino bellnm Troianum orditur ab ouo? Videlicet ut senectutem tuam, & caput ad Christi similitudinem candidnm, dignis uocibus prædicemus. Ecce iam centenus ætatis circulus uoluitur; & tu semper præcepta Domini custodiens, futuræ beatitudinem uitæ per præsentia exempla meditaris. Oculi puro lumine uigent: pedes imprimunt certa uestigia: auditus penetrabilis, dentes candidi, uox sonora, corpus solidum, & succiplenum: cani cum rubore discrepant, uires cum ætate dissentiunt. non memoriæ tenacitatem, ut in plerisque cernimus, antiquior senecta dissoluit. non calidi acumen ingenii frigidus sanguis obtuudit. non contractam rugis faciem arata frons exasperat. non denique tremula manus per curuos ceræ tramites errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis uirorem in te Dominus ostendit; ut peccati sciamus esse, quod ceteri adhuc uiuentes præmoriuntur in carne; iustitiæ, quod tu adolescentiam in aliena ætate mentiris. Et quamquam multis istam corporis sanitatē, etiam peccatoribus, euenire uideamus: tamen illis hoc diabolus ministrat, ut peccent: tibi Dominus præstat, ut gaudeas. Doctissimi quique Græcorum, de quibus pro Flacco agens luculenter Tullius ait: Ingenita leuitas, & erudita uanitas: regum suorum ac principum laudes, accepta mercede, dicebant. hoc ego nunc faciens, pretium posco pro laudibus. Et
Psal. 11 ne putes modica esse, quæ deprecor: margaritum de euangelio postularis: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum: Scilicet commentarios Fortunatiani, &, propter notitiam persecutionum, Aurelii Victoris historiam, simulq. epistolas Nouatiani; ut, dum schismatici hominis uenena cognoscimus, libentius sancti martyris Cypriani bibamus antidotum. Misimus interim te tibi, idest, Paulo seni Paulum seniorem: in quo propter simpliciores quosque multum in deiiciendo sermone laborauimus. sed nescio quo modo, etiam si aqua plena sit, tameu eundem odorem lagena seruat, quo, dum rudis esset, imbuta est. Si hoc munusculum placuerit; habemus etiam alia condita, quæ cum plurimis orientalibus mercibus ad te, si spiritus sanctus afflauerit, nauigabunt.

ARGVMENTVM.

Evstochivm, sola ex omnibus liberis Paulæ, nobilis apud Romanos Matronæ, perpetuam uirginitatem professa, matrem usque in Bethlehem, ubi sanctissime cum uirginibus in monasterio ambæ uixerunt, secuta est. Hanc nunc D. Hieronymus docet, quo modo custodire uirginitatem debeat: eosq. qui castitatis specie uentri, auaritiaq. inseruiunt, acriter ulterea reprehendit.

HIERONYMVS AD EVSTOCHIVM, de custodia uirginitatis.

EPISTOLA XXII.

Psal. 44 AVDI filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui; & concupiscet rex decorem tuum. In quadragesimo quarto psalmo Deus ad animam loquitur humanam; ut, secundum exemplum Abrahæ, exiens de terra sua, & de cognatione sua, relinquat Chaldæos, qui quasi dæmonia interpretantur; & habitet in regione uiuentium, quam alibi propheta suspirat, di
Psal. 26 cens: Credo uidere bona Domini in terra uiuentium. Verum non sufficit tibi exire de terra tua, nisi obliuiscaris populi tui, & domus patris tui; ut, carne contempta, sponsi iunga-
Gen. 19 ris amplexibus. Ne respexeris, inquit, retro: nec steteris in omni circa regione, sed in mon
Luc. 9 te saluum te fac, ne forte comprehendaris. Non expedit, apprehenso aratro, respicere post
Matth. 24 tergum, nec de agro reuerti domum, nec, post Christi tunicam, ad tollendum aliud uestimentum tecto descendere. Grande miraculum: Pater filiam cohortatur, ne meminerit pa-
Ioan. 8 tris sui. Vos de patre diabolo estis, & desideria patris uestri uultis facere, dicitur ad Iudæos.

Et

Et alibi: Qui facit peccatum, de diabolo est. Tali primum parente generati, nigri sumus; 1. Ioan.3
& post pænitentiam, necdum culmine uirtutis ascenso, dicimus: Nigra sum, sed speciosa Cant.1
filiæ Hierusalem. Exiui de domo infantiæ meæ: oblita sum patris mei, renascor in Christo.
Quid pro hoc mercedis accipio? Sequitur: Et concupiscet rex decorem tuum. Hoc ergo il
lud magnum est sacramentum: Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhære Eph.5
bit uxori suæ; & erunt ambo, iam non, ut ibi, in una carne, sed in uno spiritu. Non est spon
sus tuus arrogans, non superbus, æthiopissam duxit uxorem. Statim ut uolueris sapientiam Num.12
audire ueri Solomonis, & ad eum ueneris, confitebitur tibi cuncta, quæ nouit, & inducet Cant.3
te rex in cubiculum suum, & mirum in modum, colore mutato, sermo tibi ille conueniet:
Quæ est ista, quæ ascendit dealbata? Hæc iccirco, domina mi Eustochium, scribo, (dominam quippe uocare debeo sponsam Domini mei) ut ex ipso principio lectionis agnosceres, non me nunc laudem uirginitatis esse dicturum, quam probasti optimam, & consecuta es; nec enumeraturum molestias nuptiarum, quo modo uterus intumescat, infans uagiat, cruciet pellex, domus cura solicitet, & omnia, quæ putantur bona, mors extrema præcidat:
habent enim & maritatæ ordinem suum, honorabiles nuptias, & cubile immaculatum: sed Heb.13
ut intelligeres tibi exeunti de Sodoma, timendum esse Lot uxoris exemplum. nulla est e- Gen.19
nim in hoc libello adulatio. adulator quippe, blandus inimicus est. Nulla erit rhetorici pompa sermonis, quæ te etiam inter angelos statuat, &, beatitudine uirginitatis exposita, mundum subiiciat pedibus tuis. Nolo tibi uenire superbiam de proposito, sed timorem. Onusta incedis auro: latro tibi uitandus est. Stadium est hæc uita mortalibus: hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes, & scorpiones securus ingreditur. Et ine Esa. 34
briatus est, inquit Dominus, gladius meus in cælo: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tri- Gen.3
bulos generat, & spinas, quam serpens comedit? Non est nobis colluctatio aduersus car- Eph.6
nem, & sanguinem, sed aduersus principatus, & potestates huius mundi, & rectores harũ tenebrarum, aduersus spiritualia nequitiæ in cælestibus. Magnis inimicorum circumdamur agminibus, hostium plena sunt omnia. caro fragilis, & cinis futura post modicum, pugnat
sola cum pluribus. cum autem fuerit dissoluta; & uenerit princeps mundi huius; & inuene Ioan. 14
rit in ea nihil: tunc secura audies per prophetam: Non timebis a timore nocturno: A sagit- Psal. 90
ta uolante per diem, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis: ad te autem non appropinquabunt. Quod si eorum te multitudo turbauerit; & ad singula incitamenta uitiorum cœperis
æstuare; & dixerit tibi cogitatio tua: quid faciemus? respondebit tibi Helisæus: Noli time- 4. Reg. 6
re, quia plures nobiscum sunt, quam cum illis: & orabit, & dicet: Domine aperi oculos
puellæ tuæ, ut uideat: & apertis oculis uidebis igneum currum, qui te ad exemplum Heliæ 4. Reg. 2
in astra sustollat: & tunc læta cantabis: Anima nostra, sicut passer, erepta est de laqueo ue- Psal. 123
nantium: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quamdiu hoc fragili corpore deti-
nemur; quamdiu habemus thesaurum istum in uasis fictilibus; & concupiscit spiritus aduer 2. Cor.4
sus carnem, & caro aduersus spiritum; nulla est certa uictoria. Aduersarius noster diabolus, Gal.5
tamquam leo rugiens aliquem deuorare quærens, circumit. Posuisti, ait Dauid, tenebras; 1.Per.5 Psal.103
& facta est nox. In ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ: Catuli leonum rugientes ut rapiant, & quærant a Deo escam sibi. Non quærit diabolus homines infideles: non eos, qui fo
ris sunt, & quorum carnes rex Assyrius in olla succendit, de ecclesia Christi rapere festinat. Hier.29
Escæ eius secundum Abacuc electæ sunt. Iob subuertere cupit, &, deuorato Iuda, ad cribrã- Abac.1
dos apostolos expetit potestatem. Non uenit saluator pacem mittere super terram, sed gla- Iob.1
dium. Cecidit Lucifer, qui mane oriebatur: & ille, qui in paradiso deliciarum nutritus est, Luc.22 Mar.10
meruit audire: Si exaltatus fueris ut aquila; inde detraham te, dicit Dominus. Dixerat Esa.14
enim in corde suo: Super sidera cæli ponam sedem meam, & ero similis altissimo. Vnde Abd.1
quotidie ad eos, qui per scalam Iacob somniantis descendunt, loquitur Deus: Ego dixi, Esa.14
Dii estis, & filii altissimi omnes: uos autem sicut homines moriemini, & tamquam unus de Gen.28
principibus cadetis. Cecidit enim primus diabolus, & cum stet Deus in synagoga Deorũ, Psal.81
in medio autem Deos discernit. Apostolus iis, qui Dii esse desinunt, scribit: Vbi enim in 1.Cor.3
uobis sunt dissensiones, & æmulationes: nonne homines estis, & secundum hominem ambulatis? Si Apostolus, uas electionis, & separatus in euangelium Christi, ob carnis aculeos
& incentiua uitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, ne aliis prædicans Ipse re- 1.Cor. 9
probus inueniatur; & tamen uidet aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis Rom.7
suæ, & captiuum se in legem duci peccati: si post nuditatem, ieiunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semet ipsum reuersus exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de

corpore

corpore mortis huius: tu te putas securam esse debere? Caue quæso, ne quando de te dicat
Amos 5 Deus: Virgo Israel cecidit; & non est, qui suscitet eam. Audenter loquar: Cum omnia pos
sit Deus, suscitare uirginem non potest post ruinam. ualet quidem liberare de pœna, sed nõ
uult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam compleatur: Vir
Amos 8 gines bonæ deficient. Obserua quid dicat, Et uirgines bonæ deficient: quia sunt & uirgines
Matth. 5 malæ. Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in
Matth. 25 corde suo. Perit ergo & mente uirginitas. Istæ sunt uirgines malæ, uirgines carne, non spi-
ritu; uirgines stultæ, quæ oleum non habentes excluduntur a sponso. Si autem & illæ, quæ
uirgines sunt, ob alias tamen culpas uirginitate corporum non saluantur: quid fiet illis, quæ
prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sancti spiritus in lupanar? illico au-
Esa. 47 dient: Descende, sede in terra uirgo filia Babylonis: sede in terra: non est solium filiæ Chal
dæorum: non uocaberis ultra mollis, & delicata. accipe molam, mole farinam: discoope-
ri uelamen tuum, denuda crura, transi flumina: reuelabitur ignominia tua, apparebunt
opprobria tua. Et hoc post Dei filii thalamos, post oscula fratruelis & sponsi, illa, de qua quõ
Psal. 44 dam sermo propheticus concinebat: Astitit regina a dextris tuis, in uestitu deaurato, circũ
Ezech. 16 data uarietate: nudabitur, & posteriora eius ponentur in faciem ipsius: Sedebit ad aquas so
litudinis, &, posito uase, diuaricabit pedes suos omni transeunti, & usque ad uerticem pol
luetur. Rectius fuerat homini, subiisse coniugium, ambulasse per plana, quam, ad altiora
Esa. 1. 34 tendentem, in profundum inferni cadere. Ne fiat, obsecro, ciuitas meretrix, fidelis Sion:
ne post trinitatis hospitium ibi dæmones saltent, & Sirenæ nidificent, & hericii. Non sol-
Hier. 2 uatur fascia pectoralis; sed statim ut libido titillauerit sensum, aut blandum uoluptatis in-
Psal. 117 cendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in uocem: Dominus auxiliator meus, nõ
timebo quid faciat mihi caro. Et cum paululum interior homo inter uitia atque uirtutes cœ
Psal. [illegible] perit fluctuare, dicito: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo,
quia confitebor illi, salutare uultus mei, & Deus meus. Nolo sinas cogitationem crescere.
Nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum paruus est hostis, interfice: ne-
quitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi psalmistam, dicentem: Filia Babylo-
Psal. 136 nis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis: beatus,
qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram. Quia enim impossibile est in sensum homi-
nis non irruere innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui ut
1. Cor. 10 cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & allidit ad petram: petra autem Chri
stus est. O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa uasta solitudine, quæ exusta so-
lis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse de-
liciis. sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. horrebant sacco membra defor-
mia; & squalida cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat. quotidie lacrymæ, quotidie gemi
tus; &, si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo uix ossa hæren-
tia collidebam. de cibis uero, & potu taceo; cum etiam languentes monachi aqua frigida
utantur, &, coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum
tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris in-
tereram puellarum. pallebant ora ieiuniis; & mens desideriis æstuabat in frigido corpore;
& ante hominem sua iam carne præmortuum, sola libidinum incendia bulliebant. itaque
omni auxilio destitutus, ad Iesu iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & re-
pugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non erubesco confiteri infelicita-
tis meæ miseriam: quin potius plango me non esse, quod fuerim. Memini me clamantem
diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse uerberibus, quam rediret, Do
mino increpante, tranquillitas. ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum mearũ
consciam, pertimescebam: & mihimet iratus, & rigidus, solus deserta penetrabam. sicubi
concaua uallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam; ibi meæ orationis locus;
ibi illud miserrimæ carnis ergastulum; &, ut ipse mihi testis est Dominus, post multas lacry
mas, post cælo inhærentes oculos, nonnumquam uidebar mihi interesse agminibus ange-
Cant. 1 lorum; & lætus gaudensq. cantabam: Post te in odorẽ unguentorum tuorum curremus. Si
autem hoc sustinent illi, qui, exeso corpore, solis cogitationibus oppugnantur: quid pati-
1. Tim. 5 tur puella, quæ deliciis fruitur? nempe illud Apostoli: Viuens mortua est. Si quid itaque
in me potest esse consilii; si experto creditur; hoc primum moneo, hoc obtestor, ut sponsa
Christi uinum fugiat pro ueneno. hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum.
Non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. facile aliis caremus uitiis: hic
hostis nobis inclusus est. Quocumque pergimus, nobiscum portamus inimicũ. Vinum, &

adole-

adolescentia, duplex est incendium uoluptatis. quid oleum flammæ adiicimus? quid arden
ti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad Timotheum, Iam noli, inquit, 1.Tim.5
aquam bibere, sed uino modico utere, propter stomachum, & frequentes tuas infirmita-
tes. Vide, quibus causis uini potio concedatur; ut ex hoc stomachi dolor, & frequens me-
deatur infirmitas. Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur; modicum præcepit
esse sumendum, medici potius consilio, quam Apostoli: licet & Apostolus sit medicus spi-
ritualis: ne Timotheus imbecillitate superatus, euangelii prædicandi non posset implere
discursus. alioquin se dixisse meminerat: Vinum, in quo est luxuria: Et bonum est homini Eph.5
uinum non bibere, & carnem non manducare. Noe uinum bibit, & inebriatus est. Post di Rom.14 Gen.9
luuium, rudi adhuc sæculo, & tunc primum plantata uinea, inebriare uinum forsitan ne-
sciebat. Et ut intelligas scripturæ in omnibus sacramentum: Margaritum quippe est sermo
Dei, & ex omni parte forari potest. post ebrietatem nudatio femorum subsecuta est, libi-
do iuncta luxuriæ. prius enim uenter extenditur, & sic cetera membra concitantur. Man- Exo.32
ducauit enim populus, & bibit, & surrexerunt ludere. Lot, amicus Dei, in monte sal- Gen.19
uatus; & de tot millibus populi solus iustus inuentus, inebriatur a filiabus suis: & licet illæ
putarent genus hominum defecisse, & hoc facerent liberorum magis desiderio, quam li-
bidinis; tamen sciebant, uirum iustum hoc, nisi ebrium, non esse facturum. denique,
quid fecerit, ignorauit: & quamquam uoluntas non sit in crimine, error in culpa est.
inde nascuntur Moabitæ, & Ammonitæ, inimici Israel: qui usque ad quartam, & decimam Deut.23
progeniem, & usque in æternum, non ingrediuntur in Ecclesiam Dei. Helias cum Ie- 3.Reg.19
zabel fugeret, & sub quercu iaceret lassus; ueniente ad se angelo suscitatur, & dicitur ei:
Surge, & manduca. Respexit, & ecce ad caput eius panis collyra, & uas aquæ. Reue-
ra non poterat Deus conditum ei merum mittere, & electos cibos, & carnes contusione
mutatas. Helisæus filios prophetarum inuitat ad prandium, & herbis agrestibus eos alens 4.Reg.4
consonum prandentium audit clamorem: Mors in olla, homo Dei: non iratus est cocis:
lautioris enim mensæ consuetudinem non habebat, sed, farina desuper iacta, amaritudi-
nem dulcorauit, eadem spiritus uirtute, qua Moyses mutauerat maram in dulcedinem. Exo.15
Necnon & illos, qui ad eum comprehendendum uenerant, oculis pariter ac mente cæca-
tos, cum in Samariam nescios induxisset, qualibus eos epulis refici imperauerit, ausculta. 4.Reg.6
Pone eis, inquit, panem, & aquam: manducent, & bibant, & remittantur ad Dominum
suum. Potuit & Danieli de regiis ferculis opulentior mensa transferri: sed Abacuc ei mes- Dan.14
sorum prandium portat, arbitror rusticanum. ideoq. & desideriorum uir appellatus est, Dan.9
quia panem desiderii non manducauit, & uinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabi-
lia sunt de scripturis diuina responsa, quæ gulam damnent, & simplices cibos probent.
uerum, quia nunc non est propositum de ieiuniis disputare; &, uniuersa exequi, sui est ti-
tuli, & uoluminis; hæc sufficiant pauca de plurimis. alioqui, ad exemplum horum, pote-
ris tibi ipsa colligere, quo modo primus de paradiso homo, uentri magis obediens, quam Gen.3
Deo, in hanc lacrymarum deiectus est uallem: et ipsum Dominum satanas fame tentauerit Matth.4
in deserto: & Apostolus clamitet: Escæ uentri, & uenter escis: Deus autem & hunc, & illas 1.Cor.6
destruet. & de luxuriosis, quorũ Deus uenter est: id enim colit unusquisque, quod diligit. Philip.3
Ex quo solicite prouidendũ est, ut, quos saturitas de paradiso expulit, reducat esuries. Quod
si uolueris respondere, te nobili stirpe generatã, semper in deliciis, semper in plumis, non
posse a uino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus uiuere: districtius responde-
bo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quod Deus, uniuersitatis creator, & do-
minus, intestinorum nostrorum rugitu, & inanitate uentris, pulmonisq. delectetur ardo-
re; sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Iob, Deo carus, & testimonio ipsius imma Iob 40
culatus, & simplex, audi quid de diabolo suspicetur: Virtus eius in lumbis, & potestas eius
in umbilico. Honeste uiri mulierisq. genitalia, immutatis sunt appellata nominibus. unde Psal.131
& de lumbis Dauid super sedẽ eius promittitur esse sessurus. & septuagintaquinque animæ Act.2 Gen.46
introierunt in Aegyptum, quæ exierunt de femore Iacob. At postquam, colluctante Do- 32
mino, latitudo femoris eius emarcuit; a liberorum opere cessauit. Et qui pascha facturus est, Exo.12
accinctis mortificatisq. lumbis facere præcipitur. Et ad Iob dicit Deus: Accinge sicut uir Iob.40
lumbos tuos. Et Ioannes zona pellicea cingitur circa lumbos suos. Et apostoli iubentur Mar.1
accinctis lumbis, euangelii tenere lucernas. Ad Hierusalem uero, quæ respersa sangui- Luc.12
ne, in campo inuenitur erroris, in Ezechiele dicitur: Non est præcisus umbilicus tuus. Ezech.16
Omnis igitur aduersus uiros diaboli uirtus, in lumbis est: omnis in umbilico contra femi-
nas fortitudo. Vis scire ita esse, ut dicimus? accipe exempla. Sampson, leone fortior, & Iud.16

ſaxo durior, qui & unus, & nudus mille perſecutus eſt armatos, in Dalilæ molleſcit amplexi
bus. Dauid, ſecundum cor Domini electus, & qui uenturum Chriſtum ſancto ſæpe ore can
2.Reg.11 tauerat; poſtquã deambulans ſuper tectum domus ſuæ, Bethſabeæ captus eſt nuditate, adul
terio iunxit homicidium. Vbi & illud breuiter attende, quod nullus ſit etiam in domo tutus
Pſal.50 aſpectus. Quapropter ad Dominum pænitens loquitur: Tibi ſoli peccaui, & malum coram
te feci. Rex enim erat, alium non timebat. Salomon, per quem ſe cecinit ipſa ſapientia, qui
3.Reg.4 diſputauit a cedro Libani uſque ad hiſopum, quæ exiit per parietem, receſſit a Domino, quia
(11 amator mulierum fuit. Et ne quis ſibi de ſanguinis propinquitate confideret, in illicitum
2.Reg.13 Thamar ſororis Amnon frater exarſit incendium. Piget dicere, quot quotidie uirgines
Eſa.14.11 ruant; quantas de ſuo gremio mater perdat Eccleſia; ſuper quæ ſidera inimicus ſuperbus po
nat thronum ſuum; quot petras excauet, & habitet coluber in foraminibus earum. Videas
pleraſque uiduas antequam nuptas, infelicem conſcientiam mentita tantum ueſte protege-
re. quas niſi tumor uteri, & infantum prodiderit uagitus, ſanctas & caſtas ſe eſſe gloriantur,
& erecta ceruice, & ludentibus pedibus incedunt. Aliæ uero ſterilitatem præbibunt, & nec
dum ſati hominis homicidium faciunt. Nonnullæ, cum ſe ſenſerint concepiſſe de ſcelere,
abortii uenena meditantur; & frequenter etiam ipſæ commortuæ, trium criminum reæ, ad
inferos perducuntur, homicidæ ſui, Chriſti adulteræ, nec dum nati filii parricidæ. Iſtæ ſunt,
Tit.1 quæ ſolent dicere: Omnia munda mundis: Sufficit mihi conſcientia mea: Cor mundum de
1.Tim.4 ſiderat Deus: Cur me abſtineam a cibis, quos creauit Deus ad utendum? Et ſi quando feſti
ue & lepide uolunt uiuere, ubi ſe mero ingurgitauerint, ebrietati ſacrilegium copulantes,
aiunt: Abſit, ut ego me a Chriſti ſanguine abſtineam. Et quam uiderint pallentem, atque
triſtem, miſeram, & Manichæam uocant. Et conſequenter: Tali enim propoſito ieiunium
hæreſis eſt. Hæ ſunt, quæ per publicum notabiliter incedunt; & furtiuis oculorum nutibus,
adoleſcentium greges poſt ſe trahunt, quæ ſemper audiunt per prophetam: Facies meretri-
Hier.3 cis facta eſt tibi, impudorata eſtu. Purpura tantum in ueſte tenuis, & laxius, ut crines de-
cidant, ligatum caput, ſoccus uilior, & per humeros hiacynthina læna mauorte uolitans,
ſuccinctæ manicæ brachiis adhærentes, & ſolutis genubus fractus inceſſus, hæc eſt apud il-
las tota uirginitas. Habeant iſtæ huiuſmodi laudatores ſuos, & ſub uirginali nomine lucro-
ſius pereant. Libenter talibus non placemus. Pudet dicere, pro nefas: triſte, ſed uerum eſt:
Vnde in eccleſias Agapetarum peſtis introiit? unde ſine nuptiis aliud nomen uxorum? im-
mo unde nouum concubinarum genus? Plus inferam. Vnde meretrices uniuiræ? eadem do
mo, uno cubiculo, ſæpe uno tenentur & lectulo; & ſuſpicioſos nos uocant, ſi aliquid exti-
memus. Frater ſororem uirginem deſerit, cœlibem ſpernit uirgo germanum, fratrem quæ-
rit extraneum; & cum in eodem propoſito eſſe ſe ſimulent, quærunt alienorum ſpiritale ſo-
latium, ut domi habeant carnale commercium. Iſtiuſmodi homines Salomon in Prouer-
Pro.6 biis ſpernit, dicens: Alligabit quis in ſinu ignem, & ueſtimenta eius non comburentur?
aut ambulabit ſuper carbones ignis, & pedes illius non ardebunt? Exploſis igitur, & exter-
minatis his, quæ nolunt eſſe uirgines, ſed uideri, nunc ad te mihi omnis dirigatur oratio.
quæ quanto prima Romanæ urbis uirgo nobilis eſſe cœpiſti, tanto tibi amplius laborandũ
eſt, ne & præſentibus bonis careas, & futuris. Et quidem moleſtias nuptiarum, & incerta
coniugii, domeſtico exemplo didiciſti; cum ſoror tua Bleſilla, ætate maior, ſed propoſito
minor, poſt acceptum maritum, ſeptimo menſe uiduata eſt. O infelix humana condicio,
& futuri neſcia. Et uirginitatis coronam, & nuptiarum perdidit uoluptatem. Et quamquam
ſecundum pudicitiæ gradum teneat uiduitas: tamen quas illam per momenta ſuſtinere exi
ſtimas cruces, ſpectantem quotidie in ſorore, quod ipſa perdiderit; & cum difficilius ex-
perta careat uoluptate, minorem continentiæ habere mercedem? Sit tamen & illa ſecura,
ſit gaudens. Centeſimus & ſexageſimus fructus de uno ſunt ſemine caſtitatis. Nolo habeas
conſortium matronarum: nolo ad nobiliũ domos accedas: nolo te frequenter uidere, quod
contemnens, uirgo eſſe uoluiſti. Sic ſibi ſolent applaudere mulierculæ de iudicibus uiris,
& in aliqua poſitis dignitate. Si ad imperatoris uxorem concurrit ambitio ſalutantium, cur
tu facis iniuriam uiro tuo? Ad hominis coniugem Dei ſponſa quid properas? Diſce in hac
parte ſuperbiam ſanctam: ſcito te illis eſſe meliorem. Neque uero earum tantum te cupio
declinare congreſſus, quæ maritorũ inflantur honoribus, quas eunuchorũ greges ſæpiunt,
& in quarum ueſtibus attenuata in filum auri metalla texuntur; ſed etiam eas fuge, quas ui-
duas neceſſitas fecit, non uoluntas; non quod mortem optauerint maritorum; ſed quod
datã occaſionem pudicitiæ non libenter acceperint. Nunc uero, tantum ueſte mutata pri-
ſtina, non mutatur ambitio. Præcedit caucas Baſternarum ordo ſemiuirorũ: & rubentibus
buccis,

buccis, cutis farta distenditur, ut eas putes maritos non amisisse, sed quærere. Plena adu-
latoribus domus, plena conuiuis. Clerici ipsi, quos & magisterio esse oportuerat pariter,
& timori, osculantur capita matronarum, &, extenta manu, ut benedicere eos putes uelle,
si nescias, pretia accipiunt salutandi. Illæ interim, quæ sacerdotes suo uiderint indigere
præsidio, eriguntur in superbiam: & quia maritorum expertæ dominatum, uiduitatis præ-
ferunt libertatem; castæ uocantur, & Nonnæ, &, post cenã dubiam, apostolos somniant.
Sint tibi sociæ, quas ieiunia tenuant, quibus pallor in facie est, quas & ætas probauit, &
uita, quæ quotidie in cordibus suis canunt: Vbi pascis? ubi cubas in meridie? Quæ ex affe Cant 1
ctu dicunt: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Esto subiecta parentibus; imitare spon- Philip.1
sum tuum. Rarus sit egressus in publicum: martyres tibi quærantur in cubiculo tuo. num-
quam causa deerit procedendi, si semper, quando necesse est, processura sis. Sit tibi mo-
deratus cibus, & numquam uenter explerus. Plures quippe sunt, quæ, cum uino sint so-
briæ, ciborum largitate sunt ebriæ. Ad orationẽ tibi nocte surgenti non indigestio ructum fa
ciat, sed inanitas. Crebrius lege, disce quamplurima. Tenenti codicem somnus obrepat,
& cadentem faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio satieta-
tem fugiens. Nihil prodest, biduo triduoq. transmisso, uacuum portare uentrem, si pari-
ter obruatur, si compensetur saturitate ieiunium. illico mens repleta torpescit, & irrigata
humus spinas libidinum germinat. Si quando senseris, exteriorem hominem florem adole
scentiæ suspirare; & accepto cibo, cum te in lectulo compositam dulcis libidinum pompa
concusserit: arripe scutum fidei, in quo ignitæ diaboli extinguuntur sagittæ. Omnes adul- Eph.6
terantes, quasi clibanus corda eorum. At tu, Christi comitata uestigiis, & sermonibus eius Osee.7
intenta, dic: Nonne cor nostrum ardens erat in uia, cum aperiret nobis Iesus scripturas? Luc.24
Et illud: Ignitum eloquium tuum uehementer, & seruus tuus dilexit illud. Difficile est hu- Psal.118
manam animam aliquid non amare: & necesse est, ut in quoscumque mens nostra trahatur
affectus. Carnis amor spiritus amore superatur. Desiderium desiderio restinguitur. quid-
quid inde minuitur, hinc crescit. Quin potius semper ingemina, & dicito super lectum ruũ: Cant.3
In noctibus quæsiui, quem dilexit anima mea. Mortificate ergo, inquit Apostolus, mem- Col.3
bra uestra, quæ sunt super terram. Vnde & ipse postea confidenter aiebat: Viuo autem iam Gal.2
non ego, uiuit uero in me Christus. Qui mortificat membra sua, & in imagine perambu-
lat, non timet dicere: Factus sum, sicut uter in pruina. Quidquid enim in me fuit humoris Psal.118
libidinis, excoctũ est, & infirmata sunt in ieiunio genua mea, & oblitus sum manducare pa Psal.101
nem meum. A uoce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ. Esto cicada noctium. Laua
per singulas noctes lectum tuum, lacrymis tuis stratum tuum riga. Vigila & fias sicut passer Psal.6
in solitudine: Psalle spiritu, psalle & sensu: Benedic anima mea dominum, & ne obliuisca- Psal. 101
ris omnes retributiones eius, qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis: Qui sanat omnes & 102
infirmitates tuas, & redimit ex corruptione uitam tuam. Et quis nostrum ex corde dicere
potest: Quia cinerem tamquam panem manducabam, & potionem meam cum fletu misce
bam? An non flendum est, non gemendum, cum me rursus serpens inuitat ad illicitos ci- Gen.3
bos? Cum de paradiso uirginitatis eiectum tunicis uult uestire pelliceis, quas Helias, ad 4.Reg.2
paradisum rediens, proiecit in terram? Quid mihi, & uoluptati, quæ breui perit? Quid
cum hoc dulci, & mortifero carmine Sirenarum? Nolo te illi subiacere sententiæ, qua in ho
minem est illata damnatio: In doloribus, & in anxietatibus paries. Mulieris lex ista est, non Gen.3
mea. Et ad uirum conuersio tua. Sit conuersio illius ad maritum, quæ uirum non habet
Christum: Et ad extremum, Morte morieris. Finis iste coniugii, meum propositum sine se
xu est. Habeant nuptæ suum tempus, & titulum. Mihi uirginitas in Maria dedicatur & Chri
sto. Dicat aliquis: Et audes nuptiis detrahere, quæ a Deo benedictæ sunt? Non est detra
here nuptiis, cum illis uirginitas antefertur. Nemo malum bono comparat. Glorientur &
nuptæ, cum a uirginibus sint secundæ: Crescite, ait, & multiplicamini, & replete terram. Gen.1
Crescat, & multiplicetur ille, qui impleturus est terram. Tuum agmen in cælis est. Cresci-
te, & multiplicamini, hoc expletur edictum post paradisum, & nuditatem, & ficus folia,
auspicantia pruriginem nuptiarum. Nubat, & nubatur ille, qui in sudore faciei comedit
panem suum, cui terra tribulos & spinas generat, & cuius herba sentibus suffocatur. Meum Matth. 13
semen, centenaria fruge fecundum est. Non omnes capiunt uerbum Dei, sed ii, quibus & 19
datum est. alium eunuchum necessitas faciat, me uoluntas. Tempus amplexandi, & tem Eccle.3
pus abstinendi a complexibus: tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Postquam
de duritia nationum generati sunt filii Abrahæ, cœperunt sancti lapides uolui super terram. Matth.3
Pertranseunt quippe mundi istius turbines, & in curru Dei rotarum celeritate uoluuntur.

Consuant

Ioan.19 Consuant tunicas, qui inconsutam desursum tunicam perdiderunt, quos uagitus delectat
Gen.3 infantium, in ipso lucis exordio fletu lugentium quod nati sunt. Eua in paradiso uirgo fuit,
post pelliceas tunicas initium sumpsit nuptiarum. Tua regio paradisus est. Serua quod nata
Psal.14 es, & dic: Reuertere anima mea in requiem tuam. Et ut scias uirginitatem esse naturæ, nu
ptias post delictum: uirgo nascitur caro de nuptiis, in fructu reddens, quod in radice perdi
Esa.11 derat. Exiet uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Virga mater est Domini
simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus germine cohærente, & ad similitudinẽ Dei unio-
Cant.2 ne fecunda. Virgæ flos Christus est, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Qui &
Dan.2 in alio loco, lapis prædicatur abscissus de monte sine manibus; significante propheta, uirgi
nem nasciturum esse de uirgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum, ut ibi:
Cant.2 Sinistra eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. In huius sensus congruit uo
Gen.6 luntatem etiã illud, quod animalia, quæ in arcã Noe bina inducuntur, immunda sunt. Im-
Exo.3 par enim numerus est mundus: Et Moyses & Iesus Naue nudis in sanctã terram pedibns iu
Ios.5 bentur incedere: & discipuli sine calciamentorũ onere, & uinculis pelliũ ad prædicationẽ no
Luc.10 Marc.15 ui euangelii destinantur: & milites, uestimentis Iesu sorte diuisis, caligas non habnere quas
tollerent. nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat seruis. Laudo nuptias,
laudo coniugium: sed quia mihi uirgines generant, lego de spinis rosam, de terra aurum,
de concha margaritum. Numquid, qui, arat, tota die arabit? nonne & laboris sui fruge
lætabitur? Plus honorantur nuptiæ, quando, quod de illis nascitur, plus amatur. Quid
inuides mater filiæ? Tuo lacte nutrita est, tuis educata uisceribus, in tuo adoleuit sinu. tu
illam uirginem sedula pietate seruasti. Indignaris, quod noluit militis esse uxor, sed regis?
1.Cor.7 Grande tibi beneficium præstitit. Socrus Dei esse cœpisti. De uirginibus, inquit aposto-
lus, præceptum Domini non habeo. cur? quia, & ipse ut esset uirgo, non fuit imperii, sed
propriæ uoluntatis. Neque enim audiendi sunt, qui eum uxorem habuisse cõfingunt; cum
de continentia disserens, & suadens perpetuam castitatem, intulerit: Volo antem omnes
esse sicut me ipsum. Et infra: Dico autem innuptis, & uiduis: Bonum est illis, si sic perma-
1.Cor.9 neant, sicut & ego. Et in alio loco: Numquid non habemus potestatem circumducendi mu
lieres, sicut & ceteri apostoli? Quare ergo non habet Domini de uirginitate præceptum?
Quia maioris est mercedis, quod non cogitur, & offertur: qnia, si fuisset uirginitas impe-
rata, nuptiæ uidebantur ablatæ: & durissimum erat contra naturam cogere, angelorumq.
uitam ab hominibus extorquere, & id quodam modo damnare, qnod conditum est. Alia
Esa.31 fuit in ueteri lege felicitas. ibi dicitur beatus, qui habet semen in Sion, & domesticos in Hie
Psal.127 rusalem. Et: Maledicta sterilis, quæ non pariebat. Et: Filii tui sicut nouellæ oliuarum, in cir
Deut.15 cuitu mensæ tuæ. Et: Repromissio diuitiarum. Et: Non erit infirmus in tribubus tuis.
Nunc eunuchis dicitur: Ne te lignum arbitreris aridum. Habes locum pro filiis & filiabus,
Esa.56 in cælestibus sempiternum. Nunc benedicuntur pauperes, & Lazarus diuiti præfertur in pur
Matth.5 pura. Nunc, qui infirmus est, fortior est. Vacuus erat orbis: &, ut de typicis taceam, sola
Luc.16 erat benedictio liberorum. Propterea & Abraham iam senex Cethuræ copulatur. et Iacob
2.Cor.12 mandragoris redimitur: & cõclusam uuluam in Ecclesiæ figuram Rachel conqueritur. Pau
Gen.25 (30 latim uero increscente segete, messor immissus est. Virgo Helias, Heliseus uirgo, uirgines
Hier.16 multi filii prophetarum. Hieremiæ dicitur: Et tu ne accipias uxorem. Sanctificatus in ute-
ro, captiuitate propinqua, uxorem prohibetur accipere. Aliis uerbis id ipsum apostolus
1.Cor.7 loquitur: Existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est
homini sic esse. Quæ est ista necessitas, quæ aufert gaudia nuptiarum? Tempus breuiatum
est: Reliquum est, ut & qui habent uxores, sic sint quasi non habeant. In proximo est Nabn
cbodonosor. Promouit se leo de cubili suo. Quo mihi superbissimo regi seruitura coniugia?
Thren.4 Quo paruulos, qnos propheta complorat, dicens? Adhæsit lingua lactentis ad faucẽ ipsius
in siti. Paruuli postulauerunt panem; & qui frangeret eis, non erat. Inueniebatur ergo, ut
diximus, in uiris tantum hoc continentiæ bonum, & in doloribus iugiter Eua parturiebat.
Esa.9 Postquam nero uirgo concepit in utero, & peperit nobis puerum, cuius principatus in hu-
meros eius, Deum, fortem, patrem futuri sæculi; soluta maledictio est. Mors per Euam,
uita per Mariam. Ideoq. & ditius uirginitatis donum fluxit in feminas, quia cœpit a femi-
na. Statim ut filius Dei ingressus est super terram, nouam sibi familiam instituit, ut, qui ab
Iudith 13 angelis adorabatur in cælo, haberet angelos & in terris. Tunc Holofernis caput Iudith con-
Hest.7 tinens amputauit. Tunc Aman, qui interpretatur iniquitas, suo combustus est igni. Tunc
Matth.4 Iacobus, & Ioannes, relicto patre, rete, nauicula, secuti sunt saluatorem, affectum sangui
nis & uincula sæculi, & curam domus pariter relinquentes. Tunc primum auditum est:

Qui

Qui uult uenire post me, abneget semet ipsum, & tollat crucẽ suã, & sequatur me. Nemo enim
miles cum uxore pergit ad præliũ. Discipulo, ad sepulturã patris ire cupienti, nón permitti Luc.9
tur. Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos, ubi requiescant: filius autem hominis nõ Matth.8
habet, ubi caput suum reclinet. Ne forsitan contristeris, si anguste manseris. Qui sine uxo- 1.Cor.7
re est, solicitus est quæ Domini sunt, quo modo placeat Domino: Qui autem cũ uxore est,
solicitus est quæ sunt mundi, quo modo placeat uxori. Diuisa est mulier, & uirgo. Quæ nõ
est nupta, cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore, & spiritu. nam, quæ nupta est,
cogitat quæ sunt mundi, quo modo placeat uiro. Quantas molestias habeãt nuptiæ, & quot
solicitudinibus uinciantur, in eo libro, quem aduersus Heluidiũ de beatæ Mariæ perpetua
uirginitate edidimus, puto breuiter expressum. nunc eadem replicare perlongum est: &, si
cui placet, de illo potest haurire fonticulo. Verum ne penitus uidear omisisse; nunc dicam,
quod cũ Apostolus sine intermissione orare nos iubeat, &, qui in coniugio debitum soluit, 1.Thess.5
orare non possit, aut oramus semper, & uirgines sumus; aut orare desinimus, ut coniugio
seruiamus. Et si nupserit, inquit, uirgo, nõ peccat: tribulationẽ tamen carnis habebunt hu 1.Cor.7
iusmodi. Et in principio libelli præfatus sum, me de angustiis nuptiarum aut nihil omnino,
aut pauca dicturum: & nunc eadem admoneo; ut, si tibi placet scire, quot molestiis uirgo li-
bera, quot uxor adstricta sit, legas Tertullianũ ad amicum philosophum scribentẽ, & de uir
ginitate alios libellos, & beati Cypriani uolumen egregium, & Papæ Damasi super hac re
uersu, prosaq. cõposita, & Ambrosii nostri, quæ nuper scripsit ad sororẽ, opuscula; in quibus
tanto se effudit eloquio, ut, quidquid ad laudes uirginum pertinet, exquisierit, expresserit,
ordinarit. nobis diuerso tramitte incedendum. uirginitatem nõ tantum efferimus, sed serua
mus: nec sufficit scire, quod bonum est; nisi custodiatur attentius, quod electum est: quia
illud iudicii est, hoc laboris; & illud cõmune cum pluribus, hoc cum paucis. Qui perseuera- Matth. 10
uerit, inquit, usque in finem, hic saluus erit. Et multi uocati, pauci autem electi. Itaque obte 20
stor te coram Deo, & Christo Iesu, & electis angelis eius, ne uasa tẽpli Domini, quæ solis sa
cerdotibus uidere cõcessum est, facile in publicũ proferas; ne sacrariũ Dei quisquã profanus
aspiciat. Oza arcam, quam non licebat tangere, attingens, subita morte prostratus est. neque 2.Reg.6
enim uas aureum, & argenteum tã carum Deo fuit, quam templum corporis uirginalis. Præ-
cessit umbra, nunc ueritas est. Tu quidem simpliciter loqueris, & ignotos quosque blanda
non despicis: sed aliter uident impudici oculi. nõ norunt animæ pulchritudinem considera-
re, sed corporum. Ezechias thesaurum Dei monstrat Assyriis: sed Assyrii non debuerunt ui 4.Reg. 20
dere, quod cuperent. Denique, frequentibus bellis Iudæa conuulsa, uasa primum Domini
capta atque translata sunt; & inter epulas & cõcubinarum greges, quia palma uitiorum est, Dan.5
honesta polluere, Balthasar potat in phialis. Ne declines aurem tuam in uerba malitiæ. Sæpe Psal.140
enim indecens aliquid loquentes, tentant mentis arbitrium: si libenter audias uirgo, quod
dicitur; si ad ridicula quæque soluaris; quidquid dixeris, laudant; quidquid negaueris, ne-
gant; facetam uocant, & sanctam, & in qua nullus sit dolus; Ecce uere ancilla Christi, di-
centes; Ecce tota simplicitas; non, ut illa horrida, turpis, rusticana, terribilis, & quæ ideo
forsitan maritum non habuit, quia inuenire non potuit. Naturali ducimur malo. adulato-
ribus nostris libenter fauemus: & quamquam nos respondeamus indignos, & calidus rubor
ora perfundat; attamen ad laudem suam intrinsecus anima lætatur. Sponsa Christi arca est
testamenti, intrinsecus & extrinsecus deaurata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud Hebr.9
fuit, nisi tabulæ testamenti: ita & in te nullus sit extrinsecus cogitatus. Super hoc propitiato
rium, quasi super cherubim, sedere uult Dominus. Mittit discipulos suos, ut in te, sicut in Matth.21
pullo asinæ, sedeat. Curis te sæcularibus soluat, ut, paleas & lateres Aegypti derelinquens, Exo.5
Moysen sequaris in eremo, & terram repromissionis introeas. Nemo sit, qui prohibeat, non
mater, non soror, non cognata, non germanus: Dominus te necessariam habet. Quod si uo
luerint impedire, timeant flagella Pharaonis, qui, populum Dei ad colendum eum nolens
dimittere, passus est ea, quæ scripta sunt. Iesus ingressus in templũ, ea, quæ templi non erant: Marc. 11
proiecit. Deus enim zelotes est, & non uult patris domum fieri speluncam latronum. Alio- Exo.34
quin, ubi æra numerantur, ubi sunt caueæ columbarum; simplicitas enecatur: ubi in pe-
ctore uirginali sæcularium negotiorum cura æstuat; statim uelum templi scinditur; sponsus
consurgit iratus, & dicit: Relinquetur uobis domus uestra deserta. Lege euangeliũ, & uide Matth.23
quo modo Maria ad pedes Domini sedens Marthæ studio præferatur. Et certe Martha, sedu Luc.10
lo hospitalitatis officio, Domino atque discipulis eius conuiuium præparabat. Martha, in-
quit, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima: pauca autẽ necessaria sunt, aut unum:
Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Esto & tu Maria, cibis præferto

doctrinam. Sorores tuæ cursitent,& quærant quo modo Christum hospitem suscipiant. Tu,
Cant.3 semel sæculi onere proiecto, sede ad pedes Domini,& dic: Inueni eum, quem quærebat ani
Cant.6 ma mea: tenebo eum, & non dimittam: & ille respondeat: Vna est columba mea, perfecta
mea; una est matri suæ, electa genetrici suæ, cælesti uidelicet Hierusalem. Semper te cubi-
culi tui secreta custodiant: semper tecum sponsus ludat intrinsecus. Oras, loqueris ad spon
sum: legis, ille tibi loquitur: & cum te somnus oppresserit, ueniet post parietem, & mittet
manum suam per foramen, & tanget uentrem tuũ: Et expergefacta consurges,& dices: Vul
Cant.4 nerata caritate ego sum. Et rursus ab eo audies: Hortus conclusus, soror mea sponsa: hortus
conclusus, fons signatus. Caue, ne domum exeas, & uelis uidere filias regionis alienæ,
Gen.34 quamuis fratres habeas patriarchas, & Israel parente læteris. Dina egressa corrumpitur. No
Cant.3 lo te sponsum quærere per plateas: nolo te circumire angulos ciuitatis, dicas licet: Surgam,
& circumibo ciuitatem, & in foro, & in plateis quæram, quem dilexit anima mea: & inter-
roges: Num, quem dilexit anima mea, uidistis? nemo tibi respondere dignabitur. Spon-
Matth.7 sus in plateis non potest inueniri. Arcta & angusta uia est, quæ ducit ad uitam. Denique se
Cant.5 quitur: Quæsiui eum, & non inueni: uocaui eum, & non respondit mihi. Atque utinam
non inuenisse sufficiat. uulneraberis, nudaberis, & gemebunda narrabis: Inuenerunt me
custodes, qui circumeunt ciuitatem: percusserunt me, & uulnerauerunt me, tulerunt theri
Cant.5.1 strum meum mihi. Si autem hoc exiens patitur illa, quæ dixerat: Ego dormio, & cor meũ
uigilat: & fasciculus stactes fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum commorabi-
tur: quid de nobis fiet, quæ adhuc adolescentulæ sumus? quæ, sponsa intrante cum sponso,
remanemus extrinsecus? Zelotypus est Iesus, non uult ab aliis uideri faciem tuam. Excuses
Cant.1 licet, atque causeris, obducto uelamine ora contexi, & quæsiui te ibi, & dixi: Annuncia
mihi, quem dilexit anima mea: ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne quando efficiar sicut
operta super greges sodalium tuorum: indignabitur, tumebit, & dicet: Si non cognoueris
te ipsam o pulchra inter mulieres; egredere in uestigiis gregum, & pasce hædos tuos in ta-
bernaculis pastorum. Sis licet pulchra, & inter omnes mulieres species tua diligatur a spon
so: nisi te cognoueris, & omni custodia seruaueris cor tuum; nisi oculos iuuenum fugeris;
egredieris de thalamo meo, & pasces hædos, qui staturi sunt a sinistris. Itaque mi Eusto-
chium filia, domina, conserua, germana, (aliud enim ætatis, aliud meriti, aliud religionis,
Esa.26 hoc caritatis est nomen) audi Esaiam loquentem: Populus meus intra cubiculum tuum.
Claude ostium tuum, abscondere pusillum aliquantulum, donec transeat ira Domini. Foris
Matth.25 uagentur uirgines stultæ, tu intrinsecus esto cum sponso: quia si ostium clauseris, & secundũ
Matth.6 euangelii præceptum in occulto oraueris patrem tuum, ueniet, pulsabit, & dicet: Ecce ego
Apoc.3 sto ante ianuã, & pulso. Si quis mihi aperuerit, introibo, & cænabo cum eo, & ipse mecum.
Cant.5 Et tu statim solicita respondebis: Vox fratruelis mei pulsantis, & dicentis, Aperi mihi soror
mea, proxima mea, perfecta mea, columba mea: Necesse est ut dicas: Dispoliaui me tuni-
ca mea, quo modo induam illam? laui pedes meos, quo modo inquinabo eos? Illico con-
surge, & aperi; ne te morante pertranseat, & postea conqueraris, & dicas: Aperui ego fra-
trueli meo, fratruelis meus pertransiuit. Quid enim necesse est, ut cordis tui ostia clausa
Eccls.10 sint? Sponso aperiantur Christo, claudantur diabolo, secundum illud: Si spiritus potesta-
Dan.6 tem habentis ascenderit super te, ne dimiseris locum tuum. Daniel in sublimi cænaculo suo
(neque enim manere poterat in humili) fenestras apertas ad Hierusalem habuit. & tu habe-
to apertas fenestras, sed unde lumen introeat, unde uideas ciuitatem Domini. ne aperias
Hier.9 illas fenestras, de quibus dicitur, Intrauit mors per fenestras nostras. Illud quoque tibi ui-
Ioan.5 tandum est cautius, ne inanis gloriæ ardore capiaris. Quo modo, inquit Iesus, potestis cre-
dere, gloriam ab hominibus accipientes? Vide, quale malum sit, quod qui habuerit, non
Psal.3 potest credere. Nos uero dicamus: Quoniam gloriatio mea tu es. Et: Qui gloriatur, in
1.Cor.1 Domino glorietur. Et: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Et: Mi-
Gal.1.6 hi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus
Psal.43 crucifixus est, & ego mundo. Et illud: In te laudabimur tota die: In Domino laudabitur
33 anima mea. Cum facis eleemosynam, Deus solus uideat. Cum ieiunas, læta sit facies tua.
Vestis nec satis munda, nec sordida, & nulla diuersitate notabilis; ne ad te obuiam præte-
reuntium turba consistat, & digito monstreris. Frater est mortuus, sororis est corpuscu-
lum deducendum: caue, ne, dum hæc sæpius facis, ipsa moriaris. Nec satis religiosa uelis ui
deri, nec plus humilis, quam necesse est; ne gloriam fugiendo quæras. plures enim, pauper
tatis, misericordiæ, atque ieiunii arbitros declinantes, hoc Ipso cupiunt placere, quod place-
re contemnunt; & mirum in modũ laus, dum uitatur, appetitur. Ceteris perturbationibus,
quibus

quibus hominis mens gaudet, ægrescit, sperat, & metuit, plures inuenio extraneos. hoc uitio, pauci admodum sunt, qui caruerint: & ille optimus, qui, quasi in pulchro corpore, rara næuorū sorde respergitur. Neque uero moneo, ne de diuitiis glorieris; ne de generis nobilitate te iactes; ne te ceteris præferas. scio humilitatē tuam. scio te ex affectu dicere: Dómine, nō est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. noui, & apud te, & apud ma- Psal.130
trem tuam superbiā, per quam diabolus cecidit, penitus locum non habere. unde ad te super ea scribere superfluum sit. stultissimum quippe est docere, quod nouerit ille, quem doceas. Sed ne hoc ipsum tibi iactantiam generet, quod sæculi iactantiam contempsisti: ne cogitatio tacita subrepat, ut, quia in auratis uestibus placere desisti, placere coneris in sordidis: & si quando in conuentum fratrum ueneris, uel sororum, humilis sedeas, scabello te causeris indignam: uocem ex industria, quasi confectam ieiuniis, non tenues: & deficientis imitata gressum, humeris ne innitaris alterius. Sunt quippe nonnullæ exterminantes facies suas, ut Matth.6
appareant hominibus ieiunantes: quæ statim ut aliquem uiderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, &, operta facie, uix unum oculum liberant ad uidendum. uestis pulla, cingulū sacceum, & sordidis manibus pedibusq. uenter solus, quia uideri non potest, æstuat cibo. his quotidie psalmus ille canitur: Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium. Aliæ Psal.52
uirili habitu, ueste mutata, erubescunt esse quod natæ sunt, crinem amputant, & impudenter erigunt facies eunuchinas. Sunt quæ ciliciis uestiūtur, & cucullis fabrefactis, ut ad infantiam redeant, imitantur noctuas & bubones. Sed ne tantum uidear disputare de feminis, uiros quoque fuge, quos uideris catenatos: quibus feminei contra Apostolū crines, hircorum 1.Cor.11
barba, nigrum pallium, & nudi in patientia frigori pedes. Hæc omnia argumenta sunt diaboli. talem olim Antymum, talem nuper Sophronium Roma congemuit: qui postquam no- 2.Tim.3
bilium introierunt domos, & deceperunt mulierculas oneratas peccatis, semper discentes, & numquam ad scientiam ueritatis peruenientes, tristitiā simulant, &, quasi longa ieiunia, furtiuis noctium cibis protrahunt. pudet dicere reliqua, ne uidear potius inuehi, quam monere. Sūt alii, (de mei ordinis hominibus loquor) qui ideo presbyterium, & diaconatum ambiunt, ut mulieres licentius uideant. Omnis his cura de uestibus, si bene oleant; si pes, laxa pelle, non folleat. crines calamistri uestigio rotantur: digiti de anulis radiant; & ne plantas humidior uia spargat, uix imprimunt summa uestigia. tales cum uideris, sponsos magis existimato, quam clericos. Quidam in hoc omne studium, uitamq. posuerunt, ut matronarum nomina, domos, moresq. cognoscant: ex quibus unū, qui huius artis est princeps, breuiter strictimq. describam; quo facilius, magistro cognito, discipulos recognoscas. Cum sole festinus exurgit: salutandi ei ordo disponitur; uiarum compendia requiruntur; & pene usque ad cubicula dormientium senex importunus ingreditur. si puluillum uiderit, si mantile elegans, si aliquid domesticæ supellectilis; laudat, miratur, attrectat; & se his indigere conquerens, non tam impetrat, quam extorquet: quia singulæ metuunt ueredarium urbis offendere. Huic inimica castitas, inimica ieiunia: prandium nidoribus probat, & altili γέρανος πίπων: uulgo pipizo nominatur. Os barbarū, & procax, & in conuicia semper armatum. Quocumque te uerteris, primus in facie est. Quidquid nouum insonuerit, aut auctor, aut exaggerator est famæ. Equi per horarum momenta mutantur, tam nitidi, tamq. feroces, ut Thracii regis illum putes esse germanum. Variis callidus hostis pugnat insidiis. Sapien- Gen.3
tior erat coluber omnibus bestiis, quas creauerat Dominus super terram. Vnde & Aposto- 2.Cor.2
lus, Non, inquit, ignoramus eius astutias. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conueniunt Christiano. Si quid ignoras, si quid de scripturis dubitas; interroga eum, quem uita commendat, excusat ætas, fama non reprobat, qui possit dicere: Desponsaui 2.Cor.11
enim uos uni uiro, uirginem castam exhibere Christo. Aut, si non est qui possit exponere, melius est aliquid nescire secure, quam cum periculo discere. Memento, quia in medio laqueorum ambulas: & multæ ueteranæ uirgines, castitatis indubitatæ, in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus. Si quæ ancillulæ sunt comites propositi tui, ne erigaris aduersus eas, ne infleris ut domina. Vnum sponsum habere cœpistis, simul psallitis: Christi simul corpus accipitis: cur mensa diuersa sit? Prouocentur & aliæ. Honor uirginum sit inuitatio ceterarum. quod si aliquam senseris infirmiorem in fide, suscipe, consolare, blandire, & pudicitiam illius fac lucrum tuum. Si qua simulat, fugiens seruitutem: huic aperte Apostolum lege: Melius est nubere, quam uri. Eas autem uirgines, & 1.Cor.7
uiduas, quæ otiosæ & curiosæ domos circumeunt matronarum, quæ, rubore frontis abstrito, parasitos uincunt mimorum, quasi quasdam pestes abiice. Corrumpunt mores bo- 1.Cor.15
nos confabulationes pessimæ. Nulla illis, nisi uentris, cura est, & quæ uentri sunt proxima.

Istiusmodi hortari solent, & dicere: Mi catella, rebus tuis utere, uiue dum uiuis: & numquid filiis tuis seruas? Vinosæ, atque lasciuæ quiduis mali insinuant, ac ferreas quoque mentes
1.Tim.5 ad delicias emolliunt. Et cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere nolunt, habentes damnationem, quod primam fidem irritam fecerunt. Nec tibi diserta multum uelis uideri, aut lyrici festiua carminis metro ludere. Non delumbem matronarum saliuam delicata secte ris, quæ nunc strictis dentibus, nunc labiis dissolutis, balburientem linguam in dimidiata uerba moderantur, rusticum putantes omne, quod nascitur. adeo illis adulterium etiam lin
2.Cor.6 guæ placet. Quæ enim communicatio luci ad tenebras? qui consensus Christo cum Belial?
1.Cor.8 quid facit cum psalterio Horatius? cum euangeliis Maro? cum apostolis Cicero? Nonne
Tit.1 scandalizatur frater, si te uiderit in idolio recumbentem? Et licet omnia munda mundis, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: tamen simul bibere non debemus calicem Christi, & calicem dæmoniorum. Referam tibi meæ infelicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, sorore, cognaris, &, quod his diffi cilius est, consuetudine lautioris cibi propter cælorum me regna castrassem; &, Hierosolymam militaturus pergerem; bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio ac labore con feceram, carere omnino non poteram. itaque miser ego, lecturus Tullium, ieiunabam. post noctium crebras uigilias, post lacrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum ex imis uisceribus eruebat, Plautus sumebatur in manus. si quando, in memet ipsum reuersus, prophetas legere cœpissem; sermo horrebat incultus: & quia lumen cæcis oculis non uidebam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis. Dum ita me antiquus serpens illuderet, in media ferme quadragesima medullis infusa febris corpus inuasit exhaustum, & sine ulla requie, quod dictu quoque incredibile sit, sic infelicia membra depasta est, ut ossibus uix hærerem. interim parantur exequiæ; & uitalis animæ calor, toto frigescente iam corpore, in solo tantum tepente pectusculo palpitabat: cum subito raptus in spiritu, ad tribunal iudicis pertrahor: ubi tantum luminis, & tantum erat ex circumstantium claritate ful goris, ut, proiectus in terram, sursum aspicere non auderem, Interrogatus de condicione, Christianum me esse respondi. Et ille, qui præsidebat, Mentiris, ait; Ciceronianus es, non
Matth.6 Christianus. Vbi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuũ. Illico obmutui, & inter uerbera (nam cædi me iusserat) conscientiæ magis igne torquebar, illum mecum uersiculum reputans: In
Psal.6 inferno autem quis confitebitur tibi? Clamare autem cœpi, & eiulans dicere: Miserere mei Domine, miserere mei. Hæc uox inter flagella resonabat. Tandem ad præsidentis genua pro uoluti qui astabant, precabantur ut ueniam tribueret adolescentiæ, & errori locum pœniten tiæ commodaret; exacturus deinde cruciatum, si gentilium litterarum libros aliquando legissem. Ego, qui, in tanto constrictus articulo, uellem etiam maiora promittere, deierare cœpi, & nomen eius obtestans dicere: Domine, si umquam habuero codices sæculares, si legero, te negaui. In hæc sacramẽti uerba dimissus, reuertor ad superos, &, mirantibus cun ctis, oculos aperio, tanto lacrymarum imbre perfusos, ut etiã incredulis fidem facere ex do lore. Nec uero sopor ille fuerat, aut uana somnia, quibus sæpe deludimur. testis est tribunal illud, ante quod iacui: testis iudicium triste, quod timui. ita mihi numquam contingat in talem incidere quæstionem. liuẽtes fateor habuisse me scapulas, plagas sensisse post somnũ, & tanto dehinc studio diuina legisse, quanto non ante mortalia legeram. Auaritiæ tibi quoque uitandum est malum, non ut aliena non appetas, (hoc enim & publicæ leges puniunt)
Luc.16 sed quo tua, quæ tibi sunt aliena, non serues. Si in alieno, inquit, fideles non fuistis; quod uestrum est, quis dabit uobis? Aliena nobis auri argentiq. sunt pondera; nostra possessio
Pro.13 spiritualis est; de qua alibi dicitur: Redemptio animæ uiri, propriæ diuitiæ. Nemo enim
Luc.16 potest duobus dominis seruire: aut enim unum odiet, & alterum amabit; aut unũ patietur, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire, & mãmonæ, idest, diuitiis. Nam gentili Syrorum lingua, mãmona diuitiæ nuncupantur. Cogitatio uictus, spinæ sunt fidei. Radix auaritiæ, cura gentilium. At dicis: Puella sum delicata, & quæ manibus meis laborare non possum. si ad senectam uenero, si ægrotare cœpero; quis mei miserebitur? Audi apostolis lo
Matth.6 quentem Iesum: Ne cogiteris in corde uestro, quid manducetis; neque corpori uestro quid induamini. Nonne anima plus est, quam esca, & corpus plus, quam uestimentum? Respicite uolatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pa
Matth.5 ter uester cælestis pascit illa. Si uestis defuerit, lilia proponantur. Si esurieris, audias, Beatos pauperes & esurientes. Si aliquis te afflixerit dolor, legito: Propter hoc complaceo mihi in
2.Cor.12 infirmitatibus meis, & datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphi
Psal.47 zet, ne extollar. Lætare in omnibus iudiciis Dei. Exultauerunt enim filiæ Iudæ in omnibus iudiciis

iudiciis tuis Domine. Illa tibi ſemper in ore uox reſonet: Nudus exiui de utero matris meæ, Iob.1
nudus reuertar. Et: Nihil intulimus in hunc mundum, neque auferre quid poſſumus. At 1.Tim.6
nunc pleraſque uideas armaria ſtipare ueſtibus, tunicas mutare quotidie, & tamen tineas non poſſe ſuperare. Quæ religioſior fuerit, unum exterit ueſtimentum, & plenis arcis pannos trahit. Inficiuntur membranæ colore purpureo. Aurum liqueſcit in literas, gemmis codices ueſtiuntur, & nudus ante fores earum Chriſtus emoritur: & cum manum egenti porrexerint bucinant. cum ad agapen uocauerint, præco conducitur. Vidi nuper (nomen taceo, ne ſatyram putes) nobiliſſimam Romanorum mulierem in baſilica beati Petri, ſemiuiris antecedẽtibus, propria manu, quo religioſior putaretur, ſingulos nummos diſpertire pauperibus. interea, ut uſu noſſe perfacile eſt, anus quædam, annis pannisq. obſita, præcucurrit, ut alterum nummum acciperet: ad quam cum ordine perueniſſet, pugnus porrigitur pro denario, & tanti criminis reus ſanguis effunditur. Radix omnium malorũ eſt auaritia: ideoque ab Apoſtolo idolorum ſeruitus appellatur. Quære primum regnum Dei & hæc omnia apponentur tibi. Non occidet fame animam iuſtam Dominus. Iunior fui, & ſenui, & non uidi iuſtum derelictum, neque ſemen eius quærens panẽ. Helias coruis miniſtrantibus paſcitur. Vidua Sareptana, ipſa eum filiis nocte moritura, prophetam paſcit eſuriens: & mirum in modum, capſace completo, qui alendus uenerat, alit. Petrus apoſtolus, inquit: Argentum, & aurum non habeo: quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Domini Ieſu ſurge, & ambula. At nunc multi, licet ſermone taceant, opere loquuntur: Fidem, & miſericordiam non habeo: quod autem habeo, argentum, & aurum, hoc tibi non do. Habentes autẽ uictum, & ueſtitũ, his contenti ſimus. Audi, Iacob quid ſua oratione poſtulet: Si fuerit Deus mecum; & ſeruauerit me in uia hac, per quam ego iter facio; & dederit mihi panẽ ad manducandum, & ueſtitum ad ueſtiendũ. Tantum neceſſaria deprecatus eſt: & poſt annos uiginti diues dominus, & ditior pater, ad terrã reuertitur Chanaan. Infinita de ſcripturis exempla ſuppetunt, quæ auaritiam doceant eſſe fugiendam: uerum, quia nunc ex parte de ea dicitur, & ſuo, ſi Chriſtus annuerit, uolumini reſeruatur; quid ante non plures annos Nitriæ geſtum ſit, referemus. Quidam ex fratribus parcior magis, quam auarior, & neſciẽs triginta argenteis Dominum uenditum, centum ſolidos, quos lina texendo acquiſierat, moriens dereliquit. initum eſt inter monachos conſilium, (nam in eodẽ loco circiter quinque millia diuiſis cellulis habitabant) quid facto opus eſſet. alii pauperibus diſtribuendos eſſe dicebant, alii dandos eccleſiæ, nonnulli parentibus remittendos. Macarius uero, & Pambo, & Iſidorus, & ceteri, quos patres uocant, ſancto in eis loquente ſpiritu, decreuerunt infodiendos eſſe cum eodem, dicentes: Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ. Nec hoc crudeliter quiſquam putet factum: tantus cunctos per totam Aegyptum terror inuaſit, ut, unum ſolidũ dimiſiſſe, ſit criminis. Et quoniam monachorum fecimus mentionem, & te ſcio libenter audire, quæ ſancta ſunt; aurem paliſper accõmoda. Tria ſunt in Aegypto genera monachorum. Primum Cœnobitæ, quod illi Sauſes gentili lingua uocant; nos, In cõmuni uiuentes, poſſumus appellare. Secundũ Anachoritæ, qui ſoli habitant per deſerta, & ab eo, quod procul ab hominibus receſſerint, nuncupãtur. Tertium genus eſt, quod Remoboth dicunt, deterrimum, atque neglectum, & quod in noſtra prouincia aut ſolum, aut primum eſt. Hi bini uel terni, nec multo plures ſimul habitant, ſuo arbitratu ac ditione uiuentes; & de eo, quod laborauerint, in medium partes conferunt, ut habeant alimenta cõmunia. Habitant autem quamplurimum in urbibus, & caſtellis: &, quaſi ars ſit ſancta, non uita, quidquid uendiderint, maioris eſt pretii. inter hos ſæpe ſunt iurgia: quia, ſuo uiuentes cibo, non patiuntur ſe alicui eſſe ſubiectos. re uera ſolent certare ieiuniis, & rem ſecreti uictoriæ faciunt. Apud hos affectata ſunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, ueſtis craſſior, crebra ſuſpiria, uiſitatio uirginum, detractio clericorum: &, ſi quando dies feſtus uenerit, ſaturantur ad uomitum. His igitur, quaſi quibuſdam peſtibus, exterminatis, ueniamus ad eos, qui plures ſunt, & in commune habitant, ideſt, quos uocari Cœnobitas diximus. Prima apud eos confœderatio eſt, obedire maioribus, & quidquid iuſſerint, facere. diuiſi ſunt per decurias, atque centurias, ita ut nouem hominibus decimus præſit; & rurſus decem præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat. manent ſeparati, ſed iunctis cellulis. uſque ad horam nonam, ut inſtitutum eſt, nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, quos diximus; ut, ſi cogitationibus forte quis fluctuat, illius conſoletur alloquiis. poſt horam nonam in commune concurritur: pſalmi reſonant, ſcripturæ recitantur ex more. & completis orationibus, cunctisq. reſidentibus, medius, quem patrem uocant, incipit diſputare: quo loquente tantum ſilentium fit, ut nemo aliũ reſpicere, nemo audeat excreare. dicentis laus in fletu eſt audien-

H 3 tium.

Marginal references: 1.Tim.6 · Gal.5 · Matth.6 · Pſal. 36 · 3.Reg.17 · Act.3 · Gen.28 · Matth.26 · Act.8

tium. tacitæ uoluuntur per ora lacrymæ, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Cum uero de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare uentura; uideas cunctos, moderato suspirio, & oculis ad cælum leuatis, intra se dicere: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ; & uolabo, & requiescã. Posthæc concilium soluitur, & unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas uicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est: nemo comedens loquitur. uiuitur pane, leguminibus, & holeribus, quæ sale solo condiuntur: uinum tantũ senes accipiunt, quibus & paruulis sæpe fit prandium; ut aliorum fessa sustenteretur ætas, aliorum nõ frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto, ad præsepia redeunt: ibi usque ad uesperam cum suis unusquisque loquitur, & dicit: Vidistis illum, & illum? quanta in ipso sit gratia? quantum silentium? quam moderatus incessus? Si infirmũ uiderint, consolantur; si in Dei amore feruentem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisque nigilat, circumeunt cellulas singulorum, &, aure apposita, quid faciant, diligenter explorant. quem tardiorem deprehenderint, non increpant; sed, dissimulato quod norunt, eum sæpius uisitant, & prius incipiẽtes, prouocant magis orare, quam cogunt. Opus diei statum est: quod decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos menses patri omnium cum magno tremore reddit rationem: a quo etiam cibi, cum facti fuerint, prægustantur: & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam, & sagum, textaq iuncis strata non habeo: ille ita uniuersa moderatur, ut nemo quid postulet, nemo non habeat. Si quis uero cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiorem; & tanto senum ministerio confouetur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Dominicis diebus orationi tantũ & lectionibus uacant: quod quidem & omni tẽpore, completis opusculis, faciunt. Quotidie aliquid de scripturis discitur. Ieiunium totius anni æquale est, excepta quadragesima, in qua sola cõceditur districtius uiuere. a pascha ad pentecostem cænæ mutãtur in prandia; quo & traditioni ecclesiasticæ satisfiat, & uentrem cibo non onerent duplicato. Tales Philo, Platonici sermonis imitator, tales Iosephus, Græcus Linius, in secunda Iudaicæ captiuitatis historia Essenos refert. Verum quia nunc; de uirginibus scribens, pene superfluum de monachis disputani, ad tertium genus ueniam, quos anachoritas nocant: qui & de cœnobiis exeuntes, excepto pane, & sale, ad deserta nihil perferunt amplius. huius uitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, &, ut ad superiora conscendã, princeps Ioannes Baptista fuit. Talem uero uirũ Hieremias quoque propheta describit, dicens: Bonum est uiro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit, quoniam sustulit super se iugum, & dabit percutienti se maxillam; saturabitur opprobriis; quia non in sempiternum abiiciet Dominus. Horum laborem, & conuersationẽ in carne non carnis, alio tempore, si uolueris, explicabo. Nunc ad propositum redeam; quia de auaritia differens ad monachos ueneram. Quorum tibi exemplum proponens, non dico aurum, atque argentum, & cæteras opes, sed ipsam terram, & cælum despiciens, & Christo copulata cantabis: Pars mea Dominus. Post hæc quamquã Apostolus orare nos semper iubeat; & sanctis etiã ipse sit somnus oratio: tamen diuisas orandi horas debemus habere; nt, si forte aliquo fuerimns opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Horã tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque, & uesperam, nemo est qui nesciat. Nec cibi sumantur, nisi oratione præmissa: nec recedatur a mensa, nisi referatur creatori gratia. Noctibus bis terq. surgendum, reuoluenda, quæ de scripturis memoriter retinemus. Egredientes de hospitio, armet oratio: regredientibus de platea, oratio occurrat ante quã sessio: nec prius corpusculum requiescat, quã anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnẽ incessum manus pingat crucẽ. Nulli detrahas, nec aduersus filiũ matris tuæ ponas scandalum. Tu quæ es, ut alienum seruum iudices? Suo Domino stat, aut cadit. Stabit autem: Potens est enim Deus statuere illum. Nec, si biduo ieiunaueris, putes te non ieiunantibus esse meliorem. Tu ieiunas, & irasceris; ille comedit, & fronte blanditur. Tu uexationẽ mentis, & uentris esuriem rixando digeris; ille moderatius alitur, & Deo gratias agit. unde quotidie clamat Esaias: Non tale ieiunium elegi, dicit Dominus. Et iterum: In diebus ieiuniorum uestrorum inueniuntur uoluntates uestræ, & omnes, qui sub uestra potestate sunt, stimulatis. In iudiciis, & litibus ieiunatis, & percutitis pugnis humilem. Vt quid mihi ieiunatis? Quale illud potest esse ieiunium, cuius iram non dicam nox occupat, sed luna integram derelinquit? Te ipsam considerans, noli in alterius ruina, sed in tuo opere gloriari. Nec illarum tibi exempla proponas, quæ carnis curam facientes, possessionum reditus, & quotidianas domus impensas supputant. Neque enim undecim apostoli Iudæ proditione sunt fracti: nec, Phileto & Alexandro facientibus naufra-

Marginal notes: Psal. 54 (beside "deas cunctos"); Luc. 1 (beside "Paulus, illustrator"); Thren. 3 (beside "Talem uero"); Psal. 15 (beside "ras opes"); 1. Thess. 5 (beside "minus. Post hæc"); Psal. 49 (beside "nec aduersus"); Rom. 14 (beside "Domino stat"); Esa. 58 (beside "tius alitur"); 2. Tim. 2. 4 (beside "enim undecim").

naufragium, ceteri a cursu fidei substiterunt. Nec dicas, illa & illa suis rebus fruitur: honoratur ab hominibus: fratres ad eam conueniunt, & sorores. Numquid ideo uirgo esse desiit? Primum dubium est, an uirgo sit talis. Nō enim, quo modo uidet homo, uidet Deus. 1.Reg.16
Homo uidet in facie, Deus autem uidet in corde. Dehinc, etiam si corpore uirgo est, an spiritu uirgo sit, nescio. Apostolus autem ita uirginem definiuit. Vt sit sancta corpore, & 1.Cor.7
spiritu. Ad extremum habeat sibi gloriam suam. Vincat Pauli sententiam; deliciis fruatur, & uiuat. Nos meliorum exempla sectemur. Propone tibi beatam Mariam: quæ tantæ extitit puritatis, ut mater Domini esse mereretur. Ad quam cum angelus Gabriel in uiri specie Luc. 1
descendisset, dicens: Aue gratia plena, Dominus tecum: consternata, & perterrita, respondere non potuit. numquam enim a uiro fuerat salutata. Denique nuncium discit, & loquitur. &, quæ hominem formidabat, cum angelo fabulatur intrepida. Potes & tu esse mater Domini. Accipe tibi tomum magnum, nouum, & scribe in eo stylo hominis: uelociter spolia detrahe: &, postquam accesseris ad prophetissam, & conceperis in utero, & pepereris Esa. 8
filium, dic: A timore tuo Domine concepimus, & doluimus, & peperimus spiritū salutationis tuæ, quem fecimus super terram. Tunc & filius tuus tibi respondebit, & dicet: Ecce mater mea, & fratres mei. Et mirum in modum ille, quem in latitudine pectoris tui paulo ante descripseras, quē in nouitate cordis stylo signaueras, postquā spolia ex hostibus receperit, postquā denudauerit principatus, & potestates, & affixerit eas cruci, conceptus adolescit, & maior effectus spōsam te incipit habere de matre. Grandis labor, sed grande præmiū, esse quod martyres, esse quod apostoli, esse quod Christus est. quæ quidem uniuersa tunc prosunt, cum in ecclesia fiunt, cum in una domo pascha celebramus: si arcā ingrediamur cum Noe: si, pereunte Hiericho, Rahab meretrix iustificata nos continet. ceterum uirgines, quales apud diuersas hæreses, & quales apud impurissimum Manichæum esse dicuntur, scorta sunt existimandæ, non uirgines. si enim corporis earum auctor est diabolus, quo modo possunt honorare plasmationē hostis sui? sed quia sciunt uirginale uocabulum gloriosum, sub ouium pellibus lupos tegunt. Christum mentitur antichristus, & turpitudinem uitæ falso nominis honore conuestiunt. Gaude soror, gaude filia, gaude mi uirgo: quia, quod aliæ simulant, tu uere esse cœpisti. Hæc omnia, quæ digessimus, dura uidebuntur ei, quæ non amat Christum. Qui autem omnem sæculi pompam pro purgamento habuerit, & uana duxerit uniuersa sub sole, ut Christum lucrifaciat, qui commortuus est Domino suo, & consurrexit, & crucifixit carnem cum uitiis & concupiscentiis, libere proclamabit: Quis nos separabit a caritate Christi? an tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Et iterum: Certus sum, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque excelsum, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare a caritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Dei filius pro nostra salute hominis factus est filius. Nouē mensibus in utero, ut nascatur, expectat, fastidia sustinet, cruentus egreditur, pannis inuoluitur, blanditiis delinitur; & ille pugillo mundum includens, præsepis cōtinetur angustiis. Taceo, quod, usque ad triginta annos ignobilis, parentum paupertate cōtentus est: uerberatur, & tacet: crucifigitur, & pro crucifigentibus deprecatur. Quid igitur retribuā Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicē salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorū eius. Hæc est sola digna retributio, cum sanguis sanguine cōpensatur, &, redempti cruore Christi, pro redemptore libenter occumbimus. Quis sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur: Abraham uxorem periclitatur amittere. Et, ne in immensum uolumen extendam, quære, & inuenies singulos aduersa perpessos. Solus in deliciis Solomon fuit, & forsitā ideo corruit. Quē enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium, quē recipit. Nonne melius est, breui tempore dimicare, ferre uallum, arma sumere, lassescere sub lorica, & postea gaudere uictorē, quam impatientia unius horæ seruire perpetuo? Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor est. Respice, quanta Iacob pro Rachel pacta uxore sustinuit: Et seruiuit, inquit scriptura, Iacob pro Rachel annis septē. Et erant in conspectu eius quasi dies pauci: quoniā amabat illam. Vnde & ipse postea memorat. In die urebar æstu, & gelu nocte. Amemus & nos Christum, eiusq. semper quæramus amplexus: & facile uidebitur omne difficile: breuia putabimus uniuersa, quæ longa sunt: &, iaculo illius uulnerati, per horarum momenta dicemus: Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est. Non sunt enim condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quia tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio

Margin notes: Esa. 26 (beside "filium, dic"); Mar.3 (beside "nis tuæ"); 1.Cor.15 (beside "rit, postquā denudauerit"); Gen.7 (beside "prosunt"); Ios.6 (beside "Noe"); Matth.7 (beside "sub ouium"); Rom.8 (beside "& consurrexit"); Psal.115 (beside "te cōtentus"); Gen.20 (beside "ptore libenter"); Prou.3 (beside "corruit"); Gen.29.31. (beside "uxore sustinuit"); Psal.119 (beside "uulnerati"); Rom.5.8 (beside "est. Non sunt").

probatio autem spem, spes autem non confundit. Quando tibi graue uidetur esse, quod su
2.Cor.11 stines, Pauli secundam epistolam ad Corinthios lege: In laboribus plurimum, in carceribus abundantius, in plagis supra modũ, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi: ter uirgis cæsus sum: semel lapidatus sum: ter naufragium feci: nocte & die in profundo maris fui. In itineribus sæpius, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in laboribus, in miseriis, in uigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis plurimis, in frigore, & nuditate. Quis nostrum saltem minimam portionem de catalogo harum sibi potest uindicare uirtutum? ob quæ ille postea
2.Tim.4 confidenter aiebat: Cursum consummaui, fidem seruaui. Superest mihi corona iustitiæ, quam retribuet mihi in illa die Dominus iustus iudex. Si cibus insulsior fuerit, contristamur: & putamus Deo nos aliquod præstare beneficium, cum aquatius uinum bibimus. Calix frangitur, mensa subuertitur, uerbera resonant, & aqua tepidior sanguine uindica-
Matth.11 tur. Regnum cælorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nisi uim feceris, cælorum
Luc.11 regna non capies. Nisi pulsaueris importune, panem non accipies sacramenti. An non tibi uidetur uiolentia, cum caro cupit esse quod Deus est, & illuc, unde angeli corruerunt, angelos iudicatura conscendit? Egredere, quæso, paulisper de carcere, & præsentis laboris
Esa.64 ante oculos tuos tibi pinge mercedem, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria, mater Domini, choris occurret
Exo.15 comitata uirgineis? cum post rubrum mare, submerso cum suo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet responsuris: Cantemus Domino: gloriose enim honorificatus est; equum & ascensorem proiecit in mare. Tunc Thecla in tuos læta uolabit amplexus. Tunc &
Cant.2 ipse sponsus occurret, & dicet: Surge, ueni proxima mea, speciosa mea, columba mea: quia ecce hiems transiuit, pluuia abiit sibi. Tunc angeli mirabuntur, & dicent: Quæ est
Cant.6 ista prospiciens quasi diluculum, speciosa ut luna, electa ut sol? Videbunt te filiæ, & laudabunt reginæ, & concubinæ prædicabunt. Hinc & alius castitatis chorus occurret: Sara cum nuptis ueniet, filia Phanuelis Anna cum uiduis. Erunt in diuersis gregibus carnis & spi
Matth.21 ritus matres tuæ. Lætabitur illa, quod genuit. exultabit ista, quod docuit. Tunc uere super asinam Dominus ascendet, & cælestem ingredietur Hierusalem. Tunc paruuli, de qui-
Esa.8 bus in Esaia saluator effatur: Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Deus, palmas uictoriæ subleuantes, consono ore cantabunt: Osanna in excelsis: Benedictus, qui uenit in no-
Apoc.14 mine Domini, osanna in excelsis. Tunc centum quadraginta quattuor millia in conspectu throni & seniorum tenebunt citharas, & cantabunt canticum nouum. Et nemo poterit dicere canticum illud, nisi numerus definitus. Hi sunt, qui cum mulieribus se non coinquinauerunt: uirgines enim permanserunt. Hi sunt, qui sequuntur agnum, quocumque uadit. Quotiescumque te uana sæculi delectauerit ambitio; quoties in mundo aliquid uideris gloriosum; ad paradisum mente transgredere; esse incipe, quod futura es, & audies a sponso
Cant.8 tuo: Pone me sicut umbraculum in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo, & corpore pariter ac mente munita clamabis, & dices: Aquæ multæ non poterunt extinguere caritatem, & flumina non operient eam.

ARGVMENTVM.

Blaesilla, *Paulæ filia, & Eustochij soror, amisso uiro, & ualida febre admonita, se totam ad Christum conuertens, monachæ uitam profiteri cœpit. D. Hieronymus nunc eius obtrectatoribus respondet, & sanctam commendat uitam.*

HIERONYMVS AD MARCELLAM, de ægrotatione Blæsillæ.

EPISTOLA XIX.

Gen.22 (37.45 4.Reg.20 Matth.26 Ioan.21 BRAHAM tentatur in filio, & fidelior inuenitur. Ioseph in Aegyptum uenditur, ut patrem pascat, & fratres. Ezechias uicina morte terretur; & fusus in lacrymas, & quindecim annorum spatio protelatur ad uitam. Petrus apostolus Domini passione concutitur, & amariter flens, audit: Pasce oues meas. Paulus,
Gen.49 lupus rapax, & Beniamin adolescentior in ecstasi cæcatur, ut uideat; &, repentino tenebra-
Act.9 rum horrore circumdatus, Dominum uocat, quem dudum ut hominem persequebatur.

Ita & nunc, mi Marcella, Blesillam nostram uidimus ardore febrium per triginta ferme dies iugiter æstuasse; ut sciret reiiciendas delicias corporis, quod paulo post uermibus exarandum sit. Venit & ad hanc Dominus Iesus, tetigitq. manum eius, & ecce surgens ministrat ei. Redolebat aliquid negligentiæ; & diuitiarum fasciis colligata, in sæculi iacebat sepulcro. sed infremuit Iesus, & conturbatus in spiritu, clamauit dicens: Blesilla, ueni foras. Quæ uocata surrexit, & egressa cum Domino uescitur. Iudæi minentur, & tumeant, quærant occidere suscitatam: soli apostoli glorientur. Scit se uitam suam ei debere, qui reddidit. scit se eius amplexari pedes, cuius paulo ante iudicium pertimescebat. Corpus pene iacebat exanime, & anhelos artus mors uicina quatiebat. ubi tunc erant auxilia propinquorum? ubi uerba omni inaniora fumo? Nihil tibi debet, o ingrata cognatio, quæ mundo periit, & Christo reuixit. Qui Christianus est, gaudeat: qui irascitur, non se esse indicat Christianum. Vidua, quæ soluta est uinculo maritali, nihil necesse habet nisi perseuerare. At scandalizat quempiam uestis fuscior. Scandalizet Ioannes, quo inter natos mulierum maior nullus fuit; qui angelus dictus, ipsum quoque Dominum baptizauit, qui camelorum uestitus tegmine, zona pellicea cingebatur. Cibi displicent uiliores? nihil uilius est locustis. Illæ Christianos oculos scandalizent potius, quæ purpurisso, & quibusdam fucis ora oculosq. depingunt; quarum facies gypseæ, & nimio candore deformes, idola mentiuntur. quibus si forte improuidis lacrymarum stilla eruperit, sulco defluit: quas nec numerus annorum potest docere, quod uetulæ sint, quæ capillis alienis uerticem struunt, & præteritam iuuentutem in rugis anilibus poliunt; quæ denique ante nepotum gregem trementes uirgunculæ componuntur. Erubescat mulier Christiana, si naturæ cogit decorem, si carnis curam facit ad concupiscentiam; in qua qui sunt, secundum Apostolum, Deo placere non possunt. Vidua nostra ante morosius ornabatur, & die tota, quid sibi deesset, quærebat ad speculum. nunc loquitur confidenter: Nos autem omnes reuelata facie, gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, a gloria in gloriam quasi a Domini spiritu. Tunc crines ancillulæ disponebant, & mitellis crispantibus uertex artabatur innoxius: nunc neglectum caput scit sibi tantum sufficere, quod uelatur. Illo tempore plumarum quoque dura mollities uidebatur, & in extructis thoris iacere uix poterat. nunc ad orandum festina consurgit, & tinnula uoce ceteris alleluia præripiens, prior incipit laudare Dominum suum. Flectuntur genua supra nudam humum, & crebris lacrymis facies psimmithio ante sordidata purgatur. Post orationem psalmi concrepant; & laxa ceruix poplites uacillantes, in somnumq. urgentes oculi, nimio mentis ardore uix impetrant ut quiescat. Pulla tunica, minus cum humi iacuerit, sordidatur. Soccus uilior, auratorum pretium calceorum egentibus largitur. Cingulum non auro, gemmisq. distinctum est, sed laneum, & tota simplicitate purissimum, & quod possit magis astringere uestimenta, quam scindere. Si huic proposito inuidet scorpius, & sermone blando de uetita rursum arbore comedere persuadet; illidatur ei pro solea anathema, & in suo morienti puluere dicatur: Vade retro satana, quod interpretatur, aduerse. Aduersarius quippe Christi est, & antichristus, cui præcepta displicent Christi. Oro te, quid tale umquam, quale apostoli, fecimus, ut merito scandelizentur? Patrem senem cum nauicula & reti dimittunt. Publicanus a teloneo surgit, & sequitur saluatorem: uolens discipulus reuerti domum, & suis ante renunciare, magistri uoce prohibetur. Sepultura non datur patri: & pietatis genus est, impium esse pro Domino. Nos, quia serica ueste nou utimur, monachi iudicamur: quia ebrii non sumus, nec cachinno ora dissoluimus, continentes uocamur, & tristes. si tunica non canduerit; statim illud e triuio, impostor, & Græcus est. Cauillentur uafriora licet, & pingui aqualiculo fartos circumferant homines. Blesilla nostra ridebit, nec dedignabitur loquacium ranarum audire conuicia, cum Dominus eius dictus sit beelzebub.

Luc. 4
Ioan. 11
Matth. 11
Mar. 1
Rom. 8
2. Cor. 3
Gen. 3
Matth. 4
Matth. 4
Luc. 5. 9
Matth. 8

ARGVMENTVM.

Leae, religiosissimae feminae, & monasterij praefectae, mortem laudat, cum Consulis designati, infidelis hominis, qui per id tempus obierat, morte comparans; ostendens quantum discrimen sit inter sanctorum, et ethnicorum exitus.

HIERONYMVS AD MARCELLAM, de exitu Leae.

EPISTOLA XXIIII.

CVM hora ferme tertia hodiernae diei septuagesimumsecundum psalmum, idest, tertii libri principium legere coepissemus; & docere cogeremur, tituli ipsius partem ad finem secundi libri, partem ad principium tertii libri pertinere; quod scilicet, Defecerũt hymni Dauid, filii Iesse, finis esset prioris; psalmus uero Asaph, principium sequentis; & usque ad eum locum peruenissemus, in quo iustus loquitur: Si dicebam, narrabo sic, ecce generationem filiorum tuorum praeuaricatus sum: quod in Latinis codicibus non ita habemus expressum: repente nobis nunciatum est, sanctissimã Leam exisse de corpore: ibiq. ita te palluisse conspexi, ut uere aut pauca, aut nulla sit anima, quae, fracto uase testaceo, non tristis erumpat. et tu quidem, non quod futuri incerta esses, dolebas, sed quod triste funeri obsequium non dedisses. Denique in mediis fabulis, rursum didicimus, reliquias eius iam Ostiam fuisse delatas. Quaeras, quo pertineat ista replicatio?
Rom. 3 Respondebo tibi uerbis Apostoli, Multum per omnem modum. Primum, quod uniuersorum gaudiis prosequenda sit, quae, calcato diabolo, coronam iam securitatis accepit. Secundo, ut eius uita breuiter explicetur. Tertio, ut designatum consulem de suis saeculis detrahentes, esse doceamus in tartaro. Et quidem conuersationem Leae nostrae quis possit digno alleuare praeconio? Ita eam totam ad Dominum fuisse conuersam, ut monasterii princeps, mater uirginum fieret, post mollitiem uestium sacco membra triuisse, insomnes orationibus duxisse noctes, & comites suas plus exemplo docuisse, quam uerbis. Humilitatis fuit tantae, tamq. subiectae, ut quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, nisi quod eo Christi magis esset ancilla, dum domina hominum nõ putatur. Inculta uestis, uilis cibus, neglectum caput, ita tamen, ut, cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne reciperet in praesenti saeculo mercedem suam. Nunc igitur pro breui labore aeterna beatitudine fruitur, excipitur angelorum choris: Abrahae finibus confouetur; & cum
Luc. 16 paupere quondam Lazaro, diuitem purpuratum, & non palmatum consulem, sed atratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. O quanta rerum mutatio; Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium culmina praecedebant; qui, quasi de subiectis hostibus triumpharet, Capitolinas ascendit arces; quem plausu quodam & tripudio populus Romanus excepit; ad cuius interitum urbs uniuersa commota est; nunc desolatus, & nudus, non in lacteo caeli palatio, ut uxor mentitur infelix, sed in sordentibus tenebris continetur. Haec uero, quam unius cubiculi secreta uallabant, quae pauper uidebatur, & tenuis, cuius uita putabatur amentia, Christum sequitur, & dicit: Quaecumque audiuimus, ita & uidimus in ciuitate Dei nostri: & reliqua. Quapropter moneo, & flens gemensq. contestor, ut, dum huius mundi uiam currimus, non duabus tunicis, idest, duplici uestiamur fide: non calciamentorum pellibus, mortuis uidelicet operibus praegrauemur: non diuitiarum nos pera ad terram premat: non uirgae, idest, potentiae saecularis quaeratur auxilium: nõ pariter & Christum uelimus habere, & saeculum: sed pro breuibus & caducis, aeterna succedant, & cum quotidie, (secundum corpus loquor) praemoriamur, in ceteris non nos perpetuos existimemus, ut possimus esse perpetui.

(Marginal notes: Psal. 47; Matth. 10; Marc. 6; Luc. 9)

ARGV-

ARGVMENTVM.

Blaesilla, Paulæ primogenita, ſeptimo a nuptijs menſe uiro amiſſo, periit: conſolatur matrem D. Hieronymus; eamque, quod nimis intemperanter filiæ mortem ploret, reprehendens, Blæſillæ interea uitam admiſcet.

HIERONYMVS AD PAVLAM,

ſuper obitu Blæſillæ filiæ.

EPISTOLA XXV.

QVIS dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo, non, ut Hieremias ait, uulneratos populi mei, nec, ut Ieſus, miſeriam Hieruſalem; ſed plorabo ſanctitatem, miſericordiam, innocentiam, caſtitatem; plorabo omnes pariter in unius morte defeciſſe uirtutes: non quod lugenda ſit illa, quæ abiit: ſed quod nobis impatientius ſit dolendum, qui talem uidere deſiuimus. Quis enim ſiccis oculis recordetur, uiginti annorum adoleſcentulam tam ardenti fide crucis leuaſſe uexillum, ut magis amiſſam uirginitatem, quam mariti doleret interitum? Quis ſine ſingultibus tranſeat orandi inſtantiam, nitorem linguæ, memoriæ tenacitatem, acumen ingenii? Si Græce loquentem audiſſes; Latine eam neſcire putares. Si in Romanum ſonum lingua ſe uerterat; nihil omnino peregrini ſermó redolebat. Iam uero, quod in Origene quoque illo Græcia tota miratur, in paucis non dicam menſibus, ſed diebus, ita Hebrææ linguæ uicerat difficultates, ut in diſcendis canendisq. pſalmis cum matre contenderet. Humilitas ueſtium non, ut in pleriſque ſolet, tumentes animos arguebat; ſed, cum interiori ſe mente deiecerat, inter ancillarum uirginum cultum dominamq. nihil medium, niſi quod in eo facilius dignoſcebatur, quod neglectius incedebat. Vacillabant ægrotatione greſſus; & pallentem ac trementem faciem uix collum tenue ſuſtinebat; & tamen aut prophetam, aut euangelium ſemper in manibus tenebat. Lacrymis ora complentur: ſingultus occupat uocem: & hærentem linguam uiſcera commota non laxant. Cum ſanctum corpuſculum febrium ardor excoqueret, & ſemianimæ lectulum uallaret circulus propinquorum; hæc in extremo uerba mandabat: Orate dominum Ieſum, ut mihi ignoſcat; quia implere non potui, quod uolebam. Secura eſto, mi Blæſilla: confidimus, probas uera quæ dicimus: Numquam eſt ſera conuerſio. Vox hæc primum dedicata eſt in latrone: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo. Poſtquam autem, ſarcina carnis abiecta, ad ſuum anima reuolauit auctorem, & in antiquam poſſeſſionem diu peregrinata conſcendit: ex more parantur exequiæ, &, nobilium ordine præeunte, aureum feretro uelamen obtenditur. Videbatur mihi tunc clamare de cælo: Non agnoſco ueſtes: amictus iſte non eſt meus: hic ornatus alienus eſt. Sed quid agimus? Matris prohibituri lacrymas, ipſi plangimus. Confiteor affectus meos: totus hic liber fletibus ſcribitur. Fleuit & Ieſus Lazarum, quia amabat illum. Non eſt optimus conſolator, quem proprii uincunt gemitus, cuius uiſceribus emollitis, fracta in lacrymis uerba deſudant. Teſtor, mi Paula, Ieſum, quem Blæſilla nunc ſequitur; teſtor ſanctos angelos, quorum conſortio fruitur; eadem me dolorum perpeti tormenta, quæ pateris; patrem eſſe ſpiritu, nutricium caritate, & interdum dicere: Pereat dies illa, in qua natus ſum. Et, Hei mihi mater, ut quid genuiſti me uirum, qui dicerer diſcrimen omni terræ. Et illud: Iuſtus es Domine, ueruntamen iudicia loquar ad te. Quid eſt, quod uia peccatorum proſperantur? Et: Mei quoque pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei. Quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum uidens. Et dixi: Quo modo cognouit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo? Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſæculo, obtinuerunt diuitias. Sed rurſus illud occurrit: Si narrauero ſic, ecce generationem filiorum tuorum præuaricatus ſum. Numquid & in meam mentem non hic ſæpius fluctus illiditur? Quare ſenes impii, ſæculi diuitiis perfruuntur? quare adoleſcentia rudis, & ſine peccato pueritia, immaturo flore metitur? Quid cauſæ eſt, ut ſæpe bimuli trimulique, & ubera materna lactentes, a dæmonio corripiantur, repleantur lepra, morbo regio deuorentur? & econtrario, impii, adulteri, homicidæ, ſacrilegi, uegeti, atque ſecuri de ſua ſanitate, in Deum blaſphement? præſertim cum iniuſtitia patris non redundet ad filium; & anima, quæ peccauerit, ipſa moriatur. Aut, ſi manet uetus illa ſententia, peccata patrum in filios oportere reſtitui,

Marginalia: Hier.9 / Luc.19 / Luc.23 / Ioan.11 / Iob.3 / Hier.15. / 12 / Pſal.72 / Eze.18 / Exo.20

restitui, iniquum sit longæui patris innumera delicta in innocentem infantiam repensare.
Psal.72 Et dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum: & laui inter innocentes manus meas: & factus sum flagellatus tota die. Sed, cum hæc cogitarem, statim didici cum propheta: Et suscepi, ut cognoscerem hoc: labor est in conspectu meo, donec ingrediar sanctuarium Dei,
Psal.35 & intelligam in nouissima eorum. Iudicia enim Domini abyssus multa. Et: O profundum
Rom.11 diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Bonus est Deus, & omnia, quæ bonus facit, bona sint necesse est. Mariti orbitas irrogatur: plango quod accidit: sed, quia sic placet Domino, æquo animo sustinebo. Vnicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat. Si cæcus fuero, amici me lectio consolabitur. Si auditum quoque surdæ aures negauerint, uacabo a uitiis: nihil aliud, nisi Dominum cogitabo. Imminebit super hæc & dura pauperies, frigus, languor, & nuditas: extremam expectabo mortem, & breue putabo malum, quod finis melior subsequetur. Consideremus quid ethicus ille psalmus sonet: Iustus es Domine,
Psal.118 & rectum iudicium tuum. Hoc non potest dicere, nisi ille, qui ad uniuersa, quæ patitur,
Psal.96 magnificat Dominum, & suo merito imputãs, in aduersis de eius clementia gloriatur. Exultauerunt enim filiæ Iudæ in omnibus iudiciis Domini. Si Iuda confessio interpretatur; confitens autem omnis anima credentis est: necesse est, ut, qui se credere dicit in Christo, in omnibus Christi iudiciis gaudeat. Sanus sum, gratias refero creatori. Langueo, & in hoc
2.Cor.12 laudo Domini uoluntatem. Quando enim infirmor, tunc fortior sum, & uirtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Patitur & Apostolus aliquid, quod non uult; pro quo ter Dominum deprecatur. sed dicitur ei: Sufficit tibi gratia mea: quia uirtus in infirmitate perficitur; & ad reuelationum humiliandam superbiam, monitor quidam humanæ imbecillitatis apponitur, in similitudinem triumphantium; quibus in curru retro comes adhærebat, per singulas acclamationes ciuium dicens: Hominem te esse memento. Cur autem durum sit, quod quandoque patiendum est? et cur dolemus quemquam mortuum? ad hoc enim nati non sumus, ut maneamus æterni. Abraham, Moyses, Esaias, Petrus, Iacobus, Ioannes, Paulus, electionis uas, & super omnia filius Dei, moritur: & nos indignamur aliquem
Sap.4 exire de corpore, qui ad hoc forsitan raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius? placita enim erat Deo anima eius. propter hoc properauit educere eam de media iniquitate, ne, longo uitæ itinere, deuiis oberraret amfractibus. Lugeatur mortuus, sed ille, quem gehenna suscipit, quem tartarus deuorat, in cuius pœnam æternus ignis æstuat. Nos, quorum exitum angelorum turba comitatur; quibus obuiam Christus occurrit, grauemur magis, si
2.Cor.5 diutius in tabernaculo isto mortis habitemus. Quia quamdiu hic moramur, peregrinamur
Psal.119 a Domino. Illa illa nos cupido teneat: Hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata est a me, habitaui cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est anima mea. Si Cedar tene-
Ioan.1 bræ sunt, & mundus iste sunt tenebræ, quia lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt: faueamus Blæsillæ nostræ, quæ de tenebris migrauit ad lucem, &, inter fidei incipientis ardorem, consummati operis percepit coronam. Reuera, si sæculare desideriū, &, quod Deus a suis auertat, delicias uitæ huius cogitantem mors immatura rapuisset; plangenda erat, & omni lacrymarum fonte ploranda. nunc uero cum, propitio Christo, ante quattuor ferme menses, secundo quodam modo propositi se baptismo lauerit; & ita deinceps uixerit, ut, calcato mundo, semper monasterium cogitarit: non uereris, ne tibi saluator dicat: Irasceris Paula, quia tua filia, mea facta est filia? indignaris de iudicio meo, & rebellibus lacrymis facis iniuriam possidenti? scis enim, quid de te, quid de ceteris tuis cogitem. Cibum tibi denegas, non ieiuniorum studio, sed doloris. non amo frugalitatem istam. ieiunia ista aduersarii mei sunt. nullam animam recipio; quæ, me nolente, separatur a corpore. Tales stulta philosophia habeat martyres, habeat Zenonem, Cleombrotum,
Esa.66 uel Catonem. Super nullum requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem uerba mea. Hoc est, quod mihi monasterium promittebas? quod, habitu a matronis ceteris separato, tibi quasi religiosior uidebaris? Mens ista, quæ plangit, sericarum uestium est. Interciperis, & emoreris, &, quasi non in meas manus uentura sis, crudelem
Ioa.1.2 iudicem fugis. Fugerat quondam & Ionas animosus propheta, sed in profundo maris meus fuit. Si uiuentem crederes filiam, numquam plangeres ad meliora migrasse. Hoc est, quod
1.Thes.4 per Apostolum meum iusseram, ne de dormientibus in similitudinem gentium tristaremini. Erubesce, ethnicæ comparatione superatis. melior diaboli ancilla, quam mea est. illa infidelem maritum translatum fingit in cælum: tu mecum tuam filiam commorantem, aut
Gen.37 non credis, aut non uis. Sed dicis: quo modo lugere me prohibes, cum & Iacob Ioseph in sacco

in facco fleuerit, congregatisq. ad se omnibus propinquis noluerit consolari, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum? Et Dauid Absalon cooperto capite planxerit, repetens: Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis dabit, ut moriar pro te fili mi Absalon? Moysi quoque, & Aaron, ceterisq. sanctorum sollemnis sit luctus exhibitus? Perfacilis ad ista responsio est, Luxisse Iacob filium, quem putabat occisum, ad quem & ipse erat ad inferos descensurus, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum: quia nec dum paradisi ianuam Christus effregerat; necdum flammeam illam rompheam, & uertiginem præsidentium cherubin, sanguis eius extinxerat. Vnde & Abraham, licet in loco refrigerii, tamen apud inferos cum Lazaro fuisse scribitur. Et Dauid iuste fleuisse filium parricidam, qui alium paruulum, postquam, ut uiueret, impetrare non potuit, quia sciebat non peccasse, non fleuit. De Moyse uero, & Aaron, quod eis ex ueteri more sit planctus exhibitus, non mirandum est; cum & in Actis apostolorum, iam euangelio coruscante, Stephano fecerint Hierosolymæ fratres planctum magnum; et utique planctus magnus, non in plangentium exanimatione, ut tu putas, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus sit. Denique de Iacob scriptura sic loquitur: Et ascendit Ioseph sepelire patrem suum; & ascenderunt cum eo omnes pueri Pharaonis, & seniores domus eius, & seniores omnis terræ Aegypti, & omnis domus Ioseph, & fratres eius. Et post paululum: Et ascenderunt cum eo quadrigæ, & equites, & facta sunt castra grandia nimis. Ac deinde: Et planxerunt eum planctu magno, & fortinimis. Planctus iste sollemnis non longas Aegyptiis imperat lacrymas, sed funeris monstrat ornatum. Iuxta quem modum Aaron quoque, & Moysen fletos esse, manifestum est. Nequeo satis scripturæ laudare mysteria, & diuinum sensum in uerbis licet simplicibus admirari, quid sibi uelit, quod Moyses plangitur, & Iesus Naue, uir sanctus, sepultus refertur, et tamen fletus esse non scribitur. Nempe illud, quod in Moyse, idest, in lege ueteri sub peccato Adam, omnes tenebantur elogio, & ad inferos descendentes consequenter lacrymæ prosequebantur, secundum Apostolum, qui ait: Et regnauit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccauerunt. In Iesu uero, idest, in euangelio, per quem paradisus est apertus, mortem gaudia prosequuntur, flentesq. hodie Iudæi, & nudatis pedibus in cinere uolutati, sacco incubant; ac, ne quid desit superstitioni, ex ritu uanissimo pharisæorum, primum cibum lentis accipiunt, uidelicet ostendentes, quali edulio primogenita perdiderint. sed merito: quia in resurrectionem Domini non credentes, antichristi præparantur aduentui. Nos uero, qui Christum induimus, & facti sumus, iuxta Apostolum, genus regium & sacerdotale, non debemus super mortuos contristari. Et dixit, inquit, Moyses ad Aaron, & Eleazar, & Ithamar filios eius, qui relicti erant: Caput uestrum non denudabitis, & uestimenta uestra non scindetis, ne moriamini, & super omnem synagogam ueniat ira. Nolite, inquit, scindere uestimenta uestra, & luctum exhibere gentilem, ne moriamini. Mors nostra peccatum est. Et, quod forsitan crudele alicui uideatur, sed fidei necessarium est, in eodem Leuitico scribitur; quo modo sacerdos magnus ad patrem, matrem, fratresque, uel liberos mortuos prohibeatur accedere; ne uidelicet anima Dei, sacrificiis uacans, & tota in illius mysteriis occupata, aliquo impediatur affectu. Nonne aliis uerbis id ipsum in euangelio præcipitur, ut non renunciet domui discipulus? ut mortuo patri non exhibeat sepulturam? Et de sanctis, inquit, non exiet, & non contaminabitur sanctificatio Dei eius, quia sanctum oleum unctionis a Deo super eum est. Certe, postquam credimus in Christum, &, oleo unctionis eius accepto, illum portamus in nobis; non debemus exire de templo, idest, de proposito Christiano; non foras egredi, incredulitati uidelicet gentilium commisceri, sed esse semper intrinsecus, id est, uoluntati Domini ministrare. Hæc icci rco dicimus; ne ignorantia scripturarum auctoritatem tibi præberet in luctu, & uidereris rationabiliter errare. Et adhuc sic locutus sum, quasi unam de turbis conuenerim Christianam. nunc uero, cum sciam toti te renunciasse mundo, &, abiectis calcatisq. deliciis sæculi, orationi, ieiuniis, lectioni uacare quotidie; cum ad exemplum Abraham cupias exire de terra tua, & de cognatione tua, ut, & Chaldæis & Mesopotamia derelictis, terram repromissionis introeas; cum omnem substantiolam aut pauperibus dilargita sis, aut filiis ante mortem mundo mortua dederis: miror te ea facere, quæ si facerent ceteræ, reprehensione dignæ uiderentur. Redit tibi in memoriam confabulatio eius, blanditiæ, sermo, consortium: &, quod his careas, pati non potes. Ignoscimus matris lacrymis, sed modum quærimus in dolore. Si pa-

Gen.37 2.Reg.18 Deut.34 Num.20 Gen.37 Gen.3 Luc.16 2.Reg.12 Act.8 Gen.50 Ios.24 Rom.5 Gen.25 1.Pet.1 Leuit.10 Leuit.21 Luc.9 Matth.8 Leuit.21 Gen.12

I rentem

rentem cogito; non reprehendo, quod plangis: si Christianam, & monacham; istis nomi
nibus mater excluditur. Recens uulnus est, & tactus iste, quo blandior, non tam curat,
quam exasperat. Attamen, quod tempore mitigandum est, cur ratione non uincitur? Nam
Ruth 1. & Noemi, famem fugiens in terra Moab, & maritum perdidit, & filios. Et cum suorum au
xilio esset destituta, Ruth alienigena ab eius latere non recedit. Vide, quanti meriti sit de-
Iob.1.2 sertæ præstitisse solatium, ex eius semine Christus oritur. Respice Iob, quanta sustinuit; &
uidebis te nimium delicatam, illum erectis in cælum oculis, inter ruinas domus, pœnas ul
ceris, innumeras orbitates, & ad extremum uxoris insidias, inuictam tenuisse patientiam.
Scio, quod responsura sis, hoc illi quasi iusto ad probationem euenisse. Et tu e duobus
elige, quod uelis: aut sancta es, et probaris: aut peccatrix, et iniuste quereris, minora su-
stinens, quam mereris. Quid uetera replicem? præsentia exempla sectare. Sancta Mela-
nia, nostri temporis inter Christianos uera nobilitas, cum qua tibi Dominus, mihiq. con
cedat in die sua habere partem, calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos
simul perdidit filios. Rem sum dicturus incredibilem, sed teste Christo non falsam. Quis il
lam tunc non putaret more lymphatico, sparsis crinibus, ueste conscissa, lacerum pectus in-
uadere? Lacrymæ gutta non fluxit: stetit immobilis; & ad pedes aduoluta Christi, quasi ip
sum teneret, arrisit. Expeditius, inquit, tibi seruitura sum Domine, quia tanto me onere
liberasti. Sed forsitan superatur in ceteris. Quinimmo, qua illos mente cõtempserit, in uni
co postea filio probat: cui omni, quam habebat, possessione concessa, ingruente iam hie-
me Hierosolymam nauigauit. Parce, quæso, tibi, parce filiæ cum Christo iam regnanti: par
ce saltem Eustochio tuæ, cuius parua adhuc ætas, & rudis pene infantia, te magistrante di-
rigitur. Sæuit nunc diabolus; & quia unam cernit de tuis liberis triumphantem, obitũ se
esse condolens, quærit in remanente uictoriam, quam in præeunte iam perdidit. Grandis in
Gen.22 suos pietas, impietas in deum est. Abraham unicum filium lætus interficit; & tu unam de
pluribus quereris coronatam? Non possum sine gemitu eloqui, quod dicturus sum. Cum
de media pompa funeris te exanimem referrent, hoc inter se populus mussitabat: Nonne il-
lud est, quod sæpius dicebamus? Dolet filiam ieiuniis interfectam, quod non uel de secun
do eius matrimonio tenuerit nepotes. quousque genus detestabile monachorum non ur-
be pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? Matronam miserabilem se
duxerunt: quæ quia monacha esse noluerit, hinc probatur, quod nulla gentilium ita suos
umquam fleuerit filios. Qualem putas ad istas uoces Christum habuisse tristitiam? Quo mo
do exultasse satanam, qui nunc tuam animam eripere festinans, & pii tibi proponens dolo
ris illecebram; dum ante oculos tuos filiæ semper imago uersatur, cupit matrem simul neca
re uictricis, & solitudinem sororis inuadere relictæ. Non ut teream, loquar; sed, ut mihi te
stis est Dominus, quasi ante tribunal eius assistens, in hæc te uerba conuenio. Detestandæ
sunt istæ lacrymæ, plenæ sacrilegio, incredulitate plenissimæ, quæ non habent modum,
quæ usque ad uiciniam mortis accedunt. Vlulas, & exclamitas, &, quasi quibusdam faci-
bus accensa, quantum in te est, tui semper homicida es. Sed ad talem clemens ingreditur
Matth.9 Iesus, & dicit: Quid ploras? Non est mortua puella, sed dormit. Irrideant circumstantes.
Ista infidelitas Iudæorum est. Te quoque, si ad sepulcrum filiæ uolueris uolutari, angelus
Luc.24 increpabit: Quid quæris uiuentem cum mortuis? quod quia Maria fecerat Magdalene, post
Ioan.20 quam uocem Domini se clamantis agnouit, ad eius prouoluta pedes audit: Ne tetigeris
me: necdum enim ascendi ad patrem meum. idest, non mereris tangere resurgentem,
quem mortuum existimas in sepulcro. Quas nunc existimas Blæsillam nostram pati cruces,
quæ ferre tormenta, quod tibi Christum uideat subiratum? Clamat nunc illa lugenti; si um
quam me amasti mater; si tua ubera suxi; si tuis instituta sum monitis; ne inuideas gloriæ
meæ; nec hoc agas, ut a nobis in perpetuum separemur. Putas esse me solam? Habeo pro
te Mariam, matrem Domini. multas hic uideo, quas ante nesciebam. o quanto melior est
Luc.2 iste comitatus. babeo Annam, quondam in euangelio prophetantem: &, quo magis gau
deas, tantorum annorum labores ego in tribus mensibus consecuta sum. Vnam palmam
castitatis accepimus. Misereris mei, quia mundum reliqui? At ego uestri sortem doleo,
quos adhuc sæculi carcer includit, quos quotidie in acie præliantes nunc ira, nunc aua-
ritia, nunc libido, nunc uariorum incentiua uitiorum pertrahunt ad ruinam. Si uis,
ut mater mea sis; cura placere Christo. non agnosco matrem, meo Domino displicen-
tem. Loquitur illa & alia multa, quæ taceo; & pro te Dominum rogat, mihique, ut de
eius mente securus sum, ueniam impetrat peccatorum: quod monui, quod bortatus sum,

quod inuidiam propinquorum, ut salua esset, excepi. Itaque, dum spiritus hos artus reget, dum uitæ huius fruimur commeatu, spondeo, promitto, polliceor, illam mea lingua resonabit, illi mei dedicabuntur labores, illi meum sudabit ingenium: nulla erit pagina, quæ non Blæsillam sonet: quocumque sermonis nostri monumenta peruenerint, illa cum meis opusculis peregrinabitur. hanc in mea mente defixam legent uirgines, uiduæ, monachi, sacerdotes. breuis uitæ spatium æterna memoria compensabit. quæ cum Christo uiuit in cælis, in hominum quoque ore uictura est. transibit & præsens ætas, sequentur sæcula post futura, quæ sine amore, sine inuidia iudicabunt. inter Paulæ, Eustochiiq. nomen media ponetur. numquam in meis moritura est libris: audiet me semper loquentem cum sorore, cum matre.

ARGVMENTVM.

PAMMACHIVS, nobilis, doctusq. iuuenis, Paulinam, Paulæ, et Toxotij filiam, quam habebat uxorem, amisit: qua mortua, se totum Dei cultui, ac Christianæ tradidit uitæ, opes omnes suas in pauperes, & in Xenodochium, quod Romano in portu cõstruxerat, erogans. nunc mortuã uxorem laudat D. Hieronymus, Pammachiumque, ut in sancto perseueret proposito, docte, eloquenterq. hortatur.

HIERONYMI AD PAMMACHIVM
consolatio super obitu Paulinæ uxoris.

EPISTOLA XXVI.

SANATO uulneri, & in cicatricem superductæ cuti si medicina colorem reddere uoluerit, dum pulchritudinẽ corporis quærit, plagam doloris instaurat. ita & ego serus consolator, qui importune per biennium tacui, uereor ne nunc importunius loquar, & attrectans uulnus pectoris tui, quod tempore & ratione curatum est, commemoratione exulcerem. Quæ enim aures tam duræ, quæ de silice excisa præcordia, & Hyrcanarum tigrium lacte nutrita, possunt sine lacrymis Paulinæ tuæ audire nomen? quis parturientem rosam, & papillatum corymbum, antequam in calathum fundatur orbis, & tota rubentium soliorum pandatur ambitio, immature demessum, æquis oculis marcescere uideat? Fractum est pretiosissimum margaritum. uirens smaragdi gemma contrita est. quid boni habeat sanitas, languor ostendit. Plus sensimus, quod habuimus, postquam habere desiuimus. In agro terræ bonæ tres fructus legimus, centesimum, sexagesimum, & tricesimum. In tribus mulieribus & sanguine & uirtute coniunctis, tria Christi præmia recognosco. Eustochium uirginitatis flores metit. Paula laboriosam uiduitatis aream terit. Paulina castum matrimonii cubile seruat. Tali filiarum mater fulta comitatu, totum sibi in terris uindicat, quod Christus promisit in cælo. Et, ut quadrigam domus una emitteret sanctitatis, & feminarum uirtutibus responderent uiri, additur comes Pammachius, uerum Ezechielis Cherubin, cognatus, gener, maritus, immo frater amantissimus; quia sancta consortia spiritus uocabula non tenent nuptiarum. Huic quadrigæ Iesus præsidet. De his equis & Abacuc canit: Ascende super equos tuos, & equitatio tua salus. Impari cursu, pari animo ad palmam tenditur. Discolores equi, sed uoluntate concordes, unum aurigæ iugum trahunt, non expectantes flagelli uerbera, sed ad uocis hortamenta feruentes. Dicamus aliquid & de philosophis. Quattuor uirtutes describunt Stoici, ita sibi inuicem nexas, & mutuo cohærentes, ut, qui unam non habuerit, omnibus careat, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Has omnes sic habetis singuli, ut tamen emineatis in singulis. Prudentia in te, in matre iustitia, in uirgine fortitudo, in nupta temperantia prædicatur. Quid enim eo sapientius, qui, contempta mundi stultitia, Christum secutus est, Dei uirtutem, & Dei sapientiam? Quid matre iustius, quæ, inter liberos opibus distributis, docuit diuitias contemnendo, quid filii amare deberent? Quid Eustochio fortius, quæ nobilitatis portas, & arrogantiã generis consularis, uirginali proposito fregerit, & in urbe prima primum genus subiugauerit pudicitiæ? Quid Paulina temperantius? quæ legens illud Apostoli: Honorabiles nuptiæ, & cubile immaculatum

Marginal notes: Luc. 8 (beside "buimus, postquam habere desiuimus. In agro terræ bonæ tres fructus legimus, centesi-"); Ezech. 10 (beside "comes Pammachius, uerum Ezechielis Cherubin"); 11. (beside "frater amantissimus"); Abac. 3 (beside "quadrigæ Iesus præsidet"); Hebr. 13 (beside "Paulina temperantius").

latum: nec fororis felicitatem, nec matris continentiam aufa appetere, maluit in humilioribus tuta pergere, quam pendulo gradu in fublimioribus fluctuare. Quamquam illa, femel inito matrimonio, nihil aliud diebus ac noctibus cogitauerit, nifi ut, reddito fructu nuptiarum, fecundum caftimoniæ gradum arriperet; & tanti dux femina facti, uirum propofito fuo iungeret, non relinquens falutis comitem, fed expectans. dumq. crebris abortiis, & experta fecunditate conceptuum, non defperat liberos, & focrus auiditatem, maritiq.
Gen.35 triftitiam præponit imbecillitati fuæ; paffa eft aliquid de Rachelis exemplo; & pro filio dolo ris ac dexteræ, uirum defiderii fui peperit heredem. Certisq. auctoribus didici, illam non
Gen.9.1 primæ fententiæ Dei: Crefcite & multiplicamini, & replete terram: nec officio coniugali feruire noluiffe, fed ad hoc optaffe filios, ut Chrifto uirgines pareret. Legimus & uxorem
1.Reg.4 facerdotis Phinees, audita captiuitate arcæ Domini, fubito uteri dolore correptam, edidiffe filium Ichabod, & inter manus, & officia feminarum, animam emififfe cum prole. De prima, Beniamin, hoceft filius uirtutis, ac dexteræ, de fecunda inclytus facerdos Dei ex arcæ cognomine nafcitur. Nobis, poft dormitionem fomnumq. Paulinæ, Pammachium monachum ecclefia peperit pofthumum, & patris & cõiugis nobilitate patricium, elee
1.Cor.1 mofynis diuitem, humilitate fublimem. Apoftolus fcribit ad Corinthios: Videte fratres uocationem ueftram: quia non multi fapientes, non multi nobiles. Hoc nafcentis ecclefiæ
Mar.4 rudimenta pofcebant, ut granum finapis paulatim in arborem crefceret, ut fenfim euange-
Luc.13 lii fermentum totam ecclefiæ maffam altius eleuaret. Noftris temporibus Roma poffidet,
1.Cor.5 quod mundus ante nefciuit. Tunc rari fapientes, potentes, nobiles, Chriftiani: nunc mul ti monachi fapientes, potentes, nobiles. quibus cunctis Pammachius meus fapientior, po tentior, nobilior, magnus in magnis, primus in primis, ἀρχιστράτηγος monachorum. Tales
Efa.54 Paulina morte fua nobis liberos dedit, quos uiuens concupiuerat poffidere. Lætare fterilis, quæ non paris; erumpe, & clama, quæ non parturis; quoniam, quot Romæ funt paupe res, tot filios repente genuifti. Ardentes gemmæ, quibus antea collum & facies ornabantur, egentium uentres faturant. Veftes fericæ, & aurum in fila lentefcens, in mollia lanarum ueftimenta mutata funt, quibus repellatur frigus, non quibus nudetur ambitio. Deliciarum quondam fupellectilem uirtus infumit. Ille cæcus extendens manum, & fæpe, ubi nemo eft, clamitans, heres Paulinæ, coheres Pãmachii eft. Illum truncum pedibus, & to to corpore fe trahentem, teneræ puellæ fuftentat manus. Fores, quæ prius falutantium tur bas uomebant, nunc a miferis obfidentur. Alius tumenti aqualiculo mortem parturit: alius elinguis, & mutus, & ne hoc quidem habens unde roget, magis rogat, dum rogare non poteft. hic debilitatus a paruo, non fibi mendicat ftipem: ille putrefactus morbo regio, fuperuiuit cadaueri fuo. Non, mihi fi linguæ centum fint, oraq. centum, Omnia pœnarum percurrere nomina poffim. Hoc exercitu comitatus incedit, in his Chriftum confouet, horum fordibus dealbatur. Munerarius pauperum, & egentium candidatus, fic feftinat ad cælum. Ceteri mariti fuper tumulos coniugũ fpargunt uiolas, rofas, lilia, floresq. purpureos, & dolorem pectoris his officiis confolantur. Pammachius nofter fanctam fauillam, offaq. ue neranda, eleemofynæ balfamis rigat: his pigmentis, atque odoribus fouet cineres quiefcen
Eccli.3 tes, fciens fcriptum: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemofyna peccatum. Quãtas uires habeat mifericordia, & quibus donãda fit præmiis, beatus Cyprianus grandi uolumine pro
Dan.4 fequitur, & Danielis confilium probat; qui regem impiiffimũ, fi fe audire uoluiffet, fcit pau perum fuftentatione faluandum. Gaudet huiufcemodi filiæ mater herede. Non dolet opes ad alium perueniffe, quas cernit iifdem, quibus ipfa uoluerat, erogari: quin potius gratulatur, abfque labore fuo fua uota compleri. non enim fubftantiæ diminutio, fed operarii cõ mutatio eft. quis enim hoc crederet, ut confulum pronepos, & Furiani germinis decus, in ter purpuras fenatorum, furua tunica pullatus incederet, & non erubefceret oculos fodaliũ,
Eccli.4 ut deridentes fe derideret? Eft confufio, quæ ducit ad mortem: & eft confufio, quæ ducit ad uitam. Prima uirtus eft monachi, contemnere hominum iudicia, & femper Apoftoli re
Gal.1 cordari, dicentis: Si adhuc hominibus placerem, Chrifti feruus non effem. Tale quid &
Ezech.3 Dominus loquitur ad prophetas, quod pofuerit faciem eorum, quafi urbem æneam, & la-
Hier.1 pidem adamantinum, & columnam ferream, ne panerent ad iniurias populi, fed impuden tiam fubfannantium frontis rigore contererent. Ingenia liberaliter educata, facilius uerecũ dia, quã metus, fuperat: et quos tormenta non uincunt, interdum uincit pudor. Non eft pa rum, uirum nobilẽ, uirum difertũ, uirum locuplerẽ, potentium in plateis uitare comitatũ, mifcere fe turbis, adhærere pauperibus, rufticis copulari, de principe uulgũ fieri. fed quanto humilior, tanto fublimior eft. Lucet margaritũ in fordibus, & fulgor gemmæ puriffimæ

etiam

etiam in luto radiat: Hoc est, quod Dominus reprõmisit: Glorificantes me, glorificabo. 1. Reg. 2
Alii hoc intelligant de futuro, quando mærot uertetur in gaudium, &, transeunte mundo, sanctorum corona non transit. ego & in præsentiarum uideo sanctorum promissa compleri. Antequam Christo tota mente seruiret, notus erat in senatu; sed multi alii habebant infulas proconsulares. Totus orbis huiuscemodi honoribus plenus est. Primus erat, sed inter primos. Præcedebat alios dignitate, sed & alios sequebatur. Quamuis clarus honor, uilescit in turba, & apud uiros bonos indignior fit ipsa dignitas, quam multi indigni possident. unde egregie de Cæsare Tullius, Cum quosdam, ait, ornare uoluit, non illos honestauit, sed ornamenta ipsa turpauit. At nunc omnes Christi ecclesiæ Pammachium loquuntur. miratur orbis pauperem, quem hucusque diuitẽ nesciebat. Quid consulatu illustrius? Annuus honor est, &, postquam alius successerit, prior desinit. Latent in multitudine laureæ; & triumphi interdum triumphantium sordibus polluuntur. Quod ante per manus patricias tradebatur, & sola nobilitas possidebat; quo consul Marius, uictor Numidiæ, Teuthonum, atque Cimbrorum, ob ignobilitatem familiæ putabatur indignus; quod Scipio ultra annos pro uirtute meruit; nunc sola militia possidet, & agrestia dudum corpora fulgens palma circumdat. Plus ergo accipimus, quam dedimus. Parua dimisimus, & grandia possidemus. Matth. 19
Centuplicato fenore Christi promissa redduntur. In tali & Isaac quondam agro seuerat; Gen. 26
qui paratus ad mortem, ante euangelium euangelicam portauit crucem. Si uis, inquit, Matth. 19
perfectus esse, uade, & uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ueni sequere me. Si uis perfectus esse. Semper grandia in audientium ponuntur arbitrio. & ideo uirginitatem Apostolus non imperat, quia Dominus disputans de eunuchis, qui se castrassent propter 1. Cor. 7
regna cælorum, ad extremum intulit: Qui potest capere, capiat. Non est enim uolentis, Rom. 9
neque currentis, sed miserentis Dei. Si uis perfectus esse. Non tibi imponitur necessitas, ut uoluntas præmium consequatur. Si uis ergo esse perfectus, & desideras esse quod prophetæ, quod Apostoli, quod Christus est: uende, non partem substantiæ, ne timor penuriæ infidelitatis occasio fit, & cum Anania & Sapphira pereas, sed uniuersa, quæ possides. Act. 5
Cumq. uendideris, da pauperibus, non locupletibus, non superbis: da quo necessitas sustentetur, non quo augeantur opes. Cumq. legeris illud Apostoli; Boui trituranti os non 1. Cor. 9
alligabis: Et; Dignus est operarius mercede sua: Et: Qui altario ministrant, de altario participantur: memento quoque huius sententiæ: Habentes uictum, & uestitum, his contenti sumus. 1. Tim. 5 1. Tim. 6
Vbi uideris fumare patinas, & Phasides aues lentis uaporibus decoqui, ubi argenti pondus, ubi feruentes Buricos mannos, comatulos pueros, pretiosas uestes, picta tapetia; ibi ditior est largitore, cui largiendum est. Pars sacrilegii est, rem pauperum dare non pauperibus. Et tamen non est satis perfecto & consummato uiro opes contemnere, pecuniam dissipare, & proiicere quod in momento & perdi, & inueniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos uitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quam mundi philosophus, gloriæ animal, & popularis auræ, atque rumorum uenale mancipium. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris. Christum autem sequitur, qui peccata dimittit, & uirtutum comes est. Christum scimus sapientiam. Hic thesaurus in agro scripturarum nascitur: hæc gemma multis emitur margaritis. Matth. 13
Sin autem adamaueris captiuam mulierem, id est, sapientiam sæcularem, & eius pulchritudine captus fueris: decalua eam, & illecebras crinium atque ornamenta uerborum Deut. 21
cum emortuis unguibus seca. Laua eam prophetali nitro, & tunc requiescens cum illa dicito: Sinistra eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, & multos tibi fetus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Israelitis. Hier. 2 Cant. 2
Christus sanctificatio est, sine qua nemo uidebit faciem Dei. Christus redemptio, idem redemptor, & pretium. Christus omnia, ut, qui omnia propter Christum dimiserit, unum inueniat pro omnibus, & possit libere proclamare: Pars mea Dominus. Psal. 15
Sentio te diuinis ardere doctrinis, nec temeritate quorundam docere, quod nescias; sed ante discere, quod docturus sis. Simplices epistolæ tuæ olent prophetas, Apostolos sapiunt. Non cothurnatam affectas eloquentiã, nec more puerorum argutas sententiolas in clausulis struis. Cito turgens spuma dilabitur; & quamuis grandis tumor, contrarius sanitati est. Scitum est illud quoque Catonis: Sat cito, si sat bene. Quod nos quondam adolescentuli, cum a perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, risimus. Meminisse te puto erroris mutui, quando omne Athenæum scholasticorũ uocibus consonabat: Sat cito, si sat bene. Felices, inquit Fabius, essent artes, si de illis soli artifices iudicarẽt. Poetã non potest nosse, nisi qui uersum potest struere. Philosophos nõ intelligit, nisi qui scit dogmatum uarietates. Manufacta & oculis patentia, magis probant artifices. Nostra quam

dura sit necessitas, hinc potes animaduertere, quod uulgi standum est iudicio, & ille in turba metuendus, quem cum uideris solum, despicias. Hoc præteriens tetigi, ut eruditis contentus auribus, non magnopere cures, quid imperitorum de ingenio tuo rumusculi iactitent, sed prophetarum quotidie medullas bibas, Christi mystes, patriarcharum symmystes. Siue legas, siue scribas, siue uigiles, siue dormias, amor tibi semper buccina in auribus sonet: hic lituus excitet animam tuam: hoc amore furibundus, quære in lectulo tuo
Cant.3.5 quem desiderat anima tua, & loquere confidenter: Ego dormio, & cor meũ uigilat. Cumq. inueneris eum, & tenueris, ne dimittas: et, si pauxillum dormitanti elapsus fuerit e ma-
Cant.2 nibus, noli protinus desperare. Egredere in plateas, adiura filias Hierusalem: reperies
Cant.1.5 eum cubantem in meridie, lassum, ebrium, noctis rore madefactum, inter greges sodalium, in aromatum uarietatibus, inter poma paradisi. ibi ei da mammillas tuas: sugar de eru-
Psal.67 dito pectore, & requiescat inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, & interiora
Esa.7 eius in fulgore auri. Paruulus iste, & puer, qui butyro & melle saginatur, qui inter caseatos nutritus est montes, cito crescit in iuuenem, uelociter in te hostes spoliat, mature prædatur Damascum, & regem uincit Assyrium. Audio te Xenodochium in portu fecisse Romano,
Gen.18 & uirgam de arbore Abraham in Ausonio plantasse litore. Quasi Aeneas noua castra metaris; & super undam Tyberis, ubi ille, cogente quondam penuria, crustis fatalibus & quadris patulis non pepercit, tu uiculum nostrum, idest, domum panis ædificas, & diuturnam famem repentina saturitate compensas. Euge, nostra initia transgrederis: statum summum tenes: de radice peruenis ad cacumen: primus inter monachos, in prima urbe, primum se-
Gen.13 queris patriarcham. Lot, qui interpretatur declinans, campestria eligat, &, iuxta Pythagoræ
Gen.23 litteram, facilia magis ac sinistra sectetur. Tu in arduis & saxosis cum Sara tibi monumen-
Iof.15 tum para. iuxta sit ciuitas litterarum: deletisq. gigantibus, filiis Enakim, hereditatem
Num.13 tuam gaudium & risus excipiat. Diues erat Abraham auro, argento, pecore, possessione,
Gen.14 uestibus: tantam habebat familiam, ut ad subitos nuncios, iuuenibus electis, armare posset exercitum, & quattuor reges, quos quinque reges fugerant, in Dan consecutus occide-
Gen.18 ret: & tamen post tam crebra hospitalitatis officia, dum non refutat homines, suscipere meruit Deum. Non seruis, & ancillulis imperabat, ut ministrarent hospitibus: nec bonum, quod exercebat, per alios minuit; sed, quasi reperta præda, cum Sara sua humanitati solus incubuit. ipse pedes lauit: ipse pinguem uitulum portauit humeris de armento. stetit ut seruus peregrinis prandentibus; & Saræ manibus coctos cibos ieiunaturus apposuit. Hæc moneo, frater carissime, pietate, qua te diligo; ut non solum pecuniam, sed & te ipsum
Rom.12 Christo offeras, hostiam uiuam, sanctam, placentem Deo, rationabile obsequium tuum;
Matth.20 & imiteris filium hominis, qui non uenit ministrari, sed ministrare: &, quod patriacha alie-
Ioan.13 nis, hoc discipulis, & seruis magister exhibuit, & dominus. Corium pro corio, & omnia,
Iob.1 quæ homo possidet, dare potest pro anima sua. Sed tange, inquit diabolus, carnes eius, nisi in faciem benedixerit tibi. Scit hostis antiquus, maius continentiæ, quam nummorum, esse certamen. Facile abiicitur, quod hæret extrinsecus: intestinum bellum periculosius est:
Luc.19 coniuncta disglutinamus, unita diffuimus. Zachæus diues erat, apostoli pauperes. Reddidit ille quadruplum, quod rapuerat; di isitq. pauperibus medietatem substantiæ suæ, quæ remanserat: suscepit Christum hospitem: salus facta est domui eius; & tamen, quia paruulus erat, & apostolicæ proceritati se non poterat extendere, non fuit in duodecim numero apostolorum. apostoli autem, quantum ad diuitias, nihil, quantum ad uoluntatem, totum mundum pariter reliquerunt. Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipiet. si autem, quæ foris sunt, Deo, quæ intus sunt, diabolo demus: non est æqua par-
Gen.4 titio; & dicitur nobis: Nonne, si recte offeras, & non recte diuidas, peccasti? Quod patricii generis, primus inter primos monachos esse cœpisti; non tibi sit tumoris, sed humilitatis occasio, scienti filium Dei factum filium hominis. Quantumcumque te deieceris, humilior Christo non eris. Esto, incedas nudis pedibus: fusca tunica uestiaris: æqueris paupe-
Iob.29 ribus: inopum cellulas dignanter introeas: cæcorum oculus sis, manus debilium, pes claudorum: ipse aquam portes, ligna concidas, focum extruas: ubi uincula? ubi alapæ? ubi sputa? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors? Et cum omnia, quæ dixi, feceris, ab Eustochio tua, Paulaq. uinceris, si non opere, certe sexu. Ego quidem Romæ non eram, & tunc me tenebat eremus, atque utinam pertenuisset, quando, socero tuo uiuente Toxotio, sæculo seruiebant: sed tamen audio, quæ immunditias platearum ferre non poterant, quæ eunuchorum manibus portabantur, & inæquale solum molestius transcendebant, quibus serica uestis oneri erat, & solis calor incendium; nunc sordidatæ, &

lugubres,

lugubres, & sui comparatione forticulæ, uel lucernas concinnant, uel succendunt focum,
pauimenta uerrunt, mundant legumina, holerum fasciculos in feruentem ollam deiiciunt,
apponunt mensas, calices porrigunt, effundunt cibos, huc illucq. discurrunt. Et certe ma
gnus uirginum chorus cum illis habitat. num huiuscemodi ministeria aliis imperare nō po-
terant? sed nolunt uinci ab his labore corporum, quas ipsæ superant uirtute animi. Hæc di
co, non quod de ardore mentis tuæ quidquam dubitem, sed quo currentem impellam, &
acriter dimicanti feruorem fauore augeam. Nos in ista prouincia ædificato monasterio, & di
uersorio propter extructo, ne forte & modo Ioseph cum Maria in Bethlehem ueniens non Luc. 2
inueniat hospitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut
nec cœptum opus deserere, nec supra uires ferre ualeamus. unde, quia pene nobis illud de
euangelio contigit, ut futuræ turris non ante computaremus expensas, compulsi sumus fra Luc. 14
trem Paulinianum ad patriam mittere, ut semirutas uillulas, quæ barbarorum effugerunt
manus, & parentum communium censūs uenderet, ne cœptum sanctorū ministerium de-
ferentes, risum maledicis & æmulis præbeamus. In calce epistolæ recordatus sum, quadri-
gæ uestræ & proposito quintam deesse Blæsillam, pene oblitus de ea loqui, quæ prima de uo
bis præcessit ad Dominum. Vere nunc quinque in tres, ac duas uidemus esse diuisas: il- Luc. 12
la cum sorore Paulina dulci somno fruitur: tu, duarum medius, ad Christum leuius
subuolabis.

ARGVMENTVM.

PAVLA, nobilissima matrona Romana, patre Rogato, matre Blæsilla, ex Corneliorum, & Gracchorum familijs orta, Toxotio nupsit; ex eoq. quattuor edidit filias, Blæsillam, Paulinam, Eustochium cognomento Iuliam, & Ruffinam, & præter has Toxotium etiam filium. uiro mortuo, se totam in obsequium Christi tradens, a Paulino, & Epiphanio episcopis docta, monachæ uitam profiteri cœpit. uixit in hoc proposito Romæ annos quinque: mox Hierosolymam profecta, in Bethlehem consedit: ubi cum pro uiris, tum pro mulieribus uirginibus monasterijs conditis, annis uiginti sanctissime uixit. nunc eius uitam D. Hieronymus scribit, & Eustochium filiam, quæ post eam monasterij præses relicta est, consolatur.

AD EVSTOCHIVM VIRGINEM
epitaphium Paulæ matris.

EPISTOLA XXVII.

SI cuncta corporis mei membra uerterentur in linguas, & omnes artus humana
uoce resonarent; nihil dignum sanctæ ac uenerabilis Paulæ uirtutibus dicerem.
Nobilis genere, sed multo nobilior sanctitate; potens quondam diuitiis, sed
nunc Christi paupertate insignior. Gracchorum stirps, soboles Scipionū, Pau-
li heres, cuius uocabulum trahit, Martiæ Papiriæ, matris Africani, uera & germana proge
nies. Romæ prætulit Bethlehem; & auro tecta fulgentia informis luti uilitate mutauit. Non
mæremus, quod talem amisimus; sed gratias agimus, quod habuimus, immo habemus.
Deo enim uiuunt omnia; &, quidquid reuertitur ad Dominum, in familiæ numero com-
putatur. Quamquam amissio illius, cælestis domus habitatio sit: quæ quamdiu in corpore 2.Cor.5
fuit, peregrinata est a Domino, & uoce semper flebili querebatur, dicens: Heu mihi, quia Psal.119
peregrinatio mea prolongata est, habitaui cum habitantibus Cedar, multum peregrinata
est anima mea. Nec mirum, si planxerit se uersari in tenebris, (hoc enim Cedar interpreta- 1.Ioan.5
tur) cum mundus in maligno positus sit; & sicut tenebræ illius, ita & lumen eius, luxq. in Psal.138
tenebris luceat, & tenebræ eam non comprehenderunt. Vnde & illud crebrius inferebat: Ioan.1
Aduena sum, & peregrina, sicut omnes patres mei. Et iterum: Cupio dissolui, & esse cum Psal.38
Christo. Quoties autem infirmitate corpusculi, quam incredibili abstinentia, & duplica- Philip.1
tis contraxerat ieiuniis, uexabatur, hoc in ore uoluebat: Subiicio corpus meum, & in ser- 1.Cor.9
uitutem redigo; ne aliis prædicans, ipsa reproba inueniar. Et: Bonum est uinum non bibe Rom. 14
re, & carnem non manducare. Et: Humiliaui in ieiunio animam meam, & totum lectum Psal.34
meum uersasti in infirmitate mea, & uersata sum in miseria, dum mihi configitur spina. At- 40.31
que inter doloris aculeos, quos mira patientia sustinebar, quasi apertos sibi cælos aspiceret,
loquebatur: Quis dabit mihi pennas, sicut columbæ: & uolabo, & requiescam? Testor Psal.54
Iesum

Iesum, & sanctos eius, ipsumq. proprium angelum, qui custos fuit & comes admirabilis feminæ, me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui, sed, quidquid dicturus sum, pro testimonio dicere, & minus eius esse meritis, quam totus orbis canit, sacerdotes mirantur, uirginum chori desiderant, monachorum, & pauperum turbæ deplangunt. Vis, lector, eius breuiter scire uirtutes? Omnes suos pauperes pauperior ipsa dimisit. Nec mirum, de proximis, & familiola, quam in utroque sexu de seruis & ancillis, in fratres sororesq. mutauerat, ista proferre; cum Eustochium uirginem, & deuotam Christo filiam, in cuius consolationem libellus hic cuditur, procul a nobili genere, sola fide & gratia diuitem reliquerit. Carpamus igitur narrandi ordinem. Alii altius repetant, & a cunabulis eius, ipsisq. ut ita dicam, crepundiis matrem Blæsillam, & Rogatum proferant patrem: quorum altera Scipionum, Gracchorumq. progenies est; alter per omnes fere Græcias usque hodie stemmatibus, & diuitiis, ac nobilitate Agamemnonis fertur sanguinem trahere, qui decennali Troiam obsidione deleuit. nos nihil laudabimus, nisi quod proprium est, & de purissimo

Mar.10 sanctæ mentis fonte profertur. Quamquam Dominus atque saluator in euangelio doceat apostolos, sciscitantes quid sibi redditurus sit, qui omnia sua pro nomine eius dimiserunt,

Matth.19 centuplum in præsentiarum recepturos, & in futuro uitam æternam. Ex quo intelligimus, non laudis esse, possidere diuitias, sed pro Christo eas contemnere; non tumere ad honores, sed pro Dei fide eos paruipendere. Vere, quod pollicitus est seruis suis & ancillis saluator, reddidit in præsenti. nam quæ unius urbis contempsit gloriam, totius orbis opinione celebratur: quã Romæ habitantem, nullus extra Romam nouerat, latentem in Bethlehem & barbara & Romana terra miratur. Cuius enim gentis homines ad sancta loca non ueniunt? quis autem in sanctis locis, præter Paulam, quod plus inter homines miraretur, inuenit? Hæc, sicut inter multas gemmas pretiosissima gemma micat, & iubar solis paruos igniculos stellarum obruit, & obscurat; ita cunctorum uirtutes & potentias sua humilitate superauit; minimaq. fuit inter omnes, ut omnium maior esset; & quanto se plus deiiciebat, tanto magis a Christo subleuabatur. latebat, & non latebat. fugiendo gloriam, gloriam merebatur; quæ uirtutem quasi umbra sequitur, & appetitores sui deserens appetit contemptores. Sed quid ago, narrandi ordinem prætermittens? dum in singulis teneor, non seruo præcepta dicendi. Tali igitur stirpe generata, iuncta est uiro Toxotio, qui Aeneæ & Iuliorum altissimum sanguinem trahit. unde etiam filia eius Christi uirgo Eustochium Iulia nuncupatur, & ipse, Iulius a magno demissum nomen Iulo. Et hæc dicimus, non quod habentibus grandia sint, sed quo contemnentibus mirabilia. Sæculi homines suspiciunt eos, qui his pollent priuilegiis; nos laudamus, qui pro saluatore ista despexerint: & mirum in modum, quos habentes paruipendimus, si habere noluerint, prædicamus. His, inquam, orta maioribus, & fecunditate ac pudicitia probata, primum uiro, deinde propinquis, & totius urbis testimonio, cum quinque liberos edidisset, Blæsillam, super cuius morte eam Romæ consolatus sum; Paulinam, quæ sanctum, & admirabilem uirum, & propositi & rerum suarum Pammachium reliquit heredem, ad quem super obitu eius paruulum libellum edidimus; Eustochium, quæ nunc in sanctis locis uirginitatis & ecclesiæ monile pretiosum est; Ruffinam, quæ immaturo funere pium matris animum consternauit; & Toxotium, post quem parere desiit; ut intelligeres eam non diu seruire uoluisse officio coniugali, sed mariti desiderio, qui marem optabat, liberos edidisse; postquam uir mortuus est, ita eum planxit, ut prope ipsa moreretur; ita se conuertit ad Domini seruitutem, ut eius mortem uideretur optasse. Quid ego referam, amplæ & nobilis domus, & quondam opulentissimæ, omnes pene diuitias in pauperes erogatas? quid in cunctos clementissimum animum, & bonitatem etiam in eos, quos numquam uiderat, euagantem? quis inopum moriens non illius uestimentis obuolutus est? quis clinicorum non eius facultatibus sustentatus est? quos curiosissime tota urbe perquirens, damnum putabat, si quisquam debilis & esuriens cibo sustentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem se eis hæreditatem, Christi misericordiam, dimittere loquebatur. Nec diu potuit excelsi sæculum generis, & nobilissimæ familiæ uisitationes & frequentiam sustinere. Mærebat honore suo, & ora laudantium declinare ac fugere festinabat. cumq. orientis & occidentis episcopos ob quasdam ecclesiarum dissensiones Romam imperiales litteræ contraxissent, uidit admirabiles uiros, Christiq. pontifices, Paulinum, Antiochenæ urbis episcopum; & Epiphanium, Salaminæ Cypri, quæ nunc Constantia dicitur: quorum Epiphanium etiam hospitem habuit; Paulinum, in aliena manentem domo, quasi proprium humanitate possedit. quorum accensa uirtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat. non domus, non liberorum,

non familiæ, non possessionum, non alicuius rei, quæ ad sæculum pertinet, memor, sola, si dici potest, & incomitata ad eremum Antoniorum, atque Paulorum pergere gestiebat. tandemque, exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad ecclesias suas episcopis, & ipsa uoto cum eis ac desiderio nauigauit. Quid ultra differo? descendit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, &, quod bis maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrē pietate uincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur. paruus Toxotius supplices manus tendebat in litore. Ruffina iam nubilis, ut suas expectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat. et tamen illa siccos tendebat ad cælum oculos, pietatem in filios pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, ut Christi probaret ancillam. Torquebantur uiscera, &, quasi a suis membris distraheretur, cum dolore pugnabat; in eo cunctis admirabilior, quod magnam uinceret caritatem. Inter hostium manus & captiuitatis duram necessitatem nihil crudelius est, quam parentes a liberis separari. hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, immo gaudens animus appetebat; & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in sola Eustochio, quæ & propositi & nauigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim nauis mare; & cunctis, qui cum ea uehebantur, litora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos; ne uideret, quos sine tormento uidere non poterat. Fateor, nulla sic amauit filios, quibus, antequam proficisceretur, cuncta largita est, exheredans se in terra, ut hereditatem inueniret in cælo. Delata ad insulam Pontiam, quam, clarissimæ quondam feminarum, sub Domitiano principe pro confessione nominis Christiani, Flauiæ Domitillæ nobilitauit exilium; uidensq. cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alis, Hierosolymam & sancta loca uidere cupiebat. Tardi erant uenti, & omnis pigra uelocitas. Inter Scyllam, & Charybdim Adriatico se credens pelago, quasi per stagnum uenit Methonen: ibiq. refocillato corpusculo, Et sale tabentes artus in litore ponens, Per Maleam, & Cytheram sparsasq. per æquor Cycladas, & crebris freta concita terris; post Rhodum & Lyciam tandem uidit Cyprum: ubi sancti & uenerabilis Epiphanii pedibus prouoluta, decem ab eo diebus retenta est, non in refectionem, ut ille arbitrabatur, sed in opus Dei, ut re comprobatum est. nam omnia illius regionis lustrans monasteria, prout potuit, refrigeria sumptuum fratribus dereliquit, quos amor sancti uiri de toto illuc orbe cōduxerat. Inde breui cursu transfretauit Seleuciam; de qua ascendens Antiochiam, sancti confessoris Paulini modicum caritate detenta, media hieme, calente ardore fidei, femina nobilis, quæ prius eunuchorum manibus portabatur, asello sedens profecta est. Omitto Cœles Syriæ & Phœnices iter: (neque enim bodœporicon eius disposui scribere) ea tantum loca nominabo, quæ sacris uoluminibus continentur. Baryto Romana colonia, & antiqua urbe Sydone derelicta, in Sareptæ litore Heliæ est ingressa turriculam: in qua adorato Domino saluatore, per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, peruenit ad Coth, quæ nunc Ptolemais dicitur; & per campos Mageddo, Iosiæ necis conscios, intrauit terram Philistiim. Mirata ruinas Dor, urbis quondam potentissimæ, & uersa uice Stratonis turrim ab Herode rege Iudææ in honorē Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam, in qua Cornelii domum, Christi uidit ecclesiam, & Philippi ædiculas, & cubicula quattuor uirginum prophetarum. deinde Antipatrida semirutum opidulum, quod de patris nomine Herodes uocauerat; & Lyddam uersam in Diospolim, Dorcadis atque Aneæ resurrectione ac sanitate inclytam. Haud procul ab ea Arimathiam uiculum Ioseph, qui Dominum sepeliuit; & Nobe, urbem quondam sacerdotum, nunc tumulum occisorum. Ioppen quoque, fugientis portum Ionæ, & (ut aliquid perstringam de fabulis poetarum) religatæ ad saxum Andromedes spectatricem. Repetitoq. itinere Nicopolim, quæ prius Emaus uocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in ecclesiam dedicauit. Atque inde proficiscens, ascendit Bethoron inferiorem & superiorem, urbes a Solomone conditas, sed uaria postea bellorum tempestate deletas; ad dexteram aspiciens Haialon, & Gabaon, ubi Iesus, filius Naue, contra quinque reges dimicans, soli imperauit, & lunæ; & Gabaonitas ob dolos & insidias federis impetrati, in aquarios lignariosq. damnauit. In Gabaon, urbe usque ad solum diruta, paululum substitit, recordata peccati eius, & concubinæ in frusta diuisæ, & tribus Beniamin trecentos uiros propter Paulum apostolum reseruatos. Quid diu moror? Ad læuam mausoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum regina in fame populum frumento iuuerat, ingressa est Hierosolymam, urbem trinominem, Iebus, Salem, Hierusalem, quæ ab Helio postea Hadriano de ruinis, & cineribus ciuitatis in Heliam suscitata est. Cumq. proconsul Palæstinæ, qui familiam eius optime nouerat, præmissis apparitoribus iussisset parari præto-

Marginal notes: Act.21 (beside "Tyri…"); 2.Par.35 (beside "campos Mageddo"); Act.10.21 (beside "Cæsaris Augusti"); Act.9 (beside "spolim, Dorcadis"); Mar.15 (beside "mathiam"); 1.Reg.21.22 (beside "tum, nunc tumulum"); Ion.1 (beside "perstringam"); Luc.24 (beside "Dominus, Cleophæ"); 2.Par.8 (beside "Bethoron"); Ios.9.10 (beside "rum tempestate"); Iud.19.20 (beside "ta, paululum")

prætorium, elegit humilem cellulam; & cuncta loca tanto ardore ac studio circumiuit, ut,
nisi ad reliqua festinaret, a primis non posset abduci. prostrataq. ante crucem, quasi pen-
dentem Dominum cerneret, adorabat. Ingressa sepulcrum, resurrectionis osculabatur lapi-
Matth.28 dem, quem ab ostio monumenti amouerat angelus; & ipsum corporis locum, in quo Do-
minus iacuerat, quasi sitiens desideratas aquas, fideli ore lambebat. Quid ibi lacrymarum,
quantum gemituum, quid doloris effuderit, testis est cuncta Hierosolyma, testis est ipse Do
minus, quem rogabat. Inde egrediens ascendit Sion, quæ in arcem uel speculam uertitur.
2.Reg.5 Hanc urbem quondam expugnauit & reædificauit Dauid. De expugnata scribitur: Væ tibi
Esa.29 ciuitas Ariel, idest, leo Dei: & quondam fortissima, quam expugnauit Dauid. Et de ea,
Psal.86 quæ ædificata est, dictum est: Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus por-
tas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Non eas portas, quas hodie cernimus in fauillam
Matth.16 & cinerem dissolutas, sed portas, quibus non præualet infernus, & per quas credentium
ad Christum ingreditur multitudo. Ostendebatur illi columna, Ecclesiæ porticum sustinẽs,
infecta cruore Domini, ad quam uinctus ducitur & flagellatur. Monstrabatur locus, ubi
Act.2 super centum uiginti credentium animas spiritus sanctus descendisset, ut Iohelis uaticinium
Iohel.2 compleretur. Deinde pro facultatula sua pauperibus atque conseruis pecunia distributa,
perrexit Bethlehem, & in dextera parte itineris stetit ad sepulcrum Rachel, in quo mater
Gen.35 Beniamin, non, ut uocauerat moriens, Benoni, hoc est, filius doloris mei, sed, ut pater
prophetauit in spiritu, filium dextræ procreauit. Atque inde Bethlehem ingressa, & in spe-
cum saluatoris introiens, postquam uidit sacrum uirginis diuersorium, & stabulum in quo
Esa.1.32 agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, ut illud impleretur, quod in
eodem propheta scriptum est: Beatus, qui seminat super aquas, ubi bos & asinus calcant:
Luc.2 me audiente iurabat, cernere se oculis fidei infantem pannis inuolutum, uagientem in præ
Matth.2 sepe Dominum. Magos adorantes, stellam fulgentem desuper, matrem uirginem, nutri-
cium sedulum, pastores nocte uenientes, ut uiderent uerbum, quod factum erat, & iam
Ioan.1 tunc euangelistæ Ioannis principium dedicarent: In principio erat uerbum, & uerbum ca-
ro factum est: Paruulos interfectos, Herodem sæuientem, Iosepb & Mariam fugientes in
Aegyptum. Mixtusq. gaudio lacrymis, loquebatur: Salue Bethlehẽ, domus panis, in qua
Ioan.6 natus est ille panis, qui de cælo descendit. Salue Ephrata regio uberrima, atque καρποφόρε,
Mich.5 cuius fertilitas Deus est. De te quondam Michæas uaticinatus est, Et tu Bethlehem domus
Ephrata, non minima es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui sit princeps in Israel,
& egressus eius ab initio a diebus æternitatis. Propterea dabis eos usque ad tempus parien-
Rom.9 tis. Pariet, & reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Israel. In te enim natus est prin-
Psal.109 ceps, qui ante luciferum genitus est, cuius de patre natiuitas omnem excedit ætatem. Et
tamdiu in te Dauidici generis origo permansit; donec uirgo pareret; & reliquiæ populi cre
Act.13 dentis in Christum, conuerterentur ad filios Israel, & libere prædicarent: Vobis oportebat
primum loqui uerbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ
Matth.15 uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Dixerat enim Deus: Non ueni nisi ad oues perditas do
Gen.49 mus Israel. Et eo tempore Iacob super eo uerba completa sunt: Non deficiet princeps ex Iu-
da, & dux de femoribus eius; donec ueniat, cui repositum est, & ipse erit expectatio gen-
Psal.131 tium. Bene Dauid iurabat, bene uota faciebat, dicens: Si introiero in tabernaculum do-
mus meæ; si ascendero in lectum strati mei; si dedero somnũ oculis meis, & palpebris meis
dormitationem, & requiem temporibus meis; donec inueniam locum Domino, taberna-
culum Deo Iacob. Et statim, quid desideraret exposuit, atque oculis prophetalibus, quem
nos uenisse iam credimus, ille uenturum esse cernebat. Ecce audiuimus eum in Ephrata,
inuenimus eum in campis siluæ. Vau quippe sermo Hebraicus, ut te docente didici, non
Mariam matrem Domini, hoc est, αὐτὴν, sed ipsum, idest, αὐτὸν, significat. unde loquitur
confidenter: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco ubi steterunt pedes
eius. Et ego misera, atque peccatrix, digna sum iudicata deosculari præsepe, in quo Domi
nus paruulus uagiit? orare in spelunca, in qua uirgo puerpera Dominum fudit infantem?
Hæc requies mea: quia Domini mei patria est. hic habitabo: quoniam saluator elegit eam.
Paraui lucernam Christo meo. anima mea illi uiuet, & semen meum seruiet ipsi. Haud pro-
Gen.35 cul inde descendit ad turrim Ader, idest, gregis: iuxta quam Iacob pauit greges suos, & pa
Luc.2 stores nocte uigilantes audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo, & super terram pax homi
nibus bonæ uoluntatis. Dumq. seruant oues, inuenerunt agnum Dei puro & mundissimo
Iud.6 uellere, quod in ariditate totius terræ cælesti rore complutum est; & cuius sanguis tulit
Exo.12 peccata mundi, & exterminatorem Aegypti, litus in postibus fugauit. statimq. concito
gradu,

gradu, cœpit per uiam neterem pergere, quæ ducit Gazam, ad potentiam, uel ad diuitias
Dei, & tacita secum uoluere, quo modo Eunuchus Aethiops gentium populos præfigurans Act.8
mutauerit pellem suam: & dum uetus telegit instrumentum, fontem reperit euangelii. At-
que inde ad dexteram, transita Bethsur, uenit Escol, quæ in botrum uertitut. Vnde in testi
monium terræ fertilissimæ, & in typum eius qui dicit: Torcular calcaui solus, & de genti- Esa.63
bus non est uir mecum: explotatores botrum miræ magnitudinis portauerunt. Nec post Ios.2
longnm spatium intrauit Saræ cellulas, uidens incunabula Isaac, & uestigia quercus Abra- Gen.18
ham, sub qua uidit diem Christi, & lætatus est. Atque inde consurgens, ascendit Chebron: Ioan.8
hæc est Cariath arbe, idest, opidum uirorum quatuor, Abraham, Isaac, Iacob, & Adam Ios.14.15
magni, quem ibi conditum, iuxta librum Iesu Naue, Hebræi autumant: licet plerique Ca- Iud.1
leb quartum putent, cuius ex latere memoria monstratur. His inspectis, noluit pergere ad
Cariathsephor, idest, uiculum litterarum: quia contemnens occidentem litteram, repere- Ios.15
rat spiritum uiuificantem. Magisq. mirabatur superiores & inferiores aquas, quas Othoniel Iud.1
filius Iephone Kenaz pro australi terra & arida possessione susceperat; & quarum ductu sic-
cos prioris instrumenti agros faciebat irriguos; ut redemptionem ueterum peccatorum in
aquis baptismi reperiret. Altera die, orto iam sole, stetit in supercilio Caphar Barucha, id-
est, uillæ benedictionis: quem ad locum Abraham Dominum persecutus est. Vnde latam Gen.18
despiciens solitudinem, ac terram quondam Sodomæ, & Gomorræ, Adamæ, & Seboim,
contemplata est balsami nineas in Engaddi, & Segor uitulam contemantem, quæ prius Ba- Esa.15
la uocabatur: & in Zoaram, idest, paruulam, Syro sermone translata est. Recordabatur spe
luncæ Lot; & uersa in lacrymas, uirgines socias admonebat, cauēdum esse uinum, in quo Gen.19
est luxuria, cuius opus Moabitæ sunt, & Ammonitæ. Diu hæreo in meridie, ubi sponsa cu Cant.1
bantem reperit sponsum, & Ioseph inebriatus est cum fratribus suis. Reuertar Hierosoly- Gen.43
mam, & per Thecuam atque Amos rutilantem montis Olīueti lucem aspiciam, de quo sal- Act.1
uator ascendit ad patrem. In quo per annos singulos uacca ruffa in holocaustum Domino Num.19
cremabatur, & cuius cinis expiabat populum Israel: in quo, iuxta Ezechielem, Cherubim Eze.10
de templo transmigrantes, ecclesiam Domini fundauerunt. Post ingressa sepulcrum Laza-
ti, Mariæ & Marthæ uidit hospitium, & Bethphage uillam sacerdotalium maxillarum, & lo- Matth.21
cum, in quo pullus lasciuiens gentium, Dei frena suscepit; apostolorumq. stratus uestibus, Luc.19
mollia terga præbuit ad sedendum. Rectoq. itinere descendebat Hiericho, recogitans illum
de euangelio uulneratum, ac sacerdotibus & leuitis, mentis feritate prætereuntibus, cle- Luc.10
mentiam Samaritæ, idest custodis; qui semineccm suo iumento impositum, ad stabulum
ecclesiæ deportauit. Et locum Adomim, quod interpretatur sanguinnm, quia multus in
eo sanguis crebris latronum fundebatur incursibus. Et arborem sycomorum Zachæi, id- Luc.19
est, bona pænitentiæ opera, quibus cruenta dudum, & noxia rapinis, peccata calcabat:
excelsumq. Dominum de excelso uirtutum intuebatur. Et iuxta uiam cæcorum loca, Matth.9
qui receptis luminibus utriusque populi credentis, in Dominum sacramenta præmise-
rant. Ingressa Hiericho, uidit urbem, quam fundauit Hiel in Abiram primogenito suo, & 3.Reg.16
cuius portas posuit in Segub nouissimo filiorum. Intuita est castra Galgalæ, & aceruum præ Ios.6.5
putiorum, & secundæ circumcisionis mysterium: & duodecim lapides, qui de Iordanis
illuc translati alueo, duodecim apostolorum fundamenta firmauerant: & fontem quon-
dam legis amarissimum & sterilem, quem uerus Helisæus sua condiuit sapientia, & in dul- 4.Reg.2
corem ubertatemq. conuertit. Vix nox transierat, feruentissimo æstu uenit ad Iordanem.
Stetit in ripa fluminis, &, orto sole, solis iustitiæ recordata est, quo modo in medio amnis Ios.3
alueo sicca sacerdotes posuerint uestigia; & ad Heliæ & Helisæi imperium, stantibus ex utra- 4.Reg.2
que parte aquis, iter nuda præbuerit; pollutasq. diluuio aquas, & totius humani generis
interfectione maculatas, suo Dominus mundauerit baptismate. Longum est, si uelim de
ualle Achor dicere, idest, tumultus atque turbatum, in qua furtum & auaritia conde- Ios.7
mnata est: & de Bethel domo Dei, in qua super nudam humum nudus & pauper dormiuit Gen.28
Iacob: & posito subter caput lapide, qui in Zacharia septem oculos habere describitur, & in Zach.3
Esaia lapis dicitur angularis, nidit scalam usque ad cælum tendentem, in qua Dominus de- Esa.28
super innitebatur, ascendentibus porrigens manum, & negligentes de sublimi præcipitans.
Sepulcta quoque in monte Ephraim Iesu filii Naue, & Eleazari filii Aaron sacerdotis, e re- Ios.24
gione uenerata est: quorum alter cōditus est in Tamnathsare a septemtrionali parte montis
Gaas, alter in Gabaa filii sui Phinees: satisq. mirata est, quod distributor possessionum si-
bi montana & aspera delegisset. Quid narrem Silo, in quo altare dirutum hodieq. monstra-
tur, & raptum Sabinarum a Romulo tribus Beniamitica præcucurrit? Transiuit Sichem, Iud.21
non,

nõ, ut plerique errantes legunt, Sichar, quæ nunc Neapolis appellatur, & ex latere montis
Ioan.4 Garizim extructam circa puteum Iacob intrauit ecclesiam: super quo residens Dominus, si-
tiensq. & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est: quæ quinque Mosaicorum uoluminum ui-
ris, sextoque, quem se habere iactabat, errore Dosithei derelicto, uerum Messiam, & uerum
reperit saluatorem. Atque inde diuertens, uidit duodecim patriarcharum sepulcra, & Seba
sten, idest, Samariam, quæ in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est
nominata. ibi siti sunt Helisæus, & Abdias prophetæ, &, quo maior inter natos mulierum
non fuit, Ioannes Baptista. ubi multis intremuit consternata mirabilibus: namque cernebat
uariis dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulcra sanctorum ululare homines more lupo
rum, uocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum; alios
rotare caput, & post tergum terram uertice tangere; suspensisq. pede feminis, uestes
defluere in faciem. miserebatur omnium; &, per singulos effusis lacrymis, Christi clemen-
tiam deprecabatur. Et sicut erat inualida, ascendit pedibus montem: in cuius duabus spe-
3.Reg.18 luncis, persecutionis & famis tempore, Abdias propheta centum prophetas aluit pane &
Matth.2 aqua. Inde cito itinere percucurrit Nazareth, nutriculam Domini, Chanaan & Caphar-
Luc.4 naum, signorum eius familiares: lacum Tyberiadis, nauigante Domino sanctificatum: &
Ioan.6 solitudinem, in qua multa populorum millia paucis saturata sunt panibus, & de reliquiis ue
scentium repleti sunt cophini duodecim tribuum Israel. Scandebat montẽ Thabor, in quo
Matth.17 transfiguratus est Dominus. Aspiciebat procul montes Hermon & Hermonim, & campos
Iud.4 latissimos Galilææ, in quibus Sisara & omnis exercitus eius, Barach uincente, prostratus est.
Luc.7 Torrens Cison, qui mediam planitiem diuidebat, & opidum iuxta Naim, in quo uiduæ su
scitatus est filius, monstrabatur. Dies me prius, quam sermo, deficier, si uoluero cuncta per-
currere, quæ Paula uenerabilis fide incredibili peruagata est. Transibo ad Aegyptũ, & in-
Iud.15 ter Sochoth atque fontem Sampson, quem de molari maxillæ dente produxit, subsistam
parumper; & arentia ora colluam, ut refocillatus uideam Morasthim, sepulcrum quondam
Micheæ prophetæ, nunc ecclesiam. Et ex latere derelinquam Choreos, & Getheos, Mare-
sa, Idumæam, & Lachis: & per arenas mollissimas pergentiũ uestigia subtrahentes, latamq.
eremi uastitatẽ, ueniã ad Aegypti fluuiũ Sior, qui interpretatur turbidus: & quinque Aegy
pti transeam ciuitates, quæ loquuntur lingua Chananitide, & terrã Gessen, & campos Ta-
mneos, in quibus fecit Deus mirabilia. Et urbẽ No, quæ postea uersa est in Alexandriam:
& opidum Domini Nitriam, in quo purissimo uirtutum nitro sordes lauantur quotidie plu
rimorum. Quod cum uidisset, occurrente sibi sancto & uenerabili episcopo Isidoro confes-
sore, & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis & leuiticus
sublimabat gradus, lætabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fa
tebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapionas, & reliqua columnarum Chri-
sti nomina? cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta est? Per singulos
sanctos Christũ se uidere credebat; & quidquid in illos contulerat, in Dominũ se contulisse
lætabatur. Mirus ardor, & uix in femina credibilis fortitudo. Oblita sexus & fragilitatis cor
poreæ, inter tot millia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat: & forsitan, cunctis
eam suscipientibus impetrasset, ni maius sanctorum locorum retraxisset desiderium. Atque
propter feruentissimos æstus de Pelusio Maiomam nauigatione perueniens, tanta uelocitate
reuersa est, ut auem putares. Nec multo post in sancta Bethlehem mansura perpetuo, angu
sto per triennium mansit hospitiolo, donec extrueret cellulas ac monasteria, & diuersorum
peregrinorum iuxta uiam conderet mansiones, in qua Maria & Ioseph hospitium non inue-
nerant. Hucusque iter eius descriptũ sit, quod cum multis uirginibus, & filia comite per-
agrauit. Nunc uirtus latius describatur, quæ ipsius propria est, & in qua exponenda, Deo
iudice ac teste profiteor, me nihil addere, nihil in maius attollere more laudantium, sed,
ne rerum excedam fidem, multa detrahere, & ne apud detractores, & genuino me semper
dente rodentes fingere puter, & cornicem Aesopi alienis coloribus adornare. Quæ prima
Christianorum uirtus est, tanta se humilitate deiecit, ut, qui eam non uidisset, & pro cele
britate nominis uidere gestisset, ipsam esse non crederet, sed ancillularum ultimam. Et cum
frequentibus choris uirginum cingeretur, & ueste, & uoce, & habitu, & incessu minima
omnium erat. Numquam post uiri mortem usque ad diem dormitionis suæ cum ullo come
dit uiro, quamuis eum sanctum, & in pontificali sciret culmine constitutum. Balneas, nisi
periclitans, non adiit. Mollia, etiam in grauissima febre, lectuli strata non habuit; sed su-
per durissimam humum, stratis ciliciolis quiescebat: si tamen illa quies dicenda est, quæ
Psal.6 iugibus pene orationibus dies noctesq. iungebat: illud implens de psalterio: Lauabo per
singulas

singulas noctes lectum meum lacrymis meis stratum meum rigabo. In qua fontes crederes Psal.6
lacrymarum: ita leuia peccata plangebat, ut illam grauissimorum criminum crederes ream.
Cumq. a nobis crebrius moneretur, ut parceret oculis, & eos seruaret Euangelicæ lectioni,
aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussa, & stibio
sæpe depinxi. Affligendum corpus, quod multis uacauit deliciis. Longus risus perperi
compensandus est fletu. Mollia linteamina, & serica pretiosissima, asperitate cilicii commutanda.
Quæ uiro, & sæculo placui, nunc Christo placere desidero. Si inter tales tantasq.
uirtutes castitatem in illa uoluero prædicare; superfluus uidear: in qua, etiam cum sæcularis
esset, omnium Romæ matronarum exemplum fuit: quæ ita se gessit, ut numquam de
illa etiam maledicorum quidquam auderet fama confingere. Nihil animo eius clementius,
nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes; nec tamen superbos & gloriosã
quærentes, fastidio despiciebat. Si pauperem uidebat, sustentabat: si diuitem, ad benefaciendum
hortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Et usuras tribuens, uersurã quoque
sæpius faciebat, ut nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorem meum: cum
in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo: Non ut aliis refrige- 2.Cor.8
rium, uobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in hoc tempore, ut uestra abundantia sit
ad illorum inopiam, & illorum abundantia sit ad uestram inopiam. Et hoc de euange-
lio saluatoris: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Et prouidendum esse, Luc.3
ne, quod libenter faceret, semper facere non posset: multaq. huiuscemodi, quæ illa mira
uerecundia, & sermone parcissimo dissoluebat, testem inuocans Deum, se pro illius nomi
ne cuncta facere; & hoc habere uoti, ut mendicans ipsa moreretur; ut unum nummum filiæ
non dimitteret, & in funere suo aliena sindone inuolueretur. Ad extremum inferebat:
Ego, si petiero, multos inueniam, qui mihi tribuant: iste mendicans si a me non acceperit,
quæ ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit; a quo eius anima requiretur?
Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam: sed illa ardentior fide, toto saluatori animo
iungebatur; & pauperem Dominum pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat,
pauper pro ipso effecta. Denique consecuta est, quod optabat; & in grandi ære
alieno filiam dereliquit; quod bucusque debens, non suis uiribus, sed Christi se confidit
misericordia reddituram. Solent pleræque matronarum buccinatoribus suis dona conferre,
&, in paucos largitate profusa, manum a ceteris retrahere: quo illa omnino carebat
uitio: ita enim singulis suam pecuniam diuidebat, ut singulis necessarium erat, non ad
luxuriam, sed ad necessitatem, nemo ab ea pauperum uacuus reuersus est: quod obtinebat
non diuitiarum magnitudine, sed prudentia dispensandi, illud semper replicans:
Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et: Sicut aqua extinguit Matth.5.
ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Et: Facite uobis amicos de iniquo mammo- Eccli.3
na, qui uos recipiant in æterna tabernacula: Et: Date eleemosynam, & ecce omnia mun- Luc.16
da sunt uobis. Et uerba Danielis, tegem Nabuchodonosor monentis, ut eleemosynis re- Luc.11
dimeret peccata sua. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & sæcu- Dan.4
lo transituri sunt, sed in uiuis lapidibus, qui uoluuntur super terram, de quibus, in Apo- Apoc.21
calypsi Ioannis, ciuitas magni regis extruitur; quos in saphirum, & smaragdum, & iaspidem, Esa.54
& ceteras gemmas esse uertendos, scriptura commemorat. Verum hæc possunt
esse communia cum multis: & scit diabolus, non in summo uirtutum culmine posita.
unde loquitur ad Dominum. Post amissam Iob substantiam, post euersam domum, post Iob.2
liberos interfectos, corium pro corio, & omnia, quæ habuerit homo, dabit pro anima
sua: sed extende manum tuam, & tange ossa eius, & carnes, nisi in faciem benedixerit tibi.
Scimus pletosque dedisse eleemosynam, sed de proprio corpore nihil dedisse; porrexisse
egentibus manum, sed carnis uoluptate superatos; dealbasse ea, quæ foris erant, & Matth.23
intus plenos fuisse ossibus mortuorum. At non Paula talis: quæ tantæ continentiæ fuit,
ut prope mensuram excederet, & debilitatem corporis nimiis ieiuniis ac labore contraheret:
quæ, exceptis diebus festis, uix oleum in cibo caperet: ut ex hoc uno æstimetur,
quid de uino, & liquamine, piscibus, & lacte, & melle, & ouis, & reliquis, quæ gustui suauia
sunt, iudicarit: in quibus sumendis quidam se abstinentissimos putant; &, si his uentrem
ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur. Semper quidem uirtutes sequitur inuidia,
feriuntq. summos fulgura montes. nec mirum, si hoc de hominibus loquar, cum
etiam Dominus noster pharisæorũ zelo sit crucifixus, & omnes sancti æmulos habuerint; in
paradiso quoque serpens fuerit, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarũ. Suscitauerat Sap.2
ei Dominus Adad Idumæum, qui eam colaphizaret, ne se extolleret: & quasi quodam 3.Reg.11

2.Cor.12 ſtimulo carnis ſæpius admonebat, ne magnitudo uirtutum altius raperet, & aliarum uitiis
Gen.28 feminarum ſe in excelſo crederet conſtitutam. ego aiebam, liuori eſſe cedendum, & dandũ
1.Reg.27 inſaniæ locum; quod feciſſet Iacob in fratre ſuo Eſau, & Dauid in pertinaciſſimo inimico-
rum Saul; quorum alter in Meſopotamiam fugerit, alter ſe Allophylis tradiderit, malens ho
ſtibus, quam inuidis, ſubiacere. At illa reſpondebat: Iuſte hæc diceres, ſi diabolus contra
ſeruos Dei & ancillas non ubique pugnaret, & ad omnia loca fugientes non præcederet; ſi
non ſanctorum locorum amore retinerer, & Bethlehem meam in alia reperire poſſem parte
terrarum. cur enim non patientia liuorem ſuperem? cur non humilitate frangam ſuperbiã,
Rom.12 & percutienti maxillam offeram alteram? dicente apoſtolo Paulo: Vincite in bono malum.
Act.5 Nonne apoſtoli gloriabantur, quando pro Domino ſunt paſſi contumeliã? Nonne ipſe ſalua
Philip.2 tor humiliauit ſe, formã ſerui accipiens, & factus eſt obediens patri uſque ad mortẽ, & mortẽ
Iob.42 crucis, ut nos ſua paſſione ſaluaret? Iob niſi certaſſet, & uiciſſet in prælio, non accepiſſet co
ronam iuſtitiæ, nec audiſſet a Domino: Putas me aliter locutum tibi, quam ut appareres
Matth.5 iuſtus? Beati dicuntur in euangelio, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Secu-
ra ſcit conſcientia, quod non propter peccata patiamur: & afflictio in ſæculo, materia præ-
miorum eſt. Si quando procacior fuiſſet inimicus, & uſque ad uerborum iurgia proſiliſſet;
pſal.38 illud pſalterii decantabat: Cum conſiſteret aduerſum me peccator, obmutui, & ſilui a bo-
Pſal.37 nis: Et rurſus: Ego autem quaſi ſurdus non audiebam, & quaſi mutus non aperiens os ſuũ.
Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationes. In tenta-
Deut.13 tionibus, Deuteronomii uerba uoluebat: Tentat uos Dominus Deus ueſter, ut ſciat ſi di-
ligatis Dominum Deum ueſtrum de toto corde ueſtro, & de tota anima ueſtra. In tribu-
Eſa.28 lationibus & anguſtiis, Eſaiæ replicabat eloquia: Qui ablactati eſtis a lacte, qui abſtracti
ab ubere, tribulationem ſuper tribulationem expectate, ſpem ſuper ſpem, adhuc puſillum
propter malitiam labiorum, propter linguam malignam. & ſcripturæ teſtimonium in con-
ſolationem ſuam ediſſerebat: Ablactatorum eſſe, eorũ ſcilicet, qui ad uirilem ætatem per-
ueniſſent, tribulationem ſuper tribulationem ſuſtinere, ut ſpem ſuper ſpem mereantur ac-
Rom.5 cipere: Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem,
2.Cor.4 probatio uero ſpem, ſpes autem non confundit. Et: Quod ſi is, qui foris eſt, homo noſter
corrumpatur, ille, qui intus eſt, innouetur: & in præſentiarum leue & momentaneum tri-
bulationis ueſtræ, æternũ gloriæ pondus operatur in uobis: non aſpicientibus quæ uiden-
tur, ſed quæ non uidentur. Quæ enim uidentur, temporalia ſunt: quæ autem non uidentur,
æterna. Nec longum fore tempus, etiam ſi humanæ impatientiæ tardum uideatur, quin
Eſa.49 Dei ſtatim uideatur auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudiui te, & in die ſalutis
auxiliatus ſum tibi. Nec doloſa labia, & linguas iniquorum eſſe metuendas, cum Domino
Eſa.51 adiutore lætemur, & ipſum debeamus audire per prophetam monentem: Nolite timere op-
probria hominum, & blaſphemias eorum ne metueritis. ſicut enim ueſtimentum, ſic co-
Luc.21 medit eos uermis: & ſicut lanam, ſic deuorauit eos tinea. Et: Per patientiam ueſtram poſſi-
Rom.8 debitis animas ueſtras. Et: Non ſunt cõdignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriã,
quæ reuelabitur in nobis. Et alibi: Tribulationem ſuper tribulationem ſuſtinere, ut patien
Pro.14 ter agamus in omnibus, quæ accidunt nobis. Patiens enim uir multum prudens. Qui autẽ
2.Cor.12 puſillanimis eſt, uehementer inſipiens. In languoribus, & crebra infirmitate dicebat: Quan
2.Cor.4 do infirmor, tunc fortior ſum. Et: Habemus theſaurum iſtum in uaſis fictilibus, donec mor
tale hoc induat immortalitatem, & corruptiuum hoc ueſtiatur incorruptione. Et iterum:
1.Cor.15 Sicut ſuperabundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat, & conſola-
2.Cor.1 tio. Ac deinde: Vt ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. In mærore cantabat:
Pſal.41 Quare triſtis es anima, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor
Luc.9 illi, ſalutare uultus mei, & Deus meus. In periculis loquebatur: Qui uult uenire poſt me,
abneget ſemet ipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Et iterum: Qui uult animam
ſuam ſaluam facere, perdet eam: Et: Qui perdiderit animam ſuam propter me ſaluam eam
faciet. Quando diſpendia rei familiaris, & euerſio totius patrimonii nunciabatur, aiebat:
Matth.16 Quid enim prodeſt homini, ſi totum mundum lucrifecerit, & animæ ſuæ damnũ habuerit?
Iob.1 aut quam dabit homo commutationẽ pro anima ſua? Et: Nudus exiui de utero matris meæ,
nudus & redeam. Sicut Domino placuit, ita factum eſt. Sit nomen Domini benedictum.
1.Ioan.2 Et illud: Nolite diligere mundum, neque ea, quæ ſunt in mundo: quoniam omne, quod in
mundo eſt, deſiderium carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia uitæ huius: quæ
non eſt ex patre, ſed ex mundo. et mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Scio ei ſcri-
ptas infirmitates grauiſſimas liberorum, & maxime Toxotii ſui, quem diligebat plurimum.

Cumq.

Cumq. illud uirtute complesset, Turbata sum, & non sum locuta, in hac uerba prorupit: Psal.76
Qui amat filium, aut filiam plus quam me, non est me dignus. Et orans ad Dominũ, loque Matth.10
batur: Possi de Domine filios mortificatorum, qui pro te quotidie mortificant corpora sua. Psal.78

Noui susurronem quendam, (quod genus hominum perniciosissimum est) quasi beneuo
lum nunciasse, quod pro nimio feruore uirtutum quibusdam uideretur insana, & cerebrum
illius dicerent confouendum. Cui illa respondit: Theatrum facti sumus mundo, & angelis, 1.Cor.4
& hominibus. Et: Nos stulti propter Christum: sed stultum Dei sapientius est hominibus. 1.Cor.1
Vnde & saluator loquitur ad patrem: Tu scis insipientiam meam. Et iterum: Tamquã pro- Psal.68
digium factus sum multis, & tu adiutor fortis: ut iumentum factus sum apud te, & ego sem- 70.72
per tecum. Quem in euangelio & propinqui quasi mentis impotem ligare cupiebant, & ad- Mar.3
uersarii suggillabant, dicentes: Dæmonium habet, & Samaritanus est. Et: In Beelzebub Ioan.8
principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Sed nos audiamus Apostolum cohortantem: Hæc Matth.12
est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ: quoniam in sanctitate, & sinceritate, & 2.Cor.1
in gratia Dei conuersati sumus in mundo. Et Dominum dicentem ad apostolos: Ideo mun Ioan.15
dus odit uos, quoniam non estis de mundo. Si enim essetis de mundo, amaret utique mun
dus quod suum erat. Et ad ipsum Dominum uerba uertebat: Tu nosti cordis abscondita, & Psal.43
hæc omnia uenerunt super nos, nec sumus obliti tui, nec inique egimus in testamento tuo,
nec auersum est retrorsum cor nostrum. Et: Propter te mortificati sumus tota die: reputati Psal.117
sumus, ut oues occisionis. Sed Dominus auxiliator meus: non timebo quid faciat mihi ho-
mo. Legi enim: Fili honora Dominum, & confortaberis, & extra Dominũ nullum timue- Pro.7
ris. His, & talibus testimoniis, quasi armatura Dei, & aduersus omnia quidem uitia, sed
præcipue instruebat se contra inuidiam sæuientem; & patiendo iniurias, furorem rabidi pe
ctoris mitigabat. Denique usque ad diem mortis & huius patientia, & aliorum zelus omni
bus patuit; qui suum rodit auctorem, &, dum æmulum lædere nititur, in semet ipsum pro-
prio furore bacchatur. Dicam & de ordine monasterii, quo modo sanctorum continen-
tiam in suum uerterit lucrum. Seminabat carnalia, ut meteret spiritualia: dabat terrena, ut
cælestia tolleret: breuia concedebat, ut pro his æterna mutaret. Post uirorum monasteriũ,
quod uiris tradiderat gubernandum, plures uirgines, quas e diuersis prouinciis congrega-
rat, tam nobiles, quam medii & infimi generis, in tres turmas monasteriaq. diuisit, ita dũ-
taxat, ut in opere & in cibo separatæ, psalmodiis & orationibus iungerentur. Post alleluia
cantatum, quo signo uocabantur ad collectam, nulli residere licitum erat: sed prima, seu
inter primas ueniens, ceterarum operiebatur aduentum, pudore & exemplo ad laborem
eas prouocans, non terrore. Mane hora tertia, sexta, nona, uespere, noctis medio, per
ordinem psalterium cantabant. Nec licebat cuiquam sororum ignorare psalmos, & non
de scripturis sanctis quotidie aliquid discere. Die tantum Dominico ad ecclesiam procede-
bant, ex cuius habitabant latere. et unumquodque agmen matrem propriam sequebatur:
atque inde pariter reuertentes, instabant operi distributo, & uel sibi, uel ceteris indumen-
ta faciebant. Si qua erat nobilis, non permittebatur de domo sua habere comitem; ne ue-
terum actuum memor, & lasciuientis infantiæ errorem refricaret antiquum, & crebra con-
fabulatione renouaret. Vnus omnium habitus. Linteamine ad tergendas solum manus ute
bantur. A uiris tanta separatio, ut a spadonibus quoque eas seiungeret, ne ullam daret oc-
casionem linguæ maledicæ, quæ sanctos carpere solita est in solatium delinquendi. Si qua
uel tardior ueniebat ad psalmos, uel erat in opere pigrior, uariis eam modis aggrediebatur:
si erat iracunda, blanditiis: si patiens, correptione: illud Apostoli imitans: Quid uultis? 1.Cor.4
in uirga ueniam ad uos, an in spiritu lenitatis, & mansuetudinis? Excepto uictu & uestitu,
nullam habere quidquam patiebatur, dicente Paulo: Habentes uictum, & uestitum, his 1.Tim.6
contenti sumus: ne consuetudine plus habendi præberet locum auaritiæ; quæ nullis exple-
tur opibus; & quanto amplius habuerit, plus requirit; & neque copia, neque inopia mi-
nuitur. Iurgantes inter se, sermone lenissimo fœderabat. Lasciuientem adolescentularum
carnem crebris & duplicatis frangebat ieiuniis, malens eis stomachum dolere, quam men-
tem. Si uidisset aliquam comptiorem, contractione frontis, & uultus tristitia arguebat er-
rantem, dicens: Munditiam corporis, atque uestitus, animæ esse immunditiam: et turpe
uerbum, atque lasciuum, numquam de ore uirgineo proferendum: quibus signis libidi-
nosus animus ostẽditur: & per exteriorem hominẽ interioris hominis uitia demonstrantur.
Quam linguosam, garrulam, ac procacem, rixisq. perspexerat delectari, & sæpius cõmoni-
tam nolle conuerti, inter ultimas & extra conuentum sororum, ad fores triclinii orare facie-
bat, & separatim cibũ capere; ut, quam obiurgatio non correxerat, emendaret pudor. Furtũ

quasi sacrilegium detestabatur; et quod inter sæculi homines uel leue putatur, uel nihil, hoc
in monasteriis grauissimum dicebat esse delictum. Quid memorem clementiam, & seduli-
tatem in ægrotantes, quas miris obsequiis, & ministeriis confouebat? cumq. aliis languen-
tibus large præberet omnia, & esum quoque exhiberet carnium; si quando ipsa ægrotasset,
sibi non indulgebat; & in eo inæqualis uidebatur, quod in aliis clementiam, in se duritiam
commutabat. Nulla iuuenum puellarum, sano, & uegeto corpore, tantæ se dederat con
tinentiæ, quantæ ipsa fracto, & senili, debilitatoq. corpusculo. Fateor, in hac re pertinacior
fuit, ut sibi non parceret, & nulli cederet admonenti. Referam, quod expertus sum. Men
se Iulio feruentissimis æstibus incidit in ardorem febris: & post desperationem cum Dei mi-
sericordia respirasset; & medici persuaderent, ob refectionem corporis uino opus esse tenui,
& parco, ne aquam bibens in hydropem uerteretur; & ego clam beatum Papam Epiphaniũ
rogarem, ut eam moneret, immo compelleret uinum bibere; illa, ut erat prudens & soler-
tis ingenii, statim sensit insidias; & subridens, meum esse, quod ille diceret, intimauit.
Quid plura? cum beatus pontifex post multa hortamenta exisset foras, quærenti mihi quid
egisset, respondit: Tantum profeci, ut seni homini pene persuaserit, ne uinum bibam.
Hæc refero, non quod inconsideranter, & ultra uires sumpta onera probem, monente scri
Pro.13 ptura: Super te onus ne leuaueris: sed quod mentis eius ardorem, & desiderium fidelis ani
Psal.62 mæ, ex hac quoque probare uelim perseuerantia, decantantis: Sitiuit anima mea in te,
quam multipliciter tibi caro mea. Difficile est modum tenere in omnibus. Et uere, iuxta
philosophorum sententiam, μεσότης ἡ ἀρετὴ, κακία ὑπερβολὴ πέλεται. idest: modus uirtus est,
uitium nimietas reputatur. Quod nos una & breui sententiola exprimere possumus: Ne
quid nimis. Quæ in cõtemptu ciborum tantam habebat pertinaciam; in luctu mitis erat, &
suorum mortibus frangebatur, maxime liberorum. nam & in uiri, & filiarum dormitione,
semper periclitata est. Et cum os, stomachumq. signaret; & matris dolorem, crucis nitere-
tur impressione lenire; superabatur affectu; & credulam mentem, parentis uiscera conster-
nabant; animoq. uincens, fragilitate corporis uincebatur. quam semel languor arripiens,
longo tempore possidebat, ut & nobis inquietudinem, & sibi discrimina afferret. in quo
Rom.7 illa lætabatur, per momenta commemorans: Miser ego homo, quis me liberabit de corpo-
re mortis huius? Dicat prudens lector, pro laudibus me uituperationem scribere. te-
stor Iesum, cui illa seruiuit, & ego seruire cupio, me utramque in partem nihil fingere,
sed quasi Christianum de Christiana, quæ sunt uera, proferre, idest, historiam scribere,
non panegyricum; & illius uitia, aliorum esse uirtutes. uitia loquor, secundum animum
meum, & omnium sororum ac fratrum desiderium, qui illam diligimus, & absentem quæ-
2.Tim.4 rimus. Ceterum illa impleuit cursum suum, fidemq. seruauit, & nunc fruitur corona iu-
Apoc.14 stitiæ, sequiturq. agnum, quocumque uadit. Saturatur, quia esuriuit, & læta decantat:
Psal 47 Sicut audiuimus, ita & uidimus in ciuitate Domini uirtutum, in ciuitate Dei nostri.
Hier.2 O beata rerum commutatio: fleuit, ut semper rideret: despexit lacus contritos, ut fon-
tem Dominum reperiret. uestita cilicio est, ut nunc albis uestimentis uteretur, & diceret:
Psal.29 Scidisti saccum meum, & induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, & po-
Psal.101 tionem suam cum fletu miscebat, dicens: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte,
Psal.41.33 ut in æternum pane angelorum uesceretur, & caneret: Gustate, & uidete, quoniam suauis
Psal.44 est Dominus. Et: Eructauit cor meum uerbum bonum, dico ego opera mea regi. Vt Esaiæ,
Esa.65 Immo Domini per Esaiam in se cerneret uerba compleri: Ecce, qui seruiunt mihi, mandu-
cabunt: uos autem esurietis. Ecce, qui seruiunt mihi, bibent: uos autẽ sitietis. Ecce, qui ser
uiunt mihi, lætabuntur: uos autẽ confundemini. Ecce, qui seruiunt mihi, exultabunt: uos
autem clamabitis ob dolorem cordis, et propter contritionem spiritus ululabitis. Dixeram,
lacus eam semper fugisse contritos, ut fontem Dominum reperiret, ut posset læta cantare:
Psal.41 Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: Quando ue
niam, & apparebo ante faciem Dei? Tangam ergo breuiter, quo modo hæreticorom cœno
sos deuitauerit lacus, & eos instar habuerit ethnicorum. Quidam ueterator callidus, atque,
ut sibi uidebatur, doctus, & sciolus, me nesciente cœpit ei proponere quæstiones, & dicere:
Quid peccauit infans, ut a dæmone corripiatur? in qua ætate resurrecturi sumus? si in ipsa,
qua morimur: ergo nutricibus post resurrectionem opus erit. si in altera: nequaquam erit
resurrectio mortuorum, sed transformatio in alios. Diuersitas quoque sexus maris ac fe-
minæ erit, aut non erit? si erit: sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio. si
Sap.9 non erit: sublata diuersitate sexus eadem corpora non resurgent: aggrauat enim terrena
1.Cor.15 inhabitatio sensum multa cogitantem: sed tenuia erunt, & spiritualia, dicente Apostolo:
Semi-

Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Ex quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædam uitia, & antiqua peccata in corpora esse delapsas; & pro diuersitate & meritis peccatorum, tali uel tali condicione generari; ut uel corporum sanitate gauderent, & parentum diuitiis, ac nobilitate, uel in morbidas carnes, & domos inopum uenientes, pœnas pristinorum luerent delictorum, & præsenti sæculo atque corporibus, quasi carcere, clauderentur. Quod cum audisset, & ad me retulisset, indicans hominem; mihiq. incubuisset necessitas nequissimæ uiperæ ac mortiferæ bestiæ resistēdi; de quibus psalmista commemorat, dicens: Ne tradas bestiis animas confitentium tibi: Et: Increpa Domine bestias calami, qui scribentes iniquitatem, loquuntur contra Dominum mendacium, & eleuant in excelsum os suum: conueni hominem, & orationibus eius, quam decipere nitebatur, breui interrogatione conclusi, dicens: Vtrum crederet futuram resurrectionem mortuorum, an non? Qui cū se credere respondisset, intuli: Eadem resurgent corpora, an altera? Cum dixisset, eadem: sciscitatus sum: In eodē sexu, an in altero? Ad interrogata reticenti, & instar colubri huc atque illuc transferenti caput, ne feriretur; Quia, inquam, taces, ego mihi pro te respondebo, & cōsequentia inferam. Si non resurget mulier, ut mulier, neque masculus, ut masculus: non erit resurrectio mortuorum; quia sexus membra haber, membra autē totum corpus efficiunt. si autem sexus & membra non fuerint: ubi erit resurrectio corporum, quæ sine sexu non constant, & membris? Porro si corporum non fuerit resurrectio, nequaquam erit resurrectio mortuorum. Sed & illud, quod de nuptiis obiicis: Si eadem membra fuerint, sequi nuptias, a saluatore dissoluitur. Erratis nescientes scripturas, neque uirtutem Dei. In resurrectione enim mortuorum, non nubent, neque nubentur, sed erunt similes angelorum. Vbi dicitur, Non nubent, neque nubentur, sexuum diuersitas demonstratur. nemo enim de lapide, & ligno dicit, non nubent, neque nubentur, quæ naturā nubendi non habent; sed de iis, qui possint nubere, & gratia Christi ac uirtute non nubant. Quod si oppesueris: quo modo ergo erimus similes angelorum; cum inter angelos non sit masculus, & femina? breuiter ausculta. Non substantiam nobis angelorum, sed conuersationem, & beatitudinē Dominus repromittit: quo modo & Ioannes Baptista, antequam decollaretur, angelus appellatus est, & omnes sancti, ac uirgines Dei, etiā in isto sæculo uitam in se exprimunt angelorum. quando enim dicitur: Eritis similes angelorum: similitudo promittitur, non natura mutatur. Simulq. responde; quo modo illud interpreteris, quod Thomas Domini resurgentis tetigerit manus, & uiderit lancea latus eius perforatum? Et Petrus in litore stantem uiderit Dominum, & partem assi piscis, ac fauum mellis comedentem? Qui stabat, profecto habebat pedes. Qui monstrauit latus uulneratum, utique & uentrem, & pectus habuit, sine quibus non sunt latera uentri & pectori cohærentia. Qui locutus est, lingua & palato ac dentibus loquebatur. sicut enim plectrum cordis, ita lingua illiditur dentibus, & uocalem reddit sonum. Cuius palpatæ sunt manus, consequenter & brachia habuit. Cum igitur omnia membra habuisse dicatur; necesse est, ut totum corpus babuerit, quod conficitur ex membris, non utique femineum, sed uirile, idest, eiusdem sexus, in quo mortuus est. Quod si obtenderis: Ergo & nos post resurrectionem comedemus? Et quo modo clausis ingressus est ianuis, contra naturam pinguium, & solidorum corporum? Audies: Noli propter cibum, resurrectionis fidem in calumniam trahere. Nam & archisynagogi filiæ resuscitatæ iussit cibum dari: & Lazarus quatriduanus mortuus, cum ipso scribitur inisse conuiuium, ne resurrectio eorum phantasma putaretur. Sin autem clausis ingressus est ianuis; & iccirco spirituale & aerium corpus niteris approbare: ergo & antequam pateretur, quia contra naturam grauiorum corporum super mare ambulauit, spirituale corpus habuit. Et apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus habuisse credendus est: cum potentia magis & uirtus ostendatur Dei, quando sit aliquid contra naturam. Et ut scias, in signorum magnitudine non naturæ mutationem, sed Dei omnipotentiam demonstrari: Qui ambulabat fide, cœpit infidelitate mergi, nisi eum manus Domini subleuasset, dicentis: Modicæ fidei, quare dubitasti? Miror autem te obdurare frontem loquente Domino, Infer digitum tuum huc, & tange manus meas: & porrige manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis. Et alibi: Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum. Palpate, & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & pedes. Ossa audis, & carnem, & pedes, & manus: & globos mihi Stoicorum, atque aeria quædam deliramenta confingis. Porro si quæris; cur infans a dæmone corripiatur, qui peccata non habuit; aut in qua ætate resurrecturi simus,

[Margin: Psal. 73 & 67; Matth. 22; Luc. 20; Luc. 7; Ioā. 20. 21; Luc. 24; Ioan. 20; Mar. 5; Ioan. 12; Matth. 14; Ioan. 20; Luc. 24]

Psal.35 simus, cum diuersa ætate moriamur: ingratis suscipies, Iudicia Dei abyssus multa. Et: O
Rom.11 altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis cõsiliarius eius fuit? Aetatum autem diuersitas non mutat corporum ueritatem. cum enim corpora quotidie nostra fluant, & aut crescant, aut decrescant: ergo tot erimus homines, quot quotidie commutamur: aut alius fui, cum decem annorum essem; alius, cum triginta; alius, cum quinquaginta; alius, cum iam toto cano capite sum? Igitur, iuxta ecclesiarum traditiones, &
Eph.4 apostolum Paulum, illud est respondendum: quod in uirum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi sumus, in qua & Adam Iudæi conditum autumant: et Dominum saluatorem legimus surrexisse: & multa, quæ de utroque testamento in suffocationem hæretici protuli. Ex quo die ita cœpit hominem detestari, & omnes, qui eiusdem dogmatis erãt, ut eos uoce publica hostes Domini proclamaret. Et hæc dixi, non ut breuiter hæresim confutarem, cui multis uoluminibus respondendum esset; sed ut fidem tantæ feminæ ostenderem, quæ maluit inimicitias hominum subire perpetuas, quam Dei offensam amicitiis noxiis prouocare. Dicam ergo, ut cœperam: nihil ingenio eius docilius fuit.

Tarda erat ad loquendum, uelox ad audiendum, memor illius præcepti: Audi Israel, & tace. Scripturas sanctas tenebat memoriter. Et cum amaret historiam, & hoc ueritatis diceret fundamentum; magis tamen sequebatur intelligentiam spiritualem; & hoc culmine ædificationem animæ protegebat. Denique compulit me, ut uetus & nouum instrumentum cum filia, me disserente, perlegeret. quod propter uerecundiam negans, propter assiduitatẽ tamen, & crebras postulationes eius præstiti, ut docerem quod didiceram, non a me ipso, idest, a præsumptione, pessimo præceptore, sed ab illustribus ecclesiæ uiris. Sicubi hæsitabam, & nescire me ingenue confitebar; nequaquam mihi uolebat acquiescere; sed iugi interrogatione cogebat, ut e multis uariisq. sententiis, quæ mihi uideretur probabilior, indicarem. Loquar & aliud, quod forsitan æmulis uideatur incredibile. Hebræam linguam, quam ego ab adolescentia multo labore ac sudore ex parte didici, & infatigabili meditatione non desero, ne ipse ab ea deserar, discere uoluit, & consecuta est; ita ut psalmos Hebraice caneret, & sermonem absque ulla Latinæ linguæ proprietate personaret. quod quidem usque hodie in sancta filia eius Eustochio cernimus: quæ ita semper adhæsit matri, & eius obediuit imperiis, ut numquam absque ea cubaret, numquam procederet, numquam cibum caperet, ne unum quidem nummum haberet potestatis suæ, sed & paternam, & maternam substantiolã a matre distribui pauperibus lætaretur; & pietatem in parentem, hereditatem maximam & diuitias crederet. Non debeo silentio præterire, quanto exultauerit gaudio, quod Paulam, neptem suam, ex Læta & Toxotio genitã, immo uoto & futuræ uirginitatis repromissione conceptam, audierat in cunis, & crepitaculis balbutiente lingua, alleluia cantare, auiæq. & amitæ nomina dimidiatis uerbis frangere. In hoc solo patriæ desiderium habuit, ut filium, nurum, neptem renunciasse sæculo, & Christo seruire cognosceret. quod & impetrauit ex parte. nam neptis Christi flammeo reseruatur: nurus æternæ se tradens pudicitiæ, socrus opera, fide, & eleemosynis sequitur, & Romæ conatur exprimere, quod hierosolymis illa compleuit. Quid agimus anima? cur ad mortem eius uenire formidas? Iamdudum prolixior liber cuditur, dum timemus ad ultima peruenire; quasi, tacentibus nobis, & in laudibus illius occupatis, differri possit occubitus. Hucusque prosperis nauigauimus uentis, & crispantia maris æquora labens carina sulcauit: nunc in scopulos incurrit oratio; & tumentibus fluctuum motibus, præsens
Luc.8 utrique nostrum intentatur naufragium, ita ut cogamur dicere: Præceptor saluos nos fac,
Psal.43 perimus. Et illud: Exurge, ut quid obdormis Domine? Quis enim possit siccis oculis Paulam narrare morientem? Incidit in grauissimam ualetudinem: immo, quod optabat, inuenit, ut nos desereret, & plenius Domino iungeretur. In quo languore, Eustochii filiæ probata semper in matre pietas, magis ab omnibus comprobata est. ipsa assidere lectulo, flabellum tenere, sustentare caput, puluillum supponere, fricare pedes, manu stomachum confouere, mollia strata componere, aquam calidam temperare, mappulam apponere, omnium ancillarum præuenire officia, &, quidquid alia fecisset, de sua mercede putare subtractum. quibus illa precibus, quibus lamentis & gemitu inter iacentem matrem & specum Domini discurrit, ne priuaretur tanto contubernio, ne illa absente uiueret, ut eodem feretro portaretur? Sed o mortalium fragilis, & caduca natura; &, nisi Christi fides nos extollat ad cælum, & æternitas animæ promittatur, cum bestiis ac iumentis corporũ una condicio est. idem occubitus iusto & impio, bono & malo, mundo ac immundo, sacri-

sacrificanti & non sacrificanti. sicut bonus, ita & qui peccat. sicut qui iurat, ita & is, qui iuramentum metuit. similiter & homines, & iumenta in fauillam & cinerem dissoluuntur. Quid diu immoror, & dolorem meum differendo facio longiorẽ? Sentiebat prudentissima feminarum adesse mortem, &, frigente alia parte corporis atque membrorum, solum animæ teporẽ in sacro pectore palpitare: & nihilominus, quasi ad suos pergeret, alienosq. desereret, illos uersiculos susurrabat: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et: Quam dilecta tabernacula tua Domine uirtutũ: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Et: Elegi abiecta esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Cumq. a me interrogaretur, cur taceret, cur nollet respondere, an doleret aliquid: Græco sermone respondit, nihil se habere molestiæ, sed omnia quieta & tranquilla perspicere. Post hæc obmutuit, &, clausis oculis, quasi iam mortalia despiceret, usque ad expirationem animæ eosdem repetebat uersiculos; ut, quod dicebat, uix audire possemus. digitumq. ad os tenens, crucis signum pingebat in labiis. Defecerat spiritus, & anhelabat in mortem: animaq. erumpere gestiens, ipsum stridorẽ, quo mortalium uita finitur, in laudes Domini conuertebat. Aderant Hierosolymarum & aliarũ urbium episcopi, & sacerdotũ inferioris gradus, ac leuitarũ innumerabilis multitudo. omne monasterium, uirginum & monachorum chori repleuerant. Statimq. ut audiuit sponsum uocantem: Surge, ueni proxima mea, speciosa mea, colomba mea: Quoniam ecce hiems transiit, & recessit, pluuia abiit sibi: Læta respondit: Flores uisi sunt in terra, tempus sectionis aduenit. Et: Credo uidere bona Domini in terra uiuentium. Exhinc nõ ululatus, non planctus, ut inter sæculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diuersis examina concrepabant. Translataq. episcoporum manibus, & ceruicem feretro subiicientibus, cum alii pontifices lampadas cereosq. præferrent, alii choros psallentium ducerent, in media ecclesia speluncæ saluatoris est posita. Tota ad funus eius Palæstinarum urbium turba conuenit. quem monachorum latentium in eremo cellula sua tenuit? quam uirginum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegum putabant, qui non tali feminæ ultimum reddidisset officium. Viduæ, & pauperes, in exemplum Dorcadis, uestes ab ea præbitas ostendebant. omnis inopum multitudo matrem, & nutriciam se perdidisse clamabat. quodq. mirum sit, nihil pallor mutauerat faciem; sed ita dignitas quædam, & grauitas ora compleuerat, ut eam putares non mortuam, sed dormientem. Hebræo, Græco, Latino, Syroq. sermone psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec subter ecclesiam, & iuxta specum Domini conderetur, sed per omnem hebdomadam, cunctis, qui uenerãt, suum funus, & proprias credentibus lacrymas. Venerabilis uirgo filia eius Eustochium, quasi ablactata super matrem suam, abstrahi a parente non poterat: deosculari oculos, hærere uultui, totum corpus amplexari, & se cum matre uelle sepeliri. Testis est Iesus, ne unum quidem nummũ ab ea filiæ derelictum, sed, ut ante iam dixi, derelictum magnum æs alienum, &, quod his difficilius est, fratrum & sororum immensam multitudinem, quos & sustentare arduum, & abiicere impium est. Quid hac uirtute mirabilius, feminam nobilissimæ familiæ, magnis quondam opibus, tanta fide omnia dilargitam, ut ad egestatem pene ultimam perueniret? Iactent alii pecunias, & in corbonam Dei æra congesta, funalibusq. aureis dona pendentia. nemo plus dedit pauperibus, quam quæ sibi nihil reseruauit. nunc illa diuitiis fruitur, & iis bonis, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Nostram uicem dolemus, & inuidere potius gloriæ eius uidebimur, si uoluerimus diutius flere regnantem. Secura esto Eustochium, magna hereditate ditata es. Pars tua Dominus; &, quo magis gaudeas, mater tua longo martyrio coronata est. non solum enim effusio sanguinis in confessione reputatur; sed deuotæ quoque mentis seruitus immaculata, quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis & uiolis plectitur, ista de liliis. unde & in Cantico scribitur canticorum: Fratruelis meus candidus, & rubicundus, & in pace, & in bello eadem præmia uincentibus tribuens. Mater, inquam, tua audiuit cum Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terram, quam ostendam tibi. Et per Hieremiam Dominum præcipientem: Fugite de medio Babylonis, & saluate animas uestras. Hæc autem exiit de terra sua; et usque ad diem mortis suæ non est reuersa in Chaldæam; nec ollas Aegypti, & uirulentias carnium desiderauit; sed choris comitata uirgineis, ciuis est saluatoris effecta; de paruula Bethlehem, cælestia regna conscendens, dicit ad ueram Noemi: Populus tuus, populus meus: & Deus tuus, Deus meus. Hunc tibi librum ad duas lucubratiunculas, eodem, quem tu sustines, dolore, dictaui. nam quotiescumque stylum figere uolui, & opus exarare promissum; toties obriguerunt digiti, cecidit manus, sensus elanguit.

[Margin notes: Psal.25 — Psal.83 — Cant.2 — Psal.26. — Act.9 — Psal.130 — Esa.64 — Cant.5 — Gen.12 — Hier.50 — 48 — Exod.16 — Ruth 1]

elanguit. unde & inculta oratio notum ſcribentis abſque ulla elegantia & uerborum lepore teſtatur. Vale, o Paula, & cultoris tui ultimam ſenectutem orationibus iuua. Fides & opera tua Chriſto te ſociant: præſens facilius, quod poſtulas, impetrabis. Exegi monumentum tuum ære perennius, quod nulla deſtruere poſſit uetuſtas. incidi elogium ſepulcro tuo, quod huic uolumini ſubdidi; ut, quocumque noſter ſermo peruenerit, te laudatam, te in Bethlehem conditam lector agnoſcat.

Sequitur titulus ſepulcri.

Scipio quam genuit, Pauli fudere parentes,
Gracchorum ſoboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc iacet in tumulo, Paulam dixere priores,
Euſtochii genitrix, Romani prima ſenatus
Pauperiem Chriſti, & Bethlehemitica rura ſecuta eſt.

In fronte ſpeluncæ.

Aſpicis anguſtum præciſa rupe ſepulcrum?
Hoſpitium Paulæ eſt, cæleſtia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam, patriamq. relinquens,
Diuitias, ſobolem, Bethlehemiti conditur antro.
Hic præſepe tuum Chriſte, atque hic myſtica magi
Munera portantes, hominiq. deoq. dedere.

Dormiuit ſancta & beata Paula VII Kal. Febr. tertia ſabbati poſt ſolis occubitum. ſepulta eſt V Kal. earundem, Honorio Auguſto, ſexies & Areſtenio conſulibus. Vixit in ſancto propoſito Romæ annos quinque, Bethlehem annos uiginti. omne uitæ tempus impleuit annis quinquaginta ſex, menſibus octo, diebus uiginti, & uno.

ARGVMENTVM.

LVCINIVS, Bæticus natione, qui una cum Theodora uxore caſtam ducebat uitam, ſuis ſumptibus D. Hieronymi gregem adiuuerat, & ad ſancta Hieroſolymæ loca, ibi reliquum uitæ traducturus, nauigare ſtatuerat. Hieronymus nunc eum hortatur, ut in propoſito perſtet, &, quamprimum potuerit, aduauiget. interea opera quædam ſua, quæ poſtulauerat, una cum quattuor ciliciolis, & Eſaiæ codice, litteris iungens, ad eum mittit.

HIERONYMVS AD LVCINIVM.

EPISTOLA XXVIII.

NEC opinanti mihi ſubito litteræ tuæ redditæ ſunt: quæ quanto inſperatæ, tanto gaudiorum plenæ, quieſcentem animam ſuſcitarunt; ut ſtatim amore com-
Pſal.54 plecteter, quem oculis ignorabam; & illud mecum tacitus muſſitarem: Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ? & uolabo, & requieſcã; ut inueniat, quem
Matth.8 diligit, anima mea. Vere nunc in te ſermo Dominicus completus eſt: Multi ab oriente &
Act.10 occidente uenient, & recumbent in ſinu Abrahæ. Cornelius, centurio cohortis Italicæ,
Rom.15 iam tunc Lucinii mei præfigurabat fidem. Apoſtolus Paulus ſcribens ad Romanos, Cum,
inquit, in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero quod præteriens uideam uos, & a uobis de-
ducar illuc: tantis fluctibus approbauit, quid de illa prouincia quæreret. In breui tempore
ab Hieroſolymis uſque ad Illyricum euangelii iaciens fundamenta, Romam uinctus ingre-
Act.28 ditur; ut uinctos ſuperſtitionis erroribus liberos faciat. Manet in hoſpitio cõducto per bien
nium, ut nobis utriuſque inſtrumenti æternam reddat domum. Piſcator hominum, miſſo
rete apoſtolico, te quoque quaſi pulcherrimum Auratam inter innumera piſcium genera
Iob 40 traxit ad litus. Reliquiſti amaros fluctus, ſalſos gurgites, fiſſuras montium, & Leuiathan
regnantem in aquis, cum Ieſu deſerta expetens contempſiſti, ut poſſis illud propheticum
Pſal. 62 canere: In terra deſerta, & in inuio, & inaquoſo, ſic in ſancto apparui tibi. Et iterum: Ecce
Pſal. 54 elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Expectabam eum, qui ſaluum me fecit a puſillani
mitate ſpiritus & tempeſtate. Obſecro ergo te, & moneo parentis affectu, ut, qui Sodomã
Gen.19 reliquiſti, ad montana feſtinans, poſt tergum ne reſpicias: ne aratri ſtiuam, ne fimbriam
Luc.9 ſaluatoris, ne cincinnos eius, noctis rore madefactos, quos ſemel tenere cœpiſti, aliquan-
Cant.5 do dimittas: ne de tecto uirtutum priſtina quæſiturus ueſtimenta deſcendas: ne de agro re-
Matth. 24 uertaris domum: ne campeſtria cum Loth & amœna hortorum diligas: quæ non irrigantur
Gen.13 de

de cælo, ut terra ſancta, ſed de turbido flumine Iordanis, poſtquã dulces aquas maris mor
tui commixtione mutauit. Cœpiſſe, multorum eſt; ad culmen perueniſſe, paucorum. Qui
in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit brauium. At contra de nobis 1.Cor.6
dicitur: Sic currite, ut apprehendatis. Non eſt inuidus agonotheta noſter: nec alterius pal 1.Cor.9
ma alteri parat ignominiam. omnes athletas ſuos deſiderat coronari. Gaudet anima mea,
& magnitudine lætitiæ rem mœroris patior. Ruth in lacrymas uerba prorumpunt. Zachæus Ruth 1
publicanus ad unius horæ conuerſionẽ, hoſpitem habere meruit ſaluatorem. Martha & Ma- Luc.19
ria, conuiuio præparato, Dominum ſuſcepere. Meretrix lauat fletibus pedes, & unguentis Ioan.12
bonorum operum Dominici corporis dedicat ſepulturam. Simon leproſus inuitat magiſtrũ Luc.7 Mar.14
cum diſcipulis, & non contemnitur. Abrahæ dicitur: Egredere de terra tua, & de cognatio Gen.12
ne tua, & de domo patris tui; & uade in terram, quam monſtrauero tibi. relinquit Chal-
dæam, relinquit Meſopotamiam: quærit, quod neſcit; ne perdat, quod inuenerat. non
enim arbitratus eſt ſimul ſe habere poſſe & patriam & Dominũ, ſed iam tunc illud prophe-
tæ Dauid opere complebat: Aduena ego ſum apud te, & peregrinus, ſicut omnes patres Pſal.38
mei. Hebræus, ideſt, περάτης, atque tranſitor, dum non eſt præſenti uirtute contentus, ſed
præteritorum obliuiſcens, in futurũ ſe extendit, & ſcit illud: Ibunt de uirtute in uirtutem: Pſal.83
myſticum ſortitus eſt nomen, & uiam tibi aperuit, quo modo nõ quæras ea, quæ tua ſunt,
ſed quæ aliena: & illos putes parentes, fratres, affines atque cognatos, qui tibi in Chriſto
copulati ſunt. Mater, inquit, mea, & fratres mei ſunt hi, qui faciunt uoluntatẽ patris mei. Matth.12
Habes tecum prius in carne, nunc in ſpiritu ſociam, de coniuge germanam, de femina ui-
rum, de ſubiecta parem; quæ ſub eodem iugo ad cæleſtia ſimul regna feſtinat. Cauta rei fa-
miliaris diſpenſatio, & ad calculos rediens, non cito deponitur. Ioſeph cum tunica Aegy- Gen.39
ptiam effugere non potuit. Adoleſcens ille, qui opertus ſindone ſequebatur Ieſum, quia ten Mar.14
tus fuerat a miniſtris, terrenum abiiciens operimentum, nudus euaſit. Helias igneo curru 4.Reg.2
raptus ad cælum, meloten reliquit in terris. Heliſæus boues & iuga prioris operis uertit in uo 3.Reg.19
ta. Loquitur ſapientiſſimus uir: Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quamdiu uerſamur Eccli.13
in rebus ſæculi, & anima noſtra poſſeſſionum ac redituũ procuratione deuincta eſt, de Deo
libere cogitare non poſſumus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſo- 2.Cor.6
cietas lucis ad tenebras? qui conſenſus Chriſti ad Belial? quæ pars fideli cum infideli? Non
poteſtis, inquit Dominus, Deo ſeruire, & mammonæ. Aurum deponere, incipientium Matth.6
eſt, non perfectorum. fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antiſthenes. ſe ipſum offerre Deo,
proprie Chriſtianorum eſt, & apoſtolorum: qui duo cum uidua paupertatis ſuæ in gazophy Luc.21
lacium æra mittentes, totum cenſum, quem habuerunt, Domino tradiderunt, & meren-
tur audire: Sedebitis ſuper duodecim ſolia, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Hæc, & ipſe Matth.19
intelligis, quo animo replicem, & quod ſub aliis uerbis te ad ſanctorum locorum inuitem
habitaculum. Abundantia tua multorum inopiam ſuſtentauit; ut & horum diuitiæ in tuam
indigentiam redundarent. Feciſti tibi amicos de iniquo mammona, qui te reciperent in æ- Luc.16
terna tabernacula. Laudanda res, & apoſtolicorum temporũ uirtutibus coæquanda; quan-
do, uenditis poſſeſſionibus ſuis, credentes afferebant pecunias, atque fundebant ante pe- Act.4
des apoſtolorum, oſtendentes auaritiam eſſe calcandam. Sed Dominus magis quærit ani-
mas credentium, quã opes. Legimus: Redemptio animæ uiri, propriæ diuitiæ. Poſſumus Prou.13
quidem diuitias proprias intelligere, quæ non de alieno, non de rapinis ſunt: iuxta illud:
Honora Deum de tuis iuſtis laboribus. ſed melior eſt intelligentia, ut diuitias proprias co- Prou.3
gnoſcamus theſauros abſconditos, quos nec fur poſſit ſuffodere, nec latro uiolentus eripe- Luc.12
re. Opuſcula mea, quæ non ſui merito, ſed tua bonitate deſiderare te dicis, ad deſcriben
dum hominibus tuis dedi, & deſcripta uidi in chartaceis codicibus; ac frequenter monui,
ut conferrent diligentius, & emendarent. Ego enim tanta uolumina, præ frequentia com-
meantium, & peregrinorum turbis, relegere non potui: & ut ipſi probauere præſentes, lon
go tentus incommodo, uix diebus quadrageſimæ, quibus ipſi proficiſcebantur, reſpirare
cœpi. unde, ſi paragrammata repereris, uel minus aliqua deſcripta ſunt, quæ ſenſum legen
tis impediant; non mihi debes imputare, ſed tuis, & imperitiæ notariorum, librariorumq.
incuriæ; qui ſcribunt, non quod inueniunt, ſed quod intelligunt; &, dum alienos errores
emendare nituntur, oſtendunt ſuos. Porro Ioſephi libros, & ſanctorum Papiæ & Polycar-
pi uolumina, falſus ad te rumor pertulit, a me eſſe tranſlata: quia nec otii mei, nec uirium
eſt, tantas res eadem in alteram linguam exprimere uenuſtate. Origenis & ſancti Didymi
pauca tranſtulimus, uolentes noſtris ex parte oſtendere, quid Græca doctrina retineret. Ca
nonem Hebraicæ ueritatis, excepto Heptateucho, quem nunc in manibus habeo, pueris

tuis & notariis dedi describendum. Septuaginta interpretum editionem & te habere non dubito, & ante annos plurimos diligentissime emendatam, studiosis tradidi: nouum testamentum Græcæ reddidi auctoritati. ut enim ueterum librorum fides de Hebræis uoluminibus examinanda est, ita nouorum Græci sermonis normam desiderat. De sabbato quod quæris, utrum ieiunandum sit; & de eucharistia, an accipienda quotidie, quod Romanæ ecclesiæ & Hispaniæ obseruare perhibentur: scripsit quidem & Hippolytus, uir disertissimus, & carptim diuersi scriptores e uariis auctoribus edidere: sed ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, ita obseruandas, ut a maioribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem aliorum cõtrario more subuerti. atque utinam omni tempore ieiunare possimus; quod in Actibus apostolorum diebus Pentecostes & die Dominico, apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichææ hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri non debuerit spirituali. Eucharistiam quoque absque condemnatione nostri, & pungente conscientia, semper accipere, & psalmistam audire, dicentem: Gustate, & uidete, quoniam suauis est Dominus, & cum eo canere: Eructauit cor meum uerbum bonum. Nec hoc dico, quod Dominicis diebus ieiunandum putem, & contextas quinquaginta diebus ferias auferam: sed unaquæque prouincia abundet in sensu suo, & præcepta maiorum leges apostolicas arbitretur. Duo palliola, & amphimallum de tuis usibus uel utenda, uel sanctis danda suscepi. Ego insignia paupertatis, & quotidianæ symbolia pænitentiæ, tibi & sorori tuæ misi, quattuor cilíciola apta proposito & usibus uestris, & codicẽ, hoc est uisiones Esaiæ ualde obscurissimas, quas nuper historica explanatione disserui: ut, quotiescumque mea opuscula uideris, toties amici dulcissimi recordatus, nauigationem, quam parumper distuleras, pares. Et quia non est in homine uia eius, & a Domino gressus hominis diriguntur: si forte, quod procul absit, aliquid fuerit impedimenti; quæso, ut, quos caritas iungit, terrarum longitudo non separet, & absentem Lucinium nostrum, semper præsentem litterarum uicissitudine sentiamus.

(Margin: Act.13.20 (27; Psal. 33; Psal. 44; Hier. 10; Psal. 36)

ARGVMENTVM.

LVCINIVS Bæticus, ad quem superior extat epistola, dum esset in procinctu pergendi in Bethlehem, obit. D. Hieronymus Theodorã uxorem, cũ qua, uti cum sorore, caste uiuebat, nunc consolatur, et Lucinij laudes describit.

HIERONYMVS AD THEODORAM.
epitaphium Lucinii Bætici.

EPISTOLA XXIX.

LVGVBRI nuncio consternatus super sancti & uenerabilis mihi dormitione Lucinii, uix breuem epistolam dictare potui: non quod eius uicem doleam, quem scio ad meliora transisse, dicente Moyse: Transiens uidebo uisionẽ hanc magnã: sed quo torquear desiderio, nõ meruisse me eius uiri uidere faciem, quẽ in breui tempore huc uenturum esse credebam. Verũ est illud super necessitate mortis propheticale uaticinium, quod fratres diuidat, & carissima inter se nomina crudelis & dura dissociet. Sed habemus consolationem, quia Domini uoce iugulatur, per quem ad eam dicitur: Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Et in consequentibus: Adducet urentem uentum Dominus de deserto ascendentem, qui siccabit omnes uenas eius, & desolabit fontem illius. Exiuit enim uirga de radice Iesse, & flos de uirginali frutice pullulauit. Qui loquitur in Cantico canticorũ: Ego flos campi, & lilium conuallium. Flos noster mortis interitus: ideoq. & mortuus est, ut mors illius morte moreretur. Quod autem de deserto dicitur adducendus, uirginalis uterus demonstratur, qui absque coitu & semine uiri Deum nobis fudit infantem; qui calore Spiritus sancti exiccaret fontes libidinum, & caneret in psalmo: In terra deserta, & inuia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi. Aduersum ergo mortis duritiam, & crudelissimam necessitatem hoc solatio erigimur, quod breui uisuri sumus eos, quos dolemus absentes. Neque enim mors, sed dormitio, & somnus appellatur. unde & beatus Apostolus uetat de dormientibus contristari: ut, quos dormire nouimus

(Margin: Exo.3; Osee 13; Esa.11; Cant.2; Psal. 62; 1.Thess. 4)

nouimus, suscitari posse credamus, & post digestum soporem uigilare cum sanctis, & cum angelis dicere: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. In cælo, Luc.2
ubi non est peccatum, gloria est, & perpetua laus, & indefessa præconia. In terra autem, ubi seditio, bella, atque discordiæ, pax imprecanda est, & pax non in omnibus, sed in his, qui bonæ uoluntatis sunt, & salutationem audiunt Apostolicam: Gratia uobis & pax a Deo 1. Petr.1
patre, & Domino nostro Iesu Christo multiplicetur: ut in pace sit locus eius, & habitatio Psal. 75
ei us in Sion, idest, in specula, in sublimitate dogmatum atque uirtutum, in anima credentis: cuius quotidie angelus uidet faciem Dei, & reuelato uultu, gloriam Dei contemplatur. Matth.18 2. Cor. 3
Vnde, obsecro te, & currentem, ut aiunt, impello, ut Lucinium tuum desideres quidem ut fratrem, sed gaudeas regnare cum Christo, quia raptus est, ne malitia immutaret Sap. 4
mentem eius. placita enim erat Deo anima illius, & in breui spatio tempora multa compleuit. Nos dolendi magis, qui quotidie stamus in prælio peccatorum, uitiis sordidamur, accipimus uulnera, & de otioso uerbo reddituri sumus rationem. Ille iam securus & uictor te Matth.12
aspicit de excelso, & fauet laboranti: & iuxta se locum præparat, eodem amore & eadem caritate, qua, oblitus officii coniugalis, in terra quoque sororem te habere cœperat, immo tu illum fratrem: quia casta coniunctio sexum nõ habet nuptialem. Et si adhuc in carne positi & tenati in Christo, non sumus Græcus & barbarus, seruus & liber, masculus & femina, Gal. 3
sed omnes in eo unum sumus: quanto magis, cum corruptiuum hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, non nubent, neque nubentur, sed erunt 1. Cor. 15
sicut angeli in cælis? Quando dicit; Non nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Matth. 22
in cælis; non natura & substantia corporum tollitur, sed gloriæ magnitudo mõstratur. neque enim scriptum est, erunt angeli, sed, Sicut angeli. ubi similitudo promittitur, ueritas denegatur. Erunt, inquit, sicut angeli, idest, similes angelorum: ergo homines esse non desinent. Inclyti quidem, & angelico splendore decorati, sed tamen homines: ut apostolus apostolus sit, & Maria Maria; & cõfundatur hæresis; quæ ideo incerta & magna promittit, ut, quæ certa & moderata sunt, auferat. Et quia hæreseos semel fecimus mentionem; qua Lucinius noster digne eloquentiæ tuba prædicari potest? qui, spurcissima per Hispanias Basilidis hæresi sæuiente, &, instar pestis & morbi, totas intra Pyrenæum & oceanum uastante prouincias, fidei ecclesiasticæ tenuit puritatem, nequaquã suscipiens Armagil, Barbelon, Abraxas, Balsamum, & ridiculum Leusiboram, ceteraq. magis portenta, quam nomina; quæ, ad imperitorum & muliercularum animos concitandos, quasi de Hebraicis fontibus hauriunt, barbaro simplices quosque terrentes sono; ut, quod non intelligunt, plus mirentur. Refert Hirenæus, uir apostolicorum temporum, & Papiæ, auditoris euangelistæ Ioannis, discipulus, episcopus ecclesiæ Lugdunensis, quod Marcus quidam, de Basilidis gnostici stirpe descendens, primũ ad Gallias uenerit; & eas partes, per quas Rhodanus & Garũna fluunt, sua doctrina maculauerit; maximeq. nobiles feminas, quædam in occulto mysteria repromittens, hoc errore seduxerit, magicis artibus, & secreta corporum uoluptate amorem sui cõcilians; inde, Pyrenæum trãsiens, Hispanias occuparit; & hoc studii habuerit, ut diuitum domos, & in ipsis feminas maxime appeteret, quæ ducuntur uariis desideriis, semper discentes, & numquam ad scientiam ueritatis peruenientes. Hoc ille 2. Tim. 3
scripsit ante annos circiter trecentos, et scripsit in iis libris, quos aduersus omnes hæreses doctissimo & eloquentissimo sermone composuit. Ex quo perpendat prudentia tua, qua Lucinius noster laude sit dignus; qui clausit aurem, ne audiret iudicium sanguinis; & omnem substantiam suam dispersit, & dedit pauperibus, ut iustitia eius maneret in æternum: nec Psal. 111
patriæ suæ largitate contentus, misit Hierosolymarum & Alexandrinæ ecclesiæ tantum auri, quanto multorum possit inopiæ subueniri. quod cum multi mirentur, & prædicent; ego in illo magis laudabo feruorem, & studium scripturarum. quo ille desiderio opuscula nostra flagitauit; &, missis sex notariis, quia in hac prouincia Latini sermonis scriptorumq. penuria est, describi sibi fecit, quæcumque ab adolescẽtia usque in præsens tempus dictauimus? non nos honorauit, qui patuuli & minimi Christianorum omnium sumus, &, ob conscientiã peccatorum, Bethlehemitici ruris saxa incolimus; sed Christum, qui honoratur in seruis suis, & apostolis repromittit, dicens: Qui uos recipiunt me recipiunt: et qui me reci- Matth. 10
piunt, recipiunt eum, qui me misit. Itaque, carissima filia, hanc epistolam amoris mei in illum habeto epitaphium; & quidquid posse me scieris in opere spirituali, audacter impera; ut sciant sæcula post futura, eum, qui dicit in Esaia: Posuit me ut sagittam electam, in pha Esa. 49
retra sua abscondit me: duos uiros, tantis maris atque terrarum inter se spatiis separatos, suo acumine

acumine uulneraſſe; ut, cum mutuo in carne ſe neſciant, amore ſpiritus copulentur. Sub-
ſcriptio. Sanctam te corpore & ſpiritu ſeruet ille Samarites, ideſt, ſeruator & cuſtos, de quo
Pſal. 120 in pſalmo ſcribitur: Non dormitabit, neque dormier, qui cuſtodit Iſrael: ut Hir, qui inter-
Dan. 4 pretatur uigil, qui deſcendit ad Danielē, ad te quoque ueniat, & poſſis dicere: Ego dormio,
Cant. 5 & cor meum uigilat.

ARGVMENTVM.

FABIOLAM, nobilem Romanam, quæ, uiro ob adulteriū dimiſſo, alteri perperam nupſit, nunc D. Hieronymus laudat, quod, poſt errorem publica pænitentia elutum, ad Chriſtum conuerſa, ſanctam traduxerit uitam, &, cunctis facultatibus ſuis in pauperes diſtributis, poſt reditum ex ſanctis Hieroſolymæ locis obierit.

HIERONYMVS AD OCEANVM.

epitaphium Fabiolæ.

EPISTOLA XXX.

PLVRES anni ſunt, quod ſuper dormitione Blæſillæ Paulam, uenerabilem feminam, recenti adhuc uulnere, conſolatus ſum. quartæ æſtatis circulus uoluitur, ex quo, ad Heliodorum epiſcopum Nepotiani ſcribens epitaphium, quidquid habere potui uirium, in illo tunc dolore conſumpſi. ante hoc ferme biennium Pammachio meo pro ſubita peregrinatione Paulinæ breuem epiſtolam dedi, erubeſcens ad diſertiſſimum uirum plura loqui, & ei ſua ingerere; ne non tam conſolari amicum uiderer, quam ſtulta iactantia docere perfectum. nunc mihi, fili Oceane, uolenti, & ultro apperenti, debitum munus imponis; quod pro nouitate uirtutum, ueterē materiam nouam faciam. in illis enim uel parentis affectus, uel mæror anunculi, uel deſiderium mariti temperandum fuit, &, pro diuerſitate perſonarum, diuerſa de ſcripturis adhibenda medicamina. in præſentiarum tradis mihi Fabiolam, laudem Chriſtianorum, miraculum gentilium, luctum pauperum, ſolatium monachorum. Quidquid primum arripuero, ſequentium comparatione uileſcit. Ieiunium prædicem? ſed præualeſcunt eleemoſynæ. Humilitatem laudem? ſed maior eſt fidei ardor. Dicam appetitas ſordes, &, in condemnationem ueſtium ſericatum, plebeium cultum, & ſeruilia indumenta quæſita? plus eſt animum depoſuiſſe, quam cultum. difficilius arrogantia, quam auro, caremus, & gemmis. his enim abiectis, interdum glorioſis tumemus ſordibus, & uendibilem paupertatem populari auræ offerimus. Cælata uirtus, & conſcientiæ fota ſecreto, Deum ſolum iudicem reſpicit. Vnde nouis mihi eſt efferenda præconiis &, ordine rhetorum prætermiſſo, tota de confeſſionis ac pænitentiæ incunabulis aſſumenda. Alius forſitan, ſcholæ memor, Q. Maximum, Vnus qui nobis cunctando reſtituit rem, & totam Fabiorum gentem proſerret in medium: diceret pugnas: deſcriberet prælia: & per tãtæ nobilitatis gradus Fabiolam ueniſſe iactaret: ut, quod in uirga non poterat, in radicibus demonſtraret. Ego, diuerſorii Bethlehemitici, & præſepis Domini amator, in quo uirgo puerpera Deum ſudit infantē, ancillam Chriſti non de nobilitate ueteris hiſtoriæ, ſed de eccleſiæ humilitate producam. Et quia ſtatim in principio quaſi ſcopulus quidam, & procella mihi obtrectatorum eius opponitur, quod, ſecundum ſortita matrimonium, primum reliquerit: non laudabo conuerſam, niſi prius ream abſoluero. Tanta prior maritus uitia habuiſſe narratur, ut ne ſcortum quidem & uile mancipium ea ſuſtinere poſſet. quæ ſi uoluero dicere, perdam uirtutem feminæ; quæ maluit culpam ſubire diſſidii, quam corporis ſui infamare partem, & maculas eius detege-
Matth. 5 re. hoc ſolum proſeram, quod uerecundæ matronæ & Chriſtianæ ſatis eſt. Præcepit Domi-
1. Cor. 7 nus uxorem non debere dimitti, excepta cauſa fornicationis, &, ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam. Quidquid uiris iubetur, hoc conſequenter redundat in feminas. neque enim
1. Cor. 6 adultera uxor dimittenda eſt, & uir mœchus retinendus. Si, qui meretrici iungitur, unum corpus facit: ergo, & quæ ſcortatori impuroq. ſociatur, unū cum eo corpus efficitur. Aliæ ſunt leges Cæſarū, aliæ Chriſti: aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit. apud illos uiris impudicitiæ frena laxantur; &, ſolo ſtupro atque adulterio condemnato, paſſim per lupanaria & ancillulas libido permittitur; quaſi culpam dignitas faciat, non uoluntas: apud

apud nos, quod non licet feminis, æque non licet uiris; & eadem seruitus pari condicione
censetur. Dimisit ergo, ut aiunt, uitiosum: dimisit illius & illius criminis noxium: dimisit,
pene dixi, quod, clamante uicinia, uxor sola non prodidit. Sin autem arguitur, quare,
repudiato marito, non innupta permanserit: facile culpam fatebor, dum tamen referam ne
cessitatem. Melius est, inquit Apostolus, nubere, quam uri. Adolescentula erat, uiduita 1.Cor.7
tem suam seruare non poterat. uidebat aliam legem in membris suis repugnantē legi men- Rom.7
tis suæ, & se uinctam & captiuam ad coitum trahi. melius arbitrata est, aperte cōfiteri imbe
cillitatem suā, & umbram quandam miserabilis subire cōiugii, quam sub gloria uniuiræ ope
ra exercere meretricū. Idem Apostolus uult uiduas adolescentulas nubere, filios procreare, 1.Tim.5
nullam dare occasionē aduersario maledicti gratia: & protinus, cur hoc uelit, exponit: Iam
enim quædam abierunt retro post satanam. Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & puta
bat a se uirum iure dimissum, nec euangelii uigorē nouerat, in quo nubendi uniuersa cau-
satio, uiuentibus uiris, feminis amputatur; dum multa diaboli uitat uulnera, unum incauta
uulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare culpam, cu-
ius pænitentiam ipsa confessa est? Quis hoc crederet, ut, post mortē secundi uiri in semet ip
sam reuersa, quo tempore solent uiduæ negligētes, iugo seruitutis excusso, agere se liberius,
adire balneas, uolitare per plateas, uultus circumferre meretricis, saccum indueret; ut erro
rem publice fateretur; &, tota urbe spectante Romana, ante diem Paschæ in basilica quon-
dam Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, staret in ordine pænitentium, episcopo,
presbyteris, & omni populo collacrymantibus; sparsum crinem, ora lurida, squalidas ma-
nus, sordida colla submitteret? Quæ peccata fletus iste nō purget? quas inueteratas macu-
las hæc lamenta non abluant? Petrus trinam negationē trina confessione deleuit. Aaron sa Ioan.21
crilegium, ob conflatum ex auro uituli caput, fraternæ correxere preces. Dauid, sancti & Exod.32
mansuetissimi uiri, homicidium pariter & adulterium septem dierum emendauit fames. ia- 2.Reg.11
cebat in terra; uolutabatur in cinere; &, oblitus regiæ potestatis, lumen quærebat in tene 12
bris: illumq. tantum respiciens, quem offenderat, lacrymali uoce dicebat: Tibi soli pecca- Psal.50
ui, & malum coram te feci. Et: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali con-
firma me. Atque ita factum est, ut, qui me prius docuerat uirtutibus suis, quo modo stans
non caderem, doceret per pænitentiam, quo modo cadens resurgerem. Quem tam impium
legimus inter reges, quā Achab, de quo scriptura dicit: Non fuit alius talis ut Achab: qui 3.Reg.21
uenundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini? Hic cum propter sanguinem Na-
buthæ correptus fuisset ab Helia, & audisset iram Domini per prophetam: Occidisti, & in-
super possedisti: & ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua: & reli-
qua: scidit uestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam: ieiunabatq. in sacco, & ambula
bat demisso capite. Tunc factus est sermo Dei ad Heliam Thesbyten, dicens: Nonne ui-
disti Achab humiliatum coram me? quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam ma-
lum in diebus eius. O felix pænitentia; quæ ad se Dei traxit oculos; quæ furentem senten-
tiam Dei, confesso errore, mutauit. Hoc idem & Manassen in Paralipomenon, & Niniuen 2.Par.33
fecisse, legimus in propheta, publicanum quoque in euangelio. e quibus primus non so- Ion.3.4
lum indulgentiam, sed & regnum recipere meruit: alter impendentem Dei fregit iram: ter Luc.18
tius, pectus uerberans pugnis, oculos non leuabat ad cælum. et multo iustificatior recessit
publicanus humili confessione uitiorum, quam pharisæus superba iactatione uirtutum.
Non est loci huius, ut, pænitentiam prædicem, &, quasi cōtra Montanum Nouatumq. scri
bens, dicam illam hostiam Domino esse placabilem: Et, Sacrificium Deo, spiritum contri Psal 50
bulatū: Et, Malo pænitentiam peccatoris, quā mortem: Et, Exurge, exurge Hierusalem: Ezech.18
& multa alia, quæ prophetarum clangunt tubæ. hoc unum loquar, quod & legentibus uti- Esa.60
le sit, & præsenti causæ cōueniat. Non est confusa Dominum in terris, & ille eam non con Luc.9
fundet in cælo. Aperuit cunctis uulnus suum, & decolorem in corpore cicatricem flens Ro
ma conspexit. Dissuta habuit latera, nudum caput, clausum os. Non est ingressa ecclesiam
Domini, sed extra castra cum Maria sorore Moysi, separata cōsedit; ut, quam sacerdos eie Num.12
cerat, ipse reuocaret. Descendit de solio deliciarum suarū, accepit molam, fecit farinā, & Esa.47
discalciatis pedibus, transiuit fluenta lacrymarum. sedit super carbones ignis. hi ei fuere in
adiutorium. Faciē, per quā secundo uiro placuerat, uerberabat: oderat gemmas, linteami-
na uidere nō poterat, ornamenta fugiebat. sic dolebat, quasi adulterium cōmisisset; & mul
tis impendiis medicaminum unum uulnus sanare cupiebat. Diu morati sumus in pæniten
tia: in qua, uelut in uadosis locis, resedimus, ut maior nobis & absque ullo impedimen-
to se laudum eius campus aperiret. Recepta sub oculis omnis ecclesiæ communione, quid

Eccl.11 fecit? Scilicet in die bona malorum nō oblita est; & post naufragium rursum tentare noluit pericula nauigandi. quin potius omnem censum, quem habere poterat, (erat autem amplissimus, & respondens generi eius) dilapidauit, ac uendidit; & in pecuniam congregatum, usibus pauperum præparauit; & prima omnium νοσοκομεῖον instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atque inedia miserorum membra foueret. Describam ego nunc diuersas hominum calamitates, truncas nares, effossos oculos, semiustos pedes, luridas manus, tumentes aluos, exile femur, crura turgentia, & de exesis ac putridis carnibus uermiculos bullientes? Quoties morbo regio & pedore confectos humeris suis ipsa portauit? quoties lauit purulentam uulnerum saniem, quam alius aspicere non ualebat? Præbebat cibos propria manu, & spirās cadauer sorbitiunculis irrigabat. Scio multos diuites & religiosos, ob stomachi angustiam, exercere huiusmodi misericordiā per aliena ministeria, & clementes esse pecunia, non manu. quos equidem non reprobo; & teneritudinem animi nequaquam interpretor infidelitatem: sed, sicut imbecillitati stomachi ueniam tribuo, sic perfectæ mentis ardorem in cælum laudibus fero. Magna fides ista con-
Luc.16 temnit. Scit, quid in Lazaro diues purpuratus aliquando non fecerit, quali superba mens retributione damnata sit. Ille, quē despicimus, quē uidere nō possumus, ad cuius intuitū nobis uomitus erumpit, nostri similis est, de eodem nobiscum formatus est luto, iisdem cō pactus elementis. quidquid patitur, & nos pati possumus. uulnera eius existimemus propria: & omnis animi in alterum duritia, clementi in nosmet ipsos cogitatione frangetur. Non, mihi si linguæ centum sint, oraq. centum, Ferrea uox, Omnia morborum percurrere nomina possim, Quæ Fabiola in tanta miserorum refrigeria cōmutauit, ut multi pauperum sani languentibus inuiderent. Quamquam illa simili liberalitate erga clericos, & monachos, ac uirgines fuerit. Quod monasterium non illius opibus sustentatum est? quē nudum, & clinicum non Fabiolæ uestimenta texerunt? in quorum se indigentiam non effudit præceps & festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit. peragrabat ergo insulas, & totum Etruscum mare; Volscorumq. prouinciam, & reconditos curuorum litorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, uel proprio corpore, uel transmissa per uiros sanctos ac fideles munificentia, circumibat. unde repente, & cōtra opinionē omnium Hierosolymam nauigauit: ubi multorum excepta cōcursu, nostro paru̅per usa est hospitio: cuius societatis recordans, uideor mihi adhuc uidere, quam uidi. Iesu bone, quo illa feruore, quo studio intenta erat diuinis uoluminibus? &, ueluti quandam famem satiare desiderans, per prophetas, euāgelia, psalmosq. currebat, quæstiones & proponens, & solutas
Eccls.1 recondens in scriniolo pectoris sui. Nec uero satiabatur audiēdi cupidine; sed addens scientiam, addebat dolorē, &, quasi oleum flāmæ adiiciens, maioris ardoris fomenta capiebat. Quodam die, cum in manibus, Moysi Numeros teneremus, & me uerecunde rogaret, quid sibi uellet nominum tanta congeries; cur singulæ tribus in aliis atque aliis locis uarie iunge-
Num.22 rentur; quo modo Balaam ariolus sic futura Christi mysteria prophetarit, ut nullus propemodum prophetarū tam aperte de eo uaticinatus sit: respōdi, ut potui; & uisus sum interrogationi eius satisfacere. Reuoluens ergo librū, peruenit ad eum locū, ubi catalogus descri-
Num.33 bitur omnium mansionū, per quas de Aegypto egrediens populus, peruenit usque ad fluenta Iordanis: cumq. caussas quæreret & rationes singularū; in quibusdā hæsitaui; in aliis inoffenso cucurri pede, in plerisque simpliciter ignorantiā cōfessus sum. tunc uero magis cœpit urgere, &, quasi nō mihi liceret nescire, quod nescio, expostulare, ac se indignā tantis mysteriis dicere. Quid plura? Extorsit mihi negandi uerecundia, ut proprium ei opus huiusce modi disputatiunculæ pollicerer: quod usque in præsens tempus, ut nunc intelligo, Domini uoluntate dilatū, reddetur memoriæ illius; ut sacerdotalibus prioris ad se uoluminis induta uestibus, per mundi huius solitudinem gaudeat se ad terram repromissionis aliquando uenisse. Verū, quod cœpimus, prosequamur. Quærētibus nobis dignum tantæ feminæ habitaculum, cum illa ita solitudinem cuperet, & diuersorio Mariæ carere nollet; ecce subito, discurrentibus nunciis, oriens totus intremuit ab ultima Mæotide inter glatialem Tanain, & Massagetarū immanes populos, ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorū examina, quæ pernicibus equis huc illucq. uolitantia, cædis pariter ac terroris cuncta cōplerent. aberat tunc Romanus exercitus, & bellis ciuilibus in Italia tenebatur. hanc gentem Herodotus refert sub Dario rege Medorum uiginti annis orientē tenuisse captiuum, & ab Aegyptiis atque Aethiopibus annuū exegisse uectigal. Abigat Iesus ab orbe Romano tales ultra bestias. Insperati ubique aderant; & famā celeritate uincentes, non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, nō uagientis miserebantur infantiæ.

cogeban-

cogebantur mori, qui nondum uiuere cœperant: et nesciētes malum suum, inter hostium manus ac tela ridebant. Consonus inter omnes rumor, petere eos Hierosolymam, & ob nimiam auri cupiditatem ad hanc urbem percurrere. Muri, neglecti pacis incuria, sarciebantur: Antiochia obsidebatur: Tyrus, se uolens a terra abrumpere, insulā quærebat antiquā. tunc & nos compulsi sumus parare naues, esse in litore, aduentum hostium præcauere, & sæuientibus uentis, magis barbaros metuere, quam naufragium, non tam propriæ saluti, quam uirginum castimoniæ prouidentes. Erat in illo tempore quædam apud nos dissensio, & barbarorum pugnam domestica bella superabant. Nos in oriente tenuerunt iam fixæ sedes, & inueteratum locorum sanctorum desiderium. Illa, quia tota in sarcinis erat, & in omni urbe peregrina, reuersa est ad patriam; ut ibi pauper uiueret, ubi diues fuerat; manēs in alieno, quæ multos prius hospites habuit; &, ne sermonē longius protraham, in conspectu Romanæ urbis pauperibus erogaret, quod illa teste uendiderat. Nos hoc tantum dolemus, quod pretiosissimum de sanctis locis monile perdidimus. recepit Roma, quod amiserat, & procax ac maledica lingua gentilium oculorum testimonio confutata est. Laudent ceteri misericordiā eius, humilitatē, fidem: ego ardorem animi plus laudabo. Librum, quo Heliodorum quondā iuuenis ad eremum cohortatus sum, tenebat memoriter; & Romana cernens mœnia, inclusam se esse plangebat. oblita sexus, fragilitatis immemor, ac solitudinis tantum cupida, ibi erat, ubi animo morabatur. non poterat teneri consiliis amicorum: ita ex urbe, quasi de uinculis, gestiebat erumpere. Dispensationē pecuniæ, & cautam distributionem, genus infidelitatis uocabat. Non aliis distributionem eleemosynarum tribuere, sed, suis pariter effusis, ipsa pro Christo stipes optabat accipere. Sic festinabat, sic impatiēs erat morarū, ut illam crederes profecturā. itaque, dum semper paratur, mors eam inuenire non potuit imparatā. Inter laudes feminæ subito mihi Pammachius meus exoritur. Paulina dormit, ut iste uigilet. præcedit maritum, ut Christo famulum derelinquat. Hic heres uxoris, & hereditatis alii possessores. Certabant uir, & femina, quis in portu, Abrahæ tabernaculum figeret: & erat hæc inter utrūque cōtentio, quis humanitate superaret. uicit uterque, & uterque superatus est. ambo se uictos & uictores fatentur, dū, quod alter cupiebat, uterque perfecit. iungunt opes, sociant uoluntates; ut, quod æmulatio dissipatura erat, cōcordia cresceret. Necdum dictū, iam factum. Emitur hospitium, & ad hospitium turba cōcurrit. Non est enim labor in Iacob, nec dolor in Israel. Adducunt maria, quos in gremio suo terra suscipiat. mittit Roma properantes, quos nauigaturos litus molle cōfoueat. Quod Publius semel fecit in insula Melite erga unū apostolum, &, ne contradictioni locum tribuā, in una naui; hoc isti & frequenter faciunt, & in plures; nec solum inopū necessitas sustentatur, sed prona in omnes munificentia aliquid & habentibus prouidet. Xenodochiū in portu Romano situm, totus pariter mundus audiuit. Sub una æstate didicit Britannia, quod Aegyptus & Parthus nouerant uere. Quod scriptum est: Timētibus Dominum, omnia cooperātur in bonum: in obitu tantæ feminæ uidimus cōprobatū. Quodā præsagio futurorū ad multos scripserat monachos, ut uenirent, & se graui onere laborantē absoluerent, facerentq. sibi de iniquo māmona amicos, qui eam reciperent in æterna tabernacula. uenerunt; amici facti sunt; dormiuit illa, quo modo uoluit; &, deposita tandē sarcina, leuior uolauit ad cælum. Quantum haberet uiuentis Fabiolæ Roma miraculum, in mortua demonstrauit. Necdum spiritum exhalauerat, necdum debitā Christo reddiderat animā: Et iam fama uolans, tanti prænuncia luctus, totius urbis populum ad exequias cōgregabat. Sonabant psalmi; & aurata tecta templorum, reboans in sublime quatiebat alleluia. Hic iuuenū chorus, ille senum, qui carmine laudes Femineas, & facta ferant. Non sic Furius de Gallis, non Papirius de Samnitibus, non Scipio de Numantia, non Pōpeius de Ponti gentibus triumphauit. illi corpora uicerant, hæc spirituales nequitias subiugauit. Audio præcedentiū turmas, & cateruatim in exequiis eius multitudinē confluentē. non plateæ, nō porticus, nō imminentia desuper tecta capere poterant prospectantes. tunc suos in unum populos Roma conspexit: fauebant sibi omnes in gloria pænitentis. nec mirum, si de eius salute homines exultarent, de cuius conuersione angeli lætabantur in cælo. Hoc tibi, Fabiola, ingenii mei senile munus, has officiorum inferias dedi. Laudauimus sæpe uirgines, uiduas, ac maritatas, quarum semper fuere candida uestimenta, quæ sequuntur agnum, quocumque uadit. Felix præconium, quod nulla totius uitæ sorde maculatur. procul liuor facessat, absit inuidia. Si paterfamilias bonus est; quare oculus noster malus est? Quæ inciderat in latrones, Christi humeris reportata est. Multæ mansiones sunt apud patrem. Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia. Cui plus dimittitur, plus amat.

Gen. 18 — Num. 23 — Act. 27. 28 — Rom. 8 — Luc. 16 — Luc. 15 — Matth. 20 — Luc. 10. 15 — Ioan. 14 — Rom. 5 — Luc. 7

ARGVMENTVM.

THEOPHILVS, *Alexandrinæ ecclesiæ uicesimus primus Episcopus, miserat ad D. Hieronymum paschalem librum, ut eum in Latinum sermonem uerteret. excusat se nunc ei, quod serius uerterit, cum ualetudine, tum Paulæ obitu impeditus, librum laudat; &, ut alia opera uel sibi legenda, uel uertenda transmittat, rogat.*

HIERONYMVS AD THEOPHILVM, Episcopum Alexandrinum.

EPISTOLA XXXI.

EX eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi epistolas, iuncto paschali libro, usque in præsentem diem ita & mærore luctus, & solicitudine, ac diuersis super statu ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sum, ut uix uolumen tuum potuerim in Latinum sermonem uertere. optime enim nosti, iuxta ueterem sententiam, non esse tristem eloquentiam, maxime si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo. et hancipsam epistolam febre æstuans, & quintum iam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictaui, breuiter indicans beatitudini tuæ, magnum me laborem sustinuisse in translatione eius, ut omnes sententias pari uenustate transferrem, & Græcæ eloquentiæ Latinum aliqua ex parte responderet eloquium. In principio philosopharis; & generaliter agens, dum omnes erudis, unum iugulas: in reliquis autem, quod uel difficillimum est, rhetoricæ eloquentiæ iungis philosophos, & Demosthenem, atque Platonē nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam; quantis præconiis extollitur continentia; & de intimis sapientiæ disciplinis, diei ac noctis, lunæ cursus ac solis ratio, & mundi istius natura describitur: & hanc ipsam disputationem ad scripturarum refers auctoritatem, ne in paschali libro uidearis de sæcularibus quidquam fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te uereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est, & in philosophis, & agens susceptam causam absque inuidia personarum. Vnde, obsecro te, ignoscas tarditati meæ. ita enim sanctæ & uenerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absque translatione huius libri, usque in præsentiarū, nihil aliud diuini operis scripserim. perdidimus enim, ut ipse nosti, repente solatium; quod, ut conscientiæ nostræ testis est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa solicite seruiebat. Sancta & uenerabilis te, filia tua, Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit consolationem, te uniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros, quos dudum scripsisse te nunciasti, uel legendos nobis, uel uertendos transmitte. Vale in Christo.

ARGVMENTVM.

ABIGAO *Presbytero Hispano, quod non scripserit, se excusat; consolaturq. eum de corporis cæcitate, asserens quod sponsa, hoc est animæ oculum habeat. uirum præterea laudat, Theodoram commendat, & salutationem admiscet.*

HIERONYMVS AD ABIGAVM.

EPISTOLA XXXII.

Psal. 24 QVAMVIS mihi multorum sim conscius peccatorum; & quotidie in oratio-
ne flexis genibus loquar; Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne me-
1.Tim.3 mineris: tamen sciens scriptum esse ab Apostolo, Ne inflatus superbia incidat
1.Pet.5 in iudicium diaboli: Et in alio loco scriptum: Superbis Deus resistit, humi-
libus autem dat gratiam: nihil ita a pueritia conatus sum uitare, quam tumentem animum,
& ceruicem erectam, Dei contra se odium prouocantem. noui enim magistrum, & do-
Matth.11 minum, & Deum meum, in carnis humilitate dixisse: Discite a me, quia mitis sum, & hu
Psal.131 milis corde: & ante per os Dauid cecinisse: Memento Domine Dauid, & omnis mansuetu-
Pro.16 dinis eius. Et in alio loco legimus: Ante gloriam humiliabitur cor uiri, & ante ruinam
eleuatur. Itaque, obsecro te, ne me putes sumptis litteris tuis ante tacuisse; & aliorum uel infidelitatem, uel negligentiam in me referas. quid enim causæ erat, ut prouocatus

officio tacerem, & amicitias tuas meo filentio repellerem, qui ultro foleo bonorum appete
re necessitudinem, & me eorum ingerere caritati? Quia meliores sunt duo, quam unus: Eccls.4
&, si alter ceciderit, ab altero fulcietur. Funiculus triplex non facile rumpitur: & frater fra
trem adiuuans, exaltabitur. Scribe ergo audacter; & absentiam corporũ crebro iunge ser-
mone. Nec doleas, si hoc non habeas, quod formiculæ, & muscæ, & serpentes habent,
idest, carnis oculos: sed illum te oculum habere lætare, de quo in Cantico dicitur can- Cant.4
ticorum: Vulnerasti me, soror mea sponsa, uno de oculis tuis, quo Deus uidetur: de quo
a Moyse dicitur: Transiens uidebo uisionem hanc magnam. Denique quosdam etiam mun Exod.3
di philosophos legimus, ut totam cogitationem ad mentis cogerent puritatem, sibi oculos
eruisse. Et a propheta dicitur: Intrauit mors per fenestras nostras. Et apostoli audiunt: Hier.9
Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam: & reliqua. Vnde præcipitur eis, ut leuent Matth.5
oculos, & uideant segetes candidas, quæ præparatæ sunt ad metendum. Quod autem pre- Ioan.4
caris, ut nostris monitis Nabuchodonosor, & Rapsaces, & Nabuzardan, & Holofernes in
te occidantur: numquam nostra auxilia postulares, si in te uiuerent: sed quia illi in te mor
tui sunt, & cum Zorobabel, & cum Iesu filio Iosedech sacerdote magno, cum Ezra 1.Esd.3
quoque & Neemia ruinas Hierusalem ædificare cœpisti, nec mittis mercedes in pertusum Agge.1
sacculum, sed thesauros tibi in cælestibus paras; iccirco nostras appetis amicitias, quos
Christi famulos arbitraris. Sanctam filiam meam Theodoram, sororem beatæ memoriæ
Lucini, per se commendatam, meo sermone commendo; ut in cœpto itinere non lasse-
tur; ut ad terram sanctam multo per eremum labore perueniat; ut non putet perfectam es-
se uirtutem exisse de Aegypto, sed per innumerabiles insidias ad montem Nabo, & ad Num.33
Iordanem fluuium peruenire; ut accipiat secundam in Galgala circumcisionem; ut illi Ios.3.5.6
muri Hiericho corruant, sacerdotalium tubarum subuersi clangoribus; ut iuguletur Ado- 10.11.13
nizedek, ut Hai, & Azor pulcherrimæ quondam corruant ciuitates. Fratres, qui nobis-
cum in monasterio sunt, te salutant. Sanctos, qui nos diligere dignantur, per te opido
salutamus.

ARGVMENTVM.

Castrvtivs Pannonius nauigare, ut Hieronymum inuiseret, constituerat. agit nunc ei gratias, & de oculorum cæcitate consolatur, docens tribulationes ob amorẽ a Deo immitti; & sequenti se illum anno asserit expectare.

HIERONYMVS AD CASTRVTIVM.

EPISTOLA XXXIII.

SAnctus filius meus Heraclius diaconus mihi retulit, quod cupiditate nostri Cis-
sam usque uenisses; & homo Pannonius, idest terrenum animal, non timueris
Adriatici maris æstus, & Aegæi atque Ionii subire discrimina; et, nisi te pius
fratrum retinuisset affectus, uoluntatem opere complesses. Habeo itaque gra-
tias, & in acceptum refero. In amicis enim non res quæritur, sed uoluntas: quia alterum
ab inimicis sæpe præbetur; alterum sola caritas tribuit. Simulq. obsecro, ne imbecillitatem
corporis, quam sustines, de peccato tibi existimes euenisse. quod quidem & apostoli suspi
cantes de eo, qui natus erat cæcus ex utero, interrogantesq. Dominum saluatorem: Iste pec Ioan.9
cauit, an parentes eius, ut cæcus nasceretur? audiunt: Neque hic peccauit, nec parentes
eius, sed ut manifestẽtur opera Dei in illo. Quantos enim cernimus ethnicos, atque Iudæ-
os, hæreticos, atque diuersorũ dogmatum homines, uolutari in cœno libidinum, madere
sanguine, feritate lupos, rapacitate miluos uincere, & nihilominus flagellũ non appropin- Psal.90
quare tabernaculis eorũ, nec eos cũ hominibus uerberari, & iccirco superbire contra Deũ, &
transire usque ad cælum os eorũ? Cum sanctos ecõtrario uiros sciamus ægrotationibus, mi
seriis, & egestate torqueri, qui forsitan dicunt: Ergo frustra sanctificaui animã meam, & laui Psal.72
inter innocentes manus meas. Statimq. se reprehẽdentes aiunt. Si narrauero sic, ecce na-
tionem filiorũ tuorum reprobaui. Si cæcitatis causam putas esse peccatum, & id Dei infer-
re iram, quod crebro medici remediantur: insimulabis Isaac, qui in tantum lucis istius ex- Gen.27
pers fuit, ut, etiã cui nollet, errore deceptus benediceret. Referes crimen in Iacob, cuius ca Gen.24
ligauerat acies: & cũ interioribus oculis, & spiritu prophetali lõge post futura prospiceret, &

 Christum

Christum cerneret de stirpe regia esse uenturum, Ephraim & Manassem uidere nō poterat,
4. Reg. 23 Quid inter reges Iosia sanctius? Aegyptio mucrone interfectus est. Quid Petro, quid Paulo
sublimius? Neronianum gladium cruentarunt. Et (ut de hominibus taceam) Dei filius su-
stinuit ignominiam crucis. & tu putas beatos, qui felicitate istius sæculi & deliciis perfruun
tur? Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus. Vnde & in Ezechiele ad Hieru
Eze. 16 salem, Iam, inquit, non irascar tibi, zelus meus recessit a te. Quem enim diligit Dominus,
Hebr. 12 corripit, & castigat omnem filium, quem recipit. Non erudit pater, nisi quem amat. Non
corripit magister discipulum, nisi eum, quem ardentioris cernit ingenii. Medicus, si cessa
Luc. 16 uerit curare, desperat. Quod si responderis: quo modo Lazarus recepit mala in uita sua: li-
Naum. 1 benter nunc tormenta patiar, ut futura mihi gloria reseruetur. Non enim uindicabit Domi
nus bis in id ipsum. Iob, uir sanctus, & immaculatus, & iustus in generatione sua, cur tan
ta perpessus sit, ipsius uolumine continetur. Et ne, ueteres replicando historias, longum
faciam, & excedam mensuram epistolæ; breuem tibi fabulam referam, quæ infantiæ meæ
temporibus accidit. Beatus Antonius cum a sancto Athanasio, Alexandriæ episcopo, pro-
pter confutationem hæreticorum in urbem Alexandriam esset accitus; & isset ad eum Dydi
mus, uir eruditissimus, captus oculis: inter ceteras sermocinationes, quas de scripturis san
ctis babebant, cum eius admiraretur ingenium, & acumen animi collaudaret, sciscitans
ait: Num tristis es, quod oculis carnis careas? Cum ille pudore reticeret; secundo tertioq.
interrogans, tamdem elicuit, ut mærorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius, Mi-
ror, ait, prudentem uirum eius rei dolere damno, quam formicæ, & muscæ, & culices ha
bent; & non lætari illius possessione, quam sancti soli, & apostoli meruerunt. ex quo per-
uides, quod multo melius sit spiritu uidere, quam carne; & illos oculos possidere, in quos
Luc. 6 peccati festuca non possit incidere. Nos, licet hoc anno non ueneris, tamen non despera-
mus aduentum tuum. quod si sanctus Diaconus, portitor litterarum, tuis amplexibus fue-
rit irretitus; & illo comitante huc ueneris: libenter suscipiam dispensationis moram, magni
tudine fenoris duplicatam.

ARGVMENTVM.

IVLIANVM diuitem, ac præpotentem Iob exemplo consolatur, quod duas uirgunculas filias, unam octo, alteram sex annorum, intra uiginti dies amiserit; subsecuta deinde sit Faustinæ uxoris mors, & infelix generi cum unica superstite filia contracta affinitas, totius insuper familiæ, reiq. familiaris dispendium. caritatem eius laudat, & exemplo Pammachij, Paulini, & Veræ ad perfectam hortatur uitam, multis ostendens, oblatio sui ipsius quantum excedat cuncta alia caritatis opera.

HIERONYMI AD IVLIANVM consolatio.

EPISTOLA XXXIIII.

FILIVS meus, frater tuus, Ausonius in ipso iam profectionis articulo, cum mi
hi præsentiam sui tarde dedisset, & cito abstulisset; atque in puncto temporis,
salue pariter ualeque, dixisset, uacuū se redite arbitratus est, nisi mearū aliquid
ad te nugarum tumultuario sermone portaret. Iam, demisso synthemate, equus
publicus sternebatur; & nobilem iuuenem, punicea indutum tunica, baltheus ambiebat;
& tamen ille, apposito notario, cogebat loqui, quæ uelociter edita uelox cōsequeretur ma
nus; & linguæ celeritatem prenderent signa uerborum. itaque, non scribentis diligentia,
sed dictantis temeritate, longum ad te silentium rumpo, offerens tibi nudam officii uolun
tatem. extemporalis est epistola, absque ordine sensuum, sine lenocinio & compositione
uerborum, ut totum in illa amicum, nihil de oratore reperias. in procinctu effusam putes,
Eccli. 22 & abire cupienti ingestum uiaticum. Diuina scriptura loquitur: Musica in luctu, intempe-
stiua narratio. Vnde & nos, leporem artis rhetoricæ contemnentes, & puerilis atque plau-
sibilis eloquii uenustatem, ad sanctarum scripturarum grauitatem cōfugimus, ubi uera uul-
Luc. 7. 8 nerum medicina est, ubi dolorum certa remedia; in quibus recipit unicum filium mater in
Ioan. 11 feretro; ubi turbæ dicitur circumstanti: Non est mortua puella, sed dormit. Vbi & quatri-
duanus mortuus ad uocem inclamantis Domini ligatus egreditur. Audio te in breui tem-
pore duas uirgunculas filias iunctis pene extulisse funeribus, & pudicissimam ac fidissimam
coniugem

coniugem tuam Faustinam, immo fidei calore germanam, in qua sola post amissos liberos
acquiescebas, subita tibi dormitione subtractam: quasi; si naufragus in litore latrones re-
periat, & iuxta eloquia prophetarum fugiens ursum incidat in leonem; extendensq. ma- Amos.5
num ad parietem, a colubro mordeatur: consecuta rei familiaris damna; uastationem to-
tius barbaro hoste prouinciæ, & in communi depopulatione priuatas possessionum tuarum
ruinas, abactos armentorum ac pecorum greges, uinctos occisosq. seruulos, & in unica fi-
lia, quam tibi tam crebræ orbitates fecerant cariorem, electum nobilissimum generum: ex
quo, ut omnia taceam, plus mæroris, quam gaudii, suscepisti. Hic est catalogus tentatio-
num tuarum, hæc cum Iuliano, tirunculo Christi, pugna hostis antiqui. quæ, si ad te respi
cias, grandia sunt: si ad bellatorem fortissimum, ludus & umbra certaminis. Beato Iob Iob.2
post malorum examina uxor pessima reseruata est, ut per eã disceret blasphemare. tibi sub-
lata est optima, ut miseriarum solatium perderes. Aliud est sustinere, quam nolis: aliud de-
siderare, quam diligas. Ille in tot mortibus filiorum domus suæ ruinam unum habuit sepul
crum; &, scissis uestibus, ut parentis monstraret affectum, procidens in terram adorauit,
& dixit: Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeam. Dominus dedit, Dominus Iob.1
abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tu, ut par-
cissime dicam, inter multorum officia propinquorum, & consolantes amicos, tuorum exe-
quias prosecutus es. Perdidit ille simul omnes diuitias; &, succedentibus sibi malorũ nun-
ciis, ad singulas plagas feriebatur immobilis, cõplens in se illud de sapiente præconium: Si
fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ. Tibi maior pars derelicta substantiæ; ut
tantum tenteris, quantum ferre potes. necdum enim ad eum peruenisti gradum, ut totis
aduersum te cuneis dimicetur. Diues quondam Dominus, & ditior pater, subito orbus, &
nudus est. Cumq. in omnibus his, quæ contigerant ei, non peccasset coram Domino; nec
quidquam locutus esset insipiens; exultans Dominus in uictoria famuli sui, & illius patien-
tiam suum ducens triumphum, dixit ad diabolum: Animaduertisti famulum meum Iob, Iob.2
quia non est quisquam ei similis super terram? Homo innocens, uerus Dei cultor, absti-
nens se ab omni malo, & adhuc perseuerans in innocentia. Pulchre addidit: Et adhuc per-
seuerans in innocentia: quia difficile est pressam malis innocentiam non dolere; & hoc ipso
fide non periclitari, quod se uideat iniuste sustinere, quod patitur. Ad quæ respondens dia
bolus Domino, ait: Corium pro corio, & omnia, quæ habuerit homo, dabit pro anima
sua. sed extende manum tuam, & tange ossa, & carnes eius, nisi in faciem benedixerit ti-
bi. Callidissimus aduersarius, & inueteratus dierum malorum, nouit alia esse, quæ extrin
secus sint, & philosophis quoque mundi adiaphora, hoc est indifferentia, nominentur in eo-
rumq. amissione atque cõtemptu perfectam non esse uirtutem, alia, quæ intrinsecus & de-
siderata cogant dolere perdentem. Vnde audacter Dei renuit prædicationem, & dicit ne-
quaquam eum debere laudari, qui nihil de se, sed totum extra se dederit, qui pro corio suo
coria obtulerit filiorum & deposuerit marsupium, ut fruatur corporis sanitate. Vnde intelli
gat prudentia tua, usque ad hunc terminum peruenisse tentationes tuas, & dedisse te coriũ
pro corio, pellem pro pelle, omniaque, quæ habes, parum esse dari pro anima tua, necdum
autem extentã in te manum Dei, nec tactas carnes, nec ossa confracta, ad quorum dolorem
difficile est non ingemiscere; & in faciem Deo benedicere, pro eo quod est maledicere. Vn-
de & Nabutha in Regum libris dicitur benedixisse Deum, & regem; & iccirco lapidatur a po 3.Reg.21
pulo. Sciens autem Dominus athletam suum, immo uirum fortissimum, etiam in isto ex-
tremo perfectoq. certamine non posse superari, Ecce, inquit, trado illum tibi, tantum ani Iob.2
mam illius custodi. Caro uiri sancti datur in diaboli potestatẽ, & animæ sanitas reseruatur;
ne, si illud percussisset, in quo sensus est mentisq. iudicium, non esset culpa peccantis, sed
eius, qui statum mentis euerterat. Laudent ergo te alii, & tuas contra diabolum uictorias
panegyricis prosequantur; quod læto uultu mortes tuleris filiarum; quod in quadragesimo
die dormitionis earum lugubrem uestem mutaueris; & dedicatio ossium martyris, candida
tibi uestimenta reddiderit; ut non sentires dolorem orbitatis tuæ, quem ciuitas uniuersa sen
tiret, sed ad triumphum martyris exultares; quod sanctissimam coniugem tuam non quasi
mortuam, sed quasi proficiscentem deduxeris. Ego te nequaquam adulatione decipiam,
nec lubrica laude supplantabo: loquar illud potius, quod tibi audire conducit. Fili, acce- Eccli.2
dens ad seruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem; &, cum omnia feceris, di
cito: Seruus inutilis sum: feci, quod facere debui. Tulisti liberos, quos ipse dederas. Re- Luc.17
cepisti ancillam, quam mihi ob breue solatium commodaueras. Non contristor, quod re-
cepisti: sed ago gratias, quod dedisti. Quondam diues adolescens omnia, quæ in lege præ-

cēpta

Luc.18 cepta ſunt, ſe impleſſe iactabat: ad quem Dominus in euangelio, Vnum, inquit, tibi de-
eſt: Si uis perfectus eſſe, uade uende omnia, quæ habes, & da pauperibus; & ueni ſequere
me. Qui omnia ſe feciſſe dicebat, in primo certamine diuitias uincere non poteſt. unde &
Matth.19 difficile intrant diuites in regna cælorum: quæ expeditos, & alarum leuitate ſubnixos, habi
tatores deſiderant. Vade, inquit, & uende: non partem ſubſtantiæ, ſed uniuerſa, quæ poſſi
des: & da, non amicis, non conſanguineis, non propinquis, non uxori, non liberis: plus
Act.5 aliquid addam: nihil tibi ex omnibus metu inopiæ reſeruans, ne cum Anania damneris &
Luc.16 Sapphira: ſed da cuncta pauperibus: & fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipi-
Pſal.72 ant in æterna tabernacula, ut me ſequaris; ut dominum mundi, poſſeſſionem habeas: ut
(118 poſſis canere cum propheta: Pars mea Dominus, & ut uerus leuita nihil de terrena heredi-
Deut.10 tate poſſideas. Et hoc hortor; Si uis eſſe perfectus; ſi apoſtolicæ dignitatis culmen cupis, ſi
Luc.9.17 ſublata cruce Chriſtum ſequi, ſi apprehenſo aratro non reſpicere poſt tergum; ſi in ſublimi
Gen.39 tecto poſitus, priſtina ueſtimenta contemnis, &, ut euadas Aegyptiam dominam, ſæculi
4.Reg.2 pallium derelinquis. Vnde & Helias, ad cælorum regna feſtinans, non poteſt ire cum pal-
lio, ſed mundi in mundo ueſtimenta dimittit. Sed hoc, ais, apoſtolicæ dignitatis eſt, &
eius, qui uelit eſſe perfectus. Cur autē & tu nolis eſſe perfectus? cur, qui in ſæculo primus es,
non & in Chriſti familia primus ſis? an quia uxorem habueris? habuit & Petrus, & tamen cū
reti eam & nanicula dereliquit. Prouidentiſſimus Dominus, & omnium ſalutem deſiderās,
malensq. pœnitentiam peccatoris, quam mortem, abſtulit tibi hanc excuſationem, ut non
illa te retrahat ad terras, ſed tu eam ſequaris ad paradiſi regna trahentem. Bona liberis pa-
res, qui te ad Dominum præceſſerunt; ut partes eorum non in diuitias ſororis proficiant,
ſed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miſerorum. Hæc monilia filiæ tuæ a te ex-
petunt, his gemmis ornari capita ſua uolunt. Quod periturum erat in ſerico, in uilibus pau
perum tunicis ſeruetur. repetunt a te partes ſuas, iunctæ ſponſo nolunt uideri pauperes, &
ignobiles, propria ornamenta deſiderant. Nec eſt, quod excuſes nobilitatem, & diuitiarū
pondera. reſpice ſanctum uirum Pammachium, & feruentiſſimæ fidei Paulinum presbyte-
rum; qui non ſolum diuitias, ſed ſe ipſos Domino obtulerunt: qui contra diaboli tergiuer
Iob.2 ſationem, nequaquam pellem pro pelle, ſed carnes, & oſſa, & animas ſuas Domino conſe
crarunt: qui te & exemplo & eloquio, ideſt, & opere & lingua poſſunt ad maiora perducere.
Nobilis es, & illi, ſed in Chriſto nobiliores. Diues, & honoratus, & illi, immo ex diuiti-
bus & honoratis pauperes, & inglorii, & iccirco ditiores, & magis inclyti, quia pro Chri-
ſto pauperes, & inhonorati. Et tu quidem benefacis, quod ſanctorum diceris uſibus mini-
ſtrare, fouere monachos, eccleſiis offerre quamplurima. Sed hæc rudimenta ſunt militiæ
tuæ. Contemnis aurum, contempſerunt & multi philoſophi. e quibus unus, ut ceteros ſi-
leam, multarum poſſeſſionum pretium proiecit in pelagus, Abite, dicens, in profundum
malæ cupiditates: ego uos mergam, ne ipſe mergar a uobis. Philoſophus, gloriæ animal,
& popularis auræ uile mancipium, totam ſimul ſarcinam depoſuit: & tu te putas in uirtutū
Rom.11 culmine conſtitutum, ſi partem ex toto offeras? Te ipſum uult Dominus, hoſtiam uiuam,
placentem Deo, Te, inquam, non tua. & ideo uariis tentationibus commonet, quia mul
Hebr.12 tis plagis & doloribus eruditur Iſrael. Et quem diligit, Dominus corripit: flagellat autem
Luc.21 omnem filium, quem recipit. Paupercula uidua duo æra minuta miſit in gazophylacium:
et quia totum obtulit, quod habebat; omnes dicitur in oblatione munerum Dei ſuperaſſe
locupletes, quæ non pondere ſui, ſed offerentium uoluntate penſantur. Vt multis erogaue
ris cenſum tuum, & quidam tua gaudeant liberalitate; tamen multos plures ſunt, quibus ni
hil dediſti. neque enim Darii opes, & Crœſi diuitiæ ualent explere pauperes mundi. Quod
ſi te ipſum Domino dederis; & apoſtolica uirtute perfectus, ſequi cœperis ſaluatorem: tunc
intelliges, ubi fueris, & in exercitu Chriſti quam extremum tenueris locum. Non planxiſti
Gen.22 filias mortuas, & paternæ in genis lacrymæ Chriſti timore ſiccatæ ſunt. Quāto maior Abra
ham; qui unicum filium uoluntate iugulauit; & quem heredem mundi futurum audierat,
Hebr.11 non deſperat etiam poſt mortem eſſe uicturum. Iepte obtulit uirginem filiam, & iccirco in
Iud.11 enumeratione ſanctorum ab Apoſtolo ponitur. Nolo tantum ea offeras Domino, quæ po-
teſt fur rapere, hoſtis inuadere, proſcriptio tollere; quæ & accedere poſſunt, & recedere,
&, inſtar undarum, ac fluctuum, a ſuccedentibus ſibi dominis occupantur, atque, ut uno
cuncta ſermone comprehendā, quæ, uelis, nolis, in morte dimiſſurus es. illud offer, quod
tibi nullus hoſtis poſſit auferre, nullus eripere tyrannus; quod tecum pergat ad inferos, im-
mo ad regna cælorum, & ad paradiſi delicias. Extruis monaſteria, & multus a te per inſu-
las Dalmatiæ ſanctorū numerus ſuſtentatur. ſed melius faceres, ſi & ipſe ſanctus inter ſanctos
uiueres.

uiueres. Sancti estote, quoniā ego sanctus sum, dicit Dominus. Apostoli gloriantur, quod omnia dimiserint, & secuti sint saluatorem. & certe, præter retia, & nauem, nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri iudicis coronantur: quia, se offerentes, totum dimiserant, quod habebant. Hæc loquor non in sugillationem operum tuorum; uel quod extenuem liberalitatem & eleemosynas tuas; sed quod te nolim inter sæculares esse monachū, & inter monachos sæcularem; totumq. a te expetam, cuius audio mentem diuino cultui dedicatam. Si huic consilio nostro uel amicus, uel affecla, uel propinquus renititur, & te ad delicias splendentis mensæ reuocat: intelligito eum non de tua anima, sed de suo uentre cogitare, & omnes opes, lautaq. conuiuia, subita morte finiri. Octo & sex annorum intra uiginti dies duas filias amisisti, & arbitraris senem diu posse uiuere? cuius ut ætas longa tendatur, audi & Dauid, Dies uitæ nostræ septuaginta anni. Si autem amplius, octoginta: & quidquid superest, labor & dolor est. Felix, & omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat seruientem, quem extrema dies saluatori inuenerit militantem, qui non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta: cui in introitu paradisi dicetur, Recepisti mala in uita tua, nunc autem hic lætare. Nec enim ulciscetur bis Dominus in eadem re. Diuitem purpuratum gehennæ flamma fucepit. Lazarus pauper, & ulceribus plenus, cuius carnes putridas lambebant canes, & uix de micis mensæ locupletis miserabilem sustentabat animam, in sinu Abrahæ recipitur, & tanto patriarcha parente lætatur. Difficile, immo impossibile est, ut & præsentibus quis & futuris fruatur bonis; ut & hic uentrem, & ibi mentem impleat; ut de deliciis transeat ad delicias; ut in utroque sæculo primus sit; ut & in cælo & in terra appareat gloriosus. Quod si tibi tacita cogitatio scrupulum mouerit, cur monitor ipse non talis sim, qualem te esse desidero, & nonnullos uideris in medio itinere corruisse: illud breuiter respondebo, non mea esse, quæ dico, sed Domini saluatoris; non monere quod ipse possim, sed quid debeat uelle, uel facere, qui seruus futurus est Christi. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt: & tamen monet debilior, ut pugnet ille, qui fortior est. Noli respicere Iudam negantem, sed Paulum respice confitentem. Iacob, ditissimi patris filius, solus, & nudus in baculo pergit Mesopotamiam, iacet lassus in itinere; & qui delicatissime a Rebecca matre fuerat educatus, lapide ad caput pro puluillo utitur. uidit scalam de terra usque ad cælum, & ascendentes per eam angelos & descendentes, & desuper innitentem Dominum, ut lapsis manum porrigeret, ut ascendentes suo ad laborem prouocaret aspectu. unde & uocatur locus ipse Bethel, idest, domus Dei, in qua quotidie ascenditur, atque descenditur. Et sancti enim corruunt, si fuerint negligentes: & peccatores pristinum recipiunt gradum, si sordes fletibus lauerint. Hoc ideo dixi, ut non te terreant descendentes, sed prouocent ascendentes. Numquam exemplum a malis sumitur. etiam in sæculi rebus semper a meliori parte incitamenta uirtutum sunt. Oblitus propositi, & epistolaris breuitatis, plura dictare cupiebam: ad materiæ quippe dignitatem, & ad meritum personæ tuæ, parum est omne quod dicitur: & ecce tibi noster Ausonius cœpit schedulas flagitare, urgere notarios; &, hinnitu feruentis equi, ingenioli mei festinus arguere tarditatem. Memento igitur nostri, & cura ut in Christo ualeas. Atque, ut cetera taceam, domestica sanctæ Veræ exempla sectare; quæ uere secuta Christum, peregrinationis molestias sustinet; & sit tibi tanti dux femina facti.

Leuit. 20 — Matth. 19 — Psal. 89 — Psal. 126 — Naum. 1 — Luc. 16 — Gen. 28

ARGVMENTVM.

EXVPERANTIVM, qui sub paludamento & chlamyde militari Christianam agebat uitam, ad perfectionem hortatur, ut, distributis diuitiis, se ipsum Deo offerat, & una cum fratre Quintiliano Bethlehem migret.

AD EXVPERANTIVM HORTATORIA.

EPISTOLA XXXV.

INTER omnia, quæ mihi sancti fratris Quintiliani amicitiæ præstiterunt, hoc uel maximum est, quod te mihi, ignotum corpore, mente sociauit. quis enim non diligat eum, qui sub paludamento & habitu militari agat opera prophetarum, & exteriorem hominem, aliud promittentem, uincat interiori homine, qui formatus est ad imaginem creatoris? unde & prior ad officium prouoco litterarum; & precor, ut mihi occasionem tribuas sæpius rescribendi, quo de cetero scribam audacius.

Illud

Illud autem prudentiæ tuæ breuiter significasse sufficiat, ut memineris apostolicæ sententiæ:
1.Cor.7 Vinctus es uxori, ne quæras solutionem: solutus es, ne quæras uxorem: idest, alligationē quæ solutioni contraria est. Qui igitur seruit officio coniugali, uinctus est: qui uinctus est, seruus est. Qui autē solutus est, liber est. Cum ergo Christi gaudeas libertate; & aliud agas,
Luc.17 aliud repromittas; ac propemodum in domate constitutus sis; non debes ad tollendam tu-
Luc.9 nicam tecto descendere, nec respicere post tergum, nec aratri semel arrepti stiuam dimitte-
Gen.39 re. sed, si fieri potest, imitare Ioseph, & Aegyptiæ dominæ pallium relinque; ut nudus se-
Luc.14.9 quaris Dominum saluatorem, qui dicit in euangelio: Nisi quis dimiserit omnia, & tulerit crucem suam, & secutus me fuerit, non potest meus esse discipulus. Proiice sarcinam sæcu-
Matth. 19 li, ne quæras diuitias, quæ camelorum prauitatibus comparantur: nudus & leuis ad cælum euola, ne alas uirtutum tuarum auri deprimant pondera. Hoc autem dico, non quod te auarum didicerim; sed quod intelligam, iccirco adhuc militiæ operam dare, ut impleas sacculum, quem euacuare Dominus præcepit. Si igitur, qui habent possessiones, & diuitias, iubentur omnia uendere, & dare pauperibus, & sic sequi saluatorem: dignatio tua aut diues est, & debet facere, quod præceptum est; aut adhuc tenuis, & non debet quærere, quod erogatura est. Certe Christus pro animi uoluntate omnia in acceptum refert. Nemo
Luc.21 apostolis pauperior fuit, & nemo tantum pro Domino dereliquit. Vidua illa in euangelio paupercula, quæ duo minuta misit in gazophylacium, cunctis præfertur diuitibus, quia totum, quod habuit, dedit. Et tu igitur eroganda non quæras, sed quæsita iam tribue; ut for-
Luc.15 tissimum tirunculum suum Christus agnoscat; ut lætus tibi de longissima regione uenienti occurrat pater; ut stolam tribuat; ut donet anulum; ut immolet pro te uitulum saginatum; ut expeditum cum sancto fratre Quintiliano ad nos cito faciat nauigare. Pulsaui amicitiarum fores: si aperueris, nos crebro habebis hospites.

ARGVMENTVM.

CASTORINAM, *materteram suam, cum qua nescio quid dissidij fuerat, ad pacem, & concordiam, quod per alias etiam fecerat litteras, adhortatur.*

AD CASTORINAM MATERTERAM.

EPISTOLA XXXVI.

1.Ioan.3 IOANNES, idē apostolus, & euangelista, in epistola sua ait: Quicumque odit fratrem suum, homicida est. & recte: cum enim homicidium ex odio sæpe nascatur; quicunque odit, etiam si necdum gladio percusserit, animo tamen homicida est. Cur, ais, tale principium? Scilicet ut, ueteri rancore deposito, mundum
Psal.4 pectoris deo paremus habitaculum. Irascimini, inquit Dauid, & nolite peccare. Hoc quid
Eph.4 uelit intelligi, Apostolus plenius interpretatur: Sol non occidat super iracundiam uestram. Quid agemus nos in die iudicii, super quorum iram non unius diei, sed tantorum annorū
Matth.5 sol testis occubuit? Dominus loquitur in euangelio: Si offers munus tuum ad altare, ibiq. recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & uade reconciliari prius fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Væ mihi misero, ne dicam & tibi, qui tanto tempore aut non obtuli munus ad altare, aut, ira
Matth.6 permanente, sine causa obtuli. Quo modo in quotidiana prece umquam diximus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: animo discrepante cū uerbis, oratione dissidente cum factis? Precor itaque, quod & ante annum prioribus litteris rogaueram, ut pacem, quam nobis reliquit Dominus, habeamus; & meum desiderium, & tuam mentem Christus intueatur. in breui, ante tribunal eius, reconciliata, seu scissa concordia aut præmium recuperabit, aut pœnam. quod si tu, quod procul absit, nolueris; ego liber ero. epistola me hæc mea, cum lecta fuerit, absoluet.

ARGVMENTVM.

Ex heremo, quo una cum Heliodoro adolescens fere Hieronymus accesserat, Iulianum diaconum Stridonensem salutat, excusans se quod eius litteras non habuerit. cumq; ipse quid ageretur in patria nesciret, rogat, ut, an soror in proposito uirginitatis perseueret, certiorem illum reddat, addens se obtrectatorem suum interea non timere.

HIERON. AD IVLIANVM DIACONVM.

EPISTOLA XXXVII.

ANTIQVVS sermo est: Mendaces faciunt, ut nec uera dicentibus credatur. Quod mihi a te ego obiurgatus de silentio litterarum accidisse uideo. Dicam: sæpe scripsi, sed negligentia baiulorum fuit? Respondebis: omnium non scribentium uetus ista excusatio est. Dicam: non reperi qui epistolas ferret? Dices, hinc isthuc isse quamplurimos. Contendam, me etiam his dedisse? At illi, quia non reddiderunt, negabunt: & erit inter absentes incerta cognitio. Quid igitur faciam? Sine culpa ueniam postulabo, rectius arbitrans pacem loco motum petere, quam æquo gradu certamina concitare: quamquam ita me iugis tam corporis ægrotatio, quam animæ ægritudo consumpsit, ut, morte imminente, nec mei pene memor fuerim. quod ne falsum putes, oratorio more post argumenta testes uocabo. Sanctus frater Heliodorus hic affuit, qui cum mecum eremum uellet incolere, meis sceleribus fugatus abscessit. Verum omnem culpam præsens uerbositas excusabit. nam, ut ait Flaccus in Satyra, Omnibus hoc uitium est cantoribus, inter amicos Rogati ut numquam cantent, iniussi numquam desistant. Ita te deinceps fascibus obruam litterarum, ut econtrario incipias rogare, ne scribam. Sororem meam, filiam in Christo tuam, gaudeo, te primum nunciante, in eo permanere, quod cœperat. hic enim, ubi nunc sum, non solum quid agatur in patria, sed, an ipsa patria perstet, ignoro. & licet me sinistro Hibera excetra ore dilaniet: non timebo hominum iudicium, habiturus iudicem meum, iuxta illud, quod quidam ait: Si fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ. Quapropter quæso, ut apostolici memor præcepti, quo docet opus nostrum permanere debere, & tibi a Domino præmium in illius salute pares, & me de communi in Christo gloria crebris reddas sermonibus lætiorem.

ARGVMENTVM.

Theodosium, & ceteros sub eo Anachoretas rogat, ut suis precibus a Deo impetrent, ut cum ipsis, sicut habet in uotis, in deserto uiuere possit.

AD THEODOSIVM, ET ALIOS Anachoretas.

EPISTOLA XXXVIII.

QVAM uellem nunc uestro interesse conuentui, & admirandum consortium, licet isti oculi non mereantur aspicere, tota cum exultatione complecti. spectarem desertum omni amœnius ciuitate: uiderem, desolata ab accolis loca, quasi ad quoddam paradisi instar, sanctorum cœtibus obsideri. uerum, quia hoc mea faciunt delicta, ne consortio beatorum inseratur obsessum omni crimine caput; iccirco obsecro, (quia uos impetrare posse non ambigo) ut me ex istius tenebris sæculi uestro liberetis oratu. Et ante dixeram præsens, & nunc per litteras uotum indicare non cesso, quod mens mea omni ad id studium cupiditate rapiatur. Nunc uestrum est, ut uoluntatem sequatur effectus: meum est, ut uelim: obsecrationum uestrarum est, ut, quod uelim, & possim. Ego ita sum, quasi a cuncto grege morbida aberrans ouis. quod nisi me bonus pastor ad sua Luc. 15 stabula humeris impositum reportarit: lababunt gressus, & in ipso conamine uestigia concident assurgentis. ego sum ille prodigus filius, qui, omni, quam mihi pater crediderat, portione profusa, necdum me ad genitoris genua submisi, necdum cœpi prioris a me luxuriæ blandimenta depellere. & quia paululum non tam desiui a uitiis, quam cœpi uelle desinere:

desinere: nunc me nouis diabolus ligat retibus; nunc noua impedimenta proponens, maria undique circundat, & undique pontum: nunc in medio constitutus elemento, nec regredi ualeo, nec progredi possum. superest, ut oratu uestro sancti spiritus aura me prouehat, et ad portum optatum optati litoris prosequatur.

ARGVMENTVM.

CONQVERITVR, quod uirgines in monte Hermon degentes, sæpe ab eo litteris prouocatæ, numquam rescripserint: ostenditq; non esse obtrectatoribus credendum, qui contra ipsum adlatrabant, cum ante tempus de homine iudicandum non sit, & esse possit ut uir malus in bonum mutatus sit. scripsit autem hanc epistolam e solitudine adolescens sicut & aliquot alias superiores.

HIERONYMVS AD VIRGINES Hermonenses.

EPISTOLA XXXIX.

C HARTAE exiguitas indicium solitudinis est: & iccirco longum sermonem breui spatio coarctaui: quia & uobiscum uolebam prolixius loqui, & angustia schedulæ cogebat tacere. nunc igitur ingenio est uicta pauperies. minutæ quidem litteræ, sed confabulatio longa est. & tamen in hoc necessitatis articulo animaduertite caritatem; cum nec penuria scriptionis ualuerit prohibere, ne scriberem. Vos autem iguoscite obsecro dolenti. Dico enim læsus, dico lacrymans: ne unnm quidem api-
2.Cor.6 cem, toties uobis tribuenti officium, præstitistis. Scio, quia nulla communio luci & tene-
Luc.7 bris est, nulla cum ancillis Dei peccatori societas. attamen & meretrix Domino pedes la-
Matth.15 crymis lauit: & de dominorum micis canes edunt: & ipse saluator non uenit iustos uocare,
Luc.5 sed peccatores. Non enim egent sani medico. Et magis uult pænitentiam peccatoris, quam
Ezech.18 mortem. Et errantem ouiculam suis humeris refert. Et prodigum filium reuertentem exci-
Matth.12 pit lætus pater. Quin potius Apostolus ait: Nolite iudicare ante tempus. Tu enim quis
Luc.15 es, qui alienum seruum iudices? Suo Domino stat, aut cadit. Et qui stat, uideat ne cadat.
1.Cor.4 Et inuicem onera uestra portate. Aliter, sorores carissimæ, hominum liuor, aliter Christus
Rom.14 iudicat. Non eadem est sententia tribunalis eius, & anguli susnrronum. Multæ hominibus
1.Cor.10 uiæ nidentur iustæ, quæ postea reperientur prauæ. Et in testaceis uasculis thesaurus sæpe re-
Gal.6 conditur. Petrum ter negantem amaræ in suum locum restitnere lacrymæ. Cui plus dimitti
Luc.22 tur, plus amat. De toto grege siletur, & ob unius morbidæ pecudis salutem angeli lætantur
Luc.7.15 in cælo. Quod si cui uidetur indignum, audiat a Domino: Amice, si ego bonus sum, qua-
Matth.20 re oculus tuns nequam est?

ARGVMENTVM.

DOLET, quicumque hanc scripsit epistolam, (nam stylus Hieronymi non uidetur) quod in urbe Leges eum inuenire non potuerit: & quantum eum amet, uidereq; desideret, exponens, rogat ut pro eo Dominum oret.

AD AVGVSTINVM.

EPISTOLA XL.

C VM in urbem Leges anteriori tempore commeassem; nimium sum contristatus, quod te totum ibidem minime potui reperire. inueni enim te medium, &, ut ita dicam, partem animæ tuæ, Seuerum carissimum: de quo ex parte gauisus sum: perfecte enim gauderem, si te totum inuenirem. unde ex parte, qua te repereram, gratulabar; & propter partem tuam, quam nequaquam cernebam, omnibus modis contristabar.
Psal.41 proinde dixi animæ meæ: Quare tristis es, & quare conturbas me? Spera in Deo; & faciet præsentem amicum, quē diligis. Vnde confido in Domino; & spero, quod me faciet de

de tua uisione gratulari. O si oculis cerni dilectio posset: profecto uideres, quanta apud te nostra esset dilectio. aut enim æquiparans dilectioni tuæ magnum tibi afferret gaudium; aut, si maior esset, magnum tibi afferret imitationis studium. Ergo, quia in Domino te dili go, dilige diligentem: & ut ceteri tecum diligant, per ecclesiasticam auctoritatem hortare. Nam quod petis litteris tuis, ut ego pro te orem; id recte facerem, si ego ipse a peccatis liber essem, ut pro aliis liceret orare. & ideo te admoneo, ut orationes assiduas animi tui pto me emittas ad Dominum; & memot professionis, illam ante oculos tuos constituas diem, in
qua iustus ab auditu malo non timebit, & ideo iustus non timebit, quia non audiet, Vade Psal.111
in ignem æternum: sed ueni benedicte patris mei, percipe regnum. Ad quod nos perdu- Matth.25
cat, qui uiuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

ARGVMENTVM.

RVFFINVM Aquileiensem, quem in Aegyptum concessisse audierat, ut ad se in Syriam pergat, inuitat, asserens se, uno Euagrio excepto, ab omnibus derelictum fuisse, Innocentio scilicet, Hylaq; defunctis, & Bonoso insulam quandam, pœnitentiæ peragendæ causa, incolente.

HIERONYMVS AD RVFFINVM.

EPISTOLA XLI.

PLVS Deum tribuere, quam rogatut, & ea sæpe concedere, quæ nec oculus Esa.64
uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, licet ex sacrorum mi-
nisterio uoluminum ante cognouerim, tamen in causa propria nunc probaui, Ruffine carissime. Ego enim, qui audaci fieri satis uoto credebam, si uicissitudi ne litterarum imaginem nobis præsentiæ mentiremur, audio te Aegypti secreta penetrare, monachorum inuisere choros, & cælestem in terris circumire familiam. O si mihi nunc Do
minus Iesus Christus uel Philippi ad Eunuchum, uel Abacuc ad Danielem translationem Act.8
repente concederet: quam ego nunc tua arctis stringerem colla complexibus: quam illud Dan.14
os, quod mecum uel errauit aliquando, uel sapuit, impressis figerem labiis. Verum, quia non tam te sic ad me uenire, quam ad te sic ire non mereor; & inualidum, etiam cum sanū est, corpusculum crebri fregere motbi: has mei uicarias, & tibi obuias mitto, quæ te, copu la amoris innexum, ad me usque perducant. Prima inopinati gaudii ab Heliodoro fratre mihi est nunciata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, præsertim cum & ille ab alio se audisse diceret, & rei nouitas fidem sermonis auferret. rursum suspen sam uoto nutante mentem, quidam Alexandrinus monachus, qui ad Aegyptios confesso- res, & uoluntate iam martyres, pio plebis iamdudum fuerat transmissus obsequio, mani- festus ad credulitatem nuncii auctor impulerat. Fateor & in hoc meam labasse sententiam. nam cum & patriam tuam ignoraret, & nomen; in eo tamen plus uidebatur afferre, quod eadem asserebat, quæ iam alius indicauerat. Tandem plenum ueritatis pondus erupit. Ruffinum enim Nitriæ esse, & ad beatum perrexisse Macarium, crebra commeantium mul- titudo referebat. Hic uero tota eredulitatis frena laxaui; & tunc uere, ægrotum esse me, dolui: & nisi me attenuati corporis uires quadam compede præpedissent; nec mediæ fer- uor æstatis, nec nauigantibus semper incertum mare, pia cum festinatione gradienti, ua- luisset obsistere. Credas mihi frater: non sic tempestate iactatus portum nauta prospectat, non sic sitientia imbres arua desiderāt, non sic curuo assidens litori anxia filium mater expe ctat. postquam me a tuo latere subitus turbo conuulsit; postquam glutino caritatis hæren- tem impia distraxit auulsio: Tunc mihi cæruleus supra caput astitit imber: Tunc maria undique, & undique cælum. Tandem in incerto peregrinationis erranti, cum me Thracia, Pontus, atque Bithynia, totumq. Galatiæ & Cappadociæ itet, & feruido Cilicum terra fregisset æstu; Sytia mihi, uelut fidissimus naufrago portus, occurrit. ubi ego, quidquid morborum esse poterat, expertus, ex duobus oculis unum perdidi. Innocentium enim, partem animæ meæ, repentinus febrium ardor abstraxit. nunc uno & toto mihi lumi- ne Euagrio nostro fruor; cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Erat no- biscum & Hylas, sancti Melanii famulus; qui puritate morum, maculam seruitutis abluerat;
& hic necdum obductam rescidit cicatricem. Verum quia, de dormientibus contristari, 1.Tess.4

Apoſtoli uoce prohibemur; & nimia uis mæroris læto ſuperueniente nuncio temperata eſt:
indicamus hæc tibi; ut, ſi neſcis, diſcas; ſi ante cognouiſti, pariter gaudeamus. Bonoſus
tuus, immo meus, &, ut uerius dicam, noſter, ſcalam præſagatam Iacob ſomniante iam
Gen.28 ſcaodit; portat crucem ſuam; nec de craſtino cogitat, nec poſt tergum reſpicit. Seminat in
Matt.16.6 Luc.9 lacrymis, ut in gaudio metat. Et ſacramento Moyſi ſerpentem in eremo ſuſpendit. Cedant
Pſal.125 huic ueritati tam Græco quam Romano ſtylo mendaciis ficta miracula. Ecce puer hone-
Num.21 ſtis ſæculi nobiſcum artibus inſtitutus, cui opes affatim; dignitas apprime inter æquales
erat, contempta matre, ſororibus, & cariſſimo ſibi germano, inſulam pelago circumſonan
te naufragam, cui aſperæ cautes, & nuda ſaxa, & ſolitudo terrori eſt, quaſi quidam nouus
paradiſi colonus inſedit. nullus ibi agricolarum, nullus monachorum, ne paruulus quidē,
quem noſti, Oneſimus, quo uelut fratre in oſculo fruebatur, in tanta uaſtitate adhærci late
ri comes. ſolus ibi, immo iam Chriſto comitante non ſolus, uidet gloriam Dei, quam etiā
Matth.17 apoſtoli, niſi in deſerto, non uiderant. Non quidem conſpicit turritas urbes; ſed in nouæ
1.Theſſ.4 ciuitatis cenſu dedit nomen ſuum. Horrent ſacco membra deformia. ſed ſic melius obuiam
Chriſto rapietur in nubibus. Nulla Euriporum amœnitate perfruitur; ſed de latere Domini
aquam uitæ bibit. Propone tibi ante oculos, amice dulciſſime, & in præſentiam rei totus
animo ac mente conuertere. tunc poteris laudare uictoriam, cum laborem præliantis agno
ueris. Totam circa inſulam fremit inſanum mare, & ſinuoſis montiū illiſum ſcopulis æquor
reclamat. nullo terra gramine uiret: nullis uernans campus denſatur umbraculis. abruptæ
rupes quaſi quendam horrore carcerem claudunt. Ille ſecurus, intrepidus, & totus de Apo
Eph.6 ſtolo armatus, nunc Deum audit, dum diuina religit; nunc cum Deo loquitur, cum Do-
minum rogat; & fortaſſe ad exemplum Ioannis aliquid uidet, dum in inſula commoratur.
Quas nunc diabolum nectere credis tricas? quas parare arbitraris inſidias? Forſitan, anti-
Deut.8 quæ fraudis memor, famem ſuadere tentabit. ſed iam illi reſponſum eſt: Non in ſolo pane
1.Tim.6 uiuit homo. Opes forſitan, gloriamq. proponet. ſed dicetur illi: Qui cupiunt diuites fieri,
Gal.6 incidunt in muſcipulā, & tentationes. Et: Mihi gloriatio omnis in Chriſto eſt. Feſſa mem
bra, ieiuniis, morbo grauante, cōcutiet. ſed Apoſtoli repercutietur eloquio: Quando enim
2.Cor.12 infirmor, tunc fortior ſum. Et: Virtus in infirmitate perficitur. Minabitur mortem: ſed au-
Philip.1 diet: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ignita iacula uibrabit: ſed excipientur ſcuto fi-
Eph.6 dei. Et, ne multa replicem, impugnabit ſatanas, ſed tutabitur Chriſtus. Gratia tibi, Do-
mine Ieſu, quod in die tua habeo, qui pro me te poſſit rogare. Scis ipſe (tibi enim patent
Ion.2 pectora ſingulorum, qui cordis arcana rimaris, qui tantæ beſtiæ aluo incluſum prophetam
in profundo uides) ut ego & ille pariter a tenera infantia ad florentem uſque adoleuerimus
ætatem; ut iidem nos nutricum ſinus, iidem amplexus fouerint baiulorum; &, cum poſt
Romana ſtudia ad Rheni ſemibarbaras ripas, eodem cibo, pari frueremur hoſpitio, ut ego
primus cœperim uelle te colere. Memento, quæſo, hunc bellatorem tuum, mecum quon-
Matth.5 dam fuiſſe tironem. Habeo promiſſum maieſtatis tuæ. Qui docuerit, & non fecerit, mini-
mus uocabitur in regno cælorum. Qui autem docuerit, & fecerit, maximus uocabitur in
Apo.7.14 regno cælorum. Fruatur ille uirtutis corona, & ob quotidiana martyria ſtolatus agnum ſe-
Ioan 14 quatur. Multæ enim ſunt manſiones apud patrem. Et: Stella a ſtella differt in claritate.
1.Cor.15 Mihi concede, ut inter ſanctorum calcanea caput poſſim leuare: ut, cum ego uoluerim,
ille perfecerit, mihi ignoſcas, quia implere non potui; illi tribuas præmiū, quod meretur.
Plura fortaſſe, quam epiſtolæ breuitas patiebatur, longo ſermone protraxerim: quod mihi
ſemper accidere conſueuit, quando aliquid de Bonoſi noſtri laude dicendum eſt. Sed ut ad
illud redeam, unde diſceſſeram; obſecro te, ne amicum, qui diu quæritur, uix inuenitur,
difficile ſeruatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat, cui libet, auro, & pompaticis
ferculis coruſca ex ſarcinis metalla radient. Caritas non poteſt comparari. Dilectio pretium
non habet. Amicitia, quæ deſinere poteſt, uera numquam fuit. Vale in Chriſto.

ARGV-

ARGVMENTVM.

NICEAM, *subdiaconum Aquileiæ, ueterem sodalem, ut ad se aliquando scribat, exemplo Chromatij, & Eusebij fratrum, hortatur.*

HIERONYMVS AD NICEAM, hypodiaconum Aquileiæ.

EPISTOLA XLII.

TVRPILIVS comicus, tractans de uicissitudine litterarum, Sola, inquit, res est, quæ homines absentes præsentes facit. Nec falsam dedit, quamquam in re non uera, sententiam. quid enim est, ut ita dicam, tam præsens inter absentes, quam per epistolas & alloqui, & audire, quos diligas? nam & rudes illi Italiæ homines, quos cascos Ennius appellat, qui sibi, ut in rhetoricis Cicero ait, ritu ferino uictum quærebant, ante chartæ & membranarum usum aut in dedolatis e ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuo epistolarum alloquia missitabant. unde & portitores earũ tabellarios, & scriptores a libris arborum librarios uocauere. quanto magis igitur nos, expolito iam artibus mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt, apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodam modo nesciebant? Ecce beatus Chromatius cum sancto Eusebio, non plus natura, quam morum æqualitate germano, litterario me prouocauit officio. tu, modo a nobis abiens, recentem amicitiam scindis potius, quam dissuis. quod prudenter apud Ciceronem Lælius uetat. Nisi forte ita tibi exosus est oriens, ut litteras quoque tuas huc uenire formides. Expergiscere, expergiscere, euigila de somno, præsta unam chartæ schedulam caritati. inter delicias patriæ, & communes, quas habuimus, peregrinationes, aliquando suspira. si amas, scribe obsecranti: si irasceris, iratus licet scribe. magnum & hoc desiderii solamen habebo, si amici litteras uel indignãtis accipiam.

ARGVMENTVM.

CHROMATIVM, *& Eusebium fratres una cum Iouino amico, necnon matre, & sororibus uirginibus eadem in domo sanctè uiuentes, omnes Stridonenses resalutat. Bonosum laudat, & sororem suam illis commendat.*

HIERONYMVS AD CHROMATIVM, Iouinum, & Eusebium.

EPISTOLA XLIII.

NON debet charta diuidere, quos amor mutuus copulauit: nec per singulos officia mei sunt partienda sermonis; cum sic inuicem uos ametis, ut non minus tres caritas iungat, quam duos natura sociauit: quin potius, si rei condicio pareretur, sub uno litterulæ apice nomina indiuisa concluderem, uestris quoque ita me litteris prouocantibus, ut & in uno tres, & in tribus unum putarem. nam postquam, sancto Euagrio transmittente, in ea ad me eremi parte delatæ sunt, quæ inter Syros ac Saracenos uastum limitem ducit; sic gauisus sum, ut illum diẽ Romanæ felicitatis, quo primum Marcelli apud Nolam prælio post Cannensem pugnam Hannibalis agmina conciderunt, ego uicerim: et licet supra dictus frater sæpe me uisitet, atque me ita, ut sua in Christo uiscera, foueat: tamen longo a me spatio seiunctus, non minus mihi dereliquit abeundo desiderium, quam attulerit ueniendo lætitiam. Nunc cum uestris litteris fabulor, illas amplector: illæ mecum loquuntur, illæ hic tantum latine sciunt: hic enim aut barbarus semisermo discendus est, aut tacendum. quotiescumque carissimos mihi uultus, notæ manus referunt impressa uestigia; toties aut ego hic non sum, aut uos hic estis. Credite amori uera dicenti: & cum has scriberem, uos uidebam. De quibus hoc primum queror, cur, tot interiacentibus spatiis maris, atque terrarum tam paruã epistolam miseritis, nisi quod ita merui, qui uobis, ut scribitis, ante nõ scripsi. Chartã defuisse non puto, Aegypto ministrante cõmercia. Et si alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen rex Attalus membranas a Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur. unde & Pergamenarum nomen ad hunc usque diem, tradente sibi inuicem posteritate, seruatum est.

Quid igitur? arbitrer baiulum festinasse? quamuis longæ epistolæ una nox sufficit. An uos
aliqua occupatione detentos? nulla necessitas maior est caritate. Restant duo; ut aut uos pi
guerit, aut ego non meruerim. e quibus malo uos incusare tarditatis, quam me condemna
re non meritum. facilius enim negligentia emendari potest, quam amor nasci. Bonosus, ut
scribitis, quasi filius ἰχθύος, idest, piscis aquosa petit. nos, pristina contagione sordentes,
quasi reguli & scorpiones, arentia quæque sectamur. ille iam calcat super colubri caput: nos
Gen. 3 serpenti, terram ex diuina sententia comedenti, adhuc cibus sumus. ille iam potest sum-
Psal. 150 mum graduum psalmum scandere; nobis, adhuc in primo ascensu flentibus, nescio an dice
Psal. 120 re aliquando contingat: Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. Ille
inter minaces sæculi fluctus in tuto insulæ, hoc est, ecclesiæ gremio sedens, ad exemplum
Apoc. 10 Ioannis, librum forte iam deuorat: ego, in scelerum meorum sepulcro iacens, & peccato-
Ioan. 11 rum uinculis colligatus, Dominicum de Euangelio expecto clamorem: Hieronyme ueni fo
Iob. 40 ras: Bonosus, inquam, (quia, secundum prophetam, omnis diaboli uirtus in lumbis est)
Hier. 13 trans Euphratem tulit lumbare suum; ubi illud in foramine petræ abscondens, & postea
Psal. 138 scissum reperiens, cecinit: Domine, tu possedisti renes meos: Dirupisti uincula mea, tibi
(115 sacrificabo hostiam laudis. Me uero Nabuchodonosor ad Babylonem, idest, confusionem
4. Reg. 25 mentis meæ catenatum duxit: ibi mihi captiuitatis iugum imposuit: ibi ferri circulum nari
Psal. 136 bus meis innectens, de canticis Sion cantare præcepit. Cui ego dixi: Dominus soluit com
(145 peditos, Dominus illuminat cæcos. Et, ut breuiter cœptam dissimilitudinem finiam, ego
ueniam deprecor, ille expectat coronam. Soror mea, sancti Iuliani in Christo fructus est.
1. Cor. 3 Ille plantauit, uos rigate: Dominus incrementum dabit. Hanc mihi Iesus pro eo uulnere,
quod diabolus infixerat, præstitit, uiuam reddendo pro mortua. Huic ego, ut ait gentilis
poeta, omnia etiam tuta timeo. Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter; in quo & ego lapsus
sum, & uos non sine timore transistis. hoc illa nunc maxime ingrediens, omnium est ful-
cienda præceptis, omnium est sustentanda solatiis, idest, crebris uestræ sanctitudinis epi-
1. Cor. 13 stolis roboranda. & quia caritas omnia sustinet, obsecro ut etiam a Papa Valeriano ad eam
confortandam litteras exigatis. Nostis puellares animos his rebus plerumque solidari, si se
intelligant curæ esse maioribus. in mea enim patria, rusticitatis uernacula, Deus uenter est,
& in diem uiuitur: & sanctior est ille, qui ditior est. accessit huic patellæ, iuxta tritum po-
puli sermone prouerbium, dignum operculum: Lupicinus sacerdos, secundum illud quo-
que, de quo semel in uita Crassum ait risisse Lucilius: Similem habent labra lactucam, asi-
no carduos comedente: uidelicet ut perforatá nauem debilis gubernator regat, & cæcus cæ
cos ducat in foueam; Talisq. sit rector, quales illi qui reguntur. Matrem communem, quæ
cum uobis sanctitate societur, in eo uos præuenit, quia tales genuit, cuius uere uenter
aureus potest dici, eo salutamus honore, quo nostis: una quoque suscipiendas cunctis soro
Matth. 25 res, quæ sexum uicere cum sæculo; quæ, oleo ad lampadas largiter præparato, sponsi ope-
riuntur aduentum. O beata domus, in qua morantur Anna uidua, uirgines prophetissæ, ge-
minus Samuel nutritus in templo. o tecta felicia, in quibus cernimus Machabæorum mar-
tyrum coronis cinctam martyrem matrem. Nam licet quotidie Christum confiteamini, dũ
eius præcepta seruatis: tamen ad priuatam gloriam publica hæc accessit uobis & aperta con-
fessio, quod per uos ab urbe uestra Ariani quondam dogmatis uirus exclusum est. Et mira-
mini forsitan, quod in fine iam epistolæ rursum exorsus sim. Quid faciam? uocem pectori
negare non ualeo: epistolæ breuitas compellit tacere; desiderium uestri cogit loqui. præ-
properus sermo: confusa turbatur oratio: amor ordinem nescit.

ARGVMENTVM.

CVM *Chrysogono, Aquileiæ monacho, quod nihil ad se scripserit, expostulat.*

HIERONYMVS AD CHRYSOGONVM, Monachum Aquileiæ.

EPISTOLA XLIIII.

VI citca te affectus meus sit, carissimus ambobus Heliodorus tibi potuit fideli ter nunciare; qui non minore te diligit amore, quã ego diligo: ut semper in ore meo nomen tuum sonem, ut ad primam quamque confabulationem iucundissi mi mihi consortii tui recorder; ut humilitatẽ admirer; uirtutem efferam; prædi cem caritatem. Verum tu; quod natura lynces insitum habent, ne post tergum respicientes memi-

meminerint priorum; & mens perdat, quod oculi uidere desierint; ita nostræ es necessitudinis penitus oblitus, ut illam epistolam, quam in corde Christianorum scriptam Apostolus refert, non parua litura, sed imis, ut aiunt, ceris eraseris. & illæ quidem, quas diximus, feræ, sub frondente captantes arboris ramo fugaces capreas, aut timidum ceruos animal comprehendunt; currentemq. frustra prædam, dum hostem suum secum uehit, rabido desuper ore dilaniant, & tamdiu meminere prædandi, quamdiu uenter uacuus siccum fame guttur exasperat: ubi uero sanguine pasta feritas uiscera distenta compleuerit, cum saturitate succedit obliuio, tamdiu nescitura quid capiat, donec memoriam reuocauerit esuries. tu, necdum satiatus e nobis, cur finem iungis exordio? cur amittis ante, quam teneas? nisi forte, negligentiæ semper excusatione socia, afferas te non habuisse, quod scriberes: cum hoc ipsum debueris scribere, te non habuisse, quod scriberes. 2.Cor.3

ARGVMENTVM.

ANTONIVM *quod, toties rogatus, numquam rescripserit, reprehendit, & superbiæ coarguit.*

HIERONYMVS AD ANTONIVM, de modestia.

EPISTOLA XLV.

DOMINVS noster, humilitatis magister, disceptantibus de dignitate discipulis, unum apprehendit e paruulis, dicens: Quicumque uestrum non fuerit conuersus sicut infans, non potest introire in regnum cælorum. Quod ne tantum docere, nec facere uideretur, impleuit exemplo; dum discipulorum pedes lauat; dum traditorem osculo excipit; dum loquitur cum Samaritana; dum, ad pedes sibi sedente Maria, de cælorum disputat regno; dum ab inferis resurgens, primum mulierculis apparet. Satanas autem ex archangelico fastigio non aliam ob causam, nisi ob contrariam humilitati superbiam, ruit. Et Iudaicus populus primas sibi cathedras, & salutationes in foro uindicans, deputato antea in nullam situlæ, gentium populo succedente, deletus est. Contra sophistas quoque sæculi & sapientes mūdi Petrus & Iacobus piscatores mittuntur. Cuius rei causa scriptura ait: Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Vide frater, quale malum sit, quod aduersarium habet Deum: ob quod in euangelio & pharisæus arrogans spernitur, & humilis publicanus auditur. Decem iam, nisi fallor, epistolas, plenas tam officii, quam precum, misi: cum tu ne nutum quidem facere dignaris; &, Domino loquente cum seruis, frater cum fratre non loqueris. Nimis, inquies, contumeliose. Crede mihi, nisi styli uerecundia prohiberet, tanta læsus ingererem, ut inciperes mihi rescribere uel iratus. sed quoniam &, irasci, hominis est; &, iniuriam non facere, Christiani; ad antiquū morem reuertens, rursus precor, ut & diligentem te diligas, & conseruo sermonem conseruus impartias. Vale in Domino.

Matth. 18
Ioan. 13
Luc. 22
Ioan. 4
Luc. 7
Mar. 16
Esa. 14. 40
1. Pet. 5
Luc. 18

ARGVMENTVM.

RVSTICVM, *quod promissam cum uxore Artemia continentiam fregerat, ad pænitentiam, & ut sancta inuisat, coniugis exemplo, loca, hortatur.*

HIERONYMVS AD RVSTICVM,

EPISTOLA XLVI.

QVOD ignotus ad ignotum audeo scribere, sanctæ ancillæ Christi Hedibiæ, & filiæ meæ, coniugis tuæ, Artemiæ, immo sororis ex coniuge atque conseruæ, fecit deprecatio. quæ nequaquam propria salute contenta, tuā & ante quæsiuit in patria, & nunc in sanctis locis quærit, imitari cupiēs Andreæ & Philippi apostolorum beneuolentiam; quorum uterque inuentus a Christo, fratrem Simonem, & amicum Nathanael inuenire desiderat, ut alter eorū mereatur audire: Tu es Simon filius Iohāna, tu Ioan. 1

uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Alter donum Dei (hoc enim lingua nostra
sonat Nathanael) Christi ad se loquentis testimonio subleuetur: Ecce uere Israelita: in quo
Gen.19 dolus non est. Optauerat quondam & Loth cum filiabus saluare coniugem suam, & de in-
cendio Sodomæ & Gomorræ pene semiustus erumpens, educere eam, quæ pristinis uitiis
tenebatur adstricta: sed ea desperatione trepida, respiciensq. post tergum, æterno infidelita
tis titulo condemnatur. Et ardens fides pro una muliere perdita, totam Segor liberat ciui-
tatem. Denique postquam Sodomiticas ualles ac tenebras derelinquens, ad montana con-
scendit, ortus est ei Sol in Segor, quæ interpretatur paruula; ut parua fides Lot, quia maio
ra non poterat, saltem minora seruaret. Neque enim Gomorræ quondam & erroris habita-
Gē.18.46 tor, statim ad meridiem poterat peruenire, in qua Abraham, amicus Domini, cum ange-
Cant.1 lis suscepit Deum. Et Ioseph fratres pascit in Aegypto, sponsusq. audit a sponsa: Vbi cubas?
1.Reg.15 ubi pascis in meridie? Samuel quondam plangebat Saulem, quia superbiæ uulnera pæni-
1.Cor.5 rentiæ medicamine non curabat. Et Paulus lugebat Corinthios, qui fornicationis maculas
Ezech.2 lacrymis delere nolebant. Vnde & Ezechiel librum deuorat scriptum intus & foris, carmi-
ne, & planctu, & uæ: carmine, super laude iustorum: planctu, super pænitentibus: uæ, su-
Pro.18 per iis, de quibus scriptum est: Cum uenerit impius in profundum malorum, contemnit.
Esa.22 Quos ostendit Esaias, dicens: Vocauit Dominus sabaoth in die illa ad fletum, & planctum,
& decaluationem, & accinctionem ciliciorum: ipsi autem fecerunt lætitiam, & exultatio-
1.Cor.15 nem, mactantes uitulos, occidentes oues, ut comederent carnes, dicentes: Manducemus,
Ezech.18 & bibamus; cras enim moriemur. De quibus & Ezechiel loquitur: Et tu fili hominis dic do
mui Israel, sic locuti estis, dicentes: Errores nostri & iniquitates nostræ super nos erunt, &
in ipsis contabescimus: & quo modo salui esse poterimus? Dic eis: Viuo ego, dicit Domi-
nus. Nolo mortem impii, sed ut conuertatur a uia sua. Et iterum Reuertimini recedentes
a uia uestra: quare moriemini domus Israel? Nihil tam offendit Deum, quam desperatione
meliorum hærere prioribus. licet & ipsa desperatio incredulitatis indicium sit. qui enim de-
sperat salutem, non putat futurum esse iudicium. quod si metueret, utique bonis operibus
Hier.3 se iudici præpararet. Audiamus per Hieremiam loquentem Deum: Conuerte pedem tuum
Hier.8 a uia aspera, & guttur tuum a siti. Et iterum: Numquid, qui cadit, non resurget? aut, qui
Esa.30 auersus est, non reuertetur? Et per Esaiam: Quando conuersus ingemueris, tunc saluus
eris, & scies ubi fueris. Scire non possumus ægrotationis mala, nisi cum fuerit sanitas conse-
cuta. Et quantum boni uirtus habeat, uitia demonstrant: clariusq. fit lumen comparatione
Ezech.18 tenebrarum. Ezechiel quoque iisdem uerbis, quia eodem & spiritu, Conuertimini, in-
quit, & redite ab iniquitatibus uestris domus Israel, & non erunt uobis in tormentum im-
pietates. Proiicite omnes impietates uestras, quibus impie egistis aduersum me; & faci-
te uobis cor nouum, & spiritum nouum. Et quare moriemini domus Israel? Nolo enim
mortem peccatoris, dicit Dominus. Vnde & in consequentibus loquitur: Viuo ego, dicit
Dominus. Nolo mortem peccatoris, nisi ut reuertatur a uia sua, & uiuat; ne mens incre-
dula de bonorum repromissione desperet; & semel perditioni animus destinatus, non ad-
hibeat uulneri curationem: quod nequaquam existimat posse curari. Iccirco iurare se di-
cit, ut, si non credimus promittenti Deo, credamus saltem pro nostra salute iuranti. Quam
Psal.84 ob causam iustus precatur, & dicit: Conuerte nos Deus salutaris noster, & auerte furorem
Psal.29 tuum a nobis. Et iterum: Domine, in uoluntate tua præstitisti decori meo fortitudinem.
Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. Postquam enim fœditatem delicto-
rum meorum uirtutum decore mutaui, infirmitatem meam tua gratia roborasti. Ecce au-
Psal.17 dio pollicentem: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non reuertar do-
nec deficiant: ut, qui te ante fugiebam, & inimicus eram, tua comprehendar manu. Ne
cesses a persequendo, donec deficiam a uia mea pessima, & reuertar ad uirum meum pri-
stinum; qui mihi dabit linteamina mea, & oleum, & similam, & cibabit me pinguissimis
cibis. Qui iccirco obsepsit, atque præclusit uias meas pessimas, ut eam inuenirem uiam,
Ioan.14 quæ dicit in euangelio: Ego sum uia, ueritas, & uita. Audi prophetā loquentem: Qui semi
Psal.125 nant in lacrymis, in gaudio metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venien
tes autem uenient in exultatione, portantes manipulos suos. Et, loquere cum eo: Lauabo
Psal.6 per singulas noctes lectum meum, in lacrymis meis stratum meum rigabo. Et iterum: Sicut
Psal.41 desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad
te Deum fontem uiuū, quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei. Factæ sunt mihi lacry
Psal.62 mæ meæ panes per diem & noctē. Et in alio loco: Deus Deus meus, ad te de luce uigilo. Siti
uit anima mea ad te, quā multipliciter tibi & caro mea: In terra deserta & inuia & inaquosa,
sic,

sic in sancto apparui tibi. Quamquam enim sitierit te anima mea; tamen multo te plus carnis meæ labore quæsiui, & tibi in sancto apparere non potui, nisi prius in terra deserta a uitiis, & inuia aduersariis potestatibus, & absque humore & rheumate ullius libidinis commorarer. Fleuit & Dominus super ciuitatem Hierusalem, quia non egissent pænitentiã: & Luc. 19
Petrus trinam negationem amaritudine abluit lacrymarum, impleuitq. illud propheticum: Mar. 14
Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Plangit & Hieremias populum pænitentiam non Psal. 118
agentem, dicens: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plo Hier. 9
rabo populum istum per diem & noctem? Cur autem plangat, & defleat, sequenti sermone demonstrat: Nolite flere mortuum, neque plangatis eum. Flete planctu, qui egreditur; Hier. 22
quia non reuertetur ultra. Nequaquam igitur gentilis plangendus est, atque Iudæus, qui in ecclesia nõ fuerunt, & semel mortui sunt: de quibus saluator dicit: Dimitte mortuos se- Matth. 8
pelire mortuos suos: sed eos plange, qui per scelera atque peccata egrediuntur de ecclesia, & nolunt ultra reuerti ad eam damnatione uitiorum. Vnde & ad uiros ecclesiasticos, qui muri & turres ecclesiæ nuncupantur, loquitur sermo propheticus, dicens: Muri Sion, pro- Thr. 2
ferte lacrymas, implentes illud Apostoli: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: Rom. 12
ut dura corda peccantium uestris lacrymis prouocetis ad fletum, ne perseuerantes in malitia, audiant. Ego plantaui te uineam frugiferam, omne semen uerum: quo modo uersa es Hier. 2
in amaritudinem uitis alienæ? Et iterum: Ligno dixerunt, pater meus es tu: & lapidi, tu genuisti me, & uerterunt ad me dorsa, & non facies suas. Et est sensus: Noluerunt ad me conuerti, ut agerent pænitentiam, sed per cordis duritiam in iniuriam meam sua terga uerterunt. Quamobrem & Dominus loquitur ad Hieremiam: Vidisti, quæ fecerunt mihi ha- Hier. 3
bitatio Israel? Abierunt super omnem montem excelsum, & subter omne lignum frondosum, & fornicati sunt ibi, & dixi: Postquam fornicata est, & fecit hæc omnia, ad me reuertere, & non est reuersa. O clementia Dei, o nostra duritia, dum & post tanta scelera nos prouocat ad salutem: et ne sic quidem uolumus ad meliora conuerti. Si reliquerit, inquit, uxor uirum suum, & alii nupserit, & uoluerit postea reuerti ad eum; numquid suscipiet eam, & non detestabitur? Pro quo scriptum est, iuxta Hebraicam ueritatem, quod in Græcis & Latinis codicibus non habetur: Et tu reliquisti me: tamen conuertere, & suscipiam te, dicit Dominus. Esaias quoque in eundem sensum iisdem pene loquitur sermonibus: Esa. 31
Conuertimini, qui profundum cõsilium cogitatis, & iniquum filii Israel: reuertere ad me, Esa. 45
& redimam te. Ego Deus, & non est alius præter me, iustus & saluator non est absque me. Reuertimini ad me, & salui eritis. qui estis in extremis terræ. Recordamini horũ, & ingemiscite, & agite pænitentiã qui erratis. Conuertimini corde, & mementote priorum a sæculo: quoniam ego sum Deus, & non est alius absque me. Scribit & Iohel: Conuertimini ad me Iohel 2
ex toto corde uestro, in ieiunio, & lacrymis, & planctu: scindite corda uestra, & non uestimenta uestra. Misericors enim & miserator est Dominus, & agens pænitentiam super malitiis. Quantæ autem sit misericordiæ, & quam, ut ita loquar, nimiæ ineffabilisq. clementiæ, Osee propheta nos doceat, per quem loquitur Deus: Quid tibi faciam Ephraim? quo Osee 11
modo te protegam Israel? quid tibi, inquam, faciam? Sicut Adama ponam te, & sicut Seboim. Conuersum est cor meum in me, & conturbata est pænitudo mea. Nequaquam faciam secundum iram furoris mei. Vnde & Dauid loquitur in psalmo: Non est in morte qui Psal. 6
memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et in alio loco: Peccatum meum Psal. 31
notum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi. Dixi, pronunciabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu dimisisti impietatem cordis mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Verumtamen in diluuio aquarum multarum ad eum nõ approximabunt. Vide, quanta magnitudo sit fletuum, ut aquarum diluuio cõparetur. quos qui habuerit, & dixerit cum Hieremia: Non sileat pupilla oculi mei: statim in illo comple- Thren. 2
bitur: Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax deosculatæ sunt: ut, si te iu- Psal. 84
stitia & ueritas terruerint, misericordia & pax prouocent ad salutem. Totam pænitentiam peccatoris ostendit psalmus quinquagesimus, quando ingressus est Dauid ad Bethsabeæ, uxorem Vriæ Ethei, & a Nathan prophetante correptus, respondit: Peccaui. Statimq. me- 2. Reg. 12
ruit audire: Et Dominus abs te abstulit peccatum. Adulterio enim iunxerat homicidium: & tamen conuersus ad lacrymas, Miserere, ait, mei Deus secundum magnam misericordiam tuam: Et, secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Psal. 50
Magnum enim peccatum magna indigebat misericordia. unde iungit, & dicit: Multum laua me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me: Quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, (rex enim eram, &

alium

alium non timebam) & malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas
Rom. 11 cum iudicaris. Cóclusit enim Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur. Tantumq.
profecit, ut dudum peccator & pœnitens transierit in magistrnm, & dicat: Docebo iniquos
uias tuas, & impii ad te conuertentur. Confessio enim, & pulchritudo coiã eo1 ut, qui sua
Psal. 37 confessus fuerit peccata, & dixerit: Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insi
pientiæ meæ: fœditatem uulnerum in sanitatis decorem cómutet. Qui enim abscondit ini-
3. Reg. 21 quitatem suam, non prosperabitur. Achab, rex impiissimus, uineam Nabuthæ cruore pos-
sedit; & cum Hiezabel non tam coniugio sibi, quam crudelitate coniuncta, Heliæ increpa-
tione corripitur. Hæc dicit Dominus: Occidisti, & possedisti. Et iterum: In loco, in quo
linxerunt canes sanguinem Nabuthæ, ibi lingent sanguinem tuum, & Hiezabel canes co-
medent ante muros Iezrael. Quod cum audisset Achab, scidit nestimenta sua, & posuit sac-
cum super carnem suam, ieiunauitq. & dormiuit in cilicio: factusq. est sermo Domini ad
Heliam, dicens: Quoniam reueritus est Achab faciem meam, non inducam malum in die-
bus eius. Vnum scelus Achab & Hiezabel: tamen, conuerso ad pœnitentiam Achab, pœna
differtur in posteros, & Hiezabel, in scelere perseuerans, præsenti iudicio condemnatur.
Matth. 12 Loquitur & Dominus in euangelio: Viri Niniuitæ surgent in iudicium cũ generatione hac,
& condemnabunt eam, quia egerunt pœnitentiam in prædicatione Ionæ. Et iterum: Non
Luc. 5. 15 enim ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Drachma perit, & tamen inueni-
Matth. 18 tur in stercore. Nonagintanouem oues relinquuntur in solitudine; & una ouis, quæ aberra
uerat, pastoris humeris reportatur. unde & lætitia angelornm est super uno peccatore agen
te pœnitentiam. Quanta felicitas, ut de salute nostra exultent cælestia? De quibus dicitur:
Matth. 3 Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cælorum. Nullum in medio spatium. Mors
Luc. 15 & uita sibi contraria sunt, & tamen pœnitentia copulantur. Luxuriosus filius totam prode-
gerat substantiam; &, procul a patre, uix porcorum cibis inediam sustentabat. reuertitur
ad parentem: immolatur ei uitulus saginatus: stolam accipit & anulum, ut Christi recipiat
Eccls. 9 uestimentum, quod dudum polluerat, & audire mereatur: Candida sint semper uestimen-
ta tua. Receptoq. signaculo Dei, proclamet ad Dominum: Pater, peccaui in cælum, & co-
Psal. 4 ram te: & reconciliatus osculo, dicat ad eum: Signatum est super nos lumen uultus tui Do
Ezech. 18 mine. Iustitia iusti non liberabit eum, in quacumque die peccauerit: & iniquitas iniqui nó
nocebit ei, quacumque die conuersus fuerit. Vnumquemque iudicat sicut inuenerit. Nec
præterita considerat, sed præsentia: si tamen uetera crimina nouella conuersione mutentur.
Prou. 24 Septies cadit iustus, & resurget. Si cadit, quo modo iustus? si iustus, quo modo cadit? Sed
Matth. 18 iusti uocabulum non amittit, qui per pœnitentiam semper resurgit. Et non solum septies,
Luc. 7 sed septuagies septies delinquenti, si conuertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. Cui
plus dimittitur, plus diligit. Meretrix lacrymis pedes saluatoris lauat, & crine detergit; &
Luc. 18 in typum ecclesiæ de gentibus congregatæ meretur audire. Dimittuntur tibi peccata tua.
Hier. 18 Pharisæi iustitia perit superbia: & publicani humilitas confessione saluatur. Per Hieremiam
contestatur Deus: Ad summam loquar cótra gentem, & regnum, ut eradicem, & destruam,
& disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum aduersum
eam: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui ut facerem ei. Et ad summam lo
quar super gentem, & regnum, ut ædificem, & ut plantem illud. Si fecerit malum in con-
spectu meo, ut non audiat uocem meam: pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum
ut facerem ei. Statimq. infert: Ecce ego fingo contra uos malum, & cogito contra uos co-
gitationem. Reuertatur unusquisque a uia sua mala, & dirigite uias uestras, & studia ue-
stra. Qui dixerunt: Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque
Luc. 2 post prauitatem cordis sui malum faciemus. Symeon iustus in euangelio loquitur: Ecce hic
positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum: in ruinam uidelicet peccatorum, &
1. Cor. 5 in resurrectionem eorum, qui agunt pœnitentiam. Apostolus scribit ad Corinthios: Audi
tur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis ne inter gentes quidem, ita ut uxorem
patris aliquis habeat. Et uos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de me-
2. Cor. 2 dio uestrum, qui hoc opus fecit. Et in secunda ad eosdem epistola, ne abundantiori tristi-
tia pereat, qui eiusmodi est, reuocat eum, & obsecrat, ut cófirment super illum caritatem;
Iob. 14 ut qui incestu perierat, pœnitentia conseruetur. Nullus quidem mundus est a peccato, ne si
Iob. 25 unius quidem diei fuerit uita eius. numerabiles autem anni uitæ illius. Astra quoque ipsa
Iob. 4 non sunt munda in conspectu eius: & aduersum angelos suos peruersum quid excogitauit.
Si in cælo peccatum, quanto magis in terra? Si delictum in iis, qui carent tentatione cor-
Rom. 7 porea: quanto magis in nobis, qui fragili carne circumdamur, & cum Apostolo dicimus:
Miser

Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Non enim habitat in carne no Rom. 7
stra bonũ, nec agimus quod uolumus, sed quod nolumus; ut aliud anima desideret, aliud
caro facere cogatur. Quod si quidam iusti appellantur in scripturis, & non solum iusti, sed
iusti in conspectu Dei: iuxta illam iustitiam appellantur iusti, iuxta quam supra dictum est:
Septies in die cadit iustus, & resurgit. Et iuxta quod iniquitas iniqui nõ nocebit ei, in qua- Prou. 24
cumque die conuersus fuerit. Denique & Zacharias, pater Ioannis, qui scribitur Iustus, pec Ezech. 18
cauit in eo, quod non credidit, & statim silentio condemnatur. Et Iob, qui iustus, & im- Luc. 1
maculatus, ac sine querela in principio uoluminis sui scribitur, postea & Dei sermone, & Iob 1. 39
confessione sui peccator arguitur. Si Abraham, Isaac, & Iacob, prophetæ quoque, & aposto
li, nequaquam caruere peccato; si purissimum triticum habuit mixtas paleas: quid de no-
bis dici potest, de quibus illud scriptum est: Quid paleis ad frumentum, dicit Dominus? Hier. 23
Et tamẽ paleæ futuro reseruantur incẽdio: & zizania hoc tempore mixta sunt segetibus fru-
mentorum, donec ueniat, qui habet uentilabrum in manu sua, & purgauerit aream; ut con Luc. 3
greget triticũ in horrea, & quisquilias gehennæ igni comburat. Hæc omnia, quasi per pul-
cherrima scripturarum prata discurrens, in unum locum uolui congregare, & de speciosis-
simis floribus coronam tibi texere pænitentiæ, quam imponas capiti tuo, & assumas pen-
nas columbæ, & uoles, & requiescas, & clementissimo reconcilieris patri. Narrauit mihi Psal. 54
uxor quondam tua, nunc soror, atque conserua, quod iuxta præceptum Apostoli ex con- 1. Cor. 7
sensu abstinueritis uos ab opere nuptiarum, ut uacaretis orationi; tuaq. rursum uestigia,
quasi in salo posita, fluctuasse, immo, ut apertius loquar, esse prolapsa; illam autem audisse
a Domino cum Moyse: Tu uero hic sta mecũ: & dixisse de Domino: Statuit supra petram Exod. 34
pedes meos. Tnam domum, quæ fundamenta fidei solida non habebat, postea diaboli tur Psal. 39
bine concidisse. Porro illius perstare in Domino, & suum tibi hospitium non negare: ut,
cui prius coniunctus fueras corpore, nunc spiritu copuleris. Qui enim adhæret Domino, 1. Cor. 6
unus spirirus est. Cumq. uos rabies barbarorum, & imminens captiuitas separarer, sub iu-
risiurandi testificatione pollicitum, ut ad sancta transeuntem loca uel statim, uel postea se-
quereris, & seruares animam tuam, quam uisus fueras negligentia perdidisse. Redde igi-
tur, qnod præsente Deo spopondisti. Incerta est uita mortalium; ne ante rapiaris, quam
tuam impleas sponsionem. Imitare eam, quam docere debueras. Pro pudor, fragilior sexus
uincit sæculum, & robustior superatur a sæculo. Tanti dux femina facti est: & non sequeris
eam, in cuius salute candidatus es fidei? Quod si te rei familiaris tenent reliquiæ, ut scilicet
& mortes amicorum, & ciuium uideas, & ruinas urbium, atque uillarum: saltem inter ca-
ptiuitatis mala, & feroces hostium uultus, & prouinciæ tuæ infinita naufragia, teneto tabu
lam pænitentiæ, & memento conseruæ tuæ, quæ tuam quotidie suspirat, nec desperat salu-
tem. Tu uagaris in patria, immo non patria, quia patriam perdidisti: ista pro te in locis ue
nerabilibus resurrectionis, & crucis, & incunabulorum Domini saluatoris, in quibus par-
uulus uagiit, tui nominis recordatur, teq. ad se orationibus trahit; ut, si non tuo merito,
saltem huius salueris fide. Iacebat quondam paralyticus in lectulo, & sic erat cunctis artu- Luc. 5
bus dissolutus, ut nec pedes ad ingrediendum, nec manus mouere posset ad precandum; &
tamen profertur ab aliis, & restituitur pristinæ sanitati, ut portaret lectulum, qui dudum
portabatur a lectulo. Et te igitur absentem corpore, præsentem fide, offert conserua tua
Domino saluatori: & dicit cum Chananæa: Filia mea male uexatur a dæmonio. Recte Matth. 15
enim appellabo animam tuam filiam animæ eius, quæ sexus nescit diuersitatem: quia te,
quasi paruulum, atque lactentem, & necdum ualentem sumere solidos cibos, inuitat ad
lac infantiæ, & nutricis tibi alimenta demonstrar: ut possis dicere cum propheta: Erra- Psal. 118
ui sicut ouis perdita: qnære seruum tuum: quoniam mandata tua non sum oblitus.

ARGVMENTVM.

DOMESTICAM *eorum consuetudinem, unde uel famæ, uel pudicitiæ periculum sit, a uiduis & uirginibus uitandam esse docet. sumptum autem declamatorio more a se fuisse hoc argumentum, tum in fine huius, tum in alia quadam prodit epistola. Dicendi genus suasorium est: propterea coniecturis, dilemmatisq. festiuitate quadam admixtis, utitur.*

DE VITANDO SVSPECTO

contubernio.

EPISTOLA XLVII.

RETVLIT mihi quidam frater e Gallia, se habere sororem uirginem, matremq. uiduam; quæ in eadem urbe diuisis habitarent cellulis; & uel ob hospitii solitudinem, uel ob custodiendas facultatulas, præsules sibi quosdam clericos assumpsissent; ut maiore dedecore iungerentur alienis, quam a se fuerant separatæ. cumq. ego ingemiscerem, & multo plura tacendo, quam loquendo, significarem; Quæso te, inquit, corripias eas litteris tuis, & ad concordiam reuoces; ut mater filiam, & filia matrem agnoscat. Cui ego, Optimam, inquam, mihi iniungis prouinciam; ut alienus conciliem, quas filius, fraterq. non potuit. quasi uero episcopalem cathedram teneam, & non, clausus cellula, ac procul a turbis remotus, uel præterita plangam uitia, uel uitare nitar præsentia. Sed & incongruum est latere corpore, & lingua per rotum orbem uagari. Et ille, Nimium, ait, formidolosus es. ubi illa quondam constantia, in qua multo sale orbem defricans, Lucilianum quippiam retulisti? Hoc est, aio, quod me fugat, & labra diuidere non sinit. Postquam enim, arguendo crimina, factus sum criminosus; &, iuxta tritum uulgi sermone prouerbium, Iurgantibus, & negantibus cunctis, nec aures me
Psal. 68 credo habere, nec tactum; ipsiq. parietes in me maledicta resonarunt; & in me psallebant,
Psal. 140 qui bibebant uinum: coactus malo tacere didici rectius esse arbitrans, ponere custodiam ori meo, & ostium munitum labiis meis, quam declinare cor meum in uerba malitiæ, &, dum carpo uitia, in uitium detractionis incurrere. Quod cum dixissem, Non est, inquit, detrahere, uerum dicere: nec priuata correptio generalem facit doctrinam: cum aut rarus, aut nullus sit, qui sub huius culpæ reatum non cadat. Quæso ergo te, ne me, tanto itinere uexatum, frustra uenisse patiaris. Scit enim Dominus, quod, post uisionem sanctorum locorum, hanc uel maxime causam habui, ut cum tuis litteris sorori mederer, ac matri. Et ego, Iamiam, inquam, quod uis faciam: nam & epistolæ transmarinæ sunt; & specialiter sermo dictatus, raro potest inuenire quos mordeat. Te autem obsecro, ut clam sermonem hunc habeas: cumq. portaueris eum pro uiatico, si auditus fuerit, lætemur pariter; si autem contemptus, quod & magis reor, ego uerba perdiderim, tu itineris longitudinem.

Primum uos scire cupio, mater, & filia, me non iccirco scribere, quia aliquid de uobis sinistrum suspicer, sed, ne ceteri suspicentur, uestram errare concordiam. alioqui, quod absit, si peccatorum uos existimarem glutino cohæsisse, numquam scriberem, sciremq. me surdis narrare fabulam. Deinde hoc obsecro, ut, si mordacius quippiam scripsero, non tam meæ putetis austeritatis esse, quam morbi. Putridæ carnes ferro curantur, & cauterio: uenena serpentina pelluntur antidoto. Quod satis dolet, maiori dolore expellitur. Ad extremum hoc dico, quod, si etiam hæc conscientia criminis uulnus non habeat, habet tamen fama ignominiam. Mater, & filia, nomina pietatis, officiorum uocabula, uincula naturæ, secundaq. post Deum fœderatio. Non est laus, si uos diligitis: scelus est, quod odistis. Do
Luc. 2 minus Iesus Christus subiectus erat parentibus suis: uenerabatur matrem, cuius ipse erat pater: colebat nutricium, quem nutrierat: gestatumq. se meminerat alterius utero, alterius
Ioan. 19 brachiis. unde & in cruce pendens, commendat parentem discipulo, quam numquam ante crucem dimiserat. Tu uero filia, (iam enim desino ad matrem loqui, quam forsitan & ætas, & imbecillitas, ac solitudo excusabilem facit) tu, inquam, filia, eius domum angustam iudicas, cuius non tibi fuit uenter angustus? Decem mensibus utero clausa uixisti, & uno die in uno cubiculo cum matre non duras? An oculos eius ferre non potes? & quia omnes motus tuos, utpote illa quæ genuit, quæ aluit, & ad hanc adduxit ætatem, facilius intelli-

intelligit, testem domesticam fugis? Si uirgo es, quid times diligentem custodiam? si corrupta, cur non palam nubis? Secunda post naufragium tabula est, quod male cœperis, saltem hoc remedio temperare. Neque uero hoc dico, quod post peccatum tollam pænitentiam, ut, quod male cœpit, male perseueret, sed quod desperem in istiusmodi copula diuulsionem. Alioqui, si ad matrem migraueris post ruinam, facilius poteris cum ea plangere, quod per illius absentiam perdidisti. Quod si adhuc integra es, & non perdidisti: serua, ne perdas. Quid tibi necesse est in ea uersari domo, in qua necesse habeas quotidie aut perire, aut uincere? Quis umquam mortalium iuxta uiperam securos somnos capit? quæ etsi non percutiat, certe solicitat. Securius est perire non posse, quam iuxta periculum non perisse. In altero tranquillitas est, in altero gubernatio. ibi gaudemus, hic euadimus. Sed forte respondeas: Non bene morata mater est, res sæculi cupit, amat diuitias, ignorat ieiunium, oculos stibio linit, uult compta procedere, & nocet proposito meo; nec possum cum huiusmodi uiuere. Primum quidem, etiam si talis est, ut causaris; maius habebis præmium, si talem non deseras. Illa te diu portauit in utero, diu aluit; & difficiliores infantiæ mores blanda pietate sustinuit. lauit pannorum sordes, & immundo sæpe fœdata est stercore. assedit ægrotanti; &, quæ pro te sua fastidia sustinuit, tua quoque passa ad hanc perduxit ætatem: ut Christum amares, docuit. Non tibi displiceat eius conuersatio, quæ te sponso tuo uirginem consecrauit. Quod si ferre non potes; & delicias eius fugis; atque (ut uulgo solet dici) sæcularis est mater: habes alias uirgines, habes sanctum pudicitiæ chorum. Quid matrem deserens, eum eligis, qui forsitan suam reliquit sororem, & matrem? Illa difficilis, sed iste facilis: illa iurgatrix, ergo iste placabilis. Quæro, utrum uirum secuta sis, an postea inueneris? Si eum secuta es; manifestum est, cur matrem reliqueris. si postea reperisti; ostendis, quid in matris hospitio non potueris inuenire. Durus dolor, & meo mucrone me uulneras: Qui ambulat, inquit, simpliciter, ambulat confidenter. Tacerem, si me non morderet conscientia, & in aliis meum crimen nō reprehenderem, nec per trabem oculi mei alterius festucam uiderem. Nunc autem, cum inter fratres procul habitans, eorumq. fruens contubernio, honeste sub arbitris & uideam raro, & uidear: impudentissimum est eius te uerecundiam non sequi, cuius sequeris exemplum. Quod si dixeris: Et mihi sufficit conscientia mea: habeo Deum iudicem, qui meæ uitæ est testis: non curo quid loquantur homines: audi Apostolum scribentem: Prouidentes bona non solum corā Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si quis te carpit, quod sis Christiana, quod sis uirgo: non cures: quod ideo dimiseris matrem, ut in monasterio inter uirgines uiueres, talis detractio laus tua est. Vbi non luxuria in puella Dei, sed duritia carpitur, crudelitas ista pietas est. illum enim præfers matri, quem præferre iuberis & animæ tuæ. quem si & ipsa prætulerit, & filiam te sentiet, & sororem. Quid igitur? scelus est, sancti uiri habere contubernium? Obtorto collo me in ius trahis; ut aut probem quod nolo, aut multorum inuidiam subeam. Sanctus uir numquam a matre filiam seiungit: utramque suscipit, utramque ueneratur. Sit quamlibet sancta filia, mater uidua; indicium castitatis est. Si coæuus tuus est ille nescio quis, matrem tuam honoret ut suam: si senior te, ut filiam diligat, & parentis subiiciat disciplinæ. Non expedit amborum famæ, plus te illum amare, quam matrem: ne non uideatur in te affectum eligere, sed ætatem. Et hæc dicerem, si fratrem monachum non haberes, si domesticis careres præsidiis. nunc uero, pro dolor, inter matrem, atque germanum, & matrem uiduam, fratremq. monachum, cur se alienus interserit? Bonum quidem est, ut te & filiam noueris, & sororem. si autem utrumque non potes, & mater quasi dura respuitur; saltem frater placeat. si frater asperior est; mollior sit illa, quæ genuit. Quid palles? quid æstuas? quid uultum rubore suffundis? & trementibus labiis impatientiam pectoris contestaris? Non superat amorem matris & fratris, nisi solius uxoris affectus. Audio præterea te suburbana rura, uillarum amœnitates cum affinibus, atque cognatis, & istiusmodi generis hominibus circumire. nec dubito, quin uel consobrina, uel soror sit, in quarum solatium noui generis ducaris assecla. Absit quippe, ut, quamuis proximi sint, & cognati, uirorum te suspicer captare consortia. Obsecro ergo te uirgo, ut mihi respondeas. Sola uadis in comitatu propinquorum, an cum amasio tuo? Quamuis sis impudens, sæcularium oculis eum ingerere nō audebis. si enim hoc feceris; & te, & illum familia uniuersa cantabit: uos cunctorum digiti denotabunt. ipsa quoque soror, aut affinis, siue cognata, quæ in adulationem tui sanctum nonnumquam coram te uocant, cum se paulULum auerterint, portentuosum ridebunt maritum. Sin autem sola ieris; quod & magis existimo: utique inter seruos adolescentes, inter maritatas feminas, atque nupturas, inter lasciuas puellas, & comatos linteatosq.

Prou. 10
Matth. 7
Rom. 12
Matth. 10
Ioan. 12

teatosq. iuuenes, furuarum uestium puella gradieris: Dabit tibi barbatulus quilibet manum; sustentabit lassam; &, pressis digitis, aut tentabitur, aut tentabit. Erit tibi inter uiros matronasq. conuiuiũ: spectabis aliena oscula, prægustatos cibos: & non absque scandalo tuo in aliis sericas uestes, auratasq. miraberis. In ipso quoque conuiuio ut uescaris carnibus, quasi inuita cogeris. Vt uinum bibas, Dei laudabitur creatura. Vt laues balneis, sordibus detrahetur. Et omnes te, cum aliquid eorum, quæ suadent, retrectans feceris, puram, simplicem, dominam, & uere ingenuam conclamabunt. Personabit interim aliquis cantor ad mensam, & inter psalmos dulci modulamine currentes, quoniam alienas non audebit uxores, te, quæ custodem non habes, sæpius respectabit. loquetur nutibus; &, quidquid metuit dicere, significabit affectibus. Inter has tantas illecebras uoluptatum etiam ferreas mentes libido domat; quæ maiorem in uirginibus patitur famem, dum dulcius putat omne, quod nescit. Narrant gentilium fabulæ, cantibus Sirenarum nautas isse in saxa præcipites, & ad Orphei citharam arbores bestiasq. ac silicum dura mollita. Difficile inter epulas seruatur pudicitia. Nitens cutis sordidum ostendit animum. Legimus in scholis pueri, & spirantia in plateis æra perspeximus; aliquem, ossibus uix hærentem, illicitis arsisse amoribus, & ante uita caruisse, quam peste. Quid tu facies puella, sani corporis, delicata, pinguis, rubens, æstuans inter carnes, inter uina, & balneas, iuxta maritos, iuxta adolescentulos? quæ etsi rogata non feceris, tamen formæ putes testimonium, si rogeris. Libidinosa mens ardentius honesta persequitur, &, quod non licet, dulcius suspicatur. Vestis ipsa uilis & pulla, animi tacentis indicium est; si rugam non habeat; si per terram, ut altior uidearis, non trahatur; si de industria dissuta sit tunica, ut aliquid intus appareat, operiatq. quod fœdum est, & aperiat quod formosum. Caliga quoque ambulantis nigella ac nitens, stridore ad se iuuenes uocat. Papillæ fasciolis comprimuntur, & crispanti cingulo angustius pectus arctatur. Capilli uel in frontem, uel in aures defluunt. Palliolum interdum cadit, ut candidos nudet humeros, &, quasi uideri noluerit, cælat festina, quod uolens detexerat. Et quando in publico quasi per uerecundiam operit faciem; lupanarium arte, id solum ostendit, quod ostensum magis placere potest. Respondebis: Vnde me nosti; et quo modo, tam longe positus, iactas in me oculos tuos? Fratris hoc tui mihi narrauerunt lacrymæ, & intolerabiles per momenta singultus. atque utinam ille mentitus sit, & magis timens hoc, quam arguens, dixerit. sed, mihi crede, nemo mentiens plorat. Dolet sibi prælatum iuuenem, non quidem comatum, non uestium sericarum, sed torosulum, & in sordibus delicatum; qui ipse sacculum signet, textrinum teneat, pensa distribuat, regat familiam, emat quidquid de publico necessarium est; dispensator, & dominus, & præueniens officia seruulorum, quem omnes rodant famuli, &, quidquid domina non dederit, illum clamitent subtraxisse. Querulum seruulorum genus est; &, quantacumque dederis, semper eis minus est. non enim considerant, de quanto, sed quantum detur; doloremq. suum solis, quod possunt, obtrectationibus consolantur. Ille parasitum, iste impostorem, hic heredipetam, alius nouo quolibet appellat uocabulo. Ipsum iactant assidere lectulo, obstetrices adhibere languenti, portare matulam, calefacere lintea, plicare fasciolas. Facilius mala credunt homines, &, quodcumque domi fingitur, rumor in publicum fit. Nec mireris, si ancillæ & seruuli de uobis ista confingant; cum mater quoque id ipsum queratur, & frater. Fac igitur, quod moneo, quod precor, ut primum matri, dehinc, si id fieri non potest, saltem fratri reconcilieris. aut, si ista tam cara nomina hostiliter detestaris; diuidere ab eo, quem tuis diceris prætulisse. si autem & hoc non potes; reuerere certe tuos; si non potes deserere; uel honestius sodali tuo utere. Separentur domus uestræ, diuidaturq. conuiuium, ne maledici homines, sub uno tectulo uos manentes, lectulum quoque criminentur habere communem. Potes & ad necessitates tuas quale uoluisti habere solatium, & aliqua ex parte publica carere infamia. quamquam cauenda sit macula, quæ nullo nitro, secundum Hieremiam, (Hier. 2) nulla fullonum herba elui potest. Quando uis, ut te uideat & inuisat; adhibe arbitros, amicos, libertos, seruulos. Bona conscientia nullius oculos fugit. Intret intrepidus, securus exeat. Taciti oculi, & sermo silens, & totius corporis habitus uel trepidationem interdum, uel securitatem loquuntur. Aperi, quæso, aures tuas, & clamorem totius ciuitatis exaudi. Iam perdidistis uestra uocabula, & mutuo ex uobis cognomina suscepistis: tu illius diceris, & ille tuus. Hæc mater audit, & frater; paratiq. sunt, & precantur uos sibi diuidere, & priuatam uestræ coniunctionis infamiam laudem facere communem. Tu esto cum matre, sit ille cum fratre. Audentius diliges sodalem fratris tui: honestius amabit mater amicum filii, quam filiæ suæ. quod si nolueris; si mea monita rugata fronte contempseris; epistola tibi

hæc

hæc uoce libera proclamabit: Quid alienum seruum obsides? quid ministrum Christi famulum tibi facis? respice ad populum: singulorum facies intuere. ille in ecclesia legit, in te aspiciunt uniuersi; nisi quod pene licentia coniugali de tua infamia gloriaris. Nec iam secreto dedecore potes esse contenta. procacitatem libertatem uocas. Facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere. Iterum me malignum, iterum suspiciosum, & rumigerulum clamitas. Ego ne suspiciosus? ego ne maleuolus? qui, ut in principio epistolæ præfatus sum, ideo scripsi, quia non suspicabar: an tu negligens, dissoluta, cótemptrix; quæ, annos nata uigintiquinque, adolescentem necdum bene barbatulum, ita brachiis tuis, quasi cassibus, inclusisti? Optimum reuera pædagogum, qui te moueat, qui asperitate frontis terreat. Et quamquam in nullis ætatibus libido sit tuta; tamen, uel cano capite, ab aperta defendat ignominia. Veniet, ueniet tempus, (dies enim allabitur, dum ignoras) & iste formosulus tuus, quia cito senescunt mulieres, maxime quæ iuxta uiros sunt, uel ditiorem reperiet, uel iuniorem. tunc te pænitebit consilii tui, & tædebit pertinaciæ, quando & rem, & famam amiseris; quando, quod male iunctum fuerat, diuidetur bene. Nisi forte secura es, &, coalescente tanti temporis caritate, dissidium non uereris. Tu quoque mater, quæ propter ætatem maledicta non meruis, noli sic uindicare, ut pecces. Magis a te discat filia separari, quam tu ab illa seiungi. Habes filium, & filiam, & generum, immo & contubernalem filiæ tuæ. quid quæris aliena solatia, & ignes iam sopitos suscitas? honestius est tibi saltem culpam filiæ sustentare, quam occasionem tuæ quærere. Si tecum filius monachus, pietatis uiduitatisq. præsidium: quid tibi alienum hominem quæris, in ea præsertim domo, quæ filium, & filiam capere non potuit? Eius iam ætatis es, ut possis nepotes habere ex filia: inuita ad te utrumque: reuertatur cum nito, quæ sola exierat. uirum dixi, non maritum. nemo calumnietur. sexum significare uolui, non coniugium. Aut, si erubescit, & retractat, & domum, in qua nata est, arbitratur angustam: uos ad eius hospitium pergite: quamuis arctum sit, facilius matrem, & fratrem capere potest, quam hominem alienum; cum quo certe in domo una, sine cubiculo, casta manere non poterat. Sint in una domo duæ feminæ, & duo masculi. si autem & tertius ille μεσόζυγος tuus abire non uult, & seditiones ac turbas concitat; sit biga, sit triga, frater uester, ac filius; & sororem illi exhibebis & matrem. Alii uitricum & generum uocitent, ille nutricium appellet, & fratrem. Hæc ad breuem lucubratiunculam celeri sermone dictaui, uolens desiderio postulantis satisfacere, & quasi ad scholasticam materiam me exercens: eadem enim die mane pulsabat ostium, qua profecturus erat: simulq. ut ostenderem obtrectatoribus meis, quod & ego possem, quidquid ueniret in buccam, dicere: unde & de scripturis pauca perstrinxi; nec orationem meam, ut in ceteris libris facere solitus sum, illarum floribus texui. extemporalis est dictatio, & tanta ad lumen lucernulæ facilitate profusa, ut notariorum manus lingua præcurreret, & signa ac furta uerborum uolubilitas sermonum obrueret. quod iccirco dixi, ut, qui non ignoscit ingenio, ignoscat uel tempori.

Hier. 3

ARGVMENTVM.

SABINIANVS Diaconus, uirum, cuius uxorem uitiauerat, fugiens, in Bethlehem uenerat: per litteras Episcopus suus illum Hieronymo commendauerat: manens in sanctis locis, & Diaconi officio fungens, uirginem quandam sacram e monasterio Bethlehemitico ad stuprum, fugamq. sollicitauit: deprehenso, ac ueniam petenti ignouit uir sanctus. is deinde passim fama illius obtrectare cœpit. admonet nunc eum per litteras, ut pænitentiam aliquo in monasterio inclusus agat.

AD SABINIANVM DIACONVM, increpatoria.

EPISTOLA XLVIII.

SAMVEL quondam lugebat Saulem, quia pænituerat Dominum, quod unxisset eum regem super Israel. et Paulus Corinthios, in quibus audiebatur fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes quidem, uoce flebili commonebat, dicens: Ne, cum rursus uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos ex iis, qui ante peccauerunt, & non egerunt pænitentiam super immunditiis, quas gesserunt in impudicitia, & fornicatione. Si hoc propheta, & Apostolus, nulla ipsi

1.Reg.16 2.Cor.12

labe maculati, elementi in cunctos mente faciebant: quanto magis ego ipse peccator in te debeo facere peccatore, qui non uis erigi post ruinam, nec oculos ad cælum leuare; sed,
Luc. 15 prodita patris substantia, porcorum siliquis delectaris; & superbiæ prærupta conscendens, præceps laberis in profundum? Deum uentrem uis habere pro Christo; seruis libidini; gloriaris in carne, & confusione tua; &, quasi pinguis hostia, in mortem propriam saginaris;
Rom. 2 imitarisq. eorum uitam, quorum tormenta non metuis; ignorans, quoniam benignitas Dei ad pænitentiam te hortetur. Secundum autem duritiam tuam & cor impænitens, the-
Exod. 4 saurizas tibi iram in die iræ. An iecirco induratur, iuxta Pharaonem, cor tuum, quia non statim percuteris; & differris diu ad pœnam? Et ille dilatus est; & decem plagas, non quasi ab irato Deo, sed quasi a patre commonente sustinuit; donec, in peruersum acta pæniten-
Exod. 14 tia, populum, quem dimiserat, per deserta sequeretur, & ingredi auderet maria: per quæ uel sola doceri potuit, timori habendum eum, cui etiam elementa seruiunt. Dixerat & il-
Exod. 5 le: Non noui Dominum, neque dimitto Israel. Quem tu imitans loqueris: Visio, quam hic
Ezech. 12 uidet, in dies longos est, & in tempora longa iste prophetat. Propter quod dicit idem propheta: Hæc dicit Adonai Dominus: Non prolongabuntur amplius omnes sermones mei, quoscumque loquar, quia loquar uerbum, & faciam. Sanctus Dauid de impiis, & de scelestis; quorum tu pars non modica, sed princeps es; quod sæculi felicitate fruerentur, & di
Psal. 72 cerent: Quo modo cognouit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias: pene lapso pede, & fluctuanti uestigio causabatur, dicens: Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Præmiserat enim, quia æmulatus sum super iniqua agentes, pacem peccatorum uidens, quia non est respectus morti eorum, & solida plaga in flagella eorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus nō flagellabuntur. Propterea tenuit eos superbia, circumdati sunt iniquitate, & impietate sua. Egredietur, sicut ex adipe, iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis. Cogitauerunt, & locuti sunt mala, iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum pertransiit super terram. Nonne tibi uidetur de te omnis iste psalmus esse compositus? Vegeto quippe es corpore; & nouus antichristi apostolus, cum in una notus fueris ciuitate, transgrederis ad aliam. Non indiges sumptibus, non plaga forti percuteris. Et cum hominibus, qui non sunt, ut tu, irrationabilia iumenta, corripi non mereris. Propterea elatus es in superbiam; & uestimentum tuum fœtet luxuria; &, quasi ex aruina pingui & quodam adipe eructans uerba mortifera, non te respicis esse moriturum; nec umquam, post expletam libidinē, pænitentia remorderis. Transisti in affectum cordis; &, ne tibi solus uidearis errasse, simulas nefanda de seruis Dei, nesciens quod iniquitatem in altum loquaris, & ponas in cælum os tuum. Nec mirum, si a te
Matth 10 qualescumque serui Dei blasphementur, cum patremfamilias Beelzebub uocauerint patres
Luc. 6. 23 tui. Non est discipulus supra magistrum, nec seruus supra Dominum suum. Si illi in uiridi ligno tanta fecerunt, ru in me arido ligno quid facturus es? Tale quid & in Malachia
Malach. 3 plebs scandalizata credentium, de ore tuo loquitur: Dixerunt, uanus est, qui seruit Deo. Et quid plus? Quia custodiuimus mandata eius, & quoniam iuimus supplicantes ante faciem Dei omnipotentis. Et nunc nos beatos dicimus alienos. Reædificantur omnes, qui faciunt iniqua. Aduersati sunt Deo, & salui facti sunt. Quibus postea diem iudicii Dominus comminatur; &, quid inter iustum, & iniustum futurum sit, multo ante prænuncians, ait: Et conuertimini: & uidebitis, quid sit inter iustum, & iniustum, inter seruientem Domino, & non seruientem Domino. Hæc tibi ridicula forte uideantur, qui comœdis, & lyricis scriptoribus, mimis, & lentulis delectaris: quamquam ne ista tibi quidem præ nimia cordis hebetudine intelligenda concesserim. Prophetarum uerba conte-
Amos 1. 2 mnas, sed respondebit Amos: Et in tribus & in quattuor impietatibus, nonne auersabor eum, dicit Dominus? Quoniam enim Damascus, Gaza, Tyrus, Idumæa, Ammonitæ, & Moabitæ, Iudæi quoque, & Israel; sæpe ad se Dei uaticinio destinato, ut agerent aliquando pænitentiam, audire contempserunt, iræ suæ, quam illaturus est Dominus; causas iustissimas profert, dicens: In tribus & quattuor impietatibus nonne auersabor eos? Sceleratum est, inquit, mala cogitare: concessi. Nequius est, male cogitata uelle perficere: & hoc pro mea misericordia benignus indulsi. Numquid & opere implendum peccatum
Ezech. 18 fuit; & mea superbe calcanda clementia? Tamen & post factum, quia malo pænitentiam
Marc. 2 peccatoris, quam mortē: Non enim sani opus habent medico, sed male habentes: iacenti manum porrigo, &, conspersum in sanguine suo ur propriis fletibus lauetur, exhortor. Quod si nec sic pænitentiam uult agere, &, fracto nauigio, tabulam, per quā saluari poterat,

non retentat; cogor dicere: Super tribus & quattuor impietatibus nonne auersabor eum, dicit Dominus? Auersionem dicens pro pœna, dum suæ peccator relinquitur uoluntati. Inde est, quod peccata patrum in tertiam & quartam generationem restituit, dum non uult statim punire peccantes: sed ignoscens primis, postrema condemnat. Alioqui, si protinus scelerum ultor existeret; & multos alios, & certe Paulum apostolum ecclesiæ non haberent. Ezechiel propheta, cuius supra fecimus mentionem, Dei uerbum ad se factum referens, ait: Aperi os tuum, & manduca, quæ ego dabo tibi. Et uidi, inquit, & ecce manus extenta ad me, & in ipsa uolumen libri. Et reuoluit illud in conspectu meo, & in ipso scriptum erat a facie & retrorsum, lamentum, & carmen, & uæ. Prima scriptura ad te pertinet, si tamen uolueris agere pœnitentiam post delictum. Secunda ad sanctos, qui ad Dei canticum prouocantur. non est enim pulchra laudatio in ore peccatoris. Tertia ad tui similes: qui desperantes, semet ipsos tradiderunt immunditiæ, & fornicationi, & uentri, & iis quæ infra uentrem sunt, qui putant omnia morte finiri, & nihil esse post mortem, & dicunt: Tempestas si transierit, non ueniet super nos. Liber ille, quem propheta deuorat, omnis series scripturarum est. In quibus & pœnitens plangitur, & iustus canitur, & maledicitur desperans. Nihil ita repugnat Deo, quam cor impœnitens. Solum crimen est, quod ueniam consequi non potest. si enim ei ignoscitur post peccatum, qui peccare desistit; & ille flectit iudicem, qui rogat; impœnitens autem omnis ad iracundiam prouocat iudicantem: solum desperationis crimen est, quod mederi nequeat. Porro, ut scias Deum quotidie peccatores ad pœnitentiam prouocare: qui si rigidi perstiterint, de clemente eum seuerum & trucem faciunt: audi Esaiæ uerba, dicentis: Et uocabit, inquit, Dominus Sabaoth in die illa ad fletum, & planctum magnum, & decaluationem, & accinctionem ciliciorum. Ipsi uero fecerunt lætitiam, & exultationem, mactantes uitulos, & immolantes oues, ut comederent carnes, & biberent uinum, dicentes: Manducemus, & bibamus: cras enim moriemur. Post quas uoces, & perditæ mentis audaciam, scriptura commemorat, dicens: Et reuelata sunt hæc in auribus Domini Sabaoth: non remittetur uobis hoc peccatum, donec moriamini. Si enim peccato mortui fuerint, tunc eis remittetur peccatum: quod, quamdiu in peccato uixerint, non dimittitur. Parce, quæso, animæ tuæ. Crede, Dei filium futurum esse iudicem. Recordare, a quo episcopo diaconus ordinatus sis. Nec mirum, quamuis sanctum hominem, tamen in homine deligendo potuisse falli; cum & Deum pœniteat, quod Saul in regem unxerit: et in duodecim apostolis Iudas sit proditor repertus: & de quondam ordinis tui hominibus Nicolaus Antiochenus, immunditiarum omnium, & Nicolaitarum hæreseos auctor extitisse referatur. Non tibi illa nunc replico, quod plures uirgines stuprasse narreris; quod a te nobiliū uiolata matrimonia publico cæsa sint gladio; quod per lupanaria impurus, & helluo cucurristi. Magna quidem ista sunt pondere suo, sed fiunt eorum, quæ illaturus sum, cōparatione leuiora. Rogo, quantum crimen est, ubi stuprum & adulterium parum est? Infelicissime mortalium, tu speluncam illam, in qua Dei filius natus est, & ueritas de terra orta est, & terra dedit fructum suum, de stupro condicturus ingrederis? non times, ne de præsepi infans uagiat, ne puerpera uirgo te uideat, ne mater Domini contempletur? Angeli clamant, pastores currunt, stella desuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hierosolyma conturbatur: & tu cubiculum uirginis, decepturus uirginem, irrepis? Paueo miser, & tam mente, quam corpore perhorresco, ponere tibi uolens ante oculos tuos opus tuum. Tota ecclesia nocturnis uigiliis Christum dominum personabat; & in diuersarum gentium linguis unus in laudibus Dei spiritus concinebat. tu inter ostia quondam præsepis Domini, nunc altaris, amatorias epistolas fulciebas, quas postea illa miserabilis, quasi flexo adoratura genu, inueniret, & legeret. Et stabas deinceps in choro psallentium, & impudicis nutibus loquebaris. Pro nefas, non possum ultra progredi. Prorumpunt lacrymæ ante, quam uerba, & indignatione pariter ac dolore, in ipso meatu faucium spiritus coarctatur. Vbi mare illud eloquentiæ Tullianæ? ubi torrens fluuius Demosthenis? nunc profecto muti essetis ambo, & uestra lingua torpesceret. inuenta est res, quam nulla eloquentia explicare queat. repertum est facinus, quod nec mimus fingere, nec scurra ludere, nec Atellanus possit effari. Moris est in Aegypti & Syriæ monasteriis, ut tam uirgo, quam uidua, quæ se Deo nouerint, & sæculo renunciantes, omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea contra Apostoli uoluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac uelato. nec hoc quispiam, præter tondentes, nouit, & tonsas, nisi quod, quia ab omnibus fit, pene scitur ab omnibus. hoc autem duplicem ob causam de con-

Marginalia: Exo. 20 · Ezech. 3 · Ezech. 2 · Eccli. 15 · Esa. 28 · Esa. 22 · 1. Cor. 15 · Esa. 22 · 1. Reg. 15 · Matth. 27 · Apoc. 2 · Psal. 84 · Luc. 2 · Matth. 2 · 1. Cor. 11

ſuetudine uerſum eſt in naturam; uel quia lauacrum non adeunt; uel quia oleum nec capite, nec ore norunt; ne a paruis animalibus, quæ inter cutem & crinem gigni ſolent, & concretis ſordibus opprimantur. Videamus igitur, tu uir bone inter iſta quid feceris. Futuro matrimonio, in ſpelunca illa uenerabili, quaſi quoſdam obſides accipis capillos, ſudariola infelicis, & cingulum dotale pignus deportas, iurans ei te nullam ſimiliter amaturũ. deinde curris ad paſtorum locum, &, angelorum deſuper ſtrepitu concinente, in eadem uerba teſtaris. Nihil dico amplius, quod in oſcula rueris, quod amplexatus ſis. Totum quidem de te credi poteſt; ſed ueneratio præſepis & campi nõ me ſinunt plus credere, quam te uoluntate tantum & animo corruiſſe. Miſer, nonne, quando in ſpelunca cum uirgine ſtare cœpiſti, caligauerunt oculi tui, lingua torpuit, conciderunt brachia, pectus intremuit, nutauit inceſſus? Poſt apoſtoli Petri baſilicam, in qua Chriſti flammeo cõſecrata eſt, poſt crucis & reſurrectionis & aſcenſionis Dominicæ ſacramenta, in quibus rurſum ſe in monaſterio uicturam ſpoponderat, audes crinem accipere tecum noctibus dormituræ, quem Chriſto meſſuerat in ſpelunca? Deinde a ueſpere uſque mane feneſtræ illius aſſides, & quia, propter altitudinem, hærere uobis comminus non licebat, per funiculum uel accipis aliquid, uel remittis. Vide, quanta diligentia domini fuerit, ut numquam domi uirginem, niſi in eccleſia, uideris; & cum talem uterque ueſtrum habuerit uoluntatem, niſi per feneſtram nocte facultas uobis non fuerit colloquendi. Oriebatur tibi, ut poſtea didici, ſol inuito. exanguis, marcidus, pallidus, ut ſuſpicione omni careres, euangelium Chriſti, quaſi diaconus, lectitabas. Nos pallorem ieiunii putabamus; exangue os contra inſtitutum ac morem tuum, quaſi confectum uigiliis mirabamur. Iam tibi & ſcalæ, per quas deponeres miſeram, parabantur: iam iter diſpoſitum, decreta nauigia, condicta dies, fuga animo pertractata: & ecce angelus ille cubiculi Mariæ ianitor, cunarum Domini cuſtos, & infantis Chriſti gerulus, coram quo tanta faciebas, ipſe te prodidit. O funeſtos oculos meos, o diem illum omni maledictione digniſſimum, in quo epiſtolas illas tuas, quas hucuſque retinemus, conſternata mente legi. Quæ ibi turpitudines? quæ blanditiæ? quanta de condicto ſtupro exultatio? Hæccine diaconum, non dicam loqui, ſed ſcire potuiſſe? Vbi miſer iſta didiciſti, qui in eccleſia te nutritum eſſe iactabas? niſi quod in eiſdem epiſtolis iuras te numquam pudicum, numquam fuiſſe diaconum. ſi negare uolueris, manus tua te redarguet, ipſi apices proclamabunt. Habeto igitur interim lucrum ſceleris: non poſſum tibi ingerere, quæ ſcripſiſti. Iaces itaque aduolutus genibus meis, & miſericordiam, ut tuis uerbis utar, ſanguinis deprecaris. Et o te miſerum, neglecto iudicio Dei, me tantum, quaſi uindicem, times. Ignoui, fateor. quid enim aliud poſſum tibi facere Chriſtianus? hortatus ſum, ut ageres pœnitentiam; & in cilicio, & cinere uolutareris; ut ſolitudinem peteres; ut uiueres in monaſterio; ut Dei miſericordiam iugibus lacrymis implorares. At
Oſee 7 tu, bonæ ſpei columen, excetræ ſtimulis inflammatus, factus es mihi in arcum peruerſum,
Gal.4 & contra me conuiciorum ſagittas iacis. Inimicus tibi factus ſum, uera dicens. Non doleo de maledictis: quis enim neſciat, nihil, niſi flagitioſum, tuo ore laudari? hoc plango, quod te ipſe non plangis, quod te non ſentis mortuum, quod, quaſi gladiator paratus libithynæ, in proprium funus ornaris. Amiciris linteis: digitos anulis oneras: dentes puluere teris: raros in rubenti caluaria digeris capillos: taurina ceruix, toris adipeis intumeſcens, nec, quia propter libidinem fracta eſt, inclinatur. ſuper hæc, unguenta fragras: mutas balneas: & contra renaſcentes pilos pugnas: per forum ac plateas nitidus ac po
Hier.3.18 litus amator incedis. Facies meretricis facta eſt tibi, neſcis erubeſcere. Conuertere miſer ad Dominum, ut ad te Dominus conuertatur. Age pœnitentiam, ut & ille agat pœnitentiam ſuper omnibus, quæ locutus eſt, malis, ut faceret tibi. Quid, neglecto uulnere proprio, alios niteris infamare? quid me, bene tibi & ſedulo conſulentem, quaſi phreneticus morſu laceras? Eſto, ego flagitioſus ſim, ut uulgo iactitas: ſaltem mecum age pœnitentiam. Crimino ſus, ut ſimulas: imitare lacrymas crimino ſi. Num mea peccata uirtutes tuæ ſunt? an malorum tuorum putas ſolatium, ſi multos tui ſimiles habeas? Fluant paululum de oculis lacrymæ: inter ſericum & linteamina, quibus tibi uideris fulgidus & formoſus, intellige te nudum, conſciſſum, ſordidatum, mendicantem. Numquam eſt ſera
Luc.10 pœnitentia. Quamuis de Hieroſolymis deſcenderis, & ſis in itinere uulneratus, inde te
Ioan.11 Samaritanus impoſitum iumento, curandumq. ad ſtabulum referet. Sed etſi mortuus ia-
Matth.9 ces in ſepulcro, tamen & fœtentem Dominus ſuſcitabit. Imitare ſaltem cæcos illos, pro-
Mar.10 pter quos ſaluator, dimittens domum ſuam, & hereditatem ſuam, Hiericho uenit. Se-
Eſa.9 dentibus in tenebris & umbra mortis lux orta eſt eis. Qui poſtquam præterire Dominum

cogno-

cognouissent, cœperunt clamare, dicentes: Fili Dauid miserere nostri. Poteris & tu uidere, si clames, si accitus ab eo sordida uestimenta proiicias. Cum cōuersus ingemueris, tunc saluus eris, & tunc scies ubi fueris. Tangat modice cicatrices tuas, pertractet luminū quondam tuorū uestigia. Licet ab utero sic genitus sis, & in delictis cōceperit te mater tua: asperges te hysopo, & mundaberis: lauabit te, & super niuē dealbaberis. Quid incuruus terræ hæres, & totus in cœno iaces? Illa, quā decem & octo annis satanas uinxerat, postquam a saluatore curata est, cælum erecta suspexit. Quod ad Cain dictū est, tibi dictum puta: Peccasti, quiesce. Quid longius recedis a facie Dei, & habitas in terra Naid? Quid totus in salo fluctuas, nec statuis supra petram pedem tuum? Caue, ne te Phinees cum Madianitide fornicantem sua hasta configat, qui plus quam Thamar uirginem frater & consanguineus polluisti, uersus in Absalom, occidere eum cupis, qui te rebellantē plangit, & mortuum. Clamat contra te sanguis Nabuthæ, & uinea Iezrael, hoceft seminis Dei, quam in hortum uoluptatis, & lasciuiæ holera conuertisti, dignam de te ultionem reposcit. Mittitur tibi Helias, tormentum & interitum nuncians. Incuruare, & sacco uestire paulisper, & de te poterit dicere Deus: Vidisti, quia reueritus fuerit Achab a facie mea? Non superducam malitiam in diebus eius. Sed forte blandiris tibi, quod a tali episcopo diaconus ordinatus es. Iam superius dixi, nec patrē pro filio, nec filium pro patre puniri. Anima enim, quæ peccauerit, ipsa morietur. Et Samuel habuit filios, qui recesserunt a timore Dei, & abierunt post auaritiam, & iniquitatem. Et Heli sacerdos sanctus fuit, sed habuit filios, qui, ut in Hebræorum uoluminibus legimus, fornicabantur cum mulieribus in tabernaculo Dei, &, in similitudinē tui, impudenter sibi Dei ministerium uindicabant. unde & locus tabernaculi ipse subuersus est: &, propter uitia sacerdotum Dei, sanctuarium destitutum est. Quamquam & ipse Heli, dum est nimium lenis in filios, offendit Deum. Tantumq. abest, ut te ualeat episcopi tui iustitia liberare, ut timendum sit, ne propter te de solio suo corruens, pereat insanabilis. Oza leuites arcam Domini, quam portare ipse debuerat, quasi ruentem sustentare uoluit, & percussus est. quid de te futurum putas, qui stantem arcam Domini præcipitare conatus es? Quanto magis episcopus, qui te ordinauit, probabilis est: tanto tu amplius detestandus, qui talem hominem fefellisti. Solemus mala domus nostræ scire nouissimi, ac liberorum & coniugum uitia, uicinis canentibus, ignorare. Nouerat te omnis Italia. uniuersi te stare ante altare Christi ingemiscebant. nec tu tam callidus eras, ut prudenter tua uitia celares. sic æstuabas, sic subantem te & lasciuientem huc atque illuc rapiebat uoluptas, ut quasi quosdam triumphos, palmāq. uitiorum de expletis libidinibus subleuares. Denique inter gladios barbari mariti, & mariti potentis excubias, impudicitiæ flamma te rapuit. Non timuisti in illa domo adulterium facere, in qua fine iudice læsus uir se poterat ulcisci. Duceris ad hortulos, ad suburbana pertraheris: tam libere & insane te agis, ut, absente marito, uxorem te putes habere, non adulteram. unde per quosdam cuniculos, dum illa tenetur, erumpis. Romam occultus ingrederis, latitas inter Samnitas latrones, & ad primum mariti nuncium, quod nouus tibi ex alpibus Hannibal descendisset, nauigio te credis intuto. tanta fugæ celeritas fuit, ut tempestatem terra duceres tutiorem. uenisti utcumque in Syriam: inde te uelle Hierosolymam transcendere, & seruiturum Domino polliceris. Quis non susciperet eum, qui se monachum promittebat, præsertim ignorans tragœdias tuas, & episcopi tui commendaticias ad ceteros sacerdotes epistolas legens? At tu infelix transfigurabas te in angelum lucis; & minister satanæ, ministrum iustitiæ simulabas. Sub uestitu ouium latebas lupus, & post adulterium hominis adulter Christi esse cupiebas. Hæc iccirco tetuli, ut totam tibi scenam operum tuorum quasi in breui depingerem tabella, & gesta tua ante oculos tuos ponerem; ne misericordiam Domini, nimiamq. clementiam, materiam existimes delictorum, rursum crucifigens tibimet ipsi filium Dei, & ostentui habens, & non legens illud, quod sequitur: Terra enim uenientem sæpe super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, a quibus colitur, accipit benedictionem a Domino; proferens autem spinas, & tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio erit in combustionem.

Matth.9 Psal.50 Luc.13 Gen.4 Psal.39 Num.25 2.Reg.13 2.Reg.18 3.Reg.21 Ezech.18 1.Reg.8 3.Reg.2 2.Reg.6 2.Cor.11 Matth.7 Hebr.6

ARGVMENTVM.

REFERT *historiam cuiusdam mulieris, quæ a uiro Vercellis adulterij falso accusata, cum confitente ob tormenta delato iuuene, ipsa nulla ui ad confessionem non admissi sceleris adduci posset, occiso iuuene, sæpius icta mori non potuit. scripsit autem hanc Epistolam D. Hieronymus (comet teste) ut remissum, ac desuescentem iam stilum, rursus ad scribendum acueret, ac reuocaret.*

AD INNOCENTIVM DE MVLIERE septies icta.

EPISTOLA XLIX.

SAEPE a me Innocenti carissime, postulasti, ut de eius rei miraculo, quæ nostra ætate acciderat, non tacerem. cumq. ego id uerecunde, & uere, ut nunc experior, negarem; meq. assequi posse diffiderem; siue quia omnis sermo humanus inferior esset laude cælesti; siue quia otium, quasi quædam ingenii rubigo, paruulam licet facultatem pristini siccasset eloquii: tu econtrario asserebas, in Dei rebus non possibilitatem inspici debere; sed animum; neque posse eum uerba deficere, qui credidisset in uerbo: Quid igitur faciam? quod implere non possum, negare non audeo. super onerariam nauem rudis uector imponor: et homo, qui necdum scalmum in lacu rexi, Euxini maris credor fragoribus. Nunc mihi euanescentibus terris, cælum undique, & undique pontus: nunc unda tenebris inhorrescit, &, cæca nocte, nimborum spumei fluctus canescunt. Hortaris, ut tumida malo uela suspendam, rudentes explicem, clauum regam. Pareo iam iubenti; &, quia caritas omnia potest, Spiritu sancto cursum prosequente confidam, habiturus in utraque parte solatium. si me ad optatos portus æstus appulerit: gubernator putabor. si inter asperos orationis anfractus impolitus sermo substiterit: facultatem forsitan requires, uoluntatem certe flagitare non poteris. Igitur Vercellæ, Ligurum ciuitas, haud procul a radicibus Alpium sita, olim potens, nunc raro est habitatore semiruta. Hanc cum ex more consularis inuiseret, oblatam sibi quandam mulierculam una cum adultero, (nam hoc crimen maritus impegerat) pœnali carceris horrore circumdedit. neque multo post, cum liuidas carnes ungula cruenta pulsaret, & sulcatis lateribus dolor quæreret ueritatem, infelicissimus iuuenis uolens compendio mortis longos cruciatus uitare, dum in suum mentitur sanguinem, accusauit alienum, solusq. omnium miser, merito iussus est percuti, quia non reliquit innoxiæ, unde posset negare. At uero mulier, sexu fortior suo, cum eculeus corpus extenderet, & sordidas fœtore carceris manus post tergum uincula cohiberent, oculis, quos tantum tortor alligare non poterat, suspexit ad cælum, &, uolutis per ora lacrymis, Tu, inquit, testis es domine Iesu, cui occultum nihil est, qui es scrutator renis & cordis, non ideo me negare uelle, ne peream,
Psal.7 sed ideo mentiri nolle, ne peccem. At tu miser homo, si interire festinas, cur duos interimis innocentes? equidem & ipsa cupio mori, cupio inuisum hoc corpus exuere, sed non quasi adultera. præsto iugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Non moritur, quisquis uicturus occiditur. Igitur consularis, pastis cruore luminibus, ut fera, quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta iubet; & sæuum dentibus frendens, similem carnifici minitatus est pœnam, nisi confiteretur sexus infirmior, quod non poterat robur uirile reticere. Sucurre Domine Iesu: ad unum hominem tuum complura sunt inuenta supplicia. Crines ligantur ad stipitem, &, toto corpore ad eculeum fortius alligato, uicinus pedibus ignis apponitur: utrumque latus carnifex fodit: nec papillis dantur induciæ: immota mulier manet, &, a dolore corporis spiritu separato, dum conscientiæ bono fruitur, uetuit circa se sæuire tormenta. Iudex crudelis, quasi superatus, attollitur. Illa Deum deprecatur, soluuntur membra compagibus. Illa oculos ad cælum tendit, quasi de communi scelere alius confitetur. Illa pro cõfitente negat; & periclitans ipsa, alium uindicat periclitantẽ. Vna interim uox est: Cæde, ure, lacera, non feci. si dictis tollitur fides: ueniet dies, quæ hoc crimen diligenter discutiat: habeo iudicẽ meum. Iam lassus tortor suspirabat ingemitũ: nec erat nouo uulneri locus. iam uicta sæuitia corpus, quod laniarat, horrebat. extẽplo ira excitus consularis, Quid mi amini, inquit, circumstantes, si torqueri mulier mauult, quã perire? adulterium certe

ſine duobus cōmitti non potuit: & eſſe credibilius reor, noxiā ream negare de ſcelere, quā innocentem iuuenem confiteri. Pari igitur prolata in utrumque ſententia, damnatos carnifex trahit: totus ad ſpectaculum populus effunditur, ut prorſus quaſi migrare ciuitas putaretur: ſtipatis proruens portis turba denſatur. et quidem miſerrimi iuuenis ad primum ſtatim ictum amputatur gladio caput, truncumq. in ſuo ſanguine uolutatur cadauer. poſtquā uero ad feminam uentum eſt; &, flexis in terram poplitibus, ſuper trementem ceruicem mi cans eleuatus eſt gladius; & exertam carnifex dexteram totis uiribus concitauit; ad primū corporis tactum ſtetit mucro letalis, & leuiter perſtringens cutem, raſuræ modicæ ſanguinem aſperſit, imbellem manum percuſſor expauit; & uictam dexteram gladio marceſcente miratus, in ſecundos impetus torquet, languidus rurſus in feminam mucro delabitur, &, quaſi ferrum eam timeret attingere, circa ceruicem torpet innoxiam. itaque furens & anhelans lictor, paludamento in ceruicem retorto, dum totas expedit uires, fibulam, quæ chlamydis mordebat oras, in humum excuſſit, ignarusq. rei, enſem librabat in uulnus. En tibi, ait mulier, ex humero aurum ruit: collige multo quæſitum labore, ne pereat. Pro, rogo, quæ eſt iſta ſecuritas? Impendentem non timet mortem: lætatur percuſſa: carnifex pallet: oculi, gladium non uidentes, fibulam uident: et, ne parum eſſet, quod non formidabat interitum, præſtat beneficium ſæuienti. Iam igitur & tertius ictus ſacramentum fruſtratus erat trinitatis. iam ſpiculator exterritus, & non credens ferro, mucronem aptabat in iugulum, ut, qui ſecare non poterat, ſaltem premente manu, corpori conderetur. O omnibus res inaudita ſæculis. Ad capulum gladius reflectitur, &, uelut dominum ſuum uictus aſpiciens, confeſſus eſt ſe ferire non poſſe. Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos edidere pro fletibus, circa quorum ſaraballa, ſanctamq. cæſariem, innoxium luſit incendium. Dan.3 Huc beati Danielis reuocetur hiſtoria, iuxta Dā. 13.14 quem, adulantibus caudis, prædam ſuam leonum ora timuerunt. Nunc Suſanna, nobilis fide, omnium ſubeat mentibus, quæ, iniquo damnata iudicio, ſpiritu ſancto puerum replente, ſaluata eſt: Ecce non diſpar in utraque miſericordia Domini. Illa liberata per iudicem, ne iret ad gladium: hæc a iudice damnata, abſoluta per gladium eſt. Tandem ergo ad feminam uindicandam populus armatur. omnis ætas, omnis ſexus carnificem fugat, &, cœtu in circulum coeunte, exclamat. non credit pene unuſquiſque, quod uidet. turbatur tali nuncio urbs propinqua, et tota lictorum turma glomeratur, e quibus medius, ad quem damnatorum cura pertinebat, erumpens, & canitiem immundam perfuſo puluere turpans, Quin meum, inquit o ciues petitis caput? me illi uicarium datis? Si miſericordes, ſi clementes eſtis; ſi uultis ſeruare damnatam; innocens certe perire non debeo. Quo fletu uulgi concuſſus eſt animus, mœſtusq. ſe per omnes torpor inſinuat, & mirum in modum uoluntate mutata, cum pietatis fuiſſet, quod ante defenderant, pietatis uiſum eſt genus, ut paterentur occidi. Nouus igitur enſis, nouus percuſſor apponitur. Stat uictima, Chriſto tantum fauente munita, Semel percuſſa concutitur, iterum repetita quaſſatur, tertio uulnerata pro ſternitur. O diuinæ potentiæ ſublimanda maieſtas: quæ prius fuerat quarto percuſſa, nec læſa, ideo poſt paululum uiſa eſt mori, ne pro ea periret innoxius. Clerici, quibus id officii erat, cruentum linteo cadauer obuoluunt, &, foſſam humum lapidibus conſtruentes, ex more tumulum parant. Feſtinato ſol curſu occaſum petit; &, miſericordia Domini, celeriore curſu naturæ, nox aduenit. Subito feminæ palpitat pectus; &, oculis quærentibus lumen, corpus animatur ad uitam. Iam ſpirat, iam uidet, iam ſubleuatur, & loquitur. Iam in illā poteſt uocem erumpere: Dominus auxiliator meus; non timebo quid faciat mihi ho Pſal. 117 mo. Anus interim quædam, quæ eccleſiæ ſuſtentabatur opibus, debitum cælo ſpiritum reddidit, &, quaſi de induſtria ordine currente rerum, uicarium tumulo corpus operitur. Dubia adhuc luce, in lictore diabolus occurrit, quærit cadauer occiſæ, ſepulcrum ſibi monſtrari petit: uiuere putat, quam mori potuiſſe miratur. Recens a clericis ceſpes oſtenditur, & dudum ſuperiecta humus, cum bis uocibus ingeritur flagitanti: Erue ſcilicet oſſa iam condita: infer nouum ſepulcro bellum, &, ſi hoc parum eſt, auibus feriſq. lanianda membra diſcerpe. Septies percuſſa, debet aliquid plus morte perpeti. Tali ergo inuidia carnifice cō fuſo, clam domi mulier refocillatur. Et ne forte creber medici ad eccleſiam commeatus ſuſpicionis panderet uiam, cum quibuſdam uirginibus ad ſecretiorem uillulam ſecto crine tranſmittitur. ibi paulatim uirili habitu ueſte mutata, in cicatricem uulnus obducitur. Et o uere, Ius ſummum ſumma malitia: poſt tanta miracula adhuc ſæuiunt leges. En, quo me geſtorum ordo pertraxit. Iam enim ad Euagrii noſtri nomen peruenimus. Cuius ego pro Chriſto laborem ſi arbitrer a me dici poſſe, non ſapiam. ſi penitus tacere uelim, uoce in

gaudium

gaudium erumpente non possim. quis enim ualeat digno canere præconio, Auxentium, Mediolani incubantem, huius excubiis sepultum pene ante, quam mortuum? Romanum episcopum, iam pene factionis laqueis irretitum, & uicisse aduersarios, & non nocuisse supe ratis? Verum hæc ipse equidem, spatiis exclusus iniquis, Prætereo, atque aliis post me memoranda relinquo. Præsentis tantum rei fine contentus sum. Imperatorem de industria adit, precibus fatigat, merito lenit, solicitudine promeretur; ut redditam uitæ, redderet libertati.

ARGVMENTVM.

PAVLVS, a quo primum eremus habitari cœpta est, patria Thebæus, annos natus circiter quindecim, tam Græcis, quam Aegyptiacis litteris eruditus, utroque orbatus parente, accusatus a sororis marito, quod Christianus esset, sub Decio, & Valeriano persecutoribus fugiens, eremum petijt. ibi annis XCVIII, mira abstinentia, ac sanctitate, usque quo a magno illo Antonio diuinitus admonito inuiseretur, uitam traducens, obdormiuit in Domino. Huius uitam luculenter describit D. Hieronymus.

VITA PAVLI EREMITAE.

NTER multos sæpe dubitatum est, a quo potissimum monachorum eremus habitari cœpta sit. quidam enim, altius repetentes, a beato Helia, & Ioanne sumpsere principium. quorum & Helias plus nobis uidetur fuisse, quam mona chus, & Ioannes ante prophetare cœpisse, quam natus est. Alii autem, in quam opinionem uulgus omne consentit, asserunt Antonium huius propositi fuisse caput, quod ex parte uerum est. non enim tam ipse ante omnes fuit, quam ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas uero, & Macarius, discipuli Antonii, quorum superior magistri corpus sepeliuit, etiam nunc affirmant, Paulum quendam Thebæum, principem istius rei fuisse: quod non tam nomine, quam opinione nos quoque comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout uoluntas tulit, iactitant: subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem fuisse, & multa, quæ persequi otiosum est, incredibilia fingentes. quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia uidetur. Igitur, quia de Antonio tam Græco, quam Romano stylo diligenter traditum est; pauca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis quia res omissa fuit, quam fretus ingenio. Quo modo autem in media ætate uixerit, & quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominum compertum habetur. Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ, & Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati sunt, multas apud Aegyptum & Thebaida ecclesias tempestas sæua populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. uerum hostis callidus, tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat iugulare, non corpora: &, ut ipse, qui ab eo passus est, Cyprianus ait, uolentibus mori, non permittebatur occidi. cuius ut crudelitas notior fiat; duo memoriæ causa exempla subiecimus. Perseuerantem igitur in fide martyrem, & inter eculeos laminasq. uictorem, iussit melle perungi, & sub ar dentissimo sole, ligatis manibus post tergum, resupinari, scilicet ut muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagines ante superasset. Alium, iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit abduci. ibiq. inter lilia candentia, & rubentes rosas, cum leni iuxta murmure aquarum serperet riuus, & molli sibilo arborum folia uentus præstringeret, super extructum plumis lectum resupinari, &, ne se inde posset excutere, blandis serico nexibus irretitum relinqui. quo cum, recedentibus cunctis, meretrix speciosa uenisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus, &, quod dictu quoque scelus est, manibus attrectare uirilia; ut, corpore in libidinem concitato, se uictrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, &, quo se uerteret, nesciebat. quem tormenta non uicerant, superabat uoluptas. tandem cælitus inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantis se faciem expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit. Per idem ergo tempus, quo talia gerebantur apud inferiorem Thebaida, cum sorore iam uiro tradita, post mortem ambo rum parentum in hereditate locupleti, Paulus relictus est annorum circiter quindecim, litteris tam Græcis quam Aegyptiacis apprime eruditus, mansueti animi, Deum ualde amans: & cum persecutionis procella detonaret, in uillam remotiorem & secretiorem secessit. Verum quid

quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Sororis maritus cœpit prodere uelle, quẽ celare debuerat. non illum uxoris lacrymæ, non communio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus ab scelere reuocauit. ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem uidebatur imitari. Quod ubi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in uoluntatem uertit, ac paulatim pro grediens, rursusq. subsistens, atque hoc idem sæpius faciens, tandem reperit saxeum montem; ad cuius radicem haud procul erat grandis spelunca, quæ lapide claudebatur. quo remoto, ut est cupiditas hominum occulta cognoscere, auidius explorans, animaduertit intus grande uestibulum, quod, aperto desuper cælo, patulis diffusa ramis uetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens; cuius riuum tantummodo foras erumpentem, statim modico foramine, eadem, quæ genuerat, aquas terra sorbebat. erant præterea per exesum montem haud pauca habitacula, iu quibus scabræ iam incudes, & mallei, quibus pecuniæ olim signatæ uisebantur. hunc locum Aegyptiorum litteræ ferunt furtiuæ monetæ officinam fuisse, ea tempestate, qua Cleopatræ iunctus est Antonius. Igitur adamato, quasi quod a Deo sibi offerretur, habitaculo, omnem ibidem in orationibus & solitudine duxit ætatem. cibum & uestimẽtum ei palma præbebat. quod ne cui impossibile uideatur; Iesum testor, & sanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, uidisse me monachos, de quibus unus, per triginta annos clausus, hordeaceo pane & lutulenta aqua uixit; alter in cisterna ueteri, quam gentili sermone Syri cubam uocant, quinque caricis per singulos dies sustentabatur. Hæc igitur incredibilia esse uidebuntur iis, qui non crediderint: quia omnia possibilia sunt credentibus. Sed, ut ad id redeam, unde digressus sum: cum iam centum tredecim annos beatus Paulus uitam cælestem ageret in terris, & nonagenarius in alia solitudine Antonius moraretur, ut ipse asserere solebat, hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum ultra se perfectum monachum in eremo consedisse. at illi per noctem quiescenti reuelatum est, esse alium ulterius multo se meliorem, ad quem uisendum deberet proficisci. Illico, erumpente luce, uenerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire uelle, quo nesciebat. & iam media dies, coquente desuper sole, feruebat: nec tamen a cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quod seruum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his, conspicit hominẽ equo mixtum, cui opinio poetarum hippocentauro uocabulum indidit. quo uiso, salutaris impressione signi armat frontem; &, Heus, tu, inquit, quanam in parte hic seruus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens, & frangens potius uerba, quam proloquens, inter horrentia ora senis blandum quæsiuit alloquium; & dextræ protensione manus cupitum indicat iter; & sic patentes campos uolucri transmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verum hæc utrum diabolus ad terrendum eum simulauerit, an, ut solet, eremus monstruosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Stupens itaque Antonius, & de eo, quod uiderat, secum uoluens, ulterius progreditur. nec mora, inter saxosam conuallem haud grandem homunculum uidet, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. infractusq. & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & loricam spei, ut bonus præliator, arripuit: nihilominus memoratum animal, palmarum fructus eidem ad uiaticum, quasi pacis obsides, afferebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius; &, quisnam esset, interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis eremi, quos uario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosque, & incubos uocãs colit. legatione fungor gregis mei. precamur, ut pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi uenisse cognouimus, & in uniuersam terram exiit sonus eius. Talia eo loquẽte, longæuus uiator ubertim faciem lacrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. gaudebat quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ: simulq. admirans, quod eius posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, aiebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta ueneraris: næ tibi ciuitas meretrix, in quam totius orbis dæmonia confluxere. quid nunc dictura es? bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta ueneraris. Necdum uerba cõpleuerat, & quasi pennigero uolatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino, uniuerso mundo teste, defenditur. nam Alexandriã istiusmodi homo uiuus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadauer exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab imperatore uideretur, allatum est. Sed, ut propositum persequar: Antonius cœptam regionem pergebat, ferarum tantum uestigia intuens, & eremi latam uastitatem. quid ageret, quo

Mar. 9

Eph. 6

quo uerteret gradum, nesciebat, iam altera effluxerat dies. restabat unum, ut deseri se a Christo non posse confideret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras; &, dubia adhuc luce, procul intuetur, lupam sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere, quam secutus oculis, & iuxta speluncam, cum fera abiisset, accedens, intro cœpit aspicere.
1.Ioan.4. nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus uisum. uerum, ut scriptura ait, perfecta dilectio foras mittit timorem: suspenso gradu & anhelitu temperato, callidus explorator ingressus, ac paulatim progrediens, sæpiusq. subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cæcæ noctis horrorem procul lumen intuitus, dum auidius properat, offenso in lapidem pede, strepitum concitauit: post cuius sonitum beatus Paulus ostium, quod patebat, occludens, sera obfirmauit. Tunc uero Antonius præ foribus corruens, usque ad sextam, & eo amplius horam aditum precabatur, dicens: Qui sim, unde, uel cur uenerim, nosti. scio me non mereri conspectum tuum: tamen, nisi uidero, non recedam. qui bestias recipis, hominem
Matth. 7 cur repellis? quæsiui, & inueni: pulso, ut aperiatur. quod si non impetro; hic moriar ante postes tuos: certe sepelies uel meũ cadauer. Talia perstabat memorans, fixusq. manebat. Ad quem responsum paucis ita reddidit heros. Nemo sic petit, ut minetur: nemo cum lacrymis iniuriam, uel calumniam facit. & miraris, si non recipiam, cum moriturus aduene ris? Sic arridens Paulus patefecit ingressum. quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, propriis se salutauere nominibus, gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctum osculum residens Paulus, cum Antonio ita exorsus est: En, quẽ tanto labore quæsisti, putridis senectute membris operit inculta canities: en uides hominem, puluerem mox
1. Cor.13 futurum. Verum, quia caritas omnia sustinet, narra mihi quæso, quo modo se habeat humanum genus: an in antiquis urbibus noua tecta consurgant: quo mundus regatur imperio: an supersint aliqui, qui dæmonum errore rapiantur. Inter has sermocinationes suspiciunt alitem coruum in ramo arboris cõsedisse; qui inde leniter subuolans integrum panem ante mirantium ora deposuit. post cuius abscessum, Eia, inquit Paulus, Dominus nobis prandium misit, uere pius, uere misericors. sexaginta iam anni sunt, quod accipio dimidii semper panis fragmentum: uerum ad aduentum tuum, militibus suis Christus duplicauit annonam. Igitur, Domino gratiarum actione celebrata, super uitrei marginem fontis uterque consedit. Hic uero, quis frangeret panem, oborta contentio, pene diem duxit in uesperum. Paulus more cogebat hospitii. Antonius iure refellebat ætatis. Tandem consilium fuit, ut, apprehenso e regione pane, dum ad se quisque nititur, pars cuique sua remaneret in manibus. Dehinc paululum aquæ in fonte prono ore libauerunt: & immolantes Deo sacrificium laudis, noctem transegere uigiliis. Cumq. iam esset terræ redditus dies, beatus Paulus ad Antonium sic locutus est. Olim te, frater, in istis regionibus habitare sciebam: olim te conseruum meum mihi promiserat Deus. sed quia iam dormitionis meæ tem
Philip.1 pus aduenit; &, quod semper cupiebã, dissolui, & esse cum Christo, peracto cursu superest
2. Tim.4 mihi corona iustitiæ: tu missus es a Domino, qui humo corpusculum meum tegas, immo terræ terram reddas. His Antonius auditis, flens, & gemens, ne se desereret, atque ut comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille, Non debes, inquit, quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena. expedit quidem tibi, sarcina carnis abiecta, agnum sequi: sed & ceteris expedit fratribus, ut tuo adhuc instituantur exemplo. quamobrem, quæso, perge, nisi molestum est, & pallium, quod tibi Athanasius episcopus dedit, ad inuoluendum corpusculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogauit, non quod magnopere curaret utrum tectũ putresceret cadauer, an nudum; quippe qui, tanto temporis spatio, contextis palmarum foliis uestiebatur; sed ut a se recedenti mæror suæ mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanasio & pallio eius audierat, quasi Christum in Paulo uidens, & in pectore eius Deum uenerans, ultra respondere nihil ausus est, sed cũ silentio lacrymans, osculatis eius oculis manibusq. ad monasterium, quod postea a Saracenis occupatum est, regrediebatur. neque uero gressus sequebantur animum: sed quamuis corpus inane ieiuniis, seniles etiam anni fregerant, tamen animo uincebat ætatem. tandem fatigatus, & anhelus, ad habitaculum suum, confecto itinere, peruenit. Cui cum duo discipuli, qui ei longo iam tempore ministrare consueuerant, occurrissent, dicentes: Vbi tamdiu moratus es, pater? Respondit: Væ mihi peccatori, qui falsi monachi nomen fero. uidi Heliam, uidi Ioannem in deserto, & uere uidi Paulum in paradiso. & sic ore compresso, & manu uerberans pectus, ex cellula pallium protulit. rogantibusq. discipulis, ut plenius, quidnam rei esset, expo-
Eccls.3 neret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tunc egressus foras, & ne modicum quidem cibi sumens, per uiam, qua uenerat, regressus est, illum sitiens, illum uidere desiderans,

rans, illum oculis ac mente contemplans. timebat enim, qnod euenit, ne se absente, Christo debitum spirirum redderet. cumq. iam dies alia illuxisset, & trium horarum spatio uiam remeauisset, uidit inter angelorum cateruas, inter prophetarum & apostolorum choros, niueo Paulum candore fulgentem in sublime conscendere. & statim in faciem suam procidens, sabulum capiti superiacebat: ploransq. & eiulans, aiebat: Cur me Paule dimittis? cur insalutatus abis? tam tarde notus, tam cito recedis? Referebat postea beatus Antonius, tanta se uelocitate, quod reliquum erat uiæ, cucurrisse, ut instar auis peruolasset: nec immerito: nam introgressus speluncam, uidit genibus complicatis, erecta ceruice, extensisq. in altum manibus, corpus exanime. ac primum & ipse uiuere eum credens, pariter orabat. postquam uero nulla, ut solebat, suspiria precantis audiuit, in flebile osculum ruens, intellexit quod etiam cadauer sancti, Deum, cui omnia uiuunt, officioso gestu precabatur. Igitur obuoluto & prolato foras corpore, hymnos quoque & psalmos de Christiana traditione decantans, contristabatur Antonius, quod sarculum, quo terram foderet, non haberet: fluctuansq. uario mentis æstu, & secum multa reputans, dicebat: Si ad monasterium reuertar, tridui iter est: si hic maneam, nihil ultra proficiam. moriar ergo, ut dignum est, & iuxta bellatorem tuum, Christe, ruens, extremum halitum fundam. Talia eo animo noluente, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes, uolantibus per colla iubis, ferebantur: quibus aspectis primo exhorruit. rursusq. ad Deum referens mentem, quasi columbas uideret, mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu ad cadauer beati senis substiterunt; adulantibusq. caudis circa eius pedes accubuere, fremitu ingenti rugientes; prorsus ut intelligeret eos plangere, quo modo poterant. deinde haud procul cœperunt humum pedibus scalpere; arenamq. certatim egerentes, unius hominis capacem locum foderunt: ac statim quasi mercedem pro opere postulantes, cum motu aurium ceruice deiecta, ad Antonium perrexerunt, manus eius pedesq. lingentes. at ille animaduertit, benedictionem eos a se precari. nec mora, in laudationem Christi effusus, quod muta quoque animalia Deum esse sentirent, ait; Domine, sine cuius nutu nec folium arboris defluit, nec unus passerum ad terram cadit, da illis sicut tu scis. Et manu annuens eis, ut abirent, imperauit. cumq. illi recessissent, sancti corporis oneri seniles onerauit humeros: &, deposito eo in fossam, desu- Matth.10
per humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquam autem alia dies illuxit, ne quid pius heres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi uindicauit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat. ac sic ad monasterium reuersus, discipulis cuncta ex ordine replicauit, diebusq. sollemnibus Paschæ & Petecostes semper Pauli tunica uestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus uestiunt, qui uno filo uillarũ insuunt prædia: huic seni nudo quid umquam defuit? Vos gemma bibitis: ille naturæ concauis manibus satisfecit. Vos in tunicis aurum texitis: ille ne uilissimum quidem indumentum habuit mancipii uestri. Sed econtrario illi quidem pauperculo paradisus patet: uos auratos gehenna suscipiet. Ille uestem Christi, nudus licet, tamen seruauit: uos, uestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus uilissimo puluere coopertus iacet, resurrecturus in gloriam: uos operosa saxi sepulcra premunt, cum uestris opibus arsuros. Parcite, quæso, uobis: parcite saltem diuitiis, quas amatis. cur & mortuos uestros auratis obuoluitis uestibus? cur ambitio inter luctus lacrymasq. non cessat? an cadauera diuitum nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineris: cui si Dominus optionẽ daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quam regum purpuram cum pœnis suis.

ARGVMENTVM.

Hilarion monachus, Thabatha, Palestinæ uico, ortus, magni illius Antonij discipulus, quanta abstinentia, ac sanctitate uitam duxerit, quantisq. semper, etiam latitando, claruerit miraculis, late, eruditeq. Hieronymus ita describit, ut in eo perfectum monachum contemplari iure quis ualeat.

VITA SANCTI HILARIONIS.

SCRIPTVRVS uitam beati Hilarionis, habitatorem eius inuoco spiritum sanctum; ut, qui illi uirtutes largitus est, mihi ad narrandas eas sermonem tribuat, ut facta dictis exæquentur. Eorum enim, qui fecere, uirtutes, ut ait Crispus, tanta habentur merita, quantum ea uerbis potuere attollere præclara ingenia. Alexander Magnus Macedo, quem uel arietem, uel pardum, uel hircum caprarum

Dan.7.8 Daniel uocat, cum ad Achillis tumulum peruenisset, Felicem te, ait, iuuenis, qui magno fruaris præcone meritorum: Homerum uidelicet significans. Porro mihi tanti ac talis uiri conuersatio, uitaq. dicenda est, ut Homerus quoque, si adesset, uel inuideret materiæ, uel succumberet. quamquam enim sanctus Epiphanius, Salaminæ Cypri episcopus, quí cum Hilarione plurimum uersatus est, laudem eius breui epistola scripserit, quæ uulgo legitur: tamen aliud est, locis communibus laudare defunctum; aliud, defuncti proprias narrare uirtutes. unde & nos fauore magis illius, quam iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum uoces contemnimus; qui olim detrahentes Paulo meo, nunc forte detrahent & Hilarioni, illum solitudinis calumniati, huic obiicientes frequentiam; ut qui semper latuit, non fuisse, qui a multis uisus est, uilis existimetur. Fecerunt hoc & maiores
Matth. 11 eorum quondam pharisæi, quibus nec Ioannis eremus ac ieiunium, nec Domini saluatoris turbæ cibi potusq. placuere. Verum destinato operi imponã manum, & Scyllæos canes obturata aure transibo. Hilarion, ortus uico Thabatha, qui circiter quinque millia a Gaza, urbe Palæstinæ, ad austrum situs est, cum haberet parentes idolis deditos, rosa, ut dicitur, de spinis floruit. a quibus missus Alexandriam, grammatico traditus est: ibique, quantum illa patiebatur ætas, magna ingenii & morum documenta præbuit in breui, carus omnibus & loquendi arte gnarus. quodq. his maius est omnibus, credens in Dominum Iesum, non circi furoribus, non arenæ sanguine, non theatri luxuria delectabatur, sed tota illi uoluntas in Ecclesiæ erat congregatione. Audiens autem tunc celebre nomen Antonii, quod per omnes Aegypti populos ferebatur, incensus uisendi eius studio, perrexit ad eremum: & statim, ut eum uidit, mutato pristino habitu, duobus fere mensibus iuxta eum mansit, contemplans ordinem uitæ eius, motumq. grauitatem; quam creber in oratione, quam humilis in suscipiendis fratribus, seuerus in corripiendis, alacer in exhortandis esset; & ut continentiam cibiq. eius asperitatem nulla umquam infirmitas frangeret. Porro frequentiam eorum, qui ad eum ob uarias passiones aut impetus dæmonum concurrebant, ultra non ferens; nec congruum esse ducens, pati in eremo populos ciuitatum; sicq. sibi magis incipiendum esse, ut cœpisset Antonius, illum quasi uirum fortem uictoriæ præmia accipere, se uero necdum militare cœpisse; reuersus est cum quibusdam monachis ad patriam; &, parentibus iam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi
Act.5 omnino reseruans, timens illud de Actibus apostolorum, Ananiæ & Sapphiræ uel exem-
Luc.14 plum, uel supplicium, maximeq. Domini memor, dicentis: Qui non renunciauerit omnibus, quæ habet, non potest meus esse discipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus, & armatus in Christo, solitudinem, quæ in septimo miliario a Maioma, Gazæ emporio, per litus euntibus Aegyptum ad læuam flectitur, ingressus est. cumq. essent cruenta latrociniis loca, & propinqui amiciq. eius imminens periculum denunciarent; contempsit mortem, ut mortem euaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatem, nisi quod flamma quædam pectoris, & scintillæ fidei in oculis relucebant. Lenes erant genæ, delicatum corpus & tenue, & ad omnem iniuriam impatiens, quod leui uel frigore, uel æstu posset affligi. Igitur sacco tantum membra coopertus, & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, sagumq. rusticum inter mare & paludem, uasta & terribili solitudine fruebatur, quindecim tantum carycas post solis occasum comedens; &, quia regio latrociniis infamis erat, numquam in eodem loco mansitans. Quid faceret diabolus? quo se uerteret? Qui gloriabatur ante,
Esa.14 dicens: In cælum ascendam: super sidera cæli ponam thronum meum, & ero similis altissimo: cernebat se uinci a puero, & prius ab eo calcatum fuisse, quam per ætatem calcare potuisset. Titillabat itaque sensus eius, & pubescenti corpori solita uoluptatum incendia suggerebat. Cogebatur tirunculus Christi cogitare quod nesciebat: & eius rei animo pompam uoluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus itaque sibi, & pectus pugnis uerberans, quasi cogitationes cæde manus posset excludere, Ego, inquit, aselle faciam, ut non calcitres; nec te hordeo alam, sed paleis: fame te conficiam, & siti: graui onerabo pondere: per æstus indagabo & frigora, ut cibum potius, quam lasciuiam, cogites. Herbarum ergo succo, & paucis carycis post triduum uel quadriduum deficientem animam sustentabat, orans frequenter & psallens, & rastro humum fodiens; ut ieiuniorum laborem labor operis duplicaret. Simulq. fiscellas iunco texens, æmulabatur Aegyptiorum mo-
2. Thess.3 nachorum disciplinam, & Apostoli sententiam, dicentis: Qui autem non operatur, non manducet. Sic attenuatus, & in tantum exeso corpore, ut ossibus uix hæreret, quadam nocte cœpit infantum audire uagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum

mulierum, leonum rugitus, mutmur exercitus, & rursus uariarum portenta uocum, ut ante sonitu, quam aspectu, territus cederet. intellexit dæmonum ludibria: &, prouolutus genibus, Christi crucem signauit in fronte: taliq. armatus casside, & lorica fidei circumdatus, iacens fortius prœliabatur, amodo uidere desiderans, quos horrebat audire, & sollicitis oculis huc illucq. circumspiciens: cum interim ex improuiso, splendente luna, cernit rhedam feruentibus equis super se irruere: cumq. inclamasset Iesum, ante oculos eius repentinò terræ hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait: Equum, & ascensorem proiecit in mare. Et, Hi in curribus, & hi in eqnis, nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. Exod. 15 Psal. 19 Multæ sunt tentationes eius, & die noctuq. uariæ dæmonum insidiæ: quas si omnes narrare uelim, modum excedam uoluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubanti, quoties esurienti largissimæ apparuere dapes? Interdum orantem lupus ululans & uulpecula ganniens transiliuit, psallentiq. gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & unus, quasi interfectus, & ante pedes eius corruens, sepulturam rogauit. Orauit semel fixo in terram capite: &, ut natura fert hominum, abducta ab oratione mens nescio quid aliud cogitabat: insiliit dorso eius festinus agitator: & latera calcibus, ceruicem flagello uerberans, Eia, inquit, cur dormitas? cachinnansq. desuper, cum defecisset, an hordeum uellet accipere, sciscitabatur. Igitur à sextodecimo usque ad uicesimum suæ ætatis annum, æstus & pluuias breui tuguriunculo declinauit, quod iunco & carice texerat. Extructa deinceps breui cellula, quæ usque hodie permanet, latitudine pedum quattuor, altitudine pedum quinque, hoc est statura sua humiliore, porro longitudine paulo ampliore, quam eius corpusculum patiebatur, ut sepulcrum potius, quam domum, crederes; capillum semel in anno die Paschæ totondit: super nudam humum, stratumq. iunceum usque ad mortem cubitauit: saccum, quo semel fuerat indutus, numquam lauans: & superfluum esse dicens, munditias in cilicio quærere. Nec mutauit alteram tunicam, nisi cum prior penitus scissa esset. Scripturas quoque sanctas memoriter tenens, post orationes & psalmos, quasi Deo præsente, recitabat. Et, quia longum est per diuersa tempora carptim ascensum eius edicere, comprehendam breuiter, ante lectoris oculos uitam eius pariter exponens, & deinceps ad narrandi ordinem regrediar. A uicesimoprimo anno usque ad uicesimumseptimum, tribus annis dimidium lentis sextarium madefactum aqua frigida comedit, & aliis tribus panem aridum cum sale & aqua. Porto a uigesimoseptimo usque ad tricesimum, herbis agrestibus, & uirgultorum quorundam radicibus crudis sustentatus est. A tricesimo autem primo usque ad tricesimumquintum, sex uncias hordeacei panis, & coctum modice holus absque oleo in cibo habuit. Sentiens autem caligare oculos suos, & totum corpus impetigine & pumicea quadam scabredine contrahi, ad superiorem uictum adiecit oleum: & usque ad sexagesimum tertium uitæ suæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil extrinsecus aut pomorum, aut leguminis, aut cuiuslibet rei gustans. Inde, cum se uideret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortem, à sexagesimoquarto anno usque ad octogesimum pane abstinuit, incredibili feruore mentis; ut eo tempore quasi nouus accederet ad seruiturem Domini, quò ceteri solent remissius uiuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto holere sorbitiunculæ, cibo & potu uix quinque uncias appendentibus: sicq. complens ordinem uitæ, numquam ante solis occasum, nec in diebus festis, nec in grauissima ualetudine soluit ieiunium. Sed iam tempus est, ut ad ordinem reuertamur. Cum habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo, latrones ad eum nocte uenerunt, uel existimantes habere aliquid, quod tollerent, uel in contemptum sui reputantes fieri, si puer solitarius eorum impetus non pertimesceret. itaque inter mare & paludem a uespere usque ad solis ortum discurrentes, numquam locum eius cubiculi inuenire potuerunt. Porro, clara luce reperto puero, quasi per iocum, Quid, inquiunt, faceres, si latrones ad te uenirent? Quibus ille respondit: Nudus latrones non timet. Et illi, Certe, aiunt, occidi potes. Possum, inquit, possum: & ideo latrones non timeo, quia mori paratus sum. Tunc admirati constantiam eius, & fidem, confessi sunt noctis errorem, cæcatosq. oculos, correctiorem deinceps uitam pollicentes. Viginti & duos iam in solitudine habebat annos, fama tantum notus omnibus, & per totas Palæstinæ uulgatas urbes: cum interim mulier quædam Eleutheropolitana, cernens despectui se haberi a uito ob sterilitatem, (iam enim per annos quindecim nullos coniugii fructus dederat) prima irrumpere ausa est ad beatum Hilarionem: & nihil tale suspicanti, repente genibus eius aduoluta, Ignosce, inquit, andaciæ, ignosce necessitati meæ. quid auertis oculos? quid rogantem fugis? noli mulierem aspicere, sed

O miseram.

Mar.2 miseram. hic sexus genuit saluatorem. non habent sani opus medico; sed qui male ha-
bent. Tandem substitit, &, post tantum temporis uisa muliere, interrogauit causam aduen-
tus eius, ac fletuum: &, postquam didicit, leuatis ad cælum oculis, fidere iussit; euntemq.
lacrymis prosecutus, exacto anno uidit cum filio. Hoc signorum eius principium ma-
ius aliud signum nobilitauit. Aristæneta, Helpidii, qui postea præfectus prætorio fuit,
uxor ualde nobilis inter suos, & inter Christianos nobilior, reuertens cum marito, & tri-
bus liberis a beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata est. ibi enim, si-
ue ob corruptum aerem, siue, ut postea claruit, propter gloriam Hilarionis serui Dei, he-
mitritæo pariter arrepti, omnes a medicis desperati sunt. Iacebat ululans mater, & quasi
inter tria filiorum discurrens cadauera, quem prius plangeret, nesciebat. cognito autem
quod esset quidam monachus in uicina solitudine, oblita matronalis pompæ, tantum se
matrem nouerat, uadit comitata ancillulis, & eunuchis: uixq. a uiro persuasum est, ut
asello sedens pergeret. ad quem cum peruenisset, Per ego te, ait, Iesum, clementissimum
Deum nostrum, obtestor, per crucem eius, & sanguinem, ut reddas mihi tres filios, &
glorificetur in urbe gentilium nomen Domini saluatoris: ingrediatur seruus eius Gazam,
& Marnas corruat. Renuente illo, & dicente, numquam se egressurum de cella, nec ha-
bere consuetudinem, ut non modo ciuitatem; sed ne uillulam quidem ingrederetur; pro-
strauit se illa humi, crebro clamitans: Hilarion, serue Christi, redde mihi liberos meos.
quos Antonius tenuit in Aegypto, a te seruentur in Syria. Flebant cuncti, qui aderant:
sed & ipse negans fleuit. Quid multa? Non prius mulier recessit, quam ille pollicitus est,
se post solis occasum Gazam introiturum. quo postquam uenit, singulorum lectulos, &
atentia membra considerans, inuocauit Iesum. et, o mira uirtus, quasi de tribus fonti-
bus sudor pariter erupit: eadem hora acceperunt cibos; lugentemq. matrem cognoscen-
tes, & benedicentes Deum, sancti manus deosculati sunt. Quod postquam auditum est,
& longe lateq. percrebuit; certatim ad eum de Syria & Aegypto confluebant; ita ut multi
crederent in Christum, & se monachos profiterentur. necdum enim tunc monasteria
erant in Palæstina, nec quisquam monachos ante sanctum Hilarionem in Syria nouerat.
ille fundator, & eruditor huius conuersationis, & studii in hac prouincia fuit. Habebat
Dominus Iesus in Aegypto senem Antonium, habebat in Palæstina Hilarionem iunio-
rem. Facidia uicus est Rhinocoruræ, urbis Aegypti. de hoc (sunt decem iam anni) cæ-
ca mulier adducta est ad beatum Hilarionem: oblataq. ei a fratribus (iam enim multi cum
eo monachi erant) omnem se substantiam expendisse ait in medicos. Cui respondit:
Si, quæ in medicis perdidisti, dedisses pauperibus; curasset te uerus medicus Iesus. Cla-
Mar.8 mante autem illa, & misericordiam deprecante, expuit in oculos eius: statimq. salua-
toris exemplum uirtus eadem prosecuta est. Auriga quoque Gazensis, in curru per-
cussus a dæmone, totus obriguit, ita ut nec manus agitare, nec ceruicem posset refle-
ctere. delatus ergo in lecto, cum solam linguam moueret ad preces, audit, non prius pos-
se sanari, quam crederet in Iesum, & se sponderet arti pristinæ renunciaturum. Credi-
dit, spopondit, sanatus est; magisq. de animæ, quam de corporis, salute exultauit.
Præterea fortissimus iuuenis, nomine Marsitas, de territorio Hierosolymæ, tantum sibi
applaudebat in uiribus, ut quindecim frumenti modios diu longeq. portaret; & hanc
haberet palmam fortitudinis suæ, si asinos uinceret. Hic afflictus pessimo dæmone, non
catenas, non compedes, non claustra ostiorum integra patiebatur: multorum nasum &
aures morsibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam fregerat: tantumq. terrorem
omnibus incusserat, ut, oneratus catenis & funibus, in diuersa nitentium, quasi ferocis-
simus taurus ad monasterium, pertraheretur: quem postquam fratres uidere, perterriti,
(erat enim miræ magnitudinis) nunciauerunt patri. Ille, sicut sedebat, iussit eum ad se
pertrahi, & dimitti: solutoque, Inclina, ait, caput, & ueni. Tremere ille, & ceruicem fle-
ctere; nec aspicere contra ausus, omniq. ferocitate deposita, pedes cœpit sedentis lam-
bere. adiuratus itaque dæmon, & tortus, qui iuuenem possederat, septima die egressus
est. Sed nec illud tacendum est, quod Orionus, uir primarius & ditissimus urbis Ai-
læ, quæ mari rubro imminet, a legione possessus dæmonum, ad eum adductus est.
manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erant: furorisq. sæuitiam torui oculi mina-
bantur. cumq. deambularet sanctus cum fratribus, & de scripturis nescio quid inter-
pretaretur; erupit ille de manibus se tenentium; & amplexus eum post tergum, in su-
blime leuauit. clamor ortus ab omnibus: timebant enim, ne confecta ieiuniis membra
collideret. Et sanctus arridens, Sinite, inquit, & mihi meum palæstritam dimittite.

Ac

Ac sic reflexa super humeros manu, caput eius tetigit: apprehensoq. crine, ante pedes adduxit; stringens e regione ambas manus eius, & plantas utroque calcans pede; simulq. ingeminans, torquere ait dæmonum turba, torquere. Cumq. ille eiularet, & reflexa ceruice terram uertice tangeret; Domine, inquit, Iesu, solue miserum, solue captiuum. ut unum, ita & plures uincere, tuum est. Rem loquor inauditam: ex uno hominis ore diuersæ uoces, & quasi confusus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non post multum temporis cum uxore & liberis uenit ad monasterium, plurima, quasi gratiam redditurus, dona afferens. Cui sanctus, Non legisti, inquit, quid Giezi, 4.Reg.5
quid Simon passi sint; quorum alter accepit pretium, alter obtulit; ut ille uenderet gra- Act.8
tiam spiritus sancti, hic mercaretur? Cumq. Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus: respondit: Tu melius potes tua distribuere, qui per urbes ambulas, & nosti pauperes: ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occasio auaritiæ est: misericordia uero artem non habet. Nemo melius erogat, quam qui sibi nihil reseruat. Tristi autem, & in terra iacenti, Noli, inquit, contristari fili, quod facio pro me, & pro te facio. si enim hæc accepero; & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur. Quis uero possit silentio præterire, quod Gazanus Maiomites, haud longe a monasterio eius lapides ad ædificandum de ora maris cudens, totus paralysi dissolutus, & ab operis sociis delatus ad sanctum, statim ad opus reuersus est? etenim litus, quod Palæstinæ Aegyptoq. prætenditur, per naturam molle, arenis in saxa durescentibus, asperatur; paulatimq. cohærescens sibi glarea, perdit tactum, cum non perdat aspectum. Sed & Italicus, eiusdem opidi municeps, Christianus, aduersum Gazensem duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutriebat. hoc siquidem in Romanis urbibus iam inde seruatur a Romulo, ut, propter felicem Sabinarum raptum, Conso quasi consiliorum deo, quadrigæ septeno currant circumitu; & equos partis aduersæ fregisse, uictoria sit. Hic itaque, æmulo suo habente maleficum, qui dæmoniacis quibusdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad cursum, uenit ad beatum Hilarionem, & non tam aduersarium lædi, quam se defendi obsecrauit. Ineptum uisum est uenerando seni, in huiuscemodi nugis orationem perdere. cumq. subrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum pretium pro salute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille respondit, functionem esse publicam; & hoc non tam se uelle, quam cogi; nec posse hominem Christianum uti magicis artibus, sed a seruo Christi potius auxilium petere, maxime contra Gazenses, aduersarios Dei, & non tam sibi, quam Ecclesiæ Christi insultantes. Rogatus ergo a fratribus, qui aderant, scyphum fictilem, quo bibere consueuerat, aqua iussit impleri, eiq. tradi. quem, cum accepisset Italicus; & stabulum, & equos, & aurigas suos, rhedam, carcerumq. repagula aspersit. Mira uulgi expectatio: nam & aduersarius hoc ipsum irridens diffamauerat; & fautores Italici, sibi certam uictoriam pollicentes, exultabant. Igitur, dato signo, hi aduolant, isti præpediuntur. sub horum curru rotæ feruent, illi præteruolantium terga uix cernunt. clamor fit uulgi nimius, ita ut ethnici quoque ipsi concreparent, Marnas uictus a Christo est. Porro furentes aduersarii Hilarionem maleficum Christianorum ad supplicium poscere. Indubitata ergo uictoria, & illis, & multis retro Circensibus plurimis fidei occasio fuit. De eiusdem Gazensis emporii opido uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat. qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & ceteris huiusmodi, quæ solent moriturae uirginitatis esse principia, nihil profecisset; perrexit Memphim, ut, confesso uulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. igitur post annum doctus ab Aesculapii uatibus, non remediantis animas, sed perdentis, uenit præsumptum animo stuprum gestiens, & subter limen domus puellæ tormenta quædam uerborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprii lamina defodit. Illico insanire uirgo, &, amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. magnitudo quippe amoris se in furorem uerterat. perducta ergo a parentibus ad monasterium, seni traditur: ululante statim & confitente dæmone, uim sustinui, inuitus abductus sum: quam bene Memphis somniis homines deludebam. O cruces, o tormenta, quæ patior. exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex, Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam uirginem. Tu seruares, proditor castitatis? cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum amoris dæmonem? Noluit autem sanctus ante, quam purgaret uirginem, uel adolescentem,

signa iubere perquiri: ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon uideretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem, asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos: & magis, reddita sanitate, increpuit uirginem, cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset. Non solum autem in Palæstina, & in uicinis urbibus Aegypti, uel Syriæ, sed etiam in longinquis prouinciis fama eius percrebuerat. Namque candidatus Constantii imperatoris, rutilus coma, & candore corporis indicans prouinciam, (inter Saxones quippe, & Alemanos gens eius non tam lata, quam ualida, apud historicos Germania, nunc uero Francia uocatur) antiquo, hoc est, ab infantia possessus a dæmone, qui noctibus eum ululare, ingemiscere, fremere dentibus compellebat, secreto ab imperatore euectionem petiit, causam ei simpliciter indicans: &, acceptis ad consularem quoque Palæstinæ litteris, cum ingenti honore & comitatu Gazam deductus est. qui cum a decurionibus illius loci quæsisset, ubi habitaret Hilarion monachus; territi Gazenses, & putantes eum ab imperatore missum, ad monasterium adduxerunt; ut & honorem commendato exhiberent; &, si quid ex præteritis iniuriis in Hilarionem esset offensæ, nouo officio deleretur. Deambulabat tunc senex in arenis mollibus, & secum de psalmis nescio quid submurmurabat: uidensq. tantam turbam uenientem, substitit; &, resalutatis omnibus, manuq. eis benedicens, post horam ceteros abire præcepit, illum uero cum seruis suis & apparitoribus remanere. ex oculis enim eius, & uultu, cur uenisset, agnouit. Statim ergo ad interrogationem suspensus homo, uix terram pedibus tangens, & immane rugiens, Syro, quo interrogatus fuerat, sermone respondit. Videres de ore barbaro, & qui Francam tantum & Latinam linguam nouerat, Syra ad purum uerba resonare; ut non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palæstini deesset eloquii. Confessus est itaque, quo in eum intrasset ordine. Et, ut interpretes eius intelligerent, qui Græcam tantum & Latinam linguam nouerant, Græce quoque eum interrogauit. Quo similiter & in uerba eadem respondente, multasq. incantationum occasiones, & necessitates magicarum artium obtendente, Non curo, ait, quo modo intraueris, sed, ut exeas, in nomine Domini nostri Iesu Christi impero. Cumq. curatus esset, simplicitate rustica decem auri libras offerens, hordeaceum ab eo panem accepit, audiens quod, qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent. Parum est de hominibus loqui: bruta quoque animalia quotidie ad eum furentia pertrahebantur: in quibus Bactrum camelum, enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuerat, triginta & eo amplius uiri distentum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi: spumabat os: uolubilis lingua turgebat: & super omnem terrorem rugitus personabat immanis. Iussit igitur eum dimitti senex. statim uero & qui adduxerant, & qui cum sene erãt, usque ad unum omnes diffugerunt. porro ille solus perrexit obuiam, & sermone Syro, Non me, inquit, terres diabole tanta mole corporis: & in uulpecula, & in camelo unus atque idem es. Et interim porrecta stabat manu. Ad quem dum furens, & quasi eum deuoratura belua peruenisset, statim corruit; submissumq. caput terræ coæquauit, mirantibus cunctis, qui aderant, post tantam ferociam tantam subito mansuetudinem. Docebat autem senex, hominum causa diabolum etiam iumenta corripere; & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea, quæ ipsorum essent, cuperet
Iob.1 interire. huiusq. rei proponebat exemplum, quod, antequam beatum Iob tentare permitteretur, omnem substantiam eius interfecerit. nec mouere quempiam debere, quod
Luc.8 Domini iussione duo millia porcorum a dæmonibus interfecta sunt: siquidem eos, qui uiderant, non potuisse aliter credere, exisse de homine tantam dæmonum multitudinem, nisi grandis porcorum numerus, & quasi a multis actus pariter corruisset. Tempus me deficiet, si uoluero uniuersa signa, quæ ab eo perpetrata sunt, dicere. in tantam enim a Domino fuerat eleuatus gloriam, ut beatus quoque Antonius, audiens conuersationem eius, scriberet ei, libenterq. eius epistolas sumeret: &, si quando de Syriæ partibus ad se languentes perrexissent, diceret eis: Quare uos tam longe uexare uoluistis, cum habeatis ibi filium meum Hilarionem? Exemplo itaque eius per totam Palæstinam innumerabilia monasteria esse cœperunt, & omnes ad eum monachi certatim currere. quod ille cernens, laudabat Domini gratiam; & pro affectu animi singulos cohortabatur, dicens: Præterire figuram huius mundi; & illam esse ueram uitam, quæ uitæ præsentis emeretur incommodo. Volens autem exemplum eis dare & humilitatis, & officii, statis diebus ante uindemiam lustrabat cellulas monachorum. quod postquam cognitum est a fratribus; omnes ad eum confluebant; & comitati tali duce, circumibant monasteria, habentes uiaticum suum: quia interdum usque ad duo millia

homi-

hominnm congregabantur. Sed &, procedente tempore, unaquæque uillula uicinis monachis, ad susceptionem sanctorum gaudens, cibos offerebat. Quantum aurem fuerit in eo studii, ut uullum fratrem, quamuis humilem, quamuis pauperem, præteriret, uel illud indicio est, quod uadens in desertum Cades ad nnum de discipulis suis nisendum, cum infinito agmine monachorum peruenit Elusam, eo forre die; quo anninersaria sollemnitas omnem opidi populum in templum Veneris congregauerat. colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita est. sed & ipsum opidum ex magna parte semibarbarum est propter loci situm. Igitur audito, quod sanctus Hilarion præteriret, (multos enim Saracenorum arreptos a dæmone frequenter curauerat) gregatim ei cum uxoribus & liberis obuiam processere, submittentes colla, & uoce Syra Barach, idest, benedic, inclamantes. quos ille blande humiliterq. suscipiens, obsecrabat, ut Deum magis, quam lapides, colerent; simulq. ubertim flebat, cælum spectans, & pollicens, si Christo crederent, ad eos se crebro esse uenturum. Mira Domini gratia: non prius abire passi sunt, quam futuræ ecclesiæ lineam mitteret; & sacerdos eorum, ut erat coronatus, Christi signo denotaretur. Alio quoque anno cum exiturus esset ad uisenda monasteria, & digereret in schedula, apud quos manere, quos in transitu uisitare deberet; scientes monachi quendam de fratribus parciorem, simulq. cupientes uitio eius mederi, rogabant nt apud eum maneret. Et ille, Quid, inquit, uultis & nobis iniuriam, & fratri uexationẽ facere? Quod postquam frater ille parcus audiuit, erubuit; & annitentibus cunctis, uix ab inuito impetrauit, ut suum quoque monasterium in mansionum ordinem poneret. post diem ergo decimum uenerunt ad eum, custodibus iam in uinea, qua uenirent, illi dispositis; qui cum lapidibus & glebarum iactu, fundæq. uertigine accedentes deterrerent, sine esu uuæ mane omnes profecti sunt, ridente sene, & dissimulante scire quod euenerat. Porro suscepti ab alio monacho, cui Sabas uocabulum est, (debemus quippe parci tacere uocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, inuitabantur ab eo uniuersi in uineam, ut ante horam cibi uuarum pastu laborem uiæ subleuarent. Et sanctus, Maledictus, ait, qui prius refectionem corporis, quam animæ, quæsierit. oremus, psallamus, reddamus Domino officium, & sic ad uineam properabitis. Completo itaque ministerio, in sublimi stans benedixit uineæ, & suas ad pascendum dimisit oues. Erant autem, qui nescebantur, non minus tribus millibus. Cumq. centum lagenis æstimata fuisset integra adhnc uinea, post dies uiginti trecentas fecit. Porro ille parcus frater multo minus solito colligens, etiam id, quod habuerat, uersum in acetum sero doluit. hoc multis fratribus senex ante futurum dixerat. Detestabatur autem præcipue monachos, qni infidelitate quadam in futurum reseruarent sua; & diligentiam haberent uel sumptuum, uel uestitus, aut alicuius earum rerum, quæ cum sæculo transeunt. Denique unum de fratribus, in quinto fere a se milliario manentem, quia comperiebat hortuli sui nimis cautum timidumq. custodem, & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat. qui uolens sibi reconciliari senem, frequenter ueniebat ad fratres, & maxime ad Hesychium, quo ille uehementissime delectabatur. Quadam igitur die ciceris fascem uirentis, sicut in herbis erat, detulit. quem cum Hesychius posuisset in mensa ad uesperum; exclamauit senex, se putorem eius ferre non posse; simulque, unde esset, rogauit. Respondente autem Hesychio, quod frater quidam primitias agelli sui fratribus detulisset, Non sentis, inquit, putorem tæterrimum, & in cicere fœtere auaritiam? mitte bubus, mitte brutis animalibus; & uide, an comedant. Quod cum ille iuxta præceptum in præsepe posuisset; exterriti boues, & plus solito mugientes, ruptis uinculis in diuersa fugerunt. habebat enim senex hanc gratiam, ut ex odore corporũ, uestiumque, & earnm rerum, quas quis tetigerat, sciret cui dæmoni, uel cui uitio subiaceret. Igitur sexagesimo tertio uitæ suæ anno cernens iam grande monasterium, & multitudinem fratrum secum habitantium, turbasq. eorum, qui diuersis languoribus & immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita ut omni genere hominum solitudo per circumitum repleretur, flebat quotidie, & incredibili desiderio conuersationis antiquæ recordabatur. interrogatus a fratribus, quid haberet, cur se conficeret, ait: Rursum ad sæculnm redii, & recepi mercedem meam in uita mea. en homines Palæstinæ & uicinæ prouinciæ existimant me alicuius esse momenti; & ego, sub prætextu monasterii ad dispensationem fratrum, uilem supellectilem habeo. Seruabatur autem a fratribus, maxime ab Hesychio: qui mito amore uenerationi senis deditus erat. Cumq. ita uixisset lugens biennium; Aristæneta illa, cuius supra fecimus mentionem, præfecti tunc uxor, sed nihil de præfecti ambitu habens, uenit ad eum, uolens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens, Vellem, ait, ipse quoque ire,

si non carcere huius monasterii clausus tenerer, & si eundi fructus esset. biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credidit illa, & substitit: & post paucos dies, ueniente nuncio, Antonii dormitionem audiuit. Mirentur alii signa, quæ fecit: mirentur incredibilem abstinentiam, scientiam, humilitatem: ego nihil ita stupeo, quam, gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrebant episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque Christianorum grandis tentario, & hinc inde ex urbibus & agris uulgus ignobile; sed & potentes uiri, & iudices, ut benedictum ab eo panem, uel oleum acciperent. at ille nihil aliud,, nisi solitudinem, meditabatur, intantum, ut quadam die proficisci statuerit, &, adducto asello (nimis quippe exesus ieiuniis uix ingredi poterat) iter arripere conaretur. quod, cum percrebuisset; & quasi uastitas, & iustitium Palæstinæ indiceretur; plus quam decem millia hominum diuersæ ætatis & sexus ad retinendum eum congregata sunt. Immobilis ille ad preces, & baculo arenas discutiens, loquebatur: Fallacem Dominum meum non faciam: non possum uidere subuersas ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum meorum sanguinem. Vniuersi autem, qui aderant, intelligebant reuelatum ei quiddam esse secreti, quod nollet confiteri: & nihilominus custodiebant eum, ne proficisceretur. decreuit ergo, publica omnes uoce contestans, non cibi se, non potus quidquam sumere, nisi dimitteretur. & post septem dies inediæ, tandem relaxatus, ac, Vale, dicens plurimis, cum infinito agmine prosequentium uenit Betilium: ubi persuasis turbis ut reuerterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent uiaticum, & possent ieiunantes ingredi, idest, post solis occasum cibum sumere. quinto igitur die uenit Pelusium, uisitatisq. fratribus, qui in uicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit post triduum ad castrum Theubatum, ut uideret Dracontium episcopum, & confessorem, qui ibi exulabat. quo incredibiliter consolato tanti uiri præsentia, post aliud tridnum multo Babylonem labore peruenit, ut uideret Philonem episcopum, & ipsum confessorem. Constantius enim rex, Arianorũ fauens hæresi, utrumque in ea loca deportauerat. Inde egrediens post triduum, uenit ad opidum Aphroditon: ubi conuento diacono Baisane, qui locatis camelis & dromedis, ob aquæ in eremo penuriam, consueuerat euntes ad Antonium ducere, confessus est fratribus, instare diem dormitionis beati Antonii, & peruigilem noctem in ipso, quo defunctus fuerat, loco a se ei debere celebrari. Tribus igitur diebus per uastam & horribilem solitudinem, tandem ad montem altissimum peruenerunt, repertis ibi duobus monachis, Isaac, & Pelusiano, quorum Isaac interpres Antonii fuerat. Et quia se præbet occasio, & ad id loci uenimus, dignum uidetur breui sermone habitaculũ tanti uiri describere. Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus, ad radices suas aquas exprimit: quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim riuum efficiunt: super quem ex utraque ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amœnitatis, & commodi tribnunt. Videres senem huc atque illuc cum discipulis beati Antonii discurrere. Hic, aiebant, psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat. has uites, has arbusculas ipse plantauit: illam areolam manibus suis ipse composuit. hanc piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. istum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Iacebat in stratu eius, et quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quam homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis uertice, quasi per cochleam ascendentibus, arduæ ualde, duæ eiusdem mensuræ cellulæ uisebantur: in quibus uenientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens moratus est. uerum hæ in uiuo excisæ saxo, ostia tantum addita habebant. Postquam autem ad hortulum uenerant; Videtis, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis consitum, & holeribus uirens. Ante hoc ferme triennium, cum onagrorum grex nastaret, unum e ductoribus eorum stare iussit, baculoq. tundens latera, Quare, inquit, comeditis, quod non seminastis? Et exinde acceptis aquis, ad quas potandas uentitabant, numquam eos nec arbusculam, nec holera contigisse. Præterea rogabat senex, ut sibi locum tumuli eius ostenderent. qui eum seorsum eum abduxissent, utrum monstrauerint nec ne, ignoratur. Causam occultandi iuxta præceptum Antonii fuisse referentes, ne Pergamus, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad uillam suam sancti corpore, martyrium fabricaretur. Igitur reuersus ad Aphroditon, duobus secum tantundem retentis fratribus, in uicina eremo moratus est, tanta abstinentia, & silentio, ut tunc primum se cœpisse Christo seruire diceret. Porro iam triennium erat, quod clausum cælum illas terras arefecerat; ut uulgo dicerent; Antonii mortem etiam elementa lugere.

Non

Non latuit fama Hilarionis accolas quoque illius loci: & certatim uirilis ac muliebris sexus ora luridi, & attenuati fame, pluuias a seruo Christi, idest, a beati Antonii successore deprecabantur. quos ille cernens, mire doluit: eleuatisq. in cæli oculis, & utrasque in subli me erigens palmas, statim impetrauit, quod rogauerant. Ecce autem sitiens arenosaq. regio, postquam pluuiis irrorata est, tantam serpentum & uenenatorum animalium ex impro uiso ebulliuit multitudinem; ut percussi innumerabiles, nisi ad Hilarionem concurrissent, statim interirent. benedicto itaque oleo uniuersi agricolæ atque pastores tangentes uulnera, certam salutem resumebant. Videns etiam ibi se miris honoribus affici, perrexit Alexandriam, inde ad ulteriorem Oasam, eremum transiturus. Et quia numquam, ex quo cœperat esse monachus, in urbibus manserat, diuertit ad quosdam fratres sibi notos in Brutio, haud procul ab Alexandria: qui cum miro gaudio suscepissent senem, & iam uicina nox esset, repente audiunt discipulos eius asinum sternere, illumq. parare proficisci. itaq. aduoluti pedibus, rogabant ne hoc faceret; & ante limen prostrati, citius se mori, quam tanto carere hospite testabantur. Quibus ille respondit: Iccirco abire festino, ne uobis molestiam generem. Certe ex posterioribus cognoscetis, non sine causa me subito ambulasse. Igitur altera die Gazenses cum lictoribus profecti, (nam pridie eum uenisse cognouerant) intrantes monasterium, cum illum minime inuenissent, inuicem loquebantur. Nonne uera sunt, quæ de eo audiuimus? magus est, & futura cognoscit. Vrbs autem Gaza, postquam, profecto de Palæstina Hilarione, Iulianus in imperium successerat, destructo monasterio eius, precibus ad imperatorem datis, & Hilarionis & Hesychii mortem impetrauerat: amboq. ut quærerentur, toto orbe scriptum erat. Egressus ergo de Brutio, per inuiam solitudinem intrauit Oasam: ibiq. anno plus minus exacto, quia illuc quoque sua fama præuenerat, quasi iam in oriente latere non posset, ubi multi illum & opinione, & uultu nouerant, ad solas nauigare insulas cogitabat; ut, quem terra uulgauerat, saltem maria celarent. Eodem ferme tempore Hadrianus, discipulus eius, de Palæstina superuenit, dicens Iulianum occisum, Christianum imperatorem regnare cœpisse: reuerti eum debere ad monasterii sui reliquias. Quod ille audiens, detestatus est, &, conducto camelo, per uastam solitudinem peruenit ad maritimam urbem Libyæ Paretonium: ubi Hadrianus infelix uolens Palæstinam reuerti, & pristinam sub nomine magistri quærens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremũ, conuasatis quæ a fratribus ei missa detulerat, nesciente illo profectus est. Super hoc, quia alter locus referendi non est, hoc tantum dixerim in terrorem eorum, qui magistros despiciunt, quod post aliquantulum temporis computruerit morbo regio. Habens igitur senex Gazanum secum, ascendit classem, quæ Siciliam nauigabat. cumq. uenundato euangeliorum codice, quem manu sua adolescens scripserat, dare naulum disponeret; in medio ferme Adriæ, naucleri filius arreptus a dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion serue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos esse non licet? Da mihi spatium, donec ad terram ueniam; ne hic eiectus, præcipiter in abyssum. Cui ille, Si Deus meus, ait, tibi concedit, ut maneas, mane: sin autem ille te eiicit, quid mihi inuidiam facis, homini peccatori, atque mendico? Hoc autem dicebat, ne nautæ, & negotiatores, qui in naui erant, se, cum ad terram peruenissent, proderent. nec multo post purgatus est puer, patre fidem dante, & ceteris, qui aderant, nulli se super eius nomine locuturos. Ingressus autem Pachynum, promontorium Siciliæ, obtulit nauclero euangelium pro subuectione sua, & Gazani. qui nolens accipere, maxime cum uideret illos, excepto illo codice, & iis, quibus uestiti erant, amplius nihil habere, ad extremum iurat se non accepturum. Sed & senex, accensus fiducia pauperis conscientiæ, in eo magis lætabatur, & quod nihil haberet sæculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porro recogitans, ne negotiatores, de oriente uenientes, se notum facerent, ad mediterranea fugit loca, idest, uicesimo a mari miliario; ibiq. in quodam deserto agello, lignorum quotidie fascem alligans, imponebat dorso discipuli. quo in proxima uilla uenundato, & sibi alimouiam, & iis, qui forte ad eos ueniebant, pauxillulum panis emebant. Sed uere, iuxta quod scriptum est, Nõ potest ciuitas latere super montem posita. Matth.5 Scutarius quidam cum in Basilica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo immundus spiritus: Ante paucos dies Siciliam ingressus est Hilarion, seruus Christi; & nemo eum nouit; & putat se esse secretum: ego uadam, & prodam illum. Statimq. cum seruulis suis, ascensa in portu naue, appulsus est Pachynum; &, deducente se dæmone, ubi ante tugurium senis se prostrauit, ilico curatus est. Hoc initium signorum eius in Sicilia, innumerabilem ad eum deinceps ægrotantium, sed & religiosorum hominum adduxit multitudinem, intantum, ut de primoribus quidam, tumens morbo intercutis, eodem die,

quo

quo ad eum uenerat, curatus fit: qui postea offerens ei infinita munera, audiuit dictum sal
Matth. 10 uatoris ad discipulos: Gratis accepistis, gratis date. Dum hæc ita geruntur in Sicilia, Hesy
chius, discipulus eius, toto sene orbe quærebat, lustrans litora, deserta penetrans, & hanc
tantum habens fiduciam, quia, ubicumque esset, diu latere non posset. Transacto igitur
iam triennio, audiuit Methonæ a quodam Iudæo, uilia populis scruta uendente, prophe-
tam Christianorum apparuisse in Sicilia, tanta miracula & signa facientem, ut de ueteribus
sanctis putaretur. interrogatus itaque habitum eius, incessum, & linguam, maximeq. ætatem, nihil dicere potuit. ille enim, qui referebat, famam ad se uenisse tantum hominis te-
stabatur. Ingressus igitur Adriam, prospero cursu uenit Pachynum, & in quadam curui li-
toris uillula, famam senis sciscitatus, consona uoce omnium cognouit ubi esset, quid age-
ret, nihil in eo ita cunctis admirantibus, quam quod, post tanta signa, atque miracula, ne
fragmen quidem panis a quoquam in illis locis accepisset. Et, ne longum faciam, sanctus
uir Hesychius ad magistri genua prouolutus, plantasq. eius lacrymis rigans, tandem ab eo
subleuatus, post bidui triduiq. sermonem audit a Gazano, non posse senem iam illis habi
tare regionibus, sed uelle ad barbaras quasdam pergere nationes, ubi & nomen, & sermo
suus incognitus foret. Duxit itaque illum ad Epidaurum, Dalmatiæ opidum: ubi paucis
diebus in uicino agello mansitans, non potuit abscondi. siquidem draco miræ magnitudi-
nis, quos gentili sermone boas uocant, ab eo, quod tam grandes sint, ut boues glutire so
leant, omnem late uastabat prouinciam; & non solum armenta, & pecudes, sed agricolas
quoque, & pastores, tractos ad se ui spiritus, absorbebat. cui cum pyram iussisset præpara-
ri; & oratione ad Christum missa euocato præcepisset struem lignorū scandere, ignem sup-
posuit. tum itaque, cuncta spectante plebe, immanē bestiam concremauit. unde æstuans,
quid faceret, quo se uerteret, aliam parabat fugam; & solitarias terras mente perlustrans,
mærebat quod, tacente de se lingua, miracula loquerentur. Ea tempestate, terræ motu to
tius orbis, qui post Iuliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos; &, quasi rur-
sum Deus diluuium minaretur, uel in antiquum chaos redirent omnia, naues, ad prærupta
delatæ montium, pependerunt. quod cū uiderent Epidauritani, frementes scilicet fluctus,
& undarum moles, & montes gurgitum litoribus inferri, uerentes quod iam euenisse cer-
nebant, ne opidum funditus subuerteretur, ingressi sunt ad senem, &, quasi ad prælium pro
ficiscentes, posuerunt eum in litore. Qui cum tria crucis signa pinxisset in sabulo, manusq.
contra tenderet; incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare ante ei
steterit; ac diu fremens, & quasi ad obicem indignans, paulatim in semet ipsum relapsum
sit. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio usque hodie prædicat, matresq. docent liberos suos
ad memoriam in posteros transmittendam. Vere illud, quod ad apostolos dictum est: Si
Matth. 17 credideritis, dicetis huic monti, transi in mare, & fiet: Etiam iuxta litteram impleri potest;
si tamen quis habuerit apostolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus im-
perauit. quid enim interest, utrum mons descendat in mare, an immensi undarum montes
repente obriguerint, & ante senis tantum pedes saxei, ex alia parte molliter fluxerint. Mi-
rabatur omnis ciuitas, & magnitudo signi Salonis quoque percrebuerat. quod intelligens
senex, in breui lembo clam nocte fugit, &, inuenta post biduum oneraria naui, perrexit
Cyprum. Cumq. inter Maleam & Cytheram piratæ, derelicta classe in litore, quæ non an-
temna, sed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus occurrissent; & denuo hinc
inde fluctus occurrerent; remiges omnes, qui in naui erant, trepidare, flere, discurrere,
præparare contos, &, quasi non sufficeret unus nuncius, certatim seni piratas adesse dice-
bant. Quos ille procul intuens subrisit, & conuersus ad discipulos dixit: Modicæ, inquit,
Exod. 15 fidei quare trepidatis? Numquid plures sunt hi, quam Pharaonis exercitus? tamen omnes,
Deo uolente, submersi sunt. Loquebatur hic; & nihilominus, spumantibus rostris, hosti-
les turmæ imminebant, iactu tantum lapidis medio. Stetit ergo in prora nauis, &, porre-
cta contra uenientes manu, Hucusque, ait, uenisse sufficiat. O mira rerum fides: statim re-
siluere nauiculæ, &; impellentibus contra remis, ad puppim impetus redit. Mirabantur pi
ratæ, post tergum se redire nolentes: totoq. corporis nixu, ut ad nauigium peruenirent, la
borantes, uelocius multo, quam uenerant, ad litus ferebantur. Prætermitto cetera; ne
uidear, in narratione signorum, uolumen extendere. hoc solum dicam, quod inter Cycla
das nauigans, hincinde clamantium de urbibus & uicis, & ad litora concurrentium, im-
mundorum spirituum uoces audiebantur. Ingressus ergo Paphum, urbem Cypri, nobilem
carminibus poetarum, quæ frequenter terræ motu lapsa, nunc ruinarum tantum uestigiis,
quid olim fuerit, ostendit, in secundo ab urbe milliario habitabat ignobilis, gaudensq.
quod

quod paucis diebus quiete uiueret. uerum non ad plenum uiginti transiere dies, cum per omnem illam insulam, quicumque immundos habebant spiritus, clamare cœperunt, uenisse Hilarionem, seruum Christi, & ad eum se debere properare. hoc Salamina, hoc Curium, hoc Lapetha, & urbes reliquæ conclamabant, plerisque asserentibus, scire se quidem Hilarionem, & uere illum esse famulum Dei, sed, ubi esset, ignorare. Intra triginta igitur nec multo amplius dies, ducenti ferme, tam uiri, quam mulieres, ad eum cõgregati sunt. quos cum uidisset, dolens quod se non paterentur quiescere, & quodam modo in ultionem sui sæuiens, tanta eos orationum instantia flagellauit, ut quidam statim, alii post biduum, triduumue, omnes ueto intra unam hebdomadam curarentur. Manens itaque ibi biennio, & semper de fuga cogitans, Hesychium ad se ueris tempore reuersurum, Palæstinam ad salutationem fratrum, & monasterii sui cineres uisendos misit. Qui cum reuertisset, cupienti rursum ad Aegyptum nauigare, hocest ad ea loca, quæ uocantur Bucolia, eo quod nullus ibi Christianorum esset, sed barbara tantum & ferox natio, suasit ut in ipsa magis insula ad secretiorem locum conscenderet. quem cum diu lustrans omnia reperisset, perduxit eum duodecim millibus a mari procul inter secretos asperosq. montes, & quo uix reptando manibus genubusq. posset ascendi. qui introgressus, contemplatus quidem est terribilem ualde & remotum locum, arboribusq. hincinde circumdatum, habentem etiam aquas de supercilio collis irriguas, & hortulum peramœnum, & pomaria plurima, quorum fructum numquam in cibo sumpsit, sed antiquissimi iuxta templi ruinam, ex quo, ut ipse referebat, & eius discipuli testantur, tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum uoces resonabant, ut exercitum crederes. quo ille ualde delectatus, quo scilicet antagonistas haberet in proximo, habitauit ibi per annos quinque; &, sæpe inuisente se Hesychio, in hoc extremo iam uitæ suæ tempore refocillatus est; quod, propter asperitatem difficultatemq. loci, & umbrarum, ut ferebatur uulgo, multitudinem, aut nullus, aut rarus ad se uel posset, uel auderet ascendere. Quodam autem die egressus hortulum, uidit hominem toto corpore paralyticum iacentem ante fores. interrogauitq. Hesychium, quisnam esset, uel quo modo fuisset adductus. Qui respondens ait: procuratorẽ se fuisse uillulæ, ad cuius confinia hortulus quoque, in quo ipsi erant, pertineret. Et ille collacrymans, tendensq. ad iacentem manum, Tibi, inquit, dico in nomine Domini nostri Iesu Christi, surge, & ambula. Mira uelocitas: adhuc uerba in ore loquentis uoluebantur, & iam membra solidata ad standum hominem surrigebant. quod postquam auditum est, etiam difficultatem loci, & iter inuium plurimorum uicit necessitas, nihil æque per circumitum cunctis uillis obseruantibus, quam ne quo modo elaberetur. disseminauerat enim hoc de eo rumor, diu eum in eodem loco manere non posse. quod ille non leuitate quadam, aut puerili sensu uictus faciebat, sed honorem fugiens, & importunitatem: semper enim silentium, & uitam ignobilem desiderabat. Igitur octogesimo ætatis suæ anno, cum absens esset Hesychius, quasi testamenti uice breuem manu propria scripsit epistolam, omnes diuitias suas ei derelinquens, euangelium scilicet, & tunicam sacceam, cucullam, & palliolum: nam minister eius ante paucos dies obierat. uenerunt itaque ad ægrotantem de Papho multi religiosi uiri, & maxime quod eũ dixisse audierant, iam se ad Dominum migraturum, & de corporis uinculis liberandum; sed & Constantia quædam, sancta femina; cuius generum, & filiam de morte liberauerat unctione olei. quos omnes adiurauit, ut ne puncto quidem horæ post mortem reseruaretur, sed statim eum in eodem hortulo terra operirent, sicut uestitus erat in tunica cilicina, & cuculla, & sago rustico. Iamq. modicus calor tepebat in pectore; nec, præter sensum, quidquam uiui hominis supererat: & tamen apertis oculis loquebatur: Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta prope annis seruisti Christo, & mortem times? In hæc uerba exhalauit spiritum. statimq. humo obrutum, ante urbi sepultum, quam mortuum, nunciauerunt. Quod postquam Palæstinæ sanctus uir audiuit Hesychius; perrexit ad Cyprum; & simulans se uelle habitare in eodem hortulo, ut diligentis custodiæ suspitionem accolis tolleret; cum ingenti uitæ suæ periculo post decem fere menses corpus eius furatus est: quod Maiomam deferens, totis monachorũ & opidorum turbis prosequentibus, in antiquo monasterio condidit, illæsa tunica, cuculla, & palliolo, & toto corpore, quasi adhuc uiueret, integro, tantisq. fragrante odoribus, ut delibutum unguentis putaretur. Non mihi uidetur in calce libri tacenda Constantiæ illius, sanctissimæ mulieris, deuotio; quæ, perlato ad se nuncio, quod corpusculum Hilarionis Palæstinæ esset, statim exanimata est, ueram in seruum Dei dilectionem etiam morte comprobans: erat enim solita peruigiles in sepulcro eius noctes ducere, & quasi cum præsente ad adiuuandas orationes suas sermocinari.

sermocinari. Cernas usque hodie miram inter Palæstinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis spiritum se habere certantibus. et tamen in utrisque locis magna quotidie signa fiunt, sed magis in hortulo Cypri, forsitan quia plus illum locum dilexerit.

ARGVMENTVM.

MALCHI, ex Maronia Syriæ uico orti, uitā, & captiuitatem describit: ut post solitarium, & celebrem monachum, alium oppressum, & exagitatum ante oculos lectoribus ponat.

DE VITA MALCHI, CAPTIVI, MONACHI.

VI nauali prælio dimicaturi sunt, ante in portu, & in tranquillo mari flectunt gubernacula, remos trahunt, ferreas manus, & uncos præparant, dispositumq. per tabulata militem, pendente gradu, & labente uestigio, stare firmiter consuescunt; ut, quod in simulacro pugnæ didicerint, in uero certamine non perhorrescant. ita & ego, qui diu tacui, (silere quippe me fecit, cui meus sermo supplicium est) prius exerceri cupio in paruo opere, & ueluti quandam rubiginem linguæ abstergere, ut uenire possim ad latiorem historiam. scribere enim disposui (si tamen uitam Dominus dederit, & si uituperatores mei saltem fugientem me, & inclusum persequi desierint) ab aduētu saluatoris, usque ad nostram ætatem, idest, ab apostolis, usque ad nostri temporis fæcem, quo modo, & per quos Christi Ecclesia nata sit, & adulta, persecutionibus creuerit, martyriis coronata sit, &, postquam ad Christianos principes uenit, potentia quidem & diuitiis maior, sed uirtutibus minor facta sit. Verum hæc alias: nunc, quod imminet, explicemus. Maronia triginta ferme millibus ab Antiochia, urbe Syriæ, haud grandis ad orientem distat uiculus. hic post multos uel dominos, uel patronos, dum ego adolescentulus morarer in Syria, ad papæ Euagrii, necessarii mei, possessionem deuolutus est: quem iccirco nunc nominaui, ut ostenderem, unde nossem, quod scripturus sum. Erat igitur illic quidam senex, nomine Malchus, quem nos Latine regem possumus dicere, Syrus natione, & lingua, & re uera αὐτόχθων: anus quoque in eius cōtubernio, ualde decrepita, & iam morti proxima uidebatur: tam studiose ambo religiosi, & sic ecclesiæ limen terentes, ut Zachariam, & Helizabeth de euangelio crederes, nisi quod Ioannes in medio non erat. De his cum curiose ab accolis quærerem, quænam esset eorum copula, matrimonii, sanguinis, an spiritus; omnes uoce consona, sanctos, & Deo placitos, & mira nescio quæ respondebant. qua cupiditate illectus, adortus sum hominem; & curiosius sciscitatus rerum fidem, hæc ab eo accepi. Ego, inquit, mi nate, Maroniaci agelli colonus, sed solus parentibus fui. qui cum me, quasi stirpem generis sui, & heredem familiæ suæ, ad nuptias cogerent, monachum potius me uelle esse respondi. quantis pater minis, quantis mater blanditiis persecuti sint, ut pudicitiam proderem, hæc res sola indicio est, quod & domum, & parentes fugi. et quia ad orientem ire non poteram propter uicinam Persidem, & Romanorum militum custodiam, ad occidentem uerti pedes, pauxillulum nescio quid portans uiatici, quod me ab inopia tantum defensaret. Quid multa? perueni tandem ad eremum Chalcidos, quæ inter Immam & Essam magis ad austrum sita est. ibi repertis monachis, eorum me magisterio tradidi, manuū labore uictum quæritans, lasciuiamq. carnis refrenans ieiuniis. Post multos annos incidit mihi desiderium, ut ad patriam pergerem; &, dum adhuc uiueret mater, (iam enim patrem mortuum audieram) solarer uiduitatem eius; &, exinde uenundata possessiuncula, partem erogarem pauperibus, partem monasterio constituerem: quid erubesco confiteri infidelitatem meam? partem in sumptuum meorum solatia reseruarem. Clamare cœpit abbas meus, diaboli esse tentationem, &, sub honestæ rei occasione, latere antiqui hostis insidias: hoc esse, reuerti canem ad uomitum suum: sic multos monachorū esse deceptos; nusquam diabolum aperta fronte se prodere. Proponebat mihi exempla de scripturis plurima: inter quæ illud, quod initio Adam quoque & Euam spe diuinitatis supplantauerit. Et cum persuadere non posset, prouolutus genibus obsecrabat, ne se desererem, ne me perderem; nec, aratrum tenens, post tergum respicerem. Væ misero mihi: uici monitorem pessima uictoria, putans illum non meam salutem, sed suum solatium quærere. Prosecutus ergo me de monasterio, quasi funus efferret, & ad extremum uale dicens, Videbo, ait, te fili satanæ cauterio notatum: non quæro causas, excusationes non recipio. Ouis, quæ de ouilibus egreditur, lupi statim morsibus patet. De Beria ad Essam pergētibus, uicina est publico itineri solitudo, per quā Saraceni incertis sedibus huc atque illuc semper uagantur.

Marginal notes: Luc. 1 (beside "uidebatur: tam studiose…"); 2. Pet. 2 (beside "insidias: hoc esse…"); Gen. 3 (beside "rima: inter quæ illud…"); Luc. 9 (beside "derem; nec, aratrum tenens…").

quæ

quæ ſuſpicio frequentiam in illis locis uiatorũ congregat, ut imminens periculũ auxilio mu-
tuo declinetur. Erant in comitatu meo uiri, feminæ, ſenes, iuuenes, paruuli, numero circi
ter ſeptuaginta. Et ecce ſubito equorũ camelorumq. ſeſſores Iſmaelitæ irruunt, crinitis uitta
tisq. capitibus, ac ſeminudo corpore, pallia & latas caligas trahentes: pendebant ex hume
ro pharetræ, laxos arcus uibrantes, hoſtilia longa portabant. non enim ad pugnãdum, ſed
ad prædam, uenerant. Rapimur, diſpergimur, in diuerſa trahimur. Ego enim longò poſtli-
minio hereditarius poſſeſſor, & ſero mei conſilii pænitens, cũ altera muliercula in unius he
ri ſeruitutem ſortitus uenio. Ducimur, immo portamur ſublimes in camelis, & per uaſtam
eremum ſemper ruinam timentes, pendemus potius, quã ſedemus. Carnes ſemicrudæ ci-
bus, & lac camelorũ potus erat. Tandem, grandi amne tranſmiſſo, peruenimus ad interio
rem ſolitudinem, ubi dominam liberosq. ex more gentis adorare iuſſi, ceruices flectimus.
Hic, quaſi clauſus carcere, mutato habitu, ideſt, nudus ambulare diſco. nam aeris quoque
intẽperies, nihil aliud, præter pudenda, uelari patiebatur. Traduntur mihi paſcendæ oues;
& in malorum cõparatione hoc fruor ſolatio, quod dominos meos, & conſeruos rarius ui-
deo. Videbar mihi aliquid habere ſancti Iacob. Recordabar Moyſi, qui & ipſi in eremo Gen.29
quondam fuere paſtores. Veſcebar recenti caſeo, & lacte. Orabam iugiter, canebam pſal- Exod.3
mos, quos in monaſterio didiceram. Delectabat me captiuitas mea. Agebam Dei iudicio
gratias, quod monachum, quẽ in patria fueram perditurus, in eremo inueneram. O nihil
umquam tutum apud diabolum: o multiplices & ineffabiles eius inſidiæ. ſic quoque laten-
tem me inuenit inuidia. Dominus uidens gregẽ ſuum creſcere, nihilq. in me deprehendens
fraudulentiæ, (ſciebam enim Apoſtolum præcepiſſe: Dominis ſic, quaſi Deo, fideliter ſer Eph.6
uiendum) & uolens me remunerare, quo fidum ſibi magis faceret, tradidit mihi illam con-
ſeruã meam, aliquando captiuã. Et, cum ego refutarẽ, diceremq. me Chriſtianum, nec li
cere mihi uxorẽ uiuentis mariti accipere, (ſiquidem captus nobiſcum uir eius, ab alio do-
mino fuerat abductus) rurſus ferus ille, & implacabilis, in furorẽ uerſus, euaginato me cœ-
pit perere gladio; &, niſi confeſtim brachia tendens mulierẽ præoccupaſſem, illico fudiſſet
ſanguinẽ. Iam igitur uenerat tenebroſior ſolito, & mihi nimiũ matura nox. Duco in ſpelun
cam ſemirutã nouam coniugem, &, pronubante nobis mæſtitia, uterque deteſtamur alte-
rum, nec fatemur. Tunc uere ſenſi captiuitatẽ meam; proſtratusq. humi, monachum cœpi
plangere, quẽ perdebam, dicens: Huccine miſer ſeruatus ſum? ad hoc me mea ſcelera per-
duxerunt, ut, incaneſcente iam capite, uirgo maritus fierem? Quid prodeſt, parentes, pa-
triam, rem familiarẽ contempſiſſe pro Domino; ſi hoc facio; quod ne facerẽ, illa cõtempſi?
niſi quod forte propterea hæc ſuſtineo, quia patriam deſideraui. Quid agimus anima? peri-
mus, au uincimus? expectamus manũ Domini, an proprio mucrone confodimur? uerte in
te gladium: tua magis mors timenda eſt, quã corporis. Habet & ſeruata pudicitia ſuũ mar-
tyrium. iaceat inſepultus Chriſti teſtis in eremo: ipſe mihi ero perſecutor, & martyr. Sic fa
tus, eduxi in tenebris quoque micantem gladium; &, acumine contra me uerſo, Vale, in-
quam, infelix mulier: habeto me martyrem potius, quã maritum. Tunc illa, pedibus meis
prouoluta, Precor te, inquit, per Ieſum Chriſtum, & per huius horæ neceſſitatẽ adiuro, ne
effundas ſanguinem tuum in crimen meũ: uel, ſi mori placet, in me primum uerte mucro-
nem: ſic nobis potius coniungamur. Etiam ſi uir meus ad me redierit, ſeruarem caſtitatem,
quam me captiuitas docuit; uel interirem potius, quam perderem. Cur moreris, ne mihi
iungaris? ego morerer, ſi mihi iungi uelles. habeto me coniugem pudicitiæ; & magis ani-
mæ copulam amato, quam corporis. Sperent Domini maritũ, Chriſtus nouerit fratrem.
facile ſuadebimus nuptias, cũ nos uiderint ſic amare. Fateor, inquit, obſtupui; &, admira-
tus uirtutẽ feminæ, cõiugem plus amaui. Numquã tamen illius nudũ corpus intuitus ſum:
numquã eius carnẽ attigi; timens in pace perdere, quod in prœlio ſeruauerã. Tranſeunt in
tali matrimonio dies plurimi: amabiliores nos dominis fecerant nuptiæ. nulla fugæ ſuſpi-
cio: interdum & menſe toto aberam fidus gregis paſtor per ſolitudinem. Poſt grande inter-
uallum, dum ſolus in eremo ſedeo, &, præter cælum, terramq. nihil uideo, cœpi mecũ ta
citus uoluere, & inter multa cõtubernii quoque monachorũ recordari, maximeq. uultũ pa
tris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdideratque. ſicq. cogitans, aſpicio formicarũ gregẽ
anguſto calle feruere, ferre onera maiora, quã corpora. aliæ herbarũ quædam ſemina forcipe
oris trahebant; aliæ egerebãt humũ de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant.
illæ, uenturæ hiemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea uerteret, illata ſe-
mina præcidebant; hæ, luctu celebri, corpora defuncta deportabant. quodq. magis mirum
eſt, in tanto agmine egrediens non obſtabat intranti; quin potius, ſi quam uidiſſent ſub fa-
ſce,

fce & onere concidiffe, fuppofitis humeris adiuuabant. Quid multa? pulchrum mihi fpectaculum dies illa tribuit. unde recordatus Salomonis, ad formicarum folertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exemplo fufcitantis, cœpi tædere captiuitatis, & monafterii cellulas quærere, ac formicarum illarum fimilitudinem defiderare, ubi laboratur in medium; cumq. nihil cuiufquã proprium fit, omnium omnia funt. Regreffo ad cubile occurrit mulier: triftitiam animi diffimulare non potui. rogat, cur ita exanimatus fim. audit caufas, hortatur fugã. Peto filentii fidem: nõ afpernatur, & iugi fufurro inter fpem & metũ medii fluctuamus. Erant mihi in grege duo hirci miræ magnitudinis: quibus occifis, utres facio, eorũq. carnes uiatico præparo. et primo uefperi, putantibus nos dominis fecreto cubitare, inuadimus iter, utres & partes carniũ portantes. cumq. perueniffemus ad fluuium, (ad decem millibus aberat) inflatis confcenfisq. utribus, aquis nos credimus, paulatim pedibus fubremigantes, ut, deorfum nos flumine deferente, & multo longius, quam confcenderamus, in alteram nos exponente ripam, ueftigium fequentes perderent. Sed inter hæc madefactæ carnes, & ex parte lapfæ, uix tridui cibum pollicebantur. Bibimus ufque ad fatietatem, futuræ nos fiti præparantes. Currimus, poft tergum femper afpicimus, & magis noctibus prouehimus, quam diebus, uel propter infidias late uagantium Saracenorum, uel propter ardorem folis nimium. Pauefco mifer etiam referens; etfi tota mente fecurus, toto tamen corpore perhorrefco. Poft diem uero tertium, dubio profpectu procul afpicimus duos camelis infidentes uenire concitos. ftatimq. mens, mali præfaga, putare cœpit dominum meditari mortem, folem cernere nigrefcentem. dumq. timemus, & ueftigiis nos proditos per arenas intelligimus, offertur ad dexteram fpecus, longe fub terram penetrans. igitur timentes uenenata animalia, (nam folent uiperæ, reguli, & fcorpiones, ceteraq. huiufcemodi, feruorem folis declinantia, umbram petere) intrauimus quidem fpeluncam, fed ftatim in ipfo introitu finiftræ nos foueæ credimus, nequaquam ultra progredientes, ne, dum mortem fugimus, incurramus in mortem: illudq. nobifcum reputantes, fi iuuat Dominus miferos, habemus falutem; fi defpicit peccatores, habemus fepulcrum. Quid putas fuiffe nobis animi? quid terroris, cum ante fpecum haud procul ftarent dominus, & conferuus, & ueftigio indice iam ad latebras perueniffent? O multo grauior expectata, quã illata mors. Rurfus cum timore & labore lingua balbutit, &, quafi clamante domino, mutire non audeo. Mittit feruum, ut nos de fpecu trahat: ipfe camelos tenet, &, euaginato gladio, noftrũ expectat aduentum. Interea, tribus fere uel quattuor cubitis introgeffo famulo, nobis ex occulto tergum eius uidentibus, (nam oculorum iftiufmodi natura eft, ut poft folem umbrã intrantibus cæca fint omnia) uox per antrum fonat: Exite furciferi, exite morituri: quid ftatis? quid moramini? exite. dominus uocat, patienter expectat. Adhuc loquebatur; & ecce per tenebras afpicimus leænam inuafiffe hominem, & gutture fuffocatum cruentum intro trahere. Iefu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudii fuit? fpectabamus, domino nefciente, hoftem noftrum perire: qui cum uideret illum moras facere, fufpicatus eft duos uni refiftere: fed iram differre non ualens, ficut tenebat gladium ad fpeluncam uenit, & furore rabido ferui increpans uecordiam, prius a fera eft tentus, quã ad noftras latebras perueniret. Qui funt, qui hoc crederent, ut ante os noftrum beftia pro nobis dimicaret? Sublato autem illo metu, fimilis ante oculos noftros uerfabatur interitus; nifi quod tutius erat, rabiem leonis, quã iram hominis, fuftinere. Pauemus intrinfecus; &, ne mouere quidem nos aufi, præftolabamur euentum rei, inter tanta pericula, pudicitiæ tantum cõfcientia pro muro fepti. Leæna, infidias cauens, & uifam effe fe fentiens, apprehenfos mordicus catulos effert, nobifq. cedit hofpitium. neque tamẽ fatis creduli, ftatim erumpimus: fed expectantes diu, & egredi cogitantes, illius nobis femper figurabamus occurfum. Sublato ergo horrore, &, alia tranfacta die, egredimur ad uefperam, uidimufq. camelos, quos ob nimiã uelocitatem dromedarios uocant, preteritos cibos in ore uoluere, & in aluum miffos iterum retrahere. quibus afcenfis, & noua fitarcia, id eft, annona refocillati, decima tandem die ad Romana per defertum caftra uenimus. oblatiq. tribuno, rem ordine pandimus: inde tranfmiffi ad Sabinum, Mefopotamiæ ducem, camelorum pretium accepimus. et quia iam abbas ille meus dormierat in Domino, ad hæc delatus loca me monachis reddo, hanc trado uirginibus, diligens eam ut fororem, non tamen ei me credens ut forori. Hæc mihi fenex Malchus adolefcentulo retulit: hæc ego uobis narraui fenex, & caftis hiftoriam caftitatis expono: uirgines caftitatem cuftodire exhortor. uos narrate pofteris; ut fciant, inter gladios, & inter deferta, & beftias, pudicitiam numquam effe captiuam; & hominẽ Chrifto deditum poffe mori, non poffe fuperari.

Prou.6

LIBER DE VIRIS ILLVSTRIBVS, VEL DE SCRIPTORIBVS ECCLESIASTICIS, AD DEXTRVM, PRAETORIO PRAEFECTVM.

PROOEMIVM.

HORTARIS, Dexter, ut, Tranquillum sequens, ecclesiasticos scriptores in ordinem digeram; & quod ille in enumerandis gentilium litterarum uiris fecit illustribus, ego in nostris faciam, idest, ut a passione Christi usque ad decimumquartum Theodosii imperatoris annum, omnes, qui de scripturis sanctis memoriæ aliquid prodiderunt, tibi breuiter exponam. Fecerunt quidem hoc idem apud Græcos Hermippus Peripateticus, Antigonus Carystius, Satyrus, doctus uir, &, longe omnium doctissimus, Aristoxenus musicus; apud Latinos autem Varro, Santra, Nepos, Hyginus, &, ad cuius nos exemplum uis prouocare, Tranquillus. Sed non mea & illorum similis est condicio. illi enim ueteres historias annalesq. replicantes, potuerunt quasi de ingenti prato paruam opusculi sui coronam texere: ego quid acturus, qui, nullum præuium sequens, pessimum, ut dicitur, magistrum memet ipsum habeo? quamquam Eusebius Pamphili in decem Ecclesiasticæ historiæ libris maximo nobis adiumento fuerit; & singulorum, de quibus scripturi sumus, uolumina ætates auctorum suorum sæpe testentur. itaque Dominum Iesum Christum precor, ut, quod Cicero tuus, qui in arce Romanæ stetit eloquentiæ, non est facere dedignatus in Bruto, oratorum Latinæ linguæ texens catalogum, id ego, in ecclesiæ illius scriptoribus enumerandis, digne cohortatione tua impleam. Si qui autem de iis, qui usque hodie scriptitant, a me in hoc uolumine prætermissi sunt; sibi magis, quam mihi, debent imputare. neque enim celantes scripta sua, de iis quæ non legi, nosse potui; &, quod aliis forsitan sit notum, mihi in hoc terrarũ angulo fuerit ignotum. certe, cum scriptis suis claruerint, non magnopere nostri silentii dispendio suspirabunt. Discant ergo Celsus, Porphyrius, Iulianus, rabidi aduersus Christum canes, discant eorum sectatores, qui putant Ecclesiam nullos philosophos, & eloquentes, nullos habuisse doctores, quanti, & quales uiri eam fundauerint, extruxerint, & ornauerint: & desinant fidem nostram rusticæ tantum simplicitatis arguere, suamq. potius imperitiam agnoscant.

SIMON Petrus, filius Ioannis, prouinciæ Galilææ, uico Bethsaida, frater Andreæ apostoli, & princeps apostolorum, post episcopatum Antiochensis ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum, qui de circumcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudii anno, ad expugnandum Simonem Magum Romã pergit; ibiq. uiginti quinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ultimum annum Neronis, idest, decimum quartum. a quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram uerso, & in sublime pedibus eleuatis; asserens se indignum, quod sic crucifigeretur ut Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quæ catholicæ nominantur; quarum secunda a plerisque eius esse negatur, propter styli cum priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autẽ, e quibus unus Actorum eius inscribitur, alius Euangelii, tertius Prædicationis, quartus Apocalypseos, quintus Iudicii, inter apocryphas scripturas reputantur. Sepultus Romæ, in Vaticano, iuxta uiam Triumphalem, totius urbis ueneratione celebratur.

ANDREAS, frater huius, ut maiores nostri prodiderunt, Scythis, & Sogdianis, & Saccis prædicauit Euangelium Domini nostri Iesu Christi, & in Augusta ciuitate prædicauit, quæ cognominatur Magna, ubi est irruptio Apsari, & Phasis fluuius. illic incolunt Aethiopes interiores. Sepultus est autem Patris, ciuitate Achaiæ, cruci suffixus ab Aegea, præfecto Edessenorum. Andreas non est Hieronymi, sed e Græco Sophronii Catalogo sumptus.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, ut nõnulli existimant, Ioseph ex alia uxore, ut autẽ mihi uidetur, Mariæ, sororis matris Domini, cuius Ioannes in libro suo meminit, filius, post passionẽ Domini statim ab apostolis Hierosolymorũ episcopus ordinatus, unam tantum scripsit epistolam, quæ de septẽ catholicis est, quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur: licet paulatim, tempore procedente, obtinuerit auctoritatem. Hegesippus uicinus apostolicorum temporum, in quinto cõmentatiorum

libro de Iacobo narrans, ait: Suscepit ecclesiam Hierosolymæ post apostolos frater Domini Iacobus, cognomento Iustus. multi siquidem Iacobi uocabantur. Hic de uiero matris sanctus fuit, uinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonsus est, nec nnctus unguento, nec usus balneo. Huic soli licitum erat ingredi sancta sanctorum. si quidem uestibus laneis non utebatur, sed lineis, solusq. ingrediebatur templum, & flexis genibus pro populo deprecabatur; in tantum, ut camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in uicesimo libro antiquitatum refert, & Clemens in septimo ὑποτυπώσεων, mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum a Nerone esse successotem eius Albinum: qui cum necdum ad prouinciam peruenisset, Ananus, inquit, pontifex, adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione, ἀναρχίας Concilium congregauit: & compellens publice Iacobum, ut Christum dei filiũ denegaret, contradicentem lapidari iussir: qui cum præcipitatus de pinna templi confractis cruribus, adhuc semiuiuus tollens ad cælum manus diceret, Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste, quo uda uestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interiit. Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, ut, propter eius necem, creditum sit subuersam esse Hierosolymam. Hic est, de quo Paulus apostolus scribit ad Galatas: Alium autem apostolorum uidi neminem, nisi Iacobum, fratrem Domini. Et apostolorum super hoc crebrius Acta testantur. Euangelium quoque, quod appellatur secundum Hebræos, & a me nuper in Græcum Latinumq. sermonem translatum est, quo & Origenes sæpe utitur, post resurrectionem saluatoris refert. Dominus autem cum dedisset sindonem seruo sacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. iurauerat enim Iacobus, se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec uideret eum resurgentem a mortuis. Rursusq. post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam, & panem. Statimq. additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei: Frater mi comede panem tuum, quia resurrexit filius hominis a dormientibus. Triginta itaque annos Hierosolymis rexit ecclesiam, idest, usque ad septimum Neronis annum & iuxta templum, ubi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum usque ad obsidionem Titi & ultimam Hadriani notissimum habuit. Quidam e nostris in monte Olyueti eum putauerunt conditum: sed falsa eorum opinio est.

MATTHAEVS, qui & Leui, ex publicano apostolus, primus in Iudæa propter eos, qui ex circumcisione crediderant, Euangelium Christi Hebraicis litteris uerbisq. cõposuit. quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porro ipsum Hebraicum habetur nsque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime confecit. mihi quoque a Nazaræis, qui in Berœa, urbe Syriæ, hoc uolumine utuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicumque euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona Domini saluatoris, ueteris scripturæ testimoniis utitur, non sequatur Septuaginta translatorum auctoritatem, sed Hebraicam, e quibus illa duo sunt: Ex Aegypto uocaui filium meum. Et: Quoniam Nazaræus uocabitur.

Hæc usque ad Iudã nõ sunt Hieronymi, sed a Græcis adiecta.

IACOBVS, Zebedæi filius, duodecim tribubus, quæ erant in dispersione, omnibus prædicauit euangelium Domini nostri Iesu Christi. interfectus est autem gladio ab Herode Tetrarcha Iudæorum.

PHILIPPVS apostolus in Phrygia prædicat euangelium Domini Iesu. Sepelitur Hierapoli cum filiabus honorifice.

BARTHOLOMAEVS apostolus, Indis iis, qui dicuntur fortunati, predicauit Euangelium Christi, & Euangelium, quod est secundum Matthæum, eis tradidit. Dormiuit autem Albanopoli, opido maioris Armeniæ.

THOMAS apostolus, quemadmodum traditum est nobis, Parthis, & Mœdis, & Persis, & Germanis, & Hircanis, & Bactris, & Magis prædicauit euangelium Domini. Dormiuit in ciuitate Calamina, quæ est Indiæ.

SIMON Cananæus, cognomento Iudas, frater Iacobi episcopi, qui & successit illi in episcopatum, post obitum Iacobi cognomento Iusti, uixit annos uiginti supra centum. Crucifixus autem sub Traiano præfecto, mota persecutione graui, dormiuit.

MATTHIAS, cum unus esset e numero septuaginta, allectus est in ordinem nndecim apostolorum, in locum Iudæ Iscariotæ, qui fuit proditor. in altera Aethiopia, ubi est irruptio Apsari & Hyssi portus, prædicauit euangelium, cum essent homines agrestes: & illic dormiuit, & illic sepultus est, usque ad hodiernum diem.

TIMOTHEVS autem, Ephesiorum episcopus ordinatus a beato Paulo, ex gentibus

bus

bus erat, non ex circumcisione: de quo multa testatur Paulus, admonens ut honestam professionem dati sibi doni seruaret, qui & gloriose illic testificatus est.

TITVS, episcopus Cretæ, in eadem, & in circumiacentibus insulis prædicauit euangelium Christi. Ibidem autem & dormiuit, & sepultus est, nempe in Creta.

CRESCENS in Galliis prædicauit euangelium, & illic sepultus est: Eunuchus Candaces Aethiopum reginæ, in Arabia, cognomento Felici, & in Taprobana insula maris rubri prædicauit euangelium Domini. Aiunt autem eum & ibidem martyrium pertulisse, & honorifice fuisse sepultum. Act.8

IVDAS, frater Iacobi, paruã quidem, quæ de septẽ catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimoniũ, a plerisque reiicitur: tamen auctoritatem uetustate iam & usu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

PAVLVS apostolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim apostolorum, de tribu Beniamin & opido Iudææ Gischalis fuit, quo a Romanis capto, cum parentibus suis Tarsum Ciliciæ commigrauit, a quibus ob studia legis missus Hierosolymam, a Gamaliele, uiro doctissimo, cuius Lucas meminit, eruditus est. Cum autem interfuisset neci martyris Stephani, &, acceptis a pontifice templi epistolis, ad persequendos eos, qui Christo crediderant, Damascum pergeret, reuelatione compulsus ad fidem, quæ in Actibus apostolorum scribitur, in uas electionis de persecutore translatus est. cumq. primum ad prædicationem eius Sergius Paulus, proconsul Cypri, credidisset, ab eo, quod eum Christi fidei subegerat, sortitus est nomen Paulus: & iuncto sibi Barnaba, multis urbibus peragratus, reuertentesq. Hierosolymam, a Petro, Iacoboq. & Ioanne gentium apostolus ordinatur. Et quia in Actibus apostolorum plenissime de eius conuersatione scriptum est; hoc tantum dicam, quod post passionem domini uicesimo quinto anno, idest, secundo Neronis, eo tempore, quo Festus, procurator Iudææ, successit Felici, Romam uinctus mittitur; & biennium in libera manens custodia, aduersus Iudæos de aduentu Christi quotidie disputauit. Sciendum autẽ in prima satisfactione, necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiæ, Paulum a Nerone dimissum, ut euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret, sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum, eo tempore, quo & passus est, & de uinculis dictat epistolam: In prima mea satisfactione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirent omnes gentes: & liberatus sum de ore leonis. Manifestissime leonem propter crudelitatem Neronem significans. Et in sequentibus: Liberatus sum de ore leonis. Et statim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & saluauit me in regnum suum cæleste, quod scilicet præsens sibi sentiret imminere martyrium. nam & in eadem epistola præmiserat: Ego enim iam immolor, & tempus resolutionis meæ instat. Hic ergo xiiii Neronis anno, eodem die, quo Petrus, Romæ pro Christo capite truncatus, sepultusq. est in uia Ostiensi, anno post passionẽ Domini tricesimo septimo. Scripsit autem nouem ad septem ecclesias epistolas, ad Romanos unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unã, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas: præterea ad discipulos suos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epistola autem, quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur propter styli sermonisq. dissonantiã: sed uel Barnabæ, iuxta Tertullianum; uel Lucæ euangelistæ, iuxta quosdam; uel Clementis, Romanæ postea ecclesiæ episcopi, quẽ aiunt sententias Pauli proprio ordinasse, & ornasse sermone. Vel certe, quia Paulus scribebat ad Hebræos, & propter inuidiam sui apud eos nominis titulum in principio salutationis amputauerit. Scripserat autem ut Hebræus Hebræis Hebraice, idest, suo eloquio dissertissime, ut ea, quæ eloquenter scripta fuerant in Hebræo, eloquentius uerterentur in Græcum: & hanc causam esse, quod a ceteris Pauli epistolis discrepare uideatur. Legunt quidam & ad Laodicenses, sed ab omnibus exploditur.

Act.22.5 Act.8.9 Act.13 Gal.2 Act.24.28 2.Tim.4

BARNABAS Cyprius, qui & Ioseph Leuites, cum Paulo gentium Apostolus ordinatus, unam ad ædificationem ecclesiæ pertinentem epistolam composuit, quæ inter apocryphas scripturas legitur. Hic postea propter Ioannem discipulum, qui & Marcus uocabatur, separatus a Paulo, nihilominus euangelicæ prædicationis iniunctum sibi opus exercuit. Act.13 Act.15

LVCAS, medicus Antiochensis, ut eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes. Scripsit Euangelium, de quo idem Paulus, Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio, per omnes ecclesias. Et ad Colossenses, Salutat uos Lucas, medicus carissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoque edidit uolumen egregium, quod titulo 2.Cor.8 Col.4 2.Tim.4

πράξεις ἀποστόλων prænotatur : cuius historia usque ad biennium Romæ commorantis Pau-
li peruenit, idest, usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus, in eadem
urbe librum esse compositum. Igitur περιόδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis
fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut indiuiduus
comes apostoli, inter ceteras eius res, hoc solū ingnorauerit? Sed & Tertullianus, uicinus
eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia σπουδαστὴν apostoli Pauli, con-
uictum a Ioanne, quod auctor esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id
1.Tim.1 loco excidisse: quidam suspicantur, quotiescumque in epistolis suis Paulus dicit, Iuxta
2.Tim.2 euangelium meum, de Lucæ significare uolumine: & Lucam non solum ab apostolo Paulo
didicisse euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, sed a ceteris apostolis, quod ip
Luc.1 se quoque in principio sui uoluminis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui a prin
cipio ipsi uiderunt, & ministri fuerunt sermonis. Igitur euangelium, sicut audierat, scripsit.
Acta uero apostolorum, sicut uiderat ipse, composuit. Vixit octoginta & quattuor annos,
uxorem non habens. sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem uicesimo Constantini
anno, ossa eius cum reliquiis Andreæ Apostoli translata sunt de Achaia.

MARCVS, discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, ro-
gatus Romæ a fratribus, breue scripsit euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit,
& ecclesiæ legendum sua auctoritate dedit, sicut scribunt Clemens in sexto ὑποτυπώσεων li-
bro, et Papias, Hierapolitanus episcopus. meminit huius Marci; & Petrus in epistola prima.
1.Pet.5 sub nomine Babylonis figuraliter Romā significans: Salutat uos Ecclesia, quæ est in Babylo-
ne collecta, & Marcus filius meus. Assumpto itaque euangelio, quod ipse confecerat, perre
xit Aegyptum, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam, tanta do
ctrina, & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique
Philo, disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam ecclesiam adhuc Iudaizantem,
Act.2 quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. Et quo modo Lucas
narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic & ille, quod Alexandriæ sub
Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno,
& sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

IOANNES apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi
Act.12 apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauit, nouissimus omnium scripsit
euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis; aduersus Cerinthum, aliosq. hæreticos, & maxi-
me tunc Ebionitarum dogma consurgens. qui asserunt, Christum ante Mariam non fuisse.
Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scriptu-
ræ ferunt: quod cum legisset Matthæi, Marci, & Lucæ uolumina, probauerit quidem tex-
tum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est, post
carcerem Ioannis historiam texuisse. Prætermisso itaque anno, cuius acta a tribus exposita
fuerant, superioris temporis, antequam Ioannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit, si-
cut manifestum esse poterit iis, qui diligenter quattuor Euangeliorum uolumina legerint.
Quæ res etiam διαφωνίαν, quæ uidetur Ioannis esse cum ceteris, tollit. Scripsit autem & u-
nam epistolam, cuius exordium est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus ocu-
lis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ: quæ ab uni
uersis ecclesiasticis, & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium est:
Senior electæ Dominæ & natis eius: & sequentis: Senior Caio carissimo, quem ego diligo
in ueritate: Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulcrum apud Ephe-
sum ostenditur: & nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistæ esse: super
qua re cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, disseremus. Quartode-
cimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouēte Domitiano, in Patmos
insulam relegatus, scripsit Apocalypsim, quam interpretatur Iustinus martyr, & Irenæus.
Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatē a senatu rescissis, sub Ner
ua principe redit Ephesum: ibiq. usque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fun
dauit, rexitq. ecclesias; &, confectus senio, sexagesimo octauo post passionem Domini anno
mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

Rom.16 HERMAS, cuius apostolus Paulus ad Romanos scribens meminit: Salutate Asyncri
tum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Hermen, & qui cum eis fratres sunt: asserunt au
ctorem esse libri, qui appellatur Pastor, & apud quasdam Græciæ ecclesias etiam publice
legitur. Re uera utilis liber, multiq. de eo scriptorum ueterum usurpauerunt testimonia.
sed apud Latinos pene ignotus est.

PHILO

PHILO Iudæus, natione Alexandrinus, de genere sacerdotum, iccirco a nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur, quia librum de prima Marci euangelistæ apud Alexandriam scribens ecclesia, in nostrorum laude uersatus est, non solum eos ibi, sed in multis quoque prouinciis esse memorans, & habitacula eorum dicens monasteria. Ex quo apparet talem primum Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nunc monachi esse nituntur & cupiunt, ut nihil cuiusquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidatur, orationi uacetur, & psalmis, doctrinæ quoque & continentiæ, quales & Lucas refert, primum Hierosolymæ fuisse credentes. Act.4 Aiunt hunc sub Caio Caligula Romæ periclitatum, quo legatus gentis suæ missus fuerat. Cum secunda uice uenisset ad Claudium, in eadem urbe locutum esse cum apostolo Petro, eiusq. habuisse amicitias, & ob hanc causam etiam Marci, discipuli Petri, apud Alexandriam sectatores ornasse laudibus. Extant huius præclara & innumerabilia opera, in quinque libros Mosi: De confusione linguarum liber unus: De natura & inuentione liber unus: De iis, quæ sensu precamur, & detestamur, liber unus: De erudirione liber unus: De herede diuinarum rerũ liber unus: De diuisione æqualium & contrariorum liber unus: De tribus uirtutibus liber unus: Quare quorundam in scripturis mutata sunt nomina liber unus: De pactis libri duo: De uita sapientis liber unus: De gigantibus liber unus: Quod quandoque somnia mittantur a Deo libri quinque: Quæstionum & solutionum in Exodo libri quinque: De tabernaculo & decalogo libri quattuor: Necnon de uictimis, & repromissionibus, siue maledictis: De prouidentia: De Iudæis: De cõuersatione uitæ: De Alexandro, & quod propriam rationẽ muta animalia habeant, & quod omnis insipiens seruus sit. Et de uita nostrorum liber unus, de quo supra diximus, idest, de apostolicis uiris, quẽ & inscripsit περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν, quod uidelicet cælestia contemplentur, & semper Deum orent: De agricultura duo: De ebrietate duo. Sunt & alia eius monumenta ingenii. quæ in nostras manus non peruenerunt. De hoc uulgo apud Græcos dicitur, ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει, idest, aut Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philo: tanta est similitudo sensuum & eloquii.

L. ANNAEVS Seneca Cordubẽsis, Socionis Stoici discipulus, & patruus Lucani poetæ, continentissimæ uitæ fuit: quem non ponerem in catalogo sanctorum, nisi me illæ epistolæ prouocarent, quæ leguntur a plurimis, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum. in quibus, cum esset Neronis magister, & illius temporis potentissimus, optare se dicit, eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus apud Christianos. Hic aute biennium, quam Petrus, & Paulus coronarentur martyrio, a Nerone interfectus est.

IOSEPHVS, Matthathiæ filius, ex Hierosolymis sacerdos, a Vespasiano captus, cum Tito filio eius relictus est. Hic, Romam ueniens, septem libros Iudaicæ captiuitatis imperatoribus patri filioq. obtulit, qui bibliothecæ publicæ traditi sunt: & ob ingenii gloriam statuam quoque meruit Romæ. Scripsit autem & alios uiginti antiquitatum libros, ab exordio mundi, usque ad decimum quartum annũ Domitiani Cæsaris, & duos ἀρχαιότητος aduersum Appionem, grammaticum Alexandrinum; qui sub Caligula legatus missus ex parte gentilium, contra Philonem etiã librum, uituperationem gentis Iudaicæ continentem, scripserat. Alius quoque liber eius, qui inscribitur περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ, ualde elegans habetur, in quo & Machabæorum sunt digesta martyria. Hic in decimo octauo antiquitatum libro manifestissime confitetur, propter magnitudinem signorum, Christum a pharisæis interfectum, & Ioannem Baptistam uere prophetam fuisse, &, propter interfectionem Iacobi apostoli, dirutam Hierosolymã. Scripsit autem de Domino in hunc modum: Eodem tempore fuit Iesus uir sapiens, si tamen uirum eum oporter dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum, qui libenter uera suscipiunt: plurimos quoque tam de Iudæis, quam de gentibus, sui habuit sectatores, & credebatur esse Christus. Cumq. inuidia nostrorum principum, cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus, qui eum primum dilexeraut, perseuerauerunt. Apparuit enim eis tertia die uiuens. Multa & hæc & alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo uaticinantibus, & usque hodie Christianorum gens ab hoc sortita uocabulum, non defecit.

IVSTVS Tiberiensis, de prouincia Galilæa, conatus est & ipse Iudaicarum rerũ historiam texere, & quosdam commentariolos de scripturis componere, sed hunc Iosephus arguit mendacii. Constat autem illum eo tempore scripsisse, quo & Iosephus.

CLEMENS, de quo apostolus Paulus ad Philippenses scribens, ait: Cum Clemente Philip.4

& ceteris cooperatoribus meis, quorũ nomina scripta sunt in libro uitæ, quartus post Petrũ Romæ episcopus. si quidẽ secundus Linus fuit, & tertius Cletus, tametsi plerique Latinorum, secundum post Petrũ apostolum putent fuisse Clementẽ. Scripsit ex persona Romanæ ecclesiæ, ad ecclesiam Corinthiorũ ualde utilem epistolam, quæ & in nõnullis locis publice legitur, quæ mihi uidetur characteri epistolæ, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur, cõuenire. Sed & multis de eadẽ epistola, nõ solum sensibus, sed iuxta uerborum quoque ordinem abutitur. Omnino grãdis in utraque similitudo est. Fertur & secunda eius nomine epistola, quæ a ueteribus reprobatur. Et disputatio Petri & Appionis longo sermone conscripta, quam Eusebius in tertio Historiæ ecclesiasticæ uolumine coarguit. Obiit tertio Traiani anno, & nominis eius memoriam usque hodie Romæ extructa ecclesia custodit.

IGNATIVS, Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrũ apostolũ episcopus, cõmouente persecutionẽ Traiano, damnatus ad bestias, Romã uinctus mittitur. Cumq. nauigãs, Smyrnam uenisset, ubi Polycarpus auditor Ioannis episcopus erat, scripsit unam epistolã ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam ad Trallenses, quartam ad Romanos, & inde egrediens scripsit ad Philadelpheos & ad Smyrnæos, & proprie ad Polycarpum, cõmẽdans illi Antiochensem ecclesiam: in qua & de Euangelio, quod nuper a me translatum est, super persona Christi ponit testimonium, dicens: Ego uero & post resurrectionem in carne eum uidi, & credo quia sit. Et quando uenit ad Petrum, & ad eos, qui cum Petro erant, dixit eis: Ecce, palpate mẽ, & uidete, quia non sum dæmonium incorporale. Et statim tetigerunt eum, & crediderunt. Dignum autem uidetur, quia tanti uiri fecimus mentionem, & de epistola eius, quam ad Romanos scribit, pauca ponere. De Syria usque ad Romam pugno ad bestias in mari & in terra, nocte dieq. ligatus cum decem leopardis, hoc est, militibus, qui me custodiunt: quibus & cum benefeceris, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum, mea doctrina est; sed non iccirco iustificatus sum. Vtinam fruar bestiis, quæ mihi sunt præparatæ, quas & oro mihi ueloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne sicut & aliorum martyrum non audeant corpus attingere. Quod si uenire noluerint, ego uim faciam ut deuorer. Ignoscite mihi filioli: quid mihi prosit, ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de his, quæ uidentur, desiderans, ut Iesum Christum inueniam. Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli, in me ueniant, tantum ut Christo fruar. Cumq. iam damnatus esset ad bestias, & ardore patiendi rugientes audiret leones, ait: Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inueniar. Passus est anno undecimo Traiani. Reliquiæ corporis eius Antiochiæ iacent extra portam Daphniticam in cœmiterio.

POLYCARPVS, Ioannis apostoli discipulus, & ab eo Smyrnæ episcopus ordinatus, totius Asiæ princeps fuit. Quippe qui nonnullos apostolorum, & eorum, qui uiderant Dominum, magistros habuerit & uiderit. Hic propter quasdam super die Paschæ quæstiones, sub Imperatore Antonino Pio, ecclesiam in urbe regente Aniceto, Romam uenit, ubi plurimos credentium, Marcionis & Valentini persuasione deceptos, reduxit ad fidem. Cumq. ei fortuito obuiam fuisset Marcion, & diceret: Cognoscis nos? Respondit: Cognosco primogenitum diaboli. Postea uero regnãte M. Antonino & L. Aurelio Cõmodo, quarta post Neronem persecutione, Smyrnæ, sedente proconsule, & uniuerso populo in amphitheatro aduersus eum personante, igni traditus est. Scripsit ad Philippenses ualde utilem epistolam, quæ usque hodie in Asiæ conuentu legitur.

PAPIAS, Ioannis auditor, Hierapolitanus episcopus in Asia, quinque tantum scripsit uolumina, quæ prænotauit, explanatio sermonum Domini. in quibus cum se in præfatione asserat, non uarias opiniones sequi, sed apostolos auctores habere, ait: Considerabam, quid Andreas, quid Petrus dixissent, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus; quid alius Iacobus, quid Ioannes, quid Matthæus, uel alius quilibet discipulorum Domini; quid etiam Aristion & senior Ioannes, discipuli Domini loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum prosunt, quantum uiua uox, usque hodie in suis auctoribus personans. Ex quo apparet ex ipso catalogo nominum, alium esse Ioannem, qui inter apostolos ponitur: & alium seniorem Ioannem, quẽ post Aristionem enumerat. Hoc autem diximus propter superiorem opinionem, quam a plerisque retulimus traditam, duas posteriores epistolas Ioannis, non apostoli esse, sed presbyteri: hic dicitur mille annorũ Iudaicam edidisse δευτέρωσιν, quem secuti sunt Irenæus & Apollinarius, & ceteri, qui post resurrectionem aiunt in carne cum sanctis Dominum regnaturum. Tertullianus quoque in libro

de spe

de ſpe fidelium, & Victorinus Pictauienſis, & Lactantius hac opinione ducuntur.

QVADRATVS, apoſtolorum diſcipulus, Publio, Athenarum epiſcopo, ob Chriſti fidem martyrio coronato, in locum eius ſubſtituitur, & eccleſiam, grandi terrore diſperſam, fide & induſtria ſua congregat. Cumq. Hadrianus Athenis exegiſſet hiemem, inuiſens Eleuſinam, & omnibus pene Græciæ ſacris initiatus, dediſſet occaſionem iis, qui Chriſtianos oderant, abſque præcepto imperatoris uexare credentes: porrexit ei librum, pro religione noſtra compoſitum, ualde utilem, plenumq. rationis & fidei, & apoſtolica doctrina dignum: in quo & antiquitatem ſuæ ætatis oſtendens, ait, plurimos a ſe uiſos, qui ſub Domino uariis in Iudæa oppreſſi calamitatibus ſanati fuerant, & qui a mortuis reſurrexerāt.

ARISTIDES Athenienſis, philoſophus eloquentiſſimus, & ſub priſtino habitu diſcipulus Chriſti, uolumen, noſtri dogmatis rationem continens, eodē tempore, quo & Quadratus, Hadriano principi dedit, ideſt, apologeticum pro Chriſtianis: quod uſque hodie perſeuerans, apud philologos ingenii eius indicium eſt.

AGRIPPA, cognomento Caſtor, uir ualde doctus, aduerſum uigintiquatuor Baſilidis hæretici uolumina, quæ in euangeliū confecerat, fortiſſime diſſeruit, prodens eius uniuerſa myſteria, & prophetas enumerans, Barcaban & Marcob, & ad terrorem audientium alia quædam barbara nomina: & Deum maximum eius Abraxas, qui, quaſi annum continens, iuxta Græcorum numerum ſupputetur. Mortuus eſt autem Baſilides, a quo Gnoſtici in Alexandria, temporibus Hadriani: qua tempeſtate & Chochibus, dux Iudaicæ factionis, Chriſtianos uariis ſuppliciis enecauit.

HEGESIPPVS, uicinus apoſtolicorum temporū, omnes a paſſione Domini uſque ad ſuam ætatem, eccleſiaſticorum actuum texens hiſtorias, multaq. ad utilitatem legentium pertinentia, hinc inde congregans, quinque libros compoſuit, ſermone ſimplici: ut, quorum uitam ſectabatur, dicendi quoque exprimeret characterem. Aſſerit ſe ueniſſe ſub Aniceto Romam, qui decimus poſt Petrum epiſcopus fuit, & perſeueraſſe ibi uſque ad Eleutherum eiuſdem urbis epiſcopum, qui Aniceti quondam diaconus fuerat. Præterea aduerſum idola diſputans, ex quo primum errore creuiſſent, ſubtexit hiſtoriam: ex qua oſtendit, qua floruerit ætate. Ait enim: Tumulos mortuis templaq. fecerunt, ſicut uſque hodie uidemus: e quibus eſt & Antinous ſeruus Hadriani Cæſaris, cui & gymnicus agon exercetur apud Antinoum ciuitatem: quam ex eius nomine condidit, & ſtatuit prophetas in templo. Antinoum autem in deliciis habuiſſe Cæſar Hadrianus ſcribitur.

IVSTINVS philoſophus, habitu quoque philoſophorum incedens, de Neapoli, urbe Palæſtinæ, patre Priſco Bacchio, pro religione Chriſti plurimum laborauit, in tantum, ut Antonino quoque Pio, & filiis eius, & ſenatui librum contra gentes ſcriptum daret, ignominiamq. crucis non erubeſceret, & alium librum ſucceſſoribus eiuſdem Antonini, M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo. Extat eius & aliud uolumen contra gentes, ubi de dæmonum quoque natura diſputat: & quartum aduerſus gentes, cui titulum prænotauit, ἔλεγχος: ſed & aliud de monarchia Dei, & alius liber, quem prænotauit Pſalten, & alius de anima. Dialogus contra Iudæos, quem habuit aduerſus Tryphonem, principem Iudæorum, ſed & contra Marcionem inſignia uolumina, quorum Irenæus quoque in quinto aduerſus hæreſes libro meminit: & alius liber contra omnes hæreſes: cuius facit mentionem in apologetico, quem dedit Antonino Pio. Hic, cum in urbe Roma haberet τὰς διατριβάς, & Creſcentem Cynicum, qui multa aduerſum Chriſtianos blaſphemabat, redargueret, gulosum, & mortis timidum, luxuriæq. & libidinum ſectatorem, ad extremum ſtudio eius & inſidiis accuſatus, quod Chriſtianus eſſet, pro Chriſto ſanguinem fudit.

MELITO Aſianus, Sardenſis epiſcopus, librum imperatori M. Antonino Vero, qui Frontonis oratoris diſcipulus fuit, pro Chriſtiano dogmate dedit. Scripſit quoque & alia, de quibus iſta ſunt, quæ ſubiecimus: De Paſcha libros duos: de uita prophetarum librum unum: de eccleſia librum unum: de die dominica librum unum: de ſenſibus librum unum: de fide librum unum: de plaſmate librum unum: de anima & corpore librum unum: de baptiſmate librum unum: de ueritate librum unum: de generatione Chriſti librum unum: de prophetia ſua librum unum: de philoxenia librum unum: & alium librum, qui Clauis inſcribitur: de diabolo librum unum: de apocalypſi Ioannis librum unum, καὶ περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ librum unum: & ἐκλογῶν libros ſex. Huius elegans & declamatorium ingenium laudans Tertullianus in ſeptem libris, quos ſcripſit aduerſus eccleſiam pro Montano, dicit, eum a pleriſque noſtrorum prophetam putari.

THEO-

THEOPHILVS, ſextus Anthiochenſis Eccleſiæ epiſcopus, ſub imperatore M. Antonino Vero librum contra Marcionem compoſuit, qui uſque hodie extat. Feruntur eius & ad Autolycum tria uolumina, & contra hæreſim Hermogenis liber unus, & alii breues elegantesq. tractatus, ad ædificationē eccleſiæ pertinentes. Legi ſub nomine eius in euangelium & in prouerbia Solomonis commentarios, qui mihi cum ſuperiorum uoluminum elegantia & phraſi non uidentur congruere.

APOLLINARIVS, Aſiæ Hierapolitanus epiſcopus, ſub imperatore M. Antonino Vero floruit, cui & inſigne uolumen pro fide Chriſtianorum dedit. Extant eius & alii quinque aduerſum gentes libri, & de ueritate duo, & aduerſum Cataphrygas, tunc primum exortos, cum Priſcilla & Maximilla inſanis uatibus, incipiente Montano.

DIONYSIVS, Corinthiorum eccleſiæ epiſcopus, tantæ eloquentiæ & induſtriæ fuit, ut non ſolum ſuæ ciuitatis & prouinciæ populos, ſed & aliarum prouinciarum & urbium epiſcopos epiſtolis erudiret. E quibus eſt una ad Lacedæmonios, alia ad Athenienſes, tertia ad Nicomedienſes, quarta ad Cretenſes, quinta ad eccleſiam Amaſtrianam, & ad reliquas Ponti eccleſias, ſexta ad Gnoſſianos, & ad Pinytum, eiuſdem urbis epiſcopum; ſeptima ad Romanos, quam ſcripſit ad Soterem epiſcopum eorum; octaua ad Chryſophoram, ſanctam feminam. Claruit ſub imperatore M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo.

PINYTVS Cretenſis, Gnoſſiæ urbis epiſcopus, ſcripſit ad Dionyſium Corinthi epiſcopum ualde elegantem epiſtolam: in qua docet, non ſemper lacte populos nutriēdos, ne quaſi paruuli ab ultimo occupentur die: ſed & ſolido ueſci debere cibo, ut in ſpiritualem proficiant ſenectutem. Et hic ſub M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo floruit.

TATIANVS, qui primum oratoriam docens, non paruam ſibi ex arte rhetorica gloriam compararat, Iuſtini martyris ſectator fuit, florens in eccleſia, quamdiu ab eius latere non diſceſſit. Poſtea uero inflatus eloquentiæ tumore, nouā condidit hæreſim, quæ Encratitarum dicitur, quam poſtea Seuerus auxit, a quo eiuſdem partis hæretici Seueriani uſque hodie appellantur. Porro Tatianus infinita ſcripſit uolumina, e quibus unus contra gentes florentiſſimus extat liber, qui inter omnia opera eius fertur inſignis. Et hic ſub imperatore M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo floruit.

PHILIPPVS, epiſcopus Cretenſis, hoc eſt, urbis Gortynæ, cuius Dionyſius in epiſtola ſua meminit, quam ſcripſit ad eiuſdem ciuitatis eccleſiam, præclarum aduerſum Marcionem edidit librum; temporibusq. M. Antonini Veri, & L. Aurelii Commodi claruit.

MVSANVS, non ignobilis inter eos, qui de eccleſiaſtio dogmate ſcripſerunt, ſub imperatore M. Antonino Vero, confecit librum aduerſus quoſdam fratres, qui de eccleſia ad Encratitarum hæreſim declinauerant.

MODESTVS & ipſe ſub imperatore M. Antonino, & L. Aurelio Commodo aduerſum Marcionem ſcripſit librū, qui uſque hodie perſeuerat. Feruntur ſub nomine eius & alia συγγράμματα ſed ab eruditis quaſi ψευδεπίγραφα repudiantur.

BARDESANES in Meſopotamia clarus habitus eſt, qui, primum Valentini ſectator, deinde confutator, nouam hæreſim condidit. Ardens eius a Syris prædicatur ingeniū, & in diſputatione uehemens. Scripſit infinita aduerſum omnes pene hæreticos, qui ætate eius pullulauerant. In quibus clariſſimus ille eſt, & fortiſſimus liber, quem M. Antonino de fato tradidit: & multa alia ſuper perſecutione uolumina, quæ ſectatores eius de Syra lingua uerterunt in Græcam. Si autem tanta uis eſt, & fulgor in interpretatione, quantam putamus in ſermone proprio?

VICTOR, tertiuſdecimus Romanæ urbis epiſcopus, ſuper quæſtione Paſchæ, & alia quædam ſcribens opuſcula, rexit eccleſiam ſub Seuero principe annis decem.

IRENAEVS, Pothini epiſcopi, qui Lugdunenſem in Gallia regebat eccleſiam, presbyter, a martyribus eiuſdem loci ob quaſdam eccleſiæ quæſtiones legatus Romam miſſus, honorificas ſuper nomine ſuo ad Eleutherum epiſcopum perfert litteras. Poſtea, iam Pothino prope nonagenario, ob Chriſtum martyrio coronato, in locum eius ſubſtituitur. Conſtat autem, Polycarpi, cuius ſupra fecimus mentionem, ſacerdotis & martyris, hunc fuiſſe diſcipulum. Scripſit quinque aduerſus hæreſes libros, & contra gentes uolumen breue, & de diſciplina aliud, & ad Marcianum fratrem de apoſtolica prædicatione, & librum uariorum tractatuum, & ad Blaſtum de ſchiſmate, & ad Florinum de monarchia, ſiue quod Deus non ſit conditor malorū, & περὶ τῆς ὀγδοάδος egregiū commentarium, in cuius fine ſignificans ſe apoſtolorum temporum uicinum fuiſſe, ſic ſubſcripſit: Adiuro te, qui transſcribis librum iſtum,

iſtum, per Dominũ Ieſum Chriſtum, & per glorioſum eius aduentum, quo iudicaturus eſt uiuos & mortuos, ut conferas poſtquam tranſſcripſeris, & emendes illum ad exemplar, unde ſcripſiſti, diligẽtiſſime: hanc quoque obteſtationem ſimiliter transferas, ut inueniſti, in exemplari. Feruntur eius & aliæ ad Victorem, epiſcopum Romanũ, de quæſtione Paſchæ epiſtolæ, in quibus commonet eum, non facile debere unitatem collegii ſcindere. Siquidem Victor multos Aſiæ, & orientis epiſcopos, qui a decimaquarta luna cum Iudæis Paſcha celebrabant, damnandos crediderat. In qua ſententia ii, qui diſcrepabant ab illis, Victori non dederunt manus. Floruit maxime ſub Commodo principe, qui M. Antonino Vero in imperium ſucceſſerat.

PANTAENVS, Stoicæ ſectæ philoſophus, iuxta quandam ueterem in Alexandria conſuetudinem, ubi a Marco euangeliſta ſemper eccleſiaſtici fuere doctores, tantæ prudentiæ & eruditionis, tam in ſcripturis diuinis, quam in ſæculari litteratura fuit, ut in Indiam quoque, rogatus ab illius gentis legatis, a Demetrio Alexandriæ epiſcopo mitteretur: ubi reperit, Bartholomæum de duodecim apoſtolis, aduentũ Domini Ieſu, iuxta Matthæi euangelium, prædicaſſe, quod Hebraicis litteris ſcriptum, reuertens Alexandriam, ſecum retulit. Huius multi quidem in ſanctam ſcripturam extant commentarii, ſed magis uiua uoce eccleſiis profuit. Docuitq. ſub Seuero principe, & Antonino cognomento Caracalla.

RHODON, genere Aſianus, a Tatiano, de quo ſupra diximus, Romæ in ſcripturis eruditus, edidit plurima: præcipuumq. aduerſus Marcionem opus, in quo refert, quo modo ipſi quoque inter ſe Marcionitæ diſcrepent, & Apellem ſenem alium hæreticũ a ſe quondam fuiſſe conuentum, & riſui habitum, eo quod Deum, quem coleret, ignorare ſe diceret. Meminit in eodem libro, quem ſcripſit ad Calliſtionem, Tatiani ſe Romæ fuiſſe auditorem. Sed & in Hexaemeron elegantes tractatus compoſuit, & aduerſum Phrygas inſigne opus. Temporibusq. Commodi, & Seueri floruit.

CLEMENS, Alexandrinæ eccleſiæ presbyter, Pantæni, de quo ſupra retulimus, auditor, poſt eius mortem Alexandriæ eccleſiaſticam ſcholam tenuit, & κατηχήσεων magiſter fuit. Feruntur eius inſignia uolumina, plenaq. eruditionis & eloquentiæ, tam de ſcripturis diuinis, quam de ſæcularis litteraturæ inſtrumento. E quibus illa ſunt, στρωματεῖς libri octo: ὑποτυπώσεων libri octo: aduerſus gẽtes liber unus: pædagogi libri tres: de Paſcha liber unus: de ieiunio diſceptatio: & alius qui inſcribitur, Quiſnam diues ille ſit, qui ſaluetur. De obtrectatione liber unus: de canonibus eccleſiaſticis, & aduerſum eos, qui Iudæorum ſequuntur errorem, liber unus, quem proprie Alexandro, Hieroſolymorum epiſcopo, προσεφώνησε. Meminit autem in Stromatibus ſuis, uoluminis Tatiani, aduerſus gentes, de quo ſupra diximus: & Caſſiani cuiuſdam χρονογραφίας, quod opuſculum inuenire non potui. Necnon & de Iudæis Ariſtobulum quendam, & Demetrium & Eupolemum ſcriptores aduerſus gentes refert, qui in ſimilitudinem Ioſephi ἀρχαιολογίας Moyſi, & Iudaicæ gentis aſſeuerent. Extat Alexandri, Hieroſolymorum epiſcopi, qui cum Narciſſo poſtea rexit eccleſiam, epiſtola ſuper ordinatione Aſclepiadis confeſſoris ad Antiochenſes, congratulantis eis, in qua ponit in fine: Hæc uobis Domini, ac fratres ſcripta tranſmiſi per Clementem beatũ presbyterum, uirum illuſtrem, & probatum: quem uos quoque ſcitis, & nunc plenius recognoſcetis, qui cum huc ueniſſet iuxta prouidentiam & uiſitationem Dei, confirmauit, & auxit Domini eccleſiam. Conſtat, Origenẽ huius fuiſſe diſcipulum. Floruit autem Seueri, & Antonini filii eius temporibus.

MILTIADES, cuius Rhodon in opere ſuo, quod aduerſus Montanum, Priſcillam, Maximillamq. compoſuit, recordatur, ſcripſit contra eoſdem uolumen præcipuum: & aduerſus gentes Iudæoſq. libros alios: & principi illius temporis apologeticum dedit. Floruit autem M. Antonini Commodi temporibus.

APOLLONIVS, uir diſertiſſimus, ſcripſit aduerſus Montanum, Priſcillam, & Maximillam inſigne & longum uolumen, in quo aſſerit Montanum & inſanas uates periſſe ſuſpendio: & multa alia, in quibus de Priſcilla, & Maximilla refert: Si negant eas accepiſſe munera, confiteantur non eſſe prophetas, qui accipiunt: & mille hoc teſtibus approbabo. Sed & ex aliis fructibus probantur prophetæ. Dic mihi, crinem fucat propheta? ſtybio oculos linit? Propheta ueſtibus & gemmis ornatur? Propheta tabula ludit & teſſeris? Propheta fenus accipit? Reſpondeant, utrum hoc fieri liceat, an non: meum eſt approbare, quod fecerint. Dicit in eodem libro, quadrageſimum eſſe annum uſque ad tempus, quo ipſe ſcribebat librum, ex quo hæreſis Cataphrygarum habuerit exordium. Tertullianus ſex uoluminibus

minibus aduersus ecclesiam editis, quæ scripsit περὶ ἐκστάσεως, septimum propriè aduersus Apollonium elaborauit, in quo omnia quæ ille arguit, conatur defendere. Floruit autem Apollonius sub Commodo, Seueroq. principibus.

SARAPION, undecimo Commodi imperatoris anno, Antiochiæ episcopus ordinatus, scripsit epistolam ad Carinum, & Pontium, de hæresi Montani, in qua & hæc addit: Vt autem sciatis falsi huius dogmatis, idest, nouæ prophetiæ, ab omni mundo insaniam reprobari, misi uobis Apollinaris beatissimi, qui fuit in Hierapoli Asiæ episcopus, litteras. Ad Domnum quoque, qui persecutionis tempore ad Iudæos declinauerat, uolumen composuit; & alium de euangelio, quod sub nomine Petri fertur, librum ad Rhosensem Ciliciæ ecclesiam, quæ in hæresim eius lectione diuerterat. Leguntur & sparsim eius breues epistolæ auctoris sui ἀσκήσει, & uitæ congruentes.

APOLLONIVS, Romanæ urbis senator, sub Commodo principe a seruo, Seuero proditus, quod Christianus esset, imperato ut rationẽ fidei suæ redderet, insigne uolumen composuit, quod in senatu legit, & nihilominus sententia senatus pro Christo capite truncatus est, ueteri apud eos obtinente lege, absque negatione non dimitti Christianos, qui semel ad eorum iudicium pertracti essent.

THEOPHILVS, Cæsareæ Palæstinæ (quæ olim Turris Stratonis uocabatur) episcopus, sub Seuero principe aduersum eos, qui decimaquarta luna cum Iudæis Pascha faciebant, cum ceteris episcopis Synodicam ualde utilem composuit epistolam.

BACCHYLVS, Corinthi episcopus, sub eodem Seuero principe clarus habitus, de Pascha ex omnium, qui in Achaia erant episcoporum, persona, elegantem librum scripsit.

POLYCRATES, Ephesiorũ episcopus, cum ceteris episcopis Asiæ, qui iuxta quandam ueterem consuetudinem cum Iudæis decimaquarta luna Pascha celebrabant, scripsit aduersus Victorem episcopum Romanum epistolam Synodicam, in qua docet, se apostoli Ioannis & ueterum auctoritatem sequi, de qua hæc pauca excerpsimus: Nos igitur inuiolabilem celebramus diem, neque addentes aliquid, neque demẽtes. Etenim in Asia elementa maxima dormierunt, quæ resurgent in die Domini, quando uenturus est de cælis in maiestate sua, & suscitaturus omnes sanctos, Philippum loquor de duodecim apostolis, qui
Act. 21 dormiuit Hierapoli, & duas filias eius, quæ uirgines senuerunt; & aliam eius filiam, quæ,
Ioan. 21 spiritu sancto plena, in Epheso occubuit. Sed & Ioannes, qui super pectus Domini recubuit, & pontifex eius fuit, auream laminam in fronte portans, martyr, & doctor in Epheso dormiuit, & Polycarpus episcopus, & martyr Smyrnæ cubat. Thraseas quoque episcopus, & martyr de Eumenia in eadem Smyrna requiescit. Quid necesse est Sagaris episcopi, & martyris recordari, qui in Laodicea soporatur; & Papirii beati, & Melitonis in sancto spiritu eunuchi, qui, semper domino seruiens, positus est in Sardis, & expectat in aduentu eius resurrectionem? Hi omnes obseruauerunt Paschæ diem decimaquarta luna, ab Euangelica traditione in nullam partem declinantes, & ecclesiasticum sequentes canonem. Ego quoque minimus omnium uestrum Polycrates, secundum doctrinam propinquorum meorum, quos & secutus sum (septem siquidem fuerunt propinqui mei episcopi, & ego octauus) semper Pascha celebraui, quando populus Iudæorum azyma faciebat. Itaque, fratres, sexagintaquinque annos ætatis meæ natus in Domino, & a multis ex toto orbe fratribus eruditus, peragrata omni scriptura, non formidabo eos, qui nobis minantur. Dixerunt enim maio-
Act. 5 res mei: Obedire Deo magis oportet, quã hominibus. Hæc propterea posui, ut ingenium, & auctoritatem uiri ex paruo opusculo demonstrarem. Floruit temporibus Seueri principis, eadem ætate, qua Narcissus Hierosolymæ.

HERACLIVS, sub Commodi Seueriq. imperio, in apostolum commentarios composuit.

MAXIMVS sub iisdem principibus, famosam quæstionem insigni uolumine uentilauit, unde malum, & quod materia a Deo facta sit.

CANDIDVS, regnantibus supra scriptis, in Hexaemeron pulcherrimos tractatus edidit.

APPION sub Seuero principe, similiter in Hexaemeron tractatus fecit.

SEXTVS, sub imperatore Seuero, librum de resurrectione scripsit.

BRABIANVS sub eodem principe edidit quædam opuscula, ad Christianum dogma pertinentia.

IVDAS de septuaginta apud Danielem hebdomadibus plenissime disputauit, & chro-

nogra-

nographiam ſuperiorum temporum uſque ad decimum Seueri perduxit annum. In qua erroris arguitur, quod aduentum antichriſti circa ſua tempora futurum eſſe dixerit: ſed hoc ideo, quia magnitudo perſecutionum præſentem mundi minabatur occaſum.

TERTVLLIANVS presbyter, nunc demum primus poſt Victorem & Apolloniū Latinorum ponitur, prouinciæ Africæ, ciuitatis Carthaginienſis, patre centurione proconſulari. Hic acris & uehementis ingenii, ſub Seuero principe & Antonino Caracalla floruit, multaq. ſcripſit uolumina: quæ quia nota ſunt pluribus, prætermittimus. Vidi ego quendam Paulum Concordiæ, quod opidum Italiæ eſt, ſenem, qui ſe beati Cypriani iam grandis ætatis notarium, cum ipſe admodum eſſet adoleſcens, Romæ uidiſſe diceret, referreq. ſibi ſolitum, numquam Cyprianum abſque Tertulliani lectione unam diem prætermiſſe: ac ſibi crebro dicere: Da magiſtrum: Tertullianum uidelicet ſignificans. Hic cum uſque ad mediam ætatem presbyter eccleſiæ permanſiſſet, inuidia poſtea & contumeliis cleri corum Romanæ eccleſiæ ad Montani dogma delapſus, in multis libris nouæ prophetiæ meminit: ſpecialiter autem aduerſum Eccleſiam texuit uolumina De pudicitia, De perſecutione, De ieiuniis, De monogamia, De ecſtaſi libros ſex, & ſeptimum quem aduerſum Apollonium compoſuit. Fertur q. uixiſſe uſque ad decrepitam ætatem, & multa, quæ nō extant, opuſcula condidiſſe.

ORIGENES, qui & Adamantius, decimo Seueri Pertinacis anno aduerſum Chriſtianos perſecutione commota, a Leonide patre, Chriſti martyrio coronato, cum ſex fratribus & matre uidua, pauper relinquitur annos natus circiter decem & ſeptem. rem enim familiarem ob confeſſionem Chriſti fiſcus occupauerat. Hic Alexandriæ, diſperſa Eccleſia, decimooctauo ætatis ſuæ anno, κατηχήσεων opus aggreſſus: poſtea a Demetrio, eiuſdem urbis epiſcopo, in locum Clementis presbyteri confirmatus, per multos annos floruit: & cū iam mediæ eſſet ætatis, & propter eccleſias Achaiæ, quæ pluribus hæreſibus uexabantur, ſub teſtimonio eccleſiaſticæ epiſtolæ Athenas per Palæſtinam pergeret, a Theoctiſto & Alexandro, Cæſareæ & Hieroſolymarum epiſcopis, presbyter ordinatus, Demetrii offendit animum, qui tanta in eum debacchatus eſt inſania, ut per totum mundū ſuper nomine eius ſcriberet. Conſtat eum, antequam Cæſaream migraret, fuiſſe Romæ ſub Zephyrino epiſcopo, & ſtatim Alexandriam reuerſum, Heraclan presbyterum, qui ſub habitu philoſophi perſeuerabat, adiutorem ſibi feciſſe κατηχήσεως, qui quidem & poſt Demetrium Alexandrinā tenuit eccleſiam. Quantæ autem gloriæ fuerit, hinc apparet; quod Phirmillianus, Cæſareæ epiſcopus, cum omni Cappadocia eum inuitauit, & diu tenuit, & poſtea ſub occaſione ſanctorum locorum Palæſtinam ueniens, diu Cæſareæ in ſanctis ſcripturis ab eo eruditus eſt: ſed & illud, quod ad Māmeam, matrem Alexandri imperatoris, religioſam feminam, rogatus uenit Antiochiam, & ſummo honore habitus eſt: quodq. ad Philippum imperatorem, qui primus de regibus Romanis Chriſtianus fuit, & ad matrem eius litteras fecit: quæ uſque hodie extant: quis ignorat? Et quod tantum in ſcripturis diuinis habuerit ſtudii, ut etiam Hebræam linguam contra ætatis gentisq. ſuæ naturam ediſceret: & exceptis ſeptuaginta interpretibus, alias quoque editiones in unum congregaret uolumen, Aquilæ ſcilicet Pontici proſelyti, & Theodotionis Hebionei, & Symmachi eiuſdem dogmatis, qui in euangelium quoque κατὰ Ματθαῖον ſcripſit cōmentarios, de quo & ſuum dogma cōfirmare conatur. Præterea quintam & ſextam & ſeptimam editionem, quas etiam nos de eius bibliotheca habuimus, miro labore reperit, & cum ceteris editionibus comparauit. Et quia indicem operum eius in uoluminibus epiſtolarum, quas ad Paulam ſcripſimus, in quadam epiſtola contra Varronis opera conferens poſui, nunc omitto: illud de immortali eius ingenio non tacens, quod Dialecticam quoque, & Geometriam, Arithmeticam, Muſicam, Grammaticā, & Rhetoricam, omniumq. philoſophorum ſectas ita didicit, ut ſtudioſos quoque ſæcularium litterarum ſectatores haberet, & interpretaretur eis quotidie, concurſusq. ad eum miri fierent, quos ille propterea recipiebat, ut ſub occaſione ſæcularis litteraturæ, in fide Chriſti eos inſtitueret. De crudelitate autem perſecutionis, quæ aduerſum Chriſtianos ſub Decio conſurrexit, eo quod in religionem Philippi deſæuiret, quem & interfecit, ſuperfluum eſt dicere, cum etiam Fabianus Romanæ eccleſiæ epiſcopus in ipſa occubuerit, & Alexander Babylasq. Hieroſolymorum, & Antiochenæ eccleſiæ pontifices in carcere pro confeſſione dormierint. Et ſuper Origenis ſtatu, ſi quis ſcire uelit, quid actum ſit, primum quidem de epiſtolis eius, quæ poſt perſecutionem ad diuerſos miſſæ ſunt; deinde & de ſexto Euſebii Cæſarienſis eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro, & pro eodem Origene in ſex uoluminibus

poterit

poterit liquido cognoscere. Vixit usque ad Gallum & Volusianum, Idest, usque ad lxix. æta tis suæ annum; & mortuus est Tyri, in qua urbe & sepultus est.

HAMMONIVS, uir disertus, & eruditus in philosophia, eodem tempore Alexandriæ clarus habitus est: qui, inter multa ingenii sui & præclara monumenta, etiam de consonantia Moysi, & Iesu elegans opus composuit; & euangelicos canones excogitauit, quos postea secutus est Eusebius Cæsariensis. Hunc falso accusat Porphyrius, quod ex Christiano ethnicus fuerit; cum constet, eum usque ad extremam uitam Christianum perseuerasse.

AMBROSIVS, primum Marcionites, deinde ab Origene correctus, Ecclesiæ diaconus, & confessionis Dominicæ gloria insignis fuit, cui pro Theoctisto presbytero liber Origenis de martyrio scribitur. Huius industria, & sumptu, & instantia, ad hunc infinita Origenes dictauit uolumina. Sed & ipse, quippe ut uir nobilis, non inelegantis ingenii fuit, sicut eius ad Origenem epistolæ indicio sunt. Obiit ante mortem Origenis: & in hoc a plerisque reprehenditur, quod uir locuples amici sui, egeni, senis, & pauperis, moriens non sit recordatus.

TRYPHON, Origenis auditor, ad quem nonnullæ eius extant epistolæ, in scripturis eruditissimus fuit. quod quidem & multa eius sparsim ostendunt opuscula, sed præcipue liber, quem composuit de uacca rufa in Numeris, & de dichotomematibus, quæ cum columba, & turture Abraam ponuntur in Genesi.

Num.19 Gen.15

MINVCIVS Felix, Romæ insignis causidicus, scripsit dialogum Christiani, & ethnici disputantium, qui Octauius inscribitur: sed & aliud sub nomine eius fertur de fato, uel contra Mathematicos; qui, cum sit & ipse diserti hominis, non mihi uidetur cum superioris libri stylo conuenire. Meminit huius Minucii & Lactantius in libris suis.

GAIVS sub Zephyrino, Romanæ urbis episcopo, idest, sub Antonino, Seueri filio, disputationem aduersum Proculum, Montani sectatorem, ualde insignem habuit; arguens eum temeritatis, super nouam prophetiam defendendam: & in eodem uolumine epistolas quoque Pauli, tredecim tantum enumerans, decimamquartã, quæ fertur ad Hebræos, dicit non eius esse. sed & apud Romanos usque hodie quasi Pauli apostoli non habetur.

BERYLLVS, Arabiæ Bostrenus episcopus, cum aliquanto tempore gloriose rexisset ecclesiam, ad extremum lapsus in hæresim, quæ Christum ante incarnationem negat, ab Origene correctus, scripsit uaria opuscula: & maxime epistolas, in quibus Origeni gratias agit: sed & Origenis ad eum litteræ sunt. Extat dialogus Origenis, & Berylli, in quo hæreseos coarguitur. Claruit autem sub Alexandro, Mammeæ filio, & Maximino, & Gordiano, qui ei in imperium successerunt.

HIPPOLYTVS, cuiusdam ecclesiæ episcopus, (nomen quippe urbis scire non potui) rationem Paschæ, temporumq. Canones scripsit usque ad primum annum Alexandri imperatoris, & sedecim annorũ circulum, quem Græci ἑκκαιδεκαετηρίδα uocant, reperit; & Eusebio, qui super eodem Pascha canonem, decem & nouem annorum circulum, idest, ἐννεακαιδεκαετηρίδα cõposuit, occasionem dedit. Scripsit nonnullos in Scripturas commentarios, e quibus hos reperi, in ἑξαήμερον, & in Exodum, & in Canticum canticorum, in Genesim, & in Zachariam, de Psalmis, & in Esaiam, de Daniele, de Apocalypsi, de Prouerbiis, de Ecclesiaste, de Saul, de Phytonissa, de Antichristo, de Resurrectione, contra Marcionem, de Pascha, aduersum omnes hæreses, & προσομιλίαν, de laude Domini saluatoris; in qua, præsente Origene se loqui in ecclesia, significat. In huius æmulationem Ambrosius, quem de Marcionis hæresi ad ueram fidem correctum diximus, cohortatus est Origenem, in Scripturas commentarios scribere, præbens ei septem & eo amplius notarios, eorumq. expensas, & librariorum parem numerum: quodq. his maius est, incredibili studio quotidie ab eo opus exigens. Vnde in quadam epistola ἐργοδιώκτην eum Origenes uocat.

ALEXANDER, episcopus Cappadociæ, cum, desiderio sanctorũ locorum, Hierosolymam pergeret, & Narcissus eiusdem urbis, iam senex regeret ecclesiã, & Narcisso, & multis clericis eius reuelatum est, altera die mane intrare episcopum, qui adiutor sacerdotalis cathedræ esse deberet. Itaque, re ita completa, ut prædicta fuerat, cunctis in Palæstina episcopis in unum congregatis, adnitente quoque ipso, uel maxime Narcisso, Hierosolymitanæ ecclesiæ eum eo gubernaculum suscepit. Hic in fine cuiusdam epistolæ, quam scribit ad Antinoitas super pace ecclesiæ, ait: Salutat uos Narcissus, qui ante me hic tenuit episcopalem locum, & nunc mecum eundem orationibus regit, annos natus circiter centum sedecim, & uos mecum precatur, ut unum idemq. sapiatis. Scripsit & aliam ad Antiochenses

per Clementem presbyterum Alexandriæ, de quo supra diximus: necnon ad Origenem, & pro Origene contra Demetrium, eo quod iuxta testimonium Demetrii eum presbyterum constituerit. Sed & aliæ eius ad diuersos feruntur epistolæ. Septima autem persecutione sub Decio, quo tempore Babylas Antiochiæ passus est, ductus Cæsaream, & clausus in carcere, ob confessionem Christi martyrio coronatur.

IVLIVS Africanus, cuius quinque de temporibus extant uolumina, sub imperatore M. Aurelio Antonino, qui Macrino successerat, legationem pro instauratione urbis Emmaus suscepit, quæ postea Nicopolis appellata est. Huius extat epistola ad Origenem, super quæstione Susannæ, eo quod dicat in Hebræo hanc fabulam non haberi, nec conuenire cum Hebraica etymologia, ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι: contra quem doctam epistolam scribit Origenes. Extat eius ad Aristidem altera epistola, in qua super diaphonia, quæ uidetur esse in genealogia saluatoris apud Matthæum, & Lucam, plenissime disputat.

GEMINVS, Antiochenæ ecclesiæ presbyter, pauca ingenii sui monumenta composuit, florens sub Alexandro principe, & episcopo urbis suæ Zebenno, eo uel maxime tempore, quo Heraclas Alexandrinæ ecclesiæ pontifex ordinatus est.

THEODORVS, qui postea Gregorius appellatus est, Neocæsareæ Ponti episcopus admodum adolescens, ob studia Græcarum, & Latinarum litterarũ, de Cappadocia Berytum, & inde Cæsaream Palæstinæ transiit, iuncto sibi fratre Athenodoro. Quorum cũ egregiam indolem uidisset Origenes, eos ad philosophiam cohortatus est: in qua paulatim Christi fidem subintroducens, sui quoque sectatores reddidit. Quinquennio itaque eruditi ab eo, remittuntur ad matrem; e quibus Theodorus proficiscens πανηγυρικὸν εὐχαριστίας scripsit Origeni: &, conuocata grandi frequentia, ipso quoque Origene præsente recitauit, qui usque hodie extat. Scripsit & μετάφρασιν in Ecclesiasten, breuem quidem, sed ualde utilem. Et aliæ huius uulgo feruntur epistolæ, sed præcipue signa, atque miracula, quæ iam episcopus cum multa ecclesiarum gloria perpetrauit.

CORNELIVS, Romanæ urbis episcopus, ad quem octo Cypriani extant epistolæ, scripsit epistolam ad Flauianum, Antiochenæ ecclesiæ episcopum, de Synodo Romana, Italica, Africana; & aliam de Nouatiano, & de iis, qui lapsi sunt; tertiam de gestis Synodi; quartam ad eundem Flauianum, ualde prolixam, & Nouatianæ hæreseos causas, & anathema continentem. Rexit ecclesiam annis duobus sub Gallo, & Volusiano; cui, ob Christum martyrio coronato, successit Lucius.

CYPRIANVS Afer primum gloriose rhetoricam docuit: exinde, suadente presbytero Cæcilio, a quo & cognomentum sortitus est, Christianus factus, omnem substantiam suam pauperibus erogauit; ac post non multũ temporis electus in presbyterum, etiam episcopus Carthaginiensis constitutus est. Huius ingenii superfluum est indicem texere, cum sole clariora sint eius opera. Passus est sub Valeriano, & Gallieno principibus, persecutione octaua, eodem die, quo Romæ Cornelius, sed non eodem anno.

PONTIVS, diaconus Cypriani, usque ad diem passionis eius cum ipso exilium sustinens, egregium uolumen uitæ, & passionis Cypriani reliquit.

DIONYSIVS, Alexandrinæ urbis episcopus, sub Heracla scholam κατηχήσεων presbyter tenuit, & Origenis ualde insignis adiutor fuit. Hic, in Cypriani & Africanæ synodi dogma consentiens, de hæreticis rebaptizandis ad diuersos plurimas misit epistolas, quæ usque hodie extant: & ad Flauianum Antiochenæ urbis episcopum scripsit de pænitentia, & ad Romanos per Hippolytum alteram: ad Xystum, qui Stephano successerat, duas epistolas: & ad Philemonem, & ad Dionysium, Romanæ ecclesiæ presbyteros, duas epistolas: & ad eundem Dionysium, postea Romæ episcopum, & ad Nouatianum causantem, quod inuitus Romæ episcopus ordinatus esset: cuius epistolæ hoc exordium est: Dionysius Nouatiano fratri salutem. Si inuitus, ut dicis, ordinatus es, probabis, cum uolens recesseris. Est eius ad Dionysium & ad Didymum altera epistola: & ἑορταστικαὶ de Pascha plurimæ, declamatorio sermone conscriptæ, & ad Alexandrinam ecclesiam de exilio: & ad Heraclam in Aegypto episcopum: & alia de mortalitate, & de sabbato, & περὶ γυμνασίου, & ad Hermammonem, & alia de persecutione Decii: & duo libri aduersum Nepotem episcopum, qui mille annorum corporale regnum suis scriptis asseuerat: in quibus & de Apocalypsi Ioannis diligentissime disputat. & aduersum Sabellium, & ad Ammonem, Beronices episcopum, & ad Telesphorum, & ad Euphran, & quatuor libri ad Dionysium, Romanæ urbis episcopum,

& ad Laodicenses de pœnitentia: item ad Cononem de pœnitentia, & ad Origenem de martyrio, ad Armenios de pœnitentia, & de ordine delictorum, de natura ad Timotheum, de tentationibus ad Euphranorem. Ad Basilidem quoque multæ epistolæ; in quarum una se asserit, etiam in Ecclesiasten cœpisse scribere commentarios. Sed aduersus Paulum Samosatenum, ante paucos dies, quam moreretur, insignis eius fertur epistola. Moritur duodecimo Galieni anno.

NOVATIANVS, Romanæ urbis presbyter, aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, Nouatianorum, quod Græce dicitur καθαρῶν, dogma constituit, nolens apostatas suscipere pœnitĕtes. huius auctor Nouatus, Cypriani presbyter, fuit. Scripsit autem de Pascha, de sabbato, de circumcisione, de sacerdote, de oratione, de cibis Iudaicis, de instantia, de Attalo, multaq. alia, & de trinitate grande uolumen, quasi ἐπιτομὴν operis Tertulliani faciens: quod plerique nescientes, Cypriani existimant.

MALCHION, disertissimus Antiochenæ ecclesiæ presbyter, quippe qui in eadem urbe rhetoricam florentissime docuerat, aduersum Paulum Samosatenum, qui Antiochenæ ecclesiæ episcopus, dogma Artemonis instaurarat, excipiĕtibus notariis disputauit: qui dialogus usque hodie extat. Sed & alia grandis epistola ex persona synodi ab eo scripta ad Dionysium, & Maximum, Romanæ, & Alexandrinæ ecclesiæ episcopos, dirigitur. Floruit sub Claudio, & Aureliano.

ARCHELAVS, episcopus Mesopotamiæ, librum disputationis suæ, quam habuit aduersum Manichæum, exeuntem de Perside, Syro sermone composuit, qui translatus in Græcum habetur a multis. Claruit sub imperatore Probo, qui Aureliano, & Tacito successerat.

ANATOLIVS Alexandrinus, Laodiceæ Syriæ episcopus, sub Probo, & Caro imperatoribus floruit, miræ doctrinæ uir fuit in arithmetica, geometria, astronomia, grammatica, rhetorica, dialectica. cuius ingenii magnitudinem de uolumine, quod super Pascha composuit, & ex decem libris de Arithmeticæ institutionibus, intelligere possumus.

VICTORINVS, Pictauiensis episcopus, non æque Latine, ut Græce, nouerat. unde opera eius grandia sensibus, niliora uidentur compositione uerborum. Sunt autem hæc: Commentarii in Genesim, in Exodum, in Leuiticum, in Esaiam, in Hezechielĕ, in Habacuc, in Ecclesiasten, in Cantica canticorum, in Apocalypsim Ioannis, aduersum omnes hæreses, & multa alia. ad extremum martyrio coronatus est.

PAMPHILVS presbyter, Eusebii, Cæsariensis episcopi, necessarius, tanto bibliothecæ diuinæ amore flagrauit, ut maximam partem Origenis uoluminum sua manu descripserit, quæ usque hodie in Cæsariensi bibliotheca habentur: sed & in duodecim prophetas uiginti quinque ἐξηγήσεων. Origenis uolumina, manu eius exarata, reperi; quæ tanto amplector, & seruo gaudio, ut Crœsi opes habere me credam. si enim lætitia est, unam epistolam habere martyris: quanto magis tot millia uersuum, per quæ mihi uidetur sui sanguinis signasse uestigia? Scripsit ante, quam Eusebius scriberet apologeticum pro Origene: & passus est Cæsareæ Palæstinæ, sub persecutione Maximini.

PIERIVS, Alexandrinæ ecclesiæ presbyter, sub Caro, & Diocletiano principibus, eo tempore, quo eandem ecclesiam Theonas episcopus regebat, florentissime docuit populos, & in tantam sermonis, diuersorumq. tractatuum, qui usque hodie extant, uenit elegantiam, ut Origenes iunior uocaretur. Constat hunc miræ ἀσκήσεως, & appetitorem uoluntariæ paupertatis, scientissimumq. dialecticæ, & rhetoricæ artis, & post persecutionĕ omne uitæ suæ tempus Romæ fuisse uersatum. Huius est longissimus tractatus de propheta Osee; quem in peruigilio Paschæ habitum, ipse sermo demonstrat.

LVCIANVS, uir disertissimus, Antiochenæ ecclesiæ presbyter, tantum in scripturarum studio laborauit, ut usque nunc quædam exemplaria scripturarum Lucianea nuncupentur. Feruntur eius de fide libelli, & breues ad nōnullos epistolæ. Passus est Nicomediæ ob confessionem Christi, sub persecutione Maximini, sepultusq. Helenopoli Bithyniæ.

PHILEAS de urbe Aegypti, quæ uocatur Thmuis, nobili genere, & non paruis opibus, suscepto episcopatu, elegantissimum librum de martyrum laude composuit, &, disputatione actorum habita aduersum iudicem, qui eum sacrificare cogebat, pro Christo capite truncatur, eodem in Aegypto persecutionis auctore, quo Lucianus Nicomediæ.

ARNOBIVS sub Diocletiano principe Siccæ, apud Africam florentissime rhetoricam docuit; scripsitq. aduersum gentes, quæ uulgo extant uolumina.

FIR-

FIRMIANVS, qui & Lactantius, Arnobii discipulus, sub Diocletiano principe accitus cum Flauio Grammatico, cuius de medicinalibus uersu compositi extant libri, Nicomediæ Rhetoricam docuit; ac, pænuria discipulorum, ob Græcam nidelicet ciuitatem, ad scribendnm se contulit. Habemus eius symposium, quod adolescentulus scripsit Africæ, & ὁδοιπορικὸν de Africa usque Nicomediam, hexametris scriptnm uersibus; & alium librum, qui inscribitur Grammaticus; & pulcherrimum de ira Dei; & institutionum diuinarum aduersum gentes libros septem; & ἐπιτομὴν eiusdem operis in libro uno acephalo, & ad Asclepiadem libros duos, de persecutione librum unum, ad Probum epistolarum libros quatuor, ad Seuerum epistolarum libros duos, ad Demetrianum auditotem suum epistolarum libros duos, ad eundem de opificio Dei, uel formatione hominis, librum unum. Hic in extrema senectute magister Cæsaris Crispi, filii Constantini, in Gallia fuit, qui postea a patre interfectus est.

EVSEBIVS, Cæsareæ Palæstinæ episcopus, in scripuris diuinis studiosissimus, & bibliothecæ diuinæ cum Pamphilo martyre diligentissimus peruestigator, edidit infinita uolumina. De quibus hæc sunt: εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως libri uiginti. εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς libri quindecim. θεοφανείας libri quinque. ecclesiasticæ historiæ libri decem. chronicorum canonum omnimoda historia, & eorum ἐπιτομή. er de euangeliorum diaphonia. in Esaiam libri decem, & contra Porphyrium, qui eodem tempore scribebat in Sicilia, ut quidam putant, libri triginta: de quibus ad me uiginti tanrum peruenerunt. τοπικῶν liber unus. ἀπολογίας pto Origene libri sex. de uita Pamphili libri tres. De martyribus alia opuscula. Et in cl. psalmos eruditissimi commentarii. & multa alia. Floruit maxime sub Constantino imperatore, & Constantio, &, ob amicitiam Pamphili martyris, ab eo cognomentum sortitus est.

RHAETICIVS, Aeduotũ, idest, Augustudunensis episcopus, sub Constantino celeberrimæ famæ habitus est in Galliis. Legnntur eius commentarii in Cantica canticorum; & aliud grande uolnmen aduersus Nouatianum. nec præter hæc quidquam eius operũ reperi.

METHODIVS, Olympi Lyciæ, & postea Tyri episcopus, nitidi, compositiq. sermonis aduersum Porphyrinm confecit libros, & symposium decem uirginum, de resurrectione opns egregium; contra Origenem, & aduersus eundem de Pythonissa, & de αὐτεξουσίου. in Genesim quoque, & in Cantica canticorum commentarios: & mulia alia, quæ uulgo lectitantur. & ad extremum nouissimæ persecutionis, siue, ut alii affirmant, sub Decio, & Valeriano, in Chalcide Græciæ, martyrio coronatus est.

IVVENCVS, nobilissimi generis, Hispanus, presbyter, quattuor euangelia hexametris uersibus pene ad uerbum transferens, quattuor libros composuit, & nonnulla eodem metro ad sacramentorum otdinem pertinentia. Floruit sub Constantino principe.

EVSTATHIVS, genere Pamphylius, Sidites, primum Berœæ Syriæ, deinde Antiochiæ rexit ecclesiam; &, aduersum Arianorum dogma componens multa, sub Constantio principe pulsus est in exilium Traianopolim Thraciarum, ubi usque hodie conditus est. Extant eius uolumina de anima, de engastrimytbo aduersum Origenem, & infinitæ epistolæ, quas enumerare longum est.

MARCELLVS, Ancyranus episcopus, sub Constantio, & Constante principibus floruit, multaq. diuersarum ὑποθέσεων scripsit uolumina, & maxime aduersum Arianos. Feruntur contra hunc Asterii, & Apollinarii libri, Sabellianæ eum hæresis arguentes. sed & Hilarius in septimo aduersum Arianos libto, nominis eius, quasi hæretici, meminit. Porro ille defendit, se non esse dogmatis, cuius accusatur; sed communione Iulii, & Athanasii, Romanæ, & Alexandrinæ urbis pontificum, se esse munitum.

ATHANASIVS, Alexandrinæ urbis episcopus, multas Arianorum perpessus insidias, ad Constantem, Galliarum principem, fugit, unde reuersus cum litteris, & rursum post mortem eius fugatus, usque ad loniani imperium latuit; a quo recepta ecclesia, sub Valente moritur. Feruntur eius aduersum gentes duo libri, & contra Valentem, & Vrsatium unus, & de uirginitate, & de persecutionibus Arianorum plurimi, & de psalmorum titulis, & historia, Antonii monachi uitam continens, & ἑορταστικαὶ epistolæ; & multa alia, quæ enumerare longum est.

ANTONIVS monachus, cuius uitam Athanasius, Alexandrinæ urbis episcopus, insigni uolumine prosecntus est, misit Aegyptiace ad diuersa monasteria Apostolici sensus, sermonisq. epistolas septem, quæ in Græcam linguam translatæ sunt: quarum præci-

pua est ad Arsenoitas. Floruit sub Constantino, & filiis eius regnantibus. Vixit annos centum quinque.

BASILIVS, Ancyranus episcopus, artis medicinæ, scripsit contra Marcellum & de uirginitate librum, & nonnulla alia, & sub rege Constantino Macedonianæ partis cum Eustathio Sebasteno princeps fuit.

THEODORVS, Heracliæ Thraciarum episcopus, elegantis, apertiq. sermonis, & magis historicæ intelligentiæ, edidit sub Constantio principe commentarios in Matthæum, & in Ioannem, & in Apostolum, & in Psalterium.

EVSEBIVS, Emesenus episcopus, elegantis, & rhetorici ingenii, innumerabiles, & qui ad plausum populi pertinent, confecit libros: magisq. historiam secutus, ab iis, qui declamare uolunt, studiosissime legitur: e quibus uel præcipui sunt aduersum Iudæos, & gentes, & Nouatianos, & ad Galatas libri decem, & in euangelia homiliæ breues, sed plurimæ. Floruit temporibus Constantii imperatoris; sub quo & mortuus, & Antiochiæ sepultus est.

TRIPHYLLIVS, Cypri Ledrensis, siue λεδρηνῶνος episcopus, eloquentissimus suæ ætatis, & sub rege Constantio celeberrimus fuit. Legi eius in Cantica canticorum commentarios. Et multa alia composuisse fertur, quæ in nostras manus minime peruenerunt.

DONATVS, a quo Donatiani, per Africam sub Constante, Constantioq. principibus, asserens a nostris scripturas in persecutione ethnicis traditas, totam pene Africam, & maxime Numidiam sua persuasione decepit. Extant eius multa, ad suam hæresim pertinentia, & de spiritu sancto liber, Ariano dogmati congruens.

ASTERIVS, Arianæ philosophus factionis, scripsit, regnante Constantio, in epistolam ad Romanos, & in euangelia, & psalmos commentarios, & multa alia, quæ a suæ partis hominibus studiosissime leguntur.

LVCIFER, Caralitanus episcopus, cum Pancratio, & Hilario, Romanæ ecclesiæ clericis, ad Constantium imperatorem a Liberio episcopo pro fide legatus missus, cum nollet sub nomine Athanasii Nicenam damnare fidem, Palæstinam relegatus, miræ constantiæ, & præparati animi ad martyrium, contra Constantiū imperatorem scripsit librum, eiq. legendum misit: ac non multo post sub Iuliano principe Caralis reuersus, Valentiniano regnante obiit.

EVSEBIVS, natione Sardus, & ex lectore urbis Romanæ, Vercellensis episcopus, ob confessionem fidei a Constantio principe Scythopolim, & inde Cappadociam relegatus, sub Iuliano imperatore ad ecclesiam reuersus, edidit in psalmos commentarios Eusebii Cæsariensis, quos de Græco in Latinum uerterat. Mortuus est Valentiniano, & Valente regnantibus.

FORTVNATIANVS, natione Afer, Aquileiensis episcopus, imperante Constantino, in euangelia titulis ordinatis, breui & rustico sermone scripsit commentarios: & in hoc habetur detestabilis, quod Liberium, Romanæ urbis episcopum, pro fide ad exilium pergentem, primus solicitauit, ac fregit, & ad subscriptionem hæreseos compulit.

ACACIVS, quem, quia luscus erat, μονόφθαλμον nuncupabant, Cæsariensis ecclesiæ in Palæstina episcopus, elaborauit in Ecclesiasten decem, & septem uolumina, & συμμίκτων ζητημάτων sex, & multos præterea, diuersosq. tractatus. In tantum autem sub Constantio imperatore claruit, ut, in Liberii locum, Romæ Felicem, Arianum episcopū, constitueret.

Græcus & multa manuscripta exemplaria, non habent, Arianū.

SARAPION Θμύεως, Aegypri urbis, episcopus, qui ob elegantiam ingenii, cognomen Scholastici meruit, carus Antonio Monacho, edidit aduersum Manichæum egregium librum, & de psalmorum titulis alium, & ad diuersos utiles epistolas. et sub Constantio principe etiam in confessione inclytus fuit.

HILARIVS, urbis Pictauorum Aquitaniæ episcopus, factione Saturnini, Arelatensis episcopi, de synodo Piterensi, Phrygiam relegatus, duodecim aduersus Arianos confecit libros: & alium librum de synodis, quem ad Galliarum episcopos scripsit: et in psalmos commentarios, primum uidelicet & secundum, & a quinquagesimoprimo usque ad sexagesimumsecundum, & a centesimo decimooctauo usque ad extremum: in quo opere imitatus Origenem, nonnulla etiam de suo addidit. Est eius & ad Constantium libellus, quem uiuenti Constantinopoli porrexerat: et alius in Constantium, quem post mortem eius scripsit: et liber aduersum Valentem & Vrsatium, historiam Ariminensis & Seleuciensis synodi continens: et aduersus præfectum Sallustium, siue contra Dioscorum, & liber hymno-

hymnorum, & mysteriorum alius: et commentarii in Matthæum: & tractatus in Iob, quos de Græco Origenis ad sensum transtulit, & alius elegans libellus contra Auxentium: & non nullæ ad diuersos epistolæ. Aiunt quidam, scripsisse eum & in Cantica canticorum: sed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus est Pictauis, Valentiniano, & Valente regnantibus.

VICTORINVS, natione Afer, Romæ sub Cõstantio principe rhetoricam docuit; & in extrema senectute, Christi se tradens fidei, scripsit aduersus Arium libros more dialectico ualde obscuros, qui ab eruditis modo intelliguntur: & commentarios in Apostolum.

TITVS, Bostrinus episcopus, sub Iuliano, & Iouiano principibus, fortes aduersum Manichæos scripsit libros, & nonnulla alia. Moritur autem sub Valente.

DAMASVS, Romanæ urbis episcopus, elegans in uersibus componendis ingenium habuit, multaq. & breuia metro edidit: & prope octogenarius sub Theodosio principe mortuus est.

APOLLINARIVS, Laodicenus Syriæ episcopus, patre presbytero, magis grammaticis in adolescentia operam dedit: & postea in sanctas scripturas innumerabilia scribens uolumina sub Theodosio imperatore obiit. Extant eius aduersum Porphyriũ triginta libri, qui inter cetera opera eius uel maxime probantur.

GREGORIVS, Bæticus, Illiberi episcopus, usque ad extremam senectutem diuersos mediocri sermone tractatus composuit, & de fide elegantem librum, qui hodieq. superesse dicitur.

PACIANVS, in Pyrinæi iugis, Barcilonæ episcopus, castitate, & loquentia, & tam uita, quam sermone clarus, scripsit uaria opuscula, de quibus est κέρβος, & contra Nouatia nos. Sub Theodosio principe iam ultima senectute mortuus est.

PHOTINVS de Gallogræcia, Marcelli discipulus, Sirmii episcopus ordinatus, Hebionis hæresim instaurare conatus est: postea, a Valentiniano principe pulsus ecclesia, plura scripsit uolumina, in quibus uel præcipua sunt, contra gentes, & ad Valentinianum libri.

SOEBADIVS, Agenni Galliarum episcopus, edidit contra Arianos librum. Dicitur & eius esse alia opuscula, quæ necdum legi. Viuit usque hodie decrepita senectute.

DIDYMVS Alexandrinus, captus a parua ætate oculis, & ob id elementorum quoque ignarus, tantum miraculum sui omnibus præbuit, ut dialecticam quoque & geometriam, quæ uel maxime uisu indiget, usque ad perfectum didicerit. Is plura opera & nobilia conscripsit: commentarios in psalmos omnes; commentarios in euangelium Matthæi, & Ioannis; & de dogmatibus, & contra Arianos libros duos; & de spiritu sancto librum unum, quem ego in Latinum uerti; in Esaiam tomos decem & octo; in Osee, ad me scribens, commentariorum libros tres; & in Zachariam, meo rogatu, libros quinque: commentarios in Iob, & infinita alia, quæ digerere, proprii indicis est. Viuit usque hodie, & octogesimum tertium ætatis excessit annum.

OPTATVS Afer, episcopus Miliuitanus, ex parte catholica, scripsit sub Valentiniano, & Valentino principibus aduersum Donatianæ partis calumniam libros sex, in quibus asserit, crimen Donatianorum in nos falso retorqueri.

AQVILIVS Seuerus, in Hispania, de genere illius Seueri, ad quem Lactantii duo epistolarum scribuntur libri, composuit uolumen, quasi ὁδοιπορικὸν, totius suæ uitæ statum continens, tam prosa, quam uersibus, quod uocauit καταστροφὴν, siue πεῖραν, & sub Valentiniano principe obiit.

CYRILLVS, Hierosolymorum episcopus, sæpe pulsus Ecclesia, & receptus, ad extremum sub Theodosio principe octo annis inconcussum episcopatum tenuit. Extant eius κατηχήσεις, quas in adolescentia composuit.

EVZOIVS apud Thespesium rhetorem, cum Gregorio Nazianzeno episcopo, adolescens Cæsareæ eruditus est: &, eiusdem postea urbis episcopus, plurimo labore, corruptam bibliothecam Origenis, & Pamphili, in membranis instaurare conatus est: ad extremum sub Theodosio principe Ecclesia pulsus est. Feruntur eius uarii, multiplicesq. tractatus, quos nosse perfacile est.

EPIPHANIVS, Cypri Salaminæ episcopus, scripsit aduersum omnes hæreses libros, & multa alia, quæ ab eruditis propter res, a simplicioribus propter uerba lectitantur. Superest usque hodie, & in extrema senectute uaria cudit opera.

EPHRAEM, Edessenæ ecclesiæ diaconus, multa Syro sermone composuit: & ad tantam uenit claritudinem, ut, post lectionem Scripturarum, publice in quibusdam ecclesiis eius

eius ſcripta recitentur. Legi eius de ſpiritu ſancto Græcum uolnmem, quod quidam de Syriaca lingua uerterat; & acumen ſublimis ingenii etiam in translatione cognoui. Deceſſit ſub Valente principe.

BASILIVS, Cæſareæ Cappadociæ, quæ prius Mazaca uocabatur, epiſcopus, egregios contra Eunomium elaborauit libros, & de Spiritu ſancto uolumen, & in hexaemeron homilias nouem; & ἀσκητικὸν, & brenes, uarioſq. tractatus. Moritur imperante Gratiano.

GREGORIVS, primum Saſimorum, deinde Nazianzenus epiſcopus, uireloquentiſſimus, præceptor meus, quo ſcripturas explanante didici, ad triginta millia uerſuum omnia opera ſua compoſuit, e quibus illa ſunt: De morte fratris Cæſarii: περὶ φιλοπτωχίας: laudes Machabæorum: laudes Cypriani: laudes Athanaſii: laudes Maximi philoſopbi, poſt exilium reuerſi, quem falſo nomine qnidam Heronis ſuperſcripſerunt: quia eſt & alius liber, uituperationem eiuſdem Maximi continens: quaſi non licuerit eundem & laudare, & uituperare pro tempore. Et liber, hexametro uerſu, uirginitatis, & nnptiarum, contra ſe differentium. Aduerſum Eunominm liber unus. De ſpiritu ſancto liber unus. Contra Iulianum Imperatorem libri duo. Secutus eſt autem Polemouem dicendi charactere: niuoq. ſe, epiſcopum in loco ſuo ordinans, ruri uitam monachi exercuit. Deceſſitq. ante hoc ferme triennium, ſub Theodoſio principe.

LVCIVS, poſt Athanaſium Arianæ partis epiſcopus, uſque ad Theodoſium principem, a quo & pulſus eſt, Alexandrinam eccleſiam tenuit. Extant eius ſollemnes de Paſcha epiſtolæ, & pauci uariarum ὑποθέσεων libelli.

DIODORVS, Tarſenſis epiſcopus, dum Antiochiæ eſſet presbyter, magis claruit. Extant eius in Apoſtolum commentarii, & multa alia, ad Euſebii magis Emiſeni characterem pertinentia; cuius cum ſenſum ſecutus ſit, eloquentiam imitari uon potuit, propter ignorantiam ſæcularium litterarum.

EVNOMIVS, Arianæ partis, Cyzicenus epiſcopus, in apertã hæreſeos ſuæ prorum pens blaſphemiam: ut quod illi tegunt, iſte publice fateretur: uſque hodie niuere dicitur in Cappadocia, & multa contra Eccleſiam ſcribere. Reſponderunt ei Apollinarius, Didymus, Baſilius Cæſarienſis, Gregorius Nazianzenus, & Gregorius Nyſenus.

PRISCILLIANVS, Abilæ epiſcopus, qui factione Hylatii, & Ithacii, Treueris a Maximo tyranno cæſus eſt, edidit multa opuſcula, de quibus ad nos aliqua peruenerunt. Hic uſque hodie a nonnullis Guoſticæ, ideſt, Baſilidis, & Marcionis, de quibns Irenæus ſcripſit, hæreſeos accuſatur, defendentibus aliis, non ita eum ſenſiſſe, ut arguitur.

MATRONIANVS, prouinciæ Hiſpaniæ uir ualde eruditus, & in metrico opere ueteribus comparandus, cæſus eſt & ipſe Treueris cum Priſcilliano, Feliciſſimo, Iuliano, Euchrotia, eiuſdem factionis auctoribus. Extant eins ingenii opera, diuerſis metris edita.

TIBERIANVS Bæticus, ſcripſit, pro ſuſpicione, qua cum Priſcilliano accuſabatur hæreſeos, apologericum, tumenti, compoſitoq. ſermone: poſtea, poſt ſuorum cædem, tædio uictus exilii, mutauit propoſitum; &, iuxta ſanctam ſcripturam: Canis reuerſus ad uomitum ſuum: filiam, deuotam Chriſto uirginem, matrimouio copulauit.

AMBROSIVS, Mediolanenſis epiſcopus, uſque in præſentem diem ſcribit: de quo, quia ſupereſt, meum iudicium ſubtraham; nc in alterutram partem aut adulatio in me reprehendatur, aut ueritas.

EVAGRIVS, Antiochiæ epiſcopus, acris & feruentis ingenii, cum adhuc eſſet presbyter, diuerſarum ὑποθέσεων tractatus mihi legit, quos necdum edidit: uitam quoque beati Antonii de Græco Athanaſiii in ſermouem uoſtrum tranſtulit.

AMBROSIVS Alexandrinus, auditor Didymi, ſcripſit aduerſnm Apollinarium uolumen multorum uerſuum, de dogmatibus, &, ut ad me, uuper quodam uarrante, perlatum eſt, commentarios in Iob: qui uſque hodie ſupereſt.

MAXIMVS, philoſopbus, natus Alexandriæ, Conſtantinopoli epiſcopus ordinatus eſt, & pulſus; inſignem de fide aducrſus Arianos ſcripſit librum, quem Mediolani Gratiano principi dedit.

GREGORIVS, Nyſenus epiſcopus, frater Baſilil Cæſarienſis, ante paucos annos mihi, & Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros: qui & multa alia ſcripſiſſe, & ſcribere dicitur.

IOANNES, Antiochenæ eccleſiæ presbyter, Euſebii Emiſeni, Diodoriq. ſectator, multa componere dicitur, de quibus περὶ ἱερωσύνης tantum legi.

GELA-